

Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2024.

Zagreb, ožujak 2025.

Autorica crteža na naslovnici ovog Izvješća o radu je Karmen Rohaček, učenica 4. razreda Osnovne škole Podmurvice, Rijeka. Crtež je nastao u sklopu natječaja Forum za slobodu odgoja „Oboji svijet 2023.“, kojim se potiče dječja kreativnost i umjetničko izražavanje u području stvaranja inkluzivne školske klime te poštivanja i uvažavanja različitosti među grupama i pojedincima.

Sadržaj

POKRATE.....	6
1 UVOD.....	8
2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE	11
2.1 Osobna prava	14
2.1.1 Statusna prava	15
2.1.2 Pravo na privatnost	17
2.1.3 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	23
2.1.3.1 Djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi	33
2.1.3.2 Uzdržavanje	38
2.1.4 Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	41
2.1.4.1 Nasilje i zanemarivanje u obitelji	42
2.1.4.2 Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	45
2.1.4.3 Nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje	54
2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice	59
2.3 Obrazovna prava	62
2.3.1 Predškolski odgoj i obrazovanje	63
2.3.2 Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje	69
2.3.3 Srednjoškolsko obrazovanje	80
2.3.4 Primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju	85
2.3.5 Prava i dobrobit darovite djece	89
2.4 Zdravstvena prava	92
2.5 Socijalna i ekonomska prava	99
2.5.1 Dječje siromaštvo	99
2.5.2 Socijalna prava	101
2.5.3 Ekonomska prava	103
2.5.3.1 Pravo na primjereni životni standard	103
2.5.3.2 Gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova	105
2.5.3.3 Zaštita imovinskih prava djeteta	108
2.5.3.4 Neprimjereno oglašavanje	111
2.5.3.5 Dječji proračun	114
2.6 Kulturna prava i pravo na slobodno vrijeme	115
2.7 Pravosudno-zaštitna prava	117
2.7.1 Zaštita djeteta žrtve i svjedoka	122
2.7.1.1 Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe	125
2.7.2 Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom	132
2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuća okruženja	136
2.8.1 Prometna sigurnost djece	136
2.8.2 Sigurnost djece na dječjim igralištima i u igraonicama	141
2.8.3 Štetni i ugrožavajući utjecaji iz okoliša i drugo	143
2.8.4 Nestala djeca	145
2.9 Diskriminacija	147
2.10 Ostala prava i nenadležnost	152

3	DJEČJE SUDJELOVANJE	153
3.1	Mreža mladih savjetnika i Forum mladih 16+	153
3.2	Susreti s djecom	156
4	IZDOJENA PODRUČJA ZAŠTITE PRAVA DJECE	158
4.1	Djeca pripadnici nacionalnih manjina	158
4.2	Djeca s problemima u ponašanju	161
4.3	Djeca čiji su roditelji u zatvoru	167
4.4	Djeca i mediji	171
4.5	Djeca u digitalnom okruženju	184
4.6	Djeca i umjetna inteligencija	190
4.7	Djeca koja se bave sportom	193
4.8	Djeca u pokretu	198
4.9	Prava djece koja žive na otocima	209
5	PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE	214
5.1	Obrazovanje	215
5.2	Nasilje	218
5.3	Djeca s teškoćama u razvoju	218
5.4	Sigurnost	219
5.5	Demografske mjere	221
5.6	Diskriminacija	222
5.7	Zdravlje i zdravstvena zaštita	224
5.8	Pravosuđe	227
5.9	Privatnost	228
5.10	Djeca u migracijama	229
5.11	Kultura	230
5.12	Klimatske promjene	231
5.13	Mediji	231
5.14	Sudjelovanje djece u javnom prostoru	233
5.15	Sport	233
6	NORMATIVNE AKTIVNOSTI	235
7	ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI	249
7.1	Djeca u ustanovama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi	249
7.2	Dostupnost obiteljskih odjela na općinskim sudovima	255
8	OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA	256
8.1	Ustanove socijalne skrbi	256
8.2	Područni uredi HZSR-a	260
8.3	Obiteljski centri	261
8.4	Skloništa za žrtve obiteljskog nasilja	261
8.5	Odgojno-obrazovne ustanove	262
8.6	Zdravstvene ustanove	265
8.7	Kaznene ustanove	265
8.8	Ustanove gdje borave djeca migranti i djeca bez pratnje	267
8.9	Mjesta na kojima djeca provode slobodno vrijeme	268
8.10	Ostala mjesta	269

9	OSTALE AKTIVNOSTI U ZAŠTITI I PROMICANJU PRAVA DJECE	272
9.1	Skupovi i događanja u organizaciji Ureda pravobranitelja za djecu	272
9.2	Izdavački projekti	276
9.3	Izlaganja na stručnim skupovima	278
9.4	Objavljeni radovi i tekstovi	281
9.5	Suradnja s institucijama, nevladinim i drugim organizacijama	282
9.6	Projektne aktivnosti	283
10	MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI.....	286
10.1	Suradnja s međunarodnim organizacijama, tijelima i stručnjacima	286
10.2	Sudjelovanje na međunarodnim skupovima	291
11	OSTALE AKTIVNOSTI PODRUČNIH I SREDIŠNJEG UREDA	294
11.1	Ured u Osijeku	295
11.2	Ured u Rijeci	298
11.3	Ured u Splitu	300
11.4	Središnji ured u Zagrebu.	302
12	USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE.....	304
12.1	Ustroj.	304
12.2	Financijsko poslovanje.	305
13	ZAKLJUČAK	307

POKRATE

AEM	Agencija za elektroničke medije
ASOO	Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
AZOO	Agencija za odgoj i obrazovanje
AZOP	Agencija za zaštitu osobnih podataka
BiH	Bosna i Hercegovina
CERV	Citizens, Equality, Rights and Values Programme
CNZD	Centar za nestalu i zlostavljanu djecu
COO	Centar za odgoj i obrazovanje
COPE	Children of Prisoners Europe
CPUZ	Centar za pružanje usluga u zajednici
CSI	Centar za sigurniji internet
CSiS	Child Safeguarding in Sport
CZPS	Centar za posebno skrbništvo
CZSS	Centar za socijalnu skrb
DIRH	Državni inspektorat Republike Hrvatske
DIP	Državno izborno povjerenstvo
DKMK	Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu
DORH	Državno odvjetništvo Republike Hrvatske
DPS	Državni pedagoški standard
DSA	Digital Services Act
DTP	Dijagnostički i terapijski postupci
DV	Dječji vrtić
ENOC	European Network of Ombudspersons for Children
ENYA	European Network of Young Advisors of Ombudspersons for Children
EK	Europska komisija
ERF	Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
ESLJP	Europski sud za ljudska prava
EU	Europska unija
FB	Facebook
FINA	Financijska agencija
FM16+	Forum mladih 16+
HAK	Hrvatski autoklub
HAKOM	Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti
HCK	Hrvatski Crveni križ
HLK	Hrvatska liječnička komora
HND	Hrvatsko novinarsko društvo
HNS	Hrvatski nogometni savez
HOK	Hrvatska odvjetnička komora
HOO	Hrvatski olimpijski odbor
HRT	Hrvatska radiotelevizija
HZJZ	Hrvatski zavod za javno zdravstvo
HZMO	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
HZSR	Hrvatski zavod za socijalni rad
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
IK	Individualni kurikulum
JLP(R)S	Jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
JLS	Jedinica lokalne samouprave
KBC	Klinički bolnički centar
MDU	Ministarstvo demografije i useljništva

MF	Ministarstvo financija
MGOR	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
MKDP	Mala kuća dječjih prava
MKM	Ministarstvo kulture i medija
MMPI	Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture
MMS	Mreža mladih savjetnika
MPU	Ministarstvo pravosuđa i uprave
MPUDT	Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije
MPUGDI	Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine
MPU-UZSP	Ministarstvo pravosuđa i uprave – Uprava za zatvorski sustav i probaciju
MRMSOSP	Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike
MTS	Ministarstvo turizma i sporta
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MZ	Ministarstvo zdravstva
MZO	Ministarstvo znanosti i obrazovanja
MZOM	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih
NCVVO	Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja
NPOO	Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026.
NRS	Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine
OBZ	Obiteljski zakon
OC	Obiteljski centar
ODO	Općinsko državno odvjetništvo
OECD	Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj
OIB	Osobni identifikacijski broj
OŠ	Osnovna škola
PI	Prosvjetna inspekcija
PRO	Posebni razredni odjel
PU	Policajska uprava
PU HZSR	Područni ured Hrvatskog zavoda za socijalni rad
PUP	Problemi u ponašanju
RH	Republika Hrvatska
SDUDM	Središnji državni ured za demografiju i mlade
SŠ	Srednja škola
TUR	Teškoće u razvoju
UI	Umjetna inteligencija
UN	Ujedinjeni narodi
UNICEF	Fond Ujedinjenih naroda za djecu
UZSP	Uprava za zatvorski sustav i probaciju
VE	Vijeće Europe
VEM	Vijeće za elektroničke medije
VSRH	Vrhovni sud Republike Hrvatske
ZKP	Zakon o kaznenom postupku
ZMN	Zajamčena minimalna naknada
ZOOSŠ	Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi
ZRRP	Zakon o roditeljskim potporama
ZPOO	Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju
ZSD	Zakon o suzbijanju diskriminacije
ZSM	Zakon o sudovima za mladež
ZSS	Zakon o socijalnoj skrbi

1 UVOD

Unatoč brojnim izazovima i tragičnim događajima koji su dodatno naglasili potrebu za jačanjem sustava podrške najmlađim članovima društva, 2024. godinu moramo sagledati u cjelini kako bi iz nje svi, a posebno mi koji radimo s djecom i za djecu, izvukli ključne pouke za izgradnju učinkovitijeg sustava ostvarivanja i zaštite dječjih prava. Dvadeset drugo Izvešće o radu pravobraniteljice za djecu donosi sveobuhvatan pregled naših aktivnosti tijekom 2024. godine te prikazuje trenutno stanje dječjih prava, ističući postignute pomake i identificirajući izazove koji zahtijevaju daljnje djelovanje. U skladu s odredbama Zakona o pravobranitelju za djecu, ovo Izvešće podnosimo Hrvatskom saboru kako bismo predstavili ostvarene aktivnosti, preuzete inicijative i ukazali na ključne probleme te smjer njihovog rješavanja.

Kao i prethodnih godina, naš rad temelji se, između ostalog, na dijalogu s djecom i mladima, redovitim susretima te aktivnoj suradnji s našim savjetodavnim tijelima – sada već šeste generacije Mreže mladih savjetnika i druge generacije Foruma mladih 16+. Njihova nam je perspektiva od neizmjerne važnosti u boljem razumijevanju stvarnih potreba i izazova s kojima se djeca i mladi danas suočavaju.

Djeca nam ukazuju na prioritetna područja u kojima očekuju više od relevantnih institucija zaduženih za njihovu dobrobit: zaštitu od svih oblika nasilja, pravovremenu zdravstvenu zaštitu s uslugama dostupnim bez dugog čekanja, očuvanje mentalnog zdravlja, smanjenje stresa uzrokovanog preopterećenošću školskim obavezama, obrazovanje usmjereno na razvoj životnih vještina, osiguravanje kvalitetne školske prehrane, unaprjeđenje rada Vijeća učenika te povećanje mogućnosti za dječje sudjelovanje.

Nažalost, 2024. godinu obilježili su traumatski događaji koji su istaknuli kritične praznine u našem sustavu zaštite djece. Brojni slučajevi nasilja u obiteljima, vrtićima, školama, trgovine djecom te vršnjačkog i drugog nasilja u virtualnom svijetu, uključujući i ono najteže - gubitak dječjih života - potvrđuju koliko je hitno osigurati dodatnu podršku, osobito u području unaprjeđenja uvjeta života i zaštite sigurnosti djece, mentalnog zdravlja, preventivnih programa, kao i podršku djeci i mladima s problemima u ponašanju. Posljednji dani ove godine zavili su zemlju u crno zbog gubitka života djeteta i stradanja u školi koja bi trebala biti izvor sigurnosti, što nas je sve dodatno potreslo te nas žurno poziva na daljnja neophodna ulaganja u sustav zaštite djece.

Tijekom 2024. godine zaprimili smo 2 424 nove prijave o kršenjima prava djece, što je za 11 % više u odnosu na godinu prije, dok smo istovremeno nastavili rad na 2 058 predmeta iz prethodnih razdoblja. Bilježimo rast broja prijava u području zdravstvenih prava, zaštite djece od nasilja i zanemarivanja te obrazovnih prava, dok smo ih u području pravosudnih prava i roditeljske skrbi zaprimili nešto manje u odnosu na prethodnu godinu. Porast prijava ukazuje i na to da su roditelji, stručnjaci i djeca sve svjesniji postojanja mehanizama zaštite prava djeteta, no istovremeno obvezuje na potrebu njihovog jačanja i sustavan rad na njihovoj učinkovitosti.

Osim kvantitativnih pokazatelja našeg rada, u Izvešću se bavimo i pitanjima koja se odnose na kvalitetu i učinkovitost u zaštiti prava djeteta - poput eskalirajućih problema u komunikaciji i odnosima između roditelja i obrazovnih institucija, sporosti u donošenju odluka koje se odnose na djecu u brojnim sustavima, neodgovarajućeg praćenja strateških planova te izostanka evaluacije politika za djecu. To su samo neki od brojnih izazova s kojima se susrećemo u ostvarivanju dječjih prava u Hrvatskoj i o kojima možete više doznati u Izvešću.

U fokusu našeg rada bilo je i sudjelovanje u postupcima donošenja ili izmjene ukupno 29 normativnih aktivnosti, dok smo kroz pojedine aktivnosti uputili ukupno 80 konkretnih prijedloga zaštite i unaprjeđenja položaja djece, od kojih posebno izdvajamo tri strateška dokumenta i dva protokola važna za zaštitu djece od nasilja. Obišli smo ukupno 77 ustanova te drugih mjesta na kojima djeca organizirano borave te smo se susreli s 906 djece.

Također smo uputili 65 preporuka, upozorenja ili priopćenja nadležnim tijelima, od čega je nešto više od polovice prihvaćeno (58 %), dok za devet preporuka nemamo povratne informacije. Unatoč zabrinutosti zbog pada u prihvaćanju naših preporuka u odnosu na 2023., nastavljamo se još intenzivnije zalagati za prava djece i njihov najbolji interes.

Zbog opširnosti izvješća, u tekstu smo koristili pokrate koje su objašnjene na početku, a riječi i izrazi korišteni u tekstu jednako se odnose na ženski i muški rod.

Osim prikaza aktivnosti pravobraniteljice za djecu, ovo Izvješće poziva sve dionike – institucije, stručnjake, roditelje i širu zajednicu – na zajednički rad u izgradnji sigurnijeg, poticajnijeg i pravednijeg okruženja za svako dijete. Samo zajedničkim i suradničkim djelovanjem možemo osigurati da svako dijete u Hrvatskoj raste i razvija se u okruženju koje istinski prepoznaje, razumije i štiti njegova prava.

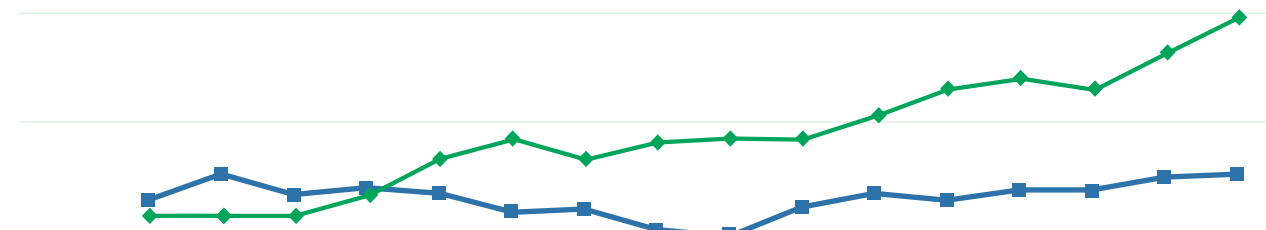
Zahvaljujem svima, a osobito svom timu u Uredu pravobranitelja za djecu, na predanosti u ostvarivanju ovog važnog cilja.

Nadam se da će ovo Izvješće pridonijeti izgradnji još kvalitetnijeg sustava podrške svakom djetetu i cilju da svako dijete u Hrvatskoj ostvari svoja prava i uvjete za cjelovit razvoj.

Pravobraniteljica za djecu

Helena Pirnat Dragičević, dipl. iur.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece (DP) i drugih predmeta u radu (DPR) 2009. – 2024.

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
◆ DP	1050	1059	1054	1228	1436	1595	1456	1558	1573	1588	1741	1923	2004	1932	2183	2424
■ DPR	1167	1350	1205	1253	1223	1090	1092	956	929	1125	1215	1158	1226	1230	1316	1344

Prijave pojedinačnih povreda prava djece 2009. – 2024.

PRIJAVE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Osobna prava	625	687	636	753	701	742	702	711	726	690	737	772	825	826	943	1055
Prava djece kao članova društvene zajednice	13	11	6	11	11	12	12	29	29	38	32	28	40	31	62	90
Obrazovna prava	187	153	159	161	262	273	239	296	310	318	391	492	478	421	524	593
Zdravstvena prava	35	21	25	28	107	257	184	161	155	173	137	162	172	141	97	170
Socijalna prava	48	29	43	42	55	60	42	39	41	45	46	62	48	52	53	50
Ekonomska prava	55	72	79	93	90	77	77	87	89	68	74	72	77	82	80	64
Kulturna prava	11	10	8	19	26	22	37	23	32	39	34	36	30	50	38	43
Pravosudno-zaštitna prava	33	38	55	61	81	62	67	96	97	72	81	115	141	139	197	150
Sigurnost i zaštita djece	12	12	15	13	25	26	36	51	31	81	130	116	121	121	137	143
Diskriminacija	3	3	6	16	25	24	20	18	20	38	42	35	49	31	28	37
Nenadležnost	22	19	16	26	42	38	39	41	42	21	29	32	20	37	23	28
Ostalo	6	4	6	5	11	2	1	6	1	5	8	1	3	1	1	1
UKUPNO	1050	1059	1054	1228	1436	1595	1456	1558	1573	1588	1741	1923	2004	1932	2183	2424

2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE

Sukladno odredbama *Zakona o pravobranitelju za djecu*, mandat Ureda pravobranitelja za djecu jest štiti, pratiti i promicati prava i interese djece u Republici Hrvatskoj, kao najranjivijih članova društva. U svom djelovanju postupamo u skladu s Ustavom RH, UN-ovom *Konvencijom o pravima djeteta*, međunarodnim dokumentima i zakonodavstvom RH. Pravobraniteljica za djecu djeluje na osnovi pritužbi ili na vlastitu inicijativu, baveći se kako pojedinačnim povredama dječjih prava i interesa, tako i općim pojavama koje dovode do njihovih kršenja. Praćenje pojedinačnih povreda prava djece pruža vrijedan uvid u sustavne probleme, omogućujući predlaganje mjera za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa djece, davanje upozorenja, prijedloga i preporuka te poticanje donošenja i izmjena zakona i drugih propisa.

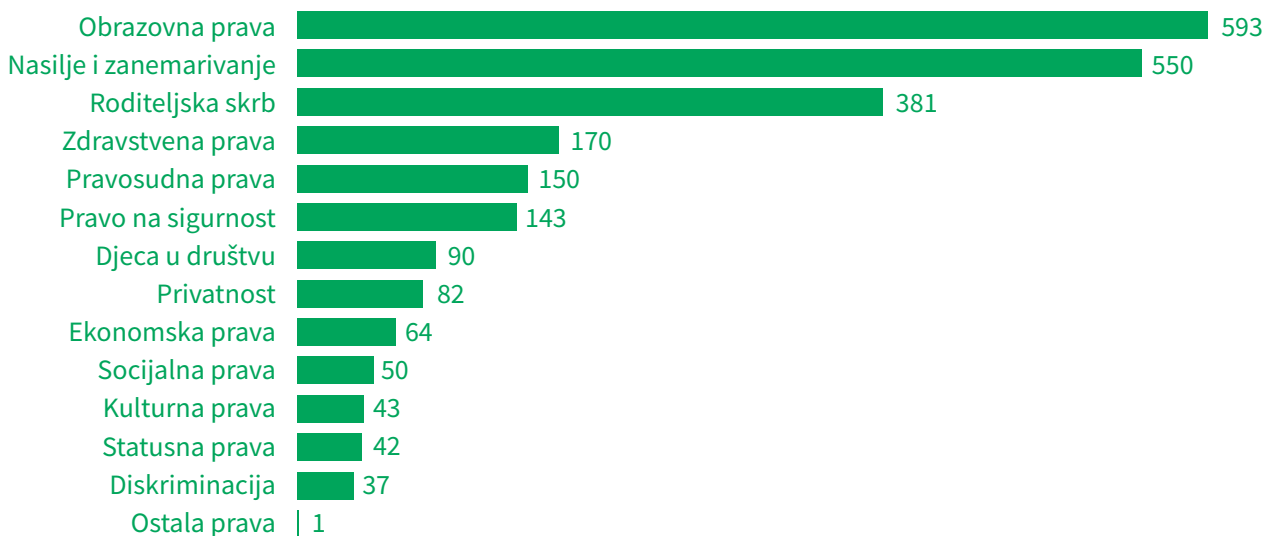
Tijekom 2024. zaprimili smo 2 424 prijave, pritužbe, upita i zahtjeva vezane za pojedinačne povrede prava djece. Uz to, postupali smo u 2 058 aktivnih predmeta prenesenih iz prethodnih godina, uglavnom zbog složenosti i specifičnosti materije te potrebe za dugotrajnim praćenjem rada institucija i njihove učinkovitosti u rješavanju zahtjevnih zadataka. Najveći broj predmeta odnosio se na područje osobnih prava.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece u 2024.

POJEDINAČNA PRAVA	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj zaprimljenih predmeta u 2024.	Broj djece	Grupa djece
Osobna prava - ukupno	915	1055	1565	84
Prava djece kao članova društvene zajednice	20	90	119	28
Obrazovna prava	607	593	508	129
Zdravstvena prava	81	170	191	19
Socijalna prava	37	50	68	5
Ekonomska prava	93	64	97	10
Kulturna prava	50	43	34	24
Pravosudno-zaštitna prava	117	150	179	9
Sigurnost i zaštita djece	101	143	136	54
Diskriminacija	23	37	34	6
Nenadležnost	14	28	25	3
Ostala prava	/	1	1	/
UKUPNO	2058	2424	2957	371

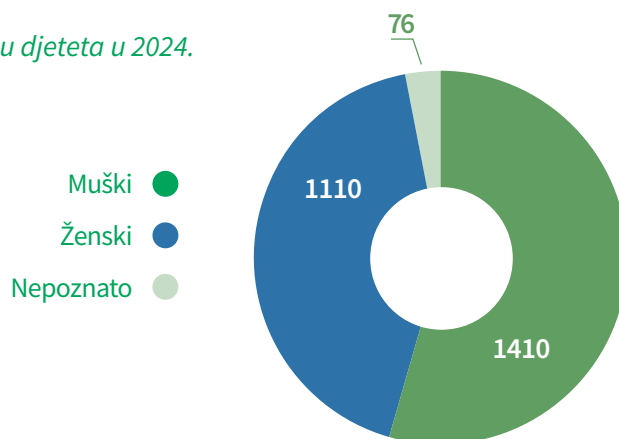
Naš rad obuhvaća i svakodnevnu telefonsku komunikaciju, pružanje općenitih informacija strankama i nadležnim tijelima, zaprimanje i evidentiranje usmenih prijava o pojedinačnim povredama dječjih prava te odgovaranje na medijske i druge upite, uključujući upite o statusu predmeta u postupku. Uz to, savjetnice pravobraniteljice za djecu neposredno primaju stranke u prostorijama Ureda, pri čemu zaprimaju pisane pritužbe ili pružaju informacije, upute i savjete. Iako ove aktivnosti nisu iskazane u ukupnom broju predmeta, one čine značajan dio svakodnevnog rada savjetnica, zahtijevajući znatan angažman i vrijeme.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece prema vrsti prava u 2024.

Od ukupno 2 424 predmeta zaprimljena u 2024. godini, najviše ih se odnosilo na obrazovanje (593), zatim na nasilje nad djecom i zanemarivanje djece (550) te na ostvarivanje roditeljske skrbi (381). Slijede prijave u području zdravstvenih prava (170), pravosudnih prava (150), sigurnosti djece (143), povrede prava djece kao članova društvene zajednice (90), prava na zaštitu privatnosti (82), ekonomskih prava (64), socijalnih prava (50), kulturnih prava (43), osobnih prava (42), diskriminacije (37) te ostale povrede prava djece (1). Osim toga, zaprimili smo i 28 prijavi koje se odnose na povrede prava odraslih osoba u područjima koja nisu u našoj nadležnosti.

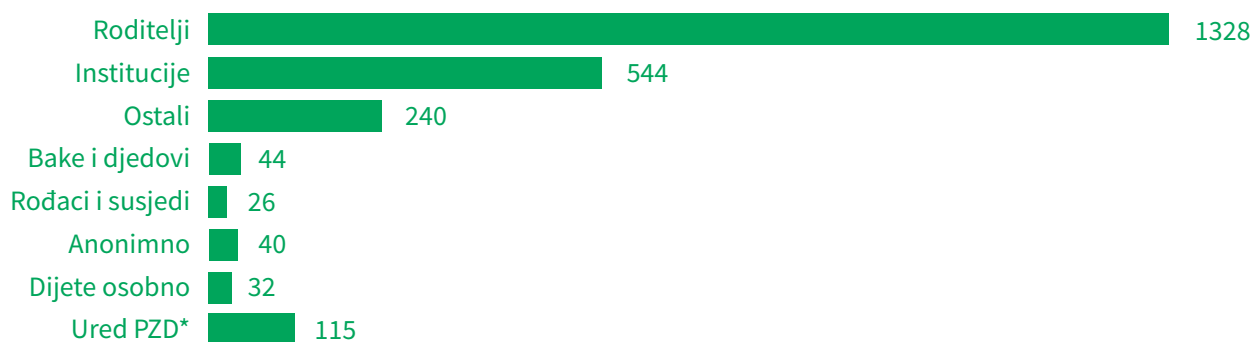
Prijave pojedinačnih prava djece prema spolu djeteta u 2024.

Prijave se odnose na 1 410 dječaka, 1 100 djevojčica te 76 djece za koju spol nije iskazan. Prijavama je obuhvaćeno i 371 grupa djece, najčešće u području obrazovanja (razredni odjeli ili svi učenici obrazovne ustanove). Također, prijavljene su i grupe djece u vrtićima, sportskim klubovima, ustanovama socijalne skrbi i odgojnim ustanovama, kao i djeca koja su stanovnici određenih naselja ili dijela naselja, korisnici pojedinih društvenih mreža te druge skupine djece, ovisno o problematici i mogućoj ugrozi njihovih prava. Ove grupe djece razlikuju se prema dobnoj strukturi, veličini grupe te mogućoj ugroženosti i povredi prava.

U najvećem broju (1 328) povrede prava djece prijavili su roditelji (majke u 875, očevi u 305 slučajeva te oba roditelja zajedno u 148 slučajeva). Po brojnosti slijede prijave institucija (544). Najčešće su to obrazovne institucije, škole i dječji vrtići koji traže savjet i preporuku za postupanje ili prijavljuju povrede prava djece zamjećujući zanemarivanje skrbi o djetetu ili sumnjajući na nasilno ponašanje u obitelji. Škole nam prijavljuju slučajeve seksualnog nasilja nad djetetom, na što ih obvezuje *Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece prema podnositelju prijave u 2024.

*Inicijative Ureda u pojedinačnim povredama prava

U velikom broju prijavitelji su bili ministarstva, agencije i inspekcije, tijela socijalne skrbi, domovi za djecu, udruge te predstavnici lokalne zajednice. Tijekom godine nam se obratio još uvijek mali broj djece (32 osobna obraćanja). Djeca su nam se javljala u situacijama kada su bila žrtve silovanja koje je počinio roditelj, kao i kada su prijavljivala zlostavljanje od strane jednog roditelja ili njegovog partnera tijekom boravka kod roditelja s kojim ne žele živjeti. Također su prijavljivali nasilje koje su doživljavali u školi, najčešće povezano s nezadovoljstvom ocjenama ili odlukama donesenim u vezi s njima. Neka djeca su izražavala zabrinutost zbog dugotrajnosti postupka izvršenja pravomoćne sudske odluke o premještanju iz odgojnog zavoda u odgojnu ustanovu, dok su druga iskazivala neslaganje sa samom sudskom odlukom o upućivanju u odgojni zavod. Obratila su nam se i djeca smještena u centrima za pružanje usluga u zajednici, izražavajući želju za povratkom roditeljima, kao i djeca koja su se raspitivala o mogućnostima organiziranog samostalnog života na pragu punoljetnosti. U jednom slučaju, Uredu se obratilo dijete stranog državljanstva kojem je, iz njemu nejasnih razloga, odbijena viza za boravak u Hrvatskoj. Djeca su nam također prijavljivala kršenje njihovih prava od strane roditelja koji nena-mjenski troše njihovu državnu stipendiju te su se raspitivala o mogućnostima pribavljanja podataka o roditeljima koji ne izvršavaju obvezu uzdržavanja. Neka su se djeca interesirala o tome kome se mogu obratiti s pritužbama na nastavnike, izražavala nezadovoljstvo postavljanjem videonadzora u školi te prijavljivala nepravilnosti u postupku provjere ispunjavanja uvjeta za upis u Policijsku školu, osobito u vezi s provjerom osobne dostojnosti za obavljanje policijske službe.

Osim djece, Uredu su se obraćale i punoljetne osobe, tražeći zaštitu u vezi s okolnostima koje su nastale prije njihove punoljetnosti. S obzirom na nadležnost Ureda i sporazum o međuinstitucionalnoj suradnji, takve osobe upućujemo na druge pravobraniteljske institucije.

Prijave su nam podnosili i bake i djedovi, drugi članovi obitelji, susjedi, anonimni prijavitelji te drugi građani. U 115 slučajeva postupanje smo pokrenuli na vlastitu inicijativu, najčešće temeljem napisa u medijima.

2.1 Osobna prava

Prijave povreda osobnih prava djece prema području povrede u 2024.

Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	550
Pravo na život s roditeljima i roditeljsku skrb	367
Pravo na djetetovu privatnost	82
Statusna prava	42
Posvojenje	10
Udomiteljstvo	4

Najveći broj prijava u području povreda osobnih prava djece (1 055) odnosio se na pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (550) te na pravo na život s roditeljima i roditeljsku skrb (367). Po brojnosti slijede povrede prava na privatnost (82) i povrede statusnih prava djece (42). Ostale povrede osobnih prava djece bila su zastupljena u manjem broju te su se odnosile na posvojenje (10) i udomiteljstvo (4).

Pravo na život – Prema posljednjim podacima HZJZ-a, u posljednjih deset godina u Hrvatskoj je od ozljeda umrlo 602 djece do 19 godina, što prosječno iznosi 60 djece godišnje. Vodeći vanjski uzroci smrti bile su prometne nesreće, smrti, samoubojstva te utapanja. Smrtnost uslijed gušenja iznosila je 3 %. Uz to, prema izvješću Centra za kontrolu otrovanja za 2022. zabilježeno je 2 889 slučajeva otrovanja djece. Vodeći uzroci hospitalizacija djece zbog ozljeda u razdoblju od 2011. do 2021. bili su prometne nesreće i padovi. U 2022. zabilježeno je 2 515 hospitalizacija uzrokovanih prometnim nesrećama te 1 831 zbog padova.

Utapanje je vodeći uzrok smrtnosti djece u Hrvatskoj, odmah nakon prometnih nesreća, a ujedno je i od pet glavnih razloga nesretnih slučajeva u našoj zemlji. Nažalost, obuka neplivača nije sastavni dio *Državnog pedagoškog standarda* od 2010. godine, već je njegovo provođenje prepušteno lokalnim zajednicama, roditeljima, klubovima i školama.

Nažalost, i u 2024. bilježimo **brojna stradavanja djece u prometu**. Prema podacima MUP-a, u 2024. godini u prometnim nesrećama poginulo je 13 djece (dok je u 2023. smrtno stradalo 21 dijete). Od toga su četiri djeteta stradala kao vozači, šest kao putnici u vozilima i troje kao pješaci.

Smrtna stradavanja, stradavanja i ozljeđivanja djece pratimo u različitim dijelovima ovog Izvješća, osobito u poglavljima *Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja* te *Sigurnost, nesreće i ugrožavajuća okruženja*.

U sklopu analiziranih stradavanja djece bilježimo i **slučajeve samoubojstava i samoranjanja djece** te izražavanja suicidalnih misli, posebice u školskom okruženju ili unutar grupe djece. U pojedinim situacijama uočavamo da se radi o dječjoj nepromišljenosti, traženju pozornosti i/li šali, o čemu više pišemo u poglavlju *Zdravstvena prava*.

Vrlo je važno postojanje telefonske linije za pomoć djeci, koja im može pružiti trenutnu psihološku pomoć u kriznoj situaciji. O ozbiljnosti stanja mentalnog zdravlja djece govore nam i podaci Hrabrog telefona za 2024., prema kojima je najčešći razlog poziva bio povezan s psihosocijalnim teškoćama i mentalnim zdravljem (35 %). Najveći broj poziva odnosio se na: samoozljeđivanje (41 %), suicidalnost (34 %), tjeskobu i strah (13 %) te depresivnost (12 %), kao i napadaje panike (12 %). Pri tome su pojedini problemi o kojima djeca žele razgovarati često međusobno povezani – primjerice, dijete koje doživljava nasilje i zlostavljanje može posljedično imati poteškoća s mentalnim zdravljem. O zaštiti mentalnog zdravlja djece govorimo više u poglavlju *Zdravstvena prava*.

Kako bi djeca mogla u punom obimu ostvarivati svoja prava, uključujući i osobna prava zajamčena UN-ovom *Konvencijom o pravima djeteta*, UN-ov Odbor za prava djeteta započeo je 2024. godine izradu *Općeg komentara br. 27. o pravima djece na pristup pravdi i učinkovitim pravnim lijekovima*. Pristup pravdi i učinkovitim pravnim lijekovima ključni su za zaštitu, promicanje i ostvarivanje ljudskih prava. Cilj ovog *Općeg komentara* jest pružiti državama smjernice za poduzimanje odgovarajućih zakonodavnih, upravnih i drugih radnji kako bi osigurale ostvarivanje prava djece na pristup pravdi i učinkovite pravne lijekove. *Opći komentar* razjasnit će koncepte i terminologiju u vezi s pravima djece na pristup pravosuđu i učinkovitim pravnim lijekovima. Nadovezat će se na nedavne aktivnosti Odbora u promicanju važnosti provedbe navedenih prava, a sukladno postojećim međunarodnim standardima i nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj sudskoj praksi. Osim što će pružiti smjernice za osnaživanje djece kao nositelja ovih prava, kao i smjernice o osiguravanju pristupa informacijama primjerenima njihovoj dobi, komentar ima za cilj adresirati pristup pravdi u kontekstu sudskih i upravnih postupaka, uključujući pravne usluge podrške u zajednici, kao i alternativne i restorativne mehanizme rješavanja sporova. *Opći komentar* će istaknuti potrebu za uspostavljanjem učinkovitih mehanizama pritužbi koji su dostupni svoj djeci u svim okruženjima, kao i ulogu nacionalnih institucija za ljudska prava u tom pogledu. Također će istaknuti potrebu za mobilizacijom dostatnih ljudskih, financijskih i tehničkih resursa, uključujući osiguranje odgovarajućeg proračuna na središnjoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Posebna pažnja bit će posvećena edukaciji stručnjaka koji rade s djecom, kako bi stekli bolje razumijevanje dječjih prava i zaštite djece. Dodatno, *Opći komentar* će pojasniti ulogu organizacija civilnog društva, socijalne skrbi, odvjetnika i drugih relevantnih aktera u pružanju podrške djeci u ostvarivanju njihovih prava. Naš ured dao je svoj doprinos u izradi Nacrta Komentara, osvrćući se na nacionalni kontekst, uočene slabosti i primjere najbolje prakse u ostvarivanju prava na pristup pravdi i pravnim lijekovima. Tijekom 2025. nastaviti ćemo aktivno sudjelovati u ovom procesu, a donošenje *Općeg komentara* se očekuje u prvoj polovici 2026.

2.1.1 Statusna prava

Pravo djeteta na reguliranje statusa u društvu obuhvaća pravo na prijavu rođenja, saznanje o podrijetlu, državljanstvo, prebivalište, osobne isprave te reguliranje boravišnog statusa stranih državljana i međunarodnu zaštitu. U 2024. godini primili smo 42 prijave koje su se odnosile na statusna prava djece.

Postupamo po prijavama vezanim uz djecu hrvatskih državljana rođenu u inozemstvu, a koja zbog nevaljalog rodnog lista ili zbog toga što ga ne posjeduju nailaze na poteškoće pri upisu u maticu rođenih u Republici Hrvatskoj. Postupak pribave izvoda iz matice rođenih u inozemstvu, koji je nužan za regulaciju statusa djeteta u Hrvatskoj, dugotrajan je i ponekad zahtjevan postupak, a nerijetko je povezan i s postupcima utvrđivanja očinstva ili majčinstva.

Zbog toga djeca nemaju OIB, nailaze na poteškoće u reguliranju boravišta, ostvarivanju prava na zdravstveno osiguranje, prava na školovanje i dr. Kako bi djeca mogla pohađati nastavu dok čekaju rješavanje dugotrajnih postupaka i izdavanje potrebnih dokumenata, neke škole ipak omogućuju njihov privremeni pristup nastavi, osiguravajući im tako kontakt s vršnjacima i kontinuitet u obrazovanju.

I dalje pratimo predmet u kojem su nadležna tijela RH odbila upisati dijete koje je rođeno u inozemstvu, iako mu je nadležno tijelo u zemlji rođenja izdalo izvadak iz matice rođenih. Dijete je začeto postupkom medicinski potpomognute oplodnje uz donaciju jajne stanice i rođeno od surogat majke, a kao jedini roditelj u matičnim knjigama upisan je otac. Nakon što su nadležna tijela odbila upis djeteta u maticu rođenih i knjigu državljana, pokrenut je upravni spor. Upravni sud je utvrdio da su ispunjene pretpostavke za upis djeteta u maticu rođenih RH te naložio nadležnom tijelu donošenje novog rješenja, uvažavajući pravna shvaćanja i primjedbe suda. Međutim, djetetu je ponovno odbijen upis u maticu rođenih te je predmet vraćen na postupanje. Upravni sud donio je odluku kojom se dijete upisuje u maticu rođenih s podacima samo o ocu i s hrvatskom nacionalnošću. Takvu odluku potvrdio je Visoki upravni sud Republike Hrvatske. Posljedica ovih dugotrajnih postupaka je da ovo dijete, bez upisa u maticu rođenih,

što je osnovno pravo zajamčeno *Konvencijom o pravima djeteta*, u prvim i razvojno najintenzivnijim godinama nije moglo regulirati svoja statusna prava poput prebivališta, prava na zdravstvenu zaštitu i na vrtić te je za državu bilo nevidljivo.

Statusna prava djece stranaca – Roditelji djece stranog državljanstva nerijetko se suočavaju s problemima u reguliranju statusnih prava svoje djece, najčešće prava na reguliranje boravišnog statusa i s njime povezanog prava na zdravstvenu zaštitu i drugih prava koja proizlaze iz prava na zakoniti boravak u Hrvatskoj.

I dalje je sporan važeći propis koji ne osigurava mogućnost da djeca automatizmom slijede boravišni status svojih roditelja. Tako se, primjerice, djetetu rođenom u RH, čiji je roditelj državljanin treće zemlje na dugotrajnom boravištu, odnosno stalnom boravku, pravo na privremeni boravak priznaje tek u trajanju do godine dana. Predloženim izmjenama i dopunama *Zakona o strancima* produljuje se rok na koji je odobren privremeni boravak djeteta u slučaju spajanja obitelji na dvije godine. U nekoliko navrata inicirali smo izmjene propisa kako bi se omogućilo da dijete slijedi pravni status svojih roditelja. Iako se predloženim izmjenama rok produljuje, smatramo da one nisu dostatne u reguliranju statusnih prava djece stranaca, jer i dalje nije omogućeno da djeca automatizmom slijede boravišni status svojih roditelja. Nažalost, do sada naši prijedlozi nisu uvaženi.

Postupali smo i po prijavama stranih državljana koji imaju dozvolu privremenog boravka u RH. Prema *Zakonu o strancima*, u ovakvom slučaju nisu ispunjeni uvjeti za izdavanje odobrenja za privremeni boravak u svrhu spajanja obitelji. Pri reguliranju boravišnog statusa djece čiji su roditelji državljanici treće zemlje postoje formalne zapreke. Prema važećim odredbama, privremeni boravak u svrhu spajanja obitelji može se odobriti samo ako državljanin treće zemlje s kojim se traži spajanje obitelji ima neprekidno najmanje godinu dana odobren privremeni boravak. Prije ispunjenja navedenih uvjeta nije moguće izdavanje odobrenja za privremeni boravak u svrhu spajanja obitelji, čime se onemogućuje da dijete boravi uz svog roditelja koji je na privremenom radu u Hrvatskoj kraće od godinu dana. Iz tih razloga pozdravljamo prijedlog izmjene *Zakona o strancima* kojom se propisuje iznimka kada se dozvoljava spajanje obitelji za maloljetno dijete i prije roka od godinu dana, prema uvjetima iz zakona, na što već dulje vrijeme upozoravamo.

Godinama upozoravamo i na potrebu osiguravanja jednakog standarda zdravstvene zaštite za svu djecu s privremenim boravištem u Hrvatskoj, neovisno o razlozima boravka. Prema važećim propisima, roditelj je obvezan podnijeti prijavu za obvezno zdravstveno osiguranje djeteta te snositi troškove doprinosa, što za mnoge obitelji - strane državljanke, predstavlja značajno financijsko opterećenje. To u nekim slučajevima dovodi do uskraćivanja zdravstvene zaštite za djecu. Inicirali smo izmjene propisa kako bi se osigurala dostupnost zdravstvene zaštite za svu djecu, no naš prijedlog još uvijek nije prihvaćen.

Roditelji čija su **djeca hrvatskog državljanstva** najčešće se pritužuju na ostvarivanje statusnih prava djece u slučaju konfliktnih odnosa roditelja.

Pravo djeteta na prebivalište često se narušava kod prekida obiteljske zajednice i sukoba roditelja koji ne uspijevaju suglasno odlučiti o mjestu djetetovog prebivališta. Događa se da jedan roditelj odbija dati suglasnost za prijavu prebivališta djeteta na adresi na kojoj ono stvarno živi ili se protivi prijavi prebivališta na novoj adresi drugog roditelja, iako to ne utječe na njegovu mogućnost ostvarivanja susreta s djetetom. Onemogućavanje prijave prebivališta utječe na ostvarivanje drugih prava djeteta, poput upisa u vrtić ili školu¹. Prema *Zakonu o prebivalištu*, dijete može biti prijavljeno na adresu stanovanja roditelja s kojim živi, uz suglasnost Hrvatskog zavoda za socijalni rad (HZSR). Međutim, u praksi neki područni uredi HZSR-a nisu skloni davanju suglasnosti, već roditelje upućuju na sudski postupak, koji može dugo trajati. U pojedinim slučajevima zabilježena je i pozitivna praksa, gdje je HZSR podržao zahtjev roditelja

1 Više o tome u poglavlju *Pravo na život s roditeljima i roditeljsku skrb*.

za promjenom prebivališta djeteta, uzevši u obzir obiteljsku situaciju, nedostatak suradnje drugog roditelja i prikladnost novih stambenih uvjeta.

Imajući u vidu ljudsko pravo na priznanje kao osobe pred zakonom, Vijeće UN-a za ljudska prava usvojilo je 4. travnja 2023. *Rezoluciju o upisu u matične knjige rođenih i pravu biti priznat kao osoba pred zakonom*. Rezolucija poziva države da identificiraju i provedu reformu zakonodavstva i politika kako bi omogućile neposrednu registraciju rođenja i spriječile sve oblike diskriminacije žena i djece u pristupu registraciji rođenja. Rezolucija naglašava važnost registracije rođenja kao prava i kao ključne radnje prema univerzalnoj zaštiti prava sve djece na identitet.

Postupali smo u slučaju djeteta rođenog kod kuće, koje nije bilo prijavljeno u matičnom uredu niti u MUP-u, a kojem nije bilo upisano ni oćinstvo. Na temelju našeg zahtjeva, HZSR je informirao roditelje o obvezi prijave djeteta u maticu rođenih, uz izricanje mjere intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem roditeljske skrbi. Postupajući po službenoj dućnosti, nadležna tijela provela su postupak upisa djeteta u maticu rođenih bez navođenja osobnog imena djeteta. Temeljem obavijesti nadležnih tijela, MUP je izvijestio kako nije u mogućnosti izreći predložene mjere s obzirom na to da dijete nema upisano osobno ime.

Saznavši za slučaj djeteta koje je roćeno u inozemstvu, a koje je u matičnim knjigama u RH i zemlji roćenja upisano s različitim osobnim imenima i podacima o ocu, obratili smo se nadležnom tijelu u RH kako bismo potaknuli naknadni ispravak pogrešno upisanih podataka u matici, odnosno njihovo usklaćivanje s inozemnim javnim ispravama. Nadležno upravno tijelo ne dijeli mišljenje ovog ureda te smatra da je problem moguće riješiti isključivo u sudskom postupku osporavanja oćinstva. Problem predstavlja činjenica da *Zakon o međunarodnom privatnom pravu*, kao vaćeći propis, upućuje na nadležnost inozemnog suda, gdje podatak o oćinstvu (a posredno i osobnom imenu) nije sporan. U konkretnom slučaju oćekujemo postupanje i intervenciju MPUĐT-a.

2.1.2 Pravo na privatnost

Ćlankom 16. UN-ove Konvencije o pravima djeteta jamći se svakom djetetu pravo na zakonsku zaštitu protiv miješanja u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku, kao i zaštitu protiv nezakonitih napada na njegovu ćast i ugled. Osim toga, pravo na zaštitu osobnih podataka jedno je od temeljnih prava svakog ćovjeka, pa tako i djeteta. Svrha zaštite osobnih podataka je zaštita privatnog ćivota i ostalih ljudskih prava i temeljnih sloboda u prikupljanju, obradi i korištenju osobnih podataka.

U 2024. godini postupali smo u 82 pojedinaćna slućaja povrede prava djeteta na privatnost te u još 11 prijava povreda drugih prava (osobnih, obrazovnih, pravosudnih ili participativnih prava djece) u kojima se istodobno ukazivalo i na povredu privatnosti djece. Pored toga, postupali smo u deset predmeta koji su se odnosili na opće inicijative u području zaštite privatnosti djece te upite, obavijesti i traćenje savjeta o zaštiti privatnosti djece, a na dećurnim telefonskim linijama Ureda obavili smo 17 telefonskih savjetovanja o zaštiti privatnosti djece.

Najviše prijava (34) odnosilo se na privatnost djece u medijima, ukljućujući društvene mreće, zatim u institucijama, na ostalim mjestima te u obitelji.

Podnositelje smo upoznavali s vaćećim propisima u području zaštite osobnih podataka i privatnosti te stajalištima i preporukama pravobraniteljice za djecu o poštovanju privatnosti i dostojanstva djece. Upućivali smo ih na mogućnost izravnog obraćanja Agenciji za zaštitu osobnih podataka (AZOP), koja je nadležna za nadzor obrade osobnih podataka sukladno *Zakonu o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka*. U nekim slućajevima prosljećivali smo pritućbe AZOP-u te o sumnjama na povrede prava djeteta na privatnost obavješćavali i druga tijela, traćeći njihovo ukljućivanje i postupanje.

AZOP je u 2024. evidentirao 28 predmeta prijave povrede prava u obradi osobnih podataka djece, koje su se uglavnom odnosile na objavu osobnih podataka maloljetnika na društvenim mrežama, obradu osobnih podataka od strane dječjih vrtića i škola te sumnju u nezakonito snimanje djece putem video nadzornog sustava postavljenog u stambenoj zgradi ili kući.

Osim postupanja po prijavama, AZOP je provodio i edukativne aktivnosti, uključujući radionice za djecu o zaštiti privatnosti i opasnostima na internetu te izradu edukativnih materijala za djecu.

Privatnost djece u medijima – Prijave povrede prava na privatnost djeteta u najvećoj su se mjeri odnosile na izvještavanje medija o slučajevima koji su uključivali djecu, a u kojima su objavljeni podaci pomoću kojih je moguće otkriti njihov identitet, objavu fotografija/snimaka djeteta bez suglasnosti roditelja, snimanje i fotografiranje lokalnih političara s djecom u sklopu izbornih kampanja i snimanje priloga s djecom koja se nalaze u ranjivoj situaciji. Od ostalih prijava koje se odnose na medijsko i digitalno okruženje bilježimo one vezane za dijeljenje objava/fotografija s Facebook stranica koje sadrže osobne podatke djece.

Velik broj prijava povrede prava na **privatnost i dostojanstvo djece u medijima** zaprimljen je nakon slučaja vršnjačkog nasilja i neodržavanja nastave u jednoj zagrebačkoj osnovnoj školi. O ovom osjetljivom slučaju mediji su intenzivno i svakodnevno izvještavali te su objave i komentari često bili praćeni neprimjerenim izrazima (poput „problematičan“ ili „mali zlostavljač“) usmjerenim na dijete koje je iskazivalo probleme u ponašanju. Unatoč našim upozorenjima urednicima, novinarima i predstavnicima medija da se suzdrže od senzacionalističkog pristupa i svakodnevnog širenja informacija o slučaju, mediji su nastavili objavljivati detalje i nagađanja o zdravstvenom stanju djeteta, koristeći neprimjerene izraze.

Ponovno smo se bavili **objavama snimaka bivšeg saborskog zastupnika na društvenim mrežama, u kojima su prikazani učenici srednjih škola** u Zagrebu, Splitsko-dalmatinskoj, Šibensko-kninskoj i Krapinsko-zagorskoj županiji. Dotični je maloljetnike izazivao na izvođenje sklekova u zamjenu za novac te ih pritom snimao i javno objavljivao snimke na svojim profilima.

Zabilježili smo i povredu prava na **privatnost udomljene djece** nakon medijskih objava o smrti njihovog polubrata koji je ostao živjeti u biološkoj obitelji, kao i **kršenje privatnosti učenika** jedne osnovne škole čija je ravnateljica na Facebook profilu škole objavila imena učenika za koje je sumnjala da su uništili školsku imovinu.

Jedna je prijava bila vezana uz lokalnog političara koji je **preuzeo objave s privatnih profila učenice osnovne škole** te ih u negativnom kontekstu koristio u svrhu vlastite političke promidžbe. Time je prekršio njezino pravo na zaštitu privatnosti i časti. Sličan slučaj zabilježen je i kada je načelnik jedne općine prijavio preuzimanje fotografije maloljetnog djeteta s Facebooka i njezino korištenje u političkim raspravama s neistomišljenicima. Podsjećamo da, prema stavu AZOP-a, objave s nečijeg privatnog Facebook profila ne smiju se dalje prenositi bez suglasnosti dotične osobe.²

U svim ovim slučajevima uputili smo roditelje/skrbnike na korake koje mogu poduzeti za zaštitu prava djeteta; u nekoliko slučajeva uputili smo upozorenje nakladniku, a pojedine smo prijavili (i prosljedili) Vijeću za elektroničke medije i Hrvatskom novinarskom društvu.

Također, medije smo upozoravali na njihovu odgovornost u izvještavanju o djeci te na potrebu poštivanja etičkih i profesionalnih načela koja jamče zaštitu dostojanstva privatnog i obiteljskog života, kao i integriteta djece.

S obzirom na to da svjedočimo čestim objavama na društvenim mrežama u kojima se krši pravo djeteta na privatnost i dostojanstvo, konkretno objavama djece u neprimjerenom kontekstu (npr. u majicama sa spornim napisima i simbolima, s alkoholom ili oružjem u ruci te sličnim za djecu neprihvatljivim

² <https://azop.hr/objava-fotografije-s-privatnog-facebook-profila-na-portalu/>

sadržajima), obratili smo se Hrvatskoj regulatornoj agenciji za mrežne djelatnosti (HAKOM), kao koordinatoru za digitalne usluge koji je odgovoran za nadzor, provedbu i praćenje *Akta o digitalnim uslugama*³ po pitanju povrede prava i interesa djece na društvenim mrežama. HAKOM nas je izvjestio da oni kao koordinator za digitalne usluge nisu ovlašteni naložiti uklanjanje nezakonitog sadržaja, već su nadležni za postupanje ukoliko pružatelj usluga ne postupi po nalogu nadležnog tijela (npr. DORH-a i MUP-a u slučaju nezakonitog sadržaja koji predstavlja kazneno djelo i prekršaj). Napomenuli su i da *Akt o digitalnim uslugama* (Uredba) regulira pitanja usklađenosti postupanja pružatelja usluga s obvezama iz Uredbe, kao i sankcioniranje pružatelja usluga u slučaju kršenja tih obveza. Međutim, sankcioniranje primatelja usluga (koji postavljaju nezakonit sadržaj) nije obuhvaćeno *Aktom o digitalnim uslugama* pa tako ni nacrtom prijedloga *Zakona o provedbi Uredbe (Akta) o digitalnim uslugama*.

U institucijama i na drugim mjestima – Pojedini upiti i prijave odnosili su se na zaštitu privatnosti djece u institucijama i na drugim mjestima, poput, primjerice, korištenja scena s djecom u dokumentarcu koji se snima o moliteljima na zagrebačkom glavnom trgu, korištenja slika i osobnih podataka djece u izvješću o provedbi projekata sufinanciranih iz javnih izvora, objave fotografija, datuma i mjesta rođenja djece u albumu samoljepljivih sličica sportske tematike, te automatske dodjele Nacionalne i Europske iskaznice za osobe s invaliditetom.

S obzirom na izbore za zastupnike u Hrvatskom saboru i Europskom parlamentu održane 2024. godine, primili smo više pritužbi na fotografiranje djece tijekom obilaska odgojno-obrazovnih ustanova (vrtića i škola). Smatramo neprikladnim **iskorištavanje djece u političke svrhe** te smo tim povodom uputili Državnom izbornom povjerenstvu (DIP) priopćenje pravobraniteljice za djecu o potrebi zaštite prava djece u izbornim kampanjama, koje je DIP objavio na svojim mrežnim stranicama. U priopćenju smo istaknuli da prostor odgojno-obrazovnih ustanova (dječji vrtići i škole) i svi prostori u kojima organizirano borave djeca (domovi, centri za djecu, sportski i drugi klubovi za slobodne aktivnosti djece) trebaju biti slobodni od promidžbenih aktivnosti političkih stranaka. Također smo napomenuli da prilikom izrade političkih promidžbenih materijala (letaka, plakata, filmova, spotova i sl.) te objava na društvenim mrežama i u drugim medijima nije dopušteno koristiti slike djece bez izričite privole roditelja. Preporučili smo političarima da se suzdrže od nepotrebnog izlaganja vlastite djece u izbornoj kampanji, kako bi zaštitili njihovu privatnost i ne izlagali ih riziku od potencijalno štetnih situacija, kao i da vode računa o komunikaciji tijekom izborne kampanje te da izbjegavaju neprimjeren vokabular, posebice uvredljive izraze na račun ostalih kandidata i stranaka te državnih institucija, a kojima mogu svjedočiti djeca i mladi u obraćanjima putem medija, sučeljavanjima s ostalim kandidatima i/ili na skupovima koji se organiziraju uživo.

Škole su nam se obraćale u situacijama kada pojedine **institucije u okviru svog djelokruga traže dostavu podataka o djetetu**. Nesporno je da pojedine službe (npr. policija, socijalna služba, sud), kada postupaju sukladno svojim zakonskim ovlastima, imaju pravni temelj za prikupljanje i obradu osobnih podataka učenika te da je škola dužna, na njihov zahtjev, dostaviti navedene podatke. Često se nedostavljanjem podataka potrebnih nadležnom tijelu usporava postupak i utječe na žurnost i opseg zaštite djeteta. Sve su institucije obvezne postupati s osobnim podacima djece s dužnom pažnjom, voditi računa o načelima i pravnim temeljima obrade osobnih podataka djece te poduzeti mjere koje će doprinijeti zaštiti njihovih osobnih podataka, a u cilju zaštite najboljeg interesa djeteta sukladno članku 3. UN-ove *Konvencije o pravima djeteta*.

Susretali smo se i s upitima roditelja smiju li odgojno-obrazovni radnici u dječjim vrtićima i školama tražiti određene podatke o djeci. Odgojno-obrazovne ustanove obvezne su voditi pedagošku dokumentaciju i evidenciju te imaju legitiman interes i zakonsku osnovu za prikupljanje i obradu podataka o djeci u skladu s propisima. Stalno naglašavamo iznimnu važnost suradnje roditelja i odgojno-obrazovnih ustanova u razvoju djece te njihovom odgoju i obrazovanju. Odgovorna suradnja roditelja i vrtića/škole

3 Uredba (EU) 2022/2065 Europskog parlamenta i Vijeća od 19. listopada 2022. o jedinstvenom tržištu digitalnih usluga i izmjeni Direktive 2000/31/EZ (Akt o digitalnim uslugama).

podrazumijeva razvoj partnerskih odnosa i odnosa povjerenja, međusobno informiranje, dogovaranje, savjetovanje, razmjenu svih relevantnih informacija u vezi s djetetom, njegovim posebnostima, zdravstvenom stanju, razvojnim karakteristikama, okruženju u kojem živi i odrasta te drugim okolnostima koje mogu imati utjecaj na dijete. Razmjena svih potrebnih informacija je neophodna za postupanje u najboljem interesu djeteta, stvaranje pretpostavki za njegov optimalni razvoj, oblikovanje poticajnog okruženja te pružanje primjerene i individualne podrške svakom djetetu. Takve informacije služe odgojno-obrazovnim radnicima da na primjeren način prate, promatraju i razumijevaju djecu. One su nužne za planiranje odgojno-obrazovnog rada, stvaranje poticajnog okruženja, planiranje primjerenih odgojno-obrazovnih intervencija i usklađivanja tog rada s individualnim potrebama djece.

Uočavamo i praksu neselektivnog i nestrukturiranog obraćanja stranaka istodobno velikom broju različitih institucija, što značajno opterećuje praćenje i rad na pojedinačnim prijavama. Pored toga, uključivanje u takve prepiske drugih subjekata, poput udruga i medijskih kuća, potencijalno ugrožava privatnost djece.

Zabilježili smo i veći broj pritužbi na postavljanje **kamera u stubištima i/ili na ulazu u stambene zgrade**, a za koje su većinom roditelji navodili da su postavljene bez potrebne suglasnosti sustanara te da snimaju djecu tijekom igre u blizini zgrade i/ili prolaska stubištem. Zabrinutim roditeljima smo savjetovali da se u takvim slučajevima izravno obrate nadležnom tijelu – AZOP-u, koji je ovlašten za pitanja zakonitosti obrade osobnih podataka.

U pojedinim su se situacijama pritužitelji, zbog nezadovoljstva upravnim rješenjem AZOP-a kojim su njihovi zahtjevi za utvrđivanjem nezakonite obrade podataka odbijeni kao neosnovani, obratili Uredu pravobranitelja za djecu radi uključivanja u predmet, očekujući da pravobraniteljica može ukinuti ili izmijeniti rješenje AZOP-a. Primijetili smo i da odvjetnici, kao punomoćnici stranaka u postupku, pogrešno primjenjuju pozitivne propise u procjeni postojanja potrebne suglasnosti za uspostavu videonadzora u stambenim, odnosno poslovno-stambenim zgradama. Naime, umjesto pozivanja na odredbe *Zakona o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka* kojima je izrijekom propisano kako je za uspostavu videonadzora u takvim zgradama potrebna suglasnost suvlasnika koji čine najmanje 2/3 suvlasničkih dijelova, mnogi odvjetnici stranke dovode u zabludu tumačenjem da navedeno, sukladno odredbama *Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima*, spada u poslove izvanredne uprave, slijedom čega je potrebna suglasnost svih suvlasnika stambene zgrade.

Zaprimili smo i upit vezano za najavljenju **mobilnu aplikaciju jednog vrtića**, pomoću koje bi roditelji mogli vidjeti svoje dijete (i svu ostalu djecu) dok su u vrtiću. Skrenuli smo pozornost na mišljenje AZOP-a o postavljanju videonadzornog sustava u dječjim vrtićima⁴, a prema kojemu se uvođenje videonadzora u dječjem vrtiću i obrada osobnih podataka putem videonadzora može provoditi samo u svrhu koja je nužna i opravdana za zaštitu osoba i imovine, ako ne prevladavaju interesi ispitanika koji su u suprotnosti s obradom podataka putem videonadzora. Naglasili smo da je potrebno voditi računa o tome da se ne bi smjele snimati prostorije za osobnu higijenu, garderoba, kao niti prostor u kojemu djeca kontinuirano borave i igraju se.

Jedna pritužba odnosila se na **snimku sudjelovanja djece na školskoj priredbi i aktivnostima povodom dana škole, koja je objavljena na jednoj popularnoj društvenoj mreži** za razmjenu videozapisa. U tom je slučaju škola postupila sukladno propisima o zaštiti osobnih podataka, prethodno pribavljajući pisane suglasnosti zakonskih zastupnika djece za korištenje osobnih podataka te javno objavljivanje video nastupa.

Zaprimili smo i upite roditelja o zaštiti djeteta od **širenja neprovjerenih i optužujućih informacija o djetetu unutar zatvorene WhatsApp ili Viber grupe** roditelja pojedinog razrednog odjela, uključujući

4 <https://azop.hr/primjena-opce-uredbe-o-zastiti-podataka-u-predskolskim-ustanovama/>

i iznošenje detalja iz djetetovog privatnog života. Takvi postupci nisu primjereni niti predstavljaju način rješavanja eventualnih problema i/ili situacija koje se događaju u školi među učenicima, neovisno o tome je li riječ o nasilju među djecom ili neprimjerenom reakciji koja ne predstavlja međuvršnjačko nasilje, već uobičajen sukob vršnjaka. Čak i nakon molbi za prestankom takvih postupaka i upozorenja na njihovu neprihvatljivost, nastavljaju se širiti negativne poruke i dijeliti informacije o djetetu, čime se uznemirava ne samo konkretno dijete i njegova obitelj, nego i svi ostali učenici i njihovi roditelji.

U takvim situacijama roditelje savjetujemo da, ovisno o težini optužbi i podijeljenih informacija, o tome mogu obavijestiti policiju koja će u suradnji s nadležnim državnim odvjetništvom razmotriti ima li u takvom postupanju elemenata kaznenog djela, npr. povrede privatnosti djeteta. Također im ukazujemo i na mogućnost podnošenja tužbe zbog kaznenog djela protiv časti i ugleda, a koji se postupak pokreće po privatnoj tužbi.

Iako škole nemaju mehanizme za intervenciju u međusobnim odnosima roditelja, mogu poduzeti mjere za njihovo osvješćivanje o važnosti tolerancije i mirnog rješavanja problema, što je u interesu djece. U tu svrhu naglašavamo važnost suradnje između škola i roditelja, pravovremenog i transparentnog informiranja o svim važnim činjenicama i okolnostima. Važno je da stručna služba upozna sve roditelje s njihovim pravima, obvezama i odgovornostima, objasni postupke škole u slučaju neprihvatljivog ponašanja učenika i apelira na razumijevanje i suradnju, provodi preventivne programe te organizira odgovarajuće radionice kako za učenike, tako i za roditelje, s ciljem njihovog osnaživanja za poštovanje različitosti i toleranciju te aktivno i odgovorno sudjelovanje u društvu.

Nedovoljno je jasan pravni okvir za **snimanje djece na javnim površinama** (npr. skupine djece na igralištu ili s roditeljima). U načelu, takvo snimanje nije zabranjeno niti kažnjivo, osim ako se odvija u prostorima gdje djeca mogu biti bez odjeće ili u situacijama kada je nužna zaštita njihove intime. Međutim, snimanje djece na javnim mjestima od strane drugih odraslih osoba iznimno je zabrinjavajuće jer nisu uvijek jasni motivi takvog snimanja, stoga takve situacije zahtijevaju poseban oprez.

Jasnija je regulacija koja se odnosi na **objavu snimki pojedinačne djece**. Dobivamo prijave roditelja o tome da su snimke njihove djece u određenom, izoliranom kontekstu objavljene bez njihove suglasnosti u medijima, primjerice na portalima ili društvenim mrežama. Takve su objave nezakonite i roditelj ima pravo zahtijevati njihovo uklanjanje iz javno dostupnih medija.

Važno je imati na umu da današnja tehnologija omogućuje trenutačnu javnu objavu snimaka, njihovu široku upotrebu i trajnu dostupnost, što može dovesti do zloupotrebe osobnih podataka djece. Stoga ističemo da, sukladno UN-ovoj *Konvenciji o pravima djeteta* i *Općoj uredbi o zaštiti podataka*, osobni podaci (uključujući fotografije i snimke) djece se ne smiju objavljivati bez privole roditelja ili skrbnika. Čak i kada roditelj sam želi objaviti podatke o djetetu, preporučujemo suzdržavanje od takvih objava.

Privatnost djece u upravnim i sudskim postupcima - Postupali smo po predstavi majke koja je primijetila da se, u postupku priznavanja prava na doplatak za djecu, zahtijeva dostava pravomoćne sudske presude o razvodu braka roditelja. Na taj način se na uvid daje sadržaj obrazloženja presude koje sadrži detalje iz privatnog i obiteljskog života, što nije relevantno za postupak priznavanja doplatka. Iako je obrazloženje sastavni dio presude, koja dokazuje istinitost o razvodu, te činjenicu da su službene osobe dužne čuvati povjerljivost podataka, shvaćamo i opravdanu zabrinutost majke zbog pretjeranog zadiranja u privatnost djeteta.

Stoga smo se obratili Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje (HZMO) te preporučili da radi zaštite privatnosti djece tijekom postupka priznavanja prava na doplatak za djecu, ali i ekonomičnosti samog postupka, revidiraju sadržaj dokumentacije koju je potrebno priložiti uz zahtjev te da popis nužne dokumentacije usklade s odredbama važećeg *Zakona o doplatku za djecu*, a prema kojemu bračni status roditelja nije relevantan za priznavanje prava na doplatak za djecu. Ukazali smo da prema Zakonu korisnik

prava može biti roditelj (što se dokazuje rodnim listom), kao i da korisnik pravo na doplatak stječe pod uvjetom da živi u kućanstvu s djetetom (što se dokazuje potvrdom o prijavi prebivališta ili boravišta), zbog čega nije nužno dostavljati pravomoćnu presudu o razvodu braka. HZMO nije uvažio preporuku, ističući odredbe o povjerljivosti i čuvanju tajnosti podataka koje obvezuju službene osobe koje vode postupak priznavanja prava na doplatak za djecu.

Prethodne godine upozorili smo ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa i Vrhovni sud RH na štetnu praksu objave sudskih odluka u kojima su navedeni osobni podaci djeteta te preporučili žurno uklanjanje s e-Oglasne ploče takvih odluka i njihovu objavu u obliku koji poštuje anonimnost, kao i izmjenu važećih propisa kako bi se svoj djeci osigurala zaštita privatnosti i njihovih osobnih podataka kroz obveznu anonimizaciju sudskih odluka prije njihove objave. Stoga pozdravljamo napore Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (MPUDT) u provedbi naše preporuke kroz promjenu dosadašnjeg zakonodavnog okvira kojim je uspostavljen **sustav za automatsku anonimizaciju i objavu sudskih odluka (ANON)**, a koji se primjenjuje od 1. siječnja 2025.

Također, prema dostupnim informacijama, MPUDT je u procesu provedbe naše preporuke iz prethodnih godina kojom smo ukazivali na nužnost nadogradnje matice rođenih kako bi se uklonila tehnička ograničenja koja su pojedinim roditeljima/skrbnicima onemogućavala **pristup podacima o djetetu u sustavu e-Građani**, a time i korištenje usluga u sustavu *e-Građani* u ime djeteta. Razlog zbog kojeg pojedini roditelji nisu mogli koristiti usluge za dijete u sustavu *e-Građani*, prema obrazloženju MPUDT-a, bila je struktura aplikacije matice rođenih, odnosno činjenica da bilješke, koje su u maticu rođenih upisane opisno, poput podataka o lišenju roditeljske skrbi, imenovanju partnera-skrbnika djetetu i slično, nisu bile programski strukturirane pa iz njih sustav nije mogao iščitati tko su ovlaštene osobe za zastupanje djeteta i od kada imaju ovlaštenje.

Obitelj i privatnost djeteta – Mnogi roditelji nepromišljeno objavljuju na svojim javno dostupnim profilima brojne fotografije svoje, pa i tuđe djece u raznim situacijama. Djeca osoba koje su poznate u javnosti pritom su dodatno izložena, jer je povećana mogućnost da će mediji preuzeti i objavljevati njihove fotografije, smatrajući da su roditelji suglasni s takvim objavama. Time se povećava rizik od zloupotrebe dječjih fotografija i izlaganja djeteta zlonamjernim porukama.

Zasad ne postoji pravna regulativa koja bi **sprječila roditelje da objavljuju fotografije svoje djece** (pod uvjetom da nije riječ o objavama koje evidentno štete djetetovoj dobrobiti), a kojom bi se istovremeno osigurala cjelovita zaštita dječjih prava i njihova najboljeg interesa. Kako zaštita prava i dobrobiti djeteta u ovom području u potpunosti ovisi o roditeljskoj odgovornosti, senzibiliziranosti i spremnosti da zašтите interese svoga djeteta, naše su preporuke roditeljima da se prije objavljivanja fotografija djeteta detaljno informiraju o eventualnim rizicima i težini posljedica koje dijete može imati nakon objavljivanja njegovih snimki na internetu. Osim već spomenutih rizika, tu su i teškoće u djetetovu poimanju vlastite privatnosti, razvoju vrijednosti, odnosu prema drugima, uspjehu i postignućima i slično. Osim rizika od zloupotrebe, javlja se i pitanje kako će djeca, kada odrastu, percipirati objavljene informacije o svom privatnom životu.

Česta je situacija da fotografije i snimke djeteta objavljuju bivši partneri roditelja, rodbina ili prijatelji, unatoč izričitom protivljenju roditelja. U tim slučajevima savjetujemo da se s dotičnim osobama razgovara i objasni potreba zaštite privatnosti djece, kao i mogućnost kažnjivosti zbog povrede djetetove privatnosti, s obzirom na potencijalno postojanje kaznenog djela.

Ukoliko sam roditelj ili zakonski skrbnik želi objaviti podatke o djetetu, naša je preporuka uvijek da se suzdrži od istog, imajući u vidu zaštitu dobrobiti djeteta. Stručnjaci za sigurnost i zaštitu prava djece u digitalnom okruženju upozoravaju roditelje da je prilikom komuniciranja putem društvenih mreža **važno zaštititi djecu od pretjeranog izlaganja**. Svakako su potrebne šire društvene akcije, poput provođenja

kampanja i sustavnog educiranja građana, a ponajprije educiranje roditelja, ali i djece, o zaštiti privatnosti djece na internetu i rizicima pretjeranog objavljivanja njihovih slika i drugih podataka o njima na društvenim mrežama.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- **Unaprjeđenje zaštite privatnosti djece:** Provoditi javne kampanje te kontinuirano educirati stručnjake, roditelje i djecu.
- **Podizanje svijesti:** Naglašavati ranjivost djece kao posebno zaštićene skupine i promicati načelo minimalnog izlaganja djece javnosti.
- **Dodatna regulativa:** U pojedinim područjima uvesti kodekse ponašanja, smjernice ili protokole postupanja u zaštiti privatnosti i dobrobiti djece.
- **Pravila i politike:** Izraditi pravila i politike zaštite privatnosti djece za tradicionalne medije i digitalni sektor.
- **Preventivni programi:** U skladu s *Nacionalnim planom za prava djece* (2022.–2026.), poticati programe u odgojno-obrazovnom sustavu usmjerene na medijsku pismenost te sigurnost i zaštitu djece na internetu, razvijajući vještine za sigurno korištenje suvremenih tehnologija i medijskih sadržaja.

2.1.3 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb

Države stranke će učiniti sve što je u njihovoj moći kako bi osigurali priznanje načela o zajedničkoj odgovornosti oba roditelja za odgoj i razvoj djeteta. Roditelji ili, gdje postoji takav slučaj, zakonski skrbnici odgovorni su prije svih za odgoj i razvoj djeteta. Najbolji interes djeteta mora biti njihova temeljna briga.

Čl. 18. st.1. Konvencije o pravima djeteta

U području obiteljskih odnosa, koje se u užem smislu odnosi na pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb, u 2024. godini zabilježili smo 367 različitih pisanih obraćanja. Radi se o pritužbama i upitima vezanim uz problematiku ostvarivanja roditeljske skrbi, roditeljskih sporova, izricanja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djece te poteškoća u ostvarivanju djetetovog prava na uzdržavanje.

Najčešće su nam se obraćale majke (169) i očevi (100), potom institucije (28), među kojima su u većini drugi pravobraniteljski uredi i odgojno-obrazovne ustanove. Jednaki broj predmeta (17) pratili smo na vlastitu inicijativu i povodom obraćanja ostalih. Slijede obraćanja baka (16), rođaka (6), djedova (5), roditelja zajedno (4) i djece osobno (3), dok su nam se po jednom obratili sestra te anonimni pritužitelj. U odnosu na djetetovo pravo na život s roditeljima i roditeljsku skrb kroz 2024. godinu zabilježili smo i ukupno 417 telefonskih i osobnih obraćanja stranaka, najčešće majki i očeva.

Prijave povreda prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb u 2024.

Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	Broj prijava	Broj djece	
		Djeca	Grupa djece
Ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi	272	406	2
Ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb	68	138	1
Uzdržavanje	27	42	1
Ukupno	367	568	4

Pratimo i dalje 410 slučajeva iz prijašnjih razdoblja.

Pravni okvir - *Obiteljski zakon* (OBZ) kao temeljni propis koji uređuje područje obiteljskih odnosa u izvještajnom razdoblju nije doživio nove izmjene, tek one iz 2023. u *Zakonu o izmjenama i dopunama Obiteljskog zakona*, a koje su stupile na snagu 31. prosinca 2023. Nažalost, još uvijek nije uvažena naša inicijativa iz 2022. u kojoj smo, vezano uz ovo područje, predlagali da se izmijene odredbe *Zakona o socijalnoj skrbi* u pogledu zadržavanja mjesne nadležnosti područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad (HZSR).

U 2024. Ministarstvu pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (MPUDT), nastavno na rezultate ankete *Rad obiteljskih odjela na općinskim sudovima*, uputili smo inicijativu za izmjene i dopune *Zakona o područjima i sjedištima sudova*, kao i inicijativu za donošenje *Pravilnika o stalnim sudskim vještacima* za čije je donošenje krajem 2024. protekao rok od godine i pol dana.

I dalje su zamjetne poteškoće u funkcioniranju sustava socijalne skrbi, o čemu smo pisali u prošlogodišnjem Izvješću. Problemi u tom sustavu započeli su primarno velikim brojem javnih ovlasti i normativima koji ne prate stvarne potrebe korisnika, naročito djece koja, suočena s različitim rizičnim i ugrožavajućim okolnostima u obitelji, trebaju žurnu reakciju i zaštitu. Stručnim radnicima problem je predstavljala i nedostatna podrška obiteljima u riziku izvan samog sustava socijalne skrbi (savjetovališta, stručnjaci za zaštitu mentalnog zdravlja) kojima bi u slučaju potrebe mogli upućivati roditelje i djecu. Posebne pritiske na njihov rad stvaraju nezadovoljni korisnici, ali i mediji kojima se pojedine nezadovoljne stranke obraćaju, a koji o ovoj značajnoj temi najčešće pišu tek sporadično, senzacionalistički i nakon nekog tragičnog događaja, iako se radi o temama koje zahtijevaju ozbiljan pristup i proaktivno djelovanje.

Problemi u sustavu pokušali su se riješiti cjelovitom reformom socijalne skrbi, koja je uključivala i novu organizaciju ustanova, primarno kroz osnivanje Hrvatskog zavoda za socijalni rad (HZSR) te osamostalji vanje Obiteljskog centra koji je do tada funkcionirao kao podružnica ondašnjeg centra za socijalnu skrb. Osim toga, reforma je uključivala i nova zapošljavanja, edukacije (za potrebe kojih je osnovana i s radom započela Akademija socijalne skrbi), smanjivanje broja ovlasti te građanski nadzor nad radom sustava socijalne skrbi kroz osnivanje Povjerenstva za rad po pritužbama u sustavu socijalne skrbi.

Nova zapošljavanja, osnivanje Akademije i smanjenje javnih ovlasti vidimo kao pozitivan korak za jačanje sustava, dok smatramo da je reorganizacija rada ustanova bila formalnost tijekom koje je sustav dugotrajno rješavao unutarnje probleme, pri čemu su iscrpljena značajna materijalna sredstva. Sveukupne intervencije nažalost nisu dovele do jačanja sustava, već su čak pojačale i neke slabosti. Naime, dogodilo se da su jačanje i ekipiranje Obiteljskog centra i domova socijalne skrbi (a koji su u proteklom periodu mahom zapošljavali nove stručne radnike na poslovima voditelja mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu) posljedično doveli do značajnog odljeva kadrova iz područnih ureda HZSR-a. Radi se o ozbiljnom problemu i kontinuiranom procesu, osobito u manjim i izoliranim sredinama (u prošlogodišnjem izvješću istaknuli smo poteškoće s kojima se PU Korčula suočavao pri zapošljavanju psihologa). Prema aktualnim medijskim izvješćima⁵, zaposlenici „masovno odlaze iz sustava“ te se sve manje stručnjaka prijavljuje na otvorena radna mjesta. Takvo stanje zabrinjava jer negativno utječe na ostvarivanje prava i interesa djece koja odrastaju u nepovoljnim uvjetima, uzrokovanim roditeljskim konfliktima, manipulacijama, nasiljem ili zanemarivanjem. Na ove probleme ukazala je skupina stručnjaka kroz inicijativu „Od šutnje do promjene“ tijekom 2024. godine.

U odnosu na razloge i moguća rješenja, dojma smo da su reformske mjere trebale primarno uključivati povećanje upisnih kvota preddiplomskih studija socijalnog rada i drugih pomagačkih struka, a tek potom širiti lepezu usluga – proširenje kojih uzrokuje odljev kadrova iz HZSR-a.

Sada je vrijeme i potreba za novim intervencijama u sustav, kako bi se zadržali sadašnji zaposlenici, a i motiviralo one koji su napustili HZSR i prešli u druge ustanove socijalne skrbi i u druge resore na povratak. Smatramo da se ne radi samo o sindikalnom pitanju (u koje ovaj Ured nema ovlasti intervenirati),

5 Članak „Zaposlenici masovno odlaze iz sustava; Nitko se ne javlja za posao: u rujnu raspisali natječaj za 244 djelatnika, javila su se samo 92“, autorice Kristine Turčin, objavljen u Jutarnjem listu 13. veljače 2025.

već o ozbiljnim i stvarnim problemima koji značajno utječu na kvalitetu skrbi o djeci u riziku. Rješenje vidimo u jačanju digniteta struke (primjerice, kroz stipendije te socijalne i druge olakšice, ali i kroz propisivanje prekršajne odgovornosti u slučaju nesuradnje sa stručnim radnicima HZSR-a u postupcima obiteljsko-pravne i kazneno-pravne zaštite djece, a koje HZSR obavlja kao javnu ovlast), uz kontinuirano ulaganje u kapacitete sustava. Oni svakako uključuju i smještajne kapacitete za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, a čiji nedostatak primarno predstavlja nepoštivanje potreba djece, ali ujedno i značajan stresor u obnašanju zahtjevnih uloga stručnih radnika HZSR-a, radi kojih se iskusni i educirani stručni radnici odlučuju na „bijeg“ iz sustava. Problem zapošljavanja stručnjaka u manjim sredinama potrebno je pokušati riješiti kroz osiguravanje dostupnosti mobilnih stručnih timova.

S druge strane, pozitivno ocjenjujemo ekipiranje i osnaživanje obiteljskih centara i činjenicu da stručni radnici HZSR-a u obavljanju poslova obiteljsko-pravne zaštite imaju mogućnost usmjeravati i upućivati stranke na ova mjesta, gdje mogu dobiti dodatnu savjetodavnu pomoć i podršku u skladu s konkretnim potrebama. Iz kontakata sa stručnim radnicima Obiteljskog centra saznajemo da se uspješno i na zadovoljstvo korisnika provode programi Centra za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno“ te njihove aktivnosti vidimo kao izvrstan način rada s obiteljima u riziku, koje mogu doprinijeti osnaživanju roditelja u obnašanju roditeljske uloge i ostvarivanju zajedničke roditeljske skrbi, a imaju i preventivan karakter.

Nesuradnja roditelja često predstavlja dodatnu poteškoću u ostvarivanju prava djeteta, posebice kada se radi o potrebi procjene ugroze djeteta u obitelji. Roditelji koji ne dolaze na pozive, ne otvaraju vrata svog doma, ne dozvoljavaju uvid u stambene i obiteljske prilike u kojima dijete odrasta ili stalno mijenjaju adrese prebivališta i tako „izmiču“ područnim uredima, otežavaju postupanja HZSR-a u zaštiti dobrobiti djece. Prijedloge o izmjenama odredbi *Zakona o socijalnoj skrbi* po pitanju zadržavanja mjesne nadležnosti, kao i prijedloge za propisivanje obveze suradnje s HZSR-om iznijeli smo aktualno i u e-Savjetovanju na *Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi*.

Ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi

Najveći broj obraćanja stranaka u području obiteljskih odnosa odnosi se na kršenje prava na zajedničku roditeljsku skrb, a zatim i na donošenje odluke o roditeljskoj skrbi. I ove godine najmanji broj prijava odnosi se na ostvarivanje osobnih odnosa članova obitelji s djetetom.

Prijave povreda prava djece na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi u 2024. prema vrsti povrede

Ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi	Broj predmeta zaprimljenih u 2024.	Broj djece u 2024.	
		Broj djece	Grupa djece
Kršenje prava na zajedničku roditeljsku skrb	137	210	/
Donošenje odluke o roditeljskoj skrbi	121	171	2
Ostvarivanje osobnih odnosa članova obitelji s djetetom	14	25	/
Ukupno	272	406	2

Kršenje prava na zajedničku roditeljsku skrb - Iako se dio obraćanja odnosi na traženje informacija o postupcima i nadležnostima u situaciji razvoda braka ili prekida obiteljske zajednice, u većem dijelu prijava se ukazuje na postupke drugog roditelja prema djetetu ili pak toga roditelja prema roditelju-pritužitelju. Takvi postupci negativno utječu na obiteljsku atmosferu i štetno se odražavaju na dijete. Osim sporova o ostvarivanju skrbi o djetetu, vrlo često se prijavljuje **nasilno i zanemarujuće ponašanje**, a pritužuje se i na pojedine segmente sustava, primarno HZSR, ali i sudova, policije, sudskih vještaka, posebnih skrbnika ili voditelja mjera pa se broju predmeta treba dodati i predmete iz područja obiteljskog nasilja i pravosudno-zaštitnih prava.

U svojim obraćanjima stranke ponekad iznose različita očekivanja od ovog Ureda, najčešće očekujući da će pravobraniteljica za djecu riješiti slučaj, roditelju ili instituciji izreći neku mjeru ili sankciju, izraditi novu stručnu procjenu roditeljskih kompetencija ili procjenu interesa djeteta, ili pak obaviti nadzor nad radom pojedine institucije. Kako ništa od toga nije u nadležnosti pravobraniteljice, stranke redovito obavještavamo o ulozi i djelokrugu rada Ureda. Također ih upućujemo na suradnju s tijelima, koja prema svojim nadležnostima, rade s obitelji, informiramo ih o važnosti sporazumnog rješavanja sporova za dijete te ih potičemo da tako ubuduće i postupaju. U pojedinim slučajevima, najčešće u slučaju visoko-konfliktnih odnosa, uključujemo se u praćenje kako bismo stekli potpuniji uvid u način i učinke postupanja institucija te kako njihove intervencije utječu na dijete.

Visoko-konfliktne odnose obilježavaju dugotrajni i intenzivni sukobi, koji se iz partnerskog odnosa roditelja prelijevaju na njihovo roditeljstvo. U tim odnosima roditelji se često intenzivno i dugotrajno međusobno optužuju za loš odnos prema djetetu, čime dijete postaje središnja figura sukoba, dok roditelji istodobno traže njegovu lojalnost. Ponekad su u pozadini spora i složeni imovinsko-pravni odnosi roditelja kao bivših partnera. U proteklom periodu pratili smo niz slučajeva visoko-konfliktnih razvoda, u kojima je dijete nerijetko izloženo manipulativnim postupcima jednog ili oba roditelja.

"Već od samog početka otac vrši veliki pritisak na djecu nabijajući im odgovornost te se djeca osjećaju dužna skrbiti o njegovom emocionalnom zdravlju (npr. govori im „tata je sretan samo kad ste vi kod tate“ i sl.). Također od samog početka je prisutna velika doza okrivljavanja mene za sve loše što se dogodilo (djeci govori: „mama je kriva što se mi rastajemo“, „mama je ta koja vas odvaja od tate“ i sl.). Vrlo slične manipulativne rečenice koriste i suprugovi roditelji koji tvrde kako ih oni mogu upisati u vrtić i školu u koju djeca žele ići i slično..."

Iz obraćanja roditelja pravobraniteljici za djecu

Ovakve slučajeve obilježava dugotrajnost, ali i uključenost velikog broja institucija i stručnjaka u rad s obitelji. Roditelji suočeni s vlastitom suodgovornošću za konflikt vrlo često izražavaju nezadovoljstvo radom institucija i izrečenim mjerama te se pritužuju različitim instancama, odnosno drugim institucijama, često istodobno bez spremnosti na osobne promjene i uz prisutnu nedostupnost savjetodavnom radu. Osim na dugotrajnost postupanja, roditelji se najčešće pritužuju i na sadržaj stručnog mišljenja koje HZSR izrađuje za potrebe suda, a ponekad se pritužuju i na nalaz i mišljenje vještaka.

Odbor traži od država potpisnica izbjegavanje takvih pristupa u kojem se tek formalno uključuje djecu, koji ograničavaju izražavanje stavova djece ili koji dozvoljavaju da se djecu sasluša, ali ne daju odgovarajuću težinu njihovim stavovima. Naglašava da manipulacija djece od strane odraslih, koja stavlja djecu u situacije da im se govori što da kažu, ili izlaganje djece riziku od opasnosti radi njihova sudjelovanja, nisu etičke prakse i ne mogu se prihvatiti kao provedba članka 12.

Opći komentar br. 12 (2009) Odbora za prava djeteta UN-a: Pravo djeteta da ga se sasluša

Manipulacija - Dojma smo da sustav još uvijek nema odgovarajuće mehanizme niti za pravodobno prepoznavanje manipulacije niti za njeno žurno sprječavanje. Prijašnjih godina isticali smo i slučajeve u kojima su postupci povodom kaznenih prijava koje su upućivali HZSR-i rezultirali njihovim odbačajem, što ukazuje na neujednačeno postupanje različitih dionika sustava i neprepoznavanje štetnih učinaka manipulacije od strane pojedinih sustava. A nažalost, odrastanje uz višegodišnje konflikte može ostaviti značajne negativne posljedice na mentalno zdravlje i funkcioniranje djeteta i kroz djetinjstvo, ali i u odrasloj dobi.

U nekim se slučajevima prepoznaje, a ima i onih gdje je jasno izražena, potpuna nemoć sustava jer je i sami stručni radnici potvrđuju u svojim izvješćima.

Budući da se postupanja iz nadležnosti ovoga Tijela, kao i mehanizmi iz nadležnosti suda čine neučinkovitim, radi čega je i zatraženo mišljenje Ministarstva, molimo vas za vaše mišljenje i eventualne naputke u daljnjem radu.

Iz izvješća jednog područnog ureda HZSR u slučaju višegodišnjeg visoko-konfliktnog odnosa roditelja

Dogodi se da HZSR niže mjere jednu za drugom do momenta kada se sve mogućnosti iscrpe, a da već izrečene mjere nisu ostavile značajniji utjecaj na međusobni konfliktni odnos roditelja. U takvim slučajevima intervencije prestanu, a dijete ostaje odrastati u toksičnoj sredini koju i dalje obilježavaju svađe, sukobi, prepucavanja, međusobna vrijeđanja, različiti odgojni stilovi te emocionalne ucijene. Radi se najčešće o slučajevima u kojima, iako blaže mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta nisu bile uspješne, HZSR ne procjenjuje potrebnim pokretati postupke za izricanje mjera iz nadležnosti suda, jer o svim ostalim područjima djetetovog života roditelji uredno skrbe.

Ostvarivanje osobnih odnosa s roditeljem - Djeca izložena manipulacijama jednog od roditelja najčešće izražavaju značajne otpore prema kontaktima s drugim roditeljem te nerijetko kroz dulji vremenski period njihovi kontakti izostaju. U situaciji kada ne postoji službena odluka o osobnim odnosima, roditelji su prepušteni dogovoru na koji nisu spremni. Roditelj koji je postupcima drugog roditelja onemogućen ostvarivati osobne odnose s djetetom najčešće se obraća HZSR-u i policiji. Međutim, uočavamo da u takvim okolnostima intervencije tih institucija nemaju značajan učinak na ostvarivanje kontakta djeteta s roditeljem. Zapažamo nemoć HZSR-a, koji zna obavještavati stranke da „oni tu ne mogu ništa“ te ih upućuje na obraćanje sudu.

"Otac sam maloljetnog djeteta, djevojčice od nepune dvije godine, sa ženom sam u postupku suda koji još nije ni poslao poziv za sud a to traje već nekoliko mjeseci. Znači službeno sam još u braku, problem je u tome što mi supruga ne da vidjeti dijete. Zadnji put sam vidio dijete 19.8.2024., obraćam se skoro svaki dan socijalnoj službi, oni mi govore da ona krši prava mene i djeteta, ali nemaju nikakve instrumente da njoj narede da mi da dijete da je vidim, krše se moja prava a tako i prava djeteta."

Iz obraćanja roditelja pravobraniteljici za djecu

Stječemo dojam da u ovakvim slučajevima nedostaju mehanizmi koji bi bili na raspolaganju HZSR-u, a koje je nekada sadržavao OBZ (1998). Svjesni smo da je stvarna nadležnost u području roditeljskih sporova u međuvremenu delegirana sudu, no nedostaje mogućnost aktivnog angažmana HZSR-a u ovakvim postupcima.

Kada postoji ovršna isprava o kontaktu, roditelje upućujemo na mogućnost pokretanja ovršnog postupka radi ostvarivanja osobnih odnosa s djetetom temeljem OBZ-a. Ipak, u nekim slučajevima saznajemo da roditelji, suočeni s izraženim otporom djeteta, odustaju od tog mehanizma.

Prema podacima MUP-a, u 2024. policija je zaprimila 54 zahtjeva za pružanjem pomoći prilikom oduzimanja djece/žurnog izdvajanja iz obitelji (od čega 52 od strane HZSR-a, a dva od suda). Sva 54 zahtjeva su odobrena, a nije realizirano njih devet, pri čemu se kao razlog nerealizacije ovrhe navode okolnosti: roditelji nisu zatečeni kod kuće ili je HZSR odustao od izdvajanja. Tijekom 2024. u postupcima pružanja pomoći žurno je izdvojeno/ oduzeto ukupno 100 djece.

Jednako tako valja voditi računa da nije svako odbijanje susreta s roditeljem posljedica manipulacije te da ima i onih slučajeva u kojima dijete može samo osjećati otpor prema susretima s roditeljem koji proizlazi iz negativnog iskustva, osjećaja nepravde, nezadovoljstva ili razočarenja postupcima tog roditelja. Svi ovi slučajevi zahtijevaju brižljivu i sveobuhvatnu stručnu procjenu djetetovog najboljeg interesa, a djeca i cijela obitelj trebaju podršku i stručnu pomoć.

Roditelje koji su nam se obraćali pritužbama na zanemarujuće postupke drugog roditelja koji ne sudjeluje u životu djeteta niti doprinosi uzdržavanju upućivali smo na mehanizme zaštite, kao i na traženje savjetodavne pomoći i podrške djetetu.

Ponekad je mišljenje djece oblikovano uslijed okolnosti u kojima dijete odrasta i utjecaja roditelja s kojim živi.

Iz izvješća jednog područnog ureda HZSR u slučaju višegodišnjeg visoko-konfliktnog odnosa roditelja

Mišljenje djeteta – Redovito naglašavamo da ostvarivanje ovog prava za dijete treba biti dobrovoljno (na način da dijete samo ima pravo izabrati hoće li koristiti svoje pravo sudjelovanja) te da se pritom treba osjećati sigurno. To je povezano s mogućnošću da svoje mišljenje iskaže bez pritiska i neprimjerenog utjecaja roditelja i/ili drugih osoba, da iskaže ono što zaista misli, odnosno da ne prenosi stavove i mišljenja drugih osoba te da mu se ne prebacuje teret odgovornosti za donošenje odluke. Sigurnost ujedno podrazumijeva i to da s djetetom razgovara educirana osoba, od koje će dijete dobiti važne informacije o postupku, kao i povratnu informaciju o posljedicama uvažavanja njegova mišljenja.

Iako se neki roditelji raspituju o načinima zaštite djece od izlaganja razgovorima s različitim stručnjacima, ima i onih koji tijekom međusobnih optužbi za nasilje nad djetetom izlažu dijete baš takvim razgovorima. Nekada su u tome podržani od sustava, što smatramo izuzetno zabrinjavajućim. Alarm koji pokazuje da nešto nije u redu u sustavu predstavlja i slučaj djeteta koje je, nakon što je otac prijavio nasilno ponašanje majke prema djetetu, a ona se potužila na očevu manipulaciju, o svojim iskustvima razgovaralo sa čak deset različitih stručnjaka te očekivalo razgovor s jedanaestim.

"Ponavljam, moje dijete ima 8 godina, ide u 2. razred i do sada je na istu temu u dva mjeseca razgovaralo o istim pitanjima sa: - Psihologom Centra X - ispitan, - Dječjim psihijatrom - ispitan, - Dječjim psihijatrom KBC - ispitan, - Psihologom KBC - ispitan, - Psihologom škole - ispitan, - Pedagogom Županijskog suda, - Psihologom Centra Y - ispitan, - Posebnim skrbnikom (čeka poziv), - Vještakom kojeg je sud odredio zbog privremene mjere, - Vještakom kojeg je odredilo državno odvjetništvo - ispitan, - Voditeljicom mjere nadzora - ispitan."

Iz obraćanja roditelja pravobraniteljici za djecu

U situacijama vođenja različitih vrsta postupaka preporučljivo je da institucije uspostave bolju suradnju i zajednički planiraju aktivnosti radi zaštite interesa djeteta. Od roditelja se očekuje da ne uključuju djecu samoinicijativno u razgovore sa stručnjacima s obzirom na to da se sudjelovanje djeteta očekuje tijekom postup(a)ka. U ovom dijelu zapažamo manjkavosti *Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji* i potrebu efikasnijeg propisivanja suradnje različitih njegovih dionika. I kroz inicijativu za donošenje *Pravilnika o stalnim sudskim vještacima*, predložili smo da se tim propisom regulira da se u postupcima koji se vode temeljem OBZ-a provođenje vještačenja od strane stalnih sudskih vještaka veže isključivo uz zahtjev/nalog suda ili drugog nadležnog tijela, kako bi se izbjeglo dodatno izlaganje djeteta od strane roditelja.

Prema odredbama *Pravilnika o načinu pribavljanja mišljenja djeteta*, sud je dužan omogućiti djetetu mlađem od četrnaest godina da izrazi svoje mišljenje na prikladnom mjestu – bilo putem posebnog skrbnika ili druge stručne osobe. Stručnom osobom smatra se psiholog, a iznimno i druga osoba s odgovarajućom stručnom spremom te potrebnim znanjima i vještinama za utvrđivanje mišljenja djeteta. OBZ, kao akt više pravne snage, propisuje da obvezu obavještavanja djeteta o predmetu, tijeku i mogućem ishodu postupka imaju posebni skrbnik djeteta, sud ili stručna osoba HZSR-a. Iz ovako koncipiranih odredbi proizlazi da dijete ostvaruje svoja participativna prava u razgovoru s jednim od stručnih osoba, a koja će to osoba biti ovisi o odluci suda u svakom konkretnom slučaju. U *Zakon o sudovima* unesena je odredba (koja je na snagu stupila u ožujku 2022.) prema kojoj ministar nadležan za poslove pravosuđa određuje *kriterije za utvrđivanje broja stručnih suradnika*, koji se raspoređuju u sudske odjele za postupanje u predmetima prema zakonu kojim se uređuju obiteljski odnosi. Saznanja smo da kriteriji još uvijek nisu doneseni iako je prošlo sada već skoro tri godine od stupanja odredbe na snagu, kao i da neki sudovi već zapošljavaju stručne suradnike u obiteljskim odjelima. Već smo zaprimali i prijave na njihov rad. Prilikom inicijative za izmjene i dopune *Zakona o područjima i sjedištima sudova* založili smo se za žurno donošenje spomenutih kriterija za utvrđivanje broja stručnih suradnika, a smatramo da bi trebale postojati i jasnije smjernice o njihovom postupanju, kao i načinu na koji njihova prisutnost na sudu utječe na ostvarenje dječjih participativnih prava u postupcima rješavanja obiteljskih sporova (u kojim će slu-

čajevima s djetetom razgovarati poseban skrbnik, a u kojima sud putem svog stručnog suradnika ili pak stručna osoba HZSR-a).

Spor o roditeljskoj skrbi – U dvadesetak slučajeva stranke su nam se obratile zbog spora oko ostvarivanja pojedinog sadržaja roditeljske skrbi. Najčešći je povod nemogućnost dogovora oko izbora vrtića ili škole, a nekada je u pozadini i spor oko određivanja mjesta djetetovog prebivališta ili boravišta (radi se o bitnom osobnom pravu koje podrazumijeva pisanu suglasnost oba roditelja). Problematika vezana uz spor oko izbora škole redovito se intenzivira s početkom školske godine kada zaprimamo i pritužbe u kojima se ističe da škole uvjetuju upis djeteta u osnovnu školu suglasnošću oba roditelja, pa u slučaju izostanka suglasnosti jednog roditelja ne žele dijete upisati u školu iako je riječ o obveznom osnovnoškolskom obrazovanju i školi čijem upisnom području dijete pripada. Navedeno postupanje ukazuje na kršenje djetetovog prava na obrazovanje, ali i načela zaštite najboljeg interesa djeteta, koje propisuje *Konvencija o pravima djeteta*, radi čega je pravobraniteljica još u rujnu 2023. preporučila tadašnjem Ministarstvu znanosti i obrazovanja da školskim ustanovama pošalje upute o načinu postupanja u spornim slučajevima i obvezi zaštite prava i interesa djece, a sve kako bi se izbjeglo da dijete zbog sukoba roditelja određeno razdoblje ne bude upisano u školu ili ne pohađa nastavu. Naš je stav da izbor škole nije u dispoziciji roditelja u situacijama kada je dijete školski obveznik one škole na čijem području ima prebivalište, odnosno prijavljeno boravište i da u takvim slučajevima ustanove odgoja i obrazovanja ne bi trebale inzistirati na prethodnoj suglasnosti oba roditelja za upis.

Zaštita od protupravnog odvođenja i nevraćanja djeteta – Kod ove vrste pritužbi najčešće nam se obraćaju roditelji potaknuti slučajevima preseljenja roditelja s djetetom u drugi grad ili državu. Kada do preseljenja dođe bez njihovog znanja i suglasnosti radi se o protupravnom odvođenju s obzirom na to da je za djetetovo preseljenje, odnosno promjenu prebivališta i boravišta, uvijek nužna prethodna suglasnost oba roditelja. Preseljenje i zadržavanje djeteta u drugoj državi u kojoj nije njegovo uobičajeno boravište, a mimo odluke suda i volje roditelja s kojim dijete stanuje, predstavlja međunarodnu otmicu te dolazi do primjene međunarodnih dokumenata (*Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece i drugih*), a stranke upućujemo u mehanizme zaštite, primarno na obraćanje nadležnom MRMSOSP-u koje obavlja poslove središnjeg tijela po tim dokumentima.

Pratimo slučajeve u kojima jedan roditelj odvozi dijete iz države njegova prebivališta u drugu državu, bez pristanka drugog roditelja, čak i kada je u matičnoj državi donesena odluka o roditeljskoj skrbi. U takvim slučajevima pokreću se ovršni postupci radi prisilne predaje djeteta. Kada roditelj svjesno odluči ne poštivati sudsku odluku, dijete izlaže mučnim scenama, zbunjenosti i stresu. U slučajevima nepropisnog odvođenja djeteta u drugu državu, sudovi postupaju radi prekogranične otmice djece. *Zakon o provedbi Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece* nalaže žurni povratak protupravno odvedenog ili zadržanog djeteta te ostvarivanje kontakata djeteta s odvojenim roditeljem i s drugim osobama kojima to pravo pripada. Sud u predmetima otmice treba postupati žurno, kao što se i izvršenje pravomoćne sudske odluke o predaji djeteta mora hitno rješavati. Radi zaštite najboljeg interesa i dobrobiti djeteta, osiguranja njegovog povrata te ostvarivanja prava na kontakte, sud može izreći potrebne mjere osiguranja. Te mjere moraju biti razmjerne opasnosti zbog koje se izriču, a sud pritom određuje i njihovo trajanje. Neke od tih mjera odnose se i na ograničavanje djetetova kretanja, što zbog dugotrajnih sudskih postupaka, ponekad rezultira produženim onemogućavanjem djetetu da ostvaruje mnoga svoja prava. Iskreno nas zabrinjava ograničavanje kretanja djece i njena dugotrajnost. S druge strane, sudovi svoje odluke donose uvažavajući činjenice svakog konkretnog slučaja. Kod međunarodne otmice djeteta najčešće se radi o izuzetno složenim i konfliktnim obiteljskim odnosima, gdje je jedna od stranaka nezadovoljna sudskom odlukom te je ne želi provesti. Nerijetko takve situacije prate kazneni postupci protiv roditelja koji se međusobno optužuju za nasilje, uključujući i nasilje nad djetetom, ili se vode postupci radi sprječavanja kontakta djeteta s drugim roditeljem. Takva dinamika dodatno otežava i produljuje ionako neizvjesnu situaciju u kojoj dijete trpi zbog obiteljskih sukoba, odluka nadležnih tijela te postupaka roditelja. Djeca su pritom izložena pritisku sukobljenih roditelja, višestrukim razgovorima sa stručnjacima i neizvjesnošću dugotrajnih sudskih postupaka što nerijetko rezultira prekidom odnosa s jednim od

roditelja. Tome doprinose i roditelji nezadovoljni tijekom postupka ili stručnim mišljenjem, slijedom čega koriste zakonske mogućnosti kojima ih produljuju, čime dodatno utječu na dijete i njegov razvoj.

Donošenje odluke o roditeljskoj skrbi – Pritužbe u ovom području uglavnom se odnose na nezadovoljstvo odlukama i postupanjima suda ili na njihovu dugotrajnost. U nekim slučajevima primjećujemo da se prva ročišta za donošenje privremene mjere zakazuju s odmakom od nekoliko mjeseci, što u slučajevima konfliktnih odnosa potencijalno doprinosi produbljivanju sukoba i nepovoljno utječe na djecu. Saznajemo iz pojedinačnih slučajeva da je dugotrajnost sudskih postupaka često posljedica dugotrajnosti postupka izrade nalaza i mišljenja od strane HZSR-a, što je najčešće posljedica nedostatka kadrova. Općenito zapažamo česte izmjene stručnih radnika u HZSR-ima, što dodatno otežava postupak izrade njihovih stručnih procjena. Zapažamo također da još uvijek ima postupaka koji traju godinama, a nedavno smo saznali za slučaj u kojem sudski postupak traje devet godina, što predstavlja pola djetinjstva.

Zbog različitih tumačenja i nedoumica u praksi i dalje zapažamo potrebu za preciziranjem sadržaja izreke sudskih odluka kako bi se lakše tumačio opseg prava i ovlaštenja roditelja, odnosno kako bi se bolje zaštitili interesi djece. Naime, događa se da roditelji nedugo nakon donošenja odluke različito tumače njezin sadržaj, što otvara povod za novi spor i sudovanje koje se moglo i trebalo izbjeći ranijim preciziranjem odluka.

Potrebna je i intervencija u pogledu prakse sudova koji u svojim odlukama roditeljima nalažu ispunjavanje određenih uvjeta najčešće vezanih uz uključivanje roditelja u liječenje ili tretman. Također, u nekim odlukama nalaze se uvjeti postupnog povećavanja vremena koje će dijete provoditi s roditeljem, radi prilagodbe djeteta i razvoja njihovog odnosa. Već smo naglašavali u prijašnjim izvješćima da je u praksi dvojbena tko provjerava ostvarivanje tih uvjeta i što se događa ako je uvjet ispunjen ili nije. Smatramo da bi se praćenje postupanja roditelja moglo osigurati dopunom odredbi OBZ-a, na način da se predvidi aktivna legitimacija HZSR-a za podnošenje prijedloga za donošenje privremene mjere, kao i obveza suda da odluku o privremenoj mjeri donese već na prvom ročištu, uz upute roditeljima da zatraže odgovarajuće liječenje, te se uključe u druge zdravstvene, obrazovne ili psihosocijalne programe.

Iz pojedinačnih slučajeva također uočavamo trend ravnomjerne podjele vremena koje roditelji provode s djetetom, odnosno da dijete, prema principu „pola-pola“, stanuje jednako s oba roditelja. Takva organizacija djetetovog života značajno utječe na dijete i ne mora nužno biti u njegovom interesu. Stoga podsjećamo kako se mišljenja i odluke koje podržavaju ovakav raspored moraju temeljiti na brižljivoj i sveobuhvatnoj procjeni potreba te najboljeg interesa svakog pojedinog djeteta u svakoj pojedinoj situaciji.

Radno roditeljstvo – Dio predmeta odnosio na usklađivanje radnog i obiteljskog života. Obraćali su nam se zaposleni roditelji ukazujući na prepreke na koje nailaze u ostvarivanju svakodnevne skrbi o djeci zbog nerazumijevanja poslodavaca i njihove nespremnosti za prilagodbu u organizaciji rada i radnog vremena. Pravobraniteljica za djecu je u više navrata slala i objavljivala preporuku o zaštiti najboljeg interesa djece zaposlenih roditelja i pozvala poslodavce na razumijevanje prema zaposlenim roditeljima. Iako bi podrška roditeljstvu trebala biti neizostavno pitanje o kojem treba voditi računa, nerijetko poslodavci, zbog nerazumijevanja specifičnosti skrbi o djeci, posebno djeci s teškoćama u razvoju, zanemaruju prava zaposlenih roditelja, a time neizravno i prava djece. Naše preporuke poslodavcima odnose se na pronalaženje odgovarajućeg načina organizacije rada i radnog vremena, kako bi se omogućilo zaposlenim roditeljima da nesmetano pružaju djetetu posebnu, prijeko potrebnu skrb i njegu.

Zaštita prava djeteta na ostvarivanje osobnih odnosa s članovima obitelji - I dalje nam se najčešće obraćaju bake i djedovi, koji pokušavaju ostvariti pravo na osobne odnose s unucima, te ih upućujemo na zakonske mogućnosti. Ponekad nam se obraćaju i drugi članovi djetetove šire obitelji koji su zbog narušenih odnosa izgubili kontakt s djetetom. S druge strane, roditelji ponekad ukazuju na štetnost djetetovih kontakata s određenim članovima obitelji, navodeći i negativne reakcije djeteta. Stranke redovito upućujemo na obraćanje HZSR-u te potičemo na suradnju, budući da širenje konflikta s roditeljskog

odnosa na ostale članove obitelji predstavlja dodatnu ugrozu djeteta, što zahtijeva pravovremeno uključivanje HZSR-a.

Zaključno, sustav obiteljsko-pravne zaštite koji čine institucija iz različitih resora, unatoč tekućim i provedenim reformama, i dalje pokazuje niz slabosti. Očekujemo jačanje i ekipiranje HZSR-a kao ključnog dionika u zaštiti osobnih prava i dobrobiti djece, ali i bolju umreženost institucija te njihovu suradnju na pojedinačnim slučajevima. Dugotrajnost postupaka negativno utječe na položaj i prava djece koja odraštaju u obiteljima u kojima su prisutni konflikti. Roditeljima i djeci treba biti olakšan pristup obiteljskom sudovanju, koje mora biti brzo i učinkovito (uz redovito korištenje mogućnosti izricanja privremenih mjera). U svakom smislu potrebno je jačati kapacitete sustava i njihov autoritet te osigurati dostupnost savjetova i drugih stručnjaka (uključujući i stručnjake u području zaštite mentalnog zdravlja) koji mogu djeci i obiteljima pružiti podršku i pomoć.

Ograničavanje prava na roditeljsku skrb

Tijekom 2024. godine postupali smo u 68 predmeta koji su se odnosili na ograničavanje ili oduzimanje roditeljima prava na roditeljsku skrb, a obuhvaćali su 138 djece te jednu grupu djece. Od tih predmeta, 59 se odnosilo na **oduzimanje prava roditelju da stanuje s djetetom** te na povjeravanje svakodnevne skrbi o djetetu ustanovama socijalne skrbi, udomiteljskim obiteljima, baki i djedu, drugim članovima obitelji ili drugim osobama. Šest predmeta odnosilo se na **povjeravanje djeteta s problemima u ponašanju (PUP)**, kojeg roditelji ili druge osobe koje se skrbe o djetetu nisu u mogućnosti valjano odgajati, dok su se tri predmeta odnosila na mjere **lišenja prava na roditeljsku skrb**.

Najveći broj prijava (47) uputili su nam roditelji. Najčešće su izražavali nezadovoljstvo zbog izdvajanja djece iz obitelji, navodeći da su im djeca „oduzeta“ bez valjanog razloga. Međutim, sva izvješća PU HZSR-a potvrđuju da se u svim slučajevima radilo o djeci koja su bila izložena neadekvatnim životnim uvjetima, zanemarivanju osnovnih potreba te nesuradnji roditelja s institucijama uključenima u skrb o djeci, čak i unatoč izrečenim mjerama obiteljsko-pravne zaštite. Stoga su procjene o potrebi izdvajanja djece bile opravdane.

Pratili smo i razvoj situacije u kojoj je šestero braće i sestara smješteno u dvije institucije udaljene čak 800 km. S obzirom na neadekvatnosti u sustavu socijalne skrbi, gdje već više godina postoji problem nedostatka smještajnih kapaciteta, razumijemo da je razdvajanje djece bilo nužno kako bi se zaštitila od zanemarujućeg i zlostavljajućeg ponašanja roditelja. Ipak, zajednički smještaj braće i sestara pruža djeci osjećaj sigurnosti, pripadnosti i podrške, što im pomaže u suočavanju s traumatičnim iskustvima razdvajanja od roditelja ili smještaja u instituciju. Ured se kontinuirano zalaže da se pri izdvajanju djece vodi računa o mogućnosti njihovog zajedničkog smještaja, budući da to pruža osjećaj stabilnosti tijekom turbulentnih razdoblja. No, kada do razdvajanja dođe, nužno je poticati održavanje kontakata – što u ovom slučaju nije zabilježeno, te djeca nisu imala kontakte gotovo dvije godine. Tek nakon učestalog inzistiranja našeg Ureda počeli su se ostvarivati telefonski i video pozivi, a organiziran je i jedan višednevni fizički susret djece. Ostvarivanje kontakta između roditelja i djece dodatno je otežano činjenicom da realizacija zahtijeva značajna financijska sredstva i vrijeme. Uzevši sve navedeno u obzir, nakon više od dvije godine razdvojenosti djece, razmatra se mogućnost njihovog zajedničkog smještaja.

Roditelji se, osim na neadekvatnu skrb o zdravlju, higijeni, prehrani djece, uvjetima stanovanja, nasilno ponašanje djelatnika ustanova prema djeci, pritužuju i na sudske odluke kojima je mjera oduzimanja prava na stanovanje s djetetom produljena za još jednu godinu. Iako se zalažemo za život djece u obiteljskom okruženju, postoje situacije kada bi povratak djece u obitelj, s obzirom na nedostatak razumijevanja njihovih emocionalnih i razvojnih potreba od strane roditelja, rezultirao visokim razvojnim rizikom za djecu koji se ne može umanjiti podrškom obitelji. Nedovoljna suradnja roditelja dodatno otežava situacije u kojima roditelji ne pokazuju roditeljski kapacitet za nošenje sa složenim razvojnim potrebama djeteta. Zbog brojnih obaveza i nedovoljnog broja stručnih djelatnika u PU HZSR-ima, roditelji se, nakon

izdvajanja djece, rijetko uključuju u savjetodavni rad i aktivnosti usmjerene na promjenu štetnih ponašanja i rješavanje obiteljske problematike te otklanjanja čimbenika koji doprinose visokom razvojnom riziku za sigurnost i psihofizički razvoj djeteta, što doprinosi dugotrajnom zadržavanju djece u ustanovama i udomiteljskim obiteljima.

Na taj problem intenzivno ukazujemo kada su u pitanju najmlađa djeca. Unatoč ranijim informacijama da MRMSOSP kontinuirano prati nastojanja stručnih djelatnika područnih ureda HZSR-a u osiguravanju primjerenog oblika skrbi za djecu, javlja se bojazan da se odustalo od takve prakse, odnosno sustavnog praćenja prilika i potreba djece izdvojenih iz obitelji. To potvrđuje i slučaj osmero djece koja su se nalazila u jednoj ustanovi, za koju smo početkom izvještajnog razdoblja od MRMSOSP-a zatražili informacije o fazi njihovog izmještanja iz ustanove. Iako se radi o djeci mlađe dobi, odgovor još uvijek nismo zaprimili.

Institucije su nam, osim brojnih telefonskih poziva, uputile 11 prijava, a riječ je o PU HZSR-ima, ustanovama koje skrbe o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi i djeci s PUP-om, zdravstvenim i obrazovnim ustanovama te Uredu pučke pravobraniteljice. I dalje nas zabrinjavaju situacije u kojima, kada PU HZSR-i uoče rizik za odrastanje djece u obitelji, zbog nedostatka smještajnih kapaciteta ne predlažu njihovo izdvajanje, već se oslanjaju na mjere obiteljsko-pravne zaštite koje često nisu dovoljne za adekvatnu zaštitu djece.

Naime, radi se o situacijama kada stručni radnici ne mogu, sukladno OBZ-u, formalno pokrenuti postupak oduzimanja prava roditeljima da stanuju s djetetom, jer nemaju unaprijed osiguran smještaj. Slučaj koji smo pratili, a iznimka je od navedenog, odnosi se na postupanje jednog PU HZSR-a koji je podnio prijedlog za donošenje odluke o oduzimanju prava na stanovanje s roditeljima bez konkretnog prijedloga smještaja za petero djece, s napomenom da će se tijekom sudskog postupka predložiti konkretna udomiteljska obitelj ili ustanova socijalne skrbi. Nadležni sud je donio meritornu sudsku odluku, a uz pomoć Središnje službe HZSR-a djeci je naknadno osiguran primjeren smještaj.

Pratili smo i slučajeve u kojima su djeci, zbog ugroze života, zdravlja i dobrobiti, sukladno ZSS-u pružene usluge smještaja u kriznim situacijama. Djeca su pri realizaciji tog smještaja najčešće prekobrojna, kako u ustanovama tako i u udomiteljskim obiteljima - pa se roditelji, osim na neopravdanost izdvajanja iz obitelji, pritužuju i na neadekvatne uvjete u kojima djeca borave (npr. kada djeca moraju spavati na madracima na podu ili u dnevnim boravcima).

U jednom smo slučaju pratili postupanja nadležnih institucija u obitelji u kojoj je pronađeno dvoje mrtve djece, dok je treće dijete žurnim postupanjem PU HZSR-a izdvojeno od roditelja i smješteno u ustanovu socijalne skrbi. Specifičnost je navedenog slučaja u tome što nijedno od troje djece nije bilo evidentirano u matičnim knjigama, a postoji sumnja da je smrt djece nastupila kao posljedica grubog roditeljskog zanemarivanja i grube povrede djetetovih prava.

Obraćali su nam se i udomitelji ukazujući na probleme koji se pojavljuju s biološkim roditeljima udomljene djece. Žalili su se da su kontinuirano izloženi raznim neosnovanim prijavama o neadekvatnoj skrbi o djeci, zbog čega neki zatraže prekid smještaja.

I dalje uočavamo značajne poteškoće sustava u osiguravanju adekvatne skrbi za djecu s PUP-om, što je primarno povezano s nedostatkom smještajnih kapaciteta za ovu skupinu djece. Dodatni problem predstavljaju zakašnjele procjene njihovih specifičnih potreba u situacijama kada se ta djeca žurnom mjerom izdvajaju i smještaju u ustanove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi (najčešće kroz uslugu kriznog smještaja), zbog višemjesečnog čekanja na postupak stacionarne opservacije. O zapažanjima i prijedlozima za zaštitu prava djece s PUP-om govorimo u poglavlju *Prava djece s problemima u ponašanju*.

Vežano uz **lišenje prava na roditeljsku skrb**, prijave se odnose na nezadovoljstvo roditelja donesenom sudskom odlukom. Kroz kontakte s djelatnicima ustanova koje skrbe o djeci, često smo obaviješteni o dugotrajno-

sti postupaka, što direktno utječe na stvaranje preduvjeta za trajno zbrinjavanje djece. Ponekad se stječe dojam da pravosudni sustav više štiti roditelja koji zanemaruje ili zlostavlja dijete, predugo mu dajući šanse da promijeni svoja ponašanja, nego dijete, čime se iz fokusa gubi pravo djeteta na zaštitu njegovog najboljeg interesa.

Da se načelo žurnosti ne poštuje potvrđuju i podaci iz istraživanja Ureda. Tijekom 2024. pokrenuto je 48 sudskih postupaka lišenja prava na roditeljsku skrb u odnosu na roditelje djece koja se nalaze u socijalnim ustanovama koje skrbe o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, što je za osam manje nego u 2023. godini. Od tih postupaka, je devet okončano, dok su u istom razdoblju okončana još 32 sudska predmeta pokrenuta prije 2024., a 30 je još u tijeku.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJE

- **Kontinuirano ulagati u sustav zaštite djece te osigurati redovite edukacije i supervizije za sve stručne radnike koji postupaju u obiteljskim predmetima.**
- **U sredinama u kojima je to zbog njihove izoliranosti nužno, ekipirati mobilne timove kako bi usluge stručnoga rada bile pristupačne svim roditeljima i djeci, neovisno o tome gdje žive.**
- **Osigurati dostupnost savjetovališta i stručnjaka različitih profila i izvan sustava socijalne skrbi, uključujući i dostupnost stručnjaka za mentalno zdravlje.**
- **Održavati češće međuinstitucionalne sastanke te koordinirati i planirati aktivnosti i mjere koje je nužno poduzimati u svakom konkretnom slučaju, već prilikom prvih spoznaja o mogućoj ugrozi djeteta. U planiranje uključiti i institucije odgoja i obrazovanja te, po potrebi, liječnike.**
- **Primjenjivati privremene mjere češće, kako bi se osigurala brza zaštita djetetovih prava.**
- **Educirati sve sudionike u postupku o ostvarivanju djetetovih prava na sudjelovanje/participaciju u upravnim i sudskim postupcima.**
- **Povećati smještajne kapacitete u ustanovama koje skrbe o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, isključivo kada dijete nije moguće smjestiti izvan institucije.**
- **Izmijeniti OBZ u dijelu koji se odnosi na pokretanje postupka oduzimanja prava roditeljima da stanuju s djetetom, ukoliko nemaju unaprijed osiguran smještaj.**
- **Osigurati žurnija postupanja sudova.**

2.1.3.1 Djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi

Svako dijete i mlada osoba trebaju živjeti u podržavajućem, zaštitnom i brižnom okruženju koje promiče njihov puni potencijal. (Opća skupština UN-a 2010.)

Države stranke će osigurati da se dijete ne odvaja od svojih roditelja protiv njihove volje, osim u slučajevima kad nadležne vlasti pod sudbenim nadzorom odluče, u skladu s važećim zakonima i postupcima, da je takvo odvajanje prijeko potrebno u najboljem interesu djeteta.

Čl. 9. st. 1. Konvencije o pravima djeteta

Sprječavanje razdvajanja obitelji i održavanje obitelji na okupu važne su sastavnice sustava zaštite djeteta, temeljene na gore navedenom članku *Konvencije*.

Roditelji imaju prava i dužnosti osigurati zaštitu najboljeg interesa djeteta, no ukoliko je djetetova dobrobit u obitelji ugrožena, država mora intervenirati u obiteljske odnose. Kada preventivne mjere nisu učinkovite, temeljitom procjenom stručnih djelatnika PU HZSR-a treba se osigurati alternativni oblik skrbi koji bi odgovorio na specifične potrebe djeteta te pružio djetetu i roditeljima adekvatnu pomoć i podršku.

S obzirom na prepoznate teškoće u sustavu skrbi o djeci koja, zbog zaštite svojih prava i dobrobiti, ne mogu živjeti u svojim obiteljima, te na činjenicu da institucionalna skrb u većini slučajeva nije optimalno rješenje, u prosincu 2022. MRMSOSP i Svjetska banka u Hrvatskoj započeli su suradnju na projektu tehničke pomoći *Prijelaz s institucionalne skrbi na skrb i podršku u zajednici za djecu, mlade i osobe s invaliditetom*. Cilj projekta je pomoći državi da napravi zaokret od dosadašnjeg sustava institucionalne skrbi prema pružanju podrške pojedincima u sklopu obitelji ili zajednice, kako bi im se osigurala bolja kvaliteta života i integracija u društvo. Uspješan prijelaz s institucionalne skrbi na život u zajednici zahtijeva razvoj alternativnih usluga podrške u zajednici, kao i prilagodbu postojećih usluga tako da budu dostupne i prilagođene svima. To uključuje osiguranje pristupačnog stanovanja u zajednici, pristup javnim uslugama, osobnoj asistenciji i vršnjačkoj podršci. Sve to zahtijeva značajne promjene u strukturi osoblja, načinu rada i prostornim uvjetima. Stoga se ovim projektom nastoji pružiti podrška ustanovama socijalne skrbi i njihovim korisnicima te ostalima koji koriste njihove usluge. Aktivnosti obuhvaćaju i jačanje kapaciteta stručnih timova i djelatnika ustanova za proces deinstitutionalizacije, kao i pristup najnaprednijem stručnom znanju i iskustvu dobre prakse razvoja usluga u zajednici na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Kroz projekt se očekuje (prema podacima MRMSOSP-a i Svjetske banke) da će ustanove značajno povećati dostupnost ostalih izvaninstitucionalnih socijalnih usluga u zajednici kao što su boravak, psihosocijalna podrška, osobna asistencija i rana razvojna podrška, uključivanje u programe odgoja i redovnog obrazovanja za djecu s teškoćama u razvoju, socijalno mentorstvo, kao i relativno nove i inovativne usluge poput odmora od skrbi, *vršnjačke* podrške i dr. Prema dostupnim informacijama, ovim je projektom osigurano više od 200 novih stambenih jedinica za organizirano stanovanje, što bi značajno poboljšalo uvjete za život djece koja ne mogu biti u obiteljima. Međutim, s obzirom na situaciju na terenu - gdje nedostaje značajan broj stručnih djelatnika, uz napomenu da će dio postojećih djelatnika ostati u institucijama te pružati druge socijalne usluge i provoditi druge oblike stručne pomoći - postavlja se pitanje tko će u tim (novim) objektima skrbiti o djeci i hoće li skrb biti adekvatna.

Važnost bolje zaštite djece i promocija prava djece u alternativnoj skrbi bili su teme godišnje konferencije Europske mreže pravobranitelja za djecu (ENOC) pod nazivom „Svako dijete i mlada osoba trebaju živjeti u podržavajućem, zaštićenom i brižnom okruženju koje promiče njihov puni potencijal“, održane u rujnu 2024. u Helsinkiju u Finskoj. Djeca, kao članovi Europske mreže mladih savjetnika (ENYA) predstavila su svoje preporuke koje se odnose na podizanje svijesti javnosti o alternativnoj skrbi, nužnosti promocije deinstitutionalizacije, važnost i jačanje nadzornih mehanizama u području alternativne skrbi, informiranje djece koja se nalaze u sustavu alternativne skrbi o njihovim pravima i mogućnostima, osiguranje psihosocijalne podrške djeci, trening profesionalaca zaposlenih u sustavu, važnost održavanja kontakata djece s obitelji, jačanje mehanizama pomoći djeci nakon njihovog izlaska iz sustava skrbi te važnost dječjeg sudjelovanja u procesima donošenja odluka koje se njih tiču. Sve navedene preporuke djece i mladih usklađene su s preporukama našeg Ureda, kao i s nastojanjima Vlade RH da unaprijedi položaj jedne od najranjivijih skupina djece – djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi.

Skrb za ovu skupinu djece u Hrvatskoj nije zadovoljavajuća. I dalje, prevelik broj djece živi u ustanovama, kvaliteta udomiteljske skrbi nije ujednačena, a brojna djeca, zbog nedostatka smještajnih kapaciteta, i dalje žive u ugrožavajućem obiteljskom okruženju.

Iako stalno naglašavamo da je za djecu, u čijem interesu nije ostanak u biološkoj obitelji, potrebno osigurati obiteljsku skrb (udomiteljstvo ili organizirano stanovanje), svjesni smo da je za određenu djecu s izraženim teškoćama skrb u ustanovi ipak bolji izbor - zbog usluga koje udomiteljima nisu dostupne, kao i zbog činjenice da udomitelji zbog većeg broja udomljene djece, nisu u mogućnosti aktivno skrbiti o specifičnim potrebama svakog djeteta.

Ured je, kao i prijašnjih godina, proveo istraživanje o kretanju broja djece i mladih na smještaju, boravku i organiziranom stanovanju u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te u centrima za pružanje usluga u zajednici u 2024., a dobiveni rezultati pokazuju da je broj djece u ustanovama veći u odnosu na 2023.g⁶

6 Više o tome u poglavlju *Istraživačke aktivnosti*.

Djeca na smješčaju i organiziranom stanovanju u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i centrima za pružanje usluga u zajednici 2016. – 2024.⁷

Godina	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Broj djece	692	708	697	724	730	806	818	933	941

Iz podataka koje nam je dostavio HZSR o djeci koja zbog raznih ugrožavajućih okolnosti ne mogu živjeti u svojim obiteljima, a koju je država sukladno zakonskim propisima povjerila udomiteljskim obiteljima, vidljivo je da je 31. prosinca 2024. u udomiteljskim obiteljima bilo 2 247 djece. Od toga je 1 398 smješteno u udomiteljskim obiteljima koje se bave tradicionalnim udomiteljstvom, 125 u obiteljima koje se bave udomiteljstvom kao zanimanjem, od čega je troje u specijaliziranim udomiteljskim obiteljima, dok je 724 djece bilo u srodničkim udomiteljskim obiteljima. Međutim, važno je naglasiti da se podaci iz istraživanja odnose samo na djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, dok podaci HZSR-a o djeci u udomiteljskim obiteljima obuhvaćaju i djecu s TUR-om i PUP-om. Stoga nije moguće utvrditi broj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi smještene u udomiteljskim obiteljima.

Sveukupno, na dan 31. prosinca 2024. u RH je zabilježeno 1 305 obitelji koje se bave udomiteljstvom: od toga je 701 obitelj koja se bavi tradicionalnim udomiteljstvom, 39 obitelji koje se bave udomiteljstvom kao zanimanjem, a 565 čine srodničke obitelji koje skrbe o svim kategorijama djece.

Zabrinjavajući je podatak HZSR-a da je tijekom 2024. godine 138 obitelji dobilo dozvolu za obavljanje udomiteljstva, dok je za 199 obitelji dozvola prestala vrijediti. Međutim, iz dostavljenih podataka, još uvijek nije jasno na koliko se udomitelja koji skrbe o djeci ta brojka odnosi. Prema informacijama stručnjaka, evidentno je da ne postoji značajan interes za bavljenje udomiteljstvom za djecu. Kao posljedica toga, velik broj djece ostaje živjeti u ugrožavajućim uvjetima - bilo u biološkim obiteljima tijekom dužeg razdoblja, prekapacitiranim ustanovama ili u udomiteljskim obiteljima. Situacije u kojima PU HZSR-i ne mogu pronaći mjesto za dijete koje je izloženo ugrozi u vlastitoj obitelji predstavljaju kršenje djetetovih prava. Nadalje, prekobrojni smješčaj u ustanove ili udomiteljske obitelji, s obzirom na ograničene prostorne kapacitete i stručni kadar, otežava osiguravanje primjerene skrbi, čime se također krše dječja prava.

Sukladno brojnim prijavama koje ukazuju na nedostatak smješčajnih kapaciteta u ustanovama i udomiteljskim obiteljima, iznenađuje podatak HZSR-a da je 31. prosinca 2024. godine bilo 250 slobodnih mjesta u udomiteljskim obiteljima. Stoga nije jasno kako stručni djelatnici PU-a, pregledom zajedničke baze podataka, ne uočavaju ta „slobodna mjesta“ te odakle potom nastaje potreba za uključivanjem Središnje službe HZSR-a i MRMSOSP-a u pronalaženju smješčaja za dijete.

Suprotno navodima HZSR-a, Uredu se učestalo obraćaju PU HZSR-i, navodeći da kontinuirano nailaze na poteškoće u realizaciji žurne mjere izdvajanja i smješčaja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djece s PUP-om, kao i djece s TUR-om. Sličan problem prijavljuju i prilikom traženja odgovarajućeg smješčaja za djecu, bez obzira radi li se o udomiteljskoj obitelji ili odgojnoj ustanovi. Premještanje djece ponekad traje i dulje od godinu dana, tijekom kojeg djeca ne dobivaju potrebnu skrb.

⁷ Istraživanje o kretanju broja djece i mladih na smješčaju, boravku i organiziranom stanovanju u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi te u centrima za pružanje usluga u zajednici, Ured pravobraniteljice za djecu, 2023.

Da je situacija vezana uz pronalazak slobodnog mjesta u ustanovama/udomiteljskim obiteljima vrlo složena govore sljedeći primjeri:

Za djecu u dobi od tri i pet godina tražio se smještaj u udomiteljskoj obitelji više od godine dana, za koje vrijeme su djeca bila smještena u ustanovi socijalne skrbi gdje su počela iskazivati neprimjerena ponašanja, a koja su naučili od starijih korisnika. Kasnije su djeca premještena u udomiteljsku obitelj, koja je ubrzo počela ukazivati na teškoće u skrbi o toj djeci, te je velika vjerojatnost da će zatražiti prekid smještaja.

Sljedeći se slučaj odnosi se na dijete koje je u kolovozu 2024. žurnom mjerom izdvojeno i smješteno u CPUZ. S obzirom na to da je dijete bilo smješteno kao prekobrojno te da je u CPUZ-u spavalo na kauču u hodniku, u suradnji sa Timom za udomiteljstvo kontaktirana je udomiteljica koja je pristala privremeno primiti na smještaj dijete iako će opet biti prekobrojno. Nakon samo mjesec dana zaprimljen je podnesak udomiteljice koja navodi da nije u mogućnosti brinuti o djetetu jer je prekapacitirana te joj nedostaje stambenog prostora. Udomiteljica je naglasila da nije problem u djetetu jer je ono drago te ga je lako zavoljeli, no djetetu treba posvetiti dosta vremena i pažnje što nije moguće obzirom da u obitelji ima jedno dijete s TUR-om. Tada je PU kontaktirao 19 Županijskih Timova za udomiteljstvo i 20 ustanova koje pružaju uslugu smještaja djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi. O problematici nalaženja smještaja kontaktirana je i Središnja služba HZSR-a koja navodno više od mjesec dana nije dostavila odgovor. Dijete je tada ponovno kao prekobrojno smješteno u jednu ustanovu za skrb o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi drugog osnivača, no obzirom da je i u toj ustanovi dijete prekobrojno pojavio se dodatni problem vezan uz plaćanje smještaja. Kontaktiran je MROSP, Služba za socijalno planiranje, razvoj mreže usluga i ugovaranje, čiji je naputak bio da se dijete mora žurno izmjestiti jer je protuzakonito da boravi u navedenoj ustanovi, te da je traženje drugog smještaja „njihov problem” (problem PU HZSR). Nadalje je navedeno da je sličnih problema već bilo i sa drugim PU, a da uostalom „Prekobrojni smještaj ne postoji, to je izmišljotina!”. Krajem godine stručni su djelatnici PU realizirali smještaj djeteta u udomiteljsku obitelj na drugom kraju RH.

Iz izviješća jednog PU HZSR-a

Osim nedovoljnih kapaciteta u ustanovama i udomiteljskim obiteljima koje nisu dostupne u cijeloj državi, također nedostaje profesionalnih udomitelja. Broj udomiteljskih obitelji u urbanim sredinama je nezadovoljavajući, a nedostaje i specijaliziranih udomitelja dodatno educiranih za pružanje skrbi djeci s PUP-om i TUR-om, te udomiteljskih obitelji za smještaj djece do treće godine života. Uz to, prisutni su i problemi vezani uz strukturu i potrebe udomitelja, nedovoljnu stručnu podršku udomiteljima, djeci i biološkim obiteljima, nedostatnu edukaciju i superviziju udomitelja i stručnih djelatnika te neujednačenu kvalitetu usluga koje pružaju udomiteljske obitelji, kao i nedostatan nadzor nad skrbi koju udomitelji pružaju.

Međutim, smatramo da su nedostatni smještajni kapaciteti samo dio problema s kojim se u sustavu socijalne skrbi susreću djeca korisnici usluga, udomitelji i stručnjaci koji rade na poslovima obiteljsko-pravne zaštite u PU HZSR-ima i ustanovama. Upitna je i primjerenost smještaja djetetovim potrebama, kao i kvaliteta usluga koje su dostupne djeci u alternativnoj skrbi, što je vezano uz nedostatan broj stručnih djelatnika u ustanovama i PU HZSR-ima, nejednaku dostupnost socijalnih usluga svoj djeci, kao i neujednačeno postupanje djelatnika ustanova. Smještaj djece uglavnom se realizira prema kriteriju slobodnog mjesta, a ne prema stručnoj i sveobuhvatnoj procjeni potreba djeteta, što otežava pružateljima usluga adekvatno odgovaranje na njihove potrebe. „Uparivanje“ djeteta i udomitelja se ne provodi, iako je poznato da je važno za osiguranje smještaja sukladnog djetetovim potrebama te za izradu odgovarajućeg individualnog plana promjena, koji osigurava pozitivne ishode te sprječava prekid udomiteljske skrbi. U prilog tome govori i podatak da PU HZSR-i upućuju zamolbe za prijem djece s TUR-om i PUP-om ustanovama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, koje nemaju odgovarajuće stručne, kadrovske ni prostorne uvjete za skrb o toj djeci. U situacijama kada je potrebno smjestiti više djece iz jedne obitelji, često dolazi do njihovog razdvajanja.

Zaključno, i dalje uočavamo veliku potrebu za osiguranjem smještaja djece u ustanove i/ili udomiteljske obitelji. Zabrinjavaju nas situacije u kojima djeca, zbog nemogućnosti pronalaska odgovarajućeg smještaja, ostaju u nefunkcionalnim obiteljima, što predstavlja potencijalnu opasnost – čak i uz provođenje mjera za zaštitu prava i dobrobiti djece. Iako MRMSOSP, sukladno preporukama UN-ovog Odbora za prava djeteta, radi na poboljšanju kadrovskih, organizacijskih i normativnih uvjeta, očito je da navedene mjere nisu dovoljne.

Posvojenje

U području zaštite dječjih prava vezanih uz posvojenje, temeljem pisanih prijava roditelja, udomitelja i potencijalnih posvojitelja, postupali smo u deset predmeta koji se odnose na 18 djece.

Posebno smo se bavili pritužbama udomitelja koji ne iskazuju interes za posvajanjem udomljenog djeteta, ali istovremeno aktivno opstruiraju proces pripreme djeteta za posvojenje i ostvarivanje osobnih odnosa s najprikladnijim potencijalnim posvojiteljem. Obraćali su nam se potencijalni posvojitelji koji su tražili informacije o tijeku postupka procjene podobnosti i prikladnosti za posvojenje te se prituživali na dugotrajnost cjelokupnog postupka. Unatoč pritužbama na dugotrajnost, smatramo da bi, radi zaštite najboljeg interesa djece, a ne posvojitelja, trebalo produljiti stručnu pripremu potencijalnih posvojitelja u cilju njihovoga osnaživanja putem stjecanja vještina i znanja potrebnih za odgovornu i zahtjevnu ulogu posvojitelja, kao i radi boljeg razumijevanja potreba posvojene djece. Procjenjujemo da je važno uložiti dodatne napore u edukaciju stručnjaka u ovom području, jer sve češće dobivamo informacije o slučajevima u kojima posvojitelji, unatoč pomoći i potpori obiteljskih centara i udruga koje pružaju psihosocijalnu i pedagošku pomoć djeci i posvojiteljima, nisu u stanju nositi se s teškoćama koje dijete iskazuje niti uskladiti svoja očekivanja s mogućnostima djeteta, što nažalost dovodi do retraumatizacije djeteta kroz ponovno izdvajanje iz obitelji i vraćanja u sustav socijalne skrbi.

Vežano uz postupke posvojenja koji se provode u RH bavili smo se i slučajevima u kojima biološki roditelji izvan zakonskog roka žele povući pristanak za posvojenje, traže informaciju gdje se njihovo dijete nalazi kako bi s njime ostvarili kontakt. Od djelatnika CPUZ-a obaviješteni smo o dugotrajnim sudskim postupcima lišenja prava na roditeljsku skrb, čiji je završetak neophodan za pokretanje postupka posvajanja djeteta.

Najveće prepreke u postupku posvajanja, iz perspektive potencijalnih posvojitelja, odnose se na dugotrajnost postupka pronalaska djeteta koje odgovara njihovim očekivanjima, a ima ispunjene pretpostavke za posvojenje.

Prema podacima HZSR-a, tijekom 2024. sveukupno je posvojeno 147 djece. Rezultati istraživanja koje je proveo Ured pokazuju da je iz ustanova koje skrbe o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi posvojeno 43 djece. Od 185 djece s ostvarenim pretpostavkama za posvojenje, koja se nalaze u ustanovama, njih 124 je u dobi 10-18 godina, za čije je posvojenje mali interes potencijalnih posvojitelja. Prema podacima HZSR-a 31. prosinca 2024. bilo je 243 djece s ostvarenim pretpostavkama za posvojenje, za koju su stručne službe PU procijenile da je njihovo posvajanje u skladu s njihovom dobrobiti. Istovremeno, broj potencijalnih posvojitelja upisanih u registar posvojitelja 31. prosinca 2024. bio je 1 070.

Bavili smo se i institutom tzv. **otvorenog posvojenja**, koje je oblik posvojenja nakon kojeg posvojitelji ostaju u kontaktu s biološkim roditeljima zbog dobrobiti djeteta. Takva bi se posvojenja mogla provoditi isključivo u slučajevima u kojima dijete iz biološke obitelji nije izdvojeno zbog zlostavljanja ili zanemariivanja i u kojima od strane bioloških roditelja postoji emocionalna toplina i zainteresiranost. Smatramo da bi takav vid posvojenja bio dobar izbor u slučajevima u kojima stručni djelatnici procjenjuju da roditelji (najčešće majke) zbog svojih stanja vezanih uz intelektualne teškoće ili narušeno mentalno zdravlje neće biti u stanju samostalno brinuti za dijete, ali nisu ugrožavajući za dijete. *Konvencija o pravima djeteta* navodi da će država potpisnica osigurati da se pri postupku posvojenja u najvećoj mjeri vodi računa o

najboljem interesu djeteta, i u tom slučaju pravo djeteta na zaštitu najboljeg interesa nije samo čimbenik „koji mora imati prednost“, već to treba biti presudno prilikom donošenja odluke o posvojenju.

Promišljajući o dobrobiti djeteta koje je smješteno u udomiteljsku obitelj, kao i važnosti već razvijene privrženosti i stabilnosti, smatramo da ukoliko postoji interes udomitelja za posvajanje djeteta i ukoliko je to u najboljem interesu djeteta, oni trebaju imati prioritet, jer će djeca u tim slučajevima zadržati stabilnost u svom životu, te osigurati pravo na biološku obitelj.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJE

- **Osigurati odgovarajuće smještajne kapacitete za djecu za koju postoji potreba izdvajanja iz obitelji.**
- **Razvijati izvaninstitucionalne usluge s ciljem prevencije izdvajanja djece iz obitelji.**
- **Sustavno poticati razvoj udomiteljstva, standardizirati edukaciju udomitelja te kontinuirano pružati podršku udomiteljskim obiteljima, djeci i njihovim roditeljima.**
- **U postupku posvojenja sustavno poticati multidisciplinarnu stručnu procjenu potreba djeteta s ciljem pronalaženja posvojitelja koji će na najbolji način odgovoriti na potrebe djeteta.**
- **Ubrzati postupke lišenja prava roditelja na roditeljsku skrb.**

2.1.3.2 Uzdržavanje

Temeljem odredbi *Obiteljskog zakona* (OBZ) roditelji imaju pravo, dužnost i odgovornost skrbiti se o djetetu te djetetovim pravima i potrebama, te su prvi dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete.⁸ Iako primamo značajno manje pritužbi u području uzdržavanja u odnosu na njihov broj iz prijašnjih godina, problemi i dalje postoje te neka djeca i dalje ne uspijevaju ostvariti ovo pravo od strane roditelja - obveznika uzdržavanja.

Tijekom 2024. primili smo 27 pisanih obraćanja vezana uz temu uzdržavanja, koja su se odnosila na 42 pojedinačna djeteta te jednu grupu djece. U istom razdoblju zabilježili smo i 19 telefonskih obraćanja stranaka. Najčešće su nam obraćale majke (16), a bilježimo i obraćanja očeva (3) i baka (2). Na vlastitu inicijativu pratili smo tri slučaja, dok su nam se po jednom obratili ostali građani, institucije i dijete osobno (u konkretnom slučaju radilo se o punoljetnom djetetu čiji roditelj nije doprinosa za uzdržavanje, a koje se odnosilo na ovlaštenja za pribavljanje podataka o dužniku).

Najveći broj obraćanja činile su općenite pritužbe i/ili upiti o pravu na uzdržavanje i načinima ostvarivanja uzdržavanja (8). Slijede pritužbe koje se odnose na ovršni postupak (7), kazneni postupak (4), parnični postupak (3) te privremeno uzdržavanje (3), dok se dvije prijave odnose na ostvarivanje uzdržavanja iz inozemstva.

Pravni okvir – Izmjene koje je krajem 2023. doživio OBZ nisu obuhvatile područje uzdržavanja. Tijekom postupka ovih izmjena upozorili smo na štetne posljedice nedonošenja pravilnika o načinu vođenja očevidnika sudskih odluka i sudskih nagodbi o uzdržavanju maloljetnog djeteta, koji nije donesen ni u 2024. U prosincu 2024. donesen je *Zakon o privremenom uzdržavanju* (koji je na snagu stupio 1. siječnja 2025.), a kojim je materija privremenog uzdržavanja regulirana na značajno drugačiji način - o čemu pišemo u nastavku. Ostali propisi koji se primjenjuju u području uzdržavanja nisu mijenjani u dijelu koji bi utjecao na položaj djece koja potražuju zakonsko uzdržavanje.

⁸ Prema *Konvenciji o pravima djeteta*, dijete je svako ljudsko biće mlađe od 18 godina. Termin maloljetno dijete spominjemo zato što OBZ, osim uzdržavanja maloljetnog djeteta, propisuje i situacije u kojima je roditelj u obvezi uzdržavati i punoljetno dijete, a što nije predmet ovog Izviješća.

Stranke u svojim obraćanjima najčešće iznose pritužbu na roditelja neplatišu, a posebno su ogorčeni u onim situacijama kada taj roditelj namjerno izbjegava svoju obvezu skrbiti o vlastitom djetetu i kada ni na druge načine ne skrbi o djetetovim potrebama. Međutim, pritužbe često uključuju i nezadovoljstvo funkcioniranjem jedne ili više nadležnih institucija, odnosno segmenata sustava za zaštitu prava djeteta.

"Ukratko otac ne plaća alimentaciju za dijete iako je po zakonu dužan uzdržavati dijete kako je određeno pravomoćnom i ovršnom Presudom i namjerno ne vrši osobne susrete s djetetom na način kako je utvrđeno također istom Presudom a institucije (ODO, CZSS) štete od 2021 a ja kao majka djeteta radim 3 posla, zadužujem se kreditima kao podstanar kako bi skrbila o (djetetu) te dijete 2 god vodim psihologu kako bi lakše prihvatila zašto ju tata vidi 1 -2 puta godišnje..."

Iz pisanog obraćanja roditelja pravobraniteljici za djecu

Ovisno o problematici na koju nam stranke ukazuju te prema procjeni, uključujemo se u praćenje pojedinih slučajeva, a strankama redovito dajemo upute o mogućnostima koje (još) imaju na raspolaganju za zaštitu djetetovih prava. Ovisno o pojedinom slučaju, stranke upućujemo u zakonske odredbe i mogućnosti - primjerice, mogućnost ishođenja privremene mjere, sklapanja nagodbe, zaštite prava na suđenje u razumnom roku, pokretanja ovršnih ili kaznenih postupaka, korištenja privremenog uzdržavanja, ostvarenja uzdržavanja iz inozemstva ili na mogućnost obraćanja sudu radi utvrđivanja obveze uzdržavanja baki i djedu. Naši odgovori redovito uključuju uputu o mogućnosti korištenja prava na besplatnu pravnu pomoć, bilo sukladno odredbama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći ili putem Hrvatske odvjetničke komore (HOK).

Prema podacima o ostvarivanju besplatne pravne pomoći u postupcima uzdržavanja maloljetnog djeteta, HOK je u 2024. primio 32 molbe za imenovanje punomoćnika za pružanje besplatne pravne pomoći za postupke koji se odnose na uzdržavanje maloljetne djece. U 29 predmeta udovoljeno je podnesenim molbama te je HOK imenovao punomoćnike za pružanje besplatne pravne pomoći, dok u tri predmeta molbama nije udovoljeno jer podnositelji nisu dostavili potrebnu dokumentaciju u ostavljenom roku.

Podatke MPUDT-a o ostvarivanju besplatne pravne pomoći u 2024. nismo dobili.

U pritužbama vezanim uz **parnični postupak** stranke redovito ističu dugotrajnost postupaka, nedonošenje privremenih mjera te druge zamjerke na rad sudaca. Jedna se stranka požalila jer je sutkinja, unatoč neodazivu oca djece, odbila donijeti presudu zbog ogluhe i utvrditi visinu očevih primanja. U pojedinim slučajevima koji se odnose na djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, primjećujemo mlako i nezainteresirano postupanje HZSR-a u zaštiti ovog prava.

I dalje uočavamo otežanu poziciju djece koja zbog **radne nesposobnosti roditelja** ne uspijevaju ishoditi ovršnu ispravu za uzdržavanje te na taj način ostaju trajno zakinuta za doprinos drugog roditelja. Nažalost, ta djeca, kao i djeca koja iz drugih razloga ostaju trajno zakinuta za uzdržavanje - primjerice, djeca koja nakon smrti roditelja, zbog nedostatka mirovinskog staža umrlog roditelja, ostaju bez obiteljske mirovine, djeca čiji su roditelji nepoznatog prebivališta te djeca neutvrđenog očinstva - i dalje ostaju nezaštićena unatoč našim intervencijama i prijedlozima da se razmotri mogućnost njihove zaštite, ne samo kroz propise u području obiteljskih odnosa, već i kroz propise u području mirovinskog osiguranja i doplatka za djecu.

Najbrojnija kategorija pritužbi u području uzdržavanja ove se godine odnosi na **ovršni postupak**. U tim slučajevima stranke se, radi ovrhe na novčanim sredstvima, obraćaju Financijskoj agenciji (FINA), no ovrha ne uspijeva - uglavnom zbog nedostatka sredstava na računu. Jedna pritužba odnosila se na troškove sudskog ovršnog postupka, u kojem je kao predmet ovrhe naznačena nekretnina obveznika uzdržavanja, a u kojem je zakonska zastupnica djece obvezana platiti predujam troškova ovrhe.

U ovom dijelu aktualna su naša višegodišnja zalaganja za dopune propisa koji reguliraju ovu materiju,

a odnose se na: rokove (radi skraćivanja roka od šezdeset dana za prijenos zaplijenjenih novčanih sredstava) i troškove postupka (radi predujma troškova iz sredstava suda), prioritete u naplati uzdržavanja i razmjerno namirenje (radi ostvarivanja uzdržavanja djece u slučaju više ovrhovoditelja), isključenje od izuzeća od ovrhe za pojedina primanja roditelja koja su izuzeta od ovrhe (primjerice, naknada plaće za vrijeme privremene nesposobnosti, odnosno spriječenosti za rad zbog korištenja zdravstvene zaštite) te zaštitu interesa djece čiji obveznici sredstva uplaćuju na blokirani račun roditelja.

Tijekom 2024. godine obratio nam se roditelj kojemu se, na ime uzdržavanja punoljetnog djeteta, putem ovrhe plijene sredstva s računa. Ta prijava nam ukazuje na negativni utjecaj te ovrhe na prava mlađeg djeteta s kojim roditelj stanuje i o kojem se skrbi. Također smo zabilježili slučaj prijepora roditelja oko naplate uzdržavanja za dijete koje je povremeno stanuje s jednim, a povremeno s drugim roditeljem. U konkretnom slučaju roditelju koji aktualno stanuje s djetetom ovrhom se skida povećani iznos uzdržavanja, dok roditelj koji prima uzdržavanje, a ne stanuje s djetetom, istodobno ne doprinosi tekućem uzdržavanju.

U dva obraćanja vezana na **prekograničnu naplatu uzdržavanja** radilo se o pritužbama majki koje s djecom stanuju u inozemstvu, dok obveznici uzdržavanja prebivaju u RH. Stranke smo informirali o važećim propisima te ih upućivali na MRMSOSP, koje je središnje tijelo za postupanje prema međunarodnim dokumentima.

Prema podacima MUP-a, u 2024. prijavljena su 474 kaznena djela povrede dužnosti uzdržavanja, od kojih je 336 na štetu djece do 14 godina, a 138 na štetu djece od 14 do 18 godina. Za usporedbu, u 2023. je prijavljeno 467 takvih kaznenih djela, a godinu prije 618.

U odnosu na **kazneno-pravnu zaštitu** djetetovog prava na uzdržavanje, pritužbe se najčešće odnose na postupke državnog odvjetništva, suda i policije. U 2024. pritužbe se odnose na dugotrajnost postupanja – kod policije i ODO - povodom kaznenih prijava koje su podignute protiv obveznika uzdržavanja zbog kaznenog djela povrede dužnosti uzdržavanja, na nezakazivanje ročišta ili dugotrajnost ispitivanja osnovanosti optužnice (sud), kao i na nedostupnost informacija o njihovim aktivnostima po kaznenoj prijavi.

S obzirom na to da kažnjavanje zatvorskom kaznom ne doprinosi namirenju djetetovih životnih potreba, odnosno realizaciji prava na uzdržavanje, već ga i otežava, i dalje smatramo da je u okviru kazneno-pravnog sudovanja potrebno osigurati efikasnije mehanizme zaštite prava djece na uzdržavanje. To uključuje korištenje alternativne zakonske mogućnosti - primjerice, izricane posebne obveze ispunjavanja obveze uzdržavanja uz stručnu pomoć nadležnog tijela za probaciju koja se izriče uz uvjetnu osudu. U protekloj godini pratili smo slučaj koji je pokazao da sankcioniranje zatvorskom kaznom negativno utječe i na dijete ovlaštenika prava na uzdržavanje, ali i na drugu djecu s kojom obveznik uzdržavanja živi i o kojoj svakodnevno skrbi. Nažalost, nisu uvažene naše inicijative iz 2022. godine za izmjenu zakonskih odredbi (*Kaznenog zakona i Zakona o izvršavanju kazne zatvora*) - kojima bi se sankcioniralo svako nemarno postupanje roditelja koji ne plaća, bez obzira na postojanje ovršne isprave, te bi se sredstva ostvarena radom zatvorenika, umjesto u korist kaznionice, u najvećem dijelu uplaćivala za uzdržavanje djeteta.

Prema Izješću o radu probacijske službe za 2023. godinu⁹ probacijska služba zaprimila je u 2023. godini 547 presuda/rješenja kojima je izrečeno 644 posebne obveze uz uvjetnu osudu, djelomičnu uvjetnu osudu i uvjetni otpust. Među njima su 2 posebne obveze iz čl. 62. st. 2. t. 3. (KZ) - nadzirano raspolaganje prihodima u skladu s potrebama osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati i prema savjetima nadležnog tijela za probaciju, te 216 posebne obveze iz čl. 62. st. 2. t.10. (KZ) - ispunjavanje obveze uzdržavanja uz stručnu pomoć nadležnog tijela za probaciju.

Tijekom 2023. probacijski uredi su zaprimili 107 rješenja državnog odvjetnika kojima je određeno izvršavanje jedne ili više obveza u postupku odlučivanja o kaznenom progonu, od čega se tek tri (2,8 %) odnose na isplatu dospjelog zakonskog uzdržavanja i urednog plaćanja dospjelih obveza.

9 Iz siječnja 2025. - podaci za 2024. još nisu dostupni.

Primjedbe stranaka vezane uz **privremeno uzdržavanje** iz godine u godinu odnose se na njegovu visinu i ograničeno trajanje isplate. Kroz prijedloge za poboljšanja isticali smo nužnost izmjene *Zakona o privremenom uzdržavanju* te osiguravanja bolje zaštite djece u pogledu visine i trajanje isplate privremenog uzdržavanja.

Prema podacima MRMSOSP-a za 2023.¹⁰ saznajemo da je u 2023. godini pravo na privremeno uzdržavanje koristilo 1470 djece.

Tijekom 2024. sudjelovali smo u e-Savjetovanju o *Prijedlogu zakona o privremenom uzdržavanju*, u kojem smo pozdravili pozitivne izmjene u pogledu visine i trajanja isplate te iznijeli niz drugih primjedbi i prijedloga.¹¹ *Zakon*, kojim je stvarna nadležnost za priznavanje prava prešla na Agenciju za osiguranje radničkih tražbina, donesen je krajem 2024., a početkom 2025. stupio na snagu. Očekujemo da će njegova primjena u narednom periodu doprinijeti poboljšanju položaja djece čiji roditelji ne izvršavaju obvezu uzdržavanja, no smatramo da još uvijek ima prostora za poboljšanja, zbog čega je većina dosadašnjih prijedloga i dalje aktualna.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Informirati i poučiti roditelje o njihovim pravima i obvezama te mogućnostima zaštite djetetovog prava na uzdržavanje.
- Izmjenama propisa unaprijediti položaj djece ovrhovoditelja u postupcima radi ostvarenja uzdržavanja (i drugih potraživanja u korist djece) vezano uz rokove i troškove postupka, određivanje prioriteta u naplati uzdržavanja te razmjernog namirenja više djece ovrhovoditelja.
- Izmijeniti *Zakon o privremenom uzdržavanju* te osigurati bolju zaštitu djece u pogledu visine i trajanja isplate privremenog uzdržavanja (u skladu s prijedlozima pravobraniteljice za djecu tijekom e-savjetovanja).
- Pristupiti sustavnom rješavanju teškoća s kojima se suočavaju djeca koja, zbog specifičnih životnih situacija, trajno ili na dulji rok ostaju bez doprinosa roditelja za uzdržavanje.
- Dopuniti propise kako bi se sankcioniralo svako nemarno postupanje roditelja neplatiše, neovisno o postojanju ovršne isprave, te kako bi se dio sredstava ostvarenih radom zatvorenika uplaćivao za uzdržavanje djece.

2.1.4 Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja

Prema podacima MUP-a, u 2024. počinjeno je ukupno 6 337 kaznenih djela na štetu djece, što je smanjenje od 1,13 % u odnosu na prošlu godinu. Od toga je počinjeno 500 kaznenih djela protiv života i tijela: 364 tjelesne ozljede i 87 teških tjelesnih ozljeda. Podaci govore i o tri teška ubojstva djeteta, jednom usmrćenju i jednoj smrti iz nehaja, što znači da je ukupno petero djece smrtno stradalo zbog nasilja i nehaja. Počinjeno je i šest pokušaja ubojstva i teškog ubojstva djece. Počinjena su i 503 kaznenih djela prijetnje na štetu djeteta. Počinjeno je i 157 kaznenih djela protiv spolne slobode i 724 kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, o čemu govorimo u zasebnom poglavlju.

U 2024. zaprimili smo 550 prijava **nasilnog i zanemarujućeg ponašanja** prema djeci, što je 40 % više nego u 2023. Od toga se 434 prijava odnosilo na nasilje, a 96 prijava na zanemarivanje. Primili smo i 61 prijavu koje se odnose na **spolno iskorištavanje i zloupotrebu djece**¹².

10 Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2023. godini, prosinac 2024.

11 Više informacija o tome u poglavlju *Normativne aktivnosti*.

12 O tome opširnije izvješćujemo u poglavlju *Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe*.

Prijave nasilja i zanemarivanja 2018. – 2024.

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Nasilje u obitelji	62	97	76	76	70	62	96
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	68	82	55	51	101	184	289
Nasilje u drugim ustanovama	10	6	6	6	5	10	11
Ostalo nasilje	39	23	38	65	48	52	58
Zanemarivanje	54	73	64	71	72	84	96
UKUPNO	233	281	239	269	296	392	550

Najveći broj prijava (289) odnosi se na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, gotovo 60 % više u odnosu na 2023. Slijedi nasilje u obitelji (96) s porastom od 50 %, te ostali oblici nasilja (58). Na zanemarivanje se odnosi ukupno 96 prijava, od čega se 91 odnosi na zanemarivanje u obitelji, a pet u institucijama. Primili smo i 184 telefonska poziva zbog nasilja nad djecom te 39 poziva zbog zanemarivanja djece.

Prijave su najčešće podnosili roditelji (283): majke u 192 slučaja, očevi u 53, a zajednički u 38 slučajeva. Institucije su podnijele prijave u 180 slučajeva, dok su nam se djeca osobno obratila u sedam slučajeva. Prijavitelji su, osim roditelja i djece, i bake i djedovi, susjedi, rođaci, braća, sestre te ostali. Također smo primili smo 13 anonimnih prijava, a u 38 slučajeva prijave smo uputili nadležnim tijelima na vlastitu inicijativu, najčešće na temelju objava u medijima.

2.1.4.1 Nasilje i zanemarivanje u obitelji

Obiteljski dom trebao bi biti najsigurnije mjesto za život djece. Ipak, i dalje svjedočimo brojnim slučajevima obiteljskog nasilja. Nažalost, nasilje u obitelji predstavlja najrašireniji oblik nasilja u društvu, unatoč jasno definiranoj odredbi UN-ove *Konvencije o pravima djeteta* koja kaže da svako dijete ima pravo na obitelj i odrastanje u ozračju sreće, ljubavi i razumijevanja.

Podaci MUP-a za 2024. govore da je najveći broj djece (3 729) bilo oštećeno kaznenim djelima protiv braka, obitelji i djece, u čemu prevladava kazneno djelo povreda djetetovih prava (2 976 djece) i povreda dužnosti uzdržavanja (474 djece). Temeljem podataka iz Operativne evidencije prekršaja Informacijskog sustava MUP-a vidljivo je da je najčešći oblik nasilja u obitelji bilo psihičko nasilje, kojem je bilo izloženo 1 036 djece. Tijekom 2024. počinjeno je 6 829 prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji.

Neki od razloga koji dovode do obiteljskog nasilja mogu biti neliječene mentalne bolesti i poremećene strukture ličnosti jednog ili oba roditelja, iskustvo nasilja u primarnoj obitelji, osobni ili bračni problemi potaknuti ekonomskim poteškoćama te zlouporaba alkohola ili drugih sredstava ovisnosti.

Tijekom 2024. u Uredu pravobranitelja za djecu zaprimljeno je 96 prijava o kršenju prava djece na zaštitu od nasilja u obitelji, dok je 2023. bilo 62 takve prijave. Prijavama je obuhvaćeno 160 djece i jedna punoljetna osoba. Najčešće su prijavitelji bile majke (u 42 slučaja), a očevi u 13 slučajeva. Zaprimili smo i 16 prijava institucija (dječji vrtići, osnovne i srednje škole, HZSR i zdravstvena ustanova), šest prijava su podnijeli ostali, pet bake, a u tri smo slučaja postupali na vlastitu inicijativu. Djeca su nam se obratila u dva slučaja. Preostalih devet prijava uputili su nam djetetovi rođaci, djed, brat/sestra, susjedi i anonimne osobe. Među navedenim prijavama nalazi se i osam prijava za seksualno nasilje u obitelji, o čemu opširnije izvješćujemo u poglavlju *Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe*.

Važno je istaknuti da iskazani brojevi ne odražavaju stvarne razmjere problema, budući da mnogi građani slučajeve obiteljskog nasilja ne prijavljuju nama, već policiji, PU HZSR-u, državnom odvjetništvu i nevladinim organizacijama. Istovremeno, mnogi slučajevi nasilja u obitelji ostaju neprijavljeni – zbog srama, straha, nepovjerenja u sustav, ali i zbog neprepoznavanja određenih ponašanja kao nasilja.

Odgovarali smo i na brojna telefonska obraćanja u kojima su prijavitelji iznosili pritužbe na ponašanje drugog roditelja, njegovog novog partnera, drugih srodnika i susjeda. Brojne su bile pritužbe na rad stručnih djelatnika u institucijama (PU HZSR-a i policije). Pritužbe na rad stručnih djelatnika sustava socijalne skrbi uglavnom su se odnosile na neprofesionalnost, pristranost, nezainteresiranost i nestručnost, dok su pritužbe na policiju bile vezane uz izjednačavanje odgovornosti počinitelja nasilja i žrtve, nepravovremeno obavljanje razgovora s djetetom po dojavi o nasilju u obitelji te zanemarivanje činjenice da je dijete bilo prisutno tijekom događaja.

Prijave nasilja u obitelji prema vrsti nasilja i broju djece u 2024.

Vrsta nasilja u obitelji	Broj prijava	Broj djece
Fizičko nasilje	13	23
Tjelesno kažnjavanje	8	13
Psihičko nasilje	31	45
Seksualno nasilje	8	11
Višestruko nasilje	36	68
UKUPNO	96	160

Osim značajnog porasta prijava koje je zaprimio Ured za nasilje u obitelji, tablični podaci pokazuju da se najčešće prijave odnose na višestruko i psihičko nasilje nad djecom. Prema prijavama, ti oblici nasilja najčešći su u obiteljima u kojima su odnosi među roditeljima teško narušeni, a osobito u onima u kojima je jedan ili oba roditelja sklona pretjeranoj konzumaciji alkohola, a ponekad i droga.

Roditelji koji upućuju prijave višestrukog nasilja najčešće kontinuirano preispituju kvalitetu roditeljske skrbi drugog roditelja, ne održavaju zadovoljavajuću međusobnu komunikaciju te ne mogu postići dogovor o sadržajima te skrbi. Mnogi od tih roditelja ne prepoznaju vlastita neprimjerena i manipulativna ponašanja te, svjesno nastojeći naštetiti drugom roditelju, manipuliraju djetetom i koriste ga kao instrument u borbi. Takvim postupcima dijete postaje žrtva sukoba, pri čemu se ne uviđa emocionalna šteta koju nanosi. U te su konflikte često uključeni i drugi članovi obitelji. Brojne prijave odnose se na ocrnjivanje drugog roditelja, iznošenje neistina o njemu, prepričavanje konfliktnih partnerskih situacija iz ranog djetinjstva kojih se dijete ne može sjećati, onemogućavanje osobnih odnosa, zastrašivanje djeteta da će mu drugi roditelj nauditi i slično. U prekidanju takvog neprijateljskog i „natjecateljskog“ odnosa važnu ulogu imaju stručni djelatnici HZSR-a, koji izriču mjere za zaštitu prava i dobrobiti djece te prate njihovo provođenje i procjenjuju napredak u izvršavanju roditeljske skrbi. Ukoliko je potrebno, mogu poduzimati i druge mjere zaštite prava i dobrobiti djece. Uz upućivanje roditelja u Obiteljske centre i savjetovašta kako bi podigli svijest o nužnosti promjene ponašanja, radili na promjeni roditeljskog odnosa i smanjenju konflikata, djeca se u nekim slučajevima istovremeno upućuju u cjelodnevne boravke pri ustanovama, čime se pruža dodatna pomoć djeci i obitelji. Važno mjesto u postupcima zaštite prava i dobrobiti djece ima procjena najboljeg interesa djeteta. Pratili smo slučaj u kojem je dijete svjedočilo dugotrajnom psihičkom i fizičkom nasilju nad majkom, a pri čemu je i osobno bilo izloženo fizičkom kažnjavanju, različitim oblicima ponižavanja, maltretiranja i uznemiravanja. Kao posljedicu toga, dijete je otežano funkcioniralo u školi. Iako su, zbog izrečene mjere opreza, kontakti s roditeljem koji je počinio nasilje prekinuti više mjeseci, stručni djelatnici HZSR-a u kasnijem sudskom postupku predložili su osobne odnose djeteta i roditelja bez nadzora, te bez postupnog prilagođavanja – čak u opsegu znatno

širem od prosječnog. U tom slučaju procjena interesa djeteta dvojbeno je i više usmjerena na interes roditelja nego na djetetov.

Pratimo slučaj u kojem je stručna služba škole zamijetila otežano funkcioniranje djeteta, narušenu i nedostatnu komunikaciju među roditeljima te njihovo neprestano međusobno optuživanje. Takvo ponašanje roditelja stavilo je dijete u poziciju sukoba lojalnosti, na način da nastoji ugoditi roditeljima, tako da jedno govori pred majkom, a drugo pred ocem. U toj situaciji je teško zaključiti kako se dijete doista osjeća te pred kojim roditeljem izražava autentične želje - ukoliko to uopće čini. Česte su i prijave na navodno neprofesionalno i pristrano postupanje djelatnika HZSR-a, no uvidom u dostavljena izvješća uočavamo da su stručni djelatnici u većini slučajeva postupali u cilju zaštite osobnih prava i dobrobiti djece, sukladno odredbama *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* i *Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji*.

Pratili smo i više prijava obiteljskog nasilja koje su se, nakon temeljitog uvida u dokumentaciju, pokazale kao neutemeljene.

Ističemo pozitivan primjer pravovremene međusektorske suradnje HZSR-a, državnog odvjetništva i policije u slučaju kada je bilo procijenjeno da postoji potencijalna opasnost od femicida. U tom slučaju je Ured uputio preporuku policiji o potrebi poduzimanja mjera i radnji u cilju zaštite žrtve.

Primili smo i osam prijava **tjelesnog kažnjavanja djece** u obitelji, koje se odnose na 13 djece. Iako se takvo ponašanje smatra nasilnim, ponižavajućim i kažnjivim, neki roditelji i bliski srodnici ga i dalje primjenjuju. U tim situacijama HZSR postupa sukladno OBZ-u te roditeljima određuje mjere za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta, uz upućivanje u Obiteljski centar ili savjetovaništa radi osvješćivanja o štetnim posljedicama tjelesnog kažnjavanja te usvajanja prihvatljivih metoda odgoja. Primjer kako roditelj tjelesno kažnjavanje djeteta smatra „normalnim“ pratili smo kroz slučaj u kojem je otac dugotrajno fizički kažnjavao dijete zbog slabijeg školskog uspjeha. Stručni djelatnici HZSR-a procijenili su da takvo neprimjereno ponašanje roditelja proizlazi iz transgeneracijskog prijenosa fizičkog kažnjavanja i nasilja te da otac primjenu fizičke sile percipira kao odgojnu metodu, a ne nasilničko ponašanje. Smatramo da se kao društvo trebamo aktivnije i glasnije baviti ovom temom kako bi roditelji osvijestili štetne posljedice takvog ponašanja, te usvojili prihvatljive metode odgoja.

O **zanemarivanju skrbi** o djeci zaprimili smo 91 prijavu koje se odnose na 179 djece i dvije grupe djece. Najviše prijava (57) odnosi se na sveobuhvatno zanemarivanje (zdravlja, školovanja i odgoja djece). Slijede prijave zanemarivanja školovanja (14), zdravlja (8), odgoja (6), prava na igru i slobodno vrijeme (1) te ostalih oblika zanemarivanja (5).

Najčešće prijave podnose roditelji (34) koji se međusobno optužuju za zanemarivanje cjelokupne skrbi o djetetu, pri čemu su brojne prijave neutemeljene jer iza njih stoje nerazriješeni partnerski odnosi. Većina odgovora institucija u tim slučajevima ukazuje na pravovremenu i adekvatnu reakciju, uključujući trajni angažman HZSR-a kroz praćenje obiteljske situacije i primjenu mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta.

Unatoč tome, iz pojedinačnih slučajeva saznajemo da postoje situacije u kojima je postupanje institucija dugotrajno i neučinkovito. U tim slučajevima primjećujemo nedostatak odgovarajućih rješenja i načina pomoći djetetu, iako u tom procesu sudjeluje više stručnjaka iz različitih resora (socijalne skrbi, pravosuđa, zdravstva i obrazovanja).

Pritužbe na zanemarivanje djece u obitelji ukazuju na to da pojedina djeca zbog propusta svojih roditelja, odrastaju u nepovoljnim obiteljskim prilikama koje značajno negativno utječu na njihov psihosocijalni razvoj. Česte su prijave roditelja i OŠ da djeca ne pohađaju nastavu zbog roditeljskih sporova o izboru škole, što rezultira time da djeca ne idu u školu sve dok se ne donese pravosudna odluka o tome. Škole prijavljuju i slučajeve kada zamjećuju da roditelj ne može ili ne zna djetetu pružiti sigurnost, stabilnost

i strukturu niti pozitivnu pažnju i emocionalnu podršku, što je neophodno za zdrav razvoj i napredak djeteta. Prijavljuju nam i slučajeve nesuradnje roditelja i škole te uskraćivanja pomoći djeci pri izvršavanju školskih obaveza. U nekim situacijama pozivani smo na međusektorske sastanke kako bi se zajedničkim djelovanjem pronašla rješenja za pomoć djetetu s obzirom na izražene ponašajne smetnje i roditeljsku nemoć.

Zaprimili smo i prijave o ostavljanju djeteta bez odgovarajuće skrbi i nadzora, zanemarivanju djetetove sigurnosti i dobrobiti (npr. vožnja djeteta u autu kada je roditelj u alkoholiziranom stanju ili bez autosjedalice). Bilo je i prijava o konzumaciji alkohola ili drugih sredstava ovisnosti pred djetetom te poticanju djeteta na konzumiranje, kao i o poticanju djeteta na baratanje oružjem.

Iako je na razini države prepoznata važnost sveobuhvatnog djelovanja na prevenciji nasilja i zanemarivanja djece u obitelji, nužno je i dalje provoditi edukativne kampanje radi osvještavanja građana o neprihvatljivosti nasilja nad djecom te poticati prijavljivanje svakog nasilja, kao i sumnje da je dijete izloženo nasilju bilo kojeg oblika. U svakom slučaju u kojem postoji sumnja da se dijete nalazi u rizičnom okruženju, potrebno je provesti sveobuhvatnu procjenu obitelji te žurno započeti s provođenjem mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta. Nužno je osigurati uvjete za provedbu propisa o zaštiti djece od nasilja, dovoljan broj educiranih stručnjaka za rad s djecom, kontinuirani rad s počiniteljima i žrtvama nasilja te pravovremeno i primjereno sankcionirati počinitelje nasilja nad djecom.

2.1.4.2 Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama¹³

Od 289 prijava za nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama, njih 24 se odnosi na nasilje u vrtiću (devet prijava na nasilje djelatnika, jedna na nasilje druge odrasle osobe, a 14 za nasilje među djecom). Za **nasilje u školi primili smo 265 prijava, gotovo 60 % više nego u 2023. godini**. Na nasilje u osnovnoj školi odnosi se 242 prijave, dok se na nasilje u srednjoj školi odnosi 23 prijave. Za **vršnjačko nasilje u školama primljeno je 210 prijava, što predstavlja porast od 44 % u odnosu na 2023. godinu**. Nadalje, **52 prijave odnose se na nasilje odraslih osoba u školi** (49 za nasilje nastavnika i drugih djelatnika, a tri prijave za nasilje roditelja i drugih osoba), što predstavlja **porast od oko 147 % u odnosu na godinu ranije**. Primili smo i tri prijave za nasilje učenika osnovne škole prema djelatniku škole. Iako prijave Uredu daju ograničen uvid u stanje, jer je riječ samo o obraćanju institucija i građana, od kojih pojedine prijave nisu utemeljene, zabrinjava ovako značajan porast pritužbi za vršnjačko nasilje. Zabrinjava i veliki porast prijava za nasilje odraslih osoba nad djecom u školi, što ukazuje na negativan trend koji je potrebno istražiti te unaprijediti ovo područje zaštite djece.

Najčešće su nam se obraćali roditelji djece - zajedno ili odvojeno, u 141 slučaju, dok su se djelatnici odgojno - obrazovnih institucija obratili Uredu u 121 slučaju. Obraćali su nam se i drugi građani i subjekti, najčešće odvjetnici, a zabilježena su i 104 telefonska savjetovanja u vezi s nasiljem u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Prijave nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama u 2024.

	Nasilje među djecom	Nasilje odraslih nad djecom	Nasilje djece nad odraslima	Ukupno
Dječji vrtići	14	10	/	24
Osnovna škola	195	44	3	242
Srednja škola	15	8	/	23

¹³ U trenutku pripreme ovog Izješća nismo dobili podatke Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih za 2024. godinu.

Za nasilje **vršnjaka u dječjem vrtiću** primili smo 14 prijava, od kojih devet prijava od roditelja i odvjetnika, a pet prijava od djelatnika vrtića. Pojedine prijave pokazale su se neutemeljenima ili su se odnosile na uobičajena ponašanja (npr. petogodišnjakinja govori vršnjakinji da joj je crtež ružan). Prijave za nasilje odnose se na neprimjereno, najčešće agresivno ponašanje pojedine djece prema vršnjacima te na „seksualno nasilje“ djece predškolske dobi kada radilo o razvojno uvjetovanom i dobi primjerenom interesu djece za suprotan spol. Odvjetniku, koji nam se obratio kao opunomoćenik roditelja, skrenuli smo pozornost na neprimjereno korištenje izraza „seksualni nasilnik“ za drugo dijete, ističući da petogodišnjaci nemaju kapacitet za seksualno nasilje. U slučaju pojave dobi neprimjerenog seksualiziranog ponašanja djeteta (npr. korištenje neprimjerenih izraza i kretnji, opisivanje nerazumijevajućeg ponašanja odraslih i slično), nužno je istražiti uzroke ovakvog ponašanja, jer oni mogu upućivati na seksualno zlostavljanje djeteta.

Kako bi djelatnici u vrtićima mogli uočiti odstupanja od uobičajenog ponašanja za određenu dob, važno je da budu upoznati s osobitostima razvojnih faza, jer odstupanja mogu ukazivati na razvojne teškoće ili neprimjerene razvojne uvjete u kojima dijete odrasta. Vrtiće smo upućivali da utvrde uzroke takvog ponašanja, ako je potrebno i u suradnji s drugim tijelima. Neki su nas izvijestili da su već započeli postupke procjene te da primjenjuju ranu stručnu intervenciju u radu s djecom koja imaju teškoće u razvoju (TUR) ili su u riziku od razvoja problema u ponašanju (PUP). Pojedini vrtići izvijestili su i o prevelikom broju djece u skupinama te o nedostatku odgojnog osoblja, što rezultira neadekvatnim nadzorom i praćenjem djece.

Deset prijava za nasilje **odraslih osoba**, odgojitelja i pomoćnika u predškolskoj ustanovi, odnosilo se na „vikanje“ i tjelesno kažnjavanje djece. Pojedine prijave pokazale su se neutemeljenima. Iako nije riječ o velikom broju prijava, zabrinjava da bilo koji djelatnik vrtića primjenjuje nasilne odgojne metode prema maloj djeci. Dodatno, zabrinjava i moguća „tamna brojka“ ovakvog ponašanja, budući da mlađa djeca teže verbaliziraju događaje. Pozitivno je da je u slučaju seksualnog nasilja odgojitelja nad djetetom donesena nepravomoćna osuđujuća presuda, a počinitelju je izrečena zatvorska kazna uz primjenu sigurnosnih mjera.

Vrtići su nam se obraćali tražeći upute o postupanju u slučajevima neprimjerenog ponašanja djece, sukoba roditelja te nakon saznanja o mogućem nasilju odgojnog osoblja nad djetetom. U tim slučajevima upućivali smo ih u nadležnosti Ureda, na potrebu poznavanja propisa i stručnog djelovanja te na međuresornu suradnju. Također smo preporučivali i traženje savjetodavnog posjeta AZOO-a.

Uočili smo da dio vrtića ne prijavljuje nasilje djelatnika policiji i drugim tijelima, te smo ih upozorili na taj propust. Kada je nasilje prijavljeno, djelatnik najčešće nastavlja raditi s djecom do donošenja odluke državnog odvjetnika. U slučajevima kada vrtić odluči udaljiti djelatnika s radnog mjesta prije oduke o formalnom početku kaznenog postupka, prosvjetna inspekcija, pozivajući se na propise, vraća ga na posao, ukazujući da se obveza udaljavanja odnosi tek na vrijeme pravomoćnosti optužnog akta. Takvo postupanje je protivno *Konvenciji o pravima djeteta* i načelu zaštite najboljeg interesa djeteta, jer osoba za koju se sumnja da je nasilna nastavlja raditi s djecom.

Za **vršnjačko nasilje u osnovnoj i srednjoj školi** primili smo 210 prijava, što predstavlja porast od oko 44 % u odnosu na 2023. godinu. Značajan porast odnosi se na slučajeve nasilja u virtualnom svijetu, koji se gotovo uvijek pojavljuju u kombinaciji s ostalim oblicima nasilja. Povećan broj prijava mogao je biti posljedica veće informiranosti i osjetljivosti roditelja, djece i institucija na različite oblike neprihvatljivog ponašanja, koji su i ranije bili prisutni, ali nisu percipirani kao nasilje ili nisu prijavljivani. Također, veća vidljivost Ureda u društvu je mogla doprinijeti povećanju broja prijava.

U 2024. bilježimo **porast obraćanja škola**, najčešće u obliku prijava vršnjačkog nasilja vanjskim tijelima, iako prijave pravobraniteljici za djecu takvim u slučajevima nisu obvezne. Nerijetko primamo obavijesti o nasilju bez informacija o poduzetim mjerama i stručnim intervencijama podrške djeci koje su važne za praćenje djelovanja sustava. Tada tražimo dodatna izvješća o poduzetim koracima te o preventivnoj

strategiji škole. Škole i druga prosvjetna tijela često izvješća dostavljaju s inicijalima djece, što nas onemogućava ili usporava u daljnjem djelovanju, čime se krši *Zakon o pravobranitelju za djecu*. Škole smo u takvim slučajevima upozoravali da se propisi koji štite privatnost odnose na moguću zlouporabu, a ne nužnu uporabu podataka u postupanju. Upućivali smo i da su institucije kojima se obraćaju dužne primjenjivati propise o pažljivom baratanju privatnim podacima.

Pojedine prijave odnose se na **incidente i sukobe**, nerijetko obične prepirke među djecom koje roditelji percipiraju kao vršnjačko nasilje te zahtijevaju primjenu svih zakonom propisanih mjera. Kako bi se izbjegli neugodni pritisci roditelja, neke škole prijavljuju bezazlene događaje svim tijelima, čime se sustav opterećuje događajima koje škola sama treba rješavati svojim intervencijama. U jednom je slučaju škola tražila naše stručno mišljenje o tome predstavlja li konkretan događaj nasilje ili sukob među djecom, što je bilo povezano sa sukobom roditelja koji su taj događaj različito percipirali. U takvim slučajevima upućivali smo škole na njihove dužnosti, ovlasti i primjenu stručnih kompetencija u procjeni događaja.

Budući da je između sukoba i nasilja veliko područje mogućeg rada na prevenciji, u slučajevima sukoba među djecom preporučujemo školama unaprjeđivanje i razvijanje preventivnih aktivnosti usmjerenih osnaživanju djece u zastupanju svojih interesa, učenje socijalnih i komunikacijskih vještina, nenasilno rješavanje sukoba te razvijanje empatije. Preporučivali smo i da educirani djelatnici provode medijaciju među djecom te educiraju roditelje o vršnjačkom sukobu i nasilju.

Manji broj pritužbi odnosio se na **fizičko nasilje** koje se najčešće pojavljuje u kombinaciji s drugim oblicima nasilja. Fizičko nasilje je jasno vidljivo te škole primjenjuju propise za nasilje¹⁴ i izriču pedagoške mjere¹⁵. Pojedine pritužbe odnose se na nastale ozljede djece koje su posljedica grube uzajamne igre ili sportskih aktivnosti, što neki roditelji percipiraju kao vršnjačko nasilje. U pokušaju da izbjegnju sukobe s roditeljima, škole često i ove događaje prijavljuju kao nasilje, prepuštajući drugim tijelima odluku o postupanju.

U kontaktu s djecom saznali smo o nedostatnom ili neprimjerenom djelovanju škole povodom njihovih pritužbi za verbalno vršnjačko nasilje. Pojedini djelatnici imaju tolerantan stav prema ovoj vrsti nasilja te djeci koja trpe govore da je riječ o šalama, da su preosjetljivi i neotporni, da ne "tužakaju", da moraju očvrstnuti, da izdrže jer je uskoro kraj škole i slično, nakon čega se djeca osjećaju dodatno viktimizirani i nezaštićeno. Djeca su nas upozorila i na zbunjujuće poruke odraslih u školi da prijave svako nasilje, a zatim se takva prijava ignorira ili omalovažava. Misle da odrasli ovom nasilju ne posvećuju dovoljno pažnje i da nisu svjesni njegovih posljedica koje su ponekad teže nego za fizičko nasilje. Jer fizičko nasilje je vidljivo i izaziva reakciju, zaštitu i podršku, dok u slučaju verbalnog nasilja odrasli često djeci šalju poruku da su njihovi osjećaji i doživljaji pretjerani dok djeca pate u tišini.

Većina prijava koje smo primili odnosi se na vršnjačko **verbalno nasilje**, koje je ignorirano i/ili nije tretirano kao nasilje. Riječ je o omalovažavanju, vrijeđanju, ponižavanju, neugodnim i vulgarnim šalama u izravnoj komunikaciji, te o prijetnjama uz posjedovanje noževa i drugih opasnih predmeta i slično. Zbog izostanka stručnog djelovanja, isprovocirana djeca koja trpe ponekad reagiraju fizičkim nasiljem te se ona kažnjavaju pedagoškom mjerom. Uočili smo da se, u slučajevima sukoba i verbalnog nasilja, u pojedinim školama zanemaruje rad na odnosima među djecom, razvijanju empatije i socio-emocionalnih kompetencija, te se ovaj oblik nasilja ne suzbija. Dugotrajnost verbalnog nasilja i izostanak intervencija predstavljaju rizik za prerastanje u teže oblike te imaju teže posljedice na dijete koje ga trpi. U takvim slučajevima upućivali smo škole na potrebu prekida nasilne i ponižavajuće komunikacije, da uvažavaju doživljaj djeteta koje se osjeća povrijeđeno, da mu daju podršku te ga pouče asertivnom ponašanju. Iako su pojedina djeca manje otporna i ne znaju se dovoljno zauzeti za sebe, to ih ne smije učiniti žrtvama nasilja, te su odrasli dužni djelovati. Potrebno je osvijestiti djecu koja vrijeđaju i ponižavaju o potrebi prekida ponašanja koje drugima stvara neugodu te ih poučiti drugačijoj komunikaciji. Nužno je provoditi učinkovitije preventivne aktivnosti zbog grubog i neosjetljivog ponašanja, koje pojedinoj djeci predstavlja zabavu, a

14 Primjena Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima (2024.)

15 Sukladno Pravilniku o kriterijima za izricanje pedagoških mjera (NN 3/2017).

drugima patnju. Naučene komunikacijske vještine predstavljaju ulaganje u budućnost svakog djeteta i kasniju izgradnju međuljudskih odnosa.

Škole nas obavještavaju i o slučajevima **seksualnog uznemiravanja** te drugih oblika seksualno neprikladnog ponašanja među vršnjacima koji uznemiruju i učitelje i učenike.¹⁶ Najčešće se radi o dječacima koji djevojčicama upućuju vulgarne izjave ili ih dodiruju po intimnim dijelovima tijela, a obaviješteni smo i o sumnji na silovanje vršnjaka u srednjoj školi. Primili smo više prijava zbog česte neprimjerene igre guranja prsta preko odjeće u stražnjicu drugog djeteta u osnovnoj školi. Škole u takvim slučajevima upozoravamo da, osim obavijesti drugim tijelima, moraju osnažiti preventivne aktivnosti iz područja spolnosti i zaštite od spolnog zlostavljanja. Također, potrebno je stručno djelovati prema djeci koja su doživjela i koja čine ovakvo nasilje.

Uočava se porast školskog vršnjačkog **nasilja na internetu**, koje se u gotovo svim prijavama pojavljuje u kombinaciji s verbalnim, a ponekad i s fizičkim nasiljem u stvarnom svijetu. Djeca najčešće komuniciraju u razrednim i školskim grupama na društvenim mrežama *Tik-Tok* i *Snapchat* te u grupama na *Viberu* i *WhatsAppu*. Ova vrsta vršnjačkog nasilja uključuje poruke uznemiravajućeg, nasilnog i vulgarnog sadržaja (poput prijetnji, uvreda i omalovažavanja), objavljivanje privatnih i neistinitih podataka na društvenim mrežama ili internetskoj stranici, kreiranje stranica s uvredljivim podacima, fotografijama i šalama na račun vršnjaka, postavljanje internetskih anketa o žrtvi s negativnom konotacijom i pozivom na mržnju te odbacivanje, isključivanje iz grupa i osnivanje grupa protiv vršnjaka, organiziranje tučnjava, slanje neželjene pošte i slično. Pojedina djeca snimala su svoje vršnjake u ponižavajućem položaju prilikom vršnjačkog fizičkog nasilja ili u razgolićenom položaju prilikom presvlačenja i tuširanja nakon sportskih aktivnosti, te takav sadržaj dijelili drugim vršnjacima.

Prijave također ukazuju na učestali *sexting*, kako u razrednim grupama tako i pojedinačno, kada djeca putem mobitela šalju vršnjacima seksualizirane sadržaje, nerijetko i pornografiju preuzetu s interneta, ponekad i s montiranim licem vršnjaka. Dio prijava odnosi se na dobrovoljno slanje svojih razgolićenih fotografija drugom djetetu, nakon čega se prošire školom i naseljem. Jedan srednjoškolac nedopušteno je snimio svoj seksualni odnos te je video podijelio vršnjacima u školi. Također su česte ucjene i iznude novca kako bi se spriječilo da kompromitirajući sadržaj ne dospije u javnost. Žrtve ovakvog ponašanja su posramljene, ponižene i uplašene, a radnje nerijetko imaju obilježja kaznenih djela.

Nasilje vršnjaka u virtualnom svijetu čini žrtvu stalno dostupnom, stoga su posljedice ozbiljne i negativno se odražavaju na djetetovo samopouzdanje, fizičko i mentalno zdravlje te na školski uspjeh. Pojedina djeca odbijaju ići u školu, dio njih ima psihosomatske tegobe, tjeskobu i depresivnost, a neka iskazuju i suicidalne misli. Povodom pritužbi na vršnjačko nasilje na internetu, sve škole smo upozoravali na potrebu žurnog djelovanja sukladno propisima, na individualan rad s djecom te na pojačane preventivne aktivnosti usmjerene na učenje odgovornog ponašanja na internetu. Potreba za prevencijom je tim snažnija jer većinu kaznenih djela u području vršnjačkog internetskog nasilja čine kazneno neodgovorna djeca mlađa od 14 godina.

Osim porasta prijava za vršnjačko nasilje, u njima se uočava nedostatak empatije i osjetljivosti kod pojedine djece, kako u virtualnom svijetu, gdje žrtva nije vidljiva, tako i u stvarnom. Djeca nemaju svijest u neugodi koju drugima nanose. Nerijetko snimaju događaje tuđe patnje i ponižavanja, dijele snimke drugima te se pri tome zabavljaju. Zabrinjava i ravnodušnost djece koja svjedoče nasilju, a ne zauzimaju za zlostavljane vršnjake niti prijavljuju nasilje odraslima, ne želeći biti „cinkeri“ te biraju naklonost zlostavljaču umjesto žrtvi. Učestalost i porast ovakvog ponašanja upućuju na izostanak učenja djece empatiji u obitelji i školi, ali i u široj zajednici. Djeca gledaju i oponašaju odrasle, a vrijednosti koje se danas

16 Škole nam takve događaje prijavljuju sukladno *Protokolu o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (2023.)*. O tome više u poglavlju *Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe*.

promoviraju često zanemaruju altruizam i empatiju. Primjeri obrazovanja u nekim zemljama pokazuju da škola, svojim kurikulumom, može utjecati na odgoj djece za uljudno ponašanje, prihvaćanje različitosti, pomaganje i empatiju, te da pojedinačna akademska postignuća, iako važna, nisu jedino mjerilo boljitka djece i zajednice u cjelini.

"Nova školska godina nije donijela ništa novo, škola nije zaustavila nasilje i vrijeđanja, a verbalne provokacije našeg sina koji je miran dječak uzornog ponašanja su se nastavile. Navedeni učenik je i fizički napao naše dijete na putu prema kući. Uz podršku starijih prijatelja van škole, pod prijetnjama je prisilio našeg sina da klekne, klečeći mu se ispriča što ga je tužio razrednici i pritom je čitavo vrijeme snimao. Videozapis ponižavanja je prosljedio određenom broju djece te ga pokazivao među učenicima u školi. Pokušali smo razgovarati s roditeljima ovog učenika, ali bez ikakvog rezultata. Roditelji kao da nisu svjesni ponašanja svog djeteta i težine cjelokupne situacije te za svako ponašanje imaju opravdanje. Dugotrajno nerješavanje nasilja dovelo je naše dijete u izuzetno teško emocionalno stanje te je imao suicidalne misli. Škola nije poduzela ništa konkretno kako bi zaštitila našeg sina, a događaje su sveli na razmirice među učenicima. Samo su nas obavijestili da su postupili po Protokolu, no to nije dovelo do prestanka nasilja, postalo je još gore. Bojeći se za djetetovo zdravlje i život, bili smo primorani ispisati ga iz škole (isto je preporučila i psihijatrica) i premjestiti ga u drugu školu. Od kraja listopada naš sin pohađa novu školu u kojoj je dobro prihvaćen te može normalno pratiti nastavu."

Iz prijave pravobraniteljici za djecu

Protekle godinu obilježili su slučajevi vršnjačkog nasilja i neprihvatljivog ponašanja djece, koji su se našli u fokusu stručnjaka, javnosti i medija, primarno zbog reakcija roditelja na neprihvatljivo ponašanje koje škole nisu bile u stanju suzbiti. Roditelji su odbijali slati svoju djecu u školu, tražeći da im se omogući sigurnost i mir u razredu, dok se cijeli sustav predugo i neučinkovito nosio s kriznim situacijama. Slučajevi su ukazali na nesnalazjenje, slabosti i propuste odgojno-obrazovnog sustava u radu s djecom koja se ponašaju nasilno i iskazuju probleme u ponašanju kao i u radu s roditeljima koji su preplavljeni emocijama i ponekad imaju nerealne zahtjeve. Ukazali su i na višegodišnje ignoriranje teškoća djeteta, izostanak potrebne stručne podrške te zakašnjelo poduzimanje mjera, sve dok problemi s djecom, a ponekad i s roditeljima, ne eskaliraju. Više prijava ukazivalo je i na nedostatne mjere rane detekcije i rane intervencije u radu s djecom koja iskazuju teškoće te na nedostatne aktivnosti na svim razinama prevencije. Dio škola nema svijest o potrebi planiranog, kontinuiranog i strukturiranog rada s djetetom koje iskazuje teškoće u ponašanju i nasilno ponašanje.¹⁷ Mjere se svode se na pokušaje „gašenja požara“ kada već dođe do neželjenog ponašanja, pri čemu su pravodobnost, stručnost i primjerenost poduzetih aktivnosti upitni, što rezultira izostankom pozitivni ishodi. Obavljeni nadzori utvrdili su u ovim slučajevima brojne propuste u postupanju škola.

Slučajevi nasilja i ugroženosti djece uznemirili su cijelu školsku i širu zajednicu te je nužno bilo aktivnije uključivanje drugih sustava i intenzivna **međuresorna suradnja**. Međutim, pojedine škole pogrešno shvaćaju međuresornu suradnju, smatrajući da će druge institucije riješiti problem vršnjačkog nasilja. U takvim slučajevima smo upozorili škole da svaki resor i svaka institucija imaju svoje područje djelovanja te da škola, čak i nakon prijave, mora nastaviti kontinuirano stručno i preventivno djelovati. U slučaju ugroženosti djetetovih prava i interesa u obitelji, potrebno je da HZSR i škola intenziviraju suradnju kako bi međusobno podijelile ključne informacije u svrhu detekcije rizičnih čimbenika i poduzimanja mjera rane intervencije.

Ponovo se pokazalo i da **mediji**, koji nerijetko ukazuju na probleme i propuste te pokreću pasivne institucije i sustave, slučajeve pojedine djece prikazuju na neprimjeren i senzacionalistički način, zbog čega izazivaju neprimjerene reakcije građana, nanoseći štetu djeci – kako onoj koja trpe, tako i onima koji se ponašaju nasilno. Iako je uloga medija neizostavna u ukazivanju na važne društvene teme, kao što je vrš-

17 O nedostatnom i nestrukturiranom radu s učenicima koji iskazuju probleme u ponašanju više u poglavlju *Djeca s problemima u ponašanju*.

njačko nasilje, upozoravali smo na potrebu obrade teme na način koji ne krši prava i interese konkretne djece, te da mediji i nestručna javnost ne mogu i ne smiju rješavati pojedinačne slučajeve koji zahtijevaju stručni pristup uz sveobuhvatnu zaštitu prava i interesa sve djece.¹⁸

U pojedinim školama **inspekcijski i stručno-pedagoški nadzori** utvrdili su značajne propuste u radu škole, kao i osnovanost pritužbi roditelja zbog dugotrajnog i netretiranog vršnjačkog nasilja. Utvrđeni su i propusti u radu pojedinih djelatnika zbog nepoduzimanja potrebnih mjera u zaštiti prava i interesa učenika. Školama su u takvim slučajevima izrečene mjere radi otklanjanja utvrđenih propusta, pojedinih je izdan i prekršajni nalog, a prema djelatnicima su primijenjene mjere zbog povreda iz područja radnih odnosa.

Roditelji djece koja dulje trpe nasilje dojmaju su da škole nemaju učinkovite načine za njegovo rješavanje, a pojedine škole ih obavještavaju da su iscrpile sve mogućnosti bez pozitivnih ishoda. Neki roditelji smatraju da zbog ugleda ustanove škole „zataškavaju“ vršnjačko nasilje ili da „pogoduju nasilniku“. Pojedini roditelji svoje dijete urednog ponašanja presele u drugu školu, jer škola nije u stanju prekinuti vršnjačko nasilje. Također, neke škole odgovornost za rješavanje problema među djecom prebacuju roditeljima, očekujući da će oni postići rješenje kroz međusobni razgovor. Takva uputa je neprofesionalna i rizična za daljnji razvoj konflikta među odraslima. Pokazalo se da roditelji koji sami rješavaju problem s drugim roditeljima, bez posredovanja škole, nerijetko završe u sukobu, a ponekad i u nasilju, budući da često ne mogu objektivno sagledati ponašanje i potrebe svog djeteta. Dužnost i obveza škole je uključiti roditelje na primjeren način u odgoj i obrazovanje njihovog djeteta, sukladno propisima i pravilima stručnog djelovanja te izbjegavati neposredno sučeljavanje i konfrontiranje s emocionalno preplavljenih i subjektivnih roditelja.

Iz prijave smo uočili i nekritične roditelje koji ne prihvaćaju percepciju, upute i sugestije škole, pa svoje dijete vide kao žrtvu kada to nije ili ne prihvaćaju da njihovo dijete ima TUR ili PUP i da mu treba intenzivnija podrška. Najčešće su duboko uključeni u vršnjačke odnose i procjenjuju ih krajnje subjektivno. Pojedine događaje sagledavaju bez cjelovitog uvida i jednostrano, pridajući im nerealno značenje. Iznose brojne prigovore na postupanje djelatnika škole, nepovjerljivi su prema njihovom radu i propituju sve poduzete mjere, omalovažavaju njihov rad pred djetetom, a pojedini su i nasilni prema djelatnicima. Prijavljuju školu za propuste i neprofesionalno postupanje i kada ih nema, a obavljani nadzori u takvim slučajevima pokazuju da škole nisu načinile propuste. Ponekad angažiraju odvjetnike. Ne dopuštaju stručnim djelatnicima rad i razgovor s njihovim djetetom, što nema uporište ni u propisima ni u pravilima stručnog djelovanja. Svojim pretjeranim i nerealnim uplitanjem onemogućavaju rad djelatnika škole i učinkovito rješavanje sukoba i nasilja. Također onemogućavaju i ponovnu uspostavu odnosa među djecom, a problemi i sukobi zbog njihovog uplitanja dodatno eskaliraju.

Na izazovnost rada s ovakvim roditeljima upućuju obraćanja škola, koje nerijetko od nas traže upute za postupanje. Škole smo upozoravali na njihove ovlasti i odgovornosti, na potrebu da budu sigurni u primjenu propisa i svojih stručnih kompetencija te da ne podliježu pritiscima roditelja koji ne poštuju prava i interese svog djeteta i druge djece. Uputili smo i na obraćanje AZOO-u koji ih može savjetovati o unaprjeđivanju njihovog postupanja, te na obavješćivanje HZSR-a ukoliko roditelji krše prava i interese svojeg djeteta, uskraćujući mu profesionalnu pomoć i podršku u procesu odgoja i obrazovanja. U slučaju nasilnog ponašanja prema djeci ili djelatnicima, upućivali smo škole da žurno obavijeste policiju.

Primili smo i prijave odvjetnika koje angažiraju roditelji zbog nezadovoljstva postupanjem škole u slučajevima vršnjačkog nasilja, što se može razumjeti ukoliko škola nije poduzela dostatne i učinkovite mjere. No, pojedini odvjetnici nemaju znanja o pravima i interesima djece te u borbi za interese svojih klijenata krše prava i interese drugog djeteta. Na potrebu stalne edukacije odvjetnika koji rade u predmetima u kojima se pojavljuju djeca, Ured je upozoravao u više navrata.

18 Više o tome u poglavlju *Djeca i mediji*.

I u 2024. upozorili smo pojedine škole na neprimjerenost traženja „pismenog očitovanja“ djece o događajima, što traže čak i od djece koja se otežano pismeno izražavaju. Pojedine škole su ovakvo postupanje opravdale time da je riječ o primjeni ekspresivne tehnike, no takva tehnika nije primjerena za utvrđivanje objektivnih činjenica. Ovakvu praksu smatramo neprimjerenom. Djelatnici su dužni obavljati razgovore s djecom o događajima sukladno propisima i takve razgovore dokumentirati bilješkama i zapisnicima, kako to čine sva ostala tijela koja utvrđuju okolnosti događaja.

Zaprimili smo i prijave o nestručno provedenim medijacijama (mirenju) među djecom u sukobu ili povodom vršnjačkog nasilja, zbog kojih su se djeca žrtve osjećala dodatno viktimizirana, a počinitelji izloženi pritisku. Upozorili smo škole na potrebu edukacije djelatnika za provođenje medijacije te na zadovoljenje osnovnih preduvjeta, a to su dobrovoljnost sudjelovanja objiju strana i izostanak pritiska na dijete - najčešće žrtvu - kako bi medijacija bila uspješna.

Dio pritužbi roditelja odnosi se na pedagoške mjere izrečene djetetu za nasilno ponašanje. Veliki broj pedagoških mjera na koje roditelji upućuju prigovore prosvjetna inspekcija ukida, obrazlažući time da škola nije poštovala proceduru. Djelatnici škola smatraju da je ove pedagoške mjere bilo opravdano izreći, bez obzira na proceduru, te se njihovim ukidanjem šalje pogrešna poruka svoj djeci. Nužno je da odgojno-obrazovni sustav preispita pravni i stručni okvir izricanja pedagoških mjera, budući da njihovo često ukidanje gubi odgojni smisao za djecu. Nužno je preispitati i primjenu pedagoške mjere preseljenja u drugu školu, jer ona najčešće nije u interesu djeteta kojem se izriče, već u interesu škole koja ga se želi „riješiti“, iscrpljena njegovim dugotrajnim problemima u ponašanju s kojima se ne zna nositi.

Djeca kažu da se u školama provodi puno preventivnih radionica, no u školi se ne žive dječja prava i nenasilje nego ih odrasli o tome poučavaju u teoriji. Osim vršnjačkog nasilja, percipiraju i neuvažavajuću komunikaciju odraslih prema djeci i druge nepravde koje doživljavaju u rješavanju vršnjačkog nasilja. Djeci je najvažnije da ih djelatnici vide i čuju, da uvažavaju njihovo mišljenje i doživljaj, da ih zaštite od nasilja te da im ponude smislene i korisne preventivne aktivnosti. Stoga je iznimno važno stvarno, a ne deklarativno ostvarivanje svih prava djece, a posebno onih participativnih u kreiranju preventivne strategije škole. Sama djeca najbolje znaju što se dešava u njihovoj sredini i školskoj zajednici i kompetentni su u pronalasku rješenja.

Poruke djece

Prevenција vršnjačkog nasilja obveza je svake škole koja treba imati preventivnu strategiju, no one su neujednačene u načinu izrade i u primjeni. Neke škole provode nacionalne programe (Abeceda prevencije, Lions QUEST i dr.), primjenjuju posebne programe za svoje potrebe te educiraju svoje djelatnike za provođenje programa i aktivnosti. Pojedine škole strategiju izrađuju i provode formalno, najčešće koristeći usluge vanjskih suradnika (npr. policije, liječnika), ne povezujući prevenciju sa stvarnim životom. Poznato je da smislene preventivne aktivnosti i programi smanjuju pojavu vršnjačkog nasilja, a škole koje prevenciji pristupaju sustavno i kontinuirano, postupaju učinkovitije kada do nasilja dođe, što utječe na cjelokupno ozračje i doživljaj da se problemi mogu riješiti. Podršku u preventivnim aktivnostima i edukaciji djelatnika školama mogu pružiti i udruge koje dokazano i učinkovito rade s djecom, djelatnicima i roditeljima.

Prema podacima za 2024., AZOO je obavila 362 stručno-pedagoška nadzora u svim ustanovama odgoja i obrazovanja. Od toga se 55 nadzora odnosilo na neprimjerenost ponašanje učenika i vršnjačko nasilje. AZOO je provela i više edukacija djelatnika koje se odnose na navedeno područje odgojno-obrazovnog rada.

Akcijski plan za prevenciju nasilja u školama od 2020. do 2024. naglasio je potrebu provođenja znanstveno utemeljenih i evaluiranih programa i aktivnosti u radu s djecom, roditeljima i učiteljima. Naglašena je i nužnost utvrđivanja potreba svake pojedine škole, na temelju kojih će se razviti preventivna strate-

gija. Prateći do sada provedbu dokumenta, uočeno je da dio ciljeva nije realiziran, a neki nemaju jasno mjerljive ishode i podložni su različitom tumačenju. Na nedostatnu učinkovitost dokumenta upućuje i sve veći broj prijava za vršnjačko nasilje u školama u odnosu na ranije razdoblje izvješćavanja. U očekivanju izvješća o provedbi za 2024. upozorili smo MZOM da nije donesen dokument za naredno razdoblje te preporučili žurnu izradu i unaprjeđenje novog plana.

Nakon 20 godina od donošenja prvog dokumenta, 2024. godine stupio je na snagu izmijenjeni i dopunjeni *Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*.¹⁹ Uvaženi su prijedlozi Ureda koji se odnose na potrebu da obveznim postupanjem budu obuhvaćene i organizacije, institucije i udruge (sportske udruge, igraonice, odmarališta, kampovi i dr.) u kojima se također događa vršnjačko nasilje. Ključne promjene u dokumentu odnose se i na proširenje postojeće definicije nasilja na područje internetskog nasilja, veću senzibilizaciju javnosti na problem nasilja među djecom i mladima, provođenje preventivnih programa u odgojno-obrazovnim ustanovama, zdravstvenim ustanovama i ustanovama socijalne skrbi, rano prepoznavanje rizika i međusobnu razmjenu informacija radi sveobuhvatne zaštite djeteta. Također uveden je integrirani pristup u zaštiti od nasilja među djecom, propisivanje obveze postupanja za zdravstveni sustav i propisivanje uloga nevladinih udruga i drugih organizacija registriranih za rad s djecom. *Protokol* sadržava i preporuke o načinu izvješćavanja medija u slučajevima nasilja među djecom kako bi se spriječila dvostruka viktimizacija, zaštitili interesi djece te istovremeno senzibilizirala javnost. Očekujemo da će novi *Protokol* dovesti do žurnijeg i učinkovitijeg postupanja, ujednačenog pristupa te lakšeg praćenja pojavnosti vršnjačkog nasilja i mjera nadležnih resora, posebice kroz primjenu zajedničkog *Obrasca o prijavi nasilja među djecom i mladima* koji je sastavni dio dokumenta.

Za **nasilje odraslih nad djecom u školi** primili smo 52 prijave, od čega se 49 odnosi na nasilje djelatnika škole, a tri na nasilje drugih osoba. Primili smo i 14 prijava za seksualno uznemiravanje i zlostavljanje učenika od strane djelatnika škole, od kojih su se dvije pokazale neutemeljenima, dok su za većinu ostalih izvidi su u tijeku²⁰. Riječ je o seksualnom uznemiravanju, bludnim radnjama i seksualnom zlostavljanju za koje su najčešće prijavljeni nastavnici te drugi djelatnici. U jednoj pritužbi izražena je sumnja da je ravnateljica zataškavala i prikrivala takvo ponašanje. MZOM nas je izvijestio da je zaprimio 11 obavijesti o takvim slučajevima u školama.

Prijava za nasilje nastavnika u školi nad učenikom koji je smješten u ustanovi socijalne skrbi opisuje da ga je vrijeđao, u razredu udario po glavi te pljusnuo u kabinetu. Djeca su se požalila stručnoj službi, a nastavnik je u razgovoru s kolegama vrijeđao njihov rad i njih osobno, vulgarno se izražavajući i o današnjim odgojnim metodama. Izrečeno mu je upozorenje pred otkazivanje ugovora o radu, a držano odvjetništvo je odbacilo kaznenu prijavu.

Pojedine pritužbe pokazale su se neutemeljenima ili nisu sa sigurnošću utvrđene, a u pojedinima je bila riječ o neetičnom i neprofesionalnom postupanju učitelja, koje su roditelji percipirali kao nasilje.²¹ U tim slučajevima nadzori su potvrdili neprimjerenu komunikaciju učitelja i nastavnika te ih je AZOO savjetovala o načinima unaprjeđivanja komunikacije i rada s djecom. Pojedine pritužbe za verbalno nasilje i fizičko kažnjavanje **učitelja i nastavnika** (potezanje za kosu, uši i tijelo, udaranje, pljuskanje, guranje, gađanje ranim predmetima, vikanje, vrijeđanje, omalovažavanje i izrugivanje) pokazale su se utemeljenima te su škole o tome obavijestile druga tijela i čekale ishode postupanja policije i državnog odvjetništva. Do tada su djelatnici radili u školi s djecom. Samo dio škola je djelatnicima izrekao upozorenje pred otkazivanje ugovora o radu, kao u slučaju nastavnice koja je naredila učenicima da stoje cijeli školski sat, jer nitko od djece nije htio „cinkati krivca“ za nepodopštinu (sakrivanje torbe).

Nekoliko pritužbi odnosilo se na fizičko i verbalno nasilje **pomoćnika u nastavi** prema djetetu s TUR-om,

19 <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Protokol%20o%20postupanju%20u%20slu%C4%8Daju%20nasilja%20me%C4%91u%20djecom%20i%20mladima.pdf>

20 O tome detaljnije govorimo u poglavlju *Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloporabe*.

21 O tome detaljnije govorimo u poglavlju *Obrazovna prava*.

koji su reagirali neprimjereno, isprovocirani djetetovim ponašanjem. Škole su u takvim slučajevima izvjestile policiju i pokrenut je kazneni postupak, a pomoćnici ne rade više s djecom. Škole su u izvješćima iznosile i stajališta o potrebi unaprjeđivanja kompetencija i načina izbora pomoćnika koji ulaze u razred i rade s najosjetljivijom djecom, na čije potrebe često ne znaju primjereno odgovoriti. Također su predložile nužno poboljšanje radnih prava pomoćnika u nastavi kako bi se osigurala održivost kvalitetnog kadra.

Primili smo i pritužbe zbog nedoličnog ponašanja i seksualnih aluzija muških obrazovnih djelatnika, poput neukusnih komplimenata djevojčicama, neprimjerenih intimnih razgovora s djecom, pokazivanja svog donjeg rublja djeci, dodirivanja po rukama i kosi te prebliskog tjelesnog razmaka. Roditelji navode da u pojedinim školama takvo ponašanje traje godinama, a samo neke škole su ga prijavile nadležnim institucijama. Takvi djelatnici su najčešće samo upozoreni na potrebu primjerene komunikacije s djecom.

Nakon pojačanja sigurnosnih mjera u školama i privremenog zapošljavanja zaštitara iz zaštitarskih tvrtki, javnost je obaviještena o više incidenata koje su izazvali zaštitari (alkoholiziranje, neprimjereno ponašanje prema djevojčicama), zbog čega su pojedini isprovocirani roditelji reagirali nasilno u prostoru škole. Ovakvi incidenti su nedopustivi u odgojno-obrazovnoj ustanovi, stoga je potrebno da zaštitarske tvrtke i osnivači načine pažljiviji odabir i procjenu osoba koje upućuju u školu.

Pojedine škole neprimjereno, pa čak i nasilno ponašanje učitelja i djelatnika rješavaju „isprikom“ djetetu, bez poduzimanja drugih mjera. Zbog toga smo uputili škole na potrebu žurnog postupanja sukladno propisima i na nužnost obavješćivanja drugih tijela.²² Uočavamo da se pojedine škole nevoljko bave nasiljem djelatnika prema djeci i ne poduzimaju potrebne mjere, što rezultira izostankom cjelovite intervencije kojom bi škola naglasila stav o nedopustivosti nasilja u ustanovi odgoja i obrazovanja, bez obzira na to tko ga čini. U takvim slučajevima smo tražili provođenje nadzora PI-ja i AZOO-a.

Škola treba biti sigurno mjesto za život i obrazovanje djece, lišeno bilo kakvog nasilja, uznemiravanja i vrijeđanja učenika. Škole smo upozoravali da je u svim slučajevima nasilja djelatnika nad učenicima potrebno izvijestiti druga tijela te poduzeti zakonske mjere da djelatnik koji krši prava i interese učenika bude sankcioniran i, po potrebi, udaljen iz odgojno-obrazovnog sustava. Nakon naših višegodišnjih upozorenja o kršenju prava i sigurnosti djece u slučajevima sumnje na neko od kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, odgojno-obrazovni sustav učinio je pomak u pravnoj regulativi. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 156/23) sada omogućuje udaljenje djelatnika iz rada s djecom već samim podnošenjem kaznene prijave, a ne tek formalnim započinjanjem kaznenog progona (pravomoćnost optužnog akta), kao što je bilo ranije. Za druga kaznena djela nasilja djelatnika na štetu djece ta mjera nije predviđena, pa djelatnici najčešće i dalje rade s djecom do pravomoćnosti optužnog akta, što može potrajati i nekoliko mjeseci.

Zaprimamo i pritužbe zbog **nasilja i prijetnji roditelja, baka i djedova** prema drugoj djeci i djelatnicima u prostorima škole i oko nje. Dio pritužbi se odnosi i na neprimjerenu komunikaciju i podjelu privatnih informacija u roditeljskim grupama na *Viberu* i *WhatsAppu*. U pozadini takvog ponašanja najčešće su sukobi i nasilje među djecom te nezadovoljstvo radom djelatnika. U takvim slučajevima škole su dužne primijeniti propise, upozoriti odrasle na neprihvatljivo ponašanje te o njihovom ugrožavajućem ponašanju obavijestiti policiju i područni ured HZSR-a. Djeci koja su takvo nasilje doživjela ili mu svjedočila trebaju pružiti stručnu pomoć i podršku.

Bavili smo se slučajem fizičkog nasilja roditelja nad drugim djetetom zbog vršnjačkih sukoba. Dječak je namamljen u mračnu ulicu u blizini škole i roditelji su mu nanijeli teške tjelesne ozljede i ponižavali ga. Njihovo dijete je aktivno sudjelovalo i snimalo događaj. Roditeljima je određen istražni zatvor zbog počinjenja kaznenih djela na štetu svog i drugog djeteta, a kazneni postupak je u tijeku. Drugi roditelj je bio nasilan

22 Sukladno *Pravilniku o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima* (NN 132/2013).

prema nastavniku za vrijeme trajanja sata pred djecom, ušavši neometano u razred. Povod je bio oduzimanje mobitela koji je dijete koristilo za vrijeme trajanja sata, kršeći time Kućni red i pravila škole. Kazneni postupak za ovaj događaj je u tijeku, a škola je pružila podršku svim učenicima koji su svjedočili nasilju.

U protekloj godini dogodilo se i najteže nasilje – ubojstvo djeteta u školi, a događaj je snažno uznemirio javnost i sve roditelje. Zločin je počinio duševno rastrojeni mladić. Tek nakon ovog ničim izazvanog nasilja nad više djece i nad djelatnicom, odgojno-obrazovni sustav pristupio je preispitivanju neometanog i nenadziranog ulaska osoba u školu, na što smo ranije već upozoravali zbog mogućih sigurnosnih rizika. Iz jedne prijave proizlazi da su u školski wc dolazili i prodavači s obližnje tržnice i prolaznici, svjesni da je škola otvorena i dostupna. Tek nakon ubojstva djeteta, odgojno-obrazovni sustav poduzeo je više mjera za povećanje sigurnosti, od kojih očekujemo da će dovesti do bolje zaštite djece i djelatnika.²³ Slučaj je ujedno ukazao na neprimjereno liječenje, nedostatni nadzor i smještaj osoba s duševnim smetnjama te na pitanje ostvarivanja njihovih prava nauštrb prava drugih građana, posebice djece. Na te probleme smo upozoravali i ranije, osobito u slučajevima ubojstava djece.

Ove godine primili smo i tri prijave za **nasilje djece nad odraslim osobama** u školi. Prijave su se odnosile na vulgarne poruke učiteljici na društvenoj mreži, što je učenik negirao, te na agresivno ponašanje djece s TUR-om i PUP-om prema pomoćnicima u nastavi i učiteljima. Škole su nam upućivale i upite o postupanju u takvim slučajevima, a sudjelovali smo i na međuresornom sastanku koji je sazvaio jedan centar za odgoj i obrazovanje zbog otežanog postupanja u slučajevima nasilja djece s poremećajima iz spektra autizma prema djelatnicima. Djelatnici su iskazali svoje nesnalaženje i želju da zaštite prava i interese djece, ali i prava djelatnika na zaštitu od nasilja. U ovakvim slučajevima nužno je intenzivno međuresorno djelovanje te postupanje sukladno propisima. S djetetom s teškoćama potrebno je raditi u skladu sa smjernicama stručnog djelovanja, posebice u pogledu određivanja primjerenog oblika školovanja i sveobuhvatne skrbi.

2.1.4.3 Nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje

Za zanemarivanje u ustanovama primili smo pet prijava, koje se odnose na domove za djecu (sada CPUZ), PU HZSR-e i centar za rehabilitaciju. Tri prijave roditelja za zanemarivanje zdravlja djece od strane djelatnika u dječjem domu pokazale su se neutemeljenima, dok se za jednu utvrđuju okolnosti odvajanja od sestre, istovremenog premještaja u drugu instituciju i polaska u školu, zbog čega je sedmogodišnje dijete razvilo probleme s mentalnim zdravljem. Očekujemo izvješće HZSR-a o kriterijima za procjenu djetetove dobrobiti o. Na žalost, dijete s TUR-om u jednoj ustanovi za djecu s teškoćama umrlo je od posljedica gušenja hranom za vrijeme dok je bilo bez nadzora. Zatražili smo izvješće ustanove, nadzor MRMSOSP-a te postupanje državnog odvjetništva, koje je izvijestilo o provođenju izvida. Izvješće ministarstva o provedenom nadzoru nismo primili, no mediji su objavili informacije o brojnim problemima u ustanovi zbog loše organizacije rada, nedostatnog broja djelatnika i loših prostornih uvjeta.

Za nasilje u domovima socijalne skrbi (sadašnji CPUZ) i učeničkom domu primili smo šest pritužbi. Tri prijave odnosile su se na vršnjačko fizičko nasilje, seksualno uznemiravanje i bludne radnje, dvije na nasilje odgajatelja, a jedna na nasilje druge odrasle osobe u blizini doma. Povodom vršnjačkog fizičkog i seksualnog nasilja, ustanove su obavijestile druga tijela te pružile podršku djeci koja su nasilje doživjela. Zbog onemogućavanja daljnjeg kontakta djeteta koje je doživjelo nasilje i djeteta koje je počinilo seksualno nasilje, djeca koja su to počinila su premještena u drugu ustanovu, a pokrenut je i kazneni postupak.

Iako ne zaprimamo veliki broj pritužbi za vršnjačko nasilje u domovima socijalne skrbi, iz razgovora s djecom tijekom obilazaka saznajemo da je ono često prisutno. Djeca ga nerijetko ni ne prijavljuju odgajateljima, smatrajući da je nasilje dio njihove uobičajene svakodnevnice i ne očekujući promjene. Pojedini domovi za djecu s PUP-om dostavljaju nam dramatične opise nasilnog ponašanja prema djeci i djelatni-

23 O tome više govorimo u poglavlju *Obrazovna prava*.

cima sa zamolbom za pomoći. Prijave se odnose na maloljetnike koji su više puta počinili kaznena djela, koje je sud za mladež privremeno smjestio u dom socijalne skrbi tijekom trajanja kaznenog postupka, izbjegavajući primjenu istražnog zatvora. Ovi maloljetnici svojim ponašanjem značajno remete dinamiku rada u odgojnoj skupini, a odgajatelji, zbog ograničenih mogućnosti postupanja u takvim slučajevima, često nisu u mogućnosti spriječiti nasilje.²⁴

U razgovorima s djecom doznali smo i za nasilje odgajatelja nad djecom, najčešće verbalno, a primili smo i prijavu za fizičko kažnjavanje odgajatelja u jednom domu za djecu s PUP-om. Pojedini domovi ignoriraju nasilje svojih djelatnika nad djecom ili nisu dovoljno odlučni u njegovom utvrđivanju i sankcioniranju. Zatražili smo postupanje nadležnog ministarstva u jednoj ustanovi u kojoj je odgajatelj za učestalo tjelesno kažnjavanje djece više puta upozoren, no bez drugih posljedica i sankcija.²⁵

Obratili smo se policiji zbog kontinuiranog seksualnog uznemiravanja djevojčica u domu za djecu s PUP-om od strane susjeda, koji također prikriva i bjegove djevojčica iz ustanove. Postoji sumnja na seksualno iskorištavanje i podvođenje prilikom bijega, a izvidi su u tijeku. Povodom prijave za seksualno nasilje odgajatelja u učeničkom domu zatražili smo postupanje policije te su izvidi također u tijeku.

Za nasilje vršnjaka u odgojnom zavodu i u 2024. primili smo jednu prijavu majke koja se pokazala neutemeljenom. Zaprimamo mali broj prijava, no prilikom obilazaka odgojnih zavoda saznajemo za prisutno vršnjačko nasilje i neprimjerenu komunikaciju pojedinih djelatnika osiguranja koja povremeno sadrži obilježja verbalnog nasilja i diskriminatornog ponašanja. Djeca i mladi u zavodu rijetko prijavljuju nasilje, pa ih nadzori vrlo teško utvrđuju. Odgojnim zavodima upućivali smo preporuke za edukacijama djelatnika o načinu komunikacije s djecom, verbalnom nasilju i pravima djece te smo jednu održali za službenike osiguranja i tretmana.

Za nasilje **u ostalim institucijama i na drugim mjestima** primili smo 63 prijave koje se odnose na verbalno, fizičko i seksualno²⁶ nasilje među djecom te odraslih osoba nad djecom. Od toga se 22 prijave odnose na nasilje koje su počinila djeca, a 41 prijava na nasilje odraslih osoba nad djecom.

Povodom nekoliko pritužbi za nasilno i neprimjereno ponašanje **policijskih službenika** prema djeci prilikom intervencija, policijske uprave su nas izvijestile da nisu utvrđeni propusti u postupanju službenika niti prekoračenja ovlasti. Pojedini roditelji, nezadovoljni ovakvom procjenom, spremni su potražiti pravdu na sudu.

Primili smo nekoliko prijava roditelja o vršnjačkom nasilju u **sportskim klubovima** (plivačkom, atletskom i skijaškom klubu). Riječ je o verbalnom, fizičkom i internetskom nasilju među djecom te o verbalnom sukobu roditelja. Primili smo i obavijest o sumnji na trenerovu spolnu zlouporabu djeteta, koje se povjerilo prijateljici. Ta se prijava istražuje. Klubovi su nam se obraćali tražeći upute o postupanju u slučajevima nasilja te povodom različitih pritisaka roditelja. Uočili smo njihovo nesnalaženje i nepoznavanje propisa te ih upućivali na primjenu *Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*, koji obuhvaća i vršnjačko nasilje u sportu, kao i na obvezu prijave policiji kada je riječ o nasilju odrasle osobe nad djetetom. Budući da su izostale povratne informacije o poduzetim mjerama klubova u slučaju vršnjačkog nasilja ili sumnje na kaznena djela na štetu djece, od sportske inspekcije zatražili smo izvješće o obvezama pravne osobe u ovakvim situacijama.²⁷

Dvije prijave odnosile su se na neprimjerno i nasilno ponašanje **svećenika**. Roditelji su nas obavijestili da je župnik zbog sukoba s njima, izbacio djecu iz župne zajednice te ih javno sramotio različitim objavama, zbog čega su se obratili biskupu. Budući da mirenje sukobljenih strana nije uspjelo, pravdu su potražili na sudu, a djeca su upućena na sakramente u drugu župu. Izostalo je jasno stajalište o neprihvat-

24 O tome više govorimo u poglavljima *Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom* i *Djeca s problemima u ponašanju*.

25 Ibid.

26 O tome više govorimo u poglavlju *Zaštita od spolnog iskorištavanja i zlouporabe*.

27 O tome više govorimo u poglavlju *Djeca koja se bave sportom*.

ljivom ponašanju župnika prema djeci, stoga smo naveli da smatramo neprimjerenim župnikovo javno sramoćenje djece u Crkvi čija bi uloga trebala biti okupljanje vjernika u miru i poštovanju. Obaviješteni smo i o sumnji na seksualno uznemiravanje dječaka u sjemeništu, zbog čega je pokrenuta istraga.

Primamo i pritužbe roditelja za neprimjereni ponašanje vozača školskih **autobusa** i vozača u javnom prijevozu, koji izbacuju djecu zbog ostavljanja smeća, glasnog smijanja, žvakanja žvakaćih guma i sličnih razloga. Vozači nerijetko viču na djecu pred drugim putnicima ili ih ostavljaju na cesti bez nogostupa sa svim stvarima, čime im ugrožavaju sigurnost. U slučaju školskih autobusa, škole upozoravaju djecu na poštivanje pravila, dok nas autoprijevoznici obavještavaju da osuđuju svako neprimjereni ponašanje svojih djelatnika. Prijevoznicima u takvim slučajevima upućujemo preporuke o potrebi edukacije djelatnika o primjernoj komunikaciji s djecom te o važnosti osiguranja njihove sigurnosti, čak i u situacijama kada se dijete ponaša neodgovorno i provokativno te je potrebno odrediti primjerenu sankciju. Obaviješteni smo i o slučajevima seksualnog uznemiravanja i bludnih radnji odraslih muškaraca nad djevojčicama u autobusu tijekom vožnje, zbog čega je postupala policija. Osim odraslih počinitelja u javnom prijevozu, obaviješteni smo i o slučaju nasilja više djece prema vozačici tramvaja, u čije se rješavanje također uključila policija.

Primili smo i prijave za **seksualno nasilje** nad djecom koje se nije odvijalo u institucijama, već na drugim mjestima.²⁸ Pojedine prijave odnosile su se na seksualne odnose među vršnjacima mlađima od 15 godina koji su se upoznali na ekskurzijama. Dio prijava su nam u uputile škole koje su došle do saznanja o seksualnom nasilju u razgovoru s djecom.²⁹ Riječ je o seksualnom uznemiravanju, bludnim radnjama, pokušajima prisile na spolni odnos, spolnom odnosu s djetetom mlađim od 15 godina, silovanju u kombinaciji s protupravnim oduzimanjem slobode i sličnim nasilnim događajima. Počinitelji su obiteljski prijatelji roditelja ili nešto starije maloljetne ili punoljetne osobe s kojima su djevojčice bile u prijateljskoj ili emocionalnoj vezi. Nasilje u emocionalnim vezama nije potvrđeno u svim slučajevima, a za ostalo se provede izvidi ili kazneni postupci. Zahvaljujući novim odredbama,³⁰ nasilje u emocionalnim vezama tretira se kao obiteljsko nasilje, za što se Ured godinama zalagao.

Primili smo i desetak prijava za **vršnjačko nasilje na javnim površinama i objektima** (ulica, igralište, park). Uglavnom se radilo o djeci koja se poznaju iz svoje ili drugih škola, čiji se sukobi prenose na druga mjesta i prerastaju u nasilno ponašanje. Prijave se podjednako odnose na slučajeve fizičkog i verbalnog nasilja među dječacima i među djevojčicama. Pojedini događaji uključuju verbalno ponižavanje i vrijeđanje, prijetnje noževima i drugim predmetima, prisilu na klečanje i ispriku u tom položaju te fizičko nasilje s nanošenjem tjelesnih ozljeda. Gotovo u svim slučajevima vršnjaci su takve događaje snimali i objavljivali na društvenim mrežama. Zamijetili smo da snimke ponižavanja djeteta koje trpi nasilje vide kao zabavu koja donosi „lajk“. Pojedine prijave odnose se na nasilje potpuno nepoznatih dječaka nad drugim dječacima zbog stjecanja materijalne koristi (traženje novca i mobitela). Na jednoj proslavi rođendana na kojoj su roditelji djeci dopustili konzumaciju alkohola, petnaestogodišnjak pod utjecajem alkohola, fizički je napao drugog i ozlijedio mu oko. Policija je postupala u svim slučajevima, a u slučaju prekršajne i kaznene odgovornosti, protiv djece koja su počinila nasilje, pokrenuti su prekršajni i kazneni postupci.

Za **nasilje odraslih nad djecom na javnim površinama i objektima** primili smo tridesetak prijava, od čega se polovica odnosi na nasilje susjeda. Uočeno je da se pojedini odrasli nekontrolirano i nasilno ponašaju pred djecom, kao u slučaju verbalnog nasilja prema liječnici u ordinaciji. Većina nasilja odraslih nad djecom povezana je s vršnjačkim sukobima njihove djece. Pojedini roditelji uzimaju „pravdu u svoje ruke“ te reagiraju nasilno prema drugom djetetu, kao u slučaju u kojem je otac drugom djetetu nanio teške tjelesne ozljede, zbog čega je završio u istražnom zatvoru. Pojedini odrasli procjenjuju da im djeca uništavaju imovinu te ih samoinicijativno fizički kažnjavaju ili uhode. Prijave ukazuju i na verbalno na-

28 O tome više govorimo u poglavlju *Zaštita od spolnog iskorištavanja i zlouporabe*.

29 Sukladno *Protokolu o postupanju su slučaju seksualnog nasilja* (2023).

30 Sukladno *Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji* (NN 36/24).

silje šire rodbine prema djeci nakon, najčešće konfliktnog, razvoda braka roditelja. Roditelji prijavljuju i nasilje (pljuskanje i udarce) odraslih prema adolescentima koji su ih verbalno provocirali u alkoholiziranom stanju - obje strane su prekršajno kažnjene za narušavanje reda i mira. Neka nasilna ponašanja odraslih, koja su uključivala nanošenje ozljede djetetu, policija je ocijenila kao prekršaj narušavanja javnog reda i mira, a ne kao nasilje, što ne pridonosi stavu o neprihvatljivosti nasilja niti učinkovitoj općoj i specijalnoj prevenciji. Smatramo da nasilje treba oštrije kažnjavati, što može pridonijeti njegovom suzbijanju i sprječavanju.

Mediji su izvijestili o nasilju odrasle osobe nad jedanaestogodišnjakom koji je, zajedno s prijateljima, koristio javnu plažu koju počinitelj godinama protupravno svojata i sukobljava se s osobama koje je žele koristiti. Uz verbalne prijetnje i psovke, dijete je pred vršnjacima potopio u vodu, što ga je životno ugrozilo, te je uplašilo drugu djecu. Mediji su izvijestili o očekivanosti ovakvih incidenata, budući da institucije godinama nisu spriječile svojatanje javnog dobra. Očekujemo izvješće o rezultatima postupanja institucija zbog ugroze djeteta.

Iz medija smo saznali i o slučaju nasilja odraslog muškarca koji je nasilno ušao u tuđu kuću, prijetio smrću obitelji i pri tome ozlijedio dijete. Budući da je riječ o osobi koja je od ranije poznata po nasilnom ponašanju, institucije propituju razloge zbog kojih nije određen istražni zatvor. Nismo zaprimili izvješće policije o okolnostima događaja i poduzetim mjerama, niti nakon upućene požurnice.

Bavili smo se i pritužbom roditelja na postupanje institucija, posebice suda za mladež, nakon kaznenih djela protupravnog oduzimanja slobode i prijetnje koje je poznanik nanio njegovom djetetu prije gotovo četiri godine. Dječak se nije psihički oporavio od tog nasilnog događaja, a u strahu je jer i dalje viđa počinitelja koji nije sankcioniran. Sud nas je obavijestio da je unatrag godinu i pol zakazano više rasprava koje su mahom odgođene na zahtjev odvjetnika. Zbog dugotrajnosti sudskog postupka u kojem se pojavljuje dijete kao žrtva te kršenja djetetovih prava, roditelje smo uputili na mogućnost obraćanja međunarodnim tijelima.

Primili smo i 14 prijava za **nasilje susjeda nad djecom**. Pojedine prijave upućuju na susjedske sukobe odraslih osoba i pokušaj da se putem djece razriješi neki spor u vlastitu korist. Pojedini roditelji su djecu prikazali kao žrtve, iako je riječ o dugotrajnom sukobu odraslih radi vlasničkih odnosa, buke i slično. I rodbinski sukobi, najčešće radi imovine, često budu okidač za anonimne prijave o mogućem zanemaranju djece ili prijave za obiteljsko nasilje. Za većinu ovih anonimnih prijava utvrđeno je da su neosnovane.

Opisi iz prijava ukazuju i na uznemirujuća i potencijalno rizična i opasna ponašanja susjeda i drugih osoba u okruženju djece, koja nedvojbeno ukazuju na alkoholizam, ovisnosti ili dugotrajnije duševne smetnje odraslih osoba. Tako smo zaprimili prijavu roditelja da psihički bolestan susjed često šeta gol u dvorištu i pokazuje spolovilo i stražnjicu djeci, što ih uznemirava. Drugi upozoravaju na susjedu koja je duševni bolesnik i ovisnica, koja „vrši teror“ ispadima bijesa, vikanjem po noći, prijetnjama te se ne pridržava normi civiliziranog ponašanja.

Pojedine prijave ukazuju i na nedovoljno regulirano područje zajedničkog stanovanja građana te nedovoljno odlučnosti da se pojedinci sankcioniraju zbog ponašanja kojim svakodnevno ometaju život i mir drugih osoba, uključujući i djecu (glasna glazba, rad aparata i strojeva, svađe i slično). Ovakvo ponašanje narušava kvalitetu života svih stanara u zgradi.

Po zaprimljenim prijavama, uključili smo policiju i nadležni područni ured HZSR-a, no i uz njihovo postupanje, u pojedinim slučajevima nema pomaka te se uočava nužnost drugačijeg načina rješavanja ovakvih situacija u susjedskom okruženju. Primijećeno je da osobe budu upućene na poduzimanje privatnih tužbi, što nije dostatno, osobito ako je riječ o ugrožavanju djeteta. Policija je samo u pojedinim slučajevima podnijela kaznene prijave zbog izricanja prijetnji, neovlaštenog snimanja i lažnog prijavljivanja te se

očekuju kaznene sankcije. Takve osobe najčešće budu prekršajno kažnjene za narušavanje javnog reda i mira te nastavljaju sa svojim ponašanjem koje ugrožava mir i sigurnost djece i odraslih, dok roditelji sa strahom iščekuju kada će ponašanje susjeda prerasti u još opasnije nasilje. Opravdano se pitaju što je potrebno da bi institucije snažnije i trajnije zaštitile djecu od ugroze sigurnosti i života. Pitanje je posebno aktualno nakon nekoliko tragičnih događaja ubojstava djece koji su se dogodili unatrag nekoliko godina, a koje su počinile duševno rastrojene osobe koje nisu primjereno liječene ni nadzirane.

Upozoravali smo da je u slučaju potencijalno rizičnih i opasnih susjeda i drugih osoba narušenog mentalnog zdravlja nužno uključivanje zdravstvenog sustava i liječnika te uspostava uske međuresorne suradnje s HZSR-om i policijom. Potrebno je pomoći bolesnoj osobi, ali i zaštititi ostale građane od protupravnog ponašanja i daljnjih ugroza sigurnosti. Sam zdravstveni sustav uočio je da su smjernice za postupanje u takvim slučajevima nedostatne u zaštiti građana, budući da nadzori, poput onoga u slučaju ubojstva djeteta u školi, pokazuju da su poduzete sve predviđene i propisane mjere u liječenju osobe s duševnim smetnjama, a tragedija se ipak dogodila.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJE

- Educirati javnost o dječjim pravima; kontinuirano provoditi edukativne kampanje i preventivne aktivnosti za djecu i odrasle o neprihvatljivosti nasilja nad djecom i njegovoj štetnosti za razvoj djece.
- Kontinuirano educirati stručnjake koji rade s djecom o dječjim pravim i o primjerenom postupanju prema djeci.
- Osigurati kontinuirani rad s počiniteljima i žrtvama nasilja.
- Ohrabrivati prijavljivanje nasilja nad djecom, kao i sumnju na počinjeno nasilje od strane fizičkih i pravnih osoba.
- Osigurati pravovremeno postupanje HZSR-a, policije i pravosuđa; osigurati međusektorsku povezanost u zajedničkom djelovanju u cilju zaštite prava i dobrobiti djece izložene nasilju i zanemarivanju u obitelji, u školi, u ustanovama u kojoj se nalaze djeca i na svim drugim mjestima.
- Unaprijediti temeljno obrazovanje učitelja i nastavnika te osigurati dodatne edukacije za područje prevencije nasilja; educirati djelatnike škola i o načinu komunikacije s medijima povodom slučajeva nasilja u školi.
- Osigurati dovoljan broj različitih stručnih suradnika u stručnoj službi u svakoj školi; ujednačiti kvalitetu preventivnih programa u školama, kao i postupanja škola kod pojave nasilja, te ujednačiti kriterije procjene tijela nadzora u slučajevima nasilja.
- Unaprijediti zaštitu djece od svih oblika vršnjačkog nasilja u školama, ustanovama socijalne skrbi i drugim ustanovama, poboljšati preventivne mjere i učinkovitije reagirati na nasilje.
- Osigurati sudjelovanje djece u kreiranju preventivnih strategija u svim ustanovama u kojima borave djeca.
- U školi izraditi individualni plan podrške djetetu koje je pretrpjelo nasilje; za dijete koje je počinilo nasilje izraditi individualni plan postupanja usmjeren učenju odgovornosti te po potrebi pružiti druge oblike pomoći i izreći pedagoške mjere; uključiti službe izvan škole sukladno protokolima.
- Unaprijediti rad na prevenciji spolnog uznemiravanja i drugih oblika neprihvatljivog ponašanja među vršnjacima u sustavu odgoja i obrazovanja; zbog potrebe edukacije u škole uvesti obvezni zdravstveni odgoj.
- Potrebno je da se odgojno-obrazovni sustav i sustav socijalne skrbi odlučnije i snažnije zalažu u zaštiti djece od svih oblika nasilja svojih djelatnika; u slučaju nasilnoga ponašanja djelatnika potrebno je poduzimati sve zakonske mjere, a osumnjičenima za kaznena djela s elementima nasilja na štetu djece onemogućiti daljnji kontakt s djecom i prije pravomoćnosti optužnog akta.

- Unaprijediti zaštitu djece od svih oblika nasilja odraslih osoba na javnim površinama i drugim mjestima, osobe sankcionirati za nasilje nad djetetom, a ne za narušavanje javnog reda i mira, Unaprijediti kulturu stanovanja i života sa susjedima u lokalnoj zajednici.
- Unaprijediti zaštitu djece od nasilja osoba s duševnim smetnjama i drugim teškoćama mentalnog zdravlja; unaprijediti postupanje različitih sustava, posebice zdravstvenog, u zaštiti djece od nasilja ovih osoba.

2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice

Pokušajte promatrati situacije iz perspektive mladih da biste razumjeli naše prioritete.

Participacijom³¹ potičemo promjenu. Promjenom gradimo bolju budućnost.

Poruke djece³²

U ovom području zaštite dječjih prava primili smo 90 prijava, od čega se 55 odnosi na prijave djece na naš javno objavljeni *Natječaj za izbor nove generacije Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu i Forum mladih 16+*. U tim prijavama se nije radilo o povredi dječjih prava, već o ostvarivanju prava na participaciju. Ove godine izabrana je šesta generacija Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu i druga generacija Foruma mladih 16+. Mladi savjetnici iz obje savjetničke mreže aktivno surađuju u aktivnostima Ureda pravobranitelja.³³

Iako zaštita djece nije suština koncepta djeteta kao aktivnog člana društvene zajednice, u ovom području su nam se najčešće (31) obraćali odrasli radi **zaštite djece od potencijalno štetnih informacija**. Radilo se o prijavama na pojedine sadržaje iz djetetova okruženja, teme ili poruke koji nisu primjereni za djecu i mogu loše utjecati na njih ili su u njima djeca korištena u ostvarivanju ciljeva odraslih. Pritužbama je obuhvaćeno 31 dijete.

Samo u tri slučaja prijave su se odnosile na **pravo na participaciju djece koja su sposobna oblikovati mišljenje u obiteljsko-pravnim pitanjima, u školi i na drugim mjestima**, a upravo to je u suštini koncepta djeteta kao nositelja prava i aktivnog člana zajednice. Samo su jednu od zaprimljene tri prijave podnijela djeca, uz podršku odraslih. Imamo li u vidu rezultate istraživanja³⁴ i informacije koje dobivamo od djece o ostvarivanju prava na sudjelovanje/participaciju, mali broj pritužbi u ovom području potvrđuje kako je u našem društvu još uvijek prisutno nedovoljno poznavanje i razumijevanje ovog prava djeteta, a odrasli nisu educirani u dovoljnoj mjeri za rad s djecom na ostvarivanju njihovih participativnih prava.

Prijave o potencijalno štetnim sadržajima **u medijima**³⁵ uglavnom su se odnosile na emitiranje reklama kladionica, automat klubova i casina na televiziji u terminima u kojima ih mogu vidjeti i čuti djeca. Nadalje, prijave su se odnosile na pornografske sadržaje (oglase) u tiskanim i elektroničkim medijima te plakate s najavama predstava i izložbi, čiji se sadržaj može smatrati neprimjerenim za djecu. Prigovori na reklame odnosili su se i na one u kojima su djeca prikazana u ranjivom kontekstu i mogućem negativnom svjetlu. Neke od prijava odnosile su se na najavu i emitiranje serija i filmova koji sadrže elemente nasilja, kriminala i/ili nemoralnog sadržaja na televiziji u terminima kada ih djeca mogu vidjeti. Također, zaprimili smo prigovore

31 Pravo djece na sudjelovanje ili participaciju je djetetovo pravo na slobodno iznošenje mišljenja o svim pitanjima koja ga se tiču, pogotovo prilikom donošenja odluka koje utječu na njegov život. U komunikaciji s djecom i javnošću često jednoznačno koristimo izraze sudjelovanje i participacija, pri čemu mislimo na participativna prava djece propisana UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta.

32 Većinu poruka citiranih u ovom izvješću uputila su djeca i članovi MMS-a pravobraniteljici za djecu na njihovim susretima i razgovorima te u istraživanju mišljenja i stavova djece i mladih o ostvarivanju njihovih prava u Hrvatskoj (koje je provedeno tijekom 2023.). Ostale poruke nastale su u sklopu natječaja Foruma za slobodu odgoja „Oboji svijet“.

33 O tome pišemo u poglavlju *Dječje sudjelovanje*.

34 *Participacija djece u školi* (2019), Ur: Osmak Franjić, D., Borić, I., u izdanju Pravobranitelja za djecu RH i Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; i istraživanje povodom obilježavanja 20 godina Pravobranitelja za djecu *Kako ostvarujemo dječja prava u Hrvatskoj: mišljenja i stavovi djece i mladih u 2009. i 2023. godini* (2023), Ur: Makvić Salaj, I., u izdanju Pravobranitelja za djecu RH.

35 U vezi sa sadržajima u javnim medijima, koje se odnose na neprimjereni sadržaj, više izvještavamo u poglavlju *Djeca i mediji*.

na tekstove pjesama pojedinih glazbenika zbog poruka o korištenju opojnih sredstava, diskriminaciji i seksualnom iskorištavanju žena, te sličnim sadržajima koji su neprimjereni za djecu.

Zaprimili smo i prijavu u vezi nedostatka zaštite djece od neprimjerenog sadržaja **pojedinih književnih žanrova**, poput sve popularnijeg žanra književne fikcije poznatog pod nazivom *dark romance*, a u kojemu se kao teme pojavljuju nasilna pornografija, pedofilija i nasilje nad ženama. Građani su se prituživali i na **filmove koji se prikazuju u kinima**, čiji su sadržaji neprimjereni za djecu i mlade, a upravo djeca i mladi kupuju ulaznice za takve filmove (i gledaju ih u kinima, u pratnji ili bez roditelja).

Zaprimili smo pritužbu roditelja na **sadržaj kazališne predstave** koja tematizira vršnjačko nasilje, za koji prema njihovom mišljenju djeca nisu bila dobro pripremljena. Utvrđeno je kako se radi o predstavi namijenjenoj starijoj dobi djece. Predstava je održana s ciljem edukacije i senzibilizacije mladih o temama poput potencijalnog vršnjačkog nasilja, problema s kojima se suočavaju djeca, mladi, roditelji i nastavnici. Sadržaj predstave prethodno je prezentiran ravnateljima, a nakon izvedbe predstave organiziran je razgovor učenika s glumcima, tijekom kojeg su učenici imali priliku postavljati pitanja i produbiti razumijevanje tema koje su obrađene.

S obzirom na to da su se u 2024. godini održavali izbori predstavnika u Hrvatskom saboru i Europskom parlamentu, zaprimili smo veći broj pritužbi na iskorištavanje djece **u političkim i stranačkim aktivnostima** pojedinih političara. Radi se o pritužbama koje se odnose na fotografiranje političara ili zajedničko snimanje s djecom u odgojno-obrazovnim ustanovama, objave fotografija i snimaka političara s vlastitom djecom te preuzimanje fotografija i snimaka djece u svrhu političke promidžbe. Za sve te pritužbe ne može se potvrditi da doista predstavljaju ugrozu djece, te one dijelom svjedoče i o pojačanoj osjetljivosti građana na objave fotografija političara s djecom. No ljudi koji se bave političkim djelovanjem trebali bi biti svjesni svoje odgovornosti prema djeci, u smislu njihove zaštite od političkog iskorištavanja.

Iz rasprava koje smo vodili s djecom o temi eventualnog **proširenja biračkog prava na djecu** stariju od 16 godina, proizlazi potreba sustavnog uvođenja sadržaja građanskog odgoja u odgojno-obrazovni sustav za svu djecu i osnaživanje djece u pogledu participativnih prava, na što upozoravaju i sama djeca. Na razini društva je potrebno jačati političku i participativnu kulturu te političku pismenost. O ovoj, kao i o drugim temama koje predstavljaju uvođenje promjena u živote djece, svakako treba raspravljati - prije svega s djecom i mladima - te rezultate tih rasprava koristiti kao polazište za moguća normativna rješenja.

Jedan od recentnijih primjera koji ukazuje na potrebu informiranja djece i rasprave o svrsi i razlozima uvođenja mjera pojačane zaštite u školama³⁶, temeljenima na znanju o dječjim pravima, pokazuje da će djeca lakše prihvatiti takve mjere u školama u kojima postoji kultura dijaloga između odraslih i djece, međusobnog slušanja i uvažavanja. To je, u suštini, način ostvarivanja participativnih prava djece. S druge strane, u sredinama gdje se djeci nameću nova pravila i zabrane bez mogućnosti izražavanja mišljenja, uz nisku razinu komunikacije i preuzimanja odgovornosti odraslih za promjene, očekivano je da će djeca teže prihvatiti i pridržavati se pravila, jer ne razumiju njihovu svrhu i smisao.

Svakako treba ojačati mogućnosti za aktivnu participaciju djece u lokalnoj sredini, neovisno o njihovoj dobi, što se može postići kroz aktivan rad dječjih gradskih vijeća. Važno je sustavno raditi na podizanju razine participacije djece iz ranjivih skupina te omogućiti djeci sudjelovanje kroz savjetodavna tijela, čiji su članovi djeca koja imaju specifična životna iskustva, kao što su djeca koja imaju iskustva alternativne skrbi.

U 2024. godini očekivali smo objavu i diseminaciju *Procedura (smjernica) za uključivanje djece u razvoj i donošenje javnih dokumenata na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini*, o kojima smo s djecom raspravljali prethodne godine u MRMSOSP-u. No, do objave nije došlo, stoga ponavljamo našu preporuku odraslima, koji su doista odlučni poticati smislenu dječju participaciju, da se o ostvarenju ovoga prava in-

36 Uvođenje i primjena *Protokola o kontroli ulaska i izlaska u školskim ustanovama* Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih iz siječnja 2025.

formiraju u dokumentima nastalima uz podršku UNICEF-a, kao rezultat suradnje djece i odraslih pod nazivom *Smjernice za sudjelovanje djece i mladih u savjetodavnim tijelima, radnim skupinama i na sastancima*³⁷ i *Smjernice za kvalitetnu participaciju djece u javnim politikama i odlučivanju*³⁸, u čijoj je izradi, među ostalima, sudjelovao i Ured pravobranitelja za djecu.

U susretima s djelatnicima škola i na stručnim skupovima ponavljamo, obrazlažemo i tumačimo našu preporuku, s kojom su upoznati Prosvjetna inspekcija i Agencija za odgoj i obrazovanje, da predstavnik vijeća učenika (ili bilo koji drugi predstavnik učenika) **ne treba biti prisutan** na sjednici razrednog vijeća na kojoj se izriče pedagoška mjera drugom učeniku, kao i preporuku o potrebi usklađivanja njihovog postupanja s ovim mišljenjem. Osim što ovaj stav temeljimo na znanju o dječjem pravu na sudjelovanje/participaciju, on je u skladu i s *Pravilnikom o kriterijima za izricanje pedagoških mjera*.³⁹

Naime, na sjednici razrednog vijeća, na kojoj se raspravlja o izricanju pedagoške mjere pojedinom učeniku, nije potrebno sudjelovanje predstavnika vijeća učenika, jer se ne radi o pitanju koje se tiče drugih učenika, već isključivo o djetetu na koje se mjera odnosi. Inzistiranjem na sudjelovanju predstavnika vijeća učenika na takvoj sjednici, to dijete izlažemo, pritisku sudjelovanja koje nije primjereno njegovoj dobi, u procesu donošenja odluke koja ga se ne tiče. Predstavnik vijeća učenika taj teret ne treba i ne smije nositi. Izricanje pedagoške mjere je postupak koji se tiče jedino djeteta na koje se mjera donosi, stoga bi tom djetetu trebalo biti omogućeno sudjelovanje, ali samo ako je to u skladu s njegovim najboljim interesom. No to se nikako ne bi smjelo provoditi tako da dijete bude izloženo cijelom razrednom vijeću, njihovom grupnom pritisku, komentarima ili osudi. U postupku sudjeluju roditelji djeteta kojemu se izriče pedagoška mjera, koji zastupaju dijete.

Primili smo i pritužbe koje se odnose na pravo djeteta na **izražavanje mišljenja u upravnom i sudskom postupku** te **administrativnom postupku obiteljsko-pravne zaštite djeteta**, u kojima se donose odluke vezane uz roditeljsku skrb. Radi se o pravu djeteta da bude informirano o tome koji se postupak vodi, da dobije savjet, bude u prilici izraziti svoje mišljenje i doživljaj situacije u kojoj se nalazi, kao i da dobije povratnu informaciju o posljedicama uvažavanja njegova mišljenja, te o donesenoj odluci. Ostvarivanje prava na sudjelovanje za dijete mora biti sigurno, što znači da ono ne smije nakon razgovora biti izloženo negativnim reakcijama odraslih osoba zbog iskazanog mišljenja koje treba biti uzeto u obzir, u skladu s dobi i zrelošću djeteta. Takav razgovor za dijete mora biti u potpunosti dobrovoljan. Dijete ostvaruje pravo sudjelovanja u tim postupcima tako što **iskazuje svoje mišljenje, ali ne donosi odluku**. U pogledu ostvarivanja prava djeteta na sudjelovanje u postupcima vezanima za roditeljsku skrb, postoje određene nedoumice stručnjaka vezane uz jedan od potencijalnih rizika ostvarivanja ovoga prava, a to je manipulacija djetetom kroz utjecaj odraslih na njegovo mišljenje. To je tema o kojoj smo, iz perspektive zaštite prava djeteta na sudjelovanje i zaštitu najboljeg interesa, raspravljali sa stručnjacima koji rade u ovom području, na konferenciji u organizaciji **KOKOSS-a – koordinacije komora u sustavu socijalne skrbi** i na XIII. Konferenciji socijalnih radnika.

Prateći postupke u kojima se donose odluke o roditeljskoj skrbi, osobito u slučajevima u kojima ne postoji mogućnost postizanja dogovora među roditeljima o tome kako će se ona izvršavati, u uvjetima njihovog razvoda ili prekida zajednice života, primjećujemo, i to nas izrazito brine, tendenciju izlaganja djeteta opetovanim razgovorima o odnosu s roditeljima od strane različitih stručnjaka (stručnjaci u HZSR, vještaci, poseban skrbnik, djelatnici sustava pravosuđa). Takvo sudjelovanje, nije u interesu djeteta koje se nalazi u središtu sukoba roditelja, najčešće u svojevrsnom psihološkom rascjepu, uslijed konflikta lojalnosti roditeljima. Ta se praksa se treba promijeniti.

Zaključno, djeci se mora omogućiti pravo na sudjelovanje u svim okruženjima i situacijama u kojima odrastaju, razvijaju se i uče. Ostvarivanje tog prava mora biti **smisljeno, poticajno, dobrovoljno i sigurno**. Pritom djeca moraju biti zaštićena od manipulacije i prisile te od toga da ih se koristi kao dekoraciju.

37 <https://www.unicef.org/croatia/izvjesca/smjernice-za-sudjelovanje-djece-i-mladih-na-sastancima>

38 <https://www.unicef.org/croatia/izvjesca/smjernice-za-kvalitetnu-participaciju-djece-u-javnim-politikama-i-odlucivanju>

39 NN 94/15 i 03/17, Pročišćeni tekst

Također, tijekom sudjelovanja djeca moraju biti zaštićena od neprimjerenih i potencijalno povrjeđujućih poruka i reakcija odraslih na njihova iznesena mišljenja. Kako bi sudjelovanje djece bilo u skladu s propisanim standardima, potrebna je sustavna edukacija stručnjaka koji rade s djecom o provedbi toga prava, kao i podizanje razine svijesti i informiranosti djece o participativnim pravima. Očekujemo da će podrška Europske komisije u pogledu poticanja ostvarivanja participativnih prava djece na razini EU-a pridonijeti povećanju svijesti odraslih donositelja odluka o važnosti smislenog uključivanja djece te stvaranju prostora i prilika za njihovo sudjelovanje.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- **Potrebno je sustavno educirati stručnjake u svim sustavima koji rade s djecom (pravosuđe, socijalna skrb, odgojno-obrazovni sustav te na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini) o pravu djece na sudjelovanje, u skladu s Općim komentarem br.12 (2009.) Odbora za prava djeteta UN-a.**
- **Potrebno je unaprjeđivati znanje i razinu svijesti same djece i šire društvene zajednice o participativnim pravima djece u svim segmentima njihovog života. Ovo se može postići kroz različite edukativne programe koje će djecu informirati o njihovim pravima na sudjelovanje.**
- **Djecu je potrebno sustavno i smisleno uključivati u procese izrade planova, politika, strategija te rad tijela koja se bave temama važnim za život djece. To znači da se njihovo mišljenje treba uzeti u obzir, a ne ih samo formalno (dekorativno) uključiti.**
- **Potrebno je poticati aktivan rad dječjih gradskih vijeća i dječjih savjetodavnih odbora.**

2.3 Obrazovna prava⁴⁰

U 2024. godini postupali smo prema 593 pojedinačne prijave povreda prava djece u području odgoja i obrazovanja (69 prijava više nego prethodne godine), što upućuje na trend povećanja prijava u ovom području. Prijavama je bilo obuhvaćeno 508 djece i 129 grupa djece (odgojno-obrazovnih skupina, razreda ili ustanova). Kao i prethodnih godina, najveći broj prijava odnosi se na osnovno obrazovanje, slijedi područje predškolskog odgoja i obrazovanja, dok je najmanji broj prijava primljen za srednjoškolsko obrazovanje. Porast prijava posebno je izražen kod predškolskog odgoja i obrazovanja, dok za pojedine pritužbe nije moguće točno odrediti razinu obrazovanja na koju se odnose.

Zaprimili smo i 213 pojedinačnih prijava povreda prava djece s teškoćama u razvoju za područje obrazovanja.

U najvećem broju slučajeva podnositelji pritužbi su majke (281), potom institucije (116), dok su se djeca sama obratila Uredu u samo osam slučajeva.

Kao i prethodnih godina, najviše prijava (179) je iz Grada Zagreba, za 128 prijava županija je nepoznata, a potom, kao i prethodnih godina, po broju prijava slijedi Splitsko-dalmatinska županija (55).

Uz prijave vezane isključivo uz odgoj i obrazovanje, zaprimili smo i prijave povreda prava djece na zaštitu od nasilja i zanemarivanja, zaštitu od diskriminacije, prava na privatnost, prava na sudjelovanje te zdravstvenih prava unutar odgojno-obrazovnih ustanova. Ovi podaci obrađeni su u drugim dijelovima Izješća.

Osim iz pritužbi, uvid u stanje prava djece u području odgoja i obrazovanja dobili smo i iz susreta s djecom unutar odgojno-obrazovnih ustanova, kao i na temelju stručno-pedagoških nalaza AZOO-a te nalaza PI.

⁴⁰ U trenutku pripreme ovog Izješća nismo dobili podatke Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih za 2024. godinu.

Posebno vrijedan izvor informacija bili su kontakti s djecom koja su posjećivala naš Ured, kao i susreti s članovima iz Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu (MMS). Sva prikupljena saznanja i informacije poslužila su kao temelj za pojedinačne preporuke i opće inicijative u području odgoja i obrazovanja, koje navodimo u dijelu Izješća koji se odnosi na preporuke i zakonodavne inicijative. Zbog trenda porasta pritužbi, organizirali smo tri stručna skupa na temu „Izazovi u ostvarivanju prava djece u školi“. Na skupovima su obrađivane teme povreda prava djece u području odgoja i obrazovanja, participacije djece u školi, izazova u uključivanju djece s teškoćama u razvoju te pojavnosti vršnjačkog nasilja. Sudionicima su prezentirane preporuke pravobraniteljice za djecu usmjerene na cjelovitu i pravovremenu zaštitu dječjih prava, s posebnim naglaskom na ulogu odgojno-obrazovnih djelatnika.

Pojedinačne prijave povreda prava djece u odgoju i obrazovanju odnosile su se na:

- dostupnost odgoja i obrazovanja,
- sigurnosne, prostorne i organizacijske uvjete,
- kadrovske uvjete te programe i sadržaje,
- međusobne odnose roditelja i radnika odgojno-obrazovnih ustanova,
- primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju (TUR),
- primjereno obrazovanje darovite djece.

2.3.1 Predškolski odgoj i obrazovanje

Dostupnost odgoja i obrazovanja

Najveći broj obraćanja roditelja i ove godine imali smo zbog **nedostupnosti predškolskog odgoja**, odnosno **nemogućnosti upisa djeteta u dječji vrtić ili jaslice**. Pritužbe vezane uz dostupnost odnosile su se na **kriterije upisa djece u vrtić, nejednako sufinanciranje boravka djeteta u vrtiću od strane različitih osnivača, povećanje cijene vrtića te ispisivanje djece iz vrtića zbog nemogućnosti plaćanja pune ekonomske cijene od strane roditelja. Također su istaknuti problemi s dostupnošću vrtića tijekom godišnjih odmora te nemogućnost upisa u vrtić djece s TUR-om**. Određeni broj obraćanja, kako od vrtića, tako i roditelja, odnosio se na procedure postupanja kod **nemogućnosti pribavljanja suglasnosti drugog roditelja za upis djeteta u vrtić**.

O problemu nedostupnosti dječjih vrtića upozoravali smo i prethodnih godina nadležna tijela, osnivače, te Hrvatski sabor. Trenutno je obuhvat djece u vrtićima, odnosno programima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u RH, među najnižima u EU, a primjetne su i značajne regionalne razlike u obuhvaćenosti djece. Djetetova mogućnost korištenja prednosti upisa u sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, nažalost, uvelike ovisi o mjestu prebivališta.

UN-ov Odbor za prava djeteta prepoznao je problem te preporučio Republici Hrvatskoj 2022. godine da proširi dostupnost obrazovanja u ranom djetinjstvu, posebno za djecu nezaposlenih roditelja, romsku djecu i djecu s teškoćama u razvoju te da ojača ulogu središnje vlade u smanjenju regionalnih nejednakosti u obrazovanju u ranom djetinjstvu, uključujući uspostavljanje učinkovite organizacije mreža dječjih vrtića.

U Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030. godine u strateškom cilju 2., navedeno je „povećanje pristupačnosti visokokvalitetnog sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja svakom djetetu radi ostvarivanja prava na kvalitetan odgoj i obrazovanje od najranije dobi i osiguravanja standarda kvalitete i resursa za podršku djeci izloženoj riziku socijalne isključenosti.“ Prema strategiji, obuhvat djece od četvrte godine do početka obveznog obrazovanja (predškolski odgoj i obrazovanje) trebao bi se povećati na 97 % do 2030. godine.

MZOM je, u sklopu programa „Konkurentnost i kohezija 2021. - 2027.“, objavio otvoreni Poziv za dostavu projektnih prijedloga „Osiguravanje infrastrukturnih uvjeta za povećanje dostupnosti ranog i predškolskog

skog odgoja i obrazovanja“. Cilj poziva je ulaganje u izgradnju, dogradnju, nadogradnju, rekonstrukciju, adaptaciju i opremanje predškolskih ustanova, kako bi se osigurali infrastrukturni i materijalni kapaciteti za povećanje dostupnosti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u RH. No, za postizanje tog cilja potrebno je vrijeme, a sva djeca predškolske dobi i njihovi roditelji vrtić trebaju odmah. Kod pojedinih osnivača primjećujemo pomake u povećanju smještajnih vrtićkih kapaciteta, no to povećanje ne prati broj djece za koju se iskazuje interes za upis. Smatramo da je potrebno sustavnije praćenje i predviđanje demografskih i urbanističkih kretanja na području županija, stoga i dalje upozoravamo te preporučujemo nadležnim tijelima intenzivnije ulaganje dodatnih napora u osiguravanju sredstava za potrebnu infrastrukturu, za izgradnju novih dječjih vrtića i povećanje kapaciteta postojećih na razini cijele države.

Prvi preduvjet dobrog planiranja stvaranja novih kapaciteta je izrada mreže dječjih vrtića koji provode programe ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na razini RH, a koja do sada nije postojala. *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju* predviđa da ministar nadležan za obrazovanje donosi odluku o uspostavi nacionalne mreže dječjih vrtića, kako bi se učinkovitije udovoljilo zahtjevima dostupnosti i racionalnog ustroja vrtića te programa za djecu rane i predškolske dobi u skladu s njihovim potrebama i sposobnostima. Za sada ne raspolažemo s informacijom o postojanju takve mreže na području cijele RH – naprotiv, zaprimamo i dalje prijave roditelja zbog nemogućnosti upisa djeteta u vrtić na području susjednih jedinica lokalne samouprave budući da njihova jedinica lokalne samouprave nema vrtić.

Kao alternativno rješenje za problem nedostatka vrtićkih kapaciteta postoji mogućnost **obrta za obavljanje djelatnosti dadilja**, čija djelatnost obuhvaća čuvanje, brigu i skrb za djecu, no ne i odgoj i obrazovanje kao što je to slučaj kod dječjih vrtića, zbog čega takvim obrtima nedostaje odgojno-obrazovna komponenta neophodna za cjeloviti razvoj djeteta predškolske dobi. Osim toga, zbog nedostatka kapaciteta, neki roditelji su primorani upisati svoje dijete u privatni ili vjerski vrtić. Roditelji čija djeca pohađaju **privatne i vjerske vrtiće**, kao i osnivači tih vrtića, i ove su se godine prituživali na nemogućnost upisa njihove djece u gradske ili općinske vrtiće te zbog znatno viših cijena vrtića, što je posljedica **različitog sufinanciranja od strane grada/općine**. Preporučivali smo JLS-ima pronalaženje načina za jednako subvencioniranje cijene iznosa vrtića za svu djecu, neovisno o tome je li osnivač vrtića privatna, vjerska osoba ili JLS, u slučajevima kada JLS nije osigurao mjesto za upis svakog djeteta u vrtić čiji je osnivač.

I ove godine zaprimili smo brojne pritužbe zbog **kriterija za upis u vrtić**. Roditelji se žale na nemogućnost ostvarivanja prava na prednost pri upisu u dječji vrtić, uslijed primjene odredbi općih akata koji to pravo uvjetuju **prebivalištem oba roditelja na području vrtića**, odnosno zbog diskriminatornog načina propisivanja dokaza za ostvarivanje prednosti, temeljenog na statusu jednoroditeljske obitelji. Već dugi niz godina upozoravamo vrtiće i njihove osnivače na činjenicu da se ovime diskriminiraju djeca po osnovi obiteljskog statusa te upućujemo preporuke za izmjenu ili ukidanje svih odredbi općih akata koje na diskriminatoran način stavljaju određenu djecu u nepovoljniji položaj u odnosu na drugu.⁴¹

I dalje zaprimamo prijave roditelja kojima se ukida pravo djeteta na vrtić, odnosno raskida ugovor zbog nezadovoljavanja pojedinih kriterija, najčešće prebivališta, ili se povećava cijena vrtića koju roditelji ne mogu platiti bez sagledavanja posljedica **ispisivanja djeteta iz vrtića** na dijete koje je u tom vrtiću boravilo godinu ili dvije. Praksa ispisivanja djeteta koje je pohađalo vrtić zbog kriterija prebivališta roditelja nikako nije u djetetovom najboljem interesu, posebno ako se radi o djetetu koje bi trebalo proći obvezni program predškole.

Često nam se roditelji pritužuju **na netransparentne kriterije**. Svjesni da kriterijima nije moguće propisati sve situacije, očekujemo da osnivači pokažu osjetljivost prema individualnim potrebama djeteta te da postupaju u najboljem interesu svakog pojedinog djeteta. Smatramo nužnim da se roditelji detaljno upoznaju s kriterijima upisa, kako bi na vrijeme bili informirani i mogli potražiti druge mogućnosti osiguravanja predškolskog odgoja za dijete.

41 Više o tome u poglavljima *Diskriminacija* i *Preporuke pravobraniteljice*.

Prituživali su nam se **i roditelji djece s TUR-om, koji nisu mogli upisati djecu u vrtić**. Uočeno je da problem čini **netransparentnost kriterija za procjenu djeteta** s TUR-om - nije jasno postoje li unaprijed definirani kriteriji ili se o upisu djece odlučuje (samo) na temelju diskrecijske ocjene. Također je primijećeno da mišljenje stručnog povjerenstva, na temelju kojeg se donosi odluka o nemogućnosti upisa djeteta, često **ne sadrži informacije o procjeni djeteta, njegovim mogućnostima i najboljem interesu, niti o načinu provođenja i vrednovanja inicijalnog razgovora**. Jedna od prijavi ukazivala je na netransparentnost kriterija kojima se odredila djetetova razina funkcioniranja. Na temelju te procjene i usporedbe s vrtićkim programom, zaključeno je da taj program nije podudaran s djetetovim potrebama. Kada stručni odbor zaključi da djetetu treba veća razina podrške i veći omjer individualnog rada nego što predviđa program vrtića, taj stav treba biti stručno obrazložen. Takvo obrazloženje je nužno kako bi se dokazalo da je u obzir uzet najbolji interes djeteta s TUR-om, da je ispunjena obveza transparentnosti ustanove, te da su poštovana prava roditelja na informaciju i načela suradnje između vrtića i roditelja. U ovom slučaju, treću godinom zaredom donesena je odluka o onemogućavanju predškolskog odgoja i obrazovanja dječaka u jednom vrtiću, bez pružanja bilo kakvih informacija ili stručnih podataka o djetetovim mogućnostima i potrebama, što nije u skladu s navedenim pravima.

U svim pojedinačnim slučajevima upućivali smo preporuke i upozoravali JLS-e na potrebu revizije kriterija. Pravo upisa u dječji vrtić treba omogućiti svakom djetetu, dok se kriteriji za prednost pri upisu primjenjuju samo u slučajevima kada dječji vrtić nije u mogućnosti upisati svu djecu. U takvim je situacijama potrebno osigurati upis najranjivijim skupinama djece i onim roditeljima koji imaju najveće potrebe za uključivanjem djece u redoviti sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Kontinuirano ukazujemo na potrebu da se na razini JLS-a analiziraju potrebe roditelja i djece te kapaciteti jaslica i vrtića u općinskim ustanovama, ustanovama drugih osnivača, obrtima za čuvanje djece te da se ponuđeni kapaciteti usklade s potrebama stanovništva, i to odvojeno za djecu jasličke i vrtićke dobi.

I dalje primamo sve veći broj pritužbi i upita od vrtića o postupanju u slučajevima kada jedan od roditelja ne daje **suglasnost za upis djeteta u vrtić**, što je uvjet koji zahtijevaju predškolske ustanove. Preporučujemo vrtićima suradnju s nadležnim područnim uredom HZSR-a, dok roditelje savjetujemo da pokrenu sudski postupak o tom pitanju. Nerijetko se vrtići ne snalaze te se upuštaju u proizvoljno tumačenje odredbi *Obiteljskog zakona* (OBZ) u kojem nema uporišta za traženje suglasnosti.⁴² U situacijama kada postoji sukob između roditelja u ostvarivanju roditeljske skrbi, djetetova prava i interesi ne smiju se ugroziti tako da dijete zbog sukoba roditelja određeno razdoblje ne bude upisano u vrtić ili program obvezne predškole, odnosno ne pohađa vrtić, jer vrtić odbija upisati dijete ako za to nema suglasnost oba roditelja. Preporučujemo da vrtići u takvim slučajevima izravno primijene *Konvenciju o pravima djeteta*, rukovodeći se djetetovim najboljim interesom. Djetetu se mora osigurati upis u vrtić čijem upisnom području pripada na temelju prebivališta, odnosno prijavljenog boravišta. *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju*, kao ni OBZ, ne propisuje obvezu traženja suglasnosti oba roditelja za upis djeteta u vrtić. U situacijama u kojima se traži roditeljska suglasnost dovoljno je tražiti suglasnost jednog roditelja, jer se pretpostavlja da je drugi suglasan (čl. 99. st. 2. OBZ-a), osim u situacijama u kojima se traži izričita suglasnost drugog roditelja što je određeno čl. 100. i 101. OBZ-a.

Zaprimali smo upite o tome postupa li dječji vrtić ispravno u slučaju kad, pozivajući se na odredbu članka 31. stavka 1. *Konvencije o pravima djeteta*, inzistira da se **djetetu mora omogućiti godišnji odmor** u trajanju od 15 radnih dana, podijeljeno maksimalno u dva dijela. Prema *Konvenciji*, države stranke priznaju djetetu pravo na odmor i slobodno vrijeme, na igru i razonodu primjerenu njegovoj dobi, kao i na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima. Međutim, *Konvencija* ne propisuje dužinu trajanja odmora i slobodnog vremena na koje dijete ima pravo. Detaljnije obrazloženje značenja ove odredbe sadržano je u *Općem komentaru Odbora za prava djeteta UN-a br. 17 (2013.) o pravu djeteta na odmor, slobodno vrijeme, igru, rekreacijske aktivnosti, kulturni život i umjetnost*, u kojem se ističe da su odmor i slobodno vrijeme jednako važni za dječji razvoj, kao i osnove prehrane, stanovanja, zdravstvene zaštite i

42 O ovome više informacija u poglavlju *Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb*.

obrazovanja. Pravo djeteta na odmor zahtijeva da se djeci omogući dovoljan odmor od rada, obrazovanja ili napora bilo koje vrste, kako bi osigurala svoje optimalno zdravlje i dobrobit. Djeca također trebaju slobodno vrijeme, vrijeme i prostor bez obveza, zabave i poticaja, koje djeca sama mogu popuniti kako žele, aktivno ili neaktivno.⁴³ Nesporno je da je za dijete korisno imati mogućnost slobodnog vremena i odmora provedenih u obiteljskom okruženju, s roditeljem/roditeljima, odnosno skrbnicima ili drugim bliskim osobama, ne samo na dnevnoj razini, nego i kroz dulji period, poput odmora i praznika, jer to doprinosi njegovom cjelovitom razvoju. Ipak, ne ostvaruju svi roditelji ili skrbnici djeteta pravo na korištenje godišnjeg odmora, pogotovo ne u isključivo ljetnom periodu, odnosno isključivo na način na koji to odgovara dječjem vrtiću. Iako dječji vrtić svoju djelatnost obavlja tijekom cijele pedagoške godine, koja traje od 1. rujna do 31. kolovoza sljedeće godine, većina vrtića tijekom ljetnog razdoblja radi smanjenim kapacitetom prema principu tzv. dežurstva, jer u to vrijeme većina djece ne dolazi svakodnevno u vrtić - roditelji/skrbnici koriste godišnji odmor, a i zaposlenici vrtića tada koriste svoje pravo na godišnji odmor. Uskraćivanje mogućnosti dolaska u vrtić djeteta zbog pogrešnog shvaćanja djetetovog prava na odmor i slobodno vrijeme može ugroziti ostala prava zajamčena *Konvencijom*, poput prava na zaštitu najboljeg interesa djeteta, prava na obrazovanje te prava na primjerenu skrb i zaštitu koju je država dužna osigurati djeci zaposlenih roditelja. „Potreba djeteta za odmorom tijekom ljeta“ ne bi trebala biti argument za određivanje duljine nepohađanja vrtića tijekom ljeta. Odluka o boravku ili ne boravku djeteta u vrtiću za vrijeme ljeta treba biti motivirana i oblikovana jedino najboljim interesom djeteta. Ako roditelji ne koriste godišnji odmor ljeti, tada je argument odmora djeteta od rutine i strukturiranog dana nepotreban. S druge strane, ako roditelji koriste godišnji odmor, smatramo da je na djelatnicima vrtića da ozbiljno razgovaraju s roditeljima o važnosti provođenja kvalitetnog vremena s djetetom u obiteljskim aktivnostima - prilike koju često nemaju tijekom godine, a koja ostavlja dugotrajan dojam na djecu. Također, ukoliko djelatnici primijete neki oblik zanemarivanja djetetovih potreba od strane roditelja, dužni su prijaviti slučaj nadležnom HZSR-u. Što se tiče pripreme prostora vrtića, dezinfekcije, didaktičkih materijala i dr. za novu pedagošku godinu, kao i pauze u radu vrtića koja može trajati tjedan dana ili dulje, osnivač ima pravo regulirati i ovo pitanje internim aktima. No, svakako je važno da roditelji budu pravovremeno obaviješteni kako bi na vrijeme mogli osigurati skrb za dijete.

Sigurnosni, prostorni i organizacijski uvjeti

I ove godine dio pritužbi i upita u području predškolskog odgoja i obrazovanja odnosio se na **prostorne i sigurnosne uvjete vrtića, radno vrijeme, organizaciju rada te promjene odgojitelja i odgojnih skupina**.

Nakon medijski popraćenog incidenta u kojem je odrasla osoba prouzročila stradanje djeteta u jednoj odgojno-obrazovnoj ustanovi, porastao je broj upita roditelja i djelatnika vrtića koji izražavaju zabrinutost za **sigurnost djece**. Iako se većina vrtića zaključava, a neki posjeduju i sigurnosne kamere, djelatnici iskazuju bojazan te nezadovoljstvo sigurnosnim mjerama. Zabrinjava što dječji vrtići nisu obuhvaćeni *Protokolom o kontroli ulaska i izlaska u školskim ustanovama*, koji je usvojio MZOM početkom 2025. godine. Roditelji pak ističu propuste u organizaciji rada pojedinih vrtića i postojeće sigurnosne standarde. Prilikom komentiranja nacrtu *Pravilnika o dopunama pravilnika o djelokrugu rada tajnika te administrativno-tehničkim i pomoćnim poslovima koji se obavljaju u osnovnoj školi*, naglasili smo nužnost donošenja posebnog protokola za predškolske ustanove, uzimajući u obzir slične sigurnosne elemente i ranjivost najmlađe djece.

U jednom predmetu zaprimili smo pritužbu grupe roditelja na **organizaciju rada vrtića** iz aspekta sigurnosti, zdravlja i prehrane djece te zakonitosti rada čelnika vrtića kao poslovnog i stručnog voditelja ustanove. Budući da se navodi iz pritužbe odnose na nadležnosti više resora, predmet smo uputili DIRH-u, MZOM-u i AZOO-u, uz zahtjev za dostavom izvješća. Odgovori nadležnih tijela ukazuju na nesuradnju i konfuziju oko nadležnosti i odgovornosti sustava i institucija. MZOM je predmet prvotno prosljedio DIRH-u i AZOO-u, dok se AZOO istovremeno oglasila nenadležnom i predmet vratila MZOM-u,

43 Više o tome u poglavlju *Kulturna prava i pravo na slobodno vrijeme*.

DIRH-u i osnivaču. S obzirom na detaljno iznesene pritužbe grupe roditelja, koje su značajno različite i polarizirane u odnosu na navode čelnika vrtića, te neuvjerljivu argumentaciju MZOM-a za nepokretanje inspekcijskog postupka, ponovno inzistiramo na neposrednom i izravnom uvidu MZOM-a kroz uvjete i način rada vrtića.

Iz medijskih izvještaja i pojedinačnih pritužbi saznajemo da se u nekim vrtićima, suprotno *Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe* (DPS), upisuje broj djece znatno veći od propisanih mjerila. Time se narušavaju uvjeti za primjeren rad i nadzor nad djecom, što onemogućava osiguravanje kvalitetnih sigurnosnih uvjeta u odgojnim skupinama. U jednom slučaju, nakon inspekcije MZOM-a, utvrđeno je da je u vrtiću upisano čak 643 djece više od dopuštenog broja. Osnivač je istaknuo ogroman broj zahtjeva za upis te značajna financijska sredstva usmjerena u unapređenje sustava predškolskog odgoja, uz radove na gradnji, dogradnji i rekonstrukciji vrtića. No, u prijelaznom razdoblju nije jasno kako se osigurava siguran boravak prekomjerno upisane djece. Kontinuirano upozoravamo resorno ministarstvo i osnivače vrtića na važnost osiguranja prava svakog djeteta na rani upis u vrtić, ali bez prekoračenja propisanih mjerila.

Roditelji su nas u jednom slučaju upozorili na **neprikladno okruženje vrtića**, gdje djeca, na putu do igrališta koje često smrdi po kantama za smeće, prolaze pokraj prometne ceste. Nadalje, zbog izgradnje spalionice infektivnog otpada udaljene 100 metara od vrtića, djeca će se igrati u neposrednoj blizini prometnice usred opsežnih građevinskih radova.

Pojedini roditelji pritužuju se na, kako navode, „**stroga**“ **pravila kućnog reda vrtića**, osobito u pogledu rigidnog rasporeda dovođenja i odvođenja djeteta, vremena zaključavanja ulaznih vrata vrtića i dnevnog rasporeda prehrane. Iz izvješća vrtića saznajemo da predškolske ustanove izvršavaju svoje obveze sukladno pozitivnim zakonskim propisima, s ciljem stvaranja organizacijskih uvjeta za nesmetan rad i siguran boravak djece.

Kao i ranije, zaprimamo pritužbe na organizaciju rada vrtića, osobito zbog **promjena odgojitelja**, o kojima roditelji kažu da nisu pravodobno i u potpunosti informirani te smatraju da prekid kontinuiteta rada s odgojiteljem šteti djeci. Naglašavamo da promjene odgojitelja same po sebi ne moraju imati negativan učinak na dijete, već da to ovisi o okolnostima. Normativni okvir ne propisuje obvezu predškolskih ustanova da osiguraju kontinuitet odgojitelja u skupinama. Vrtići, u skladu s općim pravilima ugovornoga prava i svojim mogućnostima, mogu sklapati ugovore s roditeljima koji predviđaju promjene u organizaciji rada ili izmjene odgojitelja. Ponekad su promjene posljedica organizacijske odluke, a ponekad i želje odgojitelja za promjenom skupine radi profesionalnog i osobnog razvoja. Vrtići nastoje da djeca ostanu s jednim matičnim odgojiteljem, čime se olakšava adaptacija na nove uvjete. S obzirom na učestale izmjene, osnivačima preporučujemo da razmotre sve kadrovske potrebe i poduzmu dodatne mjere za osiguranje stabilnosti, a vrtićima savjetujemo kontinuiranu suradnju s roditeljima, temeljenu na povjerenju i pravovremenoj informiranosti.

Kadrovski uvjeti, programi i sadržaji

Ravnatelji vrtića i roditelji ove su godine ukazivali na nedostatak stručnih kadrova. Dok su ravnatelji primijetili problem u nedostatku kadrova, pritužbe roditelja uglavnom se odnose na nezakonito i neprofesionalno ponašanje odgojno-obrazovnih radnika i drugih djelatnika prema djeci. Bavili smo se i pitanjem štrajka djelatnika jednog vrtića.

Na **nedostatak stručnih suradnika**, najčešće edukacijskih rehabilitatora i logopeda, upozoravamo već godinama. Djeca u području predškolskog odgoja nemaju jednake mogućnosti dobivanja potrebne stručne podrške, osobito u vrtićima na otocima, manjim mjestima ili kod privatnih osnivača. Osnivači, zbog nedostatka senzibiliteta za kvalitetan razvoj predškolskog odgoja, često ne zapošljavaju potrebni stručni kadar. Zbog ušteda JLS-a, nailazimo na vrtiće u kojima nema niti jednog stručnog suradnika, a

ponekad isti obavlja i poslove odgajatelja ili ravnatelja, što negativno utječe na kvalitetu rada i dobrobit djece. Unatoč financijskim izazovima, ne smije se zanemarivati mogućnost uspostavljanja mobilnih timova ili zapošljavanja stručnih suradnika na temelju ugovora o djelu, pa čak i angažiranja jedne osobe u dvije ustanove. Smatramo nužnim uspostaviti u svakoj JLS *Mrežu dječjih vrtića*, koja bi, nakon snimanja stanja i potreba, omogućila raspodjelu stručnih suradnika za svaki vrtić. Trenutno stanje dovodi do improvizacije ravnatelja vrtića i ovisi o njihovoj volji i mogućnosti snalaženja, što se negativno odražava na dobrobit djece koja trebaju stručnu pomoć.

Roditelji su nam se i ove godine žalili na **neprofesionalno ponašanje djelatnika vrtića** – od neprimjerne komunikacije s djecom, preko fizičkog i verbalnog nasilja, do neadekvatnog postupanja u slučaju nasilja među djecom, zanemarivanja dječjih potreba te primjene strogih odgojnih mjera (npr. ograničavanja obavljanja osnovnih fizioloških potreba). Često spominju i nedostatak otvorene i suosjećajne komunikacije između odgojitelja i roditelja. U mnogim slučajevima roditelji nisu dostavili konkretne podatke koji bi omogućili daljnje postupanje nadležnih institucija, te smo stoga roditelje upućivali na naše preporuke, konvencijsko pravo i važeće pozitivne propise.

U jednom slučaju dobili smo informaciju da djetetu i majci na inicijalnom razgovoru nije omogućena **komunikacija na jeziku njihove nacionalne manjine** (albanskom), čime se otvara pitanje diskriminacije djeteta, što je protivno *Konvenciji o pravima djeteta*.

Zaprimili smo pritužbu majke na rad vrtića i odnos prema djeci i prema roditeljima, s detaljnim opisom komunikacije s djelatnicima vrtića i njihovom interpretacijom prvenstveno u kontekstu odnosa između odraslih. Majka odbija bilo kakav kontakt svoje djece s odgojiteljicama i inzistira na reorganizaciji rada u vrtiću kako bi se to moglo ostvarivati. Iz zaprimljenih izvješća proizlazi da je **između roditelja djece i djelatnika vrtića bitno narušena komunikacija** i da se ne ostvaruje suradnja nužna za dobrobit djece. Iako smo dojma da se uglavnom radi o sukobu odraslih (roditelja i djelatnika dječjeg vrtića), zabrinjava kako se ovaj sukob odražava na djecu, polaznike vrtića. U ovom slučaju, a i drugim sličnim prijavama roditeljima, preporučujemo da ulože napor kako bi ostvarili suradnju s djelatnicima vrtića, čija je dužnost brinuti prvenstveno o dobrobiti djece koja su polaznici vrtića, za što su i obrazovani. Ujedno naglašavamo da je važno imati na umu da se sukobi odraslih iz djetetova najbližeg okruženja neminovno negativno odražavaju na djecu i odnos prema njima važnim ljudima, a koji uključuju i roditelje i odgojitelje. Djelatnike vrtića upućujemo na potrebu uspostave suradnje s roditeljima, a u slučaju konfliktnih i nesuradljivih roditelja naglašavamo nužnu potrebu uključivanja i prijave HZSR-u.

Jedna pritužba odnosila se na **rad obrta za obavljanje djelatnosti dadilja**. U pritužbi se navodi da je djecu čuvala maloljetna osoba bez uvjeta za obavljanje posla, da je vlasnica obrta postupala neprimjereno, te da prostor nije adekvatno zaštićen od ulaska neovlaštenih osoba. Inspeksijski nadzor utvrdio je da su djeca ostavljena na čuvanje maloljetnoj osobi, a rješenjem MRMSOSP-a naglašeno je da dadilja mora biti prisutna tijekom cijelog vremena obavljanja djelatnosti te da je u slučaju privremene spriječenosti potrebno odmah obavijestiti roditelja i nadležni obiteljski centar, s naznakom kako će se za vrijeme privremene spriječenosti obrtnika obavljati poslovi dadilje sukladno članku 19. stavku 2. *Zakona o dadiljama*.

Upoznati smo i sa slučajem u kojem vrtić vode dvije **osobe pod istragom za kaznena djela**, dok je prosvjetna inspekcija zanemarila tu prijavu zbog anonimnosti. Zatražili smo izvješće PI, koja nas je obavijestila da su poduzete mjere usmjerene na osiguranje zakonitog rada vrtića i stvaranje sigurnog okruženja za djecu i djelatnike.

Zabilježili smo i pritužbe roditelja na **nezakonito postupanje osnivača vrtića prilikom traženja osobnih podataka roditelja i djece za upis** u dječji vrtić.

Pojedinačne pritužbe upućivali smo na nadležno postupanje AZOO-u i PI. AZOO nas je izvijestio da je ove godine provedeno 18 nadzora u predškolskim ustanovama. Na temelju utvrđenog stanja tijekom

nadzora, odgojno-obrazovnim radnicima predložene su odgovarajuće mjere za unaprjeđivanje njihovog rada te sprečavanje i rješavanje poteškoća koje su potaknule pokretanje stručno-pedagoških nadzora.

Ponekad zaprimamo pritužbe na rad predškolskih ustanova, sa zahtjevima za tumačenjem zakonodavnog okvira i opravdanosti određenog postupanja odgojno-obrazovnih radnika. Međutim, podnositelji nam često ne dostave dodatne potrebne podatke u propisanom roku, što onemogućava naše daljnje postupanje. Zainteresirane stranke i odvjetnici obraćaju nam se radi davanja pravnih mišljenja i tumačenja zakonskih propisa. Uz pojašnjenje da navedeno nije u nadležnosti i djelokrugu rada Ureda pravobranitelja za djecu, stranke i punomoćnike upućujemo na naše službene stranice na kojima su objavljena izvješća o radu Ureda pravobranitelja za djecu i stavovi o pojedinim pitanjima iz područja zaštite prava i interesa djece u odgojno-obrazovnom sustavu.

Također smo obišli jedan vrtić smo zbog izvanrednog stanja, izazvanog **dugotrajnim dvomjesečnim štrajkom** gotovo polovice kolektiva. Dugotrajni štrajk destabilizirao je rad ustanove i izazvao neizvjesnost zbog nedostatka pravovremenih informacija, što je značajno utjecalo na zaštitu prava i interesa djece. Ravnateljica je osigurala zamjene za djelatnike te se odgojno-obrazovni rad nesmetano odvijao u postojećim okolnostima. Međutim, dugotrajni štrajk te miješanje privatnih i profesionalnih uloga dovelo je do različitih reakcija roditelja – od potpore štrajku do njegove kritike. Pritom se primjećuje da su neke djelatnice u štrajku, koje su tijekom štrajka boravile u prostorijama vrtića, odbijale komunikaciju s djecom o kojoj su prije početka štrajka brinule, a njihovo ponašanje (npr. konzumiranje cigareta na dvorištu) stvorilo je nelagodu kod roditelja i ostalih djelatnika. Unatoč pravu na štrajk, prijavljeno ponašanje postavlja ozbiljna pitanja o profesionalnosti djelatnica koje su bile u štrajku. Stoga smo vrtiću i nadležnim tijelima uputili preporuku da žurno pruže svu potrebnu stručnu i pravnu potporu djelatnicima vrtića kako bi se stanje stabiliziralo i vrtić nesmetano započeo s radom u rujnu. Dan nakon našeg obilaska vrtića štrajk je prekinut, a intenzivni nadzor nad radom djelatnica uključenih u štrajk (sukladno našoj preporuci) proveli su ravnateljica vrtića i AZOO.

2.3.2 Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje

Dostupnost odgoja i obrazovanja

U području osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja zabilježene su pritužbe na nedostatak organiziranog produženog boravka za učenike nižih razreda, kao i na nemogućnost upisa djeteta u produženi boravak izvan djetetovog upisnog područja. Također, roditelji su izražavali nezadovoljstvo smjenskim radom škola, premještanjem djece zbog vršnjačkog nasilja, pedagoškim mjerama, vrednovanjem uspjeha, neadekvatnim prijevozom do škole, odgodom upisa u prvi razred, uskraćivanjem nastave djeci s teškoćama, neregularnim upisom bez suglasnosti jednog roditelja te školskom prehranom.

Potrebe roditelja za **organiziranim produženim boravkom** te za upisom djece u školu bliže radnom mjestu roditelja su u porastu. Nerijetko roditelji nisu bili u mogućnosti ostvariti upis djeteta u školu izvan svojeg upisnog područja, pa su nam se zbog toga obraćali za pomoć. Roditelje koji su nam se obraćali, **nezadovoljni dostupnošću organiziranog produženog boravka u školi i načinom organizacije škole u smjenskom radu**, upoznali smo s našim dugogodišnjim preporukama školama i osnivačima. Preporuke im savjetuju da prate stanje i potrebe djece i roditelja za produženim boravkom te pronađu rješenja za njegovo osiguranje za sve koji to traže. I ove smo godine školama i osnivačima preporučili i poticali ih da olakšaju svakodnevni život roditeljima te pokažu osjetljivost prema individualnim potrebama djece i obitelji pronalaženjem načina za osnaživanje kapaciteta u školama kroz organizaciju produženog boravka, odnosno da nastavu u smjenama organiziraju na način prikladan dobi i razini samostalnosti djece. Iz odgovora pojedinih osnivača uočava se nedostatan senzibilitet prema individualnim potrebama i situacijama djece i obitelji. Međutim, uočavamo da se i osnivači škole, ali i same škole, uz volju i uloženi trud, susreću s izazovima u pronalaženju optimalnih rješenja u interesu djece i na zadovoljstvo svih roditelja. Također, napori

osnivača u infrastrukturnim ulaganjima i izgradnji novih smještajnih kapaciteta ne prate uvijek potrebe roditelja i djece. Smatramo da je potrebno sustavnije pratiti i predviđati demografska i urbanistička kretanja na području županija te intenzivirati napore u osiguravanju sredstava za potrebnu infrastrukturu, izgradnju novih škola i povećanje kapaciteta postojećih na razini cijele države.

U pojedinim slučajevima kada je dijete žrtva vršnjačkog nasilja ili kada su roditelji nezadovoljni određenim odlukama škole – primjerice pedagoškim mjerama, ocjenama ili rješenjima o primjerenom obliku školovanja – roditelji se odlučuju za **promjenu škole**. Nakon zatraženih izvješća uočavamo da se iza takvih odluka vrlo često kriju nerealna očekivanja roditelja ili neprihvatanje poteškoća s kojima se dijete suočava. Roditelje upućujemo na suradnju sa školom, dok škole savjetujemo da se uključe u prijavu HZSR-u te da prenesu informacije o djetetu u novu školu u koju se upisuje. U slučajevima kada su odnosi među djecom, kao i odnosi između škole i roditelja, vidno narušeni, a premještaj djeteta je u njegovom najboljem interesu, preporučujemo školama da razmotre sve mogućnosti premještaja i osiguraju potrebnu podršku.

Često se roditelji žale na **odluke povjerenstva škole o odgodi upisa u prvi razred** osnovne škole. U tim slučajevima roditeljima smo objašnjavali postupak utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta sukladno postojećim propisima i ukazivali im na mogućnost podnošenja žalbe MZOM-u na rješenje koje je donijelo nadležno upravno tijelo županije, kao i na mogućnost pokretanja upravnog spora protiv rješenja MZOM-a. Osim na odluke povjerenstva o upisu djeteta u prvi razred, česte su pritužbe roditelja, ali i škola, na **odluke o primjerenom obliku školovanja**. Roditelji se teško nose s teškoćom koju dijete ima te teško prihvaćaju primjereni oblik školovanja, osobito kada je riječ o školovanju djeteta u posebnom razrednom odjelu ili posebnoj ustanovi. Ne uvažavajući mišljenje školskog povjerenstva, roditelji često koriste pravo na žalbu i traže mišljenja vanjskih stručnjaka (psihijatar, psihologa, edukacijskih rehabilitatora i/ili logopeda) koji dijete vide u individualnim i posebnim uvjetima, a koja se ponekad temelje samo na razgovoru s roditeljima. Nažalost, povjerenstva i nadležno ministarstvo nerijetko su pod utjecajem mišljenja vanjskih stručnjaka, čime se negira stav školskog povjerenstva – tijela najkompetentnijeg za procjenu onoga što je u najboljem interesu djeteta, s obzirom na poznavanje djetetovog profila, profila ostale djece, učitelja, stručnih suradnika te organizacijskih i programskih aspekata odgoja i obrazovanja. Školsko povjerenstvo također svakodnevno, nekoliko sati, prati djetetovo funkcioniranje u školi. Tako se dodatno krše djetetova prava, dijete ne dobiva odgovarajuću stručnu podršku i ne može ostvariti svoj puni potencijal, dok se stručni djelatnici obeshrabruju i demotiviraju, a konflikt na relaciji roditelj–učitelj produbljuje. Stoga je nužno postaviti jasnije standarde te vratiti legitimitet odgojno-obrazovnim djelatnicima u procjeni onoga što je u najboljem interesu djeteta. Naravno, važno je uzeti u obzir mišljenja vanjskih stručnjaka, ali ona ne moraju biti presudna u odluci o primjerenom obliku školovanja. Posebno zabrinjavaju slučajevi kada djeca ne pohađaju školu zbog čekanja na odgovarajuće rješenje, čime se ugrožava njihovo pravo na odgoj i obrazovanje.

Odgojno-obrazovni djelatnici također su se žalili na dugotrajno čekanje **rješenja o dopunskoj nastavi hrvatskog jezika** za učenike strance, stoga je i u ovom dijelu nužna podrška sustava. Smatramo potrebnim odrediti kontakt osobu ili više njih unutar nadležnog ministarstva koji će pružiti podršku i ubrzati donošenje rješenja kako administrativna procedura ne bi spriječila ostvarenje djetetovog prava na odgoj i obrazovanje.

Roditelji su nam se obraćali s pritužbama na ugroženu sigurnost djece na putu do škole zbog **nepostojanja organiziranog prijevoza učenika**, u uvjetima u kojima učenici moraju pješaćiti do škole po prometnici bez nogostupa, s neadekvatno obilježenim pješačkim prijelazima i bez postavljenih uspornika u blizini škole. Osnivačima škola preporučili smo da učenicima osiguraju organizirani prijevoz do škole, bez obzira na udaljenost, radi njihove zaštite sigurnosti. Preporučili smo im pritom da vode računa o najboljem interesu djece, dostupnosti obrazovanja za sve učenike, dužnosti brige o sigurnosti učenika te osiguranju uvjeta za siguran put do škole. Također smo skrenuli pozornost na to da je DPS-om propisana mogućnost osiguravanja prijevoza učenicima, bez obzira na udaljenost, radi postizanja veće sigurnosti u posebnim prometnim uvjetima – osobito u naseljima bez javnog prijevoza i na prometnicama bez nogostupa. Uz to, u cilju povećanja sigurnosti djece u prometu, preporučili smo poduzimanje mjera za po-

boljšanje prometne signalizacije i prometnih znakova (npr. adekvatno označavanje pješačkih prijelaza i postavljanje uspornika na ključnim mjestima). Istaknuli smo potrebu da se obrati pažnja na sve aspekte organizacije nastave i prijevoza učenika te da se osiguraju uvjeti koji omogućuju redovito pohađanje nastave, siguran dolazak u školu i povratak kući.

I tijekom 2024. godine zaprimili smo pritužbe o povredi prava djece na obrazovanje od strane pojedinih školskih ustanova, koje uvjetuju **upis djeteta u osnovnu školu suglasnošću oba roditelja**, iako se radi o obveznom osnovnoškolskom obrazovanju i školi čijem upisnom području dijete pripada. U tim slučajevima pozivali smo se na preporuku koju smo u rujnu 2023. godine uputili tadašnjem MZO-u o zaštiti prava djece na obrazovanje prilikom upisa. Ministarstvu smo ukazali na navedenu štetnu praksu i preporučili da školskim ustanovama pošalje upute o načinu postupanja u spornim slučajevima i ukaže na obvezu zaštite prava i interesa djece, osobito njihovog prava na obrazovanje, ali i dužnost postupanja u skladu s najboljim interesom djeteta. Ujedno smo naglasili da se, u situacijama u kojima postoji sukob između roditelja u ostvarivanju roditeljske skrbi, ne smiju ugroziti djetetova prava i interesi na način da dijete, zbog sukoba roditelja, nije upisano u školu određeno razdoblje ili ne pohađa nastavu, jer škola odbija upisati dijete ukoliko nema suglasnost oba roditelja. Preporučili smo da škole u takvim slučajevima dosljedno primjenjuju odredbe ZOOSŠ-a i *Državnog pedagoškog standarda osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* te da izravno primijene *Konvenciju o pravima djeteta*, rukovodeći se djetetovim najboljim interesom - odnosno, da se djetetu osigura upis u školu čijem upisnom području pripada na temelju prebivališta, odnosno prijavljenog boravišta. Ministarstvo je prihvatilo našu preporuku i prosljedilo ju svim školama.

Razlozi zbog kojih su nam se roditelji obraćali i ove godine bili su vezani uz nemogućnost ostvarivanja prava na **nastavu u kući** zbog zdravstvenih razloga, koji ne spadaju u one na temelju kojih se, prema ZOOSŠ-u, odobrava takav oblik nastave. U pojedinim slučajevima preporučivali smo da se tim učenicima omogući oblik nastave koji je u njihovom najboljem interesu. I dalje smatramo da je nužno propisati u ZOOSŠ-u pravo na nastavu na daljinu (u kući ili zdravstvenoj ustanovi) za učenike koji, zbog privremeno narušenog zdravstvenog ili psihosocijalnog stanja, odnosno psihičkih (emocionalnih) teškoća, ne mogu polaziti nastavu. Također je potrebno omogućiti takvu nastavu učenicima koji, zbog sukoba roditelja oko izvršavanja roditeljske skrbi, ne pohađaju nastavu u školi, odnosno organizirati nastavu na daljinu u drugim opravdanim slučajevima kada je to u najboljem interesu djeteta. Isto tako, djeca za koja nije potreban duži smještaj u psihijatrijsku ustanovu – gdje bi eventualno mogla ostvariti školovanje uz bolničko liječenje – i dalje najčešće ostaju kod kuće, čime ne ostvaruju pravo na obrazovanje, a sustav pokazuje nemoć u rješavanju ovog problema (npr. problemi opravdavanja izostanaka i ocjenjivanja).

Roditelji i djeca i dalje ukazuju na nezdravu školsku prehranu u vidu suhe hrane, te na potrebu za **toplim kuhanim obrokom u školi**, odnosno zdravom školskom prehranom. Stava smo da topli obrok mora biti standard koji je nužno omogućiti svakom djetetu u RH, a ne samo djeci čije škole imaju kuhinju ili koja pohađaju produženi boravak, cjelodnevni boravak ili su u projektu cjelodnevnog nastave. Nepostojanje školske kuhinje ne smije biti izgovor za osiguravanje toplog obroka za svu djecu budući da se dostava hrane može organizirati na različite načine, koristeći državne i javne ustanove opremljene kuhinjom. Organizacija školske prehrane u nadležnosti je osnivača, stoga i ovo područje, nažalost, ovisi o senzibilitetu lokalnih čelnika, kao i financijskim mogućnostima osnivača, što stvara razliku među djecom, ovisno o mjestu prebivališta. Također je nužno osigurati da obrok bude nutritivno vrijedan i kvalitetan za svu djecu.

Sigurnosni, prostorni i organizacijski uvjeti u osnovnim školama

Dobivali smo pritužbe na sigurnost školskih ustanova, organizaciju rada škole, razdvajanja razreda razredne nastave u novoustrojene razredne odjele predmetne nastave, negodovanje roditelja zbog Odluke Vlade RH o odgodi početka nastavne godine 2024./2025., neprimjerene uvjete rada u školi te negativne učinke *Eksperimentalnog programa Osnovna škola kao cjelodnevna škola* na učenike.

Nakon tragičnog događaja u OŠ Prečko u Zagrebu, u kojem je jedan učenik izgubio život, a ozlijeđeno više

djece i učiteljica od strane mlade odrasle osobe, povećan je broj upita roditelja i ravnatelja škola vezano za **sigurnost djece i školskog osoblja**. Ovaj slučaj poljuljao je sigurnost svih dionika u odgoju i obrazovanju, a u obraćanjima roditelja i djelatnika škola vidljiva je panika, nepovjerenje, strah i zabrinutost. Događaj je također ukazao na propuste sustava i škola u zaštiti sigurnosti djece te je potaknuo nadležno ministarstvo i osnivače na poduzimanje mjera za povećanje razine sigurnosti svih dionika odgoja i obrazovanja. Osnivači su u suradnji s MUP-om i drugim tijelima u lokalnoj zajednici, u okviru postojećih resursa, pronalazili načine podizanja razine sigurnosti djece.

MZOM je promptno osnovao Povjerenstvo za izradu prijedloga osnovnih mjera jačanja razine sigurnosti u školama i usvojio *Protokol o kontroli ulaska i izlaska u školskim ustanovama*, s ciljem osiguravanja veće sigurnosti u školskim ustanovama (osnovnim školama, srednjim školama i učeničkim domovima), zaštite učenika i svih radnika u školskim ustanovama te sprječavanja mogućih situacija povećanog rizika. Također je dopunjen *Pravilnik o djelokrugu rada tajnika te administrativno tehničkim i pomoćnim poslovima koji se obavljaju u osnovnoj školi* te je u izradi program izobrazbe osoba koje će obavljati poslove zaštite i civilne zaštite u školama. Tijekom javne rasprave putem e-savjetovanja dostavili smo primjedbe i prijedloge za poboljšanje *Nacrta prijedloga Pravilnika o dopunama Pravilnika o djelokrugu rada tajnika te administrativno-tehničkim i pomoćnim poslovima koji se obavljaju u osnovnoj školi* i *Nacrta prijedloga Pravilnika o dopuni Pravilnika o djelokrugu rada tajnika te administrativno-tehničkim i pomoćnim poslovima koji se obavljaju u srednjoškolskoj ustanovi*. Podržali smo unaprjeđivanje ovih *Pravilnika* s ciljem povećanja sigurnosti i zaštite učenika i svih radnika u osnovnoškolskim ustanovama te prevencije situacija povećanog rizika.

Naglašavamo potrebu da se, pri uspostavi radnog mjesta operativnog djelatnika za sigurnost i civilnu zaštitu, istovremeno zapošljavaju i odgovarajući djelatnici. Stoga apeliramo na MZOM da izdaje suglasnost za zapošljavanje škola koje podnesu zahtjev, kako ne bi došlo do situacije u kojoj će se zahtjevi uskraćivati pozivajući se na *Odluku o zabrani novog zapošljavanja službenika i namještenika u javnim službama* (NN 35/22). U nacrtima *Pravilnika* predviđa se novo radno mjesto operativnog djelatnika/ce za sigurnost i civilnu zaštitu čiji djelokrug rada predviđa i da „komunicira na temeljima uljuđenosti i poštovanja, upozorava na neprihvatljivo ponašanje, sprječava sukobe među učenicima, daje informacije osobama koje ulaze u ustanovu“. Povjerenstvo za izradu prijedloga osnovnih mjera jačanja razine sigurnosti u školama na sastanku je dogovorilo da će se izraditi program edukacije novih djelatnika u roku od dva mjeseca, kojeg će, prema dostupnim informacijama, izraditi Civilna zaštita u suradnji s Institutom za društvena istraživanja. Potrebu ove edukacije smo također podržali. Također smatramo da je u edukaciju potrebno uvrstiti osnove o pravima djece i načelima *Konvencije o pravima djeteta*, prepoznavanju i sprječavanju nasilja, komunikacijskim vještinama, vještinama pregovaranja u kriznim situacijama, kao i teoriji i upravljanju konfliktima te medijaciji. Vjerujemo da informiranost o osnovnim alatima za reagiranje u kriznim situacijama može značajno utjecati na ishod i smanjenje daljnjih rizika.

Unatoč poduzetim koracima za unaprjeđenje ovog područja zaštite sigurnosti, škole su nam prijavljivale nemogućnost osiguravanja kadrovskih i materijalnih sredstava za zaključavanje škola. Pojedini roditelji izražavali su strah i nezadovoljstvo zbog zaključavanja škola, a djeca, osobito srednjoškolske dobi, iskazivala su otpor i tjeskobu zbog nemogućnosti izlaska iz škole na odmor.

Sigurnost djece mora biti imperativ. No, iako svjesni da apsolutna sigurnost nije moguća, podržavamo sve mjere koje doprinose njenom povećanju, a istovremeno smatramo da je potrebno preusmjeriti fokus s pukog „zaključavanja“ vrata i ograničavanja pristupa, te raditi na unaprjeđenju odnosa unutar škole i preventivnoj strategiji.

I ove godine zaprimali smo pozive škola da se uključimo na sastanke studije slučaja povodom rješavanja problematike djece s problemima u ponašanju (PUP) koja su **ugrožavala sigurnost djece u razredu**, dovodila u različite rizike sebe, drugu djecu i učitelje te iskazivala nasilno ponašanje. Istovremeno su nam se javljali i roditelji druge djece te zahtijevali žurno rješenje i sigurno razredno okruženje za svoju djecu, pri čemu neki nisu slali djecu u školu. U takvim situacijama primjećujemo nesnalaženje škola i nedostatnu međuresornu suradnju i angažman svih ustanova koje jesu ili bi trebale biti uključene u

pomoć djetetu s PUP-om. U radu s djetetom nedostaje individualni plan stručne podrške s jasnim mjerama, odgovornim osobama, rokovima i ishodima. Problemi djeteta u ponašanju najčešće prelaze okvire odgojno-obrazovne ustanove, stoga je nužno sinergijsko djelovanje svih resora. U ovakvim slučajevima najčešće pratimo predmetne slučajeve i upućujemo preporuke u cilju zaštite prava i dobrobiti djece, a budući da nismo tijelo izvršne vlasti, ne možemo sudjelovati u provođenju mjera, donošenju odluka niti nadzoru ustanova.

Brojni mediji su tijekom rujna 2024. počeli intenzivno, senzacionalistički i detaljno izvještavati o slučaju djeteta iz jedne zagrebačke osnovne škole koje navodno zlostavlja vršnjake iz svog razreda, što je potaknulo roditelje druge djece da ne šalju svoju djecu u školu. Ured pravobranitelja za djecu, osim dotadašnjeg aktivnog postupanja u segmentu zaštite prava i dobrobiti djeteta u odgojno-obrazovnom sustavu, svoja je postupanja usmjerio i prema zaštiti prava i dobrobiti djeteta u obitelji. Zbog utvrđenog nesnalaženja institucija u postupcima osiguravanja najboljeg interesa djeteta, Ured je organizirao tri sastanka svih dionika za koje je procijenjeno da trebaju poduzimati zakonom propisane radnje kako bi se pomoglo i zaštitilo dijete, ali i drugu djecu čije je pravo na obrazovanje i zaštitu od nasilja ugroženo. Zamijećeno je da se cjelokupna situacija, dodatno zaoštrena svakodnevnim medijskim izvještavanjem, može rješavati samo kroz aktivnu međusektorsku suradnju. Iako su na zadnjem međusektorskom sastanku dogovorena konkretna postupanja, do trenutka pisanja ovog izvješća, ni nakon upućenih požurnica, nismo zaprimili informacije o utvrđenim činjenicama i poduzetim radnjama. Samo smo od sustava socijalne skrbi obaviješteni kako procjenjuju da nema elemenata za daljnje postupanje u obitelji. U navedenom slučaju čak ni poticana međusektorska suradnja nije doprinijela zaštiti prava i dobrobiti djeteta.

Pojedini roditelji obraćali su nam se s pritužbama na **organizaciju rada škole** (rad u dvije smjene, preveliko dnevno opterećenje učenika nastavom, organizaciju prehrane i izostanak toplog obroka i sl.), bez navođenja konkretne škole. Uz načelne smjernice o mjerilima i kriterijima za organizaciju odgojno-obrazovne djelatnosti i naše preporuke koje u tom području upućujemo školama, roditelje obavještavamo i pozivamo da dopune svoje predstavke kako bismo po njima mogli postupiti, odnosno da se direktno obrate nadležnim MZOM-u i AZOO-u. Nažalost, nemaju sve škole u RH jednake uvjete i mogućnosti organizacije rada. Ured pravobranitelja za djecu godinama šalje preporuke nadležnim tijelima za uvođenje nastave u jednoj smjeni za sve škole. Kroz *Nacionalni plan oporavka i otpornosti RH 2022.-2026.* predviđena su ulaganja u tom smjeru s ciljem osiguranja uvjeta za uvođenje cjelodnevne nastave u svim školama do 2027. godine, a od školske godine 2023./2024. započela je provedba „*Eksperimentalnog programa – Osnovna škola kao cjelodnevna škola: Uravnotežen, pravedan, učinkovit i održiv sustav odgoja i obrazovanja*“. Do prelaska svih osnovnih škola na cjelodnevnu nastavu, osnivači i škole trebaju razmotriti sve mogućnosti za osiguranje optimalne organizacije nastave u najboljem interesu djece.

Nezadovoljstvo roditelja zbog **razdvajanja razreda razredne nastave u novoustrojene razredne odjele predmetne nastave** u prijavljenim slučajevima ukazuje se neutemeljenim, s obzirom na dobivena saznanja od same škole. Preraspodjela učenika provodi se temeljem dobivene suglasnosti MZOM-a i dogovora stručne službe, učiteljica razredne nastave i ravnateljice, a potom i članova razrednih vijeća budućih razreda predmetne nastave, s ciljem postizanja optimalnog broja učenika u svim razrednim odjelima. Provodi se temeljem *Pravilnika o broju učenika u redovnom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi*, uzimajući u obzir spol učenika, odgojno-obrazovna postignuća, teškoće učenika, socijalno-emocionalne kompetencije te zapažanja i mišljenja učiteljica predmetne nastave, uz dodatan kriterij da zajedno ostaju učenici koji se i inače družu i slažu, koji zajedno treniraju ili žive blizu. Škole s ovim informacijama upoznaju osnivače i roditelje učenika, a pojedinačne, opravdane želje roditelja o premještanju djece u drugi razredni odjel uvažavaju. Školama preporučujemo da sve dionike odgoja i obrazovanja o svim promjenama u školi obavijeste na vrijeme te im daju potpune informacije kako bi se djeca i roditelji mogli pripremiti na promjene i kako bi se otklonili konflikti pred sam početak nastave, a nastava nesmetano provodila u interesu djece.

Roditelje koji su bili nezadovoljni **Odlukom Vlade RH o odgodi početka nastavne godine**, zbog čega je

školska godina 2024./2025. započela 9. rujna 2024., umjesto 2. rujna 2024. kako je prvotno bilo planirano, obavještavali smo da se radi o jednostranoj odluci, koja je donesena u dogovoru s lokalnim vlastima, uzimajući u obzir trajanje turističke sezone i vremenske prilike, a na koju pravobraniteljica za djecu nije imala utjecaja. Roditelje smo informirali o našem dugogodišnjem zalaganju i pozivanju JLS-a, udruga za djecu i ostalih organizacija koje rade za djecu i s djecom da osiguraju bogatu, dostupnu i po mogućnosti besplatnu ponudu sadržaja za djecu tijekom ljetnih praznika.

Zaprimili smo i nekoliko prijava u kojima se roditelji pritužuju na **neprijemljive uvjete rada u školi**. U takvim smo se slučajevima obraćali školi i osnivaču tražeći njihovo očitovanje te preporučivali da na vrijeme poduzmu sve mjere kako bi se u školi osigurali primjereni uvjeti za rad i boravak djece, ali i zaposlenika škole. Upozoravali smo da je pri donošenju odluka potrebno voditi računa o zaštiti najboljeg interesa djece, njihovoj dobrobiti i sigurnosti te svim aspektima organizacije rada u školi i osiguranja primjerenih uvjeta za izvođenje nastave, kao i da o svim promjenama i okolnostima koje utječu i/ili mogu utjecati na nastavu i uvjete u kojima se izvodi na vrijeme obavijeste učenike i roditelje. Iz dostavljenih očitovanja škola proizlazi da se u većini slučajeva radilo o privremenim organizacijskim mjerama zbog izvođenja radova na obnovi, dogradnji ili uređenju škola, s ciljem osiguranja primjerenih uvjeta za izvođenje nastave i daljnjeg unaprjeđenja rada.

Povodom medijskih napisa i televizijskih prijenosa pratili smo **slučaj Područne škole Dragonožec**, čiji učenici već petu godinu zaredom školu pohađaju u DVD Donji Dragonožec zbog stradavanja Područne škole u potresu. S obzirom na medijske informacije da u Gradu “razmatraju različite opcije te će eventualnu odluku o novoj lokaciji donijeti u dogovoru sa školom”, održali smo sastanak s predstavnicima Grada Zagreba. Na sastanku smo dobili informaciju da je s roditeljima djece polaznika razredne nastave postignut dogovor da će djeca nastavu pohađati u DVD Donji Dragonožec, dok će se nastava za djecu od 5. do 8. razreda organizirati u Osnovnoj školi Brezovica. Unatoč naporima Grada, smatramo da ovakvo rješenje ne zadovoljava mjerila DPS-a za prostor i opremu osnovnih škola, koja se odnose na funkcionalnu organizaciju prostora, suvremene oblike nastave, higijensko-tehničke zahtjeve te osnovne ekološke i estetske standarde.

Zaprimali smo pritužbe vezane uz sigurnost djece u školama, kao što su **izvođenje građevinskih radova u školi** i na školskom dvorištu, **nepropisno parkiranje vozila na školskom dvorištu** i sl. Ovisno o okolnostima svakog slučaja, obraćali smo se DIRH-u, ali i osnivačima škola, tražeći njihovo žurno postupanje, kako bi se u školi osigurali primjereni uvjeti i svi sigurnosni standardi za rad i boravak djece, ali i zaposlenika škole.

Pratili smo i slučaj jedne osnovne škole **na čijem se školskom dvorištu deponiraju velike količine građevinskog materijala i otpada**. Promptnom reakcijom ravnatelja škole i angažmanom svih relevantnih institucija, situacija je brzo riješena uklanjanjem otpada i saniranjem nadziranog područja.

Povodom pojedinačne pritužbe roditelja na **izmještanje jedne škole u drugu** zbog postupka obnove, pri čemu izmještenoj školi navodno nisu osigurani adekvatni uvjeti za rad, saznajemo da je izmještanje škole provedeno sukladno rješenju MZOM-a kojim se školi odobrava privremeni nastavak rada u promijenjenim okolnostima na dislociranom prostoru koji ispunjava sve propisane uvjete.

Početak godine zaprimili smo i jednu pritužbu na **negativne učinke Eksperimentalnog programa Osnovna škola kao cjelodnevna škola na učenike**. U tom smo slučaju kontaktirali tadašnji MZO i zamolili da uzmu u obzir sve navode iz pritužbe te razmotre moguće izmjene u provedbi programa, s ciljem otklanjanja negativnih učinaka i ostvarivanja očekivanih obrazovnih ishoda u najboljem interesu djece. Preporučili smo Ministarstvu da pruži odgovarajuću pomoć i podršku školama koje pokazuju nedostatke u preuzimanju autonomije i odgovornosti pri provedbi programa, osobito onima s većim brojem pritužbi roditelja i učenika.

Kadrovski uvjeti, programi i sadržaji u osnovnim školama

I dalje nam se velik broj škola obraća zbog **nedostatka stručnih suradnika i tehničkog osoblja**, dok roditelji izražavaju nezadovoljstvo zbog **neprofesionalnog i neprimjerenog ponašanja djelatnika prema djeci**. Roditelji se također žale na vrednovanje učeničkih postignuća i vladanja, propuste u izricanju pedagoških mjera, nepružanje pomoći u učenju, nerazumijevanje zdravstvenih poteškoća djeteta te organizaciju programa školskih izleta i ekskurzija. Suglasnost roditelja za rad stručnog suradnika s djetetom također je bila predmet obraćanja, kako od strane roditelja, tako i djelatnika škola.

I ove godine škole su nam se obraćale tražeći podršku i preporuku pravobraniteljice pri **traženju suglasnosti od nadležnog ministarstva za zapošljavanje stručnog kadra i tehničkog osoblja**. Osim pojedinačnih preporuka upućenih MZOM-u, kontinuirano apeliramo na **zapošljavanje potrebnih stručnih suradnika za škole ili osiguravanje mobilnog tima stručnih suradnika za više škola**. Također upozoravamo na nepoštivanje DPS-a kod zapošljavanja stručnih suradnika, ističući da kriterij broja učenika ne smije biti jedini uvjet. Važno je napraviti objektivnu procjenu potreba za svaku školu, uzimajući u obzir izoliranost pojedinih ustanova. S obzirom na suvremene zahtjeve i potrebe djece, učitelja i roditelja, smatramo da svaka škola mora imati ekipiranu stručnu službu koja će na vrijeme prepoznati probleme djece, pružiti adekvatnu podršku u zaštiti njihovog mentalnog zdravlja te spriječiti negativne ishode za dijete i društvo u cjelini. I u ovom smo izvještajnom razdoblju, kroz javne istupe, podržavali inicijativu Hrvatske komore socijalnih radnika, Hrvatske udruge socijalnih radnika, Koordinacije komora u socijalnoj skrbi i Pravnog fakulteta u Zagrebu – Studijskog centra socijalnog rada, za zapošljavanje socijalnih radnica/ka u osnovnim i srednjim školama. S obzirom na brojne socijalne rizike poput vršnjačkog i obiteljskog nasilja, zanemarivanja, zlostavljanja, siromaštva i socijalne isključenosti školama je potrebna dodatna stručna pomoć u cilju pravovremenog, holističkog i multidisciplinarnog rješavanja problema i društvenih izazova te preventivnog djelovanja. Stoga smatramo da je važno ponovno uvrstiti socijalne radnice/ke kao stručne suradnike u škole.

Obratio nam se predsjednik Hrvatske psihološke komore (HPK) s pritužbom na sve učestaliju praksu zapošljavanja „nestručnih osoba“ na radnim mjestima psihologa u školama. Naveden je konkretan primjer jedne škole, a istovremeno se ističe da psiholozi u školama obavljaju poslove stručnih suradnika bez priznatog prava na obavljanje psihološke djelatnosti, pravo koje, prema mišljenju HPK-a, smije imati isključivo psiholog kojemu je to rješenjem HPK-a priznato.

Obratili smo se MZOM-u za mišljenje o primjeni zakona i propisa u području odgoja i obrazovanja, osobito o odredbama koje uređuju uvjete za zasnivanje radnog odnosa u školskim ustanovama te o odgovarajućoj vrsti obrazovanja stručnih suradnika u osnovnoj školi. MZOM nam je potvrdio da se na stručne suradnike psihologe primjenjuju odredbe ZOOSŠ-a, prema kojima „poslove stručnog suradnika može obavljati osoba koja je završila sveučilišni diplomski studij odgovarajuće vrste i posjeduje pedagoške kompetencije“, uz obavezu polaganja stručnog ispita odnosno prema Pravilniku o odgovarajućoj vrsti obrazovanja učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi. Nijedan propis koji uređuje obrazovni sustav u RH ne postavlja dodatne uvjete za stručnog suradnika psihologa u školskoj ustanovi, uključujući i uvjete prema *Zakonu o psihološkoj djelatnosti* (priznato pravo na obavljanje psihološke djelatnosti i upis u Imenik psihologa). Što se tiče pritužbe HPK-a da je u konkretnoj osnovnoj školi na radnom mjestu stručnog suradnika psihologa zaposlena osoba bez odgovarajuće vrste obrazovanja, nadležna prosvjetna inspekcija nije utvrdila nepravilnosti. To je zato što se zapošljavanje odvijalo sukladno odredbama ZOOSŠ-a, prema kojima se, u slučajevima kada se na natječaj ne javi osoba koja ispunjava propisane uvjete, radni odnos može sklopiti s osobom koja ih ne ispunjava, do vremena ponovnog natječaja u roku od pet mjeseci.

Osim problema vezanih uz stručne suradnike, ravnatelji i dalje ukazuju na poteškoće u dobivanju **suglasnosti za zapošljavanje tehničkog osoblja**, bez kojeg svakodnevno funkcioniranje škole nije moguće. Pojedine odgojno-obrazovne ustanove također ističu **problem pronalaska zamjene za djelatnike te za pošljavanja pojedinog nastavnog kadra**.

Roditelji djece u produženom boravku jedne škole ukazali su nam na **nedostatak učitelja u produženom boravku**, što izravno utječe na kvalitetu rada. Takva situacija ne samo da opterećuje učitelje, već i otežava individualni pristup i adekvatnu brigu o učenicima, osobito onima s poteškoćama kojih ima u svakom razredu. Kada jedan učitelj mora obuhvatiti veći broj učenika iz više skupina, vrijeme predviđeno za učenje, izradu zadataka i individualni rad nužno se skraćuje. Nadalje, bez adekvatnog broja učitelja teže je prilagoditi aktivnosti interesima i potrebama svakog učenika, što je jasno propisano kurikulumom. Ove prepreke dovode do nemogućnosti postizanja ciljeva godišnjeg izvedbenog kurikulumu, čime se smanjuje kvaliteta boravka i cjelokupnog odgojno-obrazovnog rada.

Roditelje i škole koje se obraćaju vezano za **suglasnost za razgovor stručnih suradnika s djetetom** upozoravamo na naš stav. Razgovor i izravni kontakt stručnog suradnika s djetetom, kao i primjena stručnih metoda, tehnika i mjernih instrumenata, temelj su njihovog profesionalnog rada. Zadaća stručnog suradnika, između ostalog, jest utvrđivanje različitih dimenzija djetetovog ponašanja, funkcioniranja i razvoja te pomažanje djetetu i poticanje njegovog razvoja, odgoja i obrazovanja kroz tretman, savjetodavni rad i druge intervencije. Istovremeno naglašavamo da nije nužna suglasnost roditelja za rad stručnog suradnika s djetetom, kao što nije potrebna ni za rad ostalih učitelja. Roditelje i stručne suradnike potičemo na međusobnu suradnju, informiranje i upoznavanje roditelja s poslovima stručnih suradnika. Roditelji su dužni surađivati sa školom i uvažavati stručne savjete, a u slučaju nesuradljivosti roditelja, školu upućujemo na prijavu HZSR-u.

Često se obraćaju roditelji s pritužbama na **neprofesionalno i nepedagoško postupanje odgojno-obrazovnih radnika**. Takve pritužbe prosljeđujemo AZOO-u i PI na nadležno postupanje, a podnositelje upućujemo na relevantne odredbe ZOOSŠ-a i drugih propisa. Odrasli svojim ponašanjem trebaju biti uzor djeci, podučavati ih odgovornom ponašanju u skladu s civilizacijskim načelima, obvezama i odgovornostima, dok škola mora osigurati svu potrebnu pomoć i podršku učenicima u njihovom najboljem interesu. Međutim, ponekad odgojno-obrazovni radnici, koji su dužni čuvati prava i interese djece, svojim propustima uskraćuju djeci ostvarivanje njihovih prava. Preporučujemo školama uspostavu mehanizama za postupanje i upravljanje kojima će se osigurati da se u svim postupcima koji se odnose na prava i interese djece postupa u skladu s najboljim interesom djeteta.

Tijekom 2024. zaprimali smo pritužbe na **neetično i neprimjereno ponašanje učitelja, uz navode o elementima nasilja**. Pojedine su se pritužbe pokazale neutemeljenima, dok su druge situacije roditelji percipirali kao nasilje, premda to nije bio slučaj.

U jednom je slučaju stručno-pedagoškim nadzorom utvrđen propust u komunikaciji između učenika, majke učenika, učiteljice i stručne službe škole. Shodno tome, školi su upućene preporuke za unaprjeđenje odgojno-obrazovnog rada te poboljšanje komunikacije i suradnje između stručne službe, učiteljice i roditelja. Na naše traženje izvješća o provedbi naloženih mjera školi, AZOO nas je obavijestio da učiteljica više nije zaposlenica škole, čime „*ne postoje osnove za daljnje postupanje po navedenom predmetu*“. Takvi zaključci zabrinjavaju budući da mjere ne obuhvaćaju samo učiteljicu, već i stručnu službu škole, pa smatramo da je i dalje, unatoč prestanku radnog odnosa učiteljice, potrebno pratiti unaprjeđenje odgojno-obrazovnog rada stručne službe i drugih intervencija škole u odnosu na dijete.

U pritužbama na **neprofesionalno i neprimjereno ponašanje djelatnika**, preporučujemo školama da uvedu sustave za praćenje, evidentiranje i dokumentiranje rada tih djelatnika te da pojačaju stručno-pedagoški nadzor. Roditelje upućujemo da u slučaju lošeg i štetnog postupanja prema djeci prijave upute nadležnim tijelima – AZOO-u i PI. U slučaju nasilnog ponašanja nad učenicima od strane učitelja, o kojem nas, uz roditelje, istovremeno obavještavaju i škole, teško je i u tijeku nadzora sa sigurnošću utvrditi što se dogodilo, jer dijete i roditelji kažu jedno, a učitelj to negira. Često je uključena i policija, pa škole čekaju daljnje postupanje policije i Državnog odvjetništva kako bi izrekli određene mjere u odnosu na učitelja, a na koje ih obvezuje ZOR i ZOOSŠ. U ovakvim situacijama često izostaje razgovor s djetetom ili se dijete izlaže i traumatizira prepričavanjem događaja većem broju djelatnika škole i drugih institucija pa se prijavom nasilja dodatno krše njegova prava.

Škole nam se također obraćaju s upitima o postupanju u slučaju **sumnje na seksualno nasilje i/ili seksualno uznemiravanje učenika od strane radnika škole** ili nam te slučajeve prijavljuju sukladno *Protokolu o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*. Smatramo da je, prije nego što optužni akt stupi na snagu, potrebno udaljiti dotičnog radnika s nastave i iz blizine djece, pozivajući se na radno-pravne povrede i povrede etičkog kodeksa. Kontinuirano pozivamo odgojno-obrazovne ustanove da, prije zapošljavanja ili angažiranja osoba u kontaktima s djecom, pribave od MPUDT-a posebno uvjerenje iz kaznene evidencije, koje pokazuje je li određena osoba pravomoćno osuđivana za kaznena djela koja predstavljaju zapreku za rad u odgojno-obrazovnoj ustanovi te da periodično provjeravaju podatke o zaposlenicima i ostalim angažiranim osobama o uvjetima za rad s djecom.

I dalje uočavamo da **pedagoške mjere**, nakon prijave PI-ju, budu poništene jer škole ne poduzimaju ranije propisane mjere. Kod gotovo svih pedagoških mjera nedostaje individualni plan stručnih intervencija u odnosu na dijete, iz čega proizlazi da su pedagoške mjere same sebi svrha. U situacijama kada dijete zasluži pedagošku mjeru, upućuje se loša odgojna poruka djetetu i drugoj djeci. Škole bi trebalo poučiti ovim postupcima prije izricanja mjera koje nalaže *Pravilnik o kriterijima za izricanje pedagoških mjera*. Povodom pritužbi roditelja na izrečene pedagoške mjere, upućivali smo ih na odredbe ZOOSŠ-a i *Pravilnika o kriterijima za izricanje pedagoških mjera*, te na mogućnost podnošenja prigovora na mjeru ravnatelju škole, kao i na mogućnost obraćanja PI-ju, ukoliko smatraju da škola nije postupala u skladu s postojećim propisima. Ujedno smo podnositeljima ukazivali na svrhu izricanja pedagoških mjera, principe na kojima se treba temeljiti njihovo izricanje, kao i da pedagoške mjere trebaju potaknuti učenike na preuzimanje odgovornosti i usvajanje pozitivnog odnosa prema školskim obvezama i okruženju.

Povodom traženja mišljenja pravobraniteljice za djecu o **isključivanju učenika iz izvanučioničke nastave, koji imaju izrečene pedagoške mjere** i učestalo krše kućni red škole, smatramo da se udaljavanje učenika s nastave, zabrana sudjelovanja na školskim manifestacijama ili uskraćivanje odlaska na školske izlete ne smiju primijeniti kao pedagoške mjere. Rješenje koje škola predlaže – uklanjanje izvanučioničke nastave iz kurikulumuma – neprihvatljivo je jer bi se na taj način neopravdano sankcionirali ostali učenici čije ponašanje nije doprinijelo nastanku te situacije. Iznimno, škola može uskratiti odlazak na izlet ili ekskurziju djetetu koje iskazuje ozbiljne probleme u ponašanju i/ili poteškoće mentalnog zdravlja, te koje ugrožava sigurnost sebe i druge djece, ukoliko bi odlazak predstavljao veći rizik od dobrobiti. Međutim, djetetu se ne smije uskraćivati nastava; mora mu se osigurati sav sadržaj predviđen planom i programom izleta i ekskurzije, a djeca i roditelji moraju biti pravovremeno obaviješteni o toj mogućnosti. Ukoliko škola procijeni da odlazak djeteta u riziku nije u njegovom najboljem interesu, može takvu odluku donijeti na razini razrednog vijeća, pozivajući se na čl. 3. *Konvencije o pravima djeteta* i odredbu ZOOSŠ-a, prema kojoj je ravnatelj odgovoran za sigurnost sve djece.

Dio pritužbi, ali i upita, odnosio se na **zaključivanje ocjena**. Primjerice, postavlja se pitanje smije li učitelj zaključiti nižu ocjenu od aritmetičke sredine svih ocjena iz određenog predmeta, te smije li neaktivnost učenika na nastavnom satu utjecati na njegovu ocjenu. Roditelje i učenike upućivali smo na odredbe ZOOSŠ-a prema kojima učenik ili roditelj, ukoliko nije zadovoljan zaključenom ocjenom iz pojedinog nastavnog predmeta, ima pravo u roku od dva dana od završetka nastavne godine podnijeti zahtjev učiteljskom/nastavničkom vijeću radi polaganja ispita pred povjerenstvom. Također, upućivalo smo i na odredbe *Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi*, koji izričito propisuje da zaključna ocjena iz nastavnog predmeta ne mora proizlaziti iz aritmetičke sredine upisanih ocjena. Zaključnu ocjenu iz nastavnog predmeta utvrđuje učitelj ili nastavnik nastavnog predmeta na temelju kontinuiranog praćenja i vrednovanja tijekom cijele godine. Svaki učitelj/nastavnik dužan je na početku i tijekom nastavne godine upoznati učenike s elementima vrednovanja, odgojno-obrazovnim ishodima, kompetencijama te planiranim metodama i učestalošću vrednovanja. Isto tako, roditelj ima pravo znati elemente vrednovanja, kao i planirane metode, načine i postupke vrednovanja za svaki nastavni predmet, o čemu ih je razrednik dužan informirati na roditeljskim sastancima i individualnim informativnim razgovorima.

Zaprimali smo upite vezano za **izostanke učenika**, kao i za mogućnost **opravdanja izostanaka od strane roditelja** koji može sukladno *Pravilniku o kriterijima za izricanje pedagoških mjera* opravdati djetetu tri dana izostanka. Međutim, nije ograničen broj takvih roditeljskih opravdanja pa roditelji znaju opravdavati po jedan dan izostanka mnogo puta. Velik broj škola ukazuje na ovaj problem, što zahtijeva doradu primarnog propisa, odnosno *Pravilnika o kriterijima za izricanje pedagoških mjera*. Pravobraniteljica za djecu nema ovlast tumačiti propise pa samim time ni određivati što se smije, a što ne u Kućnom redu škole. Stoga smo škole upućivali da se obrate pravnoj službi MZOM-a koja je nadležna za tumačenje propisa iz područja odgoja i obrazovanja. Ujedno smo ih upućivali da na nivou vijeća ravnatelja osnovnih škola iniciraju doradu propisa u ovom području kako im ne bi stvarali poteškoće u praksi i u konačnici bili u suprotnosti najboljem interesu djece.

S obzirom na ponovljene pritužbe roditelja zbog **nerazumijevanja zdravstvenih poteškoća učenika**, osobito u kontekstu **mentalnog zdravlja**, te minoriziranja bolesti zbog kojih učenici izostaju, ponovili smo prethodne preporuke. Preporučujemo školama prilagodbu odgojno-obrazovnog rada zdravstvenim potrebama djeteta, pružanje podrške te traženje savjetodavne pomoći od AZOO-a i vanjskih stručnjaka koji rade s djecom. Također savjetujemo odgojno-obrazovnim djelatnicima da prate promjene u ponašanju i neuobičajene znakove koji bi mogli ukazivati na poteškoće kod djeteta, te da o tome obavijeste stručne suradnike i u suradnji s njima dogovore plan intervencija.

Ukazali smo na potrebu intenzivnijeg praćenja i individualnog rada s djecom od strane stručnih suradnika. Učiteljima i nastavnicima naglasili smo važnost razumijevanja i osjetljivost prema djeci s kroničnim bolestima, djeci koja se vraćaju na nastavu nakon bolničkog liječenja i dužeg izostanka radi bolesti, kako bi im se pružila potrebna podrška kroz to stresno razdoblje.

Roditelji se obraćaju i zbog navodnog kršenja prava i dobrobiti djece u **provedbi izvanučioničke nastave** s aspekta sigurnosti, zdravlja i odgojno-obrazovne vrijednosti nastavnog sadržaja. Radi se o slučajevima gdje roditelji svoje svjetonazore stavljaju ispred utvrđenih školskih kurikuluma, godišnjih planova i programa školskih ustanova, uz izražavanje nepovjerenja u profesionalni integritet učitelja i stručnog tima škole i njihovu kompetentnost te promišljenost u postupku vrednovanja procesa učenja i ostvarenosti ishoda u odgojno-obrazovnom sustavu. Ne umanjujući ulogu koju roditelji imaju u odgoju djeteta, smatramo važnim oslušivati i želje djeteta, pri čemu roditelji mogu imati podržavajuću ulogu u promicanju dječjeg učenja i pozitivnih osjećaja prema školi. U konačnici, proveden inspekcijski nadzor pokazuje nam da škole terensku nastavu provode sukladno odredbama *Pravilnika o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti izvan škole*.

Neki roditelji izražavaju nezadovoljstvo organizacijom i provođenjem **školskih izleta i ekskurzija**. Jedan roditelj zatražio je naše mišljenje o **prijevozu učenika tijekom izleta**, konkretno o opravdanosti zabrane unošenja ruksaka s vodom, hranom i drugim nužnim stvarima u autobus. Na dan izleta, prije ulaska u autobus, predstavnica turističke agencije obavijestila je djecu da ne smiju unijeti ruksake u autobus, već ih moraju spremiti u prtljažnik, zbog čega su djeca putovala bez potrebne osobne prtljage. Skrenuli smo pozornost na to da *Pravilnik o izvođenju izleta, ekskurzija i drugih aktivnosti izvan škole* propisuje načine, uvjete, mjere sigurnosti te prava i obveze korisnika i davatelja usluga kod izvođenja poludnevni i jednodnevni izleta, višednevni ekskurzija, terenske nastave i škole u prirodi. Turistička agencija, kao davatelj usluge, obvezna je pružiti sve potrebne informacije te osigurati usluge sukladno ugovorenom i posebnim propisima, uključujući *Zakon o prijevozu u cestovnom prometu* koji nalaže javno objavljivanje općih uvjeta prijevoza. Opći uvjeti obično razlikuju putnu prtljagu koja se smješta u prtljažni prostor od ručne (osobne) prtljage, koju putnici mogu unijeti u autobus bez dodatne naplate, a koja obično uključuje manje torbe, ruksake i slično. Istaknuli smo da u postojećim propisima ne nalazimo osnovu niti opravdani razlog zbog kojeg bi se učenicima tijekom izleta zabranilo unošenje ručne prtljage manjih dimenzija, osobito ako ti uvjeti nisu pravovremeno priopćeni i obrazloženi školi, učenicima i njihovim roditeljima. Smatramo da takva zabrana može ugroziti prava djece, onemogućavajući im uživanje u uobičajenim standardima prijevoza, a *Etički kodeks* Udruge hrvatskih putničkih agencija nalaže primjenu visokih standarda društveno odgovornog poslovanja.

Prilikom organizacije izleta, ekskurzija i drugih odgojno-obrazovnih aktivnosti, škola treba uzeti u obzir brojne aspekte, uključujući uvjete prijevoza učenika za vrijeme navedenih aktivnosti, te potrebu osiguranja primjerenih uvjeta koji će učenicima omogućiti sigurno i primjereno sudjelovanje u navedenim aktivnostima. Pri tome svakako treba voditi računa o potrebi zaštite prava i interesa djece, njihovoj dobrobiti i sigurnosti.

Zaprimili smo pritužbe na **organizaciju i provedbu učeničkih natjecanja**, kao i na pojedine odredbe *Općih pravila za provedbu natjecanja i smotri učenika* ili posebnih pravila pojedinih natjecanja. U takvim slučajevima obraćali smo se AZOO-u, MZOM-u i odgovarajućoj strukovnoj udruzi, koji su kao suorganizatori odgovorni za organizaciju, provedbu i regularnost natjecanja. Zamolili smo ih da zajedničkim djelovanjem, u skladu s njihovim ovlastima, razmotre postojeće odredbe kako bi se otklonili eventualni propusti te osigurala regularnost natjecanja, uzimajući u obzir svrhu, ciljeve natjecanja i obvezu postupanja u najboljem interesu djeteta prema članku 3. *Konvencije o pravima djeteta*.

Pojedini odvjetnici obraćaju nam se tražeći pravna mišljenja i tumačenja zakonskih propisa, odnosno angažiranje našeg Ureda u predmetima u kojima zastupaju svoje stranke. Budući da su odvjetnici vjerojatno upoznati s nadležnošću i djelokrugom Ureda pravobranitelja za djecu, upućujemo ih na naše službene stranice na kojima su objavljena godišnja izvješća i stavovi o pitanjima zaštite prava i interesa djece u odgojno-obrazovnom sustavu. Predlažemo da se u slučajevima navodnog neprovođenja nadzora naloženih mjera obrate izravno MZOM-u i AZOO-u.

Škole su nam se također obraćale zbog neodgovarajuće suradnje s MZOM-om i ignoriranja njihovih upita i molbi za savjet, pomoć i upute. U takvim slučajevima apelirali smo na MZOM da aktivnije surađuje sa školama i pravovremeno dostavlja odgovore, upute i mišljenja, podsjećajući da je Ministarstvo zaduženo za praćenje primjene i provedbe zakona i drugih propisa u području odgoja i obrazovanja, izradu uputa te stručnih mišljenja i objašnjenja u vezi s njihovom primjenom i provedbom te odgovora na upite, predstavke i pritužbe građana u vezi s primjenom propisa iz djelokruga Ministarstva, kao i suradnju s agencijama, institucijama i ustanovama te s korisnicima i drugim relevantnim dionicima u okviru svog djelokruga.

U mnogim smo slučajevima pozvali i nadležne agencije u sustavu odgoja i obrazovanja - Agenciju za odgoj i obrazovanje (AZOO) i Agenciju za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO) - da, po potrebi, pruže školama stručno-savjetodavnu pomoć i podršku u skladu sa svojim ovlastima.

AZOO nas je izvijestila da je u ovoj godini provela ukupno 362 stručno-pedagoška nadzora u dječjim vrtićima, osnovnim školama, srednjim školama, učeničkim domovima, glazbenim i umjetničkim školama i centrima za odgoj i obrazovanje, što je u odnosu na prošlu godinu više od 50 %. Od toga je u predškolskim ustanovama provedeno 18 nadzora, u osnovnoškolskim ustanovama 242 nadzora, srednjoškolskim 92, glazbenim i umjetničkim školama 8, učeničkim domovima jedan i centrima za odgoj i obrazovanje dva nadzora. Stručno-pedagoški nadzori provedeni su temeljem podnesaka roditelja i učenika (dijelom anonimnih zbog zaštite identiteta), podnesaka ravnatelja, učitelja/nastavnika i stručnih suradnika. Polazište za provedbu stručno-pedagoških nadzora bili su zahtjevi Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih, Samostalnog sektora prosvjetne inspekcije, Uprave za odgoj i obrazovanje, Uprave za potporu i unapređenje sustava odgoja i obrazovanja, Pravobraniteljice za djecu i Pravobranitelja za osobe s invaliditetom te podnesci koje su druge ustanove dostavile AZOO-u u nadležno postupanje. 97 nadzora pokrenuto je na zahtjev roditelja.

Polazišta za postupanja AZOO-a i provedbu stručno-pedagoških nadzora bile su pritužbe na: neprimjerenu komunikaciju odgojitelja, odgajatelja, učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja s učenicima i roditeljima; nezadovoljstvo reakcijama ravnatelja i stručne službe škola na probleme; odnos odgojno-obrazovnih radnika prema radu; stručna i metodička osposobljenost učitelja/nastavnika: praćenje, ocjenjivanje i vrednovanje postignuća učenika: neostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda propisanih predmetnim kurikulumima i postupanje prema učenicima s teškoćama. Na temelju provedenih stručno-pedagoških nadzora i utvrđenog stanja, odgojno-obrazovnim radnicima predložene su odgovarajuće mjere za

unapređivanje odgojno-obrazovnog rada te sprečavanje i rješavanje poteškoća koje su uvjetovale pokretanje stručno-pedagoškog nadzora, uz rokove za izvješćivanje savjetnika o njihovome izvršenju. Viši savjetnici AZOO-a pružali su odgajateljima, odgojiteljima, učiteljima, nastavnicima, ravnateljima i stručnim službama dječjih vrtića i škola potrebnu stručnu pomoć u provedbi predloženih mjera.

Budući da rezultati nadzora mogu utjecati na daljnja prava i obveze učenika, pa čak i na njihovo redovno obrazovanje, preporučili smo da se u postupcima nadzora razgovara s djecom. Ova preporuka proizlazi iz zaključaka UN-ovog Odbora za prava djeteta na peto i šesto periodično izvješće RH, u kojima se ističe potreba pojačanja mjera koje bi osigurale da budući i sadašnji stručnjaci koji rade s djecom i za djecu sustavno prođu obuku o slušanju djece te kako da uvažavaju gledišta djece u svim odlukama koje se na njih odnose. AZOO nas je izvijestila da je, u prethodnoj godini, većinom omogućeno sudjelovanje učenika u postupku stručno-pedagoških nadzora.

U području odgoja i obrazovanja bilježi se porast pojedinačnih povreda prava djece, kao i povećanje broja stručno-pedagoških nadzora. Dio povreda proizlazi iz nepoznavanja dječjih prava, procedura postupanja i načina zaštite djece te iz nesigurnosti odgojno-obrazovnih djelatnika. Iz kontakata s djelatnicima odgojno-obrazovnog sustava uočavamo potrebu za osnaživanjem i intenzivnijim stručnim usavršavanjem u području dječjih prava, s naglaskom na vrednovanje ishoda obrazovnih ciljeva. Također, nedostaje sadržaja o dječjim pravima u programima formalnog obrazovanja učitelja, što bi trebalo biti polazište za poznavanje i poštivanje tih prava. UN-ov Odbor za prava djeteta ukazao je na nedovoljne kapacitete državnih službenika u ministarstvima i agencijama zaduženim za pružanje potpore nastavnicima, kao i na neadekvatnu obuku nastavnika. Preporučio je da RH poveća znanja i vještine službenika nadležnih ministarstava i agencija, pruži dodatnu podršku učiteljima te poboljša kvalitetu njihove izobrazbe.

U 2024. godini, AZOO je organizirao **3 841 stručni skup za odgojno-obrazovne djelatnike**, na kojem je sudjelovalo **176 476 osoba**. Skupovima je bio cilj stručno usavršavanje učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja, a teme su uključivale međupredmetni građanski odgoj i obrazovanje, ljudska prava te prava djece.

UN-ov Odbor za prava djeteta uočio je nedostatak smjernica za **građanski odgoj u osnovnim i srednjim školama** te preporučio provođenje sustavne obuke nastavnika o toj temi, kao i izradu smjernica za pripremu kvalitetnih nastavnih sadržaja. Unatoč tim preporukama, od 2019. godine građanski odgoj i obrazovanje u RH provodi se kao međupredmetna tema, što otežava praćenje realizacije i ishoda. Iz naših kontakata s djecom vidljivo je da nisu upoznata s dječjim pravima, stoga smatramo nužnim da se ovoj temi pristupi složenije i intenzivnije u svakodnevnom radu, a ne samo povodom obilježavanja Međunarodnog dana dječjih prava.

2.3.3 Srednjoškolsko obrazovanje

U sustavu odgoja i obrazovanja zaprimili smo najmanji broj pritužbi (58) za srednjoškolski sustav. Pritužbe roditelja i upiti djelatnika škola sličnog su sadržaja kao i za osnovnoškolski sustav odgoja i obrazovanja pa se preporuke, stavovi i upozorenja iz prethodnog poglavlja za osnovnu školu odnose i na srednju školu.

Vežano za **dostupnost** srednjoškolskog obrazovanja, primjedbe i upiti roditelja ili skrbnika odnosili su se na nemogućnost upisa djece u željeni program srednje škole, premještanje učenika u drugu školu, kriterije za upis u srednje škole te upis kandidata koji su se školovali u inozemstvu.

Roditelje koji su se prituživali na **nemogućnost upisa djece u željeni program** upoznavali smo s važećim propisima, posebice *Pravilnik o elementima i kriterijima za vrednovanje kandidata za upis u I. razred srednje škole* te smo ih upućivali na obraćanje školama, MZOM-u i CARNET-u. Zamolbe roditelja odnosile

su se na pomoć pri **premještanju djeteta u drugu školu**, kada se dijete nije uspjelo prilagoditi ili je shvatio da odabrani smjer nije ono što želi.

Jedna od zamolbi se odnosila na dijete koje je zbog nezadovoljstva razrednim okruženjem i nemogućnosti prilagodbe novoj sredini, razvilo ozbiljne poteškoće mentalnog zdravlja. Unatoč podršci roditelja i stručne službe škole, zdravstveni problemi djeteta pogoršali su se boravkom u sredini u kojoj se nije osjećalo dobro. Svjesni smo zahtjeva procedure premještanja i kriterija raspoloživih mjesta, kao i krutosti sustava te neosjetljivosti na individualne potrebe djeteta. Nacionalni propisi često ne predviđaju odgovarajuća rješenja kojima bi se ostvarila prava i interesi djeteta u različitim situacijama tijekom obrazovanja. No, *Konvencija o pravima djeteta*, koja ima nadzakonsku snagu, u čl. 28. navodi da će države stranke u svrhu ostvarenja prava na obrazovanje postupno i na temelju jednakih mogućnosti za svu djecu poticati razvoj različitih oblika srednjoškolskog obrazovanja, uključujući opću i stručnu izobrazbu, te ih učiniti raspoloživim i dostupnim svakomu djetetu te poduzeti odgovarajuće mjere, kao što su uvođenje besplatne izobrazbe i osiguranje materijalne podrške kad je ona potrebna te mjere za poticanje redovitog dolaska na nastavu i smanjenje stope ispisa djece iz škole.

Polazeći od načela najboljeg interesa djeteta, institucije pri donošenju odluka koje se tiču djece moraju, uz poštivanje propisa koji uređuju sustav odgoja i obrazovanja, prvenstveno voditi računa o najboljem interesu djeteta u svakom pojedinom slučaju, kako to nalaže čl. 3. *Konvencije o pravima djeteta*. Postupanje u skladu s tim načelom podrazumijeva da odrasli trebaju preuzeti odgovornost za dijete i posljedice njihove odluke na dijete. Stoga, kod ovakvih pritužbi upućujemo preporuke školama i nadležnom ministarstvu da s posebnom pažnjom razmotre roditeljske zamolbe te, u interesu djeteta i zaštite njegovog cjelokupnog zdravstvenog stanja, pruže podršku kako bi dijete moglo ostvariti svoje pune potencijale i pronaći način za upis u željeni smjer.

Zaprimali smo upite roditelja vezano uz **upis u srednju školu po povratku obitelji iz inozemstva**. Roditelji izražavaju ljutnju i zabrinutost jer njihova djeca, po povratku, ne dobivaju potrebnu podršku obrazovnog sustava. Djeca koja su se školovala u inozemstvu zbog posla roditelja ili su završila neki od međunarodnih programa i njihovi roditelji žalili su nam se i na nemogućnost **adekvatnog vrednovanja i prijepis ocjena pri prelasku djeteta u nacionalni program**, kao i nemogućnost nastavka školovanja po istom međunarodnom programu. Upućivali smo ih na važeće propise kojima je uređeno pitanje upisa u srednje škole te im savjetovali da se za dodatne informacije obrate upravnom tijelu nadležnom za poslove obrazovanja u pojedinoj županiji. Također smo upućivali pojedinačne preporuke nadležnom ministarstvu.

Iz pojedinačnih pritužbi i obilazaka škola uočavamo razlike u **sigurnosnim i prostornim uvjetima srednjih škola**, zbog čega upućujemo preporuke osnivačima i školama.

Nakon odluke o **zaključavanju škola**, donesene nakon tragičnog događaja u osnovnoj školi u Zagrebu, zaprimali smo pritužbe roditelja, djece i učitelja srednjih škola zbog zaključavanja i nemogućnosti izlaska van škole tijekom malog odmora. U tijeku pisanja Izješća aktualni su **učenički bojkoti nastave** u nekoliko srednjih škola. Uočavamo da mjera zaključavanja nije dovoljno jasno iskomunicirana – cilj mjere trebao je biti sprječavanje ulaska stranih osoba, a ne ograničavanje aktivnosti djece i mladih. Smatramo da je izuzetno važno jasno komunicirati mjere svim dionicima, osobito samoj djeci, sukladno njihovoj dobi. Preporučujemo i da se od djece zatraži njihovo mišljenje o tome kako se osjećaju u zaključanom okruženju. Dio djece izrazio je tjeskobu i stav da ih mjera potiče na otpor i neprimjereno ponašanje, što je kontraproduktivno i nije u njihovom interesu.

Pritužbe na **kadrovske uvjete, programe i sadržaje** gotovo su iste kao i za osnovnu školu. Za nekoliko škola koje su nam se obratile zbog **nedostatka stručnog suradnika psihologa**, uputili smo preporuku nadležnom ministarstvu za izdavanjem suglasnosti, što smo učinili i za neke srednje škole i učenički dom nakon njihovog obilaska.

S obzirom na veći broj djece s teškoćama u razvoju, djece iz rizičnih obitelji, djece s poteškoćama mentalnog zdravlja i problema u ponašanju, smatramo nužnim snimiti stanje i potrebe na nivou svake srednje škole i učeničkog doma te osigurati stručne suradnike potrebnih profila. Cilj tih aktivnosti je rano prepoznavanje potreba djece, pružanje stručne podrške svim dionicima odgoja i obrazovanja te jačanje preventivnih aktivnosti.

Jedna otočna škola zatražila je pomoć i savjet u **postupanju s novoupisanom učenicom koja ima poteškoće mentalnog zdravlja** te koja je pokušala počinuti suicid. S obzirom na osjetljivost situacije, školu smo uputili da zatraži savjet i pomoć AZOO-a, nadležnih županijskih službi Obiteljskog centra te Službe za mentalno zdravlje HZJZ-a. Također smo preporučili da u školi organiziraju sastanak studije slučaja na kojem bi sudjelovala AZOO, školska liječnica i djelatnici PU HZSR-a, radi razmjene informacija i izrade Plana stručne podrške za učenicu s jasnim mjerama, nositeljima mjera, rokovima i očekivanim ishodima. Naglasili smo potrebu intenzivne međuresorne suradnje, prvenstveno sa školskim liječnikom, te kontinuirano praćenje učenice.

Pritužbe zbog **neprimjerenog i nepravednog ponašanja učitelja i profesora** upućivali smo nadležnim tijelima (AZOO-u, ASOO-u te po potrebi i PI-ju). AZOO nas je izvijestio da je proveo 82 stručno-pedagoška nadzora u srednjoj školi, a ASOO 55 stručno-pedagoških nadzora u strukovnim školama. Od 55 nadzora, u njih 9 provedena je anketa o procjeni kvalitete rada nastavnika. Stručno-pedagoških nadzora u koje su bili uključeni učenici s TUR-om bilo je deset.

Jedna škola dostavila nam je upit u odnosu na **planirano sudjelovanje djece na sastanku** u školi na kojem se raspravlja o prijavi neprihvatljivog ponašanja profesorice, na kojem su, osim djece, trebali sudjelovati roditelji, profesorice i ostali dionici. Ne smatramo da je nužno, niti u najboljem interesu djece, njihovo sudjelovanje na takvom sastanku. Iako je mišljenje djece vrlo važno i treba se čuti, ne treba se djecu dovoditi u neugodnu situaciju pred odraslom osobom na koju se pritužuju, jer će iz straha i nelagode vjerojatno zadržati svoje istinske stavove, te je samim time upitna svrha njihovog sudjelovanja. Stručna služba škole, zajedno s razrednicom, mora pažljivo razmotriti mišljenje djece, vodeći računa da se djeca dodatno ne traumatiziraju i poštujući njihova prava i najbolje interese. Odgovornost za rješavanje problema snose odrasli, te, s obzirom na dugotrajnost problema, predlažemo aktivno uključivanje AZOO-a i PI-ja.

Međusobni odnosi roditelja i radnika odgojno-obrazovnih ustanova

Pojedinačne prijave povreda prava u području odgoja i obrazovanja, ali i razgovori s roditeljima i odgojno-obrazovnim djelatnicima, pokazuju da su međusobni odnosi nezadovoljavajući. To se posebno ogleda u situacijama koje zahtijevaju pojačani angažman obje strane u cilju pružanja pomoći djetetu s određenim poteškoćama. Izostaje razmjena potpunih i pravovremenih informacija, kvalitetna komunikacija i međusobno povjerenje. Stoga se roditelji često obraćaju pravobraniteljici za djecu s pritužbom na komunikaciju odgojno-obrazovnih djelatnika, nedostatak senzibiliteta i želje da se djetetu pomogne. Uočavamo da roditelji nemaju pravovremene i cjelovite informacije o nadležnostima, obvezama i odgovornostima odgojno-obrazovnih ustanova, stoga očekuju da im pravobraniteljica da informaciju ili uputu, riješi njihove dvojbe ili bude medijator u odnosu s ustanovom, a nerijetko i da sankcionira radnika vrtića/škole. Manji dio roditelja, povrijeđenih odlukom ili postupcima ustanove, ne pokušava problem riješiti izravno s djelatnicima ili vodstvom ustanove, pa im savjetujemo da problem pokušaju riješiti na nivou same ustanove prije obraćanja vanjskim institucijama. Neki roditelji, zbog neispunjenih očekivanja, prijete medijima, odvjetnicima, policijom pa i pravobraniteljicom za djecu te uključuju više dionika u rješavanje slučaja. Često su takve situacije usmjerene na dokazivanje krivnje, a ne na dobrobit djeteta te rezultiraju dodatnim kršenjem prava djeteta, ispisivanjem djeteta iz škole ili „osvećivanjem“ djetetu kroz ocjene i pedagoške mjere te sramoćenje pred razredom. Odgojno-obrazovni djelatnici, koji se osjećaju povrijeđenima postupcima roditelja, skloni su u takvim situacijama roditelje prijaviti PU HZSR-a zbog navodnog zanemarivanja djeteta.

Posebno zabrinjavaju slučajevi u kojima odgojno-obrazovni djelatnici zbog prijetnji pojedinih roditelja odustaju od svojeg stručnog mišljenja ili planirane mjere, što je posebno izraženo u odnosu na postupanja s djecom s TUR-om ili PUP-om. To u konačnici rezultira ohrabriranjem roditelja te dodatnim krše-

njem prava djeteta i zanemarivanjem njegovih potreba i najboljih interesa. Kao i u svim pojedinačnim pritužbama, roditelje upućujemo na obraćanje AZOO-u i PI-ju, a u slučaju roditeljskog zanemarivanja djetetovih obrazovnih potreba, savjetujemo školi da slučaj prijavi HZSR-u.

Smatramo da je nužna edukacija i osnaživanje odgojno-obrazovnih radnika za suradnju s roditeljima, ali i nadopuna sadržaja formalnog te permanentnog obrazovanja odgojno-obrazovnih djelatnika tema suradnje i komunikacije s roditeljima. Roditelje je nužno upoznati s mogućnostima i načinima komunikacije s odgojno-obrazovnom ustanovom, međusobnim obvezama, pravovremenim dijeljenjem informacija na dobrobit djeteta, njihovim pravima, zakonskim propisima i protokolima postupanja u određenim situacijama, te s ovlastima i radom Vijeća roditelja, čija je uloga često formalna, a stvarna participacija u životu i radu ustanove nedovoljna.

Međusobni odnosi radnika odgojno-obrazovnih ustanova i njihov utjecaj na djecu

Manji broj prijava pokazao nam je da pojedini odgojno-obrazovni djelatnici, u pokušaju ostvarivanja osobnih ciljeva ili zbog nezadovoljavajućih odnosa s kolegama, manipuliraju djecom i uključuju ih u razrješavanje svojih odnosa. Takvi postupci šalju negativnu odgojnu poruku i stavljaju odgovornost rješavanja sukoba i teret zauzimanja strana na učenike, što je nedopustivo. Nažalost, odgojno-obrazovni sustav nema uspostavljen mehanizam zaštite učenika od sukoba odraslih osoba koji utječu na kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa, na osiguranje skladnog i odgojno poticajnog okruženja, a time i na prava i interese učenika. Uočavamo da ravnatelji često ne vrednuju povredu etičkih načela ili kućnog reda ustanove kao povredu radne obveze s mogućim sankcijama, te očekuju da će netko izvan ustanove preuzeti njihovu odgovornost za sankcioniranje djelatnika i rješavanje problema. Stoga takve prijave prosljeđujemo AZOO-u i PI-ju te očekujemo aktivno uključivanje vodstva ustanove.

Suradnja odgojno-obrazovnih ustanova s roditeljima i drugim tijelima i ustanovama radi zaštite najboljeg interesa djeteta

Složene situacije kršenja prava djece – poput konfliktnih razvoda roditelja, provođenja ovrhe nad djetetom u školi, žurnog izdvajanja djeteta, problema u ponašanju, teškoća u razvoju te ugrožavajućeg ponašanja roditelja - ukazuju na nedostatak komunikacije i suradnje među institucijama koje su ili bi trebale biti uključene u pomoć djetetu. Stječe se dojam da svaka ustanova ulaže puno energije u rješavanje problema, a problem se ne rješava jer se međusobno ne čuju i ne koordiniraju mjere. Nažalost, rješavanjem kompleksnog slučaja bavi se po nekoliko ustanova u dugom vremenskom periodu, a problemi djeteta se multipliciraju. Uglavnom su to situacije djece s višestrukim problemima u ponašanju i teškoćama u razvoju te složenim obiteljskim situacijama. Odgojno-obrazovni djelatnici se ne snalaze, a uočljiva je nesigurnost u postupanju i poduzimanju mjera te nedovoljna suradnja i razmjena informacija s vanjskim tijelima. Razmjena informacija s tijelima izvan sustava odgoja i obrazovanja uglavnom je pisana, a čekanje odgovora je najčešće dugotrajno te se u međusobnom dopisivanju gubi vrijeme u kojem bi se mogla pružiti konkretna pomoć djetetu. U takvim situacijama preporučamo uspostavu koordinirane suradnje škole sa svim institucijama zaduženima za zaštitu prava djece te uvođenje prakse sastanaka „studija slučaja“ na kojima će se izraditi individualni plan stručne podrške djetetu te odrediti konkretne mjere s jasno definiranim nositeljima, rokovima i očekivanim ishodima. Također, primjećujemo da se odgojno-obrazovni djelatnici olako odriču svojeg mišljenja i stava o tome što je u najboljem interesu djeteta, kada je riječ o odgojno-obrazovnom statusu te kada je u pitanju određivanje primjerenog oblika školovanja, prihvaćaju mišljenje vanjskog suradnika, najčešće liječnika koji dijete vidi u sasvim drugom kontekstu, ponekad samo jednom. Takve situacije često mogu dovesti do dodatnog kršenja dječjih prava, nedobivanja odgovarajuće stručne podrške te nerealnih očekivanja i zahtjeva roditelja koje dijete nije u stanju ispuniti. Iz tih razloga smatramo nužnim osnaživanje odgojno-obrazovnih djelatnika u formuliranju i zastupanju vlastitog mišljenja kada je riječ o najboljem interesu djeteta u području odgoja i obrazovanja.

Osim sastanka „studije slučaja“, preporučujemo i redovitu razmjenu informacija odgojno-obrazovne ustanove s nadležnim HZSR-om kako bi se na vrijeme identificiralo da se u obitelji djeteta provodi neka od mjera obiteljsko-pravne zaštite i kako bi u vrtiću/školi dijete dobilo odgovarajuću podršku. Škole se žale da HZSR najčešće nije sklon dijeliti informacije niti odgovarati na njihove prijave ili upite, što im otežava rad s djetetom. Na takvim primjerima uočavamo da pojedine institucije tumače *Opću uredbu o zaštiti podataka* kao izgovor, a ne kao mogućnost za zaštitu dječjih prava, što je nedopustivo jer se informacije dijele s institucijom koja je zadužena za pomoć djetetu te je podjednako kazneno odgovorna u slučaju nezakonitog iznošenja privatnih podataka o djetetu.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

Predškolski odgoj i obrazovanje

- Izraditi mrežu dječjih vrtića u svim područjima RH.
- Razmotriti načine osiguravanja financiranja predškolskog odgoja iz Državnog proračuna s ciljem smanjenja razlika u dostupnosti i kvaliteti.
- Ujednačiti subvencioniranje i kriterije za upis u dječje vrtiće na razini države, s ciljem osiguravanja jednake dostupnosti predškolskog odgoja za svu djecu.

Osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje

- U osiguravanju školskog prijevoza voditi se individualnim potrebama i najboljim interesom djeteta.
- Osigurati dostupnost cjelodnevne nastave ili produženog boravka djeci od 1. do 4. razreda u svim školama u kojima postoji iskazani interes i potreba.
- Osigurati topli i nutritivno zdrav obrok svoj djeci u RH.
- Osigurati u svim odgojno-obrazovnim ustanovama stručne suradnike potrebnog profila ili mobilni tim stručnih suradnika za više odgojno-obrazovnih ustanova, posebice u manjim mjestima i na otocima.
- Redovito pratiti, evidentirati i dokumentirati rad i ponašanje djelatnika te poduzimati mjere sukladno *Zakonu o radu* i *Etičkom kodeksu* u slučaju kad postoji sumnja da je djelatnik počinio kazneno djelo na štetu djeteta, a kazneni postupak još nije započeo.
- Uspostaviti sustav licenciranja rada učitelja, nastavnika, stručnih suradnika i ravnatelja te donijeti Pravilnik kojim bi se propisao program, postupak i način stjecanja, izdavanja i obnavljanja licencije.
- Provjeravati osuđivanost svih djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova prilikom zapošljavanja i mentora kod poslodavca te periodično provoditi takve provjere.
- U odnosima i postupanju s učenicima uvažavati individualne potrebe i specifičnosti.
- Nakon izricanja pedagoške mjere učeniku izraditi individualni plan stručne podrške te intenzivirati individualni rad s učenikom.
- Osigurati sadržaje odgoja i obrazovanja za ljudska/dječja prava u programima učiteljskih i nastavničkih studija.
- Pojačati stručna usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika u području dječjih prava te jačanja učiteljskih kompetencija s naglaskom na evaluiranje ishoda takvih edukacija.
- Na početku pedagoške/školske godine upoznati roditelje s pravima i obvezama, internim aktima ustanove, protokolima postupanja, mogućnostima njihovog sudjelovanja i suradnje te o proceduri obraćanja u slučaju upita i/ili pritužbi.
- U složenijim situacijama prakticirati sastanke studije slučaja odgojno-obrazovne ustanove s drugim nadležnim službama te redovito razmjenjivati informacije s HZSR-om.

- U programe učiteljskih i nastavničkih fakulteta te stručnih usavršavanja uvesti više sadržaja koji se odnose na komunikaciju i suradnju s roditeljima.
- Osnaživati odgojno-obrazovne djelatnike u zastupanju svojeg mišljenja o najboljem interesu djeteta u području odgoja i obrazovanja.

2.3.4 Primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju

Problemi vezani uz ostvarivanje odgojno-obrazovnih prava djece s TUR-om ostaju važna tema kojom se Ured pravobranitelja za djecu kontinuirano bavi. U 2024. godini bilježimo gotovo 14 % više prijava o pojedinačnim povredama prava djece s TUR-om na odgoj i obrazovanje u odnosu na godinu ranije. Najzastupljenije kršenje prava evidentirano je u sustavu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja, pri čemu se većina prijava odnosi na nedostatak kompetencija odgojno-obrazovnih radnika u prilagodbi nastavnog procesa učenicima s TUR-om, kao i na primjenu novog *Pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima*. U sustavu predškolskog odgoja i obrazovanja izražen je problem neupisivanja djece s TUR-om u vrtiće, kao i provedbe opservacijskih ugovora, dok se u sustavu srednjoškolskog obrazovanja ponovno ističe problem provedbe primjerenog programa obrazovanja.

Prema podacima HZJZ-a, Hrvatski registar osoba s invaliditetom bilježi 69 613 djece s TUR-om u dobi od 0 do 17 godina (stanje na dan 28.1.2025.), što predstavlja rast u odnosu na prošlu godinu. I dalje je u ukupnom broju više dječaka (60 %) nego djevojčica (40 %) te je najviše djece s TUR-om u dobi od 14 do 17 godina (31 %). Geografska zastupljenost djece slijedi prošlogodišnji trend pa najveći broj djece s TUR-om živi u Gradu Zagrebu (23 %) i Splitsko-dalmatinskoj županiji (12 %). Prema vrsti teškoća najzastupljeniji su poremećaji glasovno-govorne komunikacije (29 %), oštećenja središnjeg živčanog sustava (19 %) i višestruka oštećenja (18 %), što prati prošlogodišnji trend.

Važno je naglasiti da se znatan dio aktivnosti Ureda odnosio na poticanje poboljšanja sustava odgoja i obrazovanja za djecu s TUR-om na općoj razini. Ured je sudjelovao na znanstvenim i stručnim skupovima, seminarima i događajima na temu inkluzivnog odgoja i obrazovanja te rane intervencije za djecu s razvojnim teškoćama i njihove obitelji.

U daljnjem tekstu dat ćemo pregled obrazovanja djece s TUR-om prema tri sustava odgoja i obrazovanja.

Djeca s teškoćama u razvoju u sustavu predškolskog odgoja i obrazovanja

U području predškolskog odgoja i obrazovanja problemi vezani uz uključivanje djece s TUR-om i dalje su izraženi. Kao i u 2023. godini, najveći broj prijava odnosi se na nemogućnost upisa djece s TUR-om u vrtiće i skraćivanje trajanja njihovog boravka. Posebno se ističe problematika provedbe opservacijskih ugovora te odgoda upisa u prvi razred osnovne škole.

U slučajevima nemogućnosti upisa najčešće tražimo nadležno postupanje PI-ja te osnivaču vrtića upućujemo preporuku za uključivanje djeteta u vrtić. U nekoliko su slučajeva, osnivači uvažili našu preporuku, te su dodatnim naporima stvorili uvjete za upis djeteta u vrtić.

Nemogućnost upisa djece povezana je s nekoliko ključnih problema: nedostatkom kompetencija odgojitelja za rad s djecom s TUR-om, ograničenom stručnom podrškom, nedostatnim resursima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (JLPS) te negativnim stavovima odgojitelja prema djeci s TUR-om. Vrtići često navode spremnost za upis djece s TUR-om, no uz uvjet da su ispunjeni odgovarajući preduvjeti poput dovoljnog broja odgojitelja, stručnih suradnika i pristupačnosti vrtića. Međutim, nedostatak kapaciteta i kadra ponekad se koristi kao opravdanje za nedostatak želje i spremnosti za uključivanjem djece s TUR-om.

Odgojitelji imaju ključnu ulogu u osiguravanju kvalitete odgojno-obrazovnog procesa, stoga je nužno osigurati njihovo dodatno stručno usavršavanje. To uključuje stjecanje znanja o razvojnim teškoćama, prilagodbu metoda rada te primjenu inkluzivnih praksi. Poseban je problem zabilježen kod djece s poremećajima iz autističnog spektra – dok neki vrtići pokazuju spremnost na prilagodbu programa, drugi navode nedostatak uvjeta ili stručnog kadra.

Zaprimali smo i pritužbe u vezi **opsega boravka djeteta s TUR-om u vrtiću**. U tim slučajevima tražili smo postupanje nadležnih institucija (AZOO-a i/ili PI). Skraćivanje vremena boravka djece s TUR-om najčešće je posljedica nedostatka podrške pomagača, manjka stručnih djelatnika u vrtiću te nedostatnih kompetencija odgojitelja. Takve odluke ponekad nisu temeljene na stvarnim potrebama djeteta već na organizacijskim ograničenjima vrtića, što može dovesti do diskriminacije i stavljanja djece s TUR-om u nepovoljan položaj u odnosu na vršnjake. Ovo ograničenje ima višestruke negativne posljedice: otežava socijalnu integraciju, ograničava razvojne mogućnosti djece te stvara dodatne izazove roditeljima u usklađivanju poslovnih i obiteljskih obveza. Praksa pokazuje da se često pribjegava skraćenom boravku kao privremenom rješenju tijekom razdoblja prilagodbe ili zbog nedostatka adekvatne podrške.

Niz pritužbi roditelja i upita vrtića odnosilo se na provedbu **opservacijskog ugovora**. Roditelje smo savjetovali da se, u slučajevima kada nisu zadovoljni provedbom opservacijskog ugovora ili smatraju da vrtić ne postupa u skladu s potrebama njihovog djeteta, obrate osnivaču vrtića ili AZOO-u radi dodatne podršku i savjetovanja. U nekim slučajevima smo se obratili AZOO-u za provedbu stručno-pedagoškog nadzora, dok smo u drugim slučajevima voditeljstvo vrtića uputili da se za sve pravne nedoumice izravno obrate nadležnom ministarstvu.

Opservacijski ugovor sklapa se između predškolske ustanove i roditelja/skrbnika djeteta te se standardno provodi u tromjesečnom razdoblju tijekom kojeg stručni tim vrtića sustavno prati i procjenjuje razvojne karakteristike i specifične potrebe djeteta. Tijekom tog razdoblja, tim ima zadaću kreirati individualni odgojno-obrazovni plan odgoja i obrazovanja koji će najbolje odgovarati potrebama djeteta, identificirati dodatne resurse ili podršku te osigurati primjerenu inkluziju djeteta u skupinu. Osim podrške za dijete, potrebno je planirati i podršku za roditelje kao sastavni dio rada. Vrtić je dužan pozvati roditelje na sastanak na kojem će ih uključiti u izradu individualiziranog odgojno-obrazovnog plana, predstaviti vremensku strukturu programa prilagođenu razvojnom statusu djeteta te pojasniti potrebne prilagodbe okruženja (prostor, oprema, sredstva).

Važno je naglasiti da dijete tijekom opservacije treba provoditi dovoljno vremena u vrtiću kako bi se mogla izvršiti kvalitetna procjena. Praksa pokazuje da ograničavanje boravka djeteta na vrlo kratko vrijeme (primjerice, jedan do dva sata dnevno) nije dovoljno za sveobuhvatnu procjenu i često može rezultirati nepotpunim uvidom u djetetove sposobnosti i potrebe.

U iznimnim slučajevima, kada nije moguće provesti adekvatnu procjenu tijekom početnog tromjesečnog razdoblja, opservacijski ugovor može se jednokratno produžiti za dodatna tri mjeseca. AZOO nas je obavijestio da vrtići često produžuju trajanje opservacijskih ugovora zbog neredovitog dolaska djeteta (npr. zbog bolesti), što je opravdani razlog za produženje.

Zaprimali smo i pritužbe zbunjenih i nezadovoljnih roditelja **djece s TUR-om koja su ostvarila drugu odgodu upisa u prvi razred osnovne škole**. Iako je postupak odgode školovanja reguliran *Pravilnikom o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnog povjerenstva (NN 67/14)*, roditeljima često nije dovoljno pojašnjeno što dalje s predškolskim obrazovanjem njihovog djeteta. Prema članku 10. navedenog *Pravilnika*, privremeno oslobađanje od upisa u prvi razred ostvaruje dijete kojemu je zdravlje teško oštećeno ili ima višestruke teškoće. Međutim, roditelji često nisu upoznati s činjenicom da dobivanje odgode školovanja automatski ne jamči nastavak boravka u dotadašnjem vrtiću, što stvara značajne probleme jer roditelji tada moraju tražiti novi vrtić ili program za svoje dijete.

Pregledom mrežnih stranica dječjih vrtića većih gradova u Hrvatskoj, uočava se da većina vrtića nema jasno istaknute informacije o mogućnostima nastavka pohađanja vrtića za djecu s drugom odgodom školovanja. Kada roditelji traže novi vrtić koji će primiti njihovo dijete u program predškole, suočavaju se s izazovima poput ograničenih kapaciteta, nedostatka specijaliziranih programa, gubitka kontinuiteta u radu s djetetom te poteškoća prilagodbe djeteta na novu sredinu u osjetljivom razdoblju.

Stav Ureda pravobranitelja za djecu jest da bi se JLPS-i trebali aktivno uključiti u osiguravanje kontinuiteta predškolskog obrazovanja za djecu s TUR-om koja su dobila drugu odgodu upisa, posebice s obzirom na to da su ta djeca u potrebi za dodatnom podrškom u razvoju. Smatramo da je potrebno razviti jasne protokole za postupanje u slučaju druge odgode, osigurati prednost pri upisu u predškolske programe za djecu, razvijati specijalizirane programe, te bolje informirati roditelje o njihovim pravima i mogućnostima. U konačnici, potrebno je uspostaviti sustav praćenja i podrške za djecu s TUR-om koja su dobila drugu odgodu od upisa u prvi razred osnovne škole.

Djeca s TUR-om u sustavu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja

Najveći broj prijava u ovom području odnosi se na nedostatak kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika za prilagodbu nastave i pružanje potrebne podrške učenicima s TUR-om, na dostupnost pomoćnika u nastavi/komunikacijskih posrednika u kontekstu donošenja novog *Pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima*, te na izradu i primjenu individualiziranih kurikuluma i organizaciju primjerenih programa obrazovanja.

Često su nam se obraćali roditelji učenika s TUR-om pritužujući se na **nedostatne kompetencije odgojno-obrazovnih djelatnika**. U takvim slučajevima zatražili smo stručno-pedagoški nadzor AZOO-a kako bi se utvrdili mogući propusti u postupanju učitelja/nastavnika, te poduzele potrebne mjere za unaprjeđenje kvalitete rada pomoćnika u nastavi. Često se pokazalo da teškoće učenika proizlaze iz nesnalazjenja učitelja/nastavnika da svakom učeniku pristupi u skladu s njegovim specifičnim potrebama. Također, škole su se obraćale s pritužbama o teškoćama u odgojno-obrazovnom uključivanju učenika s TUR-om; u tim slučajevima savjetovali smo školama da se za stručnu i savjetodavnu pomoć obrate AZOO-u te ih uputili na programe stručnog usavršavanja za jačanje kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika za rad s učenicima s TUR-om.

Kompetencije za rad s učenicima s TUR-om obuhvaćaju skup znanja, vještina i stavova koji omogućuju učinkovito prepoznavanje i zadovoljavanje specifičnih potreba učenika, od prepoznavanja djece s razvojnim odstupanjima, poznavanja prilagodbi nastavnih metoda, izrade individualiziranih kurikuluma (IK) do poticanja socijalne uključenosti. Mnogi učitelji nisu dovoljno educirani o specifičnim metodama rada s učenicima s TUR-om, što umanjuje kvalitetu nastavnog procesa, a nedostatak stručnih djelatnika (npr. edukacijskih rehabilitatora i logopeda) dodatno otežava situaciju.

Razvoj kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika za rad s učenicima s teškoćama zahtijeva sustavan pristup koji uključuje kontinuiranu edukaciju, institucionalnu podršku i primjerene resurse za rad. Smatramo da je potrebno u kurikulume učiteljskih i nastavničkih studija uključiti više sadržaja vezanih uz inkluzivno obrazovanje, s ciljem kvalitetnije pripreme budućih odgojno-obrazovnih djelatnika za rad u inkluzivnom okruženju. Ujedno je potrebno organizirati redovita stručna usavršavanja koja će se usmjeriti na različite razvojne teškoće, s naglaskom na praktične vještine i primjere dobre prakse. Pri tome je potrebno raditi na unaprjeđenju digitalnih kompetencija odgojno-obrazovnih radnika, što uključuje uporabu digitalnih alata u radu s učenicima s TUR-om. Odgojno-obrazovni djelatnici u školama, posebice onima u kojima ne postoji cjelovita stručna služba, trebali bi se intenzivnije povezivati s centrima za rehabilitaciju, centrima za odgoj i obrazovanje, kao i udrugama koje pružaju podršku djeci s TUR-om radi razmjene iskustava i stručne podrške. Nadalje, za podizanje kvalitete inkluzivne prakse, nužno je da škola bude opremljena primjerenim didaktičkim sredstvima i tehnologijom prilagođenom učenicima s TUR-om kako bi im se omogućila kvalitetna nastava. Isto tako, škole bi trebale dobiti dodatnu institucionalnu podršku kroz povećanje broja stručnih suradnika.

U odnosu na novi **Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima** (NN 85/24) zaprimili smo brojne pritužbe roditelja, škola i udruga koje rade na području prava djece. *Pravilnik* operacionalizira odredbe *Zakona o osobnoj asistenciji* (NN 71/23), specificirajući kriterije za angažiranje pomoćnika u nastavi/komunikacijskih posrednika, njihove odgovornosti te uvjete za priznavanje prava na podršku pomoćnika u nastavi/komunikacijskih posrednika tijekom odgojno-obrazovnog procesa. Pritužbe su se najvećim djelom odnosile na članak 5. *Pravilnika*, prema kojem je broj pomoćnika u posebnom razrednom odjelu ili odgojno-obrazovnoj skupini ograničen na najviše dva. Roditelji i stručnjaci ističu kako je nemoguće da jedan ili dva pomoćnika pruže primjerenu podršku razredu s više učenika koji imaju različite i složene potrebe.

Jedan od najvećih izazova u primjeni *Pravilnika* odnosi se na smanjenje broja pomoćnika u nastavi u posebnom razrednom odjelu ili odgojno-obrazovnoj skupini, što otežava osiguravanje individualne podrške svakom učeniku kojem je ona potrebna. Problem dodatno pogoršava činjenica da je jedan pomoćnik u nastavi često raspoređen na više učenika s različitim teškoćama, što otežava prilagodbu podrške specifičnim zahtjevima svakog učenika. Primjerice, ako jedan učenik treba pomoć u kretanju, drugi u uzimanju hrane, a treći u obavljanju higijenskih potreba, gotovo je nemoguće istovremeno zadovoljiti njihove potrebe na odgovarajući način. Smatramo da zakonska ograničavanja broja pomoćnika ne uzimaju u obzir individualne potrebe učenika niti složenost njihovih teškoća, što u praksi dovodi do nedovoljne podrške onima kojima je asistencija nužna.

Drugi problem proizlazi iz ograničavanja podrške prema kategorizaciji teškoća, a ne prema stvarnim potrebama učenika. Takav pristup ne uzima u obzir individualne razlike među učenicima te dovodi do neadekvatne podrške koja nije u skladu s njihovim razvojnim osobitostima. Zbog toga neki učenici ostaju bez potrebne pomoći, što može negativno utjecati na njihovu motivaciju, samopouzdanje i napredak u učenju. Osim toga, u praksi nije osigurana dovoljna fleksibilnost u dodjeli pomoćnika, zbog čega je sustav podrške često statičan i ne prilagođava se promjenjivim potrebama učenika. To znači da se pomoćnici u nastavi dodjeljuju prema unaprijed definiranim kategorijama, bez mogućnosti promjene u slučaju novih potreba učenika tijekom školske godine. Takav pristup unazađuje sustav podrške i može dovesti do isključivanja učenika iz aktivnog sudjelovanja u nastavi.

Kako bi se prevladali navedeni izazovi i osigurala učinkovita podrška učenicima s TUR-om, potrebno je uvesti određene izmjene u spomenuti *Pravilnik*. MZOM-u smo preporučili da osnovni kriterij za osiguravanje pomoćnika u nastavi bude funkcioniranje učenika u školi, a ne kategorizacija teškoća ili oblik školovanja. U slučajevima kada postojeća podrška nije dovoljna, potrebno je omogućiti individualiziranu podršku prilagođenu sposobnostima i potrebama pojedinaca. Stoga smatramo nužnim preispitati odredbu koja ograničava broj pomoćnika na najviše dva u posebnom razrednom odjelu ili odgojno-obrazovnoj skupini te broj pomoćnika prilagoditi stvarnim potrebama, uzimajući u obzir broj učenika i složenost njihovih teškoća.

Kao i prethodnih godina, **izrada individualnih kurikuluma** te provedba primjerenog programa obrazovanja česta su tema pritužbi roditelja. Roditelji se žale na teškoće u provedbi nastavnog procesa te neprihvatanja djeteta i/ili neuvažavanja njegovih potreba. AZOO uočava kako IK-ovi često nisu pravovremeno izrađeni ta da u procesu izrade IK-a često nedostaje inicijalna procjena učenika, koja je osnova za planiranje odgovarajuće podrške. U mnogim slučajevima, inicijalna procjena uopće nije provedena ili je nedovoljno detaljna, zbog čega nedostaje razumijevanje individualnih potreba učenika. Kada se procjena i provede, često se fokusira na slabe strane učenika, najviše u kontekstu njihovih ponašanja, dok se zanemaruju njihove jake strane, interesi i motivacijski faktori koji mogu biti ključni za uspješno učenje i napredovanje.

Nadalje, značajan problem predstavlja nedostatak kontinuiranog praćenja i vrednovanja učinkovitosti primijenjenih postupaka podrške. Često se ne prati utjecaj prilagodbi na napredak učenika, niti se IK-ovi revidiraju i prilagođavaju prema dobivenim povratnim informacijama. Također, nedostatak suradnje između učitelja, stručnih suradnika i roditelja značajno utječe na kvalitetu i dosljednost primjene IK-a.

Kada nema zajedničkog planiranja, komunikacije i povratnih informacija, dolazi do neusklađenosti u pristupu učeniku, što može negativno utjecati na njegovu motivaciju, ponašanje i napredak.

Djeca s TUR u sustavu srednjoškolskog odgoja i obrazovanja

Problematika provedbe primjerenog oblika školovanja za učenike s TUR-om u srednjim školama ponavlja se kroz godine. Ključni problemi uključuju nedosljednu primjenu prilagodbi u nastavnom procesu te, nedovoljnu educiranost i senzibiliziranost nastavnika.

Ističemo dva slučaja u kojima su učenici s TUR-om, zbog neprovođenja prilagodbi u nastavi, imali zaključene negativne ocjene iz pojedinih predmeta. U prvom slučaju problem je bio u neprilagođenom rasporedu popravnih ispita koji nije uzeo u obzir zdravstveno stanje učenice, dok se u drugom slučaju radilo o proceduralnim nepravilnostima i nedostatku sustavne podrške učeniku. U takvim slučajevima zatražili smo postupanje PI-ja i AZOO-a te uputili preporuku školama. Škola koju pohađa učenica odmah je prihvatila preporuku pravobraniteljice za djecu te je prilagodila raspored popravnih ispita na način koji je bio usklađen s potrebama učenice (najmanje jedan slobodan dan između ispita s obzirom na zdravstvene teškoće učenice). U drugom je slučaju PI utvrdila niz nepravilnosti te naložila poništavanje ocjene i ponavljanje popravnog ispita uz provođenje postupka ponovnog utvrđivanja primjerenog programa obrazovanja.

Rješavanje ovakvih i sličnih situacija zahtijeva dosljedno pridržavanje zakonskih odredbi i prilagodbi prema individualnim potrebama učenika s TUR-om. To u praksi nije izvedivo ukoliko nastavnici nisu dovoljno informirani o specifičnim potrebama učenika s TUR-om i prilagodbama koje su im potrebne. Stoga, iako su učenici s TUR-om zakonski zaštićeni pravom na primjereni oblik školovanja, u praksi to pravo često ovisi o osobnom stavu i znanju nastavnika, što dovodi do nejednakih obrazovnih iskustava.

Zaključno, za unaprjeđenje inkluzivne prakse, potrebno je: osigurati kontinuirane edukacije odgojno-obrazovnih djelatnika, poboljšati provedbu primjerenih obrazovnih programa i individualiziranih kurikulumu, omogućiti dodatna zapošljavanje stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila, te učinkovitije povezati sve dionike obrazovnog sustava.

Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima, zajedno sa *Zakonom o osobnoj asistenciji*, ključni su zakonski akti koji reguliraju osiguravanje podrške i jednakih mogućnosti za učenike s TUR-om. Međutim, za postizanje željenih ciljeva, potrebno je prevladati postojeće izazove u sustavu te uvesti izmjene koje će omogućiti fleksibilniji i individualiziraniji pristup pružanju podrške.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA:

- Izraditi protokol o postupanju za upis djece s TUR-om u vrtiće.
- Osigurati dodatnu edukaciju odgojno-obrazovnim djelatnicima o razumijevanju različitih teškoća u razvoju/invaliditeta, načinima prilagodbe i pristupu djeci s TUR-om.
- Preispitati odredbu *Pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima* koja ograničava broj pomoćnika u posebnom razrednom odjelu ili odgojno-obrazovnoj skupini na najviše dva.
- Poticati međuresornu suradnju i koordinirano djelovanje različitih sustava u osiguravanju odgojno-obrazovnih usluga za djecu s TUR-om.

2.3.5 Prava i dobrobit darovite djece

I u 2024. godini zaprimali smo pritužbe roditelja darovite djece zbog nedostatne podrške odgojno-obrazovnog sustava u razvoju njihovih punih potencijala. Iz prijava se uočava da su darovita djeca unutar tog sustava zanemarena - od predškolske dobi preko osnovne škole njihova darovitost ne prepoznaje se, ne identificira i ne njeгуje. Naprotiv, njihova radoznalost i potencijal doživljava se kao smetnja ili problem. Od formalnog obrazovanja do permanentnog stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih djelatnika uočavamo nedostatak tema koje bi obuhvatile rad s darovitom djecom - od prepoznavanja i identificiranja do pružanja odgovarajuće podrške. Pojedine škole od darovitih učenika očekuju sudjelovanje u većem broju natjecanja iz znanja, čime se dodatno opterećuju u područjima za koja ne pokazuju interes.

Takva očekivanja, kako od učitelja, tako i od roditelja, često dovode do gubitka motivacije kod darovite djece i stvaraju dodatne pritiske s kojima se ne mogu nositi.

U nepostojanju jasnog zakonodavnog okvira odgojno-obrazovni djelatnici pronalaze izgovor za neulaганje napora u rad s darovitom djecom, opremanje ustanova potrebnim kadrom i prostorom te nabavku didaktičkog materijala. Još uvijek su na snazi *Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika iz 1991.* te *Pravilnik o srednjoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika iz 1993.* godine. Donesene su *Smjernice za rad s darovitom djecom i učenicima*, dok je novi *Pravilnik* prošao fazu e-savjetovanja, no još uvijek nije donesen. U postupku javne rasprave putem e-savjetovanja dostavili smo primjedbe i prijedloge za poboljšanje *Nacrta prijedloga Pravilnika o odgoju i obrazovanju darovite djece i učenika*, koji su reflektirali naše dosadašnje preporuke za zaštitu prava darovite djece. Podržali smo donošenje *Pravilnika* s ciljem ostvarivanja prava darovite djece i učenika te razvoja njihovih punih potencijala. Predložili smo razmatranje propisivanja pravila sudjelovanja darovitih učenika na natjecanjima, budući da trenutni dokument ne sadrži pravila o organizaciji i provedbi natjecanja, načinu i uvjetima sudjelovanja, niti odredbe koje bi obvezivale organizatora natjecanja da omogući darovitoj djeci sudjelovanje. Ukazali smo na potrebu ujednačavanja kriterija odabira učenika za pristup višoj razini natjecanja (županijskoj i državnoj) pod ingerencijom AZOO-a i ASOO-a, budući da različiti i neujednačeni kriteriji dovode do nejednakog i neravnopravnog položaja djece, što je protivno načelu najboljeg interesa djeteta.

Iako AZOO svojim pravilima regulira uvjete i način sudjelovanja djece na natjecanjima, roditeljima i djeci ta pravila često nisu jasna, a u praksi se pojedina pravila različito tumače, što ne pridonosi pravnoj sigurnosti. Roditelji se također žale da na nekim natjecanjima djeca ne mogu sudjelovati jer su natjecanja vezana uz nastavni plan i program (npr. djeca razredne nastave nisu mogla sudjelovati na natjecanjima iz informatike koja organizira AZOO, iako neka djeca pokazuju iznimnu darovitost u tom području, budući da su ta natjecanja bila vezana uz nastavni plan).

S obzirom na to da poticanje darovitosti, te odgoj i obrazovanje u kojem usmjereni na razvoj najviših potencijala djeteta pravo djeteta iz članka 29. stavka 1. *Konvencije o pravima djeteta*, predložili smo da se predmetnim pravilnikom propišu odredbe o obvezi organizatora natjecanja (agencija nadležnih za odgoj i obrazovanje) da omoguće darovitoj djeci sudjelovanje na natjecanjima, kao i odredbe o načinu, postupku i uvjetima njihova sudjelovanja. Preporučili smo također da se, u svrhu ostvarivanja prava darovite djece i učenika, razvoja njihovih punih potencijala, u *Pravilnik* uključi obveza modela identifikacije darovitih učenika na nacionalnoj razini, ustroj **baze podataka** o broju i potrebama darovite djece te **registri podrške** kako bi djeca, roditelji i odgojno-obrazovni djelatnici imali pristup svim potrebnim informacijama o institucionalnoj i izvaninstitucionalnoj podršci darovitoj djeci.

Predložili smo uvesti obvezu zapošljavanja stručnog suradnika psihologa u svim školama kako bi se osigurao kontinuitet praćenja i rada s darovitim djetetom/učenicom od identifikacije do pružanja odgovarajuće psihološke podrške, kako djetetu, tako i roditeljima te ostalim odgojno-obrazovnim djelatnicima. S obzirom na aktualnu odgojno-obrazovnu praksu, sumnjamo da će vanjski suradnik psiholog moći u svakom trenutku odgovoriti na potrebe darovite djece. Također, *Pravilnikom* nisu predviđene izobrazbe

djelatnika odgojno-obrazovnog sustava za identifikaciju i rad s darovitom djecom, od potrebne dopune kurikulumu visokoškolskih ustanova do permanentnog obrazovanja i pružanja kontinuirane stručne podrške koja je u ingerenciji AZOO-a. Praksa pokazuje da nisu svi odgojno-obrazovni djelatnici dovoljno educirani za prepoznavanje i rad s darovitom djecom, pa smo predložili da se *Pravilnikom* predvidi obveza pružanja stručne pomoći te provođenja stručnih usavršavanja za osobe uključene u rad s darovitim učenicima uz jasnije definiranje načina pružanja vanjske stručne pomoći i podrške obrazovnoj ustanovi i darovitoj djeci.

Uočili smo da se *Pravilnikom* predviđa Rješenje o primjerenom obliku školovanja samo za darovite učenike s teškoćama, što može dovesti do nejednakog položaja darovitim učenicima bez poteškoća. U praksi svjedočimo slučajevima kada odgojno-obrazovni djelatnici odbijaju dodatan rad s darovitom djecom jer nemaju odgovarajuće rješenje.

Ujedno smo predložili da se nadopuni obveza Tima za darovite da osim roditelja, izvještava darovito dijete/učenika te zajedno s njim planira aktivnosti. Sukladno *Konvenciji o pravima djeteta* dijete ima pravo biti obaviješteno o svim važnim pitanjima koja ga se tiču, a ovisno o dobi, i izraziti vlastito mišljenje i sudjelovati u aktivnostima odgoja i obrazovanja.

Kako svi roditelji darovite djece nisu uvijek u mogućnosti procijeniti što je najbolji interes njihovog djeteta pa imaju nerealno visoka ili preniska očekivanja od djeteta, a kako ne bi došlo do kršenja djetetovih prava, predložili smo da prijevremeni upis darovitog djeteta bude na prijedlog Tima. Predložili smo jasnije propisivanje i definiranje te time i osiguranje prijenosa informacija i kontinuitet praćenja darovite djece od vrtića do tržišta rada, te uvrštavanje odredbe o obvezi suradnje škola i dječjih vrtića u razmjeni informacija o djetetu kako bi se time pridonijelo ranijem uočavanju i praćenju darovitosti kod djeteta. Smatramo da praćenje djeteta u okviru odgojno-obrazovnog rada u vrtiću predstavlja relevantan izvor informacija o djetetu i polazište za konkretne prijedloge početnog školovanja. Također predložili smo i odredbu o obvezi međusobne suradnje školskih ustanova u uočavanju, praćenju i školovanju darovitim učenicima, što je osobito važno u slučaju promjene škole. Nadalje, predložili smo uvesti stavak kojim će biti propisano da se Timu za darovite dostavlja dokumentacija o darovitome učeniku ako stručnjaci izvan škole utvrde darovitost te da se jasnije definiraju položaj, ovlasti i način rada vanjskih stručnjaka/suradnika škole u radu s darovitom djecom. Očekujemo da će *Pravilnik* čim prije stupiti na snagu kako bi darovita djeca mogla ostvariti svoja prava i razvijati svoje pune potencijale.

Istovremeno, pojedine odgojno-obrazovne ustanove entuzijazmom i motivacijom pojedinaca za rad s darovitim razvile su specifične strategije podrške darovitim učenicima - kontinuirano se razvija **baza podataka** o broju i potrebama darovitim učenicima, osigurava **kontinuitet praćenja** od vrtića do kraja školovanja, senzibiliziraju se, educiraju i osposobljavaju roditelji, mladi, učitelji i ostali za identifikaciju, obrazovanje i integraciju darovitim učenicima, primjenjuje razlikovni kurikulum i za identificiranje darovitim učenicima, a posebna skrb pruža se darovitim učenicima s dvostrukim potrebama.

Podržavamo razvijanje i unaprjeđenje postojećih centara izvrsnosti, ali nažalost, oni ne djeluju u svim županijama tako da sva darovita djeca na području RH još uvijek nemaju jednake mogućnosti za razvoj svojih punih potencijala i ostvarivanje prava.

PRIJEDLOG ZA POBOLJŠANJE

- Donijeti *Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju darovite djece*.

2.4 Zdravstvena prava

Mentalno zdravlje je važno. Pa ono, bilo bi cool osigurati sve da pokažemo da ga stvarno smatramo važnim.

Problem je dugo čekanje na pregled (u ordinaciji, na hitnoj); teško dolazimo do ortodonata.

Poruke djece

U području zaštite zdravstvenih prava djece postupali smo u povodu 170 pojedinačnih prijava koje su se odnosile na 191 dijete i 19 grupa djece, kao i u općim inicijativama. Roditelji su nam se obratili u 75 slučajeva, institucije u 74, ostali u 19 slučajeva, a dva smo pratili samoinicijativno.

Uputili smo osam preporuka, sudjelovali u dvije normativne aktivnosti i obišli dvije zdravstvene ustanove.

Sudjelovali smo na sastancima i događanjima u kojima su dominirale teme vezane uz zaštitu mentalnog zdravlja djece, pedijatrijsku palijativnu skrb, prevenciju ovisnosti, stanje uhranjenosti djece i cijepjenje. Podržali smo izmjene propisa usmjerene boljoj zaštiti djece od uporabe duhanskih i srodnih proizvoda, kao i jači angažman nadležnih tijela u ograničavanju uporabe ovih proizvoda i njihove dostupnosti djeci i mladima. Podržali smo prijedlog dopune pravilnika⁴⁴ na temelju kojeg je još jedna ustanova uvrštena na listu onih u kojima se djeca mogu liječiti odvojeno od odraslih osoba.

Primljene prijave i obavijesti odnosile su se na otežanu dostupnost zdravstvenih usluga djeci, osobito zdravstvene skrbi pedijataru u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, kao i usluge ortodonata, dugo čekanje na ostvarivanje zdravstvene usluge, zaštitu zdravlja djece s TUR-om i djece – stranaca. Obraćali su nam se roditelji nezadovoljni rješenjima HZZO-a o ostvarivanju prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja, kao i roditelji koji su izražavali nezadovoljstvo komunikacijom i odnosom zdravstvenih radnika prema njima i djeci. S HZZO-om smo komunicirali i vezano za potrebu promjene načina sufinanciranja cijene naočala i stakala za visoko slabovidnu djecu. Odgovarali smo na upite o obveznom cijepjenju djece, osobito predškolaca. Reagirali smo na pravila jedne zdravstvene ustanove kojima se neutemeljeno ograničava boravak roditelja uz dijete tijekom bolničkog liječenja. Postupali smo na temelju obavijesti o otežanoj dostupnosti pojedinih lijekova i pomagala djeci s rijetkim i kroničnim bolestima. Također, postupali smo po pritužbi roditelja nezadovoljnih reakcijom nadležnih u slučaju sumnje na trovanje hranom u ugostiteljskom objektu, kao i na temelju obraćanja roditelja djece koja imaju posebne prehrambene potrebe ili potrebu uzimanja stalne terapije uslijed kronične bolesti tijekom boravka u dječjem vrtiću. Škole i roditelji su nam se obraćali zamolbama za pomoć djetetu s problemima u ponašanju i teškoćama mentalnog zdravlja. Škole nas obavještavaju o postupanju u slučajevima kada dijete iskaže suicidalne misli. Po zaprimljenoj pritužbi ili obavijesti, obraćamo se tijelima nadzora u sustavu zdravstva ili drugim institucijama nadležnima za postupanje usmjereno zaštiti dobrobiti i prava djeteta, tražimo izvješća o njihovom postupanju, reagiramo preporukama i pratimo njihove daljnje aktivnosti.

Budući da je područje zaštite prava djece na uživanje najviše moguće razine zdravlja i korištenje olakšica za ozdravljenje i oporavak izrazito široko, teško je detaljnije obuhvatiti sadržaje svih prijava i naših aktivnosti, stoga u ovom poglavlju stavljam naglasak na nekoliko tema i nudimo naše viđenje mogućnosti unaprjeđivanja.

Zaštita mentalnog zdravlja djece i adolescenata – Podaci o nezadovoljenim potrebama djece i mladih o kojima možemo čuti iz neposrednog kontakta s djecom, a osobito sa stručnjacima koji rade u ovom

⁴⁴ Nacr prijedloga Pravilnika o dopuni pravilnika o listi psihijatrijskih ustanova koje ispunjavaju uvjete za smještaj i liječenje djece odvojeno od punoljetnih osoba

području, izrazito su zabrinjavajući. Unatoč naporima koji se ulažu u povećanje kapaciteta i pokušaje osiguranja dovoljnog broja stručnjaka koji bi odgovorili na rastuće potrebe za stručnom pomoći djeci s problemima mentalnog zdravlja, situacija nije niti blizu zadovoljavajuće. Na ovaj problem upozoravamo godinama, organiziramo sastanke s nadležnima, nastojimo pridonijeti pronalasku rješenja svojim preporukama. No, osnovni, dugogodišnji problem nedovoljnog broja stručnjaka za mentalno zdravlje i nejednake dostupnosti usluga djeci i njihovim roditeljima na cjelokupnom teritoriju RH i dalje postoji.

Više od desetljeća izostaje sustavan i kontinuiran pristup zaštiti mentalnog zdravlja djece i adolescenata na području cijele države, kako bi se prevenirali teži problemi i potreba za hospitalizacijom. Sada se suočavamo s posljedicama neučinkovitog pristupa čijoj složenosti dodatno negativno pridonose i nedavna pandemija bolesti COVID-19, elementarne nepogode koje su zadesile dijelove zemlje, zahtjevi koji se postavljaju pred djecu (ne samo od strane roditelja i škole, već i oni koji su povezani s društvenim mrežama na koje djeca reaguju, nerijetko i rizičnim ponašanjima). Posebnu pažnju treba pokloniti radu na mijenjanju ponašanja i uklanjanju uzroka teškoća mentalnoga zdravlja djece i mladih, onih na koje kao odrasli i društvo imamo utjecaj. Važno je posebnu pažnju posvetiti djeci, raditi na podršci mentalnom zdravlju, na osvještavanju rizika koje mogu nositi poruke kojima su izloženi, posebnu pažnju posvetiti destigmatizaciji i potaknuti ih na traženje pomoći kako bi se prevenirali teži problemi.

Godinama ponavljamo kako rješenje vidimo u organizaciji stručne podrške i pomoći djeci na svim razinama, ovisno o procjeni njihovih potreba, složenosti stručnih intervencija i razini stručnosti pružatelja pomoći i podrške. Djeci mora biti osigurana **psihološka prva pomoć u školama**⁴⁵, koju mogu pružiti educirani odgojno-obrazovni radnici, zatim **stručna psihološka pomoć** koju će pružati psiholozi i drugi stručni suradnici koji za to imaju specifične kompetencije u sustavu obrazovanja, socijalne skrbi i zdravlja⁴⁶ koji moraju biti dostupni svakom djetetu, neovisno o tome gdje živi. Djeci mora biti omogućena i **psihijatrijska pomoć dječjih i adolescentnih psihijatara**, u slučaju kad je to potrebno.

U lokalnoj zajednici trebaju biti organizirane lako dostupne multidisciplinarne **službe za zaštitu mentalnoga zdravlja u zajednici**, s dovoljno resursa za pružanje stručne podrške i pomoći djeci s problemima mentalnoga zdravlja, njihovim roditeljima i obiteljima, uz dodatnu pažnju i rad s obiteljima u riziku. Pozdravljamo rad Centra za zdravlje mladih Zagreb, koji je osnovan s ciljem bolje dostupnosti zdravstvenih sadržaja za zaštitu spolnog i reproduktivnog zdravlja, zaštitu mentalnog zdravlja, podizanje svijesti o modernim ovisnostima te promociju zdravih stilova života mladih ljudi. **Usluge u ovom Centru pružaju se bez uputnice, besplatno za korisnike, sukladno potrebama djece i mladih, na inicijativu roditelja te na preporuku škole ili liječnika. Ovakav model trebao bi biti ustrojen i u drugim lokalnim zajednicama.** U sredinama u kojima je zapošljavanje stručnjaka problem trebalo bi organizirati rad **mobitnih multidisciplinarnih timova**.

U pogledu stanja u **dječjoj i adolescentnoj psihijatriji**, iznimno važan i još uvijek neriješen problem odnosi se na osiguranje dostatnih kapaciteta za stacionarno liječenje djece. Iako suvremeni pristup liječenju djece ima tendenciju tretmana i liječenja djece kroz dnevnu bolnicu, u određenim slučajevima postoji potreba za hospitalizacijom djece i tada se pojavljuje problem nedostatnih ili neodgovarajućih smještajnih kapaciteta.

Pratimo aktivnosti MZ-a usmjerene punoj realizaciji naše preporuke/apela iz 2022. o potrebi **neodgovodnog poboljšanja uvjeta liječenja djece i adolescenata s problemima mentalnog zdravlja**. Podsjećamo,

45 **Mentalnozdravstvena pismenost je skup znanja i vještina koji ne pripada samo stručnjacima.** Uključuje i važnu životnu vještinu pažljivog, brižnog i suosjećajnog pristupa u razgovoru s osobom koja pati, npr. osobom koja je proživjela gubitak i tuguje ili osobom koja se nosi s depresivnim smetnjama, intenzivnim strahom ili brigama – psihološku prvu pomoć. (Izvor: <https://www.hzjz.hr/sluzba-promicanje-zdravlja/mentalnozdravstvena-pismenost-nije-rezervirana-samo-za-strucnjake-ona-je-vazna-za-svakog-pojeedinca/>)

46 Očekujemo da će zapošljavanje psihologa u školama i realizacija najave zapošljavanja psihologa u domovima zdravlja, na razini primarne zdravstvene zaštite, što je u skladu s našom preporukom iz 2008. godine, pridonijeti boljoj brizi o mentalnom zdravlju djece i boljoj dostupnosti te usluge djeci i odraslima koji o njima skrbe.

preporučili smo povećati broj specijalizacija dječjih i adolescentnih psihijatara te osigurati povećavanje kapaciteta za hospitalizaciju djece i adolescenata u ustanovama koje ispunjavaju uvjete za smještaj i liječenje djece odvojeno od punoljetnih osoba, ne samo u Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mladež, već i u KBC-u Zagreb, Osijek i Rijeka, uz osiguranje uvjeta za 24-satnu hitnu psihijatrijsku ambulantu za prijem djece u tim KBC-ima. Također smo preporučili osigurati pretpostavke za smještaj i liječenje djece i adolescenata odvojeno od punoljetnih osoba i u KBC-u Split, uz osiguranje uvjeta za 24-satnu hitnu psihijatrijsku ambulantu za prijem djece; osigurati da unutar KBC-a svaki Zavod/Odjel, koji se bavi dječjom i adolescentnom psihijatrijom, unutar stacionarnih kapaciteta ima ustrojenu i jedinicu zatvorenog tipa – Odjel s primjenom mjera odvajanja i ograničavanja za djecu, kao i osigurati unutar stacionarnih kapaciteta zasebno smještaj djece i mladih (ne smještati ih u iste sobe). Preporučili smo i da se cijene dijagnostičkih i terapijskih postupaka (DTP-a) prilagode kako bi odgovarale složenosti pregleda i obrade te da se osigura model ugovaranja s HZZO-om kako bi cijena pružene usluge pokrila sve troškove rada uvjetovane normativima. Radi veće zaštite prava djece počinitelja kaznenih djela u stanju neubrojivosti, predložili smo da se osigura psihijatrijska ustanova koja ispunjava potrebne uvjete za prisilni smještaj neubrojive djece te za njihovo liječenje na slobodi.

Na sastanku koji je radi praćenja realizacije preporuke održan s predstavnicima MZ-a, Grada Zagreba i zdravstvenih ustanova na koje se preporuka odnosi, saznali smo kako je povećan broj specijalizacija za dječje i adolescentne psihijatrije (DIAP). No, za tu specijalizaciju postoji izrazito mali interes, a dio liječnika se po završetku specijalizacije ne zaposli u sustavu javnog zdravstva. Ukazano je kako sve veći broj djece i adolescenata imaju potrebu za zdravstvenom uslugom DIAP-a, kako u pogledu potrebe za ambulantnim pregledima, tako i u odnosu na djecu i adolescente koja imaju potrebu za hitnim prijemom i onih koji ostaju na stacionarnom liječenju. I dalje se rad s djecom i adolescentima koji imaju najsloženije probleme mentalnog zdravlja odvija u Psihijatrijskoj bolnici za djecu i mladež u Zagrebu, koja djeluje na dvije lokacije. Prema novoj Mreži javne zdravstvene službe⁴⁷ povećani su im kapaciteti, no, raste i broj pregleda i hitnih prijema, a usluge pružaju i sve mlađoj djeci. Postoji problem izvanbolničkog liječenja djece (nakon otpusta) koje nije odgovarajuće zbog problema nedovoljnog broja stručnjaka pa djeca na termine čekaju i nekoliko mjeseci.

Obaviješteni smo o radu dnevne bolnice u Poliklinici za zaštitu djece Grada Zagreba, u kojoj je otvoren kabinet za tjelovježbu i *neurofeedback*. U Neuropsihijatrijskoj bolnici „Dr. Ivan Barbot“ u Popovači u tijeku su aktivnosti koje bi trebale rezultirati otvaranjem odjela za forenzičku DIAP te osiguranjem postelja za djecu i adolescente kojima je potrebno produženo liječenje. U pogledu cijene DTP-a nakon početnih aktivnosti, o kojima nas je obavijestio MZ, nije došlo do konkretnijih pomaka.

Uz sve navedeno, i dalje je neriješeno pitanje odgovarajuće **podrške i stručne pomoći djeci s problemima u ponašanju (PUP) i problemima mentalnoga zdravlja**⁴⁸, a prisutan je i problem **izostanka odgovarajuće zaštite prava djece s problemima mentalnog zdravlja lišene slobode**.⁴⁹

Djeca s višestrukom teškoćama koja uz svoju osnovnu teškoću/invaliditet imaju i teškoće mentalnog zdravlja, a koja su smještena u ustanovama, potrebno je organizirati bolju skrb o njihovom mentalnom zdravlju, za što je nužan dječji i adolescentni psihijatar čije su usluge u domovima često nedostatne za potrebe djece.

Za djecu s problemima mentalnog zdravlja ne čini se dovoljno, niti dovoljno brzo. 52 ugrožena dječja života i devet izgubljenih u 2024. godini uslijed pokušaja suicida ili izvršenog samoubojstva i više su od ozbiljnog upozorenja o potrebi da se njihovom zaštitom bavimo u ovome trenutku, sustavnije i više. (podaci MUP-a)

Unazad nekoliko godina ukazujemo na **nedostatak pedijatara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti djece**, što se nastoji premostiti mogućnošću da specijalist obiteljske medicine provodi zdravstvenu skrb o djeci.

47 Mreža javne zdravstvene službe (NN 49/24)

48 Više o djeci s PUP-om govorimo u poglavlju *Prava djece s problemima u ponašanju*.

49 Više o tome govorimo u poglavlju *Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom*.

Od strane MZ-a obaviješteni smo da specijalist obiteljske medicine kroz specijalističko usavršavanje stječe kompetencije da skrbi i za djecu, a kao izabrani doktor djeteta može, s obzirom na indikaciju, uputiti svako dijete specijalistu pedijatrije na sekundarnoj razini zdravstvene zaštite. No, roditelji nas obavještavaju o problemu dugog čekanja na preglede na koje djeca budu upućena. U slučajevima pritužbi roditelja koji ne mogu pronaći pedijatra, osobito u slučajevima novorođenčadi i male djece, obavještavali smo HZZO i tražili njihovo aktivno uključivanje.

Nakon odlaska pedijatrice u mirovinu, uslijed **nedostatka pedijataru u Domu zdravlja Zagreb - Zapad na lokaciji Prečko**, uspostavljena je praksa tzv. tima bez nositelja. Ovo je, na temelju informacija iz pritužbe roditelja, rezultirao nizom neugodnosti u osiguranju zdravstvene zaštite za dijete, a koje uključuju potrebu stalnog provjeravanja koji tim je određen dan nadležan za pružanje zdravstvene zaštite djetetu, kakvo je radno vrijeme toga tima, opisivanje zdravstvene situacije i povijesti zdravstvenog stanja djeteta svakom timu ispočetka. Domu zdravlja smo uputili dvije preporuke, od kojih se jedna odnosila na potrebu ulaganja dodatnog napora kako bi zaposlili liječnika koji bi preuzeo zdravstvenu skrb o djeci iz tima bez nositelja. Druga se odnosila na potrebu da informaciju o zamjenskim liječnicima učine vidljivom i lako dostupnom na mrežnoj stranici, a ne samo na ulaznim vratima ustanove, što je učinjeno.

Primili smo nekoliko pritužbi roditelja djece iz Varaždinske županije koja su koristila usluge ortodonta poliklinike u Zagrebu koja je tijekom godine prekinula ugovorni odnos sa HZZO-om. Obaviješteni smo i o problemu **neodgovarajuće dostupnosti zdravstvene usluge ortodonta** djeci na području Zadarske županije. O zaprimljenim pritužbama obavještavali smo HZZO i tražili aktivno uključivanje radi pomoći roditeljima da osiguraju zdravstvenu skrb ortodonta za dijete. Od HZZO-a ili roditelja dobivali smo povratne informacije o pronalasku rješenja. MZ-u, HZZO-u i Hrvatskoj komori dentalne medicine izrazili smo stav da usluge ortodonta, odnosno dijagnoza, prevencija i liječenje nepravilnosti zuba i lica, moraju osigurati jednako svoj djeci, te uputili preporuku da u okviru svojih ovlasti osiguraju da djeca koja imaju potrebu za takvim postupkom ovu uslugu dobiju u najkraćem mogućem roku i dostupnu u mjestu prebivališta ili najbližeg mogućeg mjesta/grada.

Smatramo kako se u slučaju nedostatnog broja liječnika pojedinih specijalizacija mora pronaći sustavniji i sigurniji način da se djetetu osigura temeljno pravo na zdravstvenu zaštitu, koji neće ovisiti o snalazljivosti i upornosti roditelja, već biti odraz istinske brige društva za dijete i njegovo zdravlje.

Djeca s dijabetesom – Pritužbe roditelja su se i ove godine odnosile na postupanje nekih dječjih vrtića koji djeci s dijabetesom predlažu skraćeni boravak s obrazloženjem da osoblje vrtića nije osposobljeno za brigu o djetetu. Pravobranitelj za djecu, MZOM i MZ jedinstveni su u stavu da djeca s dijabetesom mogu boraviti u dječjem vrtiću puno radno vrijeme uz edukaciju osoblja i organizaciju rada koji omogućuje potrebno praćenje i regulaciju inzulina, kao što to rade i roditelji. Uvjete i način boravka dogovaraju roditelji i dječji vrtić, vodeći pri tome brigu o sigurnosno-zaštitnim uvjetima za pohađanje programa.

Svjesni smo da boravak djeteta s dijabetesom u dječjem vrtiću predstavlja izazov za sve djelatnike, postavlja pred njih dodatne zahtjeve i odgovornost s kojom se neki od njih teško nose. U prevladavanju tih izazova, u komunikaciji s dječjim vrtićima preporučamo uključivanje još jedne, tzv. treće odgojiteljice/odgojitelja u vrtićkoj skupini s ciljem ravnopravnog sudjelovanja djeteta u odgojno-obrazovnom procesu i mogućnosti boravka u vrtiću na način koji ga neće izdvajati od ostale djece u grupi.

Edukacija djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova o samoj bolesti, a ponajviše o praktičnim aspektima skrbi o djetetu sa šećernom bolesti, ključna je za postizanje više razine zaštite prava i dobrobiti djece koja imaju dijabetes. Edukacija bi trebala biti obavezna za sve djelatnike odgojno-obrazovne ustanove koju pohađa dijete sa šećernom bolesti. Djelatnike odgojno-obrazovnih ustanova stoga upućujemo na edukaciju o dijabetesu koju u suradnji s AZOO-om provodi Zavod za endokrinologiju i dijabetes Klinike za pedijatriju KBC-a Zagreb, kao Referentni centar MZ-a za pedijatrijsku endokrinologiju i dijabetes.

U kontroli i liječenju dijabetesa važnu ulogu mogu imati pomagala i novi, jednostavniji načini primjene lijekova. Na temelju informacije da od pet **inzulinski pumpi** koje se aktualno prepisuju djeci, čak za tri postoji potreba za doplatom, čime je djeci iz obitelji slabijeg materijalnog statusa ili obitelji u kojima više djece boluje od šećerne bolesti i koristi inzulinsku pumpu, onemogućen ili otežan pristup ovim visoko funkcionalnim pumpama, obratili smo se HZZO-u preporukom. Preporučili smo da osiguraju pretpostavke za jednaku dostupnost inzulinskih pumpi bez nadoplate svoj djeci kod koje je indicirana njihova uporaba, a kako bi i djeca roditelja slabijeg materijalnog statusa bila u istoj poziciji, kao i djeca roditelja koji tu vrstu nadoplate mogu djetetu priuštiti. Preporuku je u svojem stručnom mišljenju podržao i Referentni centar MZ-a za pedijatrijsku endokrinologiju i dijabetes i Hrvatsko društvo za pedijatrijsku endokrinologiju i dijabetologiju Hrvatskog liječničkog zbora. Postupanje smo nastavili u 2025. Očekujemo pozitivnu reakciju i odgovor HZZO-a.

Sustavno i dosljedno se zalažemo za **ostvarivanje prava djeteta na cijepljenje** kao jedne od najučinkovitijih preventivnih mjera u očuvanju zdravlja djeteta. Obračali su nam se roditelji koji odbijaju cijepiti dijete protiv bolesti utvrđenih Programom obveznog cijepljenja djece školske i predškolske dobi zbog čega ga ne mogu upisati u dječji vrtić i **program predškole**. Njih upućujemo da u pogledu upisa djeteta koje nije primilo obvezna cjepiva u program predškole, koji se odvija u dječjem vrtiću, vrijede ista pravila kao i za upis u dječji vrtić. Uz to, da svako neopravdano uskraćivanje obveznog cijepljenja predstavlja kršenje djetetovog prava na najvišu moguću razinu zdravlja.

U pogledu cijepljenja djece obveznim cjepivima, kao i u pogledu cijepljenja protiv HPV-a, potrebno je intenzivno raditi na cjelovitom informiranju roditelja o koristima cijepljenja, u čemu najvažniju ulogu imaju pedijatri, obiteljski liječnici, školski liječnici i stručnjaci iz svih zavoda za javno zdravstvo.

Neonatolozi su nas obavijestili kako se osim otpora roditelja obveznom cijepljenju novorođenčeta, suočavaju i s problemom **otpora primjeni K vitamina i provođenju probira na nasljedne metaboličke bolesti**. Cijepljenje novorođenčadi obveznim cjepivima, novorođenački probir, kao i primjena vitamina K obvezne su mjere zdravstvene zaštite novorođenčeta. Stoga odbijanje ovih postupaka predstavlja povredu zdravstvenih prava djeteta zagarantiranih UN-ovom Konvencijom o pravima djeteta i pozitivnim propisima.

Bolnički smještaj roditelja/skrbnika različitog spola u pratnji djece-pacijenata - upoznati smo sa stavom Klinike za dječje bolesti Zagreb (KDBZ) da prilikom liječenja djeteta u Klinici u istoj sobi ne mogu biti smješteni roditelji različitog spola, kako bi roditelju koji je uz dijete bio omogućen što ugodniji boravak sa svojim malodobnim djetetom. Ovakav stav smatramo neprihvatljivim, stereotipnim i potencijalno diskriminirajućim.

Stav da će roditelju koji se u bolničkoj sobi nalazi uz svoje bolesno dijete biti „ugodnije“ ako se u prostoru nalazi neki drugi roditelj (odrasla osoba) istoga spola počiva na pretpostavci da ljudski osjećaj ugone/neugode prilikom boravka u nekom prostoru i u socijalnim kontaktima automatski proizlazi iz obilježja spola osobe s kojom smo u tom prostoru. Poseban problem može nastati u slučajevima samohranih roditelja koji su pratnji djeteta tijekom liječenja (u bolnicu ne može doći roditelj „odgovarajućeg“ spola). Osim toga, ovakvim pravilom se u potpunosti gubi iz vida bolesno dijete radi kojega i postoji mogućnost smještaja roditelja uz dijete tijekom liječenja te najbolji interes djeteta. U praksi, otac hospitaliziranog djeteta ne može biti uz dijete jer se u sobi već nalazi majka drugog djeteta koja je u bolnicu stigla prva. KDBZ-u smo preporučili da pravila smještaja roditelja uz dijete tijekom bolničkog liječenja uskladi s načelom najboljeg interesa djeteta i roditeljima omogući smještaj uz dijete, bez dodatnih ograničenja koja pridonose dodatnom smanjenju ionako ograničenih mogućnosti njihovog boravka uz bolesno dijete.

Imajući u vidu **štetnost od uporabe duhanskih i srodnih proizvoda za zdravlje djece**, podržali smo izmjene propisa koje će doprinijeti boljoj zaštiti djece i jači angažman nadležnih tijela u ograničavanju uporabe ovih proizvoda i njihove dostupnosti djeci i mladima. Radi dodatne zaštite djece i mladih, predložili smo da se intervencijom u članak 22. Zakona o ograničavanju uporabe duhanskih i srodnih proizvoda obuhvate i nikotinski proizvodi kako bi se na nesumnjiv način zabrana sponzoriranja, promidžbe i oglašavanja odnosila i na njih.

Unazad nekoliko godina na tržištu su se pojavile alternative tradicionalnim cigaretama, kao što su e-cigarete, *vaping* uređaji i grijani duhan te nikotinske vrećice, koje su postale vrlo popularne te se rašireno koriste uz cigarete ili kao alternativa pušenju cigareta. Vrlo često njihovi proizvođači ove proizvode predstavljaju kao „zdravije“ i „sigurnije“ alternative pušenju, međutim riječ je o novim vrstama nikotinskih proizvoda. Osobito brine njihova popularnost među djecom i mladima, čemu svjedoče napisi u medijima i pritužbe koje zaprimamo. Osim dostupnosti e-cigareta, zabrinjavaju i navodi o dostupnosti djeci i korištenje *Snus* proizvoda (nikotinskih vrećica) koji se prodaju na kioscima, također u različitim okusima i u pakiranjima poput bombona i žvakaćih guma. Smatramo da praksa oglašavanja ovih proizvoda i zavaravajućih informacija nanosi štetu svima, osobito djeci, te predstavlja kršenje propisa, stoga ju treba sankcionirati i suzbiti.

Ponašajne ovisnosti (npr. pretjerano provođenje vremena u online okruženju, provjeravanje društvenih mreža, online kupovina, igranje kompjutorskih igara, patološko kockanje, online klađenje) postaju sve veći izazov u radu s djecom i mladima. Bolja ponuda dostupnih i besplatnih sadržaja namijenjenih slobodnom vremenu djece i mladih može biti kvalitetna alternativa vremenu koje djeca i mladi sada provode u online okruženju.

Sudjelovali smo na predstavljanju analize *Uhranjenost i prehrana djece od 0 do 9 godina u RH*⁵⁰, koja pokazuje da u dobi od 8 do 8,9 godina 33,7 % djevojčica i 38,5 % dječaka ima prekomjernu tjelesnu masu. *Analiza potreba zdravstvenih djelatnika po pitanju promocije pravilne prehrane* pokazuje da su najčešće prepreke u **prevenciji debljine djeteta** nesuradljivost roditelja, nedostatak vremena zbog brojnih pacijenata, ali i nedostatak znanja. Ukazano je na potrebu izrade smjernica i multidisciplinarnog pristupa prevenciji i liječenju debljine u djece, kontinuirane edukacije zdravstvenih djelatnika i jačanja njihovih kompetencija za rad s roditeljima.

U pogledu **školske prehrane** u kontekstu zaštite zdravlja i prevenciji pretilosti djece, zalažemo se za osiguranje uravnoteženih i nutritivno vrijednih obroka, kao i za rad na razvoju zdravih navika djece, u čemu škola i vrtići imaju izuzetno važnu ulogu.

Smatramo kako djeca i njihovi roditelji nisu dovoljno osviješteni o mogućim rizicima i štetnom djelovanju **energetskih napitaka** te podržavamo preporuke stručnjaka koje idu u smjeru što teže dostupnosti energetskih pića djeci, zabrane njihovog reklamiranja djeci te potrebe edukacije djece i njihovih roditelja o rizicima njihove konzumacije za zdravlje.

Važno je provoditi javnozdravstvene i medijske kampanje, te kroz odgojno-obrazovni sustav trajno provoditi preventivne programe te snažnije utjecati i na djecu, i na roditelje, kako bi se pridonijelo razvoju zdravih životnih navika i očuvanju zdravlja djece i mladih.

Sustavno se i dosljedno zalažemo za uspostavljanje standarda **pedijatrijske palijativne skrbi** u Hrvatskoj prema najvišim europskim standardima koji u središte stavljaju individualne potrebe djeteta i potrebu podrške djetetovoj obitelji. Oni podrazumijevaju multidisciplinarne, stručne timove, stalno dostupne djetetu i obitelji, usmjerene na ispunjavanje fizičkih, psihičkih, emocionalnih, duhovnih i socijalnih potreba djeteta i obitelji. Podsjećamo kako Smjernice za razvoj javnih politika utemeljenih na dokazima u području pedijatrijske palijativne skrbi⁵¹, u čijoj smo izradi sudjelovali tijekom 2023., mogu poslužiti kao okosnica pri donošenju strateških odluka i rješenja u području razvoja palijativne pedijatrijske skrbi.

Zalažemo se i za osiguranje stručne podrške transrodnoj djeci i njihovim roditeljima, koji se radi reakcija okoline nerijetko nalaze u stanjima psihološkog stresa. Kada govorimo o percipiranoj razini zaštite ili ugroženosti prava **LGBTI djece** u našem društvu, podsjećamo kako je Odbor za prava djeteta UN-a u Zaključnim primjedbama/komentarima u objedinjenom petom i šestom periodičkom izvješću Republike Hrvatske u poglavlju Nediskriminacija izrazio zabrinutost zbog diskriminacije i uznemirava-

50 Analizu su proveli HZJZ i Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

51 *Smjernice* su izrađene u sklopu projekta *Zdravstveni opservatorij* nositelja Krijesnice – udruge za pomoć djeci i obiteljima suočenim s malignim bolestima.

nja LGBTI djece u obrazovnim ustanovama te pozvao državu da jača kampanje javnog obrazovanja kako bi se adresirali stavovi društva prema djeci iz ranjivih skupina, uključujući LGBTI djecu; sustavno osvještava i educira o pitanjima diskriminacije, netolerancije i govora mržnje prema djeci iz, između ostaloga LGBTI skupine; osigura sustavno obrazovanje o zaštiti od diskriminacije za stručnjake koji rade s djecom i za dobrobit djece te uvođenje u školske programe tema o toleranciji, nediskriminaciji i raznolikosti.

Smatramo kako je važno da psiholozi u sustavu odgoja i obrazovanja imaju znanja i kapacitete za pružanje podrške djetetu koje ima određena pitanja i potrebu za razgovorom u pogledu rodnog identiteta i seksualne orijentacije. Oni bi trebali biti izvor podrške i učiteljima kako bi oni u situacijama u kojima im se dijete obrati i povjeri znali reagirati na način da pokažu razumijevanje za rodni identitet djeteta i njegove potrebe.

Ostala pitanja zaštite zdravlja djece – Bavili smo se pitanjem dostupnosti lijeka Filsuvez djeci oboljeloj od Bulozne epidermolize i lijeka Livmarli (maraliksibat) djeci kojoj je dijagnosticiran Allagielov sindrom (ALGS), pritužbama radi dugog čekanja na specijalističke preglede i dijagnostičke pretrage, a obraćali su nam se i građani zabrinuti uputama koje o liječenju djece na društvenim mrežama daju osobe bez medicinskog obrazovanja. Dio pritužbi odnosio se na neprofesionalno postupanje liječnika i medicinskih sestara. Pratili smo slučaj vezan za zdravstvenu zaštitu djeteta koje nije moglo pravovremeno ostvariti zdravstvenu skrb u javnom zdravstvu pa su dijagnostika i terapija zatraženi u privatnoj praksi, za što je roditelj zatražio **povrat sredstava** od HZZO-a.

U pogledu **nezadovoljstva roditelja odnosom zdravstvenih radnika** prema njima i djeci i njihovih tvrdnji da je djetetu uskraćena zdravstvena zaštita, obavještavali smo MZ i HZZO, tražili postupanje po pritužbama i dobivali povratne informacije. Ponavljamo stav da je radnicima u zdravstvenom sustavu potrebno omogućiti treninge za poboljšanje njihovih komunikacijskih vještina, a zbog složenosti i zahtjevnosti posla i podrška mentalnom zdravlju zdravstvenih radnika, koja bi trebala postati standard u zdravstvenom sustavu.

U pogledu ostvarivanja prava **djece stranog državljanstva s odobrenim privremenim boravkom** u RH stanje je nepromijenjeno. I dalje nema rješenja za djecu u obiteljima koje nemaju financijske mogućnosti plaćati mjesečne doprinose za zdravstveno osiguranje radi čega ta djeca uglavnom ne koriste zdravstvenu zaštitu – unatoč u nekim slučajevima i teškim zdravstvenim stanjima. Na ovaj smo problem ukazivali i proteklih godina, no bez uspjeha.

Pratili smo slučajeve **ostvarivanja prava na naknadu za troškove prijevoza u vezi s korištenjem zdravstvene zaštite djece**. Naime, HZZO djetetu - osiguranoj osobi ne priznaje pravo na naknadu za troškove prijevoza zbog korištenja zdravstvene zaštite iz obveznoga zdravstvenog osiguranja na koje je upućeno izvan mjesta prebivališta, odnosno boravišta, s obrazloženjem da sva djeca ostvaruju pravo na besplatan željeznički prijevoz temeljem Zaključka Vlade RH o besplatnom željezničkom prometu djece i učenika osnovnih i srednjih škola na području RH, a sukladno odredbama Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja. HŽPP je potvrdio naš stav da pravo na besplatno putovanje vlakom za djecu treba biti dodatna mogućnost, a ne osnova za ukidanje dosadašnjih prava djece. HZZO nije prihvatio našu preporuku da se roditeljima omogući isplata naknade za trošak prijevoza radi prijevoza djeteta na liječnički pregled bez automatskog pozivanja na pravo djeteta na besplatan željeznički prijevoz temeljem spomenutog Zaključka Vlade RH.

Zaključno, obavijesti i pritužbe odnose se, kao i prethodnih godina, na nedovoljan broj stručnjaka u sustavu zdravstva, njihovu dostupnost djeci, problem komunikacije između roditelja i zdravstvenih djelatnika te teškoće u vezi sa zaštitom zdravstvenih prava djece koja boluju od kroničnih bolesti. Djeca zabrinjavajuće dugo čekaju na specijalističke zdravstvene usluge. Ponašajne ovisnosti predstavljaju izazov u radu s djecom i mladima. Potrebno je ograničiti dostupnost energetskih pića djeci i dosljedno provoditi zabranu prodaje alkohola i duhanskih proizvoda djeci.

Nužno je pojačati javnozdravstvene i medijske kampanje i kroz odgojno-obrazovni sustav trajno provoditi znanstveno utemeljene i evaluirane preventivne programe kako bi se adresirali stavovi društva prema djeci iz ranjivih skupina te snažnije utjecati i na djecu, i na roditelje kako bi se pridonijelo razvoju i jačanju socijalnih i emocionalnih vještina djece i mladih te razvoju zdravih životnih navika i očuvanju zdravlja.

U vezi s ostvarivanjem prava djece s kroničnim i drugim bolestima, potrebno je pokazati veću osjetljivost za njihove potrebe, a za djelatnike u sustavu odgoja i obrazovanja organizirati kontinuiranu edukaciju o potrebama djece koje proizlaze iz njihovoga zdravstvenog stanja.

Potrebno je osigurati veću dostupnost i bolju zaštitu mentalnog zdravlja djece na svim razinama.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Osigurati dovoljan broj stručnih radnika u zdravstvenom sustavu.
- Osigurati dostupnu i sustavnu brigu o mentalnom zdravlju djece i mladih.
- Raditi na informiranju javnosti i podizanju svijesti o koristima cijepljenja.
- Pojačati aktivnosti usmjerene prevenciji ovisničkih ponašanja djece i mladih.
- Osigurati u cijelosti besplatnu zdravstvenu zaštitu djece, sve zdravstvene usluge i pomagala – bez iznimke i bez skrivenih troškova.

2.5 Socijalna i ekonomska prava

U 2024. godini pratili smo u 50 slučajeva kršenja socijalnih te 64 slučaja kršenja ekonomskih prava djece, te smo predlagali poboljšanja u zaštiti prava djece u ranjivim situacijama.

2.5.1 Dječje siromaštvo

Djeca čiji roditelji to nisu u mogućnosti, država je dužna pomoći u izlasku iz siromaštva. Dječje siromaštvo tema je brojnih **europskih i nacionalnih dokumenata** koji ukazuju na potrebu smanjenja broja djece kojoj siromaštvo oduzima djetinjstvo i priliku za ostvarenje njihovih potencijala. Aktualna stopa rizika od siromaštva za djecu i različita izvješća upućena europskim tijelima govore o pozitivnim pomacima. Međutim, ti podaci često ne odražavaju stvarno stanje života djece koja se upravo sada suočavaju sa siromaštvom.

Primjeri dječjeg siromaštva ukazuju na slabije šanse za obrazovanjem, teškoće u pristupu zdravstvenoj i drugoj skrbi, loše i nesigurne stambene uvjete te brojna **ograničenja** u razvoju kognitivnih, emocionalnih, socijalnih i drugih vještina. Djeca nisu odgovorna za okolnosti u kojima žive, no te okolnosti znatno utječu na njihovu dobrobit.

Rizik od siromaštva ovisi o obrazovanju, zaposlenosti i zdravstvenom stanju roditelja, tipu obitelji (posebno su ranjive jednoroditeljske obitelji i obitelji s više djece) te drugim čimbenicima. Posljedice dječjeg siromaštva oblikuju životne mogućnosti u odrasloj dobi, pa djeca često postaju odrasli u sličnim životnim uvjetima, što potvrđuje da je izlazak iz začaranog kruga siromaštva iznimno težak. Za prekidanje tog kruga ključno je **obrazovanje**, no istraživanja pokazuju kako djeca iz siromašnih obitelji imaju slabije šanse za napretkom. Ograničenja nastaju već u predškolskom obrazovanju, osobito za djecu u ruralnim područjima bez vrtića, djecu nezaposlenih roditelja ili roditelja niskih primanja. Osnovnu školu djeca

započinju s nižom razinom početnih znanja, a susreću se i sa skrivenim troškovima obrazovanja koji, unatoč tvrdnjama o besplatnom obrazovanju, predstavljaju preveliko opterećenje za obitelji. Suočeni s preprekama i slabijim uspjehom, neki učenici rano napuštaju školovanje ili odabiru strukovno obrazovanje kako bi što prije mogli osigurati egzistenciju vlastitim radom. Troškovi u strukovnim školama pritom su povećani (radna oprema, odjeća, alati i dr.), a stečeno zanimanje često nije jamstvo egzistencije. Stoga je nužno ulagati u obrazovanje djece iz siromašnih obitelji.

Veći broj akata strateškog planiranja na nacionalnoj razini predviđa borbu protiv siromaštva, a mjere koje se odnose na dječje siromaštvo, kao i neke nove, objedinjene su u Nacionalnom akcijskom planu za provedbu Preporuke Vijeća Europske unije o uspostavi Europskog jamstva za djecu i to u šest općih ciljeva, temeljenih na Preporuci Vijeća EU⁵², vezanih za pristup ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, drugom obrazovanju, kvalitetnoj prehrani, zdravstvenim uslugama, primjerenom stanovanju te dostupnosti socijalnih usluga u zajednici. Prvim *Izvišćem o provedbi jamstva za djecu* Hrvatska je u kolovozu 2024. godine Europsku komisiju izvijestila o aktivnostima, planovima i pokazateljima za 2021., 2022., 2023. i 2024. godinu. Pokazalo se da praćenje pokazatelja siromaštva i socijalne isključenosti te napretka provedbe programa socijalne politike nije dovoljno razvijeno ni sveobuhvatno, kao i da nedostaje koordinacija među uključenim dionicima i podjela odgovornosti pa je stoga najavljen rad na poboljšanju metodologije praćenja. Budući da se radi o dokumentu otvorenom za izmjene i dopune postojećih mjera, nadamo se da će ovaj dokument omogućiti kontinuirani rad na suzbijanju siromaštva i socijalne isključenosti kod djece, kao i mogućnost praćenja rezultata.

Jednim od vidljivih rezultata *Jamstva za djecu* smatramo osiguravanje podrške djeci socijalno ugroženih obitelji Međimurske županije, započete u Pilot programu 'Faza III Jamstva za svako dijete' i implementirane u rad Centra za pružanje usluga u zajednici Međimurje, s čijim smo se radom upoznali prilikom posjete dvaju od četiri izgrađenih objekata **Centara za djecu i obitelj**. U županiji u kojoj je najveća stopa korisnika zajamčene minimalne naknade, a 80 % korisnika su pripadnici romske nacionalne manjine, djeci i obiteljima se približilo na način da se u samim romskim naseljima (Parag, Piškorovec, Podturen i Orehovica) nalaze objekti u kojima odgojiteljice i stručni tim provode aktivnosti učenja kroz igru s djecom koja nemaju pristup vrtiću, zatim aktivnosti rane intervencije u djetinjstvu, osnaživanja obitelji, unaprjeđenja kvalitete života kroz poludnevni boravak, organiziranog stanovanja i psihosocijalne podrške. Provedba aktivnosti u samim naseljima čini ih svakodnevno dostupnima djeci i obiteljima, koji ih radi siromaštva ne bi bili u mogućnosti svakodnevno posjećivati da se nalaze u nekom međimurskom gradu, omogućava stvaranje prisnijih odnosa i povjerenja neophodnih za održavanje kontinuiteta u radu te povećava šanse za poboljšanje životnih uvjeta i osiguravanje boljih startnih pozicija za ovu djecu.

Primjeri dobre prakse europskih država predstavljeni su na konferenciji Europske socijalne mreže u Belgiji, gdje su predstavljeni projekti usmjereni na približavanje socijalno ugroženim građanima i stjecanje njihovog povjerenja ulaskom u kvartove u kojima žive. Uočena je potreba za „mostom“ između siromašnih građana i usluga.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Izvršavati i dopunjavati aktivnosti Nacionalnog akcijskog plana Europskog jamstva za djecu i drugih politika o smanjenju siromaštva;
- Procjenjivati utjecaj mjera Nacionalnog akcijskog plana na dječju dobrobit i evaluirati poboljšanja (CRIA i CRIE);
- Osigurati kvalitetnu metodologiju praćenja pokazatelja siromaštva i socijalne isključenosti.

52 Preporuka Vijeća (EU) 2021/1004 od 14. lipnja 2021. uspostavi europskog jamstva za djecu, Službeni list Europske unije, 223/14, 22.6.2021., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX:32021H1004>

2.5.2 Socijalna prava

Od 50 pritužbi na kršenje socijalnih prava djece, najviše ih se odnosilo na doplatak za djecu, pravo na rad u skraćenom vremenu radi njege djeteta s TUR-om, rodiljne i roditeljske potpore, obiteljsku mirovinu, osobnu invalidninu, pravo na status roditelja njegovatelja, pravo na dopust za njegu djeteta, pravo na jednokratnu pomoć, doplatak za pomoć i njegu te ostala prava iz sustava socijalne skrbi.

Obitelji s djecom suočene sa siromaštvom i socijalnom isključenosti, invaliditetom, zlostavljanjem ili zanemarivanjem, kao i s drugim rizicima, spadaju među najranjivije skupine u društvu, a pomoć ostvaruju u sustavu socijalne skrbi. Unatoč napretku, s obzirom na još uvijek velik broj djece i obitelji te osjetljivost njihovih problema, ovaj sustav trebao bi snažnije i konkretnije osiguravati njihovu zaštitu, socijalnu uključenost te proširiti dostupnost pomoći. U javnoj raspravi o Zakonu o socijalnoj skrbi (ZSS), temeljnom propisu koji štiti najranjivije građane, uputili smo konkretne prijedloge za bolju zaštitu socijalnih prava djece.

Mnogim obiteljima koje žive u siromaštvu jedini izvor prihoda je **zajamčena minimalna naknada** (ZMN) te se očekuje da ona, svojom visinom i olakšanim postupkom ostvarivanja, bude dostatna i dostupna potrebitim građanima. Iznos naknade određuje se kao postotak od osnovice koja se godišnjim odlukama do sada povećavala, no *Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021. – 2026.* zahtijeva bolju pokrivenost, transparentnost i adekvatnost ove naknade u kućanstvima s djecom. Unatoč navedenom, saznajemo da se odredbe ZSS-a primjenjuju tako da se djecu starija od 15 godina i njihove obitelji ograničava u korištenju ove naknade, ovisno o okolnostima prijave u evidenciju nezaposlenih osoba. Stoga smo u javnoj raspravi predložili da se djeca izuzmu iz te obveze te da ih se potakne na nastavak obrazovanja i stjecanja većih kvalifikacija za uzdržavanje od rada.

Od 1. siječnja 2024. stupio je na snagu **Zakon o inkluzivnom dodatku**, kojim su četiri dotadašnje naknade koje se priznaju s osnove oštećenja zdravlja (osobna invalidnina i doplatak za pomoć i njegu u sustavu socijalne skrbi, novčana pomoć za nezaposlene osobe s invaliditetom u sustavu rada te doplatak za djecu koji se priznaje na temelju oštećenja zdravlja, težeg ili teškog invaliditeta djeteta u sustavu mirovinskoga osiguranja) objedinjene u jedinstvenu naknadu – inkluzivni dodatak.

Kod ostvarenja prava na **jednokratnu novčanu naknadu za novorođeno dijete** i dalje se pojavljuje problem uvjetovanja te naknade prebivalištem roditelja u određenom trajanju u JLS-u koji ovu naknadu isplaćuje. Povodom pritužbi roditelja čija djeca, radi neispunjavanja uvjeta prebivališta roditelja, ne ostvaruju to pravo, ukazivali smo JLS-ima na socijalnu neosjetljivost, diskriminatoran položaj te potrebu poštivanja najboljeg interesa djeteta i obveze države da pruži pomoć roditeljima i skrbnicima djece (na svim razinama). Za sada nemamo saznanja o učinjenim promjenama u tim uvjetima.

Primali smo pritužbe u kojima roditelji ističu neslaganje s potrebom dostave dokumentacije potrebne za postupak odlučivanja o **pravu na doplatak za djecu**. Iz pritužbi saznajemo i za problem dokazivanja jednoroditeljskih obitelji u slučajevima u kojima HZMO traži roditelja ishodačnje *Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi*, koji HZSR, s obzirom na specifičnost obitelji, nema osnove izdati. Nepovoljan položaj djeteta, zbog nemogućnosti ostvarenja prava, riješilo je drugostupanjsko tijelo povodom žalbe, utvrdivši da nije bilo potrebno tražiti navedeni Plan. Kod postupanja u predmetu priznavanja prava na doplatak za djecu s međunarodnim elementom, HZMO konstatira da se u pojedinačnim slučajevima ponekad pojavljuju izazovi u smislu brzine, ujednačenosti i strukture razmjene podataka među nadležnim ustanovama, što dovodi do kašnjenja u plaćanju obiteljskih davanja, a postupci u prekograničnim slučajevima dugotrajni su i složeni.

Primjeri u kojima djeca, zbog nedovoljnog mirovinskog staža umrlog roditelja, ne uspijevaju ostvariti **pravo na obiteljsku mirovinu**, argument su našim inicijativama kojima već niz godina nastojimo potaknuti donošenje posebnog propisa ili dopune postojećih propisa, kako bi se toj ranjivoj skupini djece osigurala adekvatna zaštita - no, do sada nažalost bez uspjeha.

U proteklom razdoblju učestalo smo predlagali uvođenje **socijalne usluge mentorstva za djecu**, ukazujući na važnost osnaživanja djece koja se suočavaju s teškim socijalnim prilikama. Iako takva usluga nije propisana, ZSS-om je propisano **socijalno mentorstvo**, koje svojom definicijom načelno dopušta primjenu i na djeci. Prema javno dostupnim podacima, tijekom prvih osam mjeseci 2024. godine od uvođenja socijalnog mentorstva, nije pružena niti jedna takva usluga mladima kojima prestaje pravo na uslugu smještaja ili organiziranog stanovanja. To obeshrabruje, jer smatramo da je, osim novčane pomoći, za suočavanje s teškim životnim prilikama, potrebna i nenovčana pomoć.

Zaprimali smo i pritužbe roditelja koje se odnose na dugotrajnost postupaka za ostvarivanje **prava iz sustava socijalne skrbi za djecu s TUR-om**. Jedan od uzroka je nedostatak i preopterećenost stručnog kadra, što se ponavlja duži niz godina, a kod nekih se postupak odužio zbog administrativnih propusta i nedovoljne koordiniranosti između različitih institucija uključenih u postupak ostvarivanja prava.

Povodom pritužbi vezanih za **pravo na rad s polovicom punog radnog vremena zbog njege djeteta s težim smetnjama u razvoju**, uputili smo poslodavcima preporuke da, u dogovoru s roditeljima, prilagode raspored radnog vremena, vodeći računa o najboljem interesu djeteta kojem je potrebna posebna skrb i njega.

Unatoč najavama Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (ZOSI) i nadležnog Ministarstva (MRMSOSP) o pokretanju postupka za uspostavu jedinstvene metodologije, u praksi se i dalje susrećemo s problemom višestrukih vještačenja djece s TUR-om. Smatramo da je nužno što prije uspostaviti jedinstveni model vještačenja, jer bi se na taj način omogućilo ostvarivanje različitih prava temeljem jednog nalaza. Za ostvarenje tog cilja nužno je bolje povezivanje nadležnih tijela i usklađivanje zakonske regulative.

I dalje apeliramo na potrebu razvijanja i širenja **usluge rane intervencije za djecu s TUR-om**. Stoga smo prihvatili pokroviteljstvo za kongres „Jedna obitelj, jedan plan – međusektorska suradnja kao ključ rane intervencije u djetinjstvu“, koji se održao u listopadu 2024. u organizaciji Centra za ranu intervenciju MURID. Također, apeliramo i na razvijanje i širenje suvremeno koncipiranih usluga rane intervencije za djecu s razvojnim teškoćama i njihove obitelji, jer se na taj način prevenira institucionalizacija djece te se istovremeno jačaju kapaciteti roditelja za podršku djetetovom razvoju i sudjelovanju u svakodnevnim aktivnostima. Ohrabruje potpisani Memorandum o suradnji između MZ-a i Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, vezan uz izradu *Nacionalnog strateškog plana za ranu intervenciju u djetinjstvu* i njegov *Akcijski plan*, u koji je uključena i Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“.

Ulaganje u djecu potrebno je od najranije dobi, kroz izdvajanja države na svim razinama – kako za novčanu pomoć namijenjenu djeci i obiteljima, tako i za ulaganje u kompetentne, dostatne i motivirane stručnjake te u sveobuhvatne programe usmjerene na dijete i obitelj u njihovoj sredini. Nažalost, **sustav socijalne skrbi** suočava se s nedostatkom stručnjaka, što se očituje u dugotrajnosti postupaka i nemogućnosti ostvarivanja prava djece. Znamo da se i druge europske države suočavaju s problemom nedostatka radne snage, no neke od njih imaju modele ulaganja u stručnjake i postizanja njihovog zadovoljstva, što omogućuje pružanje kvalitetnih usluga djeci. O izazovima u pružanju socijalnih usluga govorilo se i na konferenciji Europske socijalne mreže, s posebnim naglaskom na izazove u privlačenju korisnika i stjecanju njihovog povjerenja, te su prepoznati i implementirani modeli koji socijalne usluge približavaju korisnicima, umjesto da oni sami dolaze u gradske centre. Ukazujući na važnost da socijalna skrb ima ljudsko lice, istaknuti su dobri rezultati rada jedne osobe s obitelji, nasuprot raspršenosti usluga u više resora, što se pokazalo kao neučinkovit način rada.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Iznos novčanih naknada prilagoditi troškovima života.
- Osigurati nenovčanu podršku djeci usmjerenu na sprečavanje, prepoznavanje i rješavanje problema uzrokovanih siromaštvom i drugim rizicima.

- Ulagati u kompetentne, dostatne, motivirane stručnjake te u sveobuhvatne programe usmjerene na dijete i obitelj te njihovu sredinu.
- Kvalitetnije zakonsko uređenje prava na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju.

2.5.3 Ekonomska prava

Ove smo godine primili 64 pritužbe vezane za kršenje ekonomskih prava djece, od kojih se polovica odnosila na pravo na primjereni životni standard. Ostale su se odnosile na nezakonit rad i zapošljavanje djece u području radnih odnosa kod poslodavca, zaštitu imovinskih prava djece, zaštitu djece od neprijemnog oglašavanja, povrede prava učenika kod učenja temeljenog na radu te ostalo.

2.5.3.1 Pravo na primjereni životni standard

Životni standard djece ovisi o zaposlenju i primanjima odraslih članova obitelji, njihovom zdravlju i mogućnosti uzdržavanja obitelji radom te o pomoći države za one koji ne privređuju.

Konvencija o pravima djeteta obvezuje RH na priznavanje svakom djetetu životnog standarda koji odgovara njegovom tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju. Roditelji su dužni osigurati djeci odgovarajuće životne uvjete u skladu sa svojim mogućnostima, a država im je dužna u tome pomoći.

Na pogoršanje životnog standarda utječu bolesti odraslih članova obitelji, nezaposlenost, korištenje roditeljskog dopusta, služenje zatvorske kazne i dr. Pratimo primjere obitelji koje se uzdržavaju od ZMN-a, dječjeg doplatka, novčanih pomoći JLS-a, i drugih socijalnih naknada, pri čemu nerijetko izostaje uzdržavanje djece od strane roditelja s kojim ne žive.

Socijalno ugrožene obitelji teško podmiruju životne troškove (režije, hranu, troškove školovanja, zdravstvenu skrb i drugo), pri čemu ih svaki izvanredni trošak dovodi do ruba egzistencije. Upoznati smo s primjerima isključivanja električne energije kućanstvima radi nepodmirenih računa čiji iznosi nadilaze realnu mjesečnu potrošnju jedne obitelji. Često pritom ne uspijevaju stupiti u kontakt s odgovornim osobama iz HEP-a kako bi ukazali na moguće nepravilnosti kod izračuna potrošnje ili na eventualno neovlašteno priključivanje na njihovu mrežu. Neki od primjera pokazuju da su obitelji izložene nerazumno visokim računima, poput duga od 14.000 eura, ili slučaj majke koja živi s djetetom i bolesnom majkom te joj se pripisuje dug od 9.000 eura za koji tvrdi da ga njezino kućanstvo nije moglo ostvariti. Kratak odgovor koji smo primili iz HEP-a vezano za navedene pritužbe pokazuje nedostatak razumijevanja za potrebe djece i odgovornosti za postupanje u njihovom najboljem interesu te izostanak namjere pomoći socijalno ugroženim obiteljima. U pojedinim slučajevima roditelji su nakon višemjesečnog prekida opskrbe električnom energijom s HEP-om sklopili pisane sporazume o otplati duga u ratama, koji podmiruju od jednokratne naknade.

Visoki troškovi života i ekonomska kriza utječu na životni standard djece, a **ovršni su postupci** svakodnevna briga i stres velikom broju obitelji s djecom. Briga za egzistenciju, kada obitelji prijete iseljenje i dugovi, stvaraju veliku nesigurnost i utječu na zdravlje i odraslih i djece. Teret takve situacije još je veći kada se radi o jedinog nekretnini obitelji koja predstavlja njihov dom, uključujući i situaciju bespravnog useljavanja u nekretninu. U nekim se slučajevima odgađa deložacija, no odgoda je samo privremeno rješavanje neriješenog stambenog pitanja djece i obitelji te je potrebno poduzimanje koraka za osiguravanje njihovog dugoročnog zbrinjavanja. *Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* jamči građanima pravo na dom, čiju zaštitu pruža Europski sud za ljudska prava uzimajući u obzir test razmjernosti, iznimke i propisana pravila.

Stanovanje je jedna od osnovnih ljudskih potreba, a djeci ono pruža sigurnost i stabilnost, dok nesigurni ili neprimjereni stambeni uvjeti utječu na djetetovo zdravlje, obrazovanje, sigurnost i druga prava. Neodgovarajući stambeni uvjeti mogu postati i rizik za izdvajanje djece iz obitelji ili beskućništvo, a dovode i do socijalne isključenosti djece. Za odrasle članove obitelji koji svojim ekonomskim, zdravstvenim i socijalnim statusom nisu u mogućnosti osigurati primjereno stanovanje takve okolnosti predstavljaju svakodnevnu brigu i stres.

Kontinuiran **rast cijena nekretnina i najamnina** otežavaju pronalaženje odgovarajućeg stambenog rješenja za socijalno ugrožene obitelji s djecom. Mnogi roditelji koji zbog invaliditeta, oboljenja ili gubitka zaposlenja nemaju primanja, kao i oni koji primaju premalu naknadu za rad, ne mogu obitelji priuštiti stan kupnjom niti najmom te ovise o pomoći države – koja izostaje. **Potrebna je stoga pomoć države u osiguravanju primjerenog stanovanja svakom djetetu kao i mehanizam zaštite od gubitka jedine nekretnine.**

U Hrvatskoj ne postoji **politika socijalnog stanovanja**, koja osigurava primjereno stanovanje djeci u kućanstvima s niskim primanjima, ranjivim kućanstvima i u obiteljima koje žive ispod granice siromaštva. *Prijedlog Nacionalnog plana stambene politike RH do 2030. godine* predvidio je tzv. priuštivo stanovanje, no uz napomenu da područje rizika od siromaštva zahtijeva specifičan skup intervencija te da je socijalno stanovanje izvan opsega politike priuštivog stanovanja i nalazi se u kategoriji socijalne politike države. U javnoj smo raspravi ponovo ukazali da ni ovaj *Nacrt Prijedloga* ne predviđa pomoć za najosjetljiviju kategoriju djece te smo upozorili na potrebu propisivanja i osiguravanja primjerenog stanovanja za djecu ranjivih skupina, koja žive u obiteljima ispod granice siromaštva.

Također smo u javnoj raspravi o ZSS-u ukazali da je u *Izvešću o provedbi Nacionalnog akcijskog plana za provedbu preporuke Vijeća Europske unije o uspostavi Europskog jamstva za djecu*, koji je RH (MRMSOSP) podnijela Europskoj komisiji u kolovozu 2024. godine, najavljeno propisivanje usluge **socijalnog stanovanja** za djecu/mlade koji izlaze iz skrbi te pravo na naknadu za troškove stanovanja za mlade koji izlaze iz skrbi.

Primjer su osmero djece koja s majkom žive u stanu dodijeljenom od strane Grada, no u kojem godinama trpe nasilje i uznemiravanje od strane susjeda te svjedoče čestim sukobima u kojima intervenira policija i hitna pomoć (susjedi su im tijekom večere razbili staklo na prozoru, vrata obitelji su udubljena od udaraca, susjedi su svakodnevno fizički i verbalno agresivni, konzumiraju alkohol i opijate, puštaju glasnu glazbu u kasnim noćnim satima, a djeca trpe i vršnjačko nasilje). Obitelj je uključena u uslugu psihosocijalne podrške gdje je, obzirom na teške prilike života i suicid oca kojeg je našao sin, procijenjena adekvatna skrb majke koja izražava želju da „odgoji djecu u poštene ljude koji su završili škole i zaposlili se”. Gradu smo uputili preporuku da ovoj djeci, koja su već dovoljno trauma pretrpjela te za koju su posebno važni obitelj i stabilan i siguran dom, osiguraju primjereno stanovanje. Iako je Gradski ured za socijalnu zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s invaliditetom još prije puno godina izradio mišljenje za dodjelu drugog odgovarajućeg stana obitelji i prosljedio ga drugom nadležnom gradskom uredu na daljnje postupanje, stambena situacija ove obitelji i dalje nije uređena.

U primjeru korištenja stana temeljem **ugovora o najmu s Agencijom za pravni promet i posredovanje nekretninama** u pitanje je dovedena mogućnost nastavka korištenja od strane majke s djecom, od kojih jedno s TUR-om, nakon iseljenja oca kao nositelja ugovora, radi stava Agencije o nemogućnosti promjene najmoprimca. Ukazujući na najbolji interes djeteta te da, za razliku od pravilnika na koji se poziva Agencija, *Zakon o najmu stanova*, kao propis više pravne snage, ipak regulira mogućnost prenošenja prava i obveza na članove kućanstva u slučaju iseljenja, preporučili smo omogućavanje stambenog zbrinjavanja djece i majke. Zaključen je Ugovor o prijenosu ugovora o najmu stana, gdje su sva prava i obveze iz osnovnog ugovora o najmu prenesena na majku djece.

I ove smo se godine obilaskom **nužnog smještaja u Rijeci** uvjerali da u njemu mnogi nalaze spas od beskućništva, ali svjedočili neprimjerenim uvjetima za život djece, najčešće uzrokovanih rizičnim ponašanjem odraslih korisnika. Neka su djeca osuđena na život u takvim prilikama radi postupaka roditelja, koji i sami krše kućni red, ugovor i obveze podmirivanja troškova režija, radi čega im Grad ne dodjeljuje gradski stan mimo važeće liste prioriteta.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- **Propisati konkretne mjere politike socijalnog stanovanja kojima će se osigurati primjereno stanovanje za djecu ranjivih skupina, koja žive u obiteljima ispod granice siromaštva, te mehanizam zaštite od gubitka jedine nekretnine - jedinog doma.**

2.5.3.2 Gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova

Primili smo 11 pojedinačnih prijava, isto kao i tijekom 2023. godine. Od navedenih prijava, devet se odnosilo na nezakoniti rad i zapošljavanje djece kod poslodavaca, dok su se dvije prijave odnosile na povrede prava učenika tijekom učenja temeljenog na radu u okviru strukovnog obrazovanja. Tijekom 2024. nije bilo pojedinačnih prijava vezanih uz sudjelovanje djece u kulturnim i umjetničkim aktivnostima, kao ni prijava koje se odnose na zaštitu djece koja prose.

Nezakoniti rad i zapošljavanje djece u području radnih odnosa kod poslodavca

Nadzor nad provedbom propisa iz područja rada i zapošljavanja djece te sigurnosti i zaštite na radu provode inspektori rada Državnog inspektorata (DIRH), koji poslodavcima izriču zakonom propisane kazne. DIRH nas redovito obavještava o nezakonitom postupanju poslodavaca prema maloljetnicima, primjerice određivanju noćnog rada, nesklapanju ugovora o radu i neizdavanju pisane potvrde o sklopljenom ugovoru o radu, neprijavlivanju djece tijelima obveznog zdravstvenog i mirovinskog osiguranja.

Djeca su posebno izložena gospodarskom iskorištavanju i obavljanju štetnih poslova **tijekom ljetnih mjeseci**, kada mnogi od njih rade u ugostiteljskoj djelatnosti ili trgovini. Pritom poslodavci nerijetko krše njihova prava - djeca rade prekovremeno i noću, uskraćuje im se pravo na dnevni i tjedni odmor, ne prijavljuje ih se na obvezno mirovinsko i zdravstveno osiguranje i slično. U takvim slučajevima, inspektori rada izriču sankcije poslodavcima i obavještavaju HZSR o povredama prava maloljetnika. U poruci koju je pravobraniteljica za djecu uputila u povodu završetka školske godine 2023./2024. pozvala je roditelje da zaštite dijete od svakog oblika rada koji je za dijete štetan, ugrožava njegovo zdravlje, sigurnost ili razvoj te da takve slučajeve prijave inspekciji rada.

Prema podacima DIRH-a za 2024. godinu, inspektori rada u području radnih odnosa obavili su ukupno 7 593 nadzora nad provedbom propisa iz područja rada i zapošljavanja. U 15 nadzora otkrivene su nezakonitosti počinjene u odnosu na 17 maloljetnika, i to postojanje osnovane sumnje da je počinjeno ukupno 48 povreda prekršajno-sankcioniranih odredaba propisa koji se odnose na rad i zapošljavanje maloljetnika. Nezakonitosti su utvrđene u djelatnosti ugostiteljstva, graditeljstva, čišćenja i u ostalim uslužnim djelatnostima. Protiv poslodavaca i odgovornih osoba poslodavaca podneseno je 14 optužnih prijedloga nadležnim sudovima, a u jednom je slučaju izdan prekršajni nalog.

Osim pokrenutih prekršajnih postupaka, inspektori rada u području radnih odnosa donijeli su ukupno 13 rješenja koja se odnose na: privremenu zabranu obavljanja djelatnosti poslodavcu, zabranu noćnog rada maloljetnika, naloge poslodavcima da maloljetne radnike prijave na obvezno mirovinsko osiguranje, naloge poslodavcima da maloljetnicima dostave pripadajuće obračune plaće, naknade plaće, otpremnine ili naknade za neiskorišteni godišnji odmor, suglasnosti za posredovanje za rad maloljetnog redovitog

učenika mlađeg od 15 godina te zabranu rada redovitih učenika protivno odredbama Pravilnika o obavljanju djelatnosti u svezi sa zapošljavanjem.

Inspektori rada u području zaštite na radu obavili su ukupno 5 356 nadzora nad provedbom propisa iz područja zaštite na radu. Od navedenog broja obavljena su dva nadzora povodom ozljede učenika, 21 redoviti inspekcijski nadzor u području zaštite maloljetnika, te 848 nadzora s ciljem zaštite učenika za vrijeme izvođenja praktične nastave i vježbi naukovanja.

U području **rada učenika putem srednjoškolskih ustanova, tzv. učeničkih servisa**, temeljem ugovora o radu redovitog učenika, redovito primamo mali broj prijava. Međutim, uočavamo kako određena pitanja vezana uz ovakav rad učenika još nisu propisima regulirana, zbog čega su prepuštena samostalnom rješavanju roditelja i djece, bez odgovarajućeg nadzora nad poslodavcima.

Prema informacijama iz DIRH-a i MRMSOSP-a, rad učenika putem tzv. učeničkih servisa treba razlikovati od rada maloljetnika na temelju ugovora o radu sukladno *Zakonu o radu*.⁵³ Takav rad je uređen *Zakonom o tržištu rada*⁵⁴ i *Pravilnikom o obavljanju djelatnosti u svezi sa zapošljavanjem*.⁵⁵ Tim je propisima učenicima osigurana minimalna zaštita, kao što je ograničenje broja radnih sati dnevno, zabrana noćnog rada, pravo na stanku, dnevni i tjedni odmor, čiju primjenu nadzire DIRH.

Nakon inicijative našeg Ureda iz 2022. godine za dopunom *Pravilnika o obavljanju djelatnosti u svezi sa zapošljavanjem* i po potrebi drugih propisa pojedinim odredbama o zaštiti djece koja rade putem tzv. učeničkih servisa, u *Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu rada*⁵⁶ uvaženi su neki naši prijedlozi. Propisan je izračun minimalnog primitka učenika po osnovi takvog rada te pravo učenika na 50-postotno uvećanje primitka za sate rada nedjeljom, blagdanima i neradnim danima.

Međutim, tim Zakonom nisu regulirane situacije u kojima poslodavac ne priznaje obavljene rad učenika, ne želi ovjeriti ugovor ili ga dopuniti stvarnim brojem radnih sati i odgovarajućim iznosom naknade, zbog čega učenici ostaju bez primitka. To predstavlja gospodarsko iskorištavanje djeteta i ono je zabranjeno *Konvencijom o pravima djeteta*. U postupku javnog savjetovanja o izmjenama i dopunama *Zakona o tržištu rada* predložili smo reguliranje takve situacije te propisivanje mjera koje inspektor rada može izreći poslodavcu za nepriznavanje učenikova rada, kao i prekršajne kazne. MRMSOSP nije prihvatio naše prijedloge za regulaciju tih situacija obrazlažući da bi naknadno dokazivanje rada trebalo biti predmet sudskog postupka. Nažalost, to obeshrabruje učenike i roditelje u ostvarenju prava zbog visokih troškova, neizvjesnosti i dugotrajnosti sudskog procesa.

Predložili smo, također, propisati zakonsku mogućnost da i učenici polaznici srednjoškolskih programa u ustanovama izvan redovnih srednjih škola obavljaju rad putem tzv. učeničkih servisa, budući da su javne isprave o završenom srednjoškolskom programu u ustanovama za obrazovanje odraslih valjane na tržištu rada i potvrđuju stjecanje određene kvalifikacije. Takva vrsta rada bi omogućila i drugoj djeci koja završavaju srednjoškolske programe izvan redovitog sustava srednjoškolskog odgoja i obrazovanja da rade putem tzv. učeničkih servisa. Taj prijedlog MRMSOSP nije prihvatio uz obrazloženje da takva djeca nemaju status redovitih učenika, već pohađaju programe za obrazovanje odraslih koji traju kraće od redovitih, da takav sustav ne prepoznaje školske praznike, pa je toj djeci na raspolaganju zapošljavanje na temelju ugovora o radu. Na taj način djeca koja se obrazuju u ustanovama za obrazovanje odraslih iz različitih razloga (zbog primjerice, školske fobije, propusta nadležnih tijela da u redovitoj srednjoj školi zaštite dijete od nasilja, životnih okolnosti koje dijete onemogućuju da pohađa željeni redoviti srednjoškolski program i sl.), ostaju bez mogućnosti obavljanja rada posredstvom tzv. učeničkih servisa, čija uloga je, osim posredovanja, i zaštita prava i interesa djeteta.

53 NN 93/14, 127/17, 98/19, 151/22, 46/23 i 64/23-Odluka USRH

54 NN 118/18, 32/20, 18/22, 156/23 i 152/24

55 NN 28/19

56 NN 152/24

Povrede prava učenika tijekom učenja temeljenog na radu i naukovanja kod poslodavca – Prijave su se odnosile na neisplatu pripadajuće naknade učenicima na učenju temeljenom na radu kod poslodavca (ranije poznato kao praktična nastava i vježbe) i na nemogućnost daljnjeg naukovanja kod izabranog poslodavca zbog relicenciranja obrta za izvođenje naukovanja.

Unatoč malom broju prijava, već više godina upozoravamo na nedostatnu uređenost zaštite prava djece u propisima iz područja strukovnog obrazovanja i naukovanja. Zasad nema inspekcije koja bi mogla nadzirati i sankcionirati poslodavce zbog povreda odredaba ugovora o provedbi učenja temeljenog na radu i ugovora o naukovanju, primjerice zbog neisplate pripadajuće naknade ili druge povrede, poput neprofesionalnog, neetičnog ili neprimjerenog ponašanja prema učenicima na naukovanju.

Trenutno ne postoji inspekcija za sankcioniranje takvih povreda. Jedina mogućnost zaštite djece je mogućnost prijave Sudu časti Hrvatske obrtničke komore, o čemu učenici i roditelji nisu dovoljno informirani pa se na to ni ne odlučuju.

Prema podacima DIRH-a, inspektori rada za područje zaštite na radu su tijekom 2024. obavili ukupno 848 nadzora kod poslodavaca obrtnika i trgovačkih društava na temelju zahtjeva Hrvatske obrtničke komore, u kojima je provjeravano ispunjavaju li obrtnici i trgovačka društva propisane materijalne i kadrovske uvjete za izvođenje praktične nastave i vježbi naukovanja.

Već više godina predlažemo da se u području strukovnog obrazovanja, prvenstveno u *Zakon o strukovnom obrazovanju*⁵⁷ jasno propiše primjena općih propisa o radnim odnosima, sigurnosti i zaštiti na radu u učenju temeljenom na radu kod poslodavca, a posebno da se predvide *odredbe o inspekcijskom nadzoru* i nadležnosti za taj nadzor nad poslodavcima, kao i *mjere*, odnosno *sankcije* za povrede prava učenika i postupanje protivno dužnosti poslodavaca iz tog zakona. U *Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o strukovnom obrazovanju*⁵⁸ koji je stupio na snagu u lipnju 2022. uvrštene su odredbe o tome tko obavlja stručni nadzor nad izvođenjem učenja temeljenog na radu kod poslodavca, no ne i odredbe o inspekcijskom nadzoru nad poslodavcima zbog povreda na štetu učenika.

Zaštita djece koja prose – Djeci koja prose sama ili uz odrasle često su ugroženi zdravlje, dostojanstvo, a ponekad i život. Navođenje ili korištenje djece na prosjačenje ozbiljna je povreda prava djece, stoga već niz godina od policije tražimo da pojača aktivnosti na identifikaciji osoba koje na taj način iskorištavaju djecu.

Prema podacima MUP-a u 2024. godini evidentirano je 703 počinitelja prekršaja prosjačenja, među kojima je bilo petero maloljetnika.

Prema našim saznanjima policija više ne iskazuje podatke o broju osoba koje su zatečene u prosjačenju u prisutnosti djece, već evidentira isključivo prekršajno odgovorne maloljetnike zatečene u prosjačenju. Takvu praksu smatramo lošom, budući da je evidentiranje osoba koje štete djeci nužan preduvjet za poduzimanje mjera obiteljskopravne zaštite djece. Primjećujemo kako mjere koje poduzimaju policija i sudovi, kojima se najčešće novčano kažnjavaju osobe zatečene u prosjačenju ili ih se privremeno protjeruje iz grada, kao ni mjere koje poduzimaju tijela socijalne skrbi, nisu dovoljno učinkovite u zaštiti djece.

Zaštita djece koja prose moguća je samo kontinuiranom suradnjom više resora, planiranjem dugoročnih mjera zaštite, sustavnim evidentiranjem svih slučajeva, utvrđivanjem uzroka prosjačenja te kontinuiranim radom na njihovu otklanjanju i pružanju pomoći djeci.

Sudjelovanje djece u umjetničkim, audiovizualnim, promidžbenim, sportskim i sličnim aktivnostima – *Zakonom o radu* propisano je da dijete i maloljetnik⁵⁹ koji pohađaju osnovno obrazovanje smiju uz na-

57 NN 30/09, 24/10, 22/13, 25/18 i 69/22.

58 NN 69/22.

59 U smislu *Zakona o radu* maloljetnik je osoba koja je navršila 15 godina ili je starija od 15, a mlada od 18 godina.

platu sudjelovati u aktivnostima snimanja filmova, oglašavanja, pripremanja i izvođenja umjetničkih, scenskih ili sličnih kulturnih djela te sportskih natjecanja, i to na način i u opsegu koji ne ugrožava njihovo zdravlje, sigurnost, ćudoređe, školovanje ili razvoj. Takvo sudjelovanje dopušteno je isključivo uz prethodno **odobrenje tijela nadležnog za poslove socijalne skrbi** (HZSR), koje se izdaje na zahtjev zakonskog zastupnika djeteta i maloljetnika, a primjerak odobrenja dostavlja se i tijelu nadležnom za poslove inspekcije rada. Inspektori rada DIRH-a obavljaju nadzor nad provedbom odredbi *Zakona o radu o naplatnom* sudjelovanju djece i maloljetnika koji pohađaju obvezno osnovno obrazovanje u navedenim aktivnostima.

Za razliku od naplatnog sudjelovanja, za **nenaplatno** sudjelovanje djece u navedenim aktivnostima nije potrebno odobrenje HZSR-a niti takvo sudjelovanje podliježe nadzoru. Nedostaju jasna pravila kojima bi se reguliralo sudjelovanje djece u ovim aktivnostima, bez obzira na to je li riječ o naplatnom ili nenaplatnom sudjelovanju. Na ovu smo činjenicu posljednjih godina više puta upozoravali nadležna ministarstva, Vladu RH te Hrvatski sabor, preporučujući cjelovito reguliranje ovog područja dječjih aktivnosti.

Iako je *Obiteljskim zakonom*⁶⁰, koji je stupio na snagu 1. studenoga 2015., predviđeno da ministar nadležan za poslove obitelji i socijalne politike donese provedbeni propis kojim će urediti ovo područje dječjih aktivnosti, u roku od tri mjeseca od stupanja na snagu tog zakona, uz suglasnost ministra nadležnog za kulturu, ministra nadležnog za zdravstvo i ministra nadležnog za obrazovanje, taj propis još nije donesen. Zbog toga zaštita interesa i dobrobiti djece u potpunosti ovisi o senzibiliziranosti sudionika i spremnosti roditelja da zaštite interese djeteta, što nije dovoljno.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Uspostaviti *Zakonom o strukovnom obrazovanju* cjeloviti nadzor i sankcioniranje poslodavaca za povrede prava učenika.
- Provoditi učenje temeljeno na radu i naukovanje isključivo kod poslodavaca koji provode prethodnu provjeru osuđivanosti prije sklapanja ugovora s poslodavcem i periodično o tome obavještavaju škole.
- Evidentirati sve slučajeve iskorištavanja djece za prosjačenje, utvrditi uzroke prosjačenja te kontinuirano raditi na njihovom otklanjanju i pružanju pomoći djeci.
- Donijeti provedbeni propis iz *Obiteljskog zakona* kojim će se regulirati sudjelovanje djece u umjetničkim, audiovizualnim, promidžbenim, sportskim i sličnim aktivnostima, kako naplatno tako i nenaplatno.

2.5.3.3 Zaštita imovinskih prava djeteta

Od 64 pisane pritužbe u području ekonomskih prava djece, njih 17 odnosilo se na zaštitu imovinskih prava djece, kojima je obuhvaćeno ukupno 30 djece. Zabilježeno je i 11 usmenih obraćanja stranaka koje su se raspitivale o mogućnostima zaštite imovinskih prava i interesa djece. Pratimo i nekoliko predmeta iz prethodnih razdoblja. Među pisanim pritužbama najviše su se obraćale majke (7), dok su nam se po dva puta obratili očevi, sama djeca i institucije, a po jednom baka, sestra te druge osobe. Jedan slučaj pratili smo i na vlastitu inicijativu.

Iako se na područje imovinskih prava ponekad ukazuje i kroz pritužbe koje se u širem smislu odnose na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi, i dalje je zamjetan njihov značajno manji broj u odnosu na povrede osobnih prava djece. To i dalje tumačimo pretpostavkom da veliki broj djece nema imovinu ili ne

60 NN 103/15, 98/19, 47/20, 49/23-Odluka i Rješenje USRH i 156/23.

raspolaze vrjednijom imovinom, kao i pretpostavkom da se povrede imovinskih prava rjeđe prijavljuju zbog moguće kolizije interesa djeteta i roditelja.

Radi sveobuhvatnog prikaza problematike, u dosadašnjim smo izvješćima redovito iznosili i podatke iz godišnjih statističkih izvješća ministarstva nadležnog za područje socijalne skrbi i to podatke o broju obavijesti koju su područni uredi HZSR-a (odnosno, CZSS-i kao njihovi prethodnici) zaprimali o kršenju djetetovih imovinskih prava, kao i podatak o mjerama za zaštitu imovine i imovinskih prava djeteta iz nadležnosti suda. Međutim, ove godine nismo u mogućnosti iznijeti te podatke jer oni nisu iskazani u zadnjem dostupnom izvješću MRMSOSP-a.⁶¹

Sadržaj pritužbi u 2024. u području zaštite imovinskih interesa djece odnose se na: upravljanje imovinom djeteta od strane roditelja, upravljanje imovinom koju je dijete steklo radom i nagradom za sportske rezultate, otvaranje računa u banci na ime djeteta koje se nalazi pod skrbništvom, poboynost pretplatničkog ugovora koji je dijete sklopilo s operaterom javnih elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga, pravni položaj djece tuženika u postupku radi iseljenja, zaštitu djeteta tijekom ostavinskog postupka u kontekstu ranijeg roditeljskog spora, zaštitu djeteta u slučaju imovinsko-pravnog spora roditelja, zaštitu djece u slučaju imovinsko-pravnog spora sa susjedima te zapljenu u ovršnom postupku sredstava koja su izuzeta od ovrhe. Strankama dajemo upute, a one koji traže pravni savjet ili zastupanje informiramo o ograničenim ovlastima Ureda te ih upućujemo na konzultaciju s odvjetnikom.

Pravni okvir – *Obiteljski zakon (OBZ)*, koji uređuje zaštitu imovinskih interesa djece, nije izmijenjen, pa stoga i dalje postoje problemi na koje smo intenzivno ukazivali i prethodnih godina.

Prva zamjerka odnosi se na nejasno koncipirane odredbe o upravljanju, korištenju prihoda i raspolaganju imovinom djece, što u praksi dovodi do nejasnoća te otežava ostvarivanje dječjih prava. I prilikom posljednjih izmjena OBZ-a ukazivali smo na potrebu nomotehničkog uređenja ovih odredbi, međutim naše primjedbe nisu uvažene.

Problemi se, primjerice, javljaju u slučaju djeteta koje je, nakon smrti oca, zajedno s majkom, naslijedilo nekretninu. U konkretnom slučaju, stan koji nije služio za stanovanje obitelji planiran je za dugoročni najam, pri čemu bi se dio najamnine uplaćivao na djetetov račun. Majka je, navodno, od više pravnika (uključujući posebnu skrbnicu i zaposlenike suda) dobila pogrešnu informaciju da je za davanje nekretnine u najam potrebno prethodno odobrenje suda. U stvarnosti, odobrenje suda u izvanparničnom postupku (uz pisanu suglasnost drugog roditelja koji ostvaruje roditeljsku skrb) predviđeno je člankom 101. OBZ-a i odnosi se na slučajeve vezane uz vrjedniju imovinu, poput otuđenja ili opterećenja nekretnina. U ovom slučaju, majka nije imala namjeru prodaje niti zasnivanja založnog prava, već je riječ o „čistom“ upravljanju imovinom temeljenom na ovlastima i dužnostima roditelja prema OBZ-u.⁶²

Druga zamjerka odnosi se na ovlaštenja HZSR-a, odnosno na nedovoljan broj aktivnosti i mjera za zaštitu imovinskih prava djece, kako onih u nadležnosti HZSR-a, tako i suda. Budući da OBZ predviđa samo dvije mjere – lišenje prava na upravljanje djetetovom imovinom te mjeru osiguranja na imovini roditelja – zalagali smo se za dopunu propisa radi uvođenja blažih mjera zaštite imovinskih prava i interesa djece te proširenja ovlaštenja HZSR-a, po uzoru na OBZ (2003.).⁶³

61 Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2023. godini.

62 OBZ, čl. 97. (1) Roditelji imaju dužnost, pravo i odgovornost upravljati imovinom djeteta s pažnjom odgovornog roditelja, na način da je očuvaju i po mogućnosti uvećaju.

63 OBZ (2003.), čl. 118. (1) Centar za socijalnu skrb može u svako doba zahtijevati od roditelja polaganje računa o upravljanju djetetovom imovinom te o prihodima koje dijete ili obitelj ostvaruje za potrebe djeteta na temelju posebnih propisa. (2) Centar za socijalnu skrb može radi zaštite imovinskih interesa djeteta donijeti odluku da roditelji glede upravljanja djetetovom imovinom imaju položaj skrbnika, te odrediti da se dio djetetovih prihoda ili prihoda obitelji ostvarenih po posebnim propisima ne isplaćuju na ruke roditelja, nego da se tim prihodima podmiruju životne potrebe obitelji, odnosno djeteta. (3) Centar za socijalnu skrb može radi zaštite imovinskih interesa djeteta zahtijevati da sud u izvanparničnom postupku odredi mjere osiguranja na imovini roditelja.

Smanjivanje ovlasti HZSR-a, prema našem mišljenju, posredno stavlja zaštitu imovinskih prava djece „u drugi plan“. Već godinama zamjećujemo da se stručni radnici HZSR-a ne snalaze u situacijama kada im se prijavljuju povrede imovinskih prava i interesa djece, da nedovoljno često koriste mehanizme koji su im na raspolaganju, odnosno da se rijetko odlučuju na pokretanje postupaka pred sudom radi zaštite imovinskih interesa djece, o čemu su svjedočili i podaci iz statističkih izvješća MRMSOSP-a. Zamjećujemo nesnalaženje stručnih radnika osobito u složenijim i zahtjevnijim slučajevima, koji od njih zahtijevaju proaktivno djelovanje, a koji se najčešće odnose na zaštitu prava djece koja su pod skrbništvom.

Jedan od upečatljivijih primjera odnosi se na dijete koje je, nakon smrti majke i bake, naslijedilo suvlasnički udio vrijedne nekretnine. Budući da je otac lišen roditeljske skrbi, dijete je stavljeno pod skrbništvo, te mu je imenovan skrbnik – zaposlenik PU HZSR-a. Saznanja ukazuju da je suvlasnik nezakonito otuđio cijelu nekretninu, zbog čega je o slučaju obaviještena policija, a uključeno je i općinsko državno odvjetništvo. Ovaj slučaj naglašava potrebu za edukacijom stručnih radnika PU HZSR-a u području zaštite imovinskih prava djece, osobito one koja su u tretmanu HZSR-a te koriste usluge smještaja ili organiziranog stanovanja. Iako ovakve situacije nisu česte, nepravodobno i nepravilno postupanje može rezultirati nepovratnom imovinskom štetom za dijete.

Stručnim radnicima HZSR-a značajno bi pomogle smjernice i naputci za procjenu i zaštitu imovinskih prava i dobrobiti djece, odnosno liste za procjenu čimbenika rizika. Stoga smo se zalagali za njihovo normiranje. Nadamo se da će se u budućnosti organizirati edukacije za stručne radnike HZSR-a o ovoj temi pri novoosnovanoj Akademiji socijalne skrbi.

Tumačenje pojma vrjednije imovine – Iako u proteklom razdoblju nismo zaprimili pritužbe koje bi se odnosile na ovu materiju, iz ranijih praćenja saznajemo o povredama prava djece vezanim uz tumačenje novčanog iznosa koji predstavlja vrjedniju imovinu. Rizik za povrede prava i interesa djece, s obzirom na neizmijenjene odredbe, i dalje postoji. OBZ ne definira pojam vrjednije imovine kada se radi o raspolaganju novčanim sredstvima djeteta, te se u tom dijelu primjenjuje *Mišljenje Ministarstva socijalne politike i mladih* (MSPM) od 23. rujna 2014., prema kojem roditelj može u razdoblju od jednog mjeseca raspolagati novčanim sredstvima djeteta u iznosu koji ne prelazi 10.000,00 kuna (odnosno 1.327,23 eura). U dosadašnjem radu zalagali smo se za normiranje visine novčanih sredstava koja se smatraju vrjednijom imovinom te za razlikovanje između jednokratne isplate i mogućnosti kontinuiranog podizanja sredstava s računa djeteta. Naši su prijedlozi i dalje aktualni.

Djeca dužnici – Većina roditelja odgovorno skrbi o djeci, no manji postotak svojim postupcima - ponekad nesvjesno, a ponekad s namjerom, šteti interesima djece. I dok se namjerna štetna postupanja odnose, primjerice, na podizanje sredstava s dječjih računa i njihovo trošenje za vlastite potrebe ili poroke, nesvjesna štetna postupanja roditelja odnose se na zastupanja djece u različitim pravnim poslovima koji u konačnici rezultiraju štetom za dijete ili opterećenjem njihove imovine. Iz ranijih razdoblja pratimo slučaj djece čiji su roditelji potpisali ugovor o darovanju nekretnine u ime djece, nesvjesni obveze plaćanja poreza na promet nekretnina, zbog čega se djeca već godinama nalaze na listi poreznih dužnika. Osim prema *Zakonu o porezu na promet nekretnina*, djeca mogu postati dužnici i prema *Zakonu o porezu na dohodak*, *Općem poreznom zakonu* te drugim propisima, a dugove mogu naslijediti.

Prema podacima Porezne uprave Ministarstva financija, na dan 31. prosinca 2024. u evidenciji se nalazi 856 djece poreznih dužnika, od kojih 58 ima zabilježena dugovanja iznad 1 000 eura, 295 djece ima dugovanja između 1 000 eura i 100 eura, dok se 503 slučaja odnose na dugovanja manja od 100 eura. U najvećem broju radi se o dugovanjima na ime poreza na promet nekretnina, zatim dohotka, doprinosa i drugih javnih davanja. Za 12 maloljetnih osoba je u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2024. izvršen otpis duga ili kamata u cijelosti.

I u protekloj godini iz obraćanja stranaka bilježimo povrede imovinskih prava djece do kojih dolazi zbog **provedbe ovrhe** novčanih sredstava i primanja koja pripadaju djeci, a koja su izuzeta iz ovrhe.

Nasljeđivanje dugova – Iako u izvještajnom razdoblju nismo imali saznanja o novim slučajevima nasljeđivanja dugova, iskustva iz prijašnjih razdoblja ukazuju na potrebu za izradom protokola o postupanju u slučajevima kada malodobna djeca nasljeđuju ili sunasljeđuju dugove u ostavinskim postupcima, te reguliranjem troškova vještačenja procjene vrijednosti imovine.

Nastavno na aktivnosti iz prethodne godine, u 2024. ponovili smo inicijativu za izmjenu i dopunu *Pravilnika o porezu na dohodak*, a s obzirom na uočeni različiti porezni tretman učeničkih stipendija za izvrsnost u odnosu na stipendije koje za izvrsnost ostvaruju studenti. U osnovi, radi se o pritužbi na diskriminaciju po osnovi dobi.

Zaključno, unatoč značajno manjem broju pritužbi, postoji bojazan da se imovinska prava djece krše najčešće zbog neupućenosti nekih roditelja u pravne posljedice radnji koje poduzimaju u ime i za račun djece. Takva neupućenost može dovesti do toga da roditelji ne budu skloni prijaviti povrede ili mogu čak sami doprinijeti njihovoj pojavi. Također, široko tumačenje pojma vrjednije imovine može u kratkom roku rezultirati nepovratnim gubitkom značajnih sredstava za djecu. Stoga naglašavamo potrebu za kontinuiranim edukacijama stručnih radnika HZSR-a, sudaca i javnih bilježnika, kao i za izradom protokola i smjernica postupanja u ostavinskim i drugim postupcima, kako bi se pravodobno primijenili zaštitni mehanizmi.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- **Izmijeniti tumačenje pojma vrjednije imovine te ga prilagoditi realnim društvenim prilikama, odnosno minimalnim novčanim iznosima potrebnim za djetetovo mjesečno uzdržavanje.**
- **Osigurati edukacije za stručne radnike HZSR-a te im pružiti smjernice i naputke za postupanje kako bi im se olakšala procjena ugroženosti imovinskih prava i dobrobiti djeteta i procjena rizika.**
- **Regulirati metodologiju i troškove vještačenja procjene vrijednosti imovine u postupcima koji se vode radi davanja odobrenja za odricanje od nasljedstva, a kada postoji sumnja u dugove ostavitelja.**
- **Dopuniti i unaprijediti propise vezane uz zaštitu imovinskih interesa djece (OBZ, *Ovršni zakon* i dr.).**
- **Izraditi protokol postupanja u slučajevima kada u ostavinskim postupcima nasljeđuju ili sunasljeđuju malodobna djeca.**

2.5.3.4 Neprimjereno oglašavanje

U području oglašavanja prijave se odnose na televizijske oglase, oglašavanja na internetu i u javnim prostorima. Većina pritužbi i upita odnosila se na oglašavanje igara na sreću, u povodu čega je bilo i najviše aktivnosti.

Građane i medije smo obavještavali o propisima koji reguliraju ovo područje i mogućnostima zaštite djece, obraćali smo se nadležnim tijelima, a sudjelovali smo i u općim inicijativama i normativnim aktivnostima.

Najveći broj pritužbi odnosio se na **oglašavanje igara na sreću – na televiziji, internetu, javnim mjestima, sportskim natjecanjima i materijalima za djecu (albumima i sličicama).**

U obraćanjima Uredu pravobranitelja za djecu građani traže veću intervenciju nadležnih tijela, a posebno prijavljuju da su prosječni gledatelji (obitelji s djecom) tijekom prijenosa sportskih događaja, kao i na drugim mjestima, izloženi čestim reklamama igara na sreću.

Iz pritužbi roditelja:

„...svakodnevno nas intenzivno bombardiraju reklamama casina. Televizijske reklame, radio i internet reklame. U svako doba: ujutro, popodne, navečer. 24 sata, 7 dana u tjednu. Oglašavanje je bombastično, obećavaju se milijuni eura, besplatne vrtnje, svi su sretni u casinu! Sve je lijepo i blještavo! Toliko da me moje 10-godišnje dijete na putu u školu u 7:30 ujutro pitalo nakon reklame „Mama, možemo li i mi ići u casino?“

„...Dijete ne čita presitna slova 'Igre na sreću mogu izazvati ovisnost'...“

„...ove su se ogavne reklame toliko proširile da potpuno zagađuju i naše digitalno i fizičko okruženje...“

Prema podacima AEM-a, najviše sankcija u području zaštite maloljetnika od medijskih sadržaja koji bi mogli naštetiti njihovom fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju izrečeno je pružateljima medijskih usluga u kategoriji oglašavanja igara na sreću, ukupno devet. Zbog nedostatka vizualne oznake/upozorenja na neprimjereni medijski sadržaj za maloljetnike izrečene su četiri sankcije te po jedna sankcija zbog objave identiteta maloljetnika te oglašavanja alkoholnog pića. AEM zamjećuje da su pružatelji medijskih usluga pokazali svjesnost važećih zakonskih propisa koji reguliraju oglašavanje energetskih pića, e-cigareta i duhanskih proizvoda u dječjim programima te ih u potpunosti poštuju u svom poslovanju, osiguravajući usklađenost sa *Zakonom o elektroničkim medijima*. Ono što je ostalo i nadalje problematično u odnosu na prethodnu godinu, iako sa smanjenim intenzitetom, jesu oglasi za igre na sreću.

U jednoj od pritužbi na sportske kladionice u blizini škola navodi se da se *ispred ulaznih vrata od sportske kladionice nalazi ZNAK za ŠKOLU jer je škola u blizini*. Ovim problemom se bavimo već niz godina na temelju pristiglih pritužbi zbog otvaranja prostora u kojima se priređuju igre na sreću, automat klubovi, casina i kladionice u neposrednoj blizini odgojno-obrazovnih ustanova te se zalažemo za dodatno ograničenje i propisivanje veće udaljenosti. U vrijeme donošenja *Pravilnika o prostornim i tehničkim uvjetima za priređivanje igara na sreću u casinima, na automatima i uplatnim mjestima kladionica* zalagali smo se da udaljenost bude minimalno 1 000 metara (i da se osim na udaljenost od škola ovo odnosi i na sva ostala mjesta gdje organizirano borave djeca). Nažalost, naš prijedlog nije bio uvažen, kao ni prijedlog da se odredba o minimalnoj udaljenosti primjenjuje i na poslovne prostore koji posluju od ranije, odnosno iz perioda kada ograničenja nije bilo. Smatramo da djeci treba osigurati zaštitu, a priređivačima ostaviti rok za prilagodbu svog poslovanja. Ovako proizlazi da se prednost daje interesima priređivača, a protivno interesima djece.

U susretima sa stručnjacima (prof. dr. sc. Neven Ricijaš s Odsjeka za poremećaje u ponašanju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u Zagrebu) i zainteresiranim institucijama (Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu i Hrvatsko katoličko liječničko društvo) raspravljali smo o ključnim rizicima iz javnozdravstvene perspektive, ključnim pravnim aktima u ovom području, dostupnosti igara na sreću u Hrvatskoj i šteti povezanoj s kockanjem, naročito za ranjive skupine – djecu do 18 godina, druge pojedinice, obitelj i zajednicu.

Kockanje i klađenje predstavlja ozbiljan javno-zdravstveni, ali i društveni problem. Unatoč zakonskoj zabrani, ipak je dostupno djeci, a poseban problem predstavlja i *online* klađenje, posebice kada ga organiziraju strana trgovačka društva, kao i agresivno oglašavanje različitih igara na sreću, koje se „provuklo“ i u svijet sporta.

Stoga pozdravljamo što je Ministarstvo financija u prvom tromjesečju 2024. pristupilo izmjenama i dopunama *Zakona o igrama na sreću* te smatramo da je primarni zadatak pri tome adekvatno odgovoriti na izazove i uskladiti potrebu prioritetne zaštite djece i mladih izloženih oglašavanju i dostupnosti igara na sreću, posebno klađenja i kockanja. U javnom savjetovanju pozdravili smo i podržali pozitivne promjene iz *Prijedloga izmjena i dopuna Zakona o igrama na sreću* te smo ukazali i na neke primjedbe i prijedloge pravobraniteljice za djecu, za koje smatramo da mogu doprinijeti još boljoj i učinkovitijoj zaštiti interesa djece. Preporučili smo uvođenje dodatnih ograničenja dostupnosti igara na sreću i oglašavanja, a naročito

u medijima, putem interneta, audiovizualnim i radijskim programima, javnim prostorima i putem sportskih klubova.⁶⁴ O ovoj se problematici raspravljalo i na tematskoj sjednici Odbora za zdravstvo i socijalnu politiku „Ususret Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o igrama na sreću“. Nažalost, do trenutka izrade ovog izvješća, nisu donesene najavljene izmjene i dopune ovog Zakona.

Obraćali su nam se građani i pritužbama zbog dostupnosti **slatkiša u obliku cigareta** s efektom dima i prodaje **nikotinskih vrećica djeci**. Ministarstvu financija uputili smo preporuku na potrebu zaštite djece, a uključili smo se i u javno savjetovanje na *Zakon o izmjenama dopunama Zakona o ograničavanju uporabe duhanskih i srodnih proizvoda*, ukazujući na nužnost uređenja zbog pojave novih duhanskih i srodnih proizvoda, ograničavanju njihove uporabe i zabrane sponzoriranja, promidžbe i oglašavanja.⁶⁵

Godinama upozoravamo na dostupnost **alkohola djeci**, najviše zbog nedosljedne primjene zakonskih ograničenja i zabrane prodaje alkoholnih pića djeci, ali i zbog tolerantnog stava društva prema pijeću. Inicijative pravobraniteljice godinama su usmjerene na izmjenu propisa u smjeru ograničavanja **oglašavanja alkohola**. Neophodno je smanjiti izloženost djece oglašavanju alkohola, a najviše piva, na televiziji i putem drugih elektroničkih medija, naročito uz prijenose sportskih natjecanja. Nije dovoljno da **oglašavanje** bude ograničeno samo na nakladnike koji podliježu *Zakonu o elektroničkim medijima*, jer ono obuhvaća širi kontekst i višestruka okruženja koja je također potrebno istražiti i utjecati na njih radi zaštite djece. Dok stručnjaci traže zabranu njegovog reklamiranja, pivo se na televiziji oglašava kroz pozitivnu javnozdravstvenu preventivnu akciju, što ukazuje na nesagledavanje problema ovisnosti od strane samih medija i zdravstvenog sustava.

Nužno je smanjiti izloženost djece oglašavanju hrane i napitaka s povišenom razinom masti, soli i šećera u medijskim sadržajima namijenjenim djeci, čime se od 2021. godine bavi multidisciplinarna *Radna skupina za ograničavanje oglašavanja prehrambenih proizvoda djeci*, u čijem radu sudjelujemo.

Sa članovima Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu (MMS) razgovarali smo o etičnom oglašavanju usmjerenom djeci i mladima. Mladi su savjetnici prepoznali da reklame mogu informirati o korisnim proizvodima na tržištu, rasprodajama i popustima te širiti svijest o nekim bolestima i pozitivnim promjenama. S druge strane, uočavaju da reklame potiču prekomjernu potrošnju i kupnju loših, nekvalitetnih i nepotrebnih proizvoda te da iskorištavaju „naivne skupine“ u društvu (djecu i starije osobe), posebno mlađu djecu (koja nagovaraju roditelje da im nešto kupe). Posebno uočavaju da ima previše reklama, da „iskaču“ u programima i na internetu, traju predugo te se ne mogu izbjeći. Svjesni su zavaravajućeg oglašavanja te oglašavanja koje šteti mentalnom zdravlju djece, životnim navikama, sigurnosti u prometu i vizualnom identitetu mjesta i gradova.

Kažu i da „Reklame jesu negativna pojava, ali djecu treba ojačati i naučiti da ne mogu i ne moraju imati sve što vide. Odgoj je važan i roditelji trebaju znati reći NE.“ Osim mogućnosti ograničavanja oglašavanja i uvođenja zabrane oglašavanja nezdrave hrane i pića, predlažu uvođenje edukacija roditelja na roditeljskim sastancima u školama. Članovi MMS-a predložili su da se u školama od ostatka voća i povrća naprave sokovi za djecu budući da su sokovi proizvedeni od strane OPG-ova uglavnom skupi, a predlažu i povećanje cijena nezdravih proizvoda i slatkiša.

Obveza je države osigurati odgovarajuće mehanizme kojima će se djecu zaštititi od izloženosti medijskim i drugim sadržajima koji mogu naštetiti njihovu razvoju. Pritužbe koje zaprimamo ukazuju na nedovoljno razumijevanje načela zaštite interesa djeteta u ovom području i brzi odgovor na pojavnosti koje štete dobrobiti djece. Od neizmjerne su važnosti i preventivne aktivnosti i programi kojima je cilj educirati djecu i roditelje o rizicima, opasnostima i štetnim posljedicama, posebno vezano za igre na sreću, ali su nužne izmjene normativnog okvira koji regulira industriju igara na sreću.

64 Više o tome u poglavlju *Normativne aktivnosti*.

65 Ibid.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Kontinuirano podizati svjesnost o potrebi zaštite djece od negativnog utjecaja oglašavanja.
- Zakonodavnim izmjenama jačati zaštitu djece od oglašavanja igara na sreću, alkohola, energetskih pića, duhanskih i srodnih proizvoda, hrane i pića čija se pretjerana uporaba ne preporučuje.
- Provoditi kampanje o zdravim životnim navikama i suzbijanju pretilosti i svih oblika ovisnosti.
- Unaprijediti zaštitu djece tijekom dječjih programa te drugih programa i događanja čija su publika djeca i mladi (naročito sportska događanja) od različitih oglašavanja neprimjerenih sadržaja.
- Poticati građansku odgovornost za prijavljivanje kršenja odredbi o oglašavanju proizvoda i usluga koje štete djeci.
- Učestalije nadzirati i sankcionirati subjekte koji oglašavaju proizvode i usluge koje štete dobrobiti djece na svim mjestima na kojima ona borave te čija su publika djeca i mladi, uključujući društvene mreže i druge digitalne aplikacije.

2.5.3.5 Dječji proračun

Dječji proračun RH, kao koncept, odnosi se na izdvajanje javnih sredstava i resursa koji su namijenjeni potrebama djece. Ovaj proračun obuhvaća ulaganja u obrazovanje, zdravstvo, socijalnu skrb, sport, kulturu i druge sektore koji utječu na kvalitetu života djece. U osnovi, cilj dječjeg proračuna je osigurati da sva djeca, pod jednakim uvjetima imaju pristup resursima i uslugama koje su im potrebne za zdrav razvoj i uspješno odrastanje.

Opći komentar br. 19 uz Konvenciju o pravima djeteta (2016.) o izdvajanju sredstava iz javnih proračuna za ostvarenje dječjih prava utvrđuje obveze država stranaka i daje preporuke o tome kako ostvariti sva prava na temelju *Konvencije*, a posebno prava djece u osjetljivim situacijama, odlučivanjem o javnom proračunu koje se temelji na djelotvornosti, učinkovitosti, pravičnosti, transparentnosti i održivosti. Pravobraniteljica za djecu još od 2006. godine upozorava na važnost ulaganja u djecu, a zadnjih osam godina ističe i važnost *Općeg komentara br. 19* Odbora za prava djeteta o provedbi članka 4. *Konvencije* te daje preporuke naglašavajući koliko je važno da javni proračuni doista pridonose ostvarivanju prava djece, posebno djece u osjetljivim situacijama.

U Mišljenju Vlade Republike Hrvatske u odnosu na *Izješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2021. godinu* vezano uz „Dječji proračun“ stajalo je da će tadašnji Središnji državni ured za demografiju i mlade (SDUDM) u narednom razdoblju intenzivirati aktivnosti obrade prikupljenih podataka dostavljenih od obveznika dječjih proračuna, kao i pravovremenog objavljivanja godišnjeg izvješaja o izvršenju dječjeg proračuna. Pored toga, stajalo je i da će, s ciljem veće pouzdanosti podataka, unaprjeđenja metodologije izrade i sustava praćenja dječjeg proračuna na nacionalnoj i lokalnoj razini, Vlada RH putem SDUDM-a pristupiti prilagodbi ili, ukoliko je potrebno, izmjeni postojećeg metodološkog priručnika, vodeći računa i o mogućnosti usporedbe i praćenja podataka koja tijela dostavljaju.

U Mišljenju Vlade Republike Hrvatske u odnosu na *Izješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2022. godinu*, Vlada navodi da će se u narednom razdoblju poduzeti napori s ciljem postizanja veće pouzdanosti podataka, unaprjeđenja metodologije izrade i praćenja dječjeg proračuna na nacionalnoj, a kasnije i lokalnoj razini, uz mogućnost usporedbe i praćenja podataka koja tijela dostavljaju.

U Mišljenju Vlade Republike Hrvatske u odnosu na *Izješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2023. godinu* nije dan osvrt na dječji proračun.

Unatoč spomenutim navodima, ne opažamo ozbiljnije unaprjeđivanje dječjeg proračuna, stoga smo od Ministarstva demografije i useljništva (MDU) ponovno zatražili informaciju koje konkretno aktivno-

sti vezano za uspostavljanje učinkovitog dječjeg proračuna planiraju realizirati do kraja 2024. godine. Ujedno smo preporučili poduzimanje konkretnih mjera za uspostavljanje dječjeg proračuna koji će se temeljiti na analizi potreba djece, uz sudjelovanje stručnjaka i organizacija koje se bave dječjim pravima. Naglasili smo i da bi se ovaj proračun trebao kontinuirano pratiti i prilagođavati kako bi odgovarao promjenjivim potrebama djece. Odgovor MDU-a nismo još primili.

Ponovno ističemo važnost dječjeg proračuna koji će sustavno pratiti ulaganje u djecu i programe za djecu, kao i učinak financijskih ograničenja na život i ostvarivanje prava djece, te koji će pružiti uvid u stvarno stanje, upravo zbog velikih regionalnih razlika u javnim izdacima za djecu i ostvarivanju njihovih prava. To pokazuju i podaci o *Demografskim mjerama jedinica lokalne i regionalne samouprave u 2022. godini*, gdje je vidljiva neujednačenost u izdvajanjima za djecu na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini (poput različitih iznosa novčane potpore za rođenje djeteta, različite cijene dječjih vrtića koju plaćaju roditelji, odnosno iznosa roditeljskog udjela u ekonomskoj cijeni dječjih vrtića, različitog sufinanciranja udžbenika u srednjim školama i dr.).

Prema zakonskim odredbama, jedinice lokalne i regionalne samouprave imaju pravo i obvezu odlučivati o potrebama i interesima građana za organiziranjem i ostvarivanjem programa namijenjenih djeci na svom području (u RH ustrojeno je ukupno 128 gradova i 428 općina). Sustav usluga za djecu u velikoj mjeri ovisi o mogućnostima lokalnih zajednica koje se razlikuju prije svega po ekonomskim mogućnostima i prioritetima u toj sredini. Posljedica toga su izražene regionalne razlike u dostupnosti i pristupačnosti pojedinih usluga za djecu, kao i u ekonomskoj cijeni, kvaliteti i prilagođenosti potrebama roditelja, stoga je naša preporuka uspostaviti dječji proračun koji će se temeljiti na analizi potreba djece, uz sudjelovanje stručnjaka i organizacija koje se bave dječjim pravima, te koji bi kontinuirano pratio i prilagođavao se kako bi odgovarao promjenjivim potrebama djece i društvenom kontekstu. Kao primjer kako bi mogao izgledati Dječji proračun navodimo projekt Hrvatske zajednice županija „Otvoreni proračun i Otvorene županije“.⁶⁶

Imajući u vidu značaj dječjeg proračuna, nužno je poduzimanje konkretnih mjera u njegovoj izradi s obzirom na to da su financijska ulaganja u djecu temelj za osiguravanje pravednih uvjeta za rast, razvoj i dobrobit djece. Također je nužno pratiti izvršenja dječjeg proračuna donošenjem Godišnjeg izvještaja o njegovom izvršenju, kako bi se moglo pratiti i evaluirati ne samo izvršenje, nego i napredak u planiranju i poboljšanju proračunskog okvira za ostvarivanje dječjih prava.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Unaprijediti dječji proračun na način da što prije postane uspješan mehanizam za provedbu dječjih prava definiranih *Konvencijom o pravima djeteta* i nacionalnim zakonodavstvom, kao i da na dokaziv način pokazuje kako u svakoj fazi proračunskog procesa i u svim odlukama o proračunima koje utječu na djecu najbolji interes djeteta ima prednost.
- Osnaživati djecu na državnoj i lokalnoj razini na konstruktivno sudjelovanje u izradi dječjeg proračuna.

2.6 Kulturna prava i pravo na slobodno vrijeme

U 2024. primili smo 43 prijave povreda kulturnih prava, kojih je više u odnosu na prethodnu godinu (38). U ukupnom broju prijava u ovom području ističu se, kao i prijašnjih godina, prijave koje se odnose na zaštitu prava djece sportaša kojih je, također, više nego prošle godine (31 u odnosu na 24 u 2023.).⁶⁷ Ostale prijave odnosile su se na potrebu osiguravanja sigurnih i za djecu prilagođenih prostora za igru i slo-

⁶⁶ <https://www.opencity.hr/hrvzz/>

⁶⁷ O pritužbama, zapažanjima i aktivnostima u tom području više govorimo u poglavlju *Djeca koja se bave sportom*.

bodno vrijeme, sigurnih uvjeta u obavljanju djelatnosti obrta za čuvanja djece⁶⁸, dostupnih i besplatnih slobodnih aktivnosti za djecu te nadzor nad djelatnostima udruga. Budući da djeca svoja kulturna prava ostvaruju u raznim područjima života, dio njih spominjemo i u drugim dijelovima izvješća (npr. u dijelu koji se odnosi na sigurnost dječjih igrališta i u dijelu koji se odnosi na obrazovna prava).

Unatoč malom broju prijava, već niz godina upozoravamo na nedostatno normativno uređenje pojedinih aktivnosti i djelatnosti u ovom području.

Više puta smo upozoravali na nereguliranost uvjeta za **sudjelovanje djece u umjetničkim, audiovizualnim, promidžbenim, sportskim i sličnim aktivnostima**. Nema propisanih jasnih pravila o sudjelovanju djece u navedenim aktivnostima, kako uz naplatu, tako i bez naplate. Iako je *Obiteljskim zakonom* predviđeno donošenje provedbenog propisa kojim bi se reguliralo sudjelovanje djece u tim aktivnostima, taj podzakonski propis još nije donesen.⁶⁹

Djelatnost igraonica, dječjih igrališta i drugih prostora za igru neregulirano je područje u pogledu prostornih, tehničkih i kadrovskih uvjeta. Već godinama preporučujemo nadležnim tijelima donošenje propisa kojim bi se regulirali ti uvjeti, kao i sustav nadzora prostora za igru, na što smo u više navrata upozorili i Vladu RH, no takav propis još uvijek nije donesen.⁷⁰

Osiguravanje dostupnih, sigurnih i kvalitetnih prostora za igru i slobodno vrijeme često ovisi isključivo o mogućnostima i odgovornosti organizatora aktivnosti i JLP(R)S-a. Zbog toga se susrećemo sa značajnim razlikama u dostupnosti, stupnju sigurnosti i kvaliteti mjesta za igru. Potrebna su dodatna izdvajanja za spomenute aktivnosti i na nacionalnoj razini budući da je *Nacionalnim planom za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine* utvrđeno da se radi održavanja mentalnog zdravlja podržava poticanje djece na svakodnevno bavljenje tjelesnom aktivnosti, kako kroz sustav odgoja i obrazovanja, tako i kroz izvaninstitucionalni način bavljenja sportom, pri čemu se posebno ističe važnost dostupnosti sportskih aktivnosti ranjivim skupinama djece iz materijalno ugroženih obitelji.

Upoznati smo sa slučajem pogrešnog shvaćanja djetetovog prava na odmor i slobodno vrijeme od strane dječjeg vrtića koji je od roditelja zahtijevao da dijete koristi „godišnji odmor“ u trajanju od 15 radnih dana, podijeljeno maksimalno u dva puta. *Konvencija o pravima djeteta* ne propisuje dužinu trajanja odmora i slobodnog vremena na koje dijete ima pravo, a Odbor za prava djeteta UN-a u svom *Općem komentaru br. 17 (2013)*⁷¹ pobliže obrazlaže značenje navedenog prava i njegovu važnost za dijete. Nesporno je da je za dijete dobro imati mogućnost slobodnog vremena i odmora u obiteljskom okruženju, ne samo na dnevnoj razini, nego i kroz dulji period, poput odmora i praznika. No, nemaju svi roditelji mogućnost korištenja godišnjeg odmora upravo u razdoblju i na način na koji to odgovara dječjem vrtiću. Takvo pogrešno shvaćanje djetetovog prava na odmor i slobodno vrijeme, može ugroziti djetetova ostala prava, poput prava na obrazovanje te prava na primjerenu skrb i zaštitu koju je država dužna osigurati djeci zaposlenih roditelja.

U poruci koju je pravobraniteljica za djecu uputila u povodu završetka školske godine 2023./2024. pozvala je sve lokalne zajednice, udruge, sportske, obrazovne, kulturne i vjerske organizacije, centre za djecu, mlade i obitelj da **osiguraju djeci raznovrsnu ponudu slobodnih aktivnosti** kako bi ljetne praznike provela u poticajnom i sigurnom okruženju. Istaknula je potrebu posebne podrške u osiguravanju takvih aktivnosti djeci korisnicima socijalne pomoći i djeci s teškoćama u razvoju. Pozvala je sve da paze na sigurnost djece prilikom kupanja, boravka na suncu, na dječjim igralištima i u igraonicama. Organizatorima ljetnih kampova i škola poručila je da vode računa o kvaliteti prostornih i kadrovskih uvjeta te primje-

68 Više o tome u poglavlju *Obrazovna prava*.

69 Više o tome u poglavlju *Gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova*.

70 Više o tome u poglavlju *Sigurnost djece na dječjim igralištima i u igraonicama*.

71 UN-ov Odbor za prava djeteta, *Opći komentar br. 17 (2013.) o pravu djeteta na odmor, slobodno vrijeme, igru, rekreacijske aktivnosti, kulturni život i umjetnost*.

renoj organizaciji. JLP(R)S-ima je preporučila da djeci i mladima ponude sadržaje i prostore u njihovim lokalnim zajednicama u kojima bi se mogli zabaviti na siguran način, bez konzumacije alkohola.⁷²

Prijavitelji već više godina ukazuju i na potrebu uvođenja stručnog nadzora nad djelatnostima udruga, uređenja uvjeta za provoditelje aktivnosti i programa za djecu, kao i provjeru postojanja zapreka za rad s djecom. Izmjenama *Zakona o udrugama*⁷³ regulirane su zapreke za rad u udruzi u slučaju osude za počinjeni seksualni delikt, no ne i u slučaju osude za neka druga kaznena djela na štetu djece. Ističemo slučaj prijave uznemiravanja djece, šticeenika ustanove socijalne skrbi, od strane predsjednika udruge koji je pravomoćno osuđen za najteže seksualne delikte na štetu djece. O slučaju smo obavijestili nadležni gradski ured radi provedbe nadzora nad radom udruge, te nadležnu policijsku upravu i Državno odvjetništvo kako bi se utvrdilo jesu li se u aktivnostima predsjednika udruge ostvarila obilježja kažnjivih radnji na štetu djece. Obaviješteni smo da je nad udugom pokrenut likvidacijski postupak zbog neodržavanja sjednica, te da su protiv predsjednika udruge pokrenuti prekršajni postupci radi narušavanja javnog reda i mira.

Zaključno, ističemo da nerazumijevanje važnosti ove skupine dječjih prava doprinosi nedovoljnoj aktivnosti svih čimbenika koji mogu pridonijeti potpunijoj i boljoj zaštiti dječjih prava u području slobodnog vremena te nepostojanju odgovarajućih prostora i uvjeta za igru i slobodno vrijeme. Pored toga, nedostatak propisa kojima bi se ovo područje detaljnije uredilo ostavlja prostor za brojne rizike i kršenje prava djece.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Više ulagati u prostore za dječju igru te osigurati svoj djeci pristupačna, sigurna i inkluzivna mjesta za igru, druženje i rekreaciju, kulturne i umjetničke aktivnosti, sukladno preporuci Odbora za prava djeteta UN-a.⁷⁴
- Učiniti dostupnim i besplatnim što više slobodnih i sportsko-rekreativnih aktivnosti za djecu; za djecu koja žive u siromaštvu naći modele financiranja aktivnosti koje se naplaćuju.
- Uključiti djecu na lokalnoj i državnoj razini u planiranje, realizaciju i evaluaciju aktivnosti slobodnog vremena.
- Uspostaviti posebnu evidenciju udruga registriranih za rad s djecom; u *Zakonu o udrugama* propisati posebne uvjete za osnivanje, praćenje rada, obavljanje usluga za djecu i nadzor rada udruga registriranih za rad s djecom.

2.7 Pravosudno-zaštitna prava

Pravobraniteljica za djecu prati rad sustava zaštite djeteta koje sudjeluje u pravosudnom postupku (sudskom ili upravnom), neovisno o tome je li dijete žrtva, svjedok, počinitelj kaznenog ili prekršajnog djela ili sudionik u postupku.

Tijekom 2024. postupali smo u 150 pojedinačnih slučajeva povrede prava djece u pravosudnom postupku. Na pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloporabe odnosi se 60 prijava. Slijedi pravo na dostojanstvo u postupku pred nadležnim tijelom (66). U manjem broju zastupljena su obraćanja vezana uz pravo na minimalna jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno (10), prava djeteta svjedoka (1), pravo na suđenje u razumnom roku (7) te pravo na neodgodivu pravnu pomoć (1) U pet slučajeva pratili smo općenito pravo djeteta na sudjelovanje u pravosudnom postupku. Prijave seksualnog nasilja pratili smo i kroz pravo djece na zaštitu od seksualnog nasilja (61).

72 Više o tome u poglavlju *Preporuke pravobraniteljice*.

73 NN 74/14, 70/17, 98/19 i 151/22.

74 UN-ov Odbor za prava djeteta, *Zaključne primjedbe o objedinjenom petom i šestom periodičkom izvješću Republike Hrvatske (CRC/C/HRV/CO/5-6*; na hrvatskom na mrosp.gov.hr).

U najvećem broju slučajeva pritužbe se odnose na nezadovoljstvo građana radom i postupanjem policije, djelatnika HZSR-a, posebnih skrbnika i pravosudnih tijela (sudova i državnih odvjetništava), primarno na dugotrajnost i neučinkovitost postupanja.

Prijave na rad policijskih službenika odnose se na rad prilikom obavljanja poslova i korištenja ovlasti, vezano za postupanja koja se odnose na djecu ili se odvijaju pred djecom. U takvim slučajevima policiji upućujemo preporuke da, koliko je god moguće, izbjegavaju situacije u kojima provode pred djecom radnje usmjerene prema odraslima, što se posebno odnosi na uhićenja, kako bi se ublažili nepovoljni utjecaji na psihofizičko stanje djece.

"...dječak je zbog sumnje na kazneno djelo bio na ispitivanju od 10 do 18 sati bez čaše vode te su mu djelatnici policije prijetili da će ostati u pritvoru 36 sati i potom ići u dom ako ne prizna što je učinio."

Iz obraćanja roditelja pravobraniteljici za djecu

Prijave upućujemo Službi za unutarnju kontrolu, a primamo i informacije od Povjerenstva za rad po pritužbama. Prema podacima za 2024. godinu Služba za unutarnju kontrolu MUP-a zaprimila je 98 pritužbi o postupanju policijskih službenika zbog nepoduzimanja odgovarajućih mjera i radnji od strane policijskih službenika u predmetima nasilja u obitelji i kaznenopravne zaštite djece (30) te povodom prijave kažnjivih radnji (14), neprimjerenog ponašanja policijskih službenika u prisutnosti djece (11), prekoračenja policijskih ovlasti (30), neprimjerenog odnosa sa strankama (9), nesavjesnog ili nemarnog izvršavanja službenih obveza vezano uz izdavanje osobnih dokumenata roditeljima djece te prijave prebivališta djeteta (4). Neutemeljenima je ocijenjeno 53 prijave, 29 je nepotvrđeno, tri su utemeljene, devet je djelomično utemeljeno, a četiri prijave su u postupku ispitivanja. Četiri predmeta prosljeđena su Povjerenstvu za rad po pritužbama. Prijave su se odnosile na 127 djece.

Zbog propusta u radu policijskih službenika u dva je slučaja pokrenut disciplinski postupak zbog povrede službene dužnosti, dok su u ostalim slučajevima službenici opomenuti te su provedene edukacije pojedinih službenika ili cjelokupnog operativnog sustava na temu primjene važećih zakonskih propisa i odredbi prilikom postupanja s maloljetnim počiniteljima kaznenog djela.

Radom na pritužbama uočavamo da do nemogućnosti poduzimanja prikupljanja podataka potrebnih za odlučivanje o podnošenju kaznene prijave, odnosno za poduzimanje prekršajnog ili kaznenog progona, dolazi i zbog iznimno kratkog roka čuvanja snimaka dobivenih putem videonadzora od strane ovlaštenih osoba, nakon protoka kojeg se snimke automatski brišu. Očekujemo očitovanje od Agencije za zaštitu osobnih podataka (AZOP).

"Utvrđeno je kako trgovina ima video nadzor, ali da se snimke pohranjuju na 20 dana i nakon toga se automatski brišu. Obzirom na navedeno policijskim službenicima nije bila dostupna snimka, isti nisu mogli utvrditi okolnosti događaja, a shodno navedenom, ni postojanje kažnjivih radnji u odnosu na djecu."

Iz izvješća MUP-a

Na **rad pojedinih djelatnika Hrvatskog zavoda za socijalni rad (HZSR)** najčešće se pritužuju roditelji u području obiteljskih odnosa (uglavnom vezano uz roditeljske sporove o skrbi o djeci, ali i u postupcima koji se vode radi izricanja mjera za zaštitu i dobrobit djeteta). Roditelji se pritužuju i na odluke o mjerama obiteljsko-pravne zaštite, čije izricanje smatraju nepotrebnim, te na nepristran i nedovoljno angažiran rad voditelja mjere i nedovoljnu pomoć u situacijama otežanog ili neostvarenog kontakta s djecom. Kada u postupcima obveznog savjetovanja prije razvoda braka nije postignut sporazum, o spornim pitanjima vezanim uz roditeljsku skrb odlučuje sud. Roditelji se pritužuju na mišljenja djelatnika sustava socijalne skrbi koja daju u tim postupcima, kao i na odluke koje se tiču izdvajanja djeteta iz obitelji, pri tome ne prihvaćajući procjene stručnjaka o roditeljskim kompetencijama i ne sagledavajući stvarnu ugrozu djece. Djelatnici nekih područnih ureda u ovakvim konfliktnim odnosima ne provode svoju ulogu posrednika, već inzistiraju na sudskom rješavanju konfliktna situacije među roditeljima. To dovodi do iscrpljujućih i dugotrajnih sudskih postupaka koji produbljuju već postojeći sukob među roditeljima. Kada

je riječ o trajno narušenim partnerskim odnosima u obitelji, nerijetko se vode i kazneni postupci protiv jednog roditelja, na štetu drugog roditelja, ali i djeteta. Iako u takvim slučajevima stručne službe ulažu dodatne napore u osiguranju komunikacije među roditeljima radi zaštite i dobrobiti djeteta u obitelji, vođenje tih kaznenih postupaka, u kojima pravosudna tijela često izriču jednom roditelju mjere opreza zabrane prilaska drugom roditelju, otežava provođenje mjera obiteljsko-pravne zaštite. Stoga je nužno jačanje kapaciteta HZSR-a i pružanje podrške djelatnicima u rješavanju zahtjevnih obiteljsko-pravnih situacija. Posebno zabrinjava navod roditelja koji je prijavio područnom uredu izloženost djece nasilju u obitelji, a pružanje psihološke pomoći je izostalo, jer nadležni područni ured HZSR „nema psihologa“.

Pritužbe na rad **državnog odvjetništva** ponajviše se očituju u nezadovoljstvu odlukom kojom se odbacuje prijava protiv počinitelja na štetu djeteta te duljinom trajanja postupaka koju nerijetko prati izostanak informacija o tijeku postupanja. Također se zamjera nedostatan izricanje mjera opreza koje su u ovlasti državnog odvjetništva ili nepodnošenje prijedloga za određivanje istražnog zatvora.

"...osumnjičeni je pušten iz istražnog zatvora bez ikakve mjere opreza prema mome djetetu. Županijsko državno odvjetništvo se žalilo te je sudac istrage to odbio kao i sudsko vijeće...doznala sam da je i županijsko državno odvjetništvo moglo samo po sebi donijeti mjere opreza..."

"...kako se osoba trenutno nalazi u zatvoru, po puštanju na slobodu bit će ugrožena djeca. Smatram da bi mjerodavne službe trebale reagirati, centar za socijalni rad, državno odvjetništvo i tog nasilnika maknuti od te obitelji..."

"...vještak je napravio grubi propust, a općinsko državno odvjetništvo nije tražilo objašnjenje i dopunu..... molimo vas da u okviru svojih zakonskih ovlasti poduzmete odgovarajuće radnje radi razjašnjenja ključnih elemenata vezanih za konkretan događaj koji je bio predmet postupanja općinskog državnog odvjetništva, te da nas o poduzetim radnjama povratno izvijestite."

Iz obraćanja pravobraniteljici za djecu

Roditelji nam se pritužuju na **postupanje i odluke suda**, najčešće u obiteljsko-pravnim postupcima, u kojima se donosi odluka o organizaciji budućeg života djeteta, a ponekad protiv sudaca povodom tih postupaka, podnose i kaznene prijave. Radi se o postupcima u kojima se odlučuje s kojim će roditeljem živjeti dijete nakon prekida bračne zajednice roditelja i kako će se odvijati odnosi s njemu najbližim članovima obitelji, zatim o postupcima utvrđivanja očinstva, oduzimanja prava roditeljima da žive s djetetom ili lišavanja roditeljske skrbi. Ti su postupci iznimno stresni za dijete jer uključuju dvije sukobljene strane (roditelje) koji očekuju i žele da se dijete opredijeli za jednog od njih. Istovremeno, roditelji svojim ponašanjem i korištenjem pravnih mogućnosti produljuju ionako dugotrajne sudske postupke u obiteljsko-pravnim stvarima, čime dodatno otežavaju težak položaj djeteta i utjecaj takvih ponašanja i radnji na njegov rast i razvoj. Ponekad izostaje pravovremeno donošenje privremene mjere, čime se produljuje neizvjesnost u dugotrajnim sudskim postupcima, ali i život djeteta u nepovoljnom i ugrožavajućem obiteljskom okruženju.

"..voljeli bi napomenuti da se svakodnevno susrećemo s izazovima uzrokovanim sporim sudskim postupcima. Takva dinamika ne samo da dodatno opterećuje već ionako složene obiteljske situacije, nego i produljuje neželjene okolnosti te odgađa rješavanje predmeta u radu našeg ureda."

Iz izviješća jednog PU HZSR-a

Pritužbe na postupke suda većinom su se odnosile na dugotrajnost sudskih postupaka, rad sudskih vještaka, sporost i nezakazivanje ročišta, što dovodi do višemjesečnih, pa čak i višegodišnjih postupaka pred sudom. Stranke upućujemo na mehanizme koje nudi *Zakon o sudovima* (zaštita prava na suđenje u razumnom roku).

Sporost sudskih postupaka uočavamo i u kaznenim postupcima na štetu djece žrtava nasilja, kako u odnosu na dugotrajno razdoblje potvrđivanja optužnice, tako i kasnijim višekratnim odgodama sudskih rasprava. **Dugotrajnost postupka** uočena je i u drugim sudskim postupcima te u upravnoj grani

sudovanja prilikom odlučivanja o bitnim pravima djece (poput prava na upis u maticu rođenih, prmitka u državljanstvo, ostvarivanja prava na odlazak na liječenje, traženja međunarodne zaštite i dr.)

Prema podacima Visokog upravnog suda Republike Hrvatske, u prvom stupnju na upis maloljetnog djeteta u evidenciju državljanstva čekalo se godinu i pol, na odobrenje privremenog boravka u svrhu spajanja obitelji dvije godine, a o pravu na međunarodnu zaštitu odlučivalo se četiri mjeseca. Na sudsku odluku vezanu na upis u dječji vrtić čekalo se godinu i mjesec dana, na obrazovanje po redovitom programu uz individualizirane postupke godinu i tri mjeseca, a na školovanje po posebnom programu čekalo se osam mjeseci.

Najboljem interesu djeteta, uz dugotrajnost postupka, štete neusklađenost kaznenih, prekršajnih i obiteljskih odluka te neučinkovitost ovrha. Sudske odluke koje se odnose na dijete trebaju se donositi brzo, a u slučaju neizvršenja, postupak ovrhe mora biti brz i učinkovit. Izmjene i dopune *Zakona o područjima i sjedištima sudova*⁷⁵ u 2022. omogućile su osnivanje **obiteljskih odjela** na općinskim sudovima u sjedištima županijskih sudova, uz očekivane učinke specijalizacije i senzibilizacije sudaca te učinkovitijeg i bržeg rješavanja pojedinačnih slučajeva. Iz ankete koju smo proveli tijekom 2023. među područnim uredima HZSR-a na temu rada i dostupnosti obiteljskih odjela na općinskim sudovima⁷⁶ proizlazi da se veliki broj područnih ureda, kao i stranaka na području njihove mjesne nadležnosti, susreće s poteškoćama u pristupu pravosuđu, koje se primarno odnose na fizičku udaljenost suda. Obratili smo se MPUDT-u inicijativom za izmjene i dopune *Zakona o područjima i sjedištima sudova*, radi usklađivanja teritorijalne nadležnosti sudova koji postupaju u predmetima prema zakonu kojim se uređuju obiteljski odnosi s teritorijalnom nadležnošću područnih ureda HZSR-a, s ciljem osiguranja ravnomjerne teritorijalne dostupnosti sudova strankama i institucijama (HZSR-u i Centru za posebno skrbništvo - CZPS). Predložili smo specijalizaciju županijskih sudova za obiteljsko-pravnu problematiku te žurno donošenje kriterija za utvrđivanje broja stručnih suradnika koji se raspoređuju u sudske odjele za postupanje u predmetima prema *Obiteljskom zakonu* (OBZ), kao i donošenje smjernica kojima će se uskladiti i koordinirati postupanje različitih sudionika postupka u zaštiti participativnih prava djece tijekom postupaka koji se vode temeljem OBZ-a. Predložili smo i poboljšanje komunikacije nadležnih sudova i područnih ureda HZSR-a, jačanje tehničkih i kadrovskih uvjeta na obiteljskim odjelima te poticanje kontinuirane edukacije sudaca i stručnih suradnika. Naša inicijativa djelomično je prihvaćena.

Važeći propis dijelom je omogućio rješavanje problema dostupnosti suda strankama i institucijama, na način da je dao ovlast predsjednicima županijskih sudova na čijem su području općinski sudovi nadležni za postupanje u predmetima temeljem OBZ-a da osiguraju uvjete za poduzimanje postupovnih radnji u tim predmetima u drugim općinskim sudovima na području pojedinog županijskog suda. Uputili smo preporuku županijskim sudovima s ciljem poticanja primjene odredbi kojima se osigurava ekonomičnost postupanja i dostupnost obiteljskih odjela strankama i institucijama. Županijski sudovi su nam ukazali na poteškoće u organizaciji obiteljskog sudovanja u okolnostima širenja područja mjesne nadležnosti sudovima koji imaju obiteljske odjele.⁷⁷

Nastavno na niz **pritužbi na rad sudskih vještaka**, a uočavajući pravne praznine, uputili smo MPUDT-u inicijativu za donošenje *Pravilnika o stalnim sudskim vještacima*. Izmjenama *Zakona o sudovima*, od 1. siječnja 2023. o imenovanju i razrješenju te o drugim pravima i dužnostima stalnih sudskih vještaka više ne odlučuje predsjednik županijskog suda, već ministar nadležan za poslove pravosuđa. *Pravilnik* koji bi pobliže regulirao taj postupak trebao je biti donesen u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu *Zakona*, stoga smo MPUDT upozorili na značajno kašnjenje u njegovom donošenju, koje u pojedinačnim slučajevima onemogućuje ostvarivanje prava i interesa djece o čijim se životima odlučuje u postupcima pred sudom. Ujedno smo preporučili da se *Pravilnikom* regulira i procedura u slučaju podnošenja pritužbi na ponašanje vještaka. Iako službeni odgovor na ovu inicijativu nismo zaprimili, obavješteni smo da su izmjene normativnog okvira i donošenje propisa u tijeku.

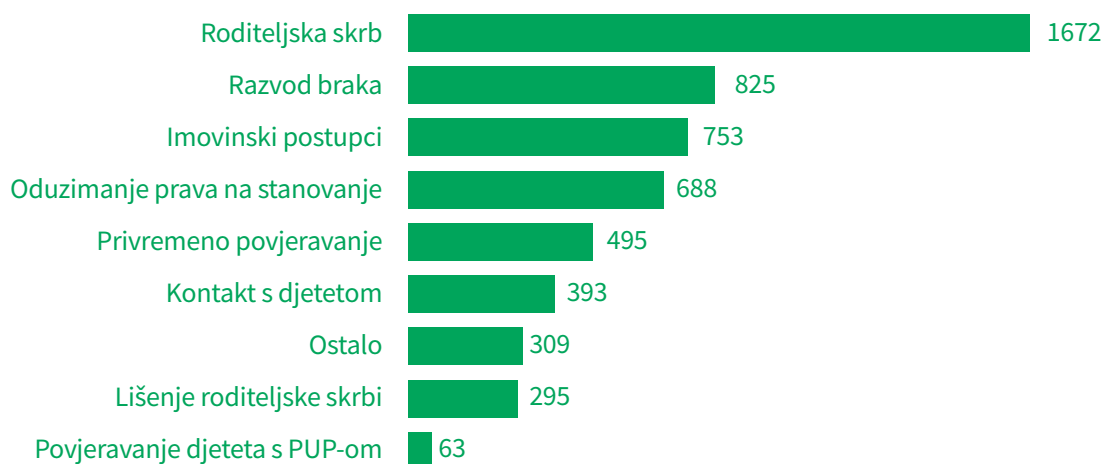
75 NN 67/18 i 21/22.

76 Cjelokupni rezultati ankete dostupni su u *Izješću o radu pravobraniteljice za djecu za 2023. godinu*, u poglavlju *Istraživačke aktivnosti* (str. 234): <https://dijete.hr/docs/Izjesce%CC%8C%CC%81e%20o%20radu%20pravobraniteljice%20za%20djecu%20za%202023%20godinu.pdf>

77 Više o tome u poglavlju *Istraživačke aktivnosti*.

Institut posebnog skrbništva značajna je karika u zaštiti djece u pravosudnom postupku. Posebni skrbnici u postupku imenuju se radi zaštite pojedinih osobnih i imovinskih prava i interesa djeteta, odnosno radi zastupanja djetetovih interesa pri donošenju odluka bitnih za njegov život (poput, s kojim će roditeljem živjeti, lišenja prava na roditeljsku skrb, osporavanja majčinstva i očinstva, imovinskih postupaka i dr.). Tijekom 2024. povećan je broj zaposlenih i osnovane su nove podružnice CZPS-a. Poboľjšani su uvjeti rada te se smanjio broj predmeta po posebnom skrbniku, no unatoč tome, posebni skrbnici su i dalje preopterećeni brojem predmeta te nisu u mogućnosti ispuniti dio svojih zadaća. Već dulje vrijeme ukazujemo na slabosti tog instituta i na dvojbe oko učinkovitosti.

Predmeti u radu CZPS u 2024.

Potrebna je detaljna analiza ovako postavljenog sustava zaštite prava djece i reforma zastupanja u pravosudnom postupku. Prema postojećem načinu imenovanja posebnih skrbnika, djetetu se ne imenuje isti skrbnik za sve vrste sudskih postupaka. Dijete sa svakim novim skrbnikom prolazi ponovni razgovor i ispitivanje, što ga zbunjuje i dodatno opterećuje. I dalje smo stava da smjer kojim je odlučeno osnaživati CZPS vodi stvaranju paralelnog sustava s dvije institucije koje obavljaju sličan posao (CZPS i HZSR), bez jamstva da će se položaj djeteta u pravosudnom postupku poboljšati, da dijete neće biti višestruko ispitivano, da će s djetetom biti uspostavljen odnos povjerenja, da će ista osoba zastupati dijete u svim postupcima te da će se njegovi interesi kvalitetno zastupati.

Ujedno, preopterećenost posebnih skrbnika i istovremeno više zakazanih ročišta na prostorno udaljenim sudovima uzrokuju nemogućnost zastupanja na svim ročištima, što ponekad dovodi do poništavanja prvostupajskih odluka i vraćanja na ponovno suđenje. Time se postupak produljuje i dodatno šteti interesu djeteta. Uočavamo i različita postupanja u praksi koja dovode do sudjelovanja posebnih skrbnika u kaznenom postupku, što nije predviđeno *Zakonom o Centru za posebno skrbništvo*.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Jačati kapacitete HZSR-a i stvarati mrežu podrške djelatnicima u rješavanju zahtjevnih situacija.
- Unaprjeđenjem procesnih, tehničkih i kadrovskih uvjeta osigurati žurnost u obiteljskom sudovanju.
- Reformom pravosuđa osigurati bolju teritorijalno dostupnost obiteljskog suda.
- Analizirati dosadašnji učinak sustava posebnog skrbništva za djecu te u skladu s rezultatima analize provesti reformu sustava zastupanja djeteta u pravosudnom postupku.
- Osigurati žurnost u postupanju državnog odvjetništva u kaznenim predmetima u kojima su djeca žrtve.
- Osigurati suradnju i koordinaciju svih sustava koji sudjeluju u pravosudnoj zaštiti djece.

2.7.1 Zaštita djeteta žrtve i svjedoka

Zaštita najboljeg interesa djeteta treba biti u srži djelovanja svake institucije, odnosno sustava koji se bavi djecom, pa tako i u slučajevima kada djeca sudjeluju u sudskim postupcima, odnosno pri svakom njihovom kontaktu sa zakonom. Pravosuđe prilagođeno djeci smjernica je u poboljšanju zaštite prava djeteta u pravnim sustavima u kojima se promiču prava djece da budu saslušana, obaviještena, zaštićena i nediskriminirana. Stvaranjem pravosuđa prilagođenog djeci poboljšava se zaštita djece, povećava mogućnost njihovog sudjelovanja te se istodobno unaprjeđuje rad pravosuđa. Javna politika sustavne zaštite prava ranjivih skupina djece u pravosudnim tijelima i sudskim postupcima ističe važnost individualiziranog pristupa u pravosuđu, koje treba biti pristupačno svakom djetetu. Pravosudna su tijela dužna prema djetetu žrtvi kaznenog djela postupati posebno obzirno, imajući na umu dob, osobnost i druge karakteristike djeteta te okolnosti kako bi se izbjegle štetne posljedice za odgoj i razvoj djeteta.⁷⁸

Prema podacima MUP-a, u 2024. počinjeno je 6 337 kaznenih djela na štetu djece, što je smanjenje za 72 kaznena djela, odnosno 1,13 % u odnosu na 2023. Podaci ukazuju da su u velikom broju djeca bila žrtve kaznenih djela počinjenih u obiteljskom okruženju ili u neposrednoj vezi s obiteljskim odnosima. U najvećem su broju prijavljena kaznena djela protiv braka, obitelji i djece (3 729), od čega je najviše povreda djetetovih prava (2 976), povrede obveze uzdržavanja (474), neprovođenje odluke za zaštitu djeteta (136), povrede privatnosti djeteta (59), nasilja u obitelji (49), omogućavanje izvanbračnog života s djetetom (20), oduzimanje djeteta (8) i napuštanje djeteta (7). Prijavljeno je 845 spolnih delikata nad djetetom, 537 kaznenih djela protiv osobne slobode (oduzimanje slobode, prijetnje i nametljivog ponašanja), 307 kaznenih djela protiv imovine, 500 kaznenih djela protiv života i tijela, 85 kaznenih djela protiv javnog reda, 170 protiv sigurnosti prometa, 38 protiv zdravlja ljudi i 43 protiv opće sigurnosti. U manjem broju (17) bila su zastupljena ostala kaznena djela na štetu djeteta (protiv pravosuđa, protiv računalnih sustava i krivotvorenja).

Prijavljenim kaznenim djelima oštećeno je 6 495 djece, od čega 3 549 u dobi do 14 godina, 1 494 u dobi od 14 do 16 godina i 1 452 u dobi od 16 do 18 godina. Najveći broj djece (6 091) oštećeno je kaznenim djelima općeg kriminaliteta, kriminaliteta prometa (213), kibernetičkog kriminaliteta (110), kriminaliteta droga (40) te organiziranog kriminaliteta (37).

Primjećujemo brojne probleme žrtava u pristupu pravosuđu, od kojih su posebno vidljive sporost postupka i procesuiranja počinitelja, nedostatak odgovarajućeg tretmana za dijete, nedovoljna potpora i zaštita žrtava te nedostatak informacija.

Važnost osiguravanja prava na pravosuđe prilagođeno djeci prepoznao je Odbor UN-a za prava djeteta, koji je započeo je proces izrade *Općeg komentara br. 27. uz UN-ovu Konvenciju o pravima djeteta*, o pravima djece na pristup pravosuđu i učinkovitim pravnim lijekovima. Odbor pojašnjava kako su pristup pravosuđu i učinkovitim pravnim lijekovima ključni za zaštitu, promicanje i ostvarivanje ljudskih prava, što se ne odnosi samo na djecu koja su osumnjičena, optužena ili osuđena u kaznenom postupku. Ta su prava djece obuhvaćena *Općim komentarom Odbora br. 24 o pravima djece u pravosudnom sustavu*. Cilj *Općeg komentara br. 27.*, u čijoj smo pripremi aktivno sudjelovali, je pružiti mjerodavne smjernice državama strankama u poduzimanju svih odgovarajućih zakonodavnih, upravnih i drugih radnji, kako bi se osiguralo ostvarivanje prava djece na pristup pravosuđu i na učinkovite pravne lijekove, odnosno identificiralo praktične, pravne, društvene i kulturne prepreke koje djecu sprječavaju u ostvarivanju pristupa pravosuđu. Ujedno je cilj pružiti smjernice za osnaživanje djece da znaju svoja prava, traže pravdu i dobiju naknadu štete, odnosno prilagoditi pravosudni sustav djeci.

Prema podacima MPUDT-a, u pravosudnom postupku tijekom 2024. sudjelovalo je 3 280 djece žrtava i svjedoka. Pravomoćnost presude tijekom 2024. dočekalo je 1 235, dok za njih 2 045 postupak još traje.

⁷⁸ Nacionalni plan za prava djece u RH za razdoblje od 2022. do 2026.

Čekanje na ishod suđenja i neizvjesnost za dijete žrtvu teško je iskustvo, a dugotrajni sudski postupci imaju negativan utjecaj na oporavak djeteta, stoga se predmeti trebaju rješavati u što kraćem roku, što nije slučaj. Žrtve ponekad ne znaju što se događa nakon prijave i davanja iskaza, a ponekad čekaju više od godinu dana samo na potvrđivanje optužnice na sudu. Kada dijete dočeka sudsku odluku, nerijetko dolazi do ponovljenog suđenja, uslijed čega postupci traju godinama, a nepovjerenje u sustav koji pravovremeno ne okončava postupke raste. Pratimo postupke koji se vode više od deset godina od počinjenog nasilja, a odluke još uvijek nisu pravomoćne. Zabrinjava podatak da je pred Europskim sudom za ljudska prava, u odnosu na prirodu predmeta, najviše povreda zbog duljine trajanja sudskih postupaka.

Pravosuđe prilagođeno djeci uključuje i uspostavu postupovnih jamstava radi osiguranja zaštite djeteta te sprječavanje kontakata žrtve i počinitelja. Analizom je utvrđeno da je većini sudova teško spriječiti kontakt između djeteta i počinitelja unatoč mjerama koje su poduzete u tom pogledu, osobito u manjim sudovima koji imaju jedan ulaz. Jedan se sud nalazi uz zatvor pa dijete može vidjeti zatvorske rešetke i zatvorenike.

"Usklađujemo se s pravosudnim policajcem tako da prvo okrivljenik uđe u zgradu i tada dajemo znak stručnom suradniku da uvede dijete, međutim dijete i dalje mora proći kroz isti ulaz, proći kroz isti hodnik u kojem se mogu vidjeti sudnice, ponekad ima ljudi koji plaču ili okrivljenika koji se dovode u liscama"

Iz Analize pravnog, strateškog i institucionalnog okvira u pogledu zaštite djece i postupanja u slučajevima nasilja nad djecom, uključujući i seksualno nasilje u Hrvatskoj

Individualnu procjenu žrtve dužna su napraviti sva tijela prethodnog i kaznenog postupka koja dolaze u kontakt sa žrtvom, u suradnji s tijelima, organizacijama ili ustanovama za pomoć i podršku žrtvama kaznenih djela. Procjena uključuje utvrđivanje postojanja potrebe za primjenom posebnih mjera zaštite. Kada je dijete žrtva kaznenog djela, pretpostavit će se da ta potreba postoji te će se utvrditi koje posebne mjere zaštite treba primijeniti. U praksi se susrećemo s formalnim ispunjavanjem obrasca o provedenom postupku pojedinačne procjene potreba žrtve za zaštitom, bez razumijevanja i stvarne osjetljivosti na potrebe pojedinačne žrtve. Iz navedene *Analize pravnog, strateškog i institucionalnog okvira*, suci istrage za mladež u praksi provode procjenu uz pomoć stručnih suradnika na sudu koji u pravilu traže relevantne informacije od ustanova socijalne skrbi o obiteljsko-pravnoj situaciji u obitelji. Pojedini suci za mladež ne provode individualnu procjenu djeteta zbog nagomilanih predmeta ili se ne konzultiraju sa stručnim suradnicima. *Preporuka Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava u zaštiti djece u najboljem interesu djeteta* navodi da se djecu pojedinačno procjenjuje i da im se pruža potpora prije, tijekom i nakon sudskog postupka, ovisno o slučaju i na temelju pojedinačnih okolnosti slučaja, u skladu s njihovim konkretnim potrebama, uzimajući u obzir njihovu dob, zrelost i stajališta.

Pozivanje djeteta žrtve ili svjedoka u kaznenom postupku odvija se preko njegovih roditelja ili skrbnika. Stranke nam se obraćaju jer im poslodavci ne žele omogućiti izostanak s posla kako bi dijete doveli na svjedočenje, iako se u pozivu izričito navodi dolazak uz roditelja. Neosjetljivost poslodavaca nas zabrinjava. Prema *Smjernicama Odbora Ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci*, djetetu treba omogućiti da bude u pratnji roditelja, odnosno roditelj bi trebao biti prisutan tijekom cijelog sudskog postupka. Prema zakonskim odredbama, kada je osoba pozvana kao svjedok, dužna se odazvati i svjedočiti. Svjedok se poziva dostavom poziva u kojem se upozorava o posljedicama neopravdanog izostanka te može biti prisilno doveden, a sud mu može izreći novčanu i zatvorsku kaznu. Ako je radi davanja iskaza pozvano dijete, ono ne može biti prisilno dovedeno.

"Socijalna me radnica uputila sucu koji mi je telefonski rekao da će moje dijete ukoliko se sutra ne odazove na zakazano ročište biti prisilno privedeno od strane civilne policije na saslušanje. Zanima me da li je to doista tako i postoji li koje dječje pravo na koje se možemo pozvati da isto saslušanje izbjegnemo zbog navedenih razloga".

Iz obraćanja roditelja pravobraniteljici za djecu

Zabrinjava nedostatak pružanja informacija djeci i roditeljima o načinu pristupa pravosuđu, aspektima vođenja postupka i pravima koja imaju u postupku. Državni odvjetnici i suci koji rade s djecom žrtvama i svjedocima trebaju imati specifična znanja iz područja psihologije mladih i komunikacije s djecom, ali i osjetljivost te istinski afinitet za rad u takvim predmetima.

Dijete u kaznenom postupku ima pravo na **tajnost osobnih podataka** i na isključenje javnosti. Navođenjem adrese stanovanja žrtve u aktima koje donosi državno odvjetništvo, primjerice u rješenju o provođenju istrage, dovodi se u pitanje zaštita djeteta. Državno odvjetništvo ističe kako je takvo postupanje u skladu sa zakonom, jer se rješenje o provođenju istrage dostavlja i oštećeniku. Zaštita djeteta može biti ugrožena i u slučaju kada je dijete svjedok u postupku u kojem je roditelj žrtva, pa se akt kojim se istraga obustavlja također dostavlja žrtvi. Postavlja se pitanje treba li u dostavnom nalogu koji se upućuje i počinitelju, navesti podatke o žrtvi te time kod djeteta uzrokovati zabrinutost i strah od mogućeg kontakta i njegovih posljedica.

Prema *Direktivi o pravima žrtava*⁷⁹, zaštita žrtve važno je sredstvo u sprječavanju ponovne viktimizacije, zastrašivanja i odmazde. *Direktiva* propisuje potrebu poduzimanja svih zakonitih mjera za zaštitu djece kao posebne, ranjive kategorije žrtava, stoga nas zabrinjava nerazumijevanje potreba djeteta žrtve i odricanje od obveze da se štiti djetetov interes.

Povodom pritužbe na javnu objavu odluke u predmetu obiteljskog sudovanja, roditelj je državnom odvjetništvu podnio prijavu protiv suca zbog povrede privatnosti djeteta. Tu prijavu državno odvjetništvo je odbacilo. Radi praćenja zaštite prava i interesa djece u ovom području i našim nastojanjima za unapređenje sustava zatražili smo na uvid odluku o odbačaju kaznene prijave, no dobili smo odgovor kako nismo ovlašteni za primitak državnoodvjetničke odluke.

Pozdravljamo izmjene *Zakona o sudovima* iz ožujka 2024., kojima se propisuju posebni uvjeti za suce koji rade na predmetima nasilja u obitelji, na način da se Godišnjim rasporedom poslova određuju suci i državni službenici za rad na takvim predmetima, a predsjednik suda mora voditi računa da određeni suci imaju izražen osjećaj i sklonost za rad na predmetima te vrste, uz obvezu redovitog pohađanja stručnog usavršavanja iz ovog područja, kako bi se osigurala specijalizacija i najviša razina kompetencija za postupanje. Navedena obveza posebno je propisana *Akcijskim planom uz Nacionalni plan za ravnopravnost spolova za razdoblje do 2027. godine*.

Kako bi se unaprijedio položaj djeteta žrtve, u Hrvatskoj je u tijeku provedba projekta uspostave Barnahus modela (odnosno, Dječje kuće), koji provodi Europska komisija u suradnji s Vijećem Europe. Radi se o modelu sigurne kuće kao vodećeg europskog modela zaštite prava i interesa djeteta. Za uspostavu organiziranog sustava zaštite djece žrtava kaznenih djela i prekršaja po uzoru na skandinavski model Barnahusa zalažemo se godinama. Cilj projekta je izbjeći ponovnu traumatizaciju i viktimizaciju djeteta tijekom istrage i sudskog postupka, osigurati koordinirani i učinkovit odgovor na nasilje koje je dijete doživjelo te djetetu pružiti podršku i pomoć, uključujući i medicinsku procjenu i liječenje, u sigurnom okruženju. Ovaj model ima za cilj u najvećoj mogućoj mjeri smanjiti traumu koju djeca žrtve doživljavaju tijekom sudskih postupaka, okupljanjem relevantnih stručnjaka pod jednim krovom, odnosno podrazumijeva multidisciplinarni i međuagencijski pristup, osiguravajući suradnju i koordinaciju različitih tijela (pravosudnih, socijalnih i zdravstvenih) te cjelovitu uslugu za dijete i obitelj.

"Države članice trebale bi namijeniti posebna sredstva kako bi osigurale ciljanu, višeagencijsku suradnju i koordinaciju za potporu djeci koja su u kontaktu s pravosudnim sustavom, posebno žrtvama kaznenih djela, među ostalim uspostavom dječjih kuća u skladu s modelom dječje kuće (Barnahus) ili bilo kojim drugim ekvivalentnim modelom u skladu s pravima djece".

Preporuka Komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava za zaštitu djece u najboljem interesu djeteta

⁷⁹ Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP

Donošenjem *Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine*, Vlada RH je napravila prvi korak prema uspostavljanju Barnahusa, njegovim izravnim uključivanjem u temeljni strateški dokument, čiji je cilj osigurati zaštitu djece od seksualnog nasilja.

Pozitivnom ocjenjujemo praksu nekih PU HZSR-a i odgojno-obrazovnih institucija koji, po prijavi spolnog zlostavljanja, prepoznaju važnost izbjegavanja višestrukog ispitivanja djeteta i sigurnost okruženja u kojem dijete razgovara o traumi. S djelatnicima policije dogovaraju njihov dolazak u prostorije ustanove socijalne skrbi ili škole, ili dijete ne ispituju ponovo ukoliko je prethodno razgovaralo s policijom.

Pomoć i podrška djetetu žrtvi očituje se i u djelotvornoj pravnoj pomoći, odnosno zastupanju djetetovih interesa tijekom kaznenog postupka, sukladno europskim *Smjernicama o pravosuđu prilagođenom djeci*. Zagovaramo **donošenje posebnog propisa** koji će razraditi kriterije za određivanje opunomoćenika i vrstu edukacije koja bi bila uvjet za stjecanje kvalifikacije za zastupanje djeteta.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Osigurati žurnost u provođenju sudskih postupaka u kojima djeca sudjeluju kao žrtve ili svjedoci.
- Obvezati sve stručnjake koji sudjeluju u pravosudnom postupku (suće, državne odvjetnike, odvjetnike) na kontinuiranu edukaciju.
- Osigurati dostupnost psihološke i druge stručne pomoći svakom djetetu pod jednakim uvjetima.
- Posebnim propisom razraditi elemente i kriterije za određivanje podobnosti opunomoćenika te propisati obveznu edukaciju za opunomoćenike, kao uvjet za stjecanje kvalifikacije za zastupanje djeteta u pravosudnom postupku.
- Osigurati odgovarajući sustav potpore za svu djecu žrtve seksualnog nasilja uspostavom Barnahus modela u Hrvatskoj.

2.7.1.1 Zaštita od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe

Prema podacima MUP-a, u 2024. prijavljeno je 881 kazneno djelo spolne naravi počinjeno na štetu djece. Najviše je prijava kaznenih djela spolne zloupotrebe djeteta mlađeg od petnaest godina (324), iskorištavanja djece za pornografiju (194) te upoznavanja djece s pornografijom (125). Slijede prijave kaznenih djela spolnog uznemiravanja (75), zadovoljenja pohote pred djetetom (46), bludnih radnji (41), silovanja (41), mamljenja djece za zadovoljenje spolnih potreba (24), podvođenja djeteta (4) te spolne zloupotrebe djeteta starijeg od 15 godina (7).

Pravobraniteljica za djecu zaprimila je 60 obavijesti u vezi s pravom djeteta na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe. Primili smo još 61 prijavu koje se odnose na seksualno nasilje, o čemu opširnije izvješćujemo u poglavlju 2.1.4. *Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja*.

Roditelji nam se obraćaju tražeći savjet o pravima djece žrtava koja se nađu u kaznenom postupku te s primjedbama na dugotrajnost sudskih postupaka ili odbacivanje prijave od strane državnog odvjetništva. U nekoliko slučajeva obraćali su nam se roditelji prijavljujući seksualno zlostavljanje djeteta od strane drugog roditelja. Iako su ti slučajevi većinom ocijenjeni neosnovanima te pokušajem da se drugog roditelja u visokokonfliktnom razvodu diskvalificira, posebno nas zabrinjavaju prijave **seksualnog nasilja u obitelji** koje rezultiraju kaznenim postupkom. Slučajevi koje pratimo uključuju pokazivanje video materijala s pornografskim sadržajem, pokazivanje i snimanje intimnih dijelova tijela, neprimjerene dodire, ali, nažalost i najteže oblike spolne zlostave, u koju je u jednom slučaju uključeno i više članova obitelji. Prijave na seksualno nasilje upućuju na počinitelja roditelja ili njegova partnera s kojim dijete živi ili obiteljske prijatelje u odnosu na koje dijete ima puno povjerenje, pa čak i na bake i djedove.

"...u razgovoru sa školskim psihologom dijete je iznijelo kako je otac znao doći u njezin krevet i leći pored nje gol, kako otac svakodnevno pije i tad je agresivan prema njoj i majci, baca stvari po kući, psuje i vrijeđa ih. Navodi kako se samoozljeđuje, kako je majci rekla da je odvede kod psihijatra na kontrolu ali ju majka nije odvela i stoga se odlučila obratiti školskoj psihologinji..."

Iz izvješća jednog PU HZSR-a

Ponekad dijete svoju tajnu u sebi nosi godinama. Potrebna je žurna reakcija nadležnih službi i izdvajanje djeteta u sigurno i zaštićeno okruženje te brza reakcija tijela kaznenog progona. Djetetu obitelj treba biti mjesto gdje se osjeća zaštićeno, sigurno i sretno. Kod prijave seksualnog nasilja, dodatne poteškoće i izazovi u radu svih nadležnih primjećuju se u slučaju kada se radi o djetetu s teškoćama u razvoju, jer ono katkad znatno teže opisuje sam traumatski događaj i njegov vremenski slijed. Žurno uključivanje svih stručnih službi i uključivanje u tretmane psihosocijalne podrške nužno je za dijete i za otkrivanje počinitelja. Koordinirano poduzimanje radnji od strane nadležnih službi u jednom je slučaju dovelo do brzog podnošenja kaznene prijave zbog kaznenih djela spolnog zlostavljanja na štetu djeteta.

Djeca žrtve nerijetko prešućuju seksualno zlostavljanje u obitelji ili ih se u prijavljivanju obeshrabruje. Pratimo slučaj gdje je, povodom sumnje u seksualno zlostavljanje, dijete tijekom razgovora u školi negiralo da ga kod kuće netko dira i prisiljava na fizički kontakt. Naknadnom istragom utvrđena je sumnja u počinjenje više kaznenih djela seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta od strane članova obitelji.

Ponekad se roditelji ne znaju nositi sa saznanjem i prijavom spolnog zlostavljanja svojeg djeteta, a katkad, nažalost, izostaje pružanje podrške, zbog čega se dijete još više zatvara u sebe. Nakon što se djevojčica požalila da ju otac spolno uznemirava, HZSR u izvješću navodi: „Tijekom razgovora s roditeljima bilo je vidljivo kako nisu bili svjesni ozbiljnosti djetetova mentalnog i emocionalnog stanja u prošlosti, ali ni u trenutku vođenja razgovora“.

Najviše je bilo obavijesti odgojno-obrazovnih ustanova o primjeni Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, jer su one dužne o slučajevima seksualnog nasilja ili uznemiravanja, uz nadležna tijela, obavijestiti i pravobraniteljicu za djecu. Na vlastitu inicijativu pratimo slučajeve iz prethodnih godina radi uvida u postupanje nadležnih tijela nakon prijave seksualnog nasilja. Pozdravljamo dostavljanje obavijesti o sumnji na spolno zlostavljanje koju nam je dostavio jedan Klinički bolnički centar, upravo kako bismo mogli pratiti rad nadležnih službi, a koji se u konkretnim slučaju, u cilju zbrinjavanja djeteta i utvrđivanja je li došlo do kaznenog djela, pokazao učinkovit i brz. Škole prijavljuju saznanja o seksualnom nasilju nad svojim učenicima, neovisno o tome odnosi li se na događaj u školi ili izvan nje (od strane susjeda, obiteljskih prijatelja, udomitelja, vršnjaka ili nepoznatih osoba).

Prema podacima MZOM-a u 2024. prema Protokolu je prijavljeno 78 slučajeva. Osnovne škole prijavile su 53 slučaja, srednje 24, predškolska ustanova jedan. Većina prijava odnosila se na seksualno uznemiravanje, a prijavljeno je šest seksualnih zlostavljanja te deset silovanja. Počinitelji spolnog uznemiravanja u školi većinom su vršnjaci no u 11 slučajeva prijavljeno je seksualno uznemiravanje djece od strane odgojno-obrazovnih djelatnika.

Po saznanju o **vršnjačkom seksualnom nasilju ili uznemiravanju**, škole pružaju podršku djetetu žrtvi, razgovaraju s učenicima i ukazuju na neprihvatljivost takvog ponašanja. Roditelji ponekad uskraćuju provođenje savjetodavnog rada s učenicom koji provodi nasilje.

"Tijekom razgovora majka izjavljuje da ona zna kako se njeno dijete ponaša kod kuće zbog čega ju ne zanimaju pedagoške mjere i bilješke stručnih osoba".

Iz izvješća jedne škole

Nažalost, primamo pritužbe na izostanak podrške škole.

"...smatram da je osnovna škola zakazala u svojem odgojnom segmentu i obzirom da sam vjerovala u pomoć iste, jako sam se razočarala. Smatram da stručno osoblje i ravnateljica nisu postupali u skladu s Protokolom na koji se poziva jer su mi u policiji odmah rekli da su bili dužni sami dojaviti policiji i centru za socijalnu skrb isti dan po spoznaji o događaju. ja nisam imala nikakvu zlu pomisao niti ikog staviti na stup srama zbog onoga što se dogodilo mojoj djevojčici. Smatrala sam i još uvijek smatram da se na loše ponašanje mora ukazati i da trebamo svi nekako pokušati razgovorom rješavati probleme. Šutnja nije dobra za nijedno dijete – niti za moju djevojčicu, niti za djecu zlostavljače, ni za svu ostalu djecu kojoj se sutra tako nešto može dogoditi..."

Iz obraćanja roditelja pravobraniteljici za djecu

Nerijetko nas škole, prema *Protokolu*, samo obavijeste o nasilju, bez informacije o poduzetim radnjama u odnosu na zaštitu djeteta te aktivnostima i stručnim intervencijama. Tada tražimo dodatna izvješća, a nerijetko i informacije o obiteljsko-pravnoj situaciji djeteta žrtve te mjerama usmjerenim na podršku i zaštitu.

Zgroženi smo slučajevima **seksualnog nasilja** u školi od strane nastavnika ili drugih djelatnika škole te u sportskim klubovima. Osim obavijesti po *Protokolu*, na vlastitu inicijativu pratimo slučajeve sumnje na spolno zlostavljanje i iskorištavanje djeteta i spolno uznemiravanje od strane nastavnika i djelatnika u školi. Škole i sportski klubovi moraju biti mjesto na kojem se djeca osjećaju sigurno i zaštićeno, slobodna i motivirana na prijavu takvih ponašanja te bez bojazni na negativne posljedice po djecu. Zlostavljanje djece od strane poznatih osoba s kojima su u redovitom kontaktu jedan je od psihološki najštetnijih oblika nasilja, stoga je u tim slučajevima važno adekvatno reagirati, dijete zaštititi, a počinitelja sankcionirati.

Posebno zabrinjavaju prijave **seksualnog uznemiravanja** učenika u školi od strane nastavnika i drugih djelatnika škole. Izloženost djece neprimjerenim dodirima, seksualnim aluzijama, uspostavljanju neželjenih komunikacija i sličnim ponašanjima nastavnika, zbog kojih se djeca osjećaju uznemireno i zaplašeno, predstavljaju seksualno nasilje nad djecom. Dodatno zabrinjava i podatak da je jedna osnovna škola tijekom godine dva puta prijavila spolno uznemiravanje od strane različitih nastavnika.

"... prema navodima učenica, učitelj je jednoj učenici rekao ti imaš najbolje grudi, ti ćeš mi prva pokazati, nakon čega se obratio drugoj učenici te rekao da mu ona pokaže svoje..."

Iz obavijesti škole pravobraniteljici za djecu

Izmjenama ZOOSŠ-a u 2023. godini omogućena je suspenzija djelatnika odmah po podnošenju kaznene prijave, što predstavlja znatan napredak u zaštiti djece. Međutim, sankcioniranje počinitelja seksualnog nasilja nad djecom, što uključuje i seksualno uznemiravanje, ne smije se vezati uz kaznenu odgovornost i ishod kaznenog postupka. Škola može provesti disciplinski postupak protiv svakog počinitelja seksualnog uznemiravanja i nasilja i to odmah po zaprimanju prijave, nevezano uz kazneni postupak. Odgojno-obrazovne ustanove trebaju imati nultu toleranciju na neprimjereno ponašanje odraslih prema djeci te koristiti mehanizme iz radno-pravnog odnosa kako bi ih uklonili iz odgojno-obrazovnog sustava. Zalažemo se za licenciranje učitelja kako bi se osiguralo da odgojno-obrazovni rad provode isključivo osobe visokih moralnih i stručnih kvaliteta. Držimo da sankcioniranje za prekršaj seksualnog uznemiravanja treba biti zapreka za rad u školi, što unatoč našim prijedlozima o potrebi dopuna zapreka za rad u odgojno-obrazovnoj ustanovi nije slučaj.

Zabrinjavajuća je praksa tjeka kaznenog progona i odbacivanje kaznenih prijava u nekim slučajevima povodom prijave spolnog uznemiravanja. Pozdravljamo izmjene *Kaznenog zakona* kojima se revidira kazneno djelo spolnog uznemiravanja, na način da se za postojanje kaznene odgovornosti više ne traži ponovljeno spolno uznemiravanje, već je za postojanje kaznene odgovornosti dovoljna jedna radnja (grubog) spolnog uznemiravanja.

Provjera kriminalne prošlosti osoba koje rade s djecom nužna je za stvaranje sigurnog okruženja, kako za djecu u odgojno-obrazovnim institucijama, tako i u svim drugim sustavima u kojima osobe u okviru profesionalnih, volonterskih i drugih aktivnosti dolaze u kontakt s djecom. Provjera se vrši putem uvjerenja da se protiv osobe trenutno ne vodi kazneni postupak i posebnim uvjerenjem iz kaznene evidencije MPUDT-a, sukladno obvezi propisanoj *Zakonu o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji*.

Prema podacima MPUDT-a, u Kaznenoj evidenciji ukupno je evidentirano 1 744 počinitelja spolnih delikata na štetu djece, od toga ih je 149 upisano u 2024. Tijekom godine nije izrečena niti jedna sigurnosna mjera zabrane obavljanja zvanja, djelatnosti i dužnosti niti jedna sigurnosna mjera zaštitnog nadzora po punom izvršenju kazne zatvora zbog počinjenja kaznih djela na štetu djece. Temeljem posebnih propisa vezanih uz rad s djecom u 2024. zatraženo je ukupno 8 921 uvjerenje iz kaznene evidencije.

Provjera prethodne osuđivanosti propisana je *Direktivom o zaštiti djece od seksualnog nasilja i seksualnog iskorištavanja* kao mjera zaštite djece. *Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji* ova je provjera obveza poslodavca. Pravne praznine i dalje omogućavaju da unatoč načelnoj zabrani, osuđeni počinitelji seksualnih delikata i dalje dolaze u kontakt s djecom. Naime, nisu normirane zapreke u djelatnostima poput čuvanja djece, igraonica, sportskih glazbenih i plesnih radionica za djecu, dječjih kampova i sl., stoga ne postoji obveza provjere prethodne osuđivanosti. To znači da u kontakt s djecom mogu doći i potencijalno opasne osobe s kriminalnom prošlošću. Smatramo važnim donošenje posebnog propisa kojim bi se obvezna provjera prethodne osuđivanosti (kao i okolnost da se protiv osobe ne vodi kazneni ili prekršajni postupak) regulirala u svim područjima rada i organiziranih aktivnosti s djecom. Osim propisivanja zapreka za rad s djecom, donošenjem ovog važnog zakona odredilo bi se i tijelo nadzora nad ispunjavanjem ove obveze, kao i sankcije za propuste u zaštiti djece, s ciljem stvaranja sigurnog okruženja za djecu u svim sustavima u kojima osobe u okviru svojih profesionalnih, volonterskih i drugih aktivnosti dolaze u kontakt s djecom. Nužno je osigurati dugotrajnije čuvanje podataka o prethodnoj osuđivanosti i pravnu osnovu da poslodavci i organizatori aktivnosti s djecom te tijela koja provode mjere zaštite djece imaju mogućnost prevenirati seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece tako da budu i nakon nastupa rehabilitacije upoznata postoji li osuda za kazneno djelo koja osobu čini potencijalno ugrožavajućom za djecu. MPUDT je prihvatio našu inicijativu i osnovao radnu skupinu za njegovu izradu.

Broj izdanih uvjerenja iz kaznene evidencije 2024.

Sudska praksa i dalje pokazuje kako se za spolne delikte na štetu djece nerijetko kao sankcija izriče rad za opće dobro te uvjetna osuda. Pozdravljamo izmjene *Kaznenog zakona* u 2024. kojima se pooštava kaznenopravna politika kažnjavanja za teška kaznena djela protiv spolne slobode, budući da se time onemogućava zamjena izrečene kazne zatvora radom za opće dobro, odnosno ograničava mogućnost

izricanja uvjetne osude, no s izmjenama nismo u cijelosti zadovoljni budući da ta mogućnost nije proširena na sve seksualne delikte na štetu djeteta.

Prema podacima Uprave za zatvorski sustav i probaciju MPUĐT-a, tijekom 2024. rad za opće dobro izvršavalo je 46 počinitelja seksualnog nasilja nad djetetom, od toga jedan sa zaštitnim nadzorom i jedan sa zaštitnim nadzorom i sigurnosnim mjerama. Rad za opće dobro temeljem odluke suda izvršavali su počinitelji bludnih radnji nad djetetom (2), spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 15 godina (12), kao i osobe koje su djecu iskorištavale za pornografiju (16), upoznavale ih s pornografijom (8) i mamile ih za zadovoljenje spolnih potreba (1). U jednom slučaju, kao i u prošlogodišnjem razdoblju, na rad za opće dobro osuđen je čak i počinitelj teškog kaznenog djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta.

Izricanjem rada za opće dobro kao sankcije za spolni delikt na štetu djeteta ne postiže se svrha kažnjavanja, jer se ne izražava društvena osuda zbog počinjenja kaznenog djela, ne jača se svijest o pogibeljnosti činjenja tih kaznenih djela ni o pravednosti kažnjavanja. Kada počinitelj seksualnog zlostavljanja djeteta dobije preblagu kaznu, reakcija može biti samo gorčina, ljutnja i gubljenje povjerenja u institucije te se time ne jača povjerenje građana u pravni poredak utemeljen na vladavini prava. Smisao zatvorske kazne jest da se počinitelja kaznenog djela izolira iz društva, da ga se na određeno vrijeme onemogući da čini zlo, ali isto tako i da se pošalje jasna poruka da se njegovo ponašanje neće tolerirati te da će, ako ponovi takvo nedjelo, biti još strože kažnjen. To je ujedno i poruka drugim potencijalnim seksualnim zlostavljačima djeteta što će im se dogoditi ako naude djetetu. Blage osude šalju poruku da je seksualni zločin, pa i onaj počinjen nad djetetom, beznačajan te obeshrabruju dijete u prijavljivanju, a počinitelje osnažuju za činjenje novih delikata.

Uz blago kažnjavanje počinitelja, ozbiljan problem vidimo u **duljini trajanja sudskog postupka**. Čekanje na ishod suđenja za dijete može biti vrlo teško iskustvo, a dugotrajni postupci imati negativni učinak na oporavak djeteta i pridonijeti njegovoj dugoročnoj mentalnoj boli.

".. posljednjih 12 godina u obitelji se vodi kazneni postupak protiv... zbog sumnji na bludne radnje nad kćeri iz prvog braka. Prema navodima roditelja, prvostupanjska presuda je bila osuđujuća, ali se nakon okrivljenikove žalbe krenulo u drugostupanjski postupak. Postupak još uvijek traje."

Iz izviješća jednog PU HZSR-a

Iz Analize pravnog, strateškog i institucionalnog okvira u pogledu zaštite djece i postupanja u slučajevima nasilja nad djecom, uključujući i seksualno nasilje u Hrvatskoj, proizlazi da je u razdoblju od 2019. do 2023. godine za kaznena djela iz glave XVII. Kaznenog zakona, optuženo ukupno 659 počinitelja. U najvećem broju slučajeva (79,36 %), ti su kazneni postupci trajali više od 12 godina, a većina ih se odnosi na spolnu zlouporabu djeteta mlađeg od 15 godina i na iskorištavanje djece za pornografiju, odnosno 78,35 % svih kaznenih djela iz glave XVII. Kaznenog zakona.

Osim toga, izricanje blagih kazni ima za posljedicu i kratko čuvanje podataka o osuđivanosti u kaznenoj evidenciji i brzi nastup rehabilitacije.

Tijekom 2024. kaznu zatvora izdržavala su 193 počinitelja seksualnih delikata na štetu djece. Njih 15 nalazilo se na izdržavanju zatvorske kazne do jedne godine, šest ih izdržava kaznu od jedne godine, 44 su na izdržavanju kazne od godine dana do tri godine te 49 izdržava kaznu do pet godina. Kaznu zatvora do deset godina izdržava 51 zatvorenik, zatvorsku kaznu do 15 godina izvršava 16 zatvorenika, a osam zatvorenika izdržava kaznu do 20 godina. Četiri zatvorenika nalaze se na izdržavanju kazne dugotrajnog zatvora. Među njima su i 39 recidivista, od kojih je jedan specijalni povratnik.

Nastupom rehabilitacije osoba se smatra neosuđivanom, pa se provjerom kriminalne prošlosti više neće dobiti podaci o njevoj ranijoj osuđivanosti. Počinitelji seksualnih delikata nakon toga mogu raditi u dječjem vrtiću, školi, dječjem domu, mogu postati udomitelji ili posvojiti dijete. I dalje smo stava da bi podat-

ke o osuđenim počiniteljima seksualnog nasilja nad djetetom trebalo trajno čuvati u posebnom registru kako bi im se onemogućio kontakt s djecom.

Od 193 zatvorenika koji su tijekom 2024. bili na izdržavanju kazne zatvora zbog seksualnih delikata na štetu djece, svega njih 28 je uključeno u tretman počinitelja seksualnih delikata, a 33 ima izrečene sigurnosne mjere. Mjera obvezatnog liječenja od ovisnosti izrečena je prema devet zatvorenika, obveznog psihijatrijskog liječenja prema tri, a obvezan psihosocijalni tretman izrečen je osmorici. Petorici zatvorenika zabranjen je pristup internetu u određenom vremenskom periodu, a drugih pet ima zabranu približavanja, uznemiravanja ili uhođenja. Tek će tri biti pod zaštitnim nadzorom po punom izvršenju kazne zatvora, u trajanju od pet godina.

Ozbiljan je propust što su počinitelji seksualnog nasilja rijetko uključeni u tretman stručnjaka, a nakon izdržane zatvorske kazne nisu pod nadzorom nadležnih tijela. Zaštita djece od prethodno osuđenih počinitelja propisana je *Direktivom o zaštiti djece od seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja i dječje pornografije*, prema kojoj bi počinitelje kaznenih djela trebalo procjenjivati s obzirom na opasnost koju predstavljaju i s obzirom na mogući rizik ponavljanja kaznenog djela. Nažalost, podaci ukazuju da se to ne događa u praksi.

Prema *Preporukama Komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava za zaštitu djece u najboljem interesu djeteta*, države članice trebale bi osigurati da se sprječavanje recidivizma potiče razvojem odgovarajućih programa prevencije i rehabilitacije za osobe osuđene za kazneno djelo koje predstavlja nasilje nad djecom.

Zabrinjava i podatak da se rad za opće dobro većinom izriče kao samostalna sankcija, bez da je uz nju izrečen zaštitni nadzor ili neka od sigurnosnih mjera. Time osuđeniku nije omogućen i određen dodatni stručni tretman te se ne doprinosi smanjenju kriminalnog povrata. Budući da su počinitelji seksualnog nasilja kompleksna kategorija počinitelja, zahtijevaju specifične tretmane sukladno njihovim osobitostima i vrsti delikta koji su počinili. Sudovi i državna odvjetništva rijetko koriste mogućnost traženja izvješća probacijske službe o izboru i vrsti kaznenopravne sankcije, odnosno procjeni kriminogenih rizika i vrste tretmana.

Na zaštitu djece od seksualnog nasilja obvezuje *Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja*, poznatija kao *Lanzarote konvencija*, čiji je cilj sprječavanje i suzbijanje seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece, zaštita prava djece žrtava te promicanje nacionalne i međunarodne suradnje u suzbijanju seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece. Razvoj digitalne tehnologije seksualno nasilje nad djecom širi i na **digitalni prostor** te djecu izlaže većem riziku od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja, dok ujedno postavlja i izazove u prevenciji i procesuiranju tih kaznenih djela.

Odbor stranaka *Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja* donio je 7. studenog 2024. *Deklaraciju o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja koje omogućuju tehnologije u nastajanju*, u kojoj se podsjeća da bi seksualna kaznena djela protiv djece trebala ostati kriminalizirana bez obzira na sredstva pomoću kojih su počinjena. S tim u vezi, 2022. godine snažno smo podržali aktivnosti Europske komisije na usvajanje *Uredbe kojom se utvrđuju pravila za sprječavanje i borbu protiv seksualnog zlostavljanja djece* (COM(2022)209.), u kojoj se pružatelje internetskih usluga obvezuje da spriječe širenje materijala koji sadrži seksualno zlostavljanje djece i mamljenje djece. Iako Uredba još nije usvojena, tijekom 2024. produljene su privremene mjere za suzbijanje seksualnog zlostavljanja djece na internetu, odnosno odstupanje od pravila o zaštiti podataka.

Zlostavljanje i seksualno iskorištavanje djece na internetu spada u teška kaznena djela i može uzrokovati nepopravljive traume te dugoročne fizičke, mentalne i socijalne posljedice. Broj slučajeva seksualnog zlostavljanja raste te je upotreba interneta i informacijskih i komunikacijskih tehnologija postala problem na svjetskoj razini, ne samo kada je riječ o djeci, nego i počiniteljima kaznenih djela. U *Strategiji EU-a za učinkovitiju borbu protiv seksualnog zlostavljanja djece* iz 2020. zauzima se holistička perspektiva o toj vrsti ka-

znenih djela te se predviđa iskorištavanje svih mehanizama na razini EU kako bi se ona spriječila i suzbila te pružila pomoć žrtvama. S obzirom na društvene i tehnološke promjene tijekom proteklog desetljeća, u 2022. provedena je evaluacija provedbe *Direktive 2011/93/EU o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije* kako bi se ocijenili mogući zakonodavni nedostaci, najbolje prakse i prioritetne mjere na razini EU-a. Zbog eksponencijskog rasta dijeljenja materijala koji u sebi sadrži seksualno zlostavljanje djece na internetu i sve većih mogućnosti počinitelja da prikriju svoj identitet i svoje nezakonite aktivnosti i tako izbjegnu kazneni progon, predložena je revizija *Direktive*, s namjerom kriminalizacije svih oblika seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, uključujući one koje omogućuju ili olakšavaju tehnološka dostignuća. Nacionalnim propisima o istrazi i kaznenom progonu omogućila bi se djelotvorna borba protiv seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja te poboljšala prevencija i pomoć žrtvama. Iako se radi o prijedlogu, pozdravljamo nove koncepte usmjerene na zaštitu djece.

U osiguranju sustavne zaštite djece od seksualnog zlostavljanja važnu ulogu imaju prevencija i edukacija o opasnosti seksualnog nasilja. Preventivni programi ovog sadržaja nisu dio redovitog i obveznog obrazovanja djece te nisu jednako dostupni svoj djeci pod jednakim uvjetima. Provedba programa prevencije trenutno ovisi o inicijativi pojedinih djelatnika odgojno-obrazovnog sustava, a često se provodi tek nakon što se škola suoči s prijavom i problemom. Iz jednog nalaza o provedenom stručnom pedagoškom nadzoru proizlazi: „Škola je nakon stručno-pedagoškog nadzora koji je obavljen povodom sumnje da se dogodilo seksualno nasilje organizirala edukaciju iz područja seksualnog nasilja za sve učitelje“.

Potrebna je i sustavna specijalizirana edukacija odgojno-obrazovnih djelatnika o tome što je seksualno zlostavljanje, iskorištavanje i uznemiravanje, te o tome kako postupati i pružiti pomoć djeci.

"U školi koju pohađa žrtva došlo je do namjernog širenja informacija vezanih uz sudski proces, uključujući imena i prezimena počinitelja, žrtve i sveg ostalog".

Iz prijave pravobraniteljici za djecu

Takve nas informacije posebno zabrinjavaju, jer su odgojno-obrazovne ustanove dužne djeci pružiti skrb i zaštitu u slučajevima svih oblika seksualnog nasilja, stoga je i učenike i djelatnike potrebno senzibilizirati o seksualnom nasilju.

Zaključno, unatoč unaprjeđenju normativnog okvira i pooštrenju sankcija, sustav zaštite djece od seksualnog nasilja i dalje nije dovoljno dobro uspostavljen. To se mora postići izmjenama normativnog okvira, mijenjanjem sudske prakse i stvaranjem kvalitetnog sustava podrške i pomoći seksualno zlostavljanom djetetu. Djelotvorna prevencija uključuje poboljšanje propisa i politika, uspostavljanje strategija zaštite djece, obučavanje stručnjaka koji rade s djecom te osnaživanje roditelja i djece. Jedan od prioriteta *Nacionalnog plana za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027. godine* je stvaranje uvjeta za život bez seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, a kao jedan od preduvjeta za njegovo ostvarenje navodi se razvoj prevencije te senzibilizacija javnosti za prava i potrebe žrtava seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja, pri čemu ključnu ulogu ima obrazovni sustav na svim razinama, počevši od najranije dobi. Preventivni programi i edukacija djece o opasnostima seksualnog nasilja, nažalost, još uvijek nisu dostupni svoj djeci i pod jednakim uvjetima.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Donijeti poseban propis o zaštiti djece od svih oblika zlostavljanja i iskorištavanja.
- Zakonski regulirati rad udruga, obrta i trgovačkih društava koji organiziraju aktivnosti s djecom (radionice, tečajevi, poduke, kampovi i sl.) kako bi se onemogućilo da osobe koje su počinile spolne delikte dolaze u kontakt s djecom.
- Osigurati trajno čuvanje i dostupnost podataka o počiniteljima spolnih delikata nad djecom.
- Osigurati dostupnost programa prevencije seksualnog nasilja za svu djecu pod jednakim uvjetima.

2.7.2 Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom

Prema podacima MUP-a, u 2024. je 1 552 djece i maloljetnika počinilo 2 944 kaznenih djela, što je povećanje od 11,4 % počinitelja i 19,4 % kaznenih djela u odnosu na godinu ranije. Od toga je 250 kazneno neodgovorne djece počinilo 403 kaznena djela, a 1 302 maloljetnika (kazneno odgovorne djece) počinilo je 2 541 kazneno djelo. Obje skupine su počinile najviše imovinskih kaznenih djela (1 319), što je porast od 38,6 % u odnosu na godinu ranije, zatim slijede kaznena djela protiv osobne slobode (289), od čega se 280 odnosi na kazneno djelo prijetnje. Slijede kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanje djeteta (283) s najviše kaznenih djela iskorištavanja djece za pornografiju (153) i upoznavanja djece s pornografijom (69) te kazneno djelo spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 15 godina (60). Slijede kaznena djela protiv života i tijela (267) s porastom od 22,5 % u odnosu na godinu ranije, s najviše kaznenih djela tjelesne ozljede i teške tjelesne ozljede (249). Djeca i maloljetnici su počinili i dva ubojstva drugog djeteta. Slijede kaznena djela protiv zdravlja ljudi (231) s najviše kaznenih djela proizvodnje i prometa drogama (156). U porastu su i silovanja i bludne radnje. Porast bilježe i kaznena djela nedozvoljene uporabe osobnih podataka, računalne prijevare, krivotvorenja novca i isprave, lažne uzbune, opće opasne radnje, javnog poticanja na nasilje i mržnju, prisile i napada prema službenoj osobi te kaznena djela protiv računalnih sustava.

Podaci MUP-a govore o povećanju broja počinitelja i kaznenih djela djece i maloljetnika. Iako i dalje dominiraju imovinska kaznena djela, podaci upućuju i na učestala nasilna ponašanja djece i mladih te na kaznena djela iz područja spolnosti. Visoko su rangirana i kaznena djela povezana sa zlouporabom droge te s korištenjem interneta. Bilježi se porast prijetnji i lažnih uzbuna.

Izvješće o radu državnih odvjetništava za 2023.⁸⁰ (podaci za 2024. još nisu dostupni) govori o 2 293 kaznenih prijavi za maloljetnike, što znači da u ukupnom broju kaznenih prijavi oni participiraju s 5,7 %. Od toga je za 1 273 prijave doneseno rješenje o odbačaju, a od toga u 45,3 % primijenjeno je načelo oportuniteta. Iako je u roku do šest mjeseci dovršeno 72,3 % istrage/pripremnog postupka, u 189 slučajeva trajali su do 18 mjeseci, a u 153 slučaja dulje od 18 mjeseci. Bilježi se porast podnesenih prijedloga za izricanje maloljetničke sankcije za 12 % u odnosu na prethodnu godinu, te porast izrečenih maloljetničkih sankcija za 23,6 %. Kao i do sada, sudovi su maloljetnim počiniteljima kaznenih djela najčešće izricali odgojne mjere, a starijim maloljetnicima pridržaj maloljetničkog zatvora. U ukupnom broju izrečenih maloljetničkih sankcija odgojne mjere participiraju sa 76,6 %, a pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora s 11 %.

Porast kriminaliteta unatrag nekoliko godina pokazatelj je nedostatnih preventivnih aktivnosti na svim razinama prevencije, posebice onih na univerzalnoj razini koje uključuju cijelo društvo i podršku obiteljima u riziku te na razini učinkovitih obiteljsko-pravnih mjera. Porast upućuje i na potrebu sustavne interdisciplinarnе i međuresorne analize etiologije i fenomenologije kriminaliteta djece i maloljetnika, posebice u odnosu na porast kaznenih djela s obilježjima nasilja i kršenja ljudskih prava te na nove oblike kriminaliteta maloljetnika, kao što su prijetnje, govor mržnje, lažne uzbune, opće opasne radnje i radikalizacija, o čemu izvješćuju mediji. Potrebno je analizirati i recidivizam maloljetnika, ujednačiti pravosudno postupanje te unaprijediti izvršenje i učinkovitost maloljetničkih sankcija. Pokazuju se i potrebe stalne dodatne edukacije pravosudnih djelatnika za rad s djecom te ujednačavanja procjene i postupanja na razini države.

Tijekom 2024. prava djece i maloljetnika⁸¹ u sukobu sa zakonom pratili smo putem obraćanja djece, njihovih roditelja i drugih članova obitelji, djelatnika ustanova u kojima se izvršavaju odgojne mjere, odvjetnika te sudaca. Postupali smo i na svoju inicijativu povodom medijskih objava o maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i prekršaja, od kojih su neki ugrozili živote drugih osoba ili doveli do velike materijalne štete. Sudjelovali smo i na sastancima u organizaciji drugih tijela te ostvarili više inicijativa u ostvarivanju prava maloljetnika u sukobu sa zakonom. Obišli smo i istražni zatvor za maloljetnike te neke odgojne ustanove.

⁸⁰ Izvješće glavnoga državnog odvjetnika Republike Hrvatske o radu državnih odvjetništava u 2023.

⁸¹ Izraz maloljetnik u našem kaznenom zakonodavstvu odnosi se na kazneno i prekršajno odgovornu djecu počinitelje u dobi od 14 do 18 godina.

Roditelji i drugi članovi obitelji prijavljivali su ponašanje službenika policije prilikom intervencije prema maloljetniku, tražili da utječemo na ukidanje mjere istražnog zatvora te na odluke suda za mladež o odgojnim mjerama. U takvim slučajevima upućivali smo ih u ovlasti Ureda te neovisnost pravosuđa u djelovanju. Više prijava roditelja i djelatnika ustanova u kojima maloljetnici izvršavaju odgojne mjere odnosile su se na vršnjačko nasilje, čime smo se bavili kroz praćenje problematike vršnjačkog nasilja.⁸²

Maloljetnim počiniteljima kaznenih dijela i prekršaja bavili smo se i kroz praćenje zaštite prava djece u prometu. Podaci MUP-a govore i o brojnim prometnim prekršajima i kaznenim djelima protiv sigurnosti prometa koje su počinila djeca i maloljetnici. MUP je evidentirao 650 slučajeva u kojima su djeca i maloljetnici upravljala motornim vozilima prije stjecanja prava na upravljanje, a prouzročili su 153 prometne nesreće, od toga četiri nesreće s poginulim osobama. Pojedini roditelji daju djetetu da upravlja motornim vozilom dok je maloljetno te je u nekim slučajevima došlo do smrtnog stradanja djece. Budući da dopuštanje djeci da upravljaju motornim vozilima predstavlja zanemarivanje djece i kršenje njihovih prava, u takvim slučajima smo pratili postupanje nadležnih područnih ureda HZSR-a.⁸³

Podaci MUP-a za 2024. o pritužbama na postupanje djelatnika policije prema maloljetnicima u sukobu sa zakonom (odnose se na prekoračenja policijskih ovlasti prilikom uhićenja, uporabe sredstava prisile, pozivanja, dovođenja i prikupljanja podataka bez prisutnosti roditelja i prethodno upućenog poziva) govore o 30 zaprimljenih pritužbi građana, što je za sedam više u odnosu na prošlu godinu. Od toga je sedam ocijenjeno neutemeljenim, 17 ih je nepotvrđeno, dvije su utemeljene, dvije su djelomično utemeljene, a dvije su u radu. Pritužbe se odnose na 42 djece, od toga 41 kazneno i prekršajno odgovornih. Utemeljene pritužbe se odnose na nepozivanje i neizvršavanje roditelja o provođenju kriminalističkog istraživanja i obavljanja površinskog pregleda nad maloljetnikom. Djelomično se potvrđuje i neuljudno ophođenje s maloljetnicima. Zbog propusta su pokrenuti disciplinski postupci i/ili je provedena edukacija službenika policije vezano za postupanje s maloljetnicima.

Primili smo nekoliko prijava na rad **policijskih službenika** prilikom postupanja prema djeci i maloljetnicima u sukobu sa zakonom. Odnose se na verbalno nasilje (ponižavanje, vrijeđanje) i neprimjerenu komunikaciju službenika policije s djecom, predugo zadržavanje maloljetnika u prostorijama policije bez hrane i vode te na navodno pogrešne i nepotpune okolnosti utvrđivanja događaja. Jedna pritužba se odnosila na grubo ponašanje policije prilikom sumnje da je dijete počinitelj oružanog nasilja, što se pokazalo neistinitim, a zbog pogreške se načelnik ispričao obitelji. Građani su nas izvijestili i o pretresanju učenika srednjih škola tijekom velikog odmora od strane policajaca u civilu. Policija nas je izvijestila da je postupala povodom prevencije zlouporabe opojnih droga u mjesecu borbe protiv ovisnosti te da nije bilo prekoračenja policijskih ovlasti. Uočavamo da većinu pritužbi policija procjenjuje neosnovanima te tada građane upućujemo na obraćanje službi unutarnje kontrole koja utvrđuje osnovanost prijave. Mišljenja smo da je nužno policijske službenike kontinuirano i pojačano educirati o pravima djece te obzirnom postupanju u svim situacijama u kojima su prisutna djeca i maloljetnici.

Određena ponašanja s elementima nasilja, čak i s nanesenim tjelesnim ozljedama, najčešće vršnjaku, policija i dalje često ocjenjuje kao **prekršaj protiv javnog reda i mira**, a ne kao nasilje, čime se zanemaruje nasilna komponenta ponašanja počinitelja. Takvo postupanje ne pridonosi razvoju empatije i borbi protiv nasilja niti potiče žrtve na prijavljivanje.

Prema podacima Uprave za zatvorski sustav i probaciju MPUDT-a, tijekom 2024. u istražni zatvor je upućeno 78 maloljetnika/ca, što je povećanje za 73 %, a ukupno ih je u istražnom zatvoru boravilo 84, što je povećanje za 68 % u odnosu na prošlu godinu. Najdulje trajanje istražnog zatvora bilo je šest mjeseci i 17 dana. Na stacionarno liječenje u Zatvorsku bolnicu u Zagrebu tijekom 2024. upućeno je deset maloljetnika. Na izvršenje odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod upućeno je 44 maloljetnika/ca, a ukupan broj maloljetnika/ca koji su izvršavali navedenu odgojnu mjeru bio je 63. U 2024. je 17 maloljetnih počinitelja kaznenih djela upućeno na izvršenje kazne maloljetničkog zatvora.

82 O tome više govorimo u poglavlju *Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja*.

83 O tome više govorimo u poglavlju *Prometna sigurnost djece*.

Maloljetnici mjeru **istražnog zatvora** i dalje izvršavaju u posebnim zatvorskim jedinicama koje se nalaze u zatvorima, jer zatvorene zavodske ustanove, čiji osnutak još od 2011. propisuje *Zakon o sudovima za mladež* (ZSM), nisu osnovane. Izostaju i drugi međunarodni i nacionalni standardi za ovu mjeru lišenja slobode koji su propisani ZSM-om. Maloljetnici nisu obuhvaćeni dijagnostičkim postupkom, nisu im omogućeni rad ni poduka, a onima koji pohađaju redovnu školu nije osiguran nastavak obrazovanja koji prekidaju prilikom lišenja slobode. Na nepostojanje zatvorenih zavodskih ustanova i nepoštivanje standarda upozoravali su nas i odvjetnici maloljetnika, jer su neki već u dobi od 15 godina više mjeseci boravili u istražnom zatvoru lišeni slobode, bez pristupa obrazovanju i ostvarivanju drugih prava. Na nepostojanje zatvorenih zavodskih ustanova kontinuirano upozoravamo MPUDT i UZSP. Upozorili smo i na međuresornom sastanku koji smo organizirali povodom kršenja prava i interesa maloljetnika u sukobu sa zakonom⁸⁴. Nepostojanje potrebe za osnutkom zatvorenih zavodskih ustanova sustav pravosuđa obrazlaže malim brojem maloljetnika koji se upućuju u istražni zatvor, što nije opravdano budući da iz godine u godinu njihov broj raste.

U više slučajeva obratili su nam se djelatnici domova socijalne skrbi (sadašnji CPUZ-i) za djecu s PUP-om povodom upućivanja maloljetnika na **privremeni smještaj u ustanovu socijalne skrbi** tijekom kaznenog postupka.⁸⁵ Riječ je o mjeri kojom sudac za mladež nerijetko zamjenjuje primjenu istražnog zatvora za maloljetnike kao krajnje mjere. Pojedini sudovi za mladež u ustanovu socijalne skrbi upućuju maloljetnike recidiviste sklone nasilju kojima je, prema mišljenju djelatnika socijalne skrbi koji maloljetnika poznaju i više godina, ovaj smještaj potpuno neprimjeren. Razlog su sklonost bijegu i nepoštivanju pravila ustanove, nastavak činjenja kaznenih djela i potpuna nedostupnost odgojnog djelovanja. Takvi maloljetnici značajno remete rad ustanove i dinamiku odgojne skupine, a nerijetko su i izrazito nasilnog ponašanja prema drugoj djeci i djelatnicima. Pojedini sudovi su maloljetnicima izricali i mjeru opreza kojom nalažu zabranu kontakta s djetetom žrtvom njihovog nasilja u istoj ustanovi, što je u uvjetima domskog smještaja nemoguće osigurati.

Napominjemo da je mjera privremenog smještaja primjerna za pojedine maloljetnike. No, pojedini sudovi ne poznaju način rada odgojnih ustanova i odgojnog rada s drugom djecom te uputom maloljetnog počinitelja kaznenih djela sklonog nasilju i nepoštivanju pravila krše prava i interese druge djece na smještaju. Ujedno ova mjera nije primjerena ni interesima maloljetnika čije potrebe zahtijevaju intenzivniji tretman u zatvorenim uvjetima. U više navrata upozorili smo da je u ovakvim slučajevima nužno da sudovi ostvare učinkovitiju međuresornu suradnju s djelatnicima socijalne skrbi u interesu maloljetnika te s više pozornosti razmotre njihovo mišljenje prilikom individualne procjene njegovog najboljeg interesa.

Liječenje maloljetnika lišenih slobode provodi se u Zatvorskoj bolnici u Zagrebu, gdje su u posebnoj sobi odvojeni maloljetnici od punoljetnih zatvorenika. Većina maloljetnika upućena je na liječenje zbog teškoća s mentalnim zdravljem, a bolnica povremeno koristi usluge psihijatra-vanjskog suradnika, koji ima i specijalizaciju za djecu i mladež. Iako smo obaviješteni da će se adaptirati zaseban prostor za maloljetnike u kojem bi bili zadovoljeni uvjeti primjereni mladim osobama lišenim slobode oba spola, ovi uvjeti nisu osigurani.

I u 2024. obraćali su nam se suci s upitom u koju se zdravstvenu ustanovu upućuju maloljetnici koji su tijekom kaznenog postupka **proglašeni neubrojivima** i kojima je određen prisilni smještaj i liječenje.⁸⁶ Zbog nepostojanja forenzičkog odjela za maloljetnike, MZ ih je upućivao na odjele za odrasle, što predstavlja kršenje njihovih prava. Na ovaj smo problem upozoravali u više navrata te je 2024. dopunjen *Pravilnik o listi psihijatrijskih ustanova koje ispunjavaju uvjete za smještaj i liječenje djece odvojeno od punoljetnih osoba*. Lista je dopunjena još jednom bolničkom zdravstvenom ustanovom, Neuropsihijatrijskom bolnicom „Dr. Ivan Barbot“ u Popovači, u kojoj će biti ustrojen forenzički odjel za maloljetnike. MZ nas je obavijestio da uređivanje i osposobljavanje prostora napreduje planiranom dinamikom, da će odjel započeti s radom tijekom 2025. te da je potrebno zaposliti i potreban broj stručnjaka.

84 Više o tome u poglavlju *Skupovi i događanja u organizaciji Ureda pravobranitelja za djecu*.

85 Sukladno čl. 65. *Zakona o sudovima za mladež*.

86 Temeljem *Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN 76/14)*.

Uočili smo da **vještačenja maloljetnika** tijekom kaznenog postupka nerijetko obavljaju opći psihijatri koji nisu specijalizirani za djecu i mladež, što ne pridonosi boljim standardima zaštite mentalnog zdravlja maloljetnika ni cjelovitom ostvarivanju njihovih zdravstvenih i pravosudnih prava. O ovome smo izvijestili i na međuresornom sastanku održanom u rujnu 2024., a predstavnici svih resora usuglasili su se da maloljetnike trebaju vještačiti specijalizirani psihijatri.

I dalje većina formalno specijaliziranih i posebno imenovanih **sudaca i državnih odvjetnika za mladež** radi i predmete općeg kriminaliteta, zbog čega djeca i maloljetnici nisu u fokusu, a pojedini nisu ni dodatno educirani za rad s djecom i maloljetnicima. Na žalost, unatoč osiguranim zakonskim pretpostavkama, ovi standardi u maloljetničkom sudovanju nisu dosegnuti zbog čega se pojedina prava maloljetnika u pravosuđu otežano ostvaruju, posebice načelo žurnosti sudskog postupanja.

I dalje se bavimo teškoćama u radu domova socijalne skrbi u kojima se izvršava **odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu**. Proces transformacije i deinstitucionalizacije u sustavu socijalne skrbi dodatno je naglasio nedostatnu diferencijaciju ustanova i tretmana za djecu u sukobu sa zakonom. Nije razvijeno ni **specijalizirano udomiteljstvo** koje bi zamijenilo upućivanje u odgojnu ustanovu.⁸⁷ Postupali smo i povodom pritužbi za vršnjačko nasilje i nasilje djelatnika u ustanovama socijalne skrbi i pravosuđa u kojima se provode institucionalne odgojne mjere.⁸⁸

Neke pritužbe odnosile su se na neriješen postinstitucionalni prihvat maloljetnika/ca nakon otpusta iz **odgojnih zavoda**. U jednom slučaju maloljetniku je zamijenjena odgojna mjera u blažu – upućivanje u odgojnu ustanovu. Zbog nedostatka smještajnih kapaciteta u odgojnim ustanovama, maloljetnik je, unatoč pravomoćnosti sudske odluke, čekao dulje vrijeme na otpust iz odgojnog zavoda. U takvim slučajevima zatražili smo od područnih ureda HZSR-a da poduzmu sve potrebne zakonske i stručne mjere za zbrinjavanje maloljetnika nakon izvršenja odgojne mjere. Saznajemo i da većina maloljetnika/ca koja izvršava odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod iskazuje teškoće s mentalnim zdravljem koje zahtijevaju liječenje psihijatra, a dio ih uz odgojnu mjeru ima izrečenu i mjeru sigurnosti obveznog psihijatrijskog liječenja. Odgojni zavodi nemaju kontinuirano dostupne dječje psihijatre, što otežava liječenje maloljetnika i ostvarivanje zdravstvenih prava.

Jedna pritužba upućuje na nejasnu situaciju i neusklađenosti zakona prilikom naplate izvršenja odgojne mjere od roditelja maloljetnika. Odredbe ZSM-a trošak izvršenja stavljaju na teret proračuna, a odredbe *Zakona o socijalnoj skrbi* socijalnu uslugu koja se temelji na odluci suda za mladež naplaćuju od roditelja. Budući da dio stručnjaka misli da je sadašnji ZSM potrebno unaprijediti, nužno je uskladiti i odredbe o troškovima izvršenja odgojnih mjera koje se izvršavaju u sustavu socijalne skrbi.

Nakon sastanka s predstavnicima svih resora o uočenim teškoćama u ostvarivanju prava i interesa maloljetnika u sukobu sa zakonom o kojima govorimo u ovom poglavlju, uputili smo obavijest o zaključcima te preporuke i prijedloge za unaprjeđivanje položaja maloljetnika **Vrhovnom sudu RH** sa zamolbom za djelovanje sukladno ovlastima. Stajališta i prijedloge Vrhovnog suda očekujemo.

Zbog potrebe otvaranja novih područja u zaštiti prava maloljetnika u sukobu sa zakonom, sudjelovali smo kao uvodničari na stručnom skupu USZM-a „Djeca u sukobu sa zakonom i jezične poteškoće“. Riječ je o europskom projektu koji se provodi od 2023. do 2026. godine, čiji je cilj senzibilizirati i osvijestiti stručnjake o postojanju jezičnih teškoća koje pridonose otežanom sudjelovanju djece u postupcima, budući da sudjelovanje velikim dijelom počiva na verbalnim sposobnostima djeteta. Sudjelovanje djeteta uz ostvarivanje svih njegovih prava moguće je samo ako dijete razumije postupak i ako može jasno iskazati svoje mišljenje. Stoga je važno pridonijeti unaprjeđivanju i ovog segmenta ostvarivanja prava i interesa djece u sukobu sa zakonom.

87 Više o tome u poglavlju *Prava djece s problemima u ponašanju*.

88 Više o tome u poglavlju *Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja*.

Ured je sudjelovao u više TV emisija i dao više odgovora na upite novinara o temama koje se odnose na djecu i maloljetnike u sukobu sa zakonom, što upućuje na interes javnosti za odgovor društva na maloljetnički kriminalitet.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJE

- Kontinuirano dodatno educirati sve stručnjake u radu s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela i prekršaja (zaštitari, policija, pravosuđe, odvjetnici, djelatnici u sustavu socijalne skrbi, posebice u odgojnim ustanovama i odgojnim zavodima) o dječjim pravima i međunarodnim standardima zaštite djece u sukobu sa zakonom, maloljetničkom sudovanju i komunikaciji s djecom.
- Osigurati da suci i državni odvjetnici za mladež, u skladu sa svojim imenovanjem i specijalizacijom, rade samo na predmetima na koje se primjenjuju odredbe ZSM-a.
- Unaprijediti ravnopravnu suradnju između ustanova socijalne skrbi i pravosuđa za vrijeme trajanja kaznenog postupka te izvršenja maloljetničkih sankcija.
- Osnovati zatvorene zavodske ustanove u skladu sa ZSM-om te unaprijediti uvjete izvršenja mjere istražnog zatvora za maloljetnike u skladu s međunarodnim standardima i nacionalnim propisima.
- Osigurati liječenje maloljetnika lišenih slobode u skladu s propisima i međunarodnim standardima.
- Osigurati da psihijatrijska vještačenja maloljetnika u kaznenom postupku obavljaju vještaci psihijatri koji imaju specijalizaciju za djecu i mladež.
- Unaprijediti izvršenje odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu.
- Razviti specijalizirano udomiteljstvo za provođenje odgojne mjere upućivanja u odgojnu ustanovu.
- Žurno osigurati zdravstvene kapacitete za prisilni smještaj nebrojivih maloljetnika i psihijatrijske ustanove u kojima se ovi maloljetnici liječe na slobodi.

2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuća okruženja

U području zaštite sigurnosti djece zaprimljene su ukupno 143 prijave povreda pojedinačnih prava djece, kojima je obuhvaćeno 136 djece i 54 grupa djece. Najveći broj slučajeva odnosio se na ugroženost i stradavanje djece u prometu (101). Ostale prijave (42) odnosile su se na štetan utjecaj okoliša na zdravlje i druge slučajeve ugrožene sigurnosti djece, kao što su izloženost djece lošoj kvaliteti zraka, štetnim emisijama koje utječu na njihovo zdravlje (dim, plinovi, neugodni mirisi), mogućim štetnim utjecajima azbesta i prekomjernoj buci.

Pratili smo i problematiku nestale djece, boravka stranaca u RH, sigurnost djece na dječjim igralištima i u igraonicama, sigurnost djece na uređenim kupalištima te ugroženost djece zbog raznovrsnih utjecaja, kao što su kretanje pasa bez nadzora i povodca i stradanje od pirotehničkih sredstva. Pojedinačne prijave bile su osnova za predlaganje općih inicijativa za unaprjeđivanje položaja i zaštitu djece.

2.8.1 Prometna sigurnost djece

U odnosu na stradavanje i ugroženost djece u prometu, temeljem informacija MUP-a i građana, postupali smo u **101 pojedinačnom predmetu**. Pratili smo i opće pojave, upućivali preporuke i sudjelovali u zakonodavnim inicijativama za izgradnju cjelovitog sustava zaštite i promicanja prava i interesa djece u području **cestovnog prometa, ali i željezničkog i pomorskog prometa**.

Svake nam se godine obraća velik broj građana koji traže pomoć zbog neodgovarajuće **cestovne infrastrukture** uslijed koje je ugrožena sigurnost djece, posebice na putu do dječjih vrtića i škola. Uočavamo višegodišnja nastojanja građana u rješavanju infrastrukturnih problema, naročito vezano za pojedine dijelove gradova i naselja. Problem predstavlja i nepropisno parkiranje i kretanje vozača, primjerice osobnih vozila i motora, a posebno kretanje teških motornih vozila (kamiona, šlepera i raznih dostavnih vozila). Obracali smo se školama, općinama, gradovima, županijama, županijskim upravama za ceste, Hrvatskim cestama i nadležnim ministarstvima. Usmjerali smo na međuresornu suradnju, poboljšanje prometne signalizacije i infrastrukture, posebno u slučajevima ugroženosti i stradavanja djece pješaka, te sankcioniranje neodgovornih i nesavjesnih vozača. Zabrinjavaju situacije neplanske gradnje (kako se navodi u pritužbi roditelja: „...mahnito se gradi a nema infrastrukture...“, „...cijelo naselje je jedno veliko gradilište gdje pješaci, posebno djeca žongliraju po ulicama na kojima nema nogostupa, čekaju autobus na rubu kolnika izbjegavajući automobile, teške strojeve, kamione koji ulaze i izlaze s gradilišta, te je samo pitanje vremena kada će se desiti tragedija...“) i zanemarivanje nužnosti zaštite ranjivih sudionika u prometu kod prometnih rekonstrukcija ili potreba pojedinih lokalnih sredina tijekom sezone uslijed povećanog broja stanovnika i vozila. Medijski je odjeknuo slučaj teškog stradavanja obitelji na otoku usred sezone i teških posljedica neprilagođene brzine kretanja vozila i vožnje pod utjecajem alkohola, koji je ukazao na probleme tijekom turističke sezone, posebice u odnosu na infrastrukturu. Redovito se uključujemo u praćenje i zaštitu učenika čija je sigurnost ugrožena zbog problema u organizaciji prijevoza do škole, o čemu izvješćavamo u poglavlju o obrazovanju.⁸⁹

Prema podacima MUP-a, u prometnim nesrećama u 2024. na hrvatskim je cestama poginulo 239 osoba. Ukupno je stradalo 1 560 djece (842 putnika, 439 vozača i 279 pješaka). Smrtno je stradalo 13 djece: šestoro kao putnici u vozilima, četvero vozača i troje pješaka. Poginula djeca stradala su upravljajući motociklom, osobnim automobilom, biciklom i osobnim prijevoznim sredstvom⁹⁰. Kao putnici poginuli su na motociklu, u osobnim automobilima, teretnom vozilu i na traktoru. Njih 292 zadobilo je teške tjelesne ozljede (135 vozača, 94 putnika, 63 pješaka). Lakše je ozlijeđenih bilo 1 255 djece (742 putnika, 300 vozača, 213 pješaka).

Policija je u 2024. evidentirala **650 slučajeva u kojima su djeca upravljala motornim vozilima prije stjecanja prava na upravljanje**, a prouzročila su 153 prometne nesreće, i to četiri nesreće s poginulim osobama, 71 nesreću s ozlijeđenim osobama i 78 nesreća s materijalnom štetom.

Osim ugroženosti i stradavanja djece dok upravljaju biciklima, sve je više stradavanja djece koja upravljaju **osobnim prijevoznim sredstvima**, najčešće električnim romobilima, mlađe od 14 godina i bez propisane opreme. U prometnim nesrećama u kojima su djeca sudjelovala s osobnim prijevoznim sredstvima, smrtno je stradalo jedno dijete, 48 ih je teže ozlijeđeno, a 81 lakše. Jedan dio djece u školu dolazi **osobnim prijevoznim sredstvima**. Saznajemo da djelatnici škole i policijski službenici na roditeljskim sastancima roditelje upoznavaju sa zakonskim odredbama i opasnostima upravljanja osobnim prijevoznim sredstvima u prometu na cestama.

Pojedine nesreće u kojima su uključena djeca su i medijski praćene, pa tako i slučaj dvanaestogodišnjeg djeteta koje je u noćnim satima upravljalo osobnim automobilom po Zagrebu. Pratili smo okolnosti prometne nesreće kada je osobnim automobilom upravljalo dijete staro 14 godina, prevozeći troje svojih vršnjaka, upravljajući neregistriranim vozilom prije stjecanja prava na upravljanje. U jednoj je prometnoj nesreći sudjelovalo troje djece, jedno je dijete smrtno stradalo u vožnji na traktoru – tzv. *quadu*, kojim je upravljalo dijete staro 13 godina, također prije stjecanja prava na upravljanje. Petero djece sudjelovalo je u teškoj prometnoj nesreći, a jedno je dijete poginulo, dok ih je automobilom prevezio vršnjak bez položenog vozačkog ispita i pod utjecajem alkohola.

⁸⁹ Više o tome u poglavlju *Obrazovna prava*.

⁹⁰ **Osobno prijevozno sredstvo** je vozilo koje nije razvrstano niti u jednu kategoriju vozila sukladno posebnim propisima, bez sjedećeg mjesta i dr. (npr. vozilo koje se može samo uravnotežiti, monocikl s motornim ili električnim pogonom, romobil s motornim ili električnim pogonom i sl.)

Ovi slučajevi ukazuju na to da su opasnosti izložena sama djeca - vozači, ali i drugi sudionici u prometu, te da često roditelji djeci nabavljaju ova vozila, odnosno da djeca njima upravljaju uz znanje i dopuštenje roditelja. U nekim se obiteljima čak podržava atmosfera brze i adrenalinske vožnje, djecu se uči voziti prije njihove punoljetnosti, voze se neregistrirana vozila, a podržavaju se nedopuštene izmjene opreme radi brže vožnje (primjerice električnih romobila).

Smatramo da je općenito potrebno uložiti dodatne napore u osvještavanje i educiranje roditelja o opasnostima na cesti i o ugroženosti djece kao sudionika u prometu, posebno kada upravljaju biciklima, električnim romobilima, mopedima, motociklima i drugim vozilima, ali i same djece o važnosti pridržavanja prometnih propisa i opreza u prometu.

Dopuštanje djeci da prije stjecanja tog prava upravljaju ovim vozilima, bez prethodne osposobljenosti i ispunjenja uvjeta s obzirom na dob, bez kacige i reflektirajuće opreme, kao i upravljanje novim kategorijama prijevoznih sredstava te nepropisni prijevoz djece u osobnim vozilima (bez sigurnosne sjedalice/postolja i sigurnosnog pojasa), predstavlja svjesno zanemarivanje djece i kršenje njihovih prava. Uočavamo da se u institucijama socijalne skrbi obavljaju savjetodavni razgovori s roditeljima, izriču usmena upozorenja te se procjenjuje izricanje drugih mjera obiteljsko-pravne zaštite, no praksa postupanja nije ujednačena te izostaje odgovarajuće praćenje zaštite djeteta u obitelji od ponavljanja ugroze djeteta.

U povodu izmjena i dopuna *Zakona o sigurnosti prometa na cestama*, kojim se uvode **potpuno automatizirana vozila u promet na cestama**, podržavajući izmjene koje će unaprijediti stanje u prometu te značajno utjecati na društvo, gospodarstvo i svakodnevni život, osobito u pogledu sigurnosti u prometu na cestama, ukazali smo da nisu dovoljno obuhvaćeni aspekti **sigurnosti djece** i njihove pripreme za postojanje ovih vrsta vozila u prometu.

Djeca stradavaju kao **pješaci na pješačkim prijelazima**, zbog nedostatne cestovne infrastrukture i nepropisne vožnje vozača pod utjecajem alkohola, a stradavaju i tijekom igre u dvorištu i na cestama, često i zbog nepropisnog kretanja djece i odsustva nadzora. Tek su neke nesreće potaknule unaprjeđenje cestovne infrastrukture (izmještanje pješačkog prijelaza, bolju označenost novog pješačkog prijelaza, autobusne stanice i slično).

Brojni su slučajevi stradanja djece dok upravljaju **biciklima**, često i bez odgovarajuće osposobljenosti za upravljanje biciklom, propisane pratnje, svjetla, reflektirajućeg prsluka i kacige.

U odnosu na 2023. godinu, u 2024. primjetno je povećanje broja prijava za biciklistički ispit te uspješno položenih ispita, no riječ je o malom porastu. U usporedbi s razdobljem prije epidemije, u 2024. ispiti su, kao završni čin provedbe *Programa osposobljavanja za upravljanje biciklom*, provedeni u devet županija i Gradu Zagrebu, dok je broj uključenih škola u porastu. Ti su podaci ohrabrujući (82 škole u 2023., 97 škola u 2024.), no znatno manji nego u godinama prije pandemije (čak 171 škola). Nadamo se da će u budućnosti ipak rasti broj uključenih učenika i škola te se razvijati sustavni pristup u promicanju prometne sigurnosti i kulture u osnovnoškolskom obrazovanju.

U prometnim nesrećama djeca učestalo stradavaju u **svojstvu putnika**, slijedom čega je potrebno pojačati nadzor i kontrolu korištenja sigurnosnih pojaseva, kao i sjedalice u vozilima, te provoditi preventivne edukacije s roditeljima. Policija je u 2024. evidentirala **2 496 prekršaja nepropisnog prijevoza djece** vozilima, na način da nisu bila smještena u posebnoj sigurnosnoj sjedalici/postolju i/ili vezana sigurnosnim pojansom.

Zabrinjavaju i stradanja djece koju **prevoze alkoholizirani vozači** i bez stečenog prava na upravljanje motornim vozilom, u kojim slučajevima propitujemo okolnosti prijevoza djece i tko je djecu prepustio na prijevoz tim osobama, pogotovo u vrijeme noćnih izlazaka. Nažalost, i roditelji voze svoju djecu pod

utjecajem alkohola (dijete od četiri godine prevozila je majka pod utjecajem alkohola od 2,04 g/kg), no problem je i vožnja pod utjecajem drugih opojnih sredstava. U jednom je slučaju stradalo dijete biciklista, a nesreću je uzrokovao alkoholizirani vozač motornog vozila pod utjecajem alkohola od 2,45 g/kg koji je pobjegao s mjesta događaja.

Djeca nisu uvijek sigurna u **organiziranom prijevozu koji često nije adekvatno organiziran ili je upitno stanje** autobusa i njihovih vozača. Zabrinjavajuće je da u određenom broju slučajeva prijevoznici za prijevoz djece koriste autobuse starije godine proizvodnje i kojima su oprema i sustavi sigurnosti na granici dotrajlosti (sigurnosni pojasevi, gume, sustav otvaranja i zatvaranja vrata, sjedala i dr.). Neulaganje u autobuse kojima se prevoze djeca opravdavaju time da djeca uništavaju autobuse ili da prijevoz djece nije financijski isplativ. Prosječna starost autobusa je i dalje veća od 13 godina. Dok je više od 2 600 autobusa starosti deset i više godina, neki su stariji i od 25 godina.

MUP i MMPI temeljem više propisa⁹¹ nadziru ove autobuse i druga vozila kojima se organizirano prevoze školska djeca. Većoj sigurnosti pridonijelo bi uvođenje ograničenja starosti autobusa za prijevoz djece, propisivanje češćih rasporeda kontrola ispravnosti autobusa te poboljšanje standarda njihovog održavanja, na što smo ukazali u savjetovanju s javnošću o *Obrascu zakonodavnih aktivnosti MMPI-ja*. U međuvremenu, početkom školske godine preporučili smo svim općinama, gradovima i županijama da se založe za osiguranje sigurne cestovne infrastrukture, sigurnog prijevoza djece i puta do škole te za provođenje preventivnih aktivnosti, u suradnji s odgojno-obrazovnim ustanovama i drugim subjektima (prijevoznicima, policijom, roditeljima i nastavnicima). I dalje smatramo da postoji potreba donošenja propisa o organizaciji putovanja i prijevoza djece sportaša.

U više su slučajeva profesionalni vozači autobusa koji su trebali prevoziti učenike osnovne i srednje škole na višednevne izlete, nakon provedenog alkotestiranja, isključeni iz prometa i sankcionirani. Praksa je određenih prijevoznika da angažiraju vozače starije životne dobi, što nije uvijek najbolje rješenje.

U pogledu **sigurnosti na moru**, uključili smo se u savjetovanje s javnošću o *Nacrtu prijedloga Pravilnika o sigurnosti pomorske plovidbe u unutaršnjim morskim vodama i teritorijalnom moru RH te načinu i uvjetima obavljanja nadzora i upravljanja pomorskim prometom*. Zbog situacije na moru tijekom turističke sezone i intenziviranja prometa turističkih i ostalih brodova i brodice, preporučili smo jačanje preventivnih aktivnosti, intenziviranje postavljanja oznaka i upozorenja na plažama i kupalištima, intenziviranje kontrole iznajmljivanja brodice i skutera na vodi i ispuštanja fekalija s brodova u more te postrožavanje ispita za voditelja brodice.

U području **željezničkog prometa** sudjelovali smo na stručnom skupu Fakulteta prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu pod nazivom „Sprječimo prometne nesreće na željezničko-cestovnim prijelazima-inženjerska rješenja, edukacija i mediji“.

U području **cestovne sigurnosti** pratili smo aktivnosti belgijske neprofitne organizacije Europskog vijeća za sigurnost prometa (*European Transport Safety Council - ETSC*), usmjerene na smanjenje broja poginulih i ozlijeđenih u prometu u Europi. Sudjelovali smo u više *webinara* i *online* susreta na kojima su predstavljene aktualnosti i podaci o stradavanjima u prometu, a u rujnu smo sudjelovali i na konferenciji u Ljubljani koju je organizirao ETSC i slovenska agencija za sigurnost prometa, na temu ranjivih sudionika u prometu.

Sudjelovali smo na stručnom skupu posvećenom radu na prometnoj preventivi s djecom ranog i predškolskog uzrasta, održanom u Dječjem vrtiću More, Podcentru Đurđica u Rijeci, na kojemu je predstavljen priručnik *Prometna preventiva od najranije dobi*. Izlagali smo na 9. sjednici Županijskog vijeća za sigurnost prometa na cestama Primorsko-goranske županije, a u časopisu *Žmigavac*, čiji je izdavač Autoklub Rijeka, objavljen je naš članak pod nazivom „Koliko su nam važni dječji životi i njihova sigurnost u pro-

91 *Zakon o sigurnosti prometa na cestama, Zakon o prijevozu u cestovnom prometu i Zakon o radnom vremenu, obveznim odmorima mobilnih radnika i uređajima za bilježenje u cestovnom prijevozu*

metu?“. Sudjelovali smo i na konferenciji Jutarnjeg lista *Sigurnost cestovnog prometa 2024. – Zelena tranzicija Prometnog sustava Hrvatske i EU*.

Početak nove školske godine u poruci pravobraniteljice za djecu pozvali smo sve sudionike u prometu da obrate pažnju na povećan broj djece u prometu, osobito na najmlađe školare, da imaju na umu da se neki od njih prvi put samostalno kreću u prometu te da odrasli budu djeci uzor u poštovanju prometnih pravila kako bismo im osigurali maksimalnu zaštitu na cesti.

U povodu *Nacionalnog dana sigurnosti cestovnog prometa*, podsjetili smo na zabrinjavajuće brojke o stradavanju djece, pozvali građane na odgovorno ponašanje u prometu i zaštitu djece kao ranjivih sudionika u prometu.

Nakon konferencije u Rijeci *Zaštita prava djece u prometu – Gdje smo i što još moramo učiniti?*, koju je Ured organizirao u suradnji s Veleučilištem u Rijeci 26. listopada 2023., s brojnim smo stručnjacima pripremili **Zbornik radova „Dječja prava u prometu“**, a u pripremi je njegovo predstavljanje javnosti. Uvodni tekstovi u ovom zborniku govore o stanju na europskim cestama i načinima smanjenja stope smrtnosti djece na njima, o stradavanju djece u Hrvatskoj, perspektivi, podacima i aktivnostima Ureda pravobranitelja za djecu, kao i stavovima djece i članova MMS-a. Autori ne prikazuju samo stanje, prepreke i izazove, već i složene procese kojima se dolazi do ishoda i ciljeva, kao i rezultate istraživanja, a govore i o svakodnevnom nastojanju, radu i praksi usmjerenoj zaštiti djece u prometu. Želja nam je ovim zbornikom potaknuti sve one koji svojim znanjem, iskustvom i društvenim mandatima/ovlastima mogu doprinijeti tako važnom cilju kao što je djetetov život, sigurnost i zdravlje. Isto tako, sve one koji entuzijastično, stručno i motivirano ulažu svoje znanje i energiju kako bi djeca bila sigurna u prometu želimo ohrabriti da tako nastave. Jer, kako navodi *Stockholmska deklaracija o sigurnosti na cestama*: većinu smrtnih slučajeva i ozljeda u cestovnom prometu moguće je spriječiti, a desetljeće u kojem se nalazimo trebalo bi biti desetljeće djelovanja i postizanja rezultata.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

Život i zdravlje djece te intervencije nadležnih sustava

- Nužno je osvještavati da su ozljede u prometu vodeći uzrok smrti i invalidnosti kod djece.
- Kroz kampanje i medije jačati prometnu kulturu i promovirati kretanje uz preduvjet sigurne cestovne infrastrukture.
- Snažnije i učestalije sankcionirati počinitelje za „četiri ubojice u prometu“: nekorištenje pojasa, brzinu, alkohol i mobitel, naročito kada je u pitanju prijevoz djece.
- Osvještavati dužnost prijave i suradnje radi zaštite djeteta kroz obavještanje područnog ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad o kršenju prometnih propisa na štetu djeteta, radi poduzimanja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djece.

Obrazovanje za sigurnost djece

- Jačati preventivne aktivnosti i programe za zaštitu djece u prometu s ciljem sveobuhvatnog dosega sve djece.
- Jačati provedbu *Programa osposobljavanja za upravljanje biciklom*.
- Jačati preventivne aktivnosti s roditeljima o sigurnom prijevozu djece i sigurnom sudjelovanju u prometu.
- Na učiteljskim fakultetima unaprijediti temeljno obrazovanje odgajatelja, učitelja i nastavnika o dječjim pravima, te aspektu prava djece na zaštitu u prometu.

Cestovna infrastruktura

- Poboljšati cestovnu infrastrukturu diljem Hrvatske radi zaštite djece pješaka, biciklista, vozača električnih romobila i sličnih vozila.
- Poticati odgojno-obrazovne ustanove da se angažiraju u praćenju i pripremi sigurne cestovne infrastrukture, kao i da prijave nepravilnosti.

Sigurnost vozila i upravljanje sigurnošću

- Jačati kvalitetu organiziranog prijevoza djece kvalitetnim i sigurnim autobusima i drugim vozilima, pratiti kvalitetu i sigurnost prijevoza i prijavljivati nepravilnosti.
- Podržati i osnažiti suradnju svih javnih tijela državne, regionalne i lokalne razine, interesnih skupina, privatnog sektora i medija na području sigurnosti cestovnog prometa u Hrvatskoj.
- Olakšati nabavu opreme za siguran prijevoz djece (uključujući sjedalice za djecu u taksiju, *rent-a-caru* i nabavke prilagođenih autosjedalica za djecu s teškoćama u razvoju).

2.8.2 Sigurnost djece na dječjim igralištima i u igraonicama

Dječje pravo na slobodno vrijeme i igru je, prema *Konvenciji o pravima djeteta*, jedno od razvojnih prava jer djeci omogućava razvoj sposobnosti te zadovoljavanje interesa i potreba. Za ostvarenje ovog prava potrebno im je osigurati sigurna mjesta za igru.

Ipak, i ove smo godine upoznati s primjerima u kojima djeci nije osigurana sigurna igra, a nesigurnosti doprinosi i nepostojanje propisa o ovom području.

Obavješteni smo o neodržavanim i neosvijetljenim **dječjim igralištima**, kao i onima pretvorenim u parkiralište za automobile. Na zabrinutost upozoravaju roditelji koji na dječjem igralištu nalaze otpad (rizle, ostatke motanih cigareta ili marihuane, razbijene boce i ostatke stakla, iskorištene prezervative, iskorištene šprice i sl.), kao i pseći izmet. Primjećuju ugrožavanje sigurnosti male djece brzom vožnjom adolescenata biciklima, a u večernjim satima okupljanja uz opijanje, budući da je igralište potpuno neosvijetljeno. Preporučili smo Gradu da održavanjem igrališta, njegovim osvjetljavanjem, eventualnim ograđivanjem te kontrolom ponašanja navedenih u pritužbi, kao i održavanjem čistoće, osigura sigurnost djece na dječjem igralištu. Vijeće gradske četvrti uputilo je prijedlog izgradnje javne rasvjete nadležnom Gradskom uredu, a do njezine izgradnje MUP-u je predložen pojačan nadzor. Rasvjetu smatramo minimumom sigurnosti, stoga zabrinjava najava trajanja postupka njenog osiguravanja jer „postupak gradnje javne rasvjete iziskuje osiguravanje financijskih sredstava te određeni vremenski period potreban za izradu projektnog zadatka, provedbu postupka javne nabave za odabir projektanta, izradu tehničke dokumentacije, ishodenje odobrenja za gradnju, postupak provedbe javne nabave za odabir izvođača za samu realizaciju projekta ...“.

I ove godine u primjeru parkiranja automobila na dječjem igralištu, koje dovodi do svađa i prijetnji fizičkim obračunima odraslih, dio problema leži u nemogućnosti usuglašavanja o tome kome igralište zapravo pripada (školi ili Gradu), o čemu ovisi nadležnost za njegovo održavanje i korištenje, ali i nadzor prometa na njemu.

Dječje igraonice su jedno od područja u kojima godinama nema poboljšanja u osiguravanju sigurnosti djece pa i ove godine ponavljamo do sada uočeno. **I dalje ne postoji propis koji uređuje uvjete za otvaranje dječjih igraonica, osiguravanje prostornih, kadrovskih i sigurnosnih uvjeta za njihov rad, kao niti nadzor nad njihovim radom, a nije niti određeno tijelo koje bi bilo nadležno za ovo područje i donošenje takvog propisa.**

Početak 2024. godine ponovili smo **preporuku** Uredu predsjednika Vlade RH, tadašnjem MZO-u, MRMSOSP-u, MGIOR-u, MF-u, MPUGIDI-u i tadašnjem SDUDM-u, kojom smo ukazali na slučajeve ugrožavanja sigurnosti djece te potrebu određivanja nadležnog tijela i donošenja propisa, no i dalje nema promjena. Ova nas tijela obavještavaju o razlozima radi kojih navedeno područje ne može biti u njihovoj nadležnosti, primjerice da se svaki rad s djecom ne smatra odgojno-obrazovnim, pa tako ni rad igraonica za čuvanje djece, proslavu rođendana i zabavu poput onih u trgovačkim centrima, vodenim parkovima i sličnim mjestima nije u nadležnosti MZOM-a.

No, **primjeri** ugrožavanja sigurnosti djece neprestano podsjećaju na potrebu pravnog reguliranja ovog područja kako bi vlasnici igraonica znali uvjete za rad, a roditelji, u slučaju kršenja prava djeteta, kojem se nadležnom tijelu obratiti radi zaštite. Primjeri podsjećaju i na nemoć roditelja, ali i pravobraniteljice, koji se nemaju kome obratiti radi zaštite djeteta u konkretnom slučaju.

"Imao bih pitanje u vezi djeteta koje je boravilo u dječjoj igraonici na organiziranom rođendanu. Na tom rođendanu dijete je palo s tobogana i zadobilo teške tjelesne ozljede (primljeno u bolnicu i operirano) desne ruke, točnije lakta. Nakon tri dana sam zvao igraonicu i pitao ih za to i za osiguranje. Oni su mi odgovorili da mijenjaju osiguranje i da toga dana nisu imali osiguranje. Dali je sve po propisima u igraonici ne znam! Zanima me sto mi je dalje činiti jer ne bih želio da se to desi još kome. Kakav je zakon prema tome??? Molio bih vaše stručno mišljenje."

Iz pritužbe pravobraniteljici za djecu

Majka četverogodišnjaka iznijela je zabrinutost nakon što je dijete, po dolasku na rođendansku proslavu u igraonici, našla „bez nadzora, bez ostalih članova rođendanske grupe i bez naljepnice s imenom koju je dobio prilikom ulaska u igraonicu“. Od animatorica je dobila oprečna objašnjenja o tome da dječak možda nije bio s rođendanskom grupom dok se posluživala torta već sa svojim roditeljima, što je majku uplašilo ne znajući s kojim je to odraslim osobama bio za vrijeme proslave. Iz razgovora s animatoricama proizašlo je da je tijekom proslave predviđeno i slobodno vrijeme bez strukturiranih aktivnosti, kada se za konkretno dijete u tako velikoj igraonici nije znalo gdje je ni s kime pa je dijete moglo biti udaljeno bez znanja zaposlenih odgovornih osoba. Odgovore odgovornih osoba igraonice nije dobila ni majka, a niti pravobraniteljica za djecu koja je ukazala na to da se, unatoč nepostojanju propisa, u svakoj brizi o djeci i u svakom radu s djecom očekuje najviša razina zaštite prava, dobrobiti i sigurnosti djece.

S pritužbom nam se obratila i gospođa u čijem je susjedstvu u obiteljskoj kući otvorena igraonica „u potpuno stambenom naselju iz koje dopire nesnosna buka svako poslijepodne, remeteći mir stanara, a na primjedbu vlasniku kuće da je to neprimjereno, isti je odgovorio da mu je rečeno da može obavijati djelatnost do 23 sata“. Pitanje je pri tome tko je to objektu, koji „nema nikakve ploče iz koje bi bilo vidljivo da li je obrt, d.o.o. ili je rad na crno“, ali se oglašava na *Facebooku*, odredio radno vrijeme ako propis ni nadležno tijelo u ovom području ne postoje.

Nereguliranost ovog područja stvara nesigurnost i vlasnicima koji žele raditi po propisu i u najboljem interesu djece. S takvom smo željom upoznati prilikom **posjete dječjoj igraonici „Kid's Jungle“** u Zagrebu, gdje smo upoznati s pravilima koja su sami regulirali vezano za kontrolu sigurnosti prostora i sprava, edukaciju zaposlenika, higijenskih uvjeta i dr. Ne možemo reći u kojoj mjeri takva improvizacija štiti dobrobit djece jer to zahtijeva multidisciplinarni pristup i procjenu, no ukazuje na namjeru postupanja u najboljem interesu djece, a svojevrsna kvaliteta rada je potvrđena priznanjem uručenim od strane inspektora za igrališta Centra za kvalitetu i sigurnost (ujedno i stalni sudski vještak za sigurnost na igralištima).

O izazovima i ugrožavanju sigurnosti djece te mogućoj zaštiti djece u konkretnim situacijama raspravljali smo na **5. Međunarodnoj konferenciji za sigurnu igru**, u organizaciji Centra za kvalitetu i sigurnost d.o.o. i Obrazovnog centra za prevenciju nesreća iz Zagreba, na kojoj su izneseni problemi i primjeri svakodnevnih ozljeda djece koje sežu do vrlo teških ozljeda s trajnim posljedicama, čak i smrtnih ozljeda, a

koje je adekvatnim tehničkim i organizacijskim mjerama moguće spriječiti. I tom je prilikom zaključeno o potrebi donošenja propisa o sigurnosti na prostorima za igru.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Održavati dječja igrališta, poboljšati uvjete i nadzor nad njima, učiniti ih dostupnima svoj djeci.
- Propisom regulirati prostorne, tehničke i kadrovske uvjete rada dječjih igraonica te sustav nadzora nad njihovim radom.

2.8.3 Štetni i ugrožavajući utjecaji iz okoliša i drugo

Klimatske promjene - Važnost teme klimatskih promjena i štetnih utjecaja na okoliš, problem zagađivanja i uništavanja prirode te smanjenja broja pojedinih jedinki (što ugrožava bioraznolikost zemlje), globalno je isticana i tijekom 2024. godine. Klimatske promjene, kao i porast temperature zraka, odnosno globalno zatopljenje, posljedično utječu na sve češća i intenzivnija nevremena i oluje praćene ekstremnim vrućinama, poplavama i sušama. Stoga jedan od prioritarnih ciljeva treba biti smanjenje ranjivosti, odnosno jačanje otpornosti prirodnog sustava i društva na negativne posljedice klimatskih promjena.

Djeca imaju pravo na najviši mogući standard zdravlja. Ostvarivanje toga prava, kao i čitav niz drugih dječjih prava, usko su povezana sa zdravim okolišem. Pokušaji smanjenja globalnog zagrijavanja pokazali su se nedovoljnim. Pojave poput globalnog zagrijavanja, sve češćih i oštrih vremenskih nepogoda, nestašice hrane i vode, onečišćenja zraka i podizanja razine mora imaju nerazmjerni i razoran učinak na zdravlje i dobrobit djece.

I dalje je aktualan UN-ov *Opći komentar br. 26 o dječjim pravima i okolišu*, s posebnim naglaskom na klimatske promjene.⁹² Njegove smjernice dobar su putokaz kako kreirati zelene politike na nacionalnoj i na međunarodnoj razini.

U srpnju 2024. godine uputili smo preporuku⁹³ Vladi Republike Hrvatske i nadležnom Ministarstvu zaštite okoliša i zelene tranzicije o nužnosti poduzimanja mjera zaštite djece od negativnog utjecaja klimatskih promjena i ekstremnih vrućina. Pozitivnim ocjenjujemo njihov odgovor, kao i predstavljene ciljeve i strategije⁹⁴ koje zajedno čine rješenje za prilagodbu i umanjenje negativnih učinaka klimatskih promjena.

Naše preporuke odnosile su se na potrebu da se u strateške i nacionalne planove ugrade kratkoročni i dugoročni ciljevi i odredbe o zaštiti djece zbog klimatskih promjena i ekstremnih vrućina te da se poboljša djelovanje sustava ranog upozoravanja u odnosu na djecu. Također, preporuke su se odnosile na državne standarde prilagodbe klimatskim promjenama za vrtiće i škole, ulaganje u zdravstvenu skrb za podršku prevenciji, ranoj dijagnozi i liječenju bolesti povezanih s vrućinom kod djece, uključujući osposobljavanje zdravstvenih radnika, učitelja i zajednice te na poduzimanje drugih mjera zaštite djece od negativnog utjecaja klimatskih promjena i ekstremnih vrućina.

Ostvarivanje prava djece na život u zdravom okolišu i u odnosu na klimatske promjene pratimo kroz pojedinačne prijave roditelja i organizacija civilnoga društva, putem medija, sudjelovanjem na stručnim skupovima i sastancima, putem izvješća državnih institucija te praćenjem međunarodnih i nacionalnih propisa i sudjelovanjem u radnim skupinama.

92 <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/crccgc26-general-comment-no-26-2023-childrens-rights>. Dostupna je i verzija prilagođena djeci (<https://youtu.be/88ytWDLmyC8>).

93 Više o tome u poglavlju *Preporuke pravobraniteljice*.

94 U *Strategiji prilagodbe klimatskim promjenama u RH za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu* navedene su projekcije i strategije utjecaja klimatskih promjena te predložene mjere za prilagodbu klimatskim promjenama. Također kroz *Nacionalnu razvojnu strategiju RH 2030* postavljen je krovni cilj zelene i digitalne tranzicije prema klimatskoj neutralnosti.

U odnosu na pojedinačne prijave iz područja štetnih i ugrožavajućih utjecaja iz okoliša na dječja prava, u 2024. godini postupali smo po prijavama koje su se odnosile na štetne utjecaje iz okoliša na zdravlje djece te na druge slučajeve ugroženosti sigurnosti djece. Neki od razloga podnošenja pritužbi bili su izloženost djece lošoj kvaliteti zraka ili prekomjernoj buci, izloženost građana i djece mogućim štetnim utjecajima azbesta i azbestnih crijepova koji otpadaju s ruševne zgrade neodržavanog objekta bivšeg brodogradilišta te ostali ekološki problemi stanovnika Vranjica.

Rad po pojedinačnim pritužbama zahtijevao je obraćanje MUP-u, državnom inspektoratu, komunalnim odjelima jedinica lokalne samouprave te nadležnom ministarstvu.

Onečišćenje zraka – Više pojedinačnih pritužbi građana odnosilo se na dugotrajnu izloženost djece štetnim emisijama koje utječu na njihovo zdravlje (dim, plinovi, neugodni mirisi). Najčešće se radi o onečišćenju zraka koje dolazi od susjednog zemljišta i/ili objekta. Uputili smo prijavu na postupanje nadležnim komunalnim službama JLS-a, kao i DIRH-u.

Zajedno s Uredom pučkog pravobranitelja i dalje pratimo slučaj neugodnog mirisa/smrada koji se već par godina širi gradovima Belišćem i Valpovom. Građani se žale na onečišćenje zraka i neugodni miris koji nastaje zbog uskladištenog mulja tvrtke koja se bavi preradom i nalazi se pokraj odlagališta otpada u Belišću. Tema neugodnog mirisa u gradu Belišću bila je jedna u nizu tema na sastanku s predstavnicima Grada Belišća. S obzirom na obveze lokalne i područne samouprave i njihove zakonske mogućnosti, očekujemo djelovanje koje će omogućiti život u okolišu koji je zdrav i siguran za građane, a osobito djecu koja slobodno vrijeme provode na otvorenom u igri i zabavi.

Prekoračenje dozvoljene razine buke – I ove godine imali smo pritužbe koje se odnose na prekoračenje dozvoljenih granica buke, koje osobito u noćnim satima remeti kvalitetu sna i utječe na zdravlje djece. Zabilježili smo nekoliko pritužbi roditelja koji su smatrali da buka koja dolazi iz ugostiteljskih objekata prelazi dopuštenu razinu buke, ugrožava zdravlje, izaziva umor i smanjuje radnu sposobnost njihove djece. U skladu sa *Zakonom o zaštiti od buke*, prosljedili smo pritužbe sanitarnoj inspekciji kako bi utvrdili jesu li mjerni parametri sukladni propisanim vrijednostima, odnosno prelazi li izmjerena buka zakonsku granicu. Uputili smo i preporuku JLS-u da prilikom davanja dozvola za rad ugostiteljskim objektima vode računa o djeci i sugrađanima. Također smo postupali po prijavi o nedopuštenoj razini buke tijekom projekcije kino predstava u kinima.

Ostali ugrožavajući elementi - Pratili smo **sigurnost djece na uređenim kupalištima**, gdje uočavamo nedovoljnu razinu sigurnosti svih korisnika i posjetitelja kupališta, a posebice djece kao najugroženije skupine, kao i sprečavanja daljnjih ugrožavanja i povreda dječjih prava. Primjećujemo izostanak sveobuhvatnog i odgovarajućeg zakonodavnog okvira kojim će se definirati prava i obveze kupališta u provedbi poslova promatranja, spašavanja i pružanja prve pomoći kupacima, a posebice djeci, uz osiguranje opreme i sredstava za pružanje prve pomoći, kao i nepostojanje organiziranog i sustavnog podizanja svijesti i odgovornosti o važnosti osiguravanja pojačane i ujednačene razine zaštite djece kupaca, uz provođenje organiziranih edukacija djece na licu mjesta. I dalje ne primjećujemo pomake u angažiranju nadležnih tijela u provođenju preventivnih aktivnosti, odnosno u izgradnji adekvatnog normativnog okvira.⁹⁵

Prema pritužbi građana tijekom ljeta pratili smo kakvoću mora za kupanje na području Novog Vinodolskog. Pritužba se odnosila na pojavu onečišćenja mora na javnim kupalištima te pojavu crijevnih infekcija, osobito kod djece. Zatražili smo izvješća nadležnih inspekcija vezano za prijavu moguće ugroze djece u dječjem vrtiću zbog plinskih spremnika koji se nalaze u blizini objekta te su izvor energije za grijanje vrtića. Preporučili smo Gradu Splitu izmještanje točke pretovara komunalnog otpada koje se nalazi u blizini dječjeg igrališta. I dalje zaprimamo pritužbe građana na neodgovorne vlasnike koji dopuštaju psima (čak i opasnim psima) kretanje bez nadzora i povodca, osobito u području oko škole i vrtića

95 Više u poglavljima *Preporuke pravobraniteljice* i *Normativne aktivnosti*.

te školskih ili vrtićkih igrališta i parkova za djecu. Iz odgovora policije i komunalnih službi saznajemo da su pojačane kontrole komunalnih djelatnika i ophodnja policije na mjestima koja su navedena u prijavi.

Pirotehnika i ostale eksplozivne naprave i oružja - Zakonska regulacija uporabe pirotehničkih sredstava ograničava uporabu bilo kojih pirotehničkih sredstava za djecu mlađu od 14 godina. Iako su određeni pomaci u zaštiti djece od mogućeg stradavanja uslijed korištenja pirotehničkih sredstava napravljeni, i dalje bilježimo slučajeve ozljeđivanja djece. Također su zabilježena oštećenja imovine (ulaz u školu) uslijed uporabe pirotehničkih sredstava. Zabilježeni su slučajevi korištenja pirotehničkih sredstava čija prodaja i distribucija nije dozvoljena u Republici Hrvatskoj, ali se ista može nabaviti putem *online* kupnje iz drugih država Europske unije. Stoga bi trebalo razmotriti načine i mogućnosti kako djeci onemogućiti kupnju ovih proizvoda. Osim toga, buka od pirotehničkih sredstava uznemiruje malu djecu te remeti njihovo spavanje.

Vrijedna je višegodišnja akcija MUP-a „Mir i dobro“, kojom se nastoji spriječiti stradavanje djece prilikom uporabe pirotehničkih sredstava, a koja obuhvaća i medijsku kampanju liječnika i djelatnika MUP-a u isticanju opasnosti od uporabe pirotehničkih sredstava. No, najveća odgovornost za sigurnost djece i dalje je na roditeljima, skrbnicima i ostalim odraslim osobama. Potrebno je i dalje upozoravati roditelje na zakonske odredbe uporabe pirotehničkih sredstava i poticati ih da razgovaraju sa svojom djecom o opasnostima koje mogu nastupiti kod korištenja pirotehničkih sredstava te da nestručnim rukovanjem mogu ozlijediti sebe ili druge.

Prema niže navedenim podacima, najveći broj ozljeđenih su djeca u dobi do 14 godina koja ne bi smjela upotrebljavati pirotehniku.

Prema podacima MUP-a, tijekom 2024. godine zabilježena su 44 prekršajna postupka zbog prekršaja iz čl. 92. Zakona o eksplozivnim tvarima te proizvodnji i prometu oružja prema roditeljima, odnosno zakonskim zastupnicima djeteta mlađeg od 14 godina koje je uporabilo pirotehnička sredstva. Tijekom perioda od 13. prosinca 2024. do 7. siječnja 2025., kao posljedica uporabe pirotehničkih sredstava evidentirano je sljedeće: sedmero teško tjelesno ozljeđene djece do 14 godina, dvoje teško tjelesno ozljeđene djece od 14 do 18 godina, desetero tjelesno ozljeđene djece do 14 godina i dvoje tjelesno ozljeđene djece od 14 do 18 godina.

Broj ozljeđene djece (i to sedmero teško ozljeđene) u dobi do 14 godina trebao bi biti alarm da se poduzme još aktivnosti koje bi bile usmjerene na prevenciju, ali i potpunu zabranu prodaje i uporabe pirotehničkih sredstava.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Poduzimati mjere za ublažavanje posljedica i prilagodbu na klimatsku krizu.
- U nastavne planove i programe na svim razinama obrazovanja unijeti sadržaje vezane uz klimatske promjene.
- Izraditi odgovarajući zakonodavni okvir kojim će se definirati prava i obveze uređenih kupališta u odnosu na obvezu organizacije spašavanja i pružanja prve pomoći kupaćima.
- Zabraniti prodaju i uporabu pirotehničkih sredstava.

2.8.4 Nestala djeca

Prema podacima MUP-a, tijekom 2024. zabilježeno je 303 udaljenja djece iz obiteljskog doma. Od navedenog broja 88 djece su recidivisti u bijegu. Većinom se iz obiteljskog doma udaljuju djeca starija od 14 godina (200), no zabrinjava i velik broj djece mlađe dobi (25).

Najčešći razlozi odlaska iz obiteljskog doma su avanturizam (104), nepoštivanje roditeljskog autoriteta (69), problemi u školi (5) i utjecaj vršnjačkih skupina (31) dok za 80 slučajeva nije naveden razlog odlaska od kuće. U bijegu je troje djece počinilo, a petero djece bilo žrtvom nekog kaznenog djela.

Tijekom 2024. evidentiran je ukupno 2 001 bijeg iz ustanova.⁹⁶ U bijegu iz ustanova u većem su broju bili dječaci (987) nego djevojčice (198). Većinom su to djeca starija od 14 godina (956), no zabilježeni su i bjegovi djece mlađe dobi (229). Od navedenog broja 412 djece su recidivisti.

Djeca „bježe“ iz ustanova zbog problema adaptacije u ustanovi (166) i izbjegavanja odgojne mjere u ustanovi (149). U 552 slučajeva nije utvrđen razlog bijega iz ustanove. Zabrinjava podatak da je u jednom slučaju za vrijeme bijega nad djetetom počinjeno kazneno djelo, a u 18 slučajeva su djeca počinitelji kaznenog djela.

Problematiku vezanu uz nestanak djeteta pratimo na temelju obraćanja stranaka, medijskih napisa, praćenjem funkcioniranja Nacionalnog telefonskog broja za nestalu djecu 116 000 pri Centru za nestalu i zlostavljano djecu te praćenjem Nacionalne evidencije nestalih osoba na stranici <https://nestali.gov.hr/>.

Podaci u Nacionalnoj evidenciji nestalih osoba pokazatelj su trenutnog broja i podataka o osobama koje se vode kao nestale, uključujući i djecu, no iz te evidencije ne mogu se prikupiti podaci o ukupnom broju nestale djece u pojedinim razdobljima, duljini perioda traganja za djetetom niti ostali podaci. Riječ je o *online* mehanizmu koji se koristi kada okolnosti nestanka i potrebe traganja opravdavaju svrhovitost javnog objavljivanja identifikacijskih podataka kako bi se u traganju dobila pomoć građana. Istu svrhu ima i Neno Alarm koji je u funkciji od studenoga 2022. godine.

Novi način statističkog praćenja udaljavanja djece i maloljetnika iz obiteljskog doma daje nam uvid u vremensko trajanje udaljenja te iz podataka MUP-a možemo vidjeti da je 186 djece pronađeno u roku 24 sata, a neka djeca su u bijegu bila i duže od 90 dana (16).

U pronalaženju nestalog djeteta ključno je vrijeme, osobito prvih 12 sati, jer se rizici pojačavaju s protokom vremena. Svaki trenutak koji dijete provede u bijegu iz ustanove ili vlastitog doma predstavlja rizik za dijete koje nerijetko postaje žrtva nasilja i iskorištavanja, i to upravo od strane onih odraslih koji im pružaju „utočište“, a uz koje se djeca vezuju jer su ranjiva zbog svoje dobi i situacije te su najčešće iz nesređenih obiteljskih prilika i nesvjesna rizika kojem se izlažu. Ovako izloženi mogu postati žrtve trgovanja ljudima.

RH prepoznala je potrebu djelovanja te je donijela *Nacionalni plan suzbijanja trgovanja ljudima za razdoblje do 2030. godine*⁹⁷ i *Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana suzbijanja trgovanja ljudima za razdoblje do 2024. do 2026. godine*, gdje su u okviru posebnog cilja I. *Prevenција trgovanja ljudima* predviđene aktivnosti usmjerene na djecu i mlade, a među kojima se svakako ističu osmišljavanje i organiziranje javne kampanje o različitim oblicima vrbovanja te osmišljavanje i provođenje informativnih radionica za djecu i mlade.

Prema dostupnim podacima Ministarstva unutarnjih poslova, do 31. prosinca 2024. godine u RH identificirana je ukupno 21 žrtva trgovanja ljudima. Od ukupnog broja žrtava jedna je žrtva dijete, šest žrtava su osobe u dobi od 19 do 30 godina, dvije žrtve su osobe u dobi od 31 do 40 godina, četiri žrtve su osobe u dobi od 41 do 50 godina i osam žrtava su osobe starije životne dobi. U odnosu na slučaj u kojem je dijete bilo žrtva trgovine ljudima, prema dostupnim podacima ono je zbrinuto uz pruženu pomoć.

S posebnom pozornošću potrebno je djelovati u situacijama kada djeca bježe iz ustanova u kojima su smještena i kada je nužna brza reakcija i pravovremeni pronalazak djeteta. Zabrinjava nas veliki broj

⁹⁶ Unutar navedenog broja dio se odnosi i na maloljetne strane migrante koji su napustili Republiku Hrvatsku, čiji je bijeg i dalje evidentiran ove i prijašnjih godina.

⁹⁷ *Nacionalni plan suzbijanja trgovanja ljudima za razdoblje do 2030. godine* dostupan je na sljedećoj poveznici: <https://ljudskaprava.gov.hr/suzbijanje-trgovarija-ljudima/599>.

bjegova djece iz ustanova, posebice ako dijete odlazi zbog loših uvjeta u odgojnim ustanovama, neodgovarajućeg tretmana i pristupa djeci ili vršnjačkog nasilja, što se sve navodi kao razlog odlaska iz ustanove. Budući da ustanove socijalne skrbi pružaju uslugu privremenog smještaja u kriznim situacijama i djeci bez pratnje te stranim državljanima, kod prihvata im je potrebno osigurati najveći stupanj pomoći i zaštite te poduzeti maksimalne napore u sprečavanju da postanu žrtve trgovine ljudima. Važno je da se u odgojnim ustanovama bjegovi djece ne smatraju uobičajenim ponašanjem te da im se pristupa kao važnom problemu koji se mora istražiti i prevenirati.

Postupanje u slučaju nestanka djeteta ne smije se svesti samo na pronalaženje djeteta u okviru policijskog postupanja, već je važno svakom takvom slučaju posvetiti punu stručnu i institucionalnu pozornost kako bi se otklonili razlozi koji su doveli do bijega djeteta. Važno je rano prepoznavanje obitelji u riziku i mijenjanje njihovog načina i stila života, kao i otklanjanje uzroka bijega djece iz ustanova (loši uvjeti, neodgovarajući tretman i pristup djeci, vršnjačko nasilje i sl.). Aktivnosti moraju biti usmjerene na sustavno jačanje suradnje policije, socijalne skrbi, zdravstva, odgoja i obrazovanja, medija i organizacija civilnoga društva. Kontinuirano upozoravamo na nužnost izrade protokola, smjernica ili nekog drugog načina definiranja suradnje nadležnih tijela u postupanju u slučaju nestanka djeteta, kao i potrebu statističkog praćenja nestanaka djece koji bi omogućavao praćenje efikasnosti nadležnih tijela u traganju za nestalom djecom. Nesporna je važnost i podizanja svijesti o potencijalnim opasnostima kada je dijete u bijegu te rad na prevenciji bjegova djece, u čemu znatnu ulogu imaju i organizacije civilnoga društva, poput Centra za nestalu i zlostavljanu djecu iz Osijeka, koji provodi niz preventivnih aktivnosti u lokalnoj zajednici. Uz potporu organizacije *Missing Children Europe* ovaj je Centar organizirao i humanitarnu utrku naziva *Find Me too!* kako bi podigao razinu svijesti u društvu o postojanju telefonske linije za nestalu djecu u Hrvatskoj.

Udruga provodi i međunarodni projekt *RESPONSE* usmjeren na poboljšanje sustava za pronalazak nestale djece kroz edukaciju i podizanje svijesti odraslih. Cilj projekta je osnažiti zajednicu za učinkovitu reakciju u slučaju nestanka djeteta te unaprijediti sustav korištenja brzog uzbunjivanja poput *Amber Alerta*.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Redovno ažurirati bazu podataka Nacionalne evidencije nestalih osoba.
- Uspostaviti kontinuiranu suradnju svih resora koji su uključeni u postupanje prilikom nestanka djeteta.
- Sustavno unaprjeđivati uvjete u odgojnim ustanovama u cilju prevencije bjegova djece iz ustanova.

2.9 Diskriminacija

U 2024. godini primili smo 37 prijava u kojima smo postupali na temelju *Zakona o suzbijanju diskriminacije* (ZSD), što je devet prijava više nego u 2023. godini. Najzastupljenije su, kao i prethodnih godina, prijave u području **odgoja i obrazovanja** u kojem je prijavljen 31 slučaj diskriminatornog postupanja. Po jedan slučaj prijavljen je u području **javnog informiranja i medija, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, sporta, pristupa dobrima i uslugama, mirovinskog osiguranja**, dok se u jednom slučaju radilo o pritužbi s **višestrukim područjima**.

Prema djevojčicama je prijavljeno 17 slučajeva diskriminatornog postupanja, prema dječacima 15 slučajeva, prema grupama djece šest slučajeva, a u dva slučaja pritužbe su se odnosile na anonimnu djecu. Prijave su se odnosile na postupanja pravnih osoba s javnim ovlastima u 15 slučajeva, tijela JLP(R)S-a u 13 slučajeva, pravnih osoba u četiri slučaja, fizičkih osoba u tri slučaja i tijela državne uprave u dva slučaja.

U 2024. diskriminacija je prijavljivana po manje osnova nego u 2023. godini. Najzastupljenije su bile prijave po osnovi obiteljskog statusa (16) čiji je broj povećan u odnosu na prethodne godine, primjerice u odnosu na 2022. kad ih je bilo pet i 2023. kad su bile dvije. U pet slučajeva prijavljena je diskriminacija po osnovi vjere i/ili uvjerenja, u četiri po osnovi invaliditeta, a po dva slučaja odnosila su se na prijave po osnovi rase, etničke pripadnosti ili boje kože i spola. Po jedna prijava odnosila se na društveni položaj, imovno stanje, invaliditet, nacionalno podrijetlo, rodni identitet ili izražavanje i zdravstveno stanje, dok tri prijave nisu imale osnovu po ZSD-u. U odnosu na 2023. i 2022. izostale su prijave po osnovi dobi, političkog ili drugog uvjerenja, spolne orijentacije, genetskog naslijeđa i prijave višestruke diskriminacije.

Prijava koje su se odnosile na neizravnu diskriminaciju bilo je 21, onih koje su se odnosile na izravnu diskriminaciju 11, u četiri slučaja prijavljeno je uznemiravanje kao oblik diskriminacije, a u jednom slučaju nije bilo moguće utvrditi oblik diskriminacije.

Prijave u kojima se postupalo po ZSD-u, prema osnovama diskriminacije, 2024.

Diskriminacijska osnova	Broj prijava
Bračni ili obiteljski status	16
Članstvo u sindikatu	
Dob	
Društveni položaj	1
Genetsko nasljeđe	
Imovno stanje	1
Invaliditet	4
Jezik	
Nacionalno podrijetlo	1
Obrazovanje	
Političko ili drugo uvjerenje	
Rasa, etnička pripadnost ili boja kože	2
Rodni identitet ili izražavanje	1
Socijalno podrijetlo	
Spol	2
Spolna orijentacija	
Vjera	5
Zdravstveno stanje	1
Višestruka diskriminacija	
Nema osnove po ZSD-u	3
UKUPNO	37

Prijave u kojima se postupalo po ZSD-u, prema oblicima diskriminacije 2024.

Oblici diskriminacije	Broj prijava
Izravna	11
Neizravna	21
Uznemiravanje	4
Spolno uznemiravanje	
Poticanje na diskriminaciju	
Propuštanje razumne prilagodbe	
Segregacija	
Nije moguće utvrditi	1
UKUPNO	37

Radi ispitivanja osnovanosti prijava, redovito smo tražili izvješća od prijavljenih tijela i pravnih osoba te drugih tijela nadležnih za zaštitu prava i interesa djece. U **23 slučaja** uputili smo **preporuke** (pojedinačne i opće) za poduzimanje radnji radi otklanjanja diskriminacije ili provođenje nadzora od strane nadležnog tijela nad prijavljenim tijelom ili osobom. U ostalim smo slučajevima prijaviteljima uputili mišljenje o slučaju i/ili ih obavijestili o pravima i mogućnostima zaštite. U pojedinim smo slučajevima obaviješteni o usvajanju naših preporuka, stajalištu prijavljenog tijela ili osobe ili provedenome nadzoru, dok u nekim još očekujemo obavijesti o poduzetim aktivnostima. U slučajevima u kojima nije utvrđena osnovana

sumnja na diskriminaciju iz ZSD-a, ispitivali smo prijave i postupali na temelju *Zakona o pravobranitelju za djecu*. U povodu 15 godina primjene ZSD-a u Hrvatskoj, sudjelovali smo u izradi publikacije u izdanju Pučke pravobraniteljice s osvrtom na ulogu i iskustva pravobranitelja za djecu u postupcima povodom diskriminacije.⁹⁸

U 2024. smo ponovili Ministarstvu financija **inicijativu za dopunu poreznih propisa** koja je nastavak naše aktivnosti iz 2023. za izmjenu *Pravilnika o porezu na dohodak*⁹⁹, radi otklanjanja nepovoljnijeg poreznog tretmana stipendija za izvrsnost učenika srednjih škola u odnosu na stipendije za izvrsnost studenata¹⁰⁰.

U postupku javnog savjetovanja o *Nacrtu Akcijskog plana zaštite i promicanja ljudskih prava za 2024. i 2025. godinu* predložili smo u taj akcijski plan uvrstiti edukacije za predstavnike tijela javne vlasti, posebno JLPRS-a o ljudskim pravima, pravima djece i zabrani diskriminacije. U *Nacrtu Akcijskog plana suzbijanja diskriminacije za 2024. i 2025. godinu* predložili smo predvidjeti da osposobljavanje i usavršavanje odgojno-obrazovnih radnika usmjereno na ljudska prava, prevenciju diskriminacije i nasilja uključuje i edukaciju o pravima djece.¹⁰¹

Svake godine najveći broj prijava diskriminacije djece je u **području odgoja i obrazovanja**. Protekle godine obilježile su prijave koje su se odnosile na nemogućnost ostvarivanja prava prednosti pri **upisu u dječji vrtić** zbog prebivališta roditelja. Radi se o situacijama gdje dijete koje ima prebivalište na području vrtića, dok ga roditelji nemaju, neće moći ostvariti pravo prednosti pri upisu u dječji vrtić, za razliku od drugog djeteta koje, zajedno s roditeljima, ima prebivalište na području vrtića. Redovito upozoravamo dječje vrtiće i njihove osnivače (općine i gradove) da se djeca time stavljaju u mogući diskriminirajući položaj po bračnom ili obiteljskom statusu i preporučujemo im da izmijene odredbe općih akata koje imaju takav učinak. Osim toga, osnivače smo upozoravali da su takve odredbe njihovih i općih akata dječjih vrtića u suprotnosti s odredbom *Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju* (ZPOO) koja kao okolnost za ostvarivanje prednosti pri upisu u dječji vrtić ne propisuje prebivalište roditelja, već isključivo prebivalište, odnosno boravište djeteta. MZOM je svojim dopisom iz siječnja 2024. od svih dječjih vrtića zatražio usklađivanje općih akata sa zakonskim propisima, a Samostalni sektor prosvjetne inspekcije MZOM-a utvrdio je u pojedinim slučajevima da takve odredbe općih akata nisu u skladu sa ZPOO-om. Unatoč tome, prisutno je nerazumijevanje problema, prava i interesa djece te često izostaju reakcije nadležnih radi izmjene spornih odredbi i usklađivanja s propisima. Od gradova koji su u 2024. usvojili našu preporuku za izmjenu općih akata radi otklanjanja prebivališta roditelja kao okolnosti koja je prednost za upis u dječji vrtić ističemo Grad Zagreb.¹⁰²

Dodatnu potvrdu naše argumentacije dobili smo i od Centra SOLVIT pri Ministarstvu gospodarstva¹⁰³ koji je, postupajući po pritužbama roditelja EU državljana koji nisu ostvarili pravo prednosti pri upisu u vrtiće zbog neispunjavanja uvjeta prebivališta roditelja na području vrtića, u srpnju 2024. godine upozorio Grad Zagreb da ovakvim postupanjem dovodi do diskriminacije obitelji čiji su članovi državljani drugih država EU koji žive ili rade u RH, tj. u Zagrebu. Građani EU-a u RH uživaju sva prava koja im jamči pravna stečevina EU-a, odnosno pravo na jednako postupanje kao prema državljanima države članice na čijem području borave, pri čemu je zabranjena diskriminacija na temelju državljanstva. Nadalje, djeca državljana jedne države članice koji je zaposlen na državnom području druge države članice EU imaju pravo pristupa općem obrazovanju pod istim uvjetima kao državljani te države, a države članice trebaju podupirati sve napore čiji je cilj da se djeci tih radnika omogući pohađanje navedenih programa pod najboljim mogućim uvjetima.

Primili smo i pritužbe roditelja koji ne mogu ostvariti pravo prednosti pri upisu u dječji vrtić na temelju

98 *Diskriminacija i zaštita od diskriminacije u Hrvatskoj - Osvrt na 15 godina primjene Zakona o suzbijanju diskriminacije*, Pučka pravobraniteljica, Zagreb, veljača 2025.: <https://www.ombudsman.hr/hr/pu-ka-pravobraniteljica-objavila-publikaciju-o-15-godina-primjene-zakona-o-suzbijanju-diskriminacije/>

99 NN 10/17, 128/17, 106/18, 1/19, 80/19, 1/20, 74/20, 1/21, 102/22, 112/22, 156/22, 1/23, 56/23, 143/23 i 16/25.

100 Više o tome u poglavlju *Normativne aktivnosti*.

101 Ibid.

102 Ibid.

103 SOLVIT je mreža koja rješava probleme vezane za nepravilnu primjenu EU zakonodavstva, a Centar SOLVIT HR uspostavljen je u Ministarstvu gospodarstva te rješava probleme EU građana u RH i probleme državljana RH u drugim državama.

statusa jednoroditeljske obitelji. U praksi uočavamo da zainteresirane stranke status jednoroditeljske obitelji mogu dokazati isključivo odlukom suda ili ispravom HZSR-a, čime im se onemogućava dokazivanje nastanka jednoroditeljske obitelji po drugim osnovama za koje nije moguće ishoditi odluku, odnosno ispravu nadležnog tijela (primjerice, dugotrajno odsustvo drugog roditelja zbog posla, izdržavanje kazne zatvora i sl.). O našem stavu da je ovakvo propisivanje potrebnih dokumenata za dokazivanje statusa jednoroditeljske obitelji diskriminatorno te da sužava ostvarivanje prava prednosti pri upisu u dječji vrtić jednoroditeljskim obiteljima obavijestili smo MZOM, MRMSOSP i Grad Zagreb, s preporukom da se preispitaju propisani kriteriji za dokazivanje statusa jednoroditeljske obitelji.¹⁰⁴

Pitanje dokazivanja statusa jednoroditeljske obitelji pratimo i kroz pritužbe roditelja na ostvarivanje prava na dječji doplatak. Upoznati smo s praksom HZMO-a koji roditelje koji žive u jednoroditeljskoj obitelji upućuju na ishođenje Plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi pri HZSR-u, koji istovremeno roditeljima takvu ispravu ne mogu izdati u slučajevima kad za izdavanje takve isprave nema osnove (majka i otac djeteta ne ostvaruju zajedničku roditeljsku skrb niti se nalaze u postupku u kojem bi se trebao urediti način ostvarivanja zajedničke roditeljske skrbi u okolnostima u kojima roditelji djeteta trajno ne žive u obiteljskoj zajednici). HZMO smo upozorili da je ovakvo propisivanje potrebnih dokumenata diskriminatorno te da sužava ostvarivanje prava na dječji doplatak određenoj kategoriji djece.¹⁰⁵

Bilo je i slučajeva nemogućnosti ostvarivanja prava prednosti pri upisu u dječji vrtić zbog kašnjenja nadležne službe u rješavanju o pravu na doplatak za djecu, zbog čega dijete nije ostvarilo dodatne bodove za upis u vrtić. Upozorili smo nadležnu područnu službu HZMO-a da takva praksa dovodi dijete u neravnotežan, moguće i diskriminirajući položaj.¹⁰⁶

Primali smo i pritužbe na odbijanje osnivača dječjih vrtića da **sufinanciraju boravak djece u dječjim vrtićima** zbog toga što oba roditelja nemaju prebivalište na području dječjeg vrtića. Obraćali su nam se i roditelji zbog odbijanja osnivača da sufinanciraju boravak djece nezaposlenih roditelja i roditelja koji koriste roditeljski dopust u dječjem vrtiću. Osnivačima smo upućivali preporuke za izmjene odredbi njihovih općih akata kojima su propisani takvi uvjeti sufinanciranja i da postupaju u skladu s načelima najboljeg interesa djece i zabrane diskriminacije.¹⁰⁷ Uočavamo neprepoznavanje problema od strane JLS-a u ovim slučajevima, te relativiziranje pojma i značaja diskriminacije, čak i nakon upućivanja preporuke i/ili upozorenja od strane Ureda.

Bilo je prijava zbog neomogućavanja upisa djece u dječji vrtić zbog određenog **statusa koji se tiče zaposlenja roditelja** (primjerice, rad u skraćenom radnom vremenu roditelja zbog teškoća u razvoju djeteta, nezaposlenost roditelja djeteta s TUR-om). Sustavno upozoravamo osnivače i dječje vrtiće da radnopravni status roditelja ne bi smio biti zapreka za ostvarivanje prava na predškolski odgoj i obrazovanje kada je to u najboljem interesu djeteta, o čemu smo izvještavali i prethodnih godina.

Postupali smo u slučajevima nemogućnosti upisa u dječji vrtić djece s TUR-om, kao i skraćivanja njihovog boravka u vrtiću, s argumentom nedostatka kapaciteta ili stručnog kadra, prostornoj nepristupačnosti vrtića ili uvjetovanjem opsega boravka mogućnošću osiguravanja podrške pomagača za dijete s TUR-om, što se ponekad odobralo na teret roditelja (a ne osnivača). Ograničavanje boravka djeteta u vrtiću na način koji ne zadovoljava njegove razvojne potrebe i sprječava ga u sudjelovanju u redovnim aktivnostima s vršnjacima, poput skraćivanja opsega boravka na neprimjereno kratko vrijeme, može predstavljati oblik neizravne diskriminacije i kršenje prava na obrazovanje. Svako uskraćivanje pohađanja vrtića ili ograničavanje boravka mora biti utemeljeno isključivo na individualnim potrebama djeteta i stručnoj procjeni, koja uključuje i procjenu djetetova najboljeg interesa, a ne na organizacijskim ili kadrovskim ograničenjima vrtića.

Od pritužbi u sustavu **osnovnog i srednjeg obrazovanja** ističemo prijave vršnjačkih sukoba i nasilja mo-

104 Više o tome u poglavlju *Preporuke pravobraniteljice*.

105 Ibid.

106 Ibid.

107 Ibid.

tiviranog i/ili popraćenog uznemiravanjem djece po osnovi etničkog ili nacionalnog podrijetla. Bilo je i pritužbi zbog **uznemiravanja** učenika od strane odgojno-obrazovnih radnika u školama po osnovi **vjere i/ili uvjerenja**. U tim slučajevima redovito smo tražili provedbu nadzora od strane prosvjetne inspekcije MZOM-a i agencija nadležnih u sustavu odgoja i obrazovanja¹⁰⁸, te pojedine slučajeve prijavljivali policiji. Ovi slučajevi su podsjetnik da moramo raditi na suzbijanju i sprječavanju predrasuda i uznemiravanja pripadnika manjinskih skupina, da o tome trebamo više razgovarati s djecom, kao i da se protiv predrasuda treba boriti u cjelokupnom odgojno-obrazovnom radu škole.

Nužno je osigurati poučavanje djece o ljudskim pravima, zabrani diskriminacije i govoru mržnje što spada u područje Građanskog odgoja i obrazovanja. Građanski odgoj i obrazovanje se u Hrvatskoj provodi samo kao međupredmetna tema u školama, te samo u nekim školama kao izvannastavna aktivnost. Smatramo, međutim, da se ove teme i dalje (na taj način) ne obrađuju dovoljno u školama, a i od djece dobivamo takve informacije. U 2023. godini UN-ov Odbor za ukidanje svih oblika rasne diskriminacije¹⁰⁹ preporučio je RH da preispita svoj program građanskoga obrazovanja, osigura njegovu provedbu na svim stupnjevima obrazovanja, te da on obuhvati promociju razumijevanja i tolerancije među narodima i etničkim skupinama.

Unatoč postojećim nacionalnim strategijama, provedba mjera za uklanjanje segregacije u odgojno-obrazovnom sustavu, uključujući segregirane “romske razrede” i nedostupnost nastavnih materijala na romskom jeziku, što dovodi do nižih obrazovnih postignuća i otežane socijalne integracije, spora je i nedovoljna. Za unaprjeđenje stanja potrebno je uvesti obvezan i besplatan najmanje dvogodišnji program predškole, osigurati stručna usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika, osigurati podršku romskih pomagača u školama, ulagati dodatne napore za sprječavanje obrazovne segregacije u osnovnim školama te pružiti konkretnu podršku obiteljima kroz besplatne udžbenike i mentorske programe.

Dio prijave odnosio se na neosiguravanje odgovarajućeg sadržaja i skrbi o djeci koja ne pohađaju vjeronauk u osnovnoj školi ili ne prisustvuju vjerskim sadržajima tijekom obilježavanja pojedinih datuma predviđenih školskim kurikulumom i godišnjim planom i programom rada škole. Primali smo i prijave u vezi s prakticiranjem molitve prije jela u odgojno-obrazovnim skupinama u dječjem vrtiću bez suglasnosti roditelja. Zaprimljene prijave prosljeđivali smo nadležnim tijelima na odlučivanje i zauzimanje stava u ovakvim i sličnim situacijama kako bi se odgoj i obrazovanje djece odvijao u duhu tolerancije i poštivanja različitosti.

Prijave su se odnosile i na sadržaj udžbenika i drugih nastavnih materijala, u kojim slučajevima smo MZOM-u preporučili¹¹⁰ da provede procjenu odnosno utvrđivanje usklađenosti spornog sadržaja s odredbama *Zakona o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu*¹¹¹ te standardima i zahtjevima propisanim *Pravilnikom o udžbeničkom standardu te članovima stručnih povjerenstava za procjenu udžbenika i drugih obrazovnih materijala*.¹¹²

Pratili smo pitanje sadržaja udžbenika iz Prirode za 6. i 8. razred osnovne škole, po kojem je postupala i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, koja je, prema našim informacijama, preporučila da se na kladnicima školskih udžbenika na koje se predmetni slučaj odnosi jasno da do znanja da zastarjele izraze iz područja spolnosti čovjeka koji u svom korijenu imaju riječ „stid“ mogu bez ustručavanja nadomjestiti drugim dopuštenim istoznačnicama koje se navode u stručnoj terminologiji u hrvatskom jeziku.

U području **sporta** ističemo prijavu roditelja koja se odnosila na način rangiranja liste sportaša koji su iskazali interes za upis u sportske razrede srednje škole od strane Hrvatskog nogometnog saveza (HNS).

108 Agencija za odgoj i obrazovanje i Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

109 *Preporuke UN-ovog Odbora za ukidanje svih oblika rasne diskriminacije Republici Hrvatskoj 2023.*, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Zaklju%C4%8Dna%20razmatranja%20-%20CERD.pdf>

110 Više o tome u poglavlju *Preporuke pravobraniteljice*.

111 NN 116/18, 85/22 i 92/24

112 NN 9/19

Nepovoljni učinak spornog rangiranja proizlazi iz toga što HNS svu djecu koja ispunjavaju isti kriterij, primjerice „nastup u reprezentaciji”, rangira prema abecednom redu i na taj način dodjeljuje dodatne bodove pa tako dijete čije prezime počinje slovom A ima daleko veći rang, a time i broj dodijeljenih dodatnih bodova od djeteta koje je u istoj kategoriji nastupalo za reprezentaciju, ali mu prezime počinje slovom Z. S obzirom na to da je način rangiranja, nakon naše preporuke za revidiranje predmetnih kriterija u 2023., ostao nepromijenjen, ponovno smo upozorili HNS da ovakav način razrade bodova, osim što je nepravičan i nije utemeljen na sportskim ostvarenjima, ujedno dovodi djecu u neravnopravan i mogući diskriminirajući položaj.

Zaključno, slučajevi nam ukazuju da postoji nesnalaznje odraslih i djece u percepciji diskriminacije, mogućih posljedica diskriminacijskih stavova i ponašanja te mogućnostima zaštite djece. Potrebna je sustavna edukacija i kontinuirano usavršavanje odgojno-obrazovnih radnika o ljudskim pravima, pravima djece, zabrani diskriminacije i govora mržnje, kao i sustavno poučavanje djece o tim temama na svim razinama odgoja i obrazovanja. Izražena je i potreba edukacije predstavnika tijela javne vlasti o ljudskim i dječjim pravima i zabrani diskriminacije, načinima njena sprječavanja i pružanja zaštite djeci, posebno ugroženim skupinama djece (djeca s teškoćama u razvoju, djeca s invaliditetom, djeca stranaca i sl.).

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA:

- Osigurati sustavnu edukaciju odgojno-obrazovnih radnika o diskriminaciji i propisima kojima se zabranjuje diskriminacija, o netoleranciji i govoru mržnje te načinima zaštite djece od diskriminacije u odgojno-obrazovnom sustavu.
- Razviti mehanizme za praćenje i reagiranje u slučaju bilo kojeg oblika diskriminacije unutar odgojno-obrazovnog sustava.
- Ubrzati proces uvođenja alternativnog programa vjeronauku u svim osnovnim školama.
- Ulagati dodatne napore za sprječavanje obrazovne segregacije romskih učenika u sustavu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja.
- U općim aktima JLP(R)S-a i dječjih vrtića kojima se uređuju upisi u dječje vrtiće i ostvarivanje prava prednosti za upis i sufinanciranje boravka u dječjim vrtićima, izmijeniti, odnosno ukinuti odredbe koje imaju diskriminatorni učinak na djecu.
- Kreirati/osmisliti protokol procjene za utvrđivanje razvojnog profila djeteta s TUR-om tijekom provedbe inicijalnog razgovora s roditeljima i djetetom u procesu upisa u vrtić.
- Provoditi edukacije za predstavnike tijela javne vlasti o ljudskim pravima i zabrani diskriminacije.

2.10 Ostala prava i nenadležnost

Određeni broj upita, zamolbi i telefonskih poziva nije se odnosio na povrede prava djece i ne pripadaju području stvarne nadležnosti pravobraniteljice za djecu, stoga u takvim slučajevima pritužbe upućujemo nadležnim institucijama ili savjetujemo podnositelja kome se obratiti. Sukladno *Sporazumu o međuinstitucionalnoj suradnji*, pritužbe koje se odnose na punoljetne osobe proslijeđene su na postupanje u okvirima nadležnosti pučke pravobraniteljice, pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

Dio upita upućen Uredu pravobranitelja za djecu odnosio se na savjetovanje o postupanju u odnosu na obitelji koje se ne nalaze na području Republike Hrvatske, već u državama Europske unije, ali i trećih država, a odnose se na rješavanje pitanja roditeljske skrbi ili drugih postupaka vezanih uz djecu naših građana koji privremeno rade i borave u tim državama. Podnositelje ovih upita upućujemo na zakonske odredbe *Zakona o međunarodnom privatnom pravu*¹¹³ i Uredbe koje su na snazi unutar Europske unije, a uređuju pitanje nadležnosti suda i drugih javnopravnih tijela te mjerodavnost donošenja odluke o tim pitanjima.

3 DJEČJE SUDJELOVANJE

Važno je da odrasli ne samo slušaju što djeca govore, već i da se potrudite razumjeti što djeca žele. Dajte djeci priliku da sudjeluju u onome što se odnosi na njih!

Poruke djece

3.1 Mreža mladih savjetnika i Forum mladih 16+

Mreža mladih savjetnika (MMS), stalno savjetničko tijelo pravobraniteljice za djecu, djeluje od 2010. godine. Forum mladih 16+ (FM 16+) savjetnička je skupina djece na pragu punoljetnosti. Rad FM-a 16+ i rad MMS-a temelje se na istim načelima.

Članovi MMS-a i FM-a 16+ su savjetnici i suradnici pravobraniteljice, te svojevrсни ambasadori koji svojim vršnjacima prenose informacije o svojim aktivnostima i radu pravobraniteljice te ih upoznaju s dječjim pravima i njihovom zaštitom. U okviru svoje savjetničke uloge, upoznaju pravobraniteljicu sa svojim stajalištima o položaju djece i mladih u društvu i problemima s kojima se suočavaju u sredinama u kojima žive te predlažu načine njihovog rješavanja. Svoju savjetničku ulogu ostvaruju u neposrednom kontaktu s pravobraniteljicom i djelatnicima Ureda, putem zatvorenog elektroničkog foruma i *WhatsApp* grupe.

Tijekom 2024. surađivali smo s djecom pete generacije MMS-a i novoizabrane šeste generacije te druge generacije FM 16+.

„Uživo“ smo održali tri nacionalna sastanka MMS-a i jedan FM-a 16+, dva *online* sastanka svih članova MMS-a o zaštiti djece u digitalnom okružju te nekoliko *online* sastanaka s članovima koji su se pripremali za javne nastupe. Članovi MMS-a su bili aktivni u obilježavanju 35. obljetnice UN-ove *Konvencije o pravima djeteta* kroz sudjelovanje u panel raspravi, sudjelovali su u radio emisiji Hrvatskog radija *Uvijek prvi – obrazovanje i znanost*, te u Nacionalnoj kampanji za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom *I ja želim čitati*. Na poziv UNICEF-a uključili su se u rad Dječje referentne skupine UNICEF-a za evaluaciju sustava praćenja prava djece te su se odazvali pozivu za ispunjavanje upitnika *Europa kakvu djeca žele*.

Na međunarodnom planu su i ove godine bili aktivni u radu EU Platforme dječje participacije (CPP) kroz aktivnosti Savjetodavnog odbora CPP-a i na radnom sastanku CPP-a pod nazivom *Kreiraj, planiraj, sudjeluj*.

Sredinom godine objavili smo javni natječaj za petu generaciju MMS-a i drugu generaciju FM-a 16+. Djeca se za članstvo kandidiraju sama. Poziv djeci u dobi od 12 do 17 godina da se jave na natječaj objavljujemo u medijima i na našoj mrežnoj stranici. Kako se u dosadašnjim izborima vrlo važnom i poticajnom pokazala suradnja sa školama, o objavljivanju natječaja obavijestili smo MZOM, putem kojeg smo pozivali sve osnovne i srednje škole na suradnju, ponajprije da omoguće da svi učenici doznaju za natječaj te da pomognu da se prijave svi koji to žele.

Osim pozitivnih propisa, u radu s djecom pridržavamo se i posebnih *Pravila za zaštitu djece*¹¹⁴ koja osiguravaju zaštitu i najbolji interes djece tijekom sudjelovanja u aktivnostima koje organiziramo, kao i transparentnost našeg djelovanja.

114 <https://dijete.hr/hr/pravila-za-zastitu-djece/>

Mreža mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu (MMS)

Proletni sastanak MMS-a (12. i 13. travnja 2024.) – Na sastanku su članovi dobili povratnu informaciju o tome da su svi njihovi prijedlozi i preporuke prihvaćeni i uvršteni u nacrt *Nacionalnog programa za djecu u digitalnom okruženju*, a bilo je govora i o preostalim aktivnostima do kraja njihovog mandata.

Na sastanku su raspravljali o problemu nasilja među djecom, s posebnim naglaskom na sigurnost djevojaka u društvu, zatim o demokratskim procesima i glasanju, zdravstvenom odgoju te etičnom oglašavanju usmjerenom djeci i mladima. Članovi MMS-a dali su svoju perspektivu **problema nasilja među djecom i mladima** te prijedloge rješenja. Uz važnost rada s djecom i osvještavanja neprihvatljivosti određenih ponašanja i reakcija, smatraju kako u prevladavanju ovoga problema ključnu ulogu imaju odrasli, na svim razinama društva – od obitelji do škole, te poruke kojima su djeca izložena u javnom prostoru.

U pogledu demokratskih procesa i glasanja, u okviru platforme EU-a za sudjelovanje djece u tijeku je bilo istraživanje o različitim načinima sudjelovanja djece i mladih u demokraciji, stoga su članovi zamoljeni odgovoriti na pitanja koja su se odnosila na to kako vide demokratsko sudjelovanje, teme i područja koje smatraju važnima, izvore informacija koje su potrebne za sudjelovanje u postupcima donošenja odluka te motivaciju djece i mladih za uključivanje u demokratske procese.

Na sastanku su raspravljali i o tome kakav **zdravstveni odgoj** žele i smatraju potrebnim u svrhu edukacije o zdravlju, spolnosti i odgovornom ponašanju, kao i je li potrebno ograničiti **oglašavanje hrane i pića** koji su **štetni** za djecu i mlade.

Jesenski izborni sastanak (od 4. do 6. rujna 2024.) – radi se o zadnjem sastanku članova 5. generacije MMS-a, na kojem su dosadašnji članovi birali članove nove, 6. generacije MMS-a te 2. generacije FM-a 16+ na temelju prijava pristiglih na natječaj za obje mreže.

Na natječaj se javilo ukupno 54 kandidata, od kojih troje nije ispunjavalo uvjete (dvije prijave su podnijele punoljetne osobe, a jednu dijete mlađe od 12 godina). U odabiru novih generacija mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu dosadašnji članovi suglasili su se kako je važno da članovi MMS-a budu djeca otvorenog uma, pronicljiva, visoko motivirana, tolerantna, kao i da kritički promišljaju i imaju širok raspon interesa. Za 6. generaciju MMS-a odabrano je 25 članova (12 iz zagrebačke regije, troje iz riječke te po pet iz osječke i splitske). Za 2. generaciju FM-a 16+ odabrano je šest novih članova (po jedan iz riječke i splitske regije te četiri iz zagrebačke), koji će zajedno s deset članova iz dosadašnjeg MMS-a savjetovati pravobraniteljicu o svim važnim pitanjima za djecu i mlade. Članovima 5. generacije MMS-a podijeljene su zahvalnice za njihovo trogodišnje sudjelovanje u radu ove mreže uz simbolični poklon.

S novoizabranim članovima MMS-a i FM 16+ i njihovim roditeljima i skrbnicima održano je pet **regionalnih sastanaka** (uživo i *online*) u našim uredima u Zagrebu, Rijeci, Osijeku i Splitu, na kojima su dobili osnovne informacije o radu u ovim dječjim savjetničkim mrežama. Na ovim su sastancima sudjelovali i članovi 5. generacije MMS-a, koji su s novim članovima podijelili svoje iskustvo sudjelovanja te odgovorili na njihova pitanja. Novoizabrani članovi i njihovi roditelji su potpisivanjem suglasnosti potvrdili motivaciju i želju za aktivnim sudjelovanjem u MMS-u i FM-u 16+. Škole koju djeca pohađaju su obaviještene o njihovom izboru uz molbu za podršku sudjelovanju njihovih učenika. Djeca koja nisu izabrana u članstvo u MMS i FM 16+ pozvana su da svoje prijedloge vezane za pitanja koja se odnose na život djece i njihova prava šalju na *e-mail* adresu otvorenu isključivo radi razmjene mišljenja i komunikaciju pravobraniteljice s djecom mojglas@dijete.hr.

Prvi zajednički sastanak novoizabrane šeste generacije MMS-a i druge generacije FM 16+ (18. i 19. listopada 2024.) - Nakon uvodnih aktivnosti upoznavanja i pozdrava pravobraniteljice za djecu, članovi obje mreže definirali su pravila ponašanja na budućim sastancima i u komunikaciji putem zatvorenog foruma te su se detaljnije upoznali s načelima i područjima prava definiranim u UN-ovoj *Konvenciji o pravima djeteta*.

Također su izrazili svoja očekivanja od sudjelovanja u radu ovih dviju mreža te su ujedno raspravljali o odnosu između dječjih prava, odgovornosti i obveza. Razgovarali su i o različitim oblicima ostvarivanja dječjeg prava na participaciju, kao i o temama kojima bi se željeli baviti tijekom svojeg mandata. Neke od tema kojima se mladi savjetnici žele baviti su: spolni odgoj, ponašanje odraslih odgojno-obrazovnih radnika prema djeci, nacionalni ispiti u 8. razredu osnovne škole, cjelodnevna i jednosmjenska nastava, organizacija obroka u srednjoj školi, verbalno nasilje, duljina odmora, zaštita prava djece u obitelji, zaštita prava djece u *online* okruženju, prava djece s teškoćama u razvoju, mentalno zdravlje, sigurnost u prometu, participacija, klimatske promjene, socijalna skrb, siromaštvo i sport.

Predstavnica Ureda UNICEF-a za Hrvatsku predstavila im je osnivanje Dječje referentne skupine UNICEF-a za evaluaciju sustava praćenja prava djece i pozvala ih da se uključe u njezin rad, a potom su upoznati i s mogućnošću sudjelovanja u radu Savjetodavnog odbora Platforme EU za dječju participaciju. Dogovoreno je i njihovo sudjelovanje u panel raspravi koja je održana u povodu obilježavanja 35. godišnjice *Konvencije o pravima djeteta*.

Ostale aktivnosti MMS-a i FM 16+

MMS je na dva *online* sastanka raspravljao o mjerama potrebnim za ostvarivanje i zaštitu dječjih prava u digitalnom okruženju te, uz napomenu da bi se zbog brzog napretka digitalnog svijeta ovaj dokument trebao konstantno preispitivati i mijenjati ovisno o novim otkrićima, problemima i potrebama djece, donio preporuke za *Nacionalni program za djecu u digitalnom okruženju*. Mladi savjetnici ističu kako je djecu nužno zaštititi od rizika u digitalnom svijetu, ali istovremeno im omogućiti da ostvare sva svoja prava koja im digitalni svijet pruža na način da se djeci osigura kvalitetno i sigurno digitalno okruženje, uključujući jednak pristup internetu i obrazovnim platformama u digitalnom okruženju svakom djetetu. S obzirom na česte rasprave o vremenskom ograničenju u digitalnom okruženju, djeca ističu kako vremensko ograničenje nije jedina zaštita djece od posljedica digitalnog okruženja, već je potrebno djecu usmjeravati na ispravno korištenje i ponašanje u digitalnom okruženju koje je dio njihove svakodnevice i odrastanja. Istaknuli su važnost edukacije i osnaživanja djece, mladih i roditelja za razvoj i unaprjeđenje kompetencija medijske pismenosti, kao i važnost suradnje odraslih s djecom u kreiranju i provedbi programa i projekata za djecu te uključivanje djece u proces donošenja odluka i zakona koji se na njih odnose, kao i uspostavu sustava vršnjačke potpore kako bi djeca i mladi mogli pomagati jedni drugima ako netko od njih doživi neugodnosti u *online* okruženju.

Članovi FM-a 16+ sudjelovali su u **panel raspravi pod nazivom *Mentalno zdravlje djece i mladih i pravo na slobodno vrijeme*** održanoj u organizaciji Ureda pravobranitelja za djecu na Svjetski dan prava djeteta 20. studenoga 2024. U raspravi su odgovorili na pitanja što za njih znači slobodno vrijeme, koje su pozitivne i negativne strane provođenja vremena na društvenim mrežama, koja je uloga obitelji, škole i šire zajednice u organiziranju slobodnog vremena i ponudi alternativnih sadržaja naspram provođenja vremena na internetu, kao i o komunikaciji u digitalnom okruženju i njezinom utjecaju na mentalno zdravlje djece i mladih. Mladi savjetnici istaknuli su kako društvene mreže mogu donijeti kratkotrajnu sreću, ali i imati dugoročne negativne posljedice. Istovremeno, lakše im je izraziti svoje mišljenje na društvenim mrežama, no pritom ne vide (i ne znaju) kako se osjeća ta druga osoba nakon nekog njihovog komentara. Isto tako, istaknuli su ulogu obitelji i škole u učenju djece kako komunicirati s drugima, a posebice u školi, kao i da je komunikacija učenika i nastavnika jako važna. Što se tiče količine slobodnog vremena koju djeca i mladi danas imaju na raspolaganju, smatraju kako djeca i mladi trebaju u što ranoj dobi naučiti kako organizirati slobodno vrijeme, u čemu škola ima važnu ulogu.

Kao alternativu provođenju vremena na internetu, mladi su savjetnici predložili organiziranje raznih kvizova, čitateljskih klubova te dramskih i novinarskih radionica za djecu i mlade, kao i da aktivnosti koje se nude djeci budu one koje mogu pozitivno utjecati na kreativni razvoj svakog djeteta posebno te da budu financijski prihvatljive i prostorno dostupne.

EU Platforma dječje participacije (CPP)

U siječnju smo sudjelovali na *webinaru* CPP-a pod nazivom **Što djeca kažu o sigurnosti?**, na kojem su predstavljeni rezultati savjetovanja o sigurnosti djece koje je održano tijekom 2023., a u kojem su kroz raspravu u fokus grupi sudjelovali i članovi MMS-a.

U konzultacijama je sudjelovalo 1 095 djece u dobi od 7 do 17 godina iz 21 zemlje EU-a. Djeca su istaknula kako osjećaju sigurnosti pridonose: bolja higijena i zaustavljanje maltretiranja u školi, dovoljno novca za život, siguran prostor, više mjesta i aktivnosti za druženje, sigurnija igrališta i parkovi te više ulične rasvjete, kao i više informacija i edukacija za odrasle i djecu o sigurnosti na internetu. Na pitanje koje se odnosilo na to što žele od odraslih, djeca su odgovorila kako žele da ih odrasli poštuju, slušaju i shvaćaju ozbiljno; da bi se odrasli trebali više truditi razumjeti dječje potrebe; da žele sudjelovati u donošenju odluka kod kuće i u školi, u svojim zajednicama i s vladama te da odrasli trebaju uključiti djecu u razvijanje rješenja za njihove probleme. Sve izrečene ideje i potrebe djece pomoći će EU-u u sastavljanju preporuka o tome kako odrasli mogu bolje surađivati na sigurnosti djece. Preporuke će se dijeliti sa zemljama EU-a i moći će se koristiti u školama, bolnicama i svim mjestima na kojima se radi s djecom i tinejdžerima.

Sastanci CPP-a održani uživo

Član MMS-a Jan Veljača je od 6. do 9. travnja 2024. aktivno sudjelovao u radu **4. Savjetodavnog odbora CPP-a**. Zajedno s mladima iz drugih država članica EU-a, Jan je razgovarao s predstavnicima 15-ak organizacija koje se bave zaštitom dječjih prava u EU. Također je vodio sastanak s predstavnicom Europske komisije koja radi u Uredu hrvatske europarlamentarke Dubravke Šuice. Kao najvažnije teme u ovom području istaknuti su obrazovanje, dječje siromaštvo, zdravstvo i jednakost.

Članica MMS-a Lorena Švajda je 27. i 28. lipnja 2024. sudjelovala na prvom **radnom sastanku CPP-a** pod nazivom **Kreiraj, planiraj, sudjeluj**. Na sastanku je sudjelovalo 36 djece iz cijele Europe, a sastanak je, uz odrasle predstavnike EK, suorganizirao i sufacilitirao Dječji panel Platforme. Na sastanku je predstavljan rad Platforme od 2023. do 2024. te je raspravljano o temama za sljedeći Plan rada (2025.-2026.). Djeca su u skupinama razmatrala rad u zadnje dvije godine, aktivnosti, informacije i komunikaciju te što misle o promjenama koje su nastale kao rezultat njihovog doprinosa. Kako bi im pomogli u radu, potaknuli ih i podržali, odrasli iz EK razgovarali su s djecom o temama vezanima za siromaštvo i inkluziju, dobrobit i obrazovanje, sigurnost (uključujući *cyber* zlostavljanje), klimatske promjene i financiranje. Djeca su potom razmatrala teme, određivala prioritete i iznosila svoje prijedloge.

3.2 Susreti s djecom

Osnovna je zadaća susreta i razgovora s djecom podržati ih u boljem poznavanju dječjih prava te potaknuti i osnažiti u ostvarivanju prava na participaciju/sudjelovanje.

Radi podizanja znanja i svijesti o dječjim pravima i participaciji, početkom 2024. godine smo svim školama u RH, dječjim i učeničkim domovima poslali poziv da nam se jave radi organizacije susreta djece s pravobraniteljicom za djecu. Susreti s djecom su koncipirani kao radionice kroz koje djeci predstavljamo instituciju Ureda pravobranitelja za djecu i naš način rada, informiramo ih o UN-ovoj *Konvenciji o pravima djeteta* te ih kroz igru i grupni rad potičemo na razmišljanje o dječjim pravima, povezanosti prava i potreba djece, te o tome po čemu se prava razlikuju od dječjih želja. S djecom razgovaramo i o odgovornom odnosu prema ostvarivanju prava koja su im zagarantirana i s kojima su rođena, uz istodobno poštovanje prava druge djece i odraslih koje susreću u društvu. Također nastojimo dobiti uvid u to kako djeca procjenjuju aktualno stanje u ostvarivanju svojih prava, što sve otežava ostvarivanje dječjih prava u društvu te tko bi i na koji način mogao pomoći da se prepreke prevladaju. Na tim susretima djeca dobiju informacije i o MMS-u i FM-u 16+ te načinu na koji se mogu obratiti pravobraniteljici. Kao podsjetnik na ovaj susret, djeca dobiju edukativne materijale o dječjim pravima.

Tijekom 2024. realizirano je 36 takvih susreta uživo i tri *online* susreta u kojima je sudjelovalo 906 djece. Informacije koje u tim susretima dobivamo od djece izuzetno su važan putokaz u našem radu i definiranju tema kojima ćemo se prioritetno baviti.

Osim toga, s djecom smo surađivali i međusobno dijelili uvide o ostvarivanju njihovih prava kroz Program „ISKORAK“ u okviru aktivnosti poticanja aktivne i smislene dječje participacije u alternativnoj skrbi, a uz njih smo bili te aktivno podržali njihovo sudjelovanje i na Predkonferenciji SKRB2024 održanoj s djecom i mladima iz alternativne skrbi i njihovim mentorima u Varaždinu te na Međunarodnoj znanstveno-stručnoj konferenciji SKRB2024 – *Sustavi koji podržavaju i brinu*.

S djecom smo se susretali, družili te razmjenjivali informacije, dojmove i mišljenja o načinu na koji vide i žive dječja prava u Hrvatskoj i na događajima u organizaciji Saveza društava „Naša djeca“ Hrvatske te na sastancima s članovima Vijeća korisnika u centrima za pružanje usluga u zajednici prilikom obilazaka mjesta na kojima žive.

I ove godine djeca na susretima upozoravaju kako odrasli više pažnje trebaju posvetiti temama koje se odnose na: zaštitu djece od svih oblika nasilja, zdravstvenu zaštitu kroz osiguranje zdravstvenih usluga koje će biti dostupne i na koje djeca neće morati dugo čekati, zaštitu mentalnog zdravlja djece, problem visoke razine stresa koji nastaje uslijed preopterećenosti školskim obavezama, obrazovanje za život, a ne ocjene, prehranu u školi, način funkcioniranja Vijeća učenika u školama, dječje sudjelovanje/participaciju.

Djeca izrazito pozitivno ocjenjuju sudjelovanje u ovim susretima, mogućnost da dobiju više informacija o dječjim pravima, kao i mogućnost da iskažu svoj doživljaj načina na koji ih ostvaruju. Iz nekih od tih susreta, nažalost, nosimo i poruke djece o gubitku povjerenja u svijet odraslih i nepovjerenje u kapacitet odraslih da djeci pruže odgovarajuću i potrebnu podršku u njihovom sigurnom i sretnom odrastanju. Ovaj dojam je najjači u slučaju rasprava s djecom o problemu izloženosti vršnjačkom nasilju te neprikladnim porukama odraslih u odnosu na djecu koje imaju obilježja verbalnog nasilja. Osobito brine činjenica kako se radi o odraslima koji su odgovorni za odgoj i obrazovanje djece te skrb o njihovoj dobrobiti i razvoju.

Poruke i prijedlozi djece ovih susreta važni su u našem radu i u komunikaciji o potrebama djece i njihovim očekivanjima s donositeljima odluka i drugim relevantnim institucijama.

4 IZDOJENA PODRUČJA ZAŠTITE PRAVA DJECE

4.1 Djeca pripadnici nacionalnih manjina

Ured pravobranitelja za djecu promiče prava djece pripadnika nacionalnih manjina te prati mogućnost ostvarivanja njihovih prava. Radi što cjelovitijeg uvida u postojeće stanje, osim pojedinačnih prijava koristimo se i drugim izvorima informacija poput izravnih kontakata s predstavnicima nacionalnih manjina i djecom, medija, komuniciranja s nadležnim institucijama i tijelima uprave, stručnih skupova, istraživanja, sudjelovanja na projektima, sudske prakse te izvješća državnih institucija i nevladinih organizacija. Najveći broj prijava i inicijativa Ureda odnosi se na ostvarivanje prava djece pripadnika romske nacionalne manjine. Bavili smo se i ostvarivanjem prava na obrazovanje djece srpske nacionalne manjine.

Prava djece pripadnika romske nacionalne manjine – Većina prijava Uredu tijekom 2024. odnosile su se na povrede prava djece u odgojno-obrazovnom sustavu, zatim na ostvarivanje roditeljske skrbi, povrede prava na zaštitu od nasilja, zdravstvenih prava, pravosudno-zaštitnih prava i ekonomskih prava.

Predškolski sustav odgoja i obrazovanja i dalje je nedostupan za mnogu romsku djecu. Romska naselja često su izolirana i udaljena od vrtića, što predstavlja prvu značajnu prepreku u pristupu ranom obrazovanju. Druga je prepreka jezik jer mnoga romska djeca kod kuće govore romski jezik i imaju ograničeno znanje hrvatskog, što otežava njihovu uključenost u odgojno-obrazovni sustav. Obitelji koje nemaju pristup dodatnoj jezičnoj ili obrazovnoj podršci mogu se osjećati obeshrabreno pri pokušaju upisa djeteta u vrtić, jer nemaju osjećaj da će dijete tamo dobiti primjerenu podršku. Nedostatna informiranost romskih roditelja o procesu upisa te složena i zahtjevna administrativna procedura (posebice prelaskom na *online* prijave), također predstavljaju jedne od prepreka za upis djeteta u vrtić. Nadalje, romske obitelji često se suočavaju s predrasudama i diskriminacijom, što može dodatno obeshrabriti romske roditelje da upišu svoju djecu u vrtić.

Stoga je važno provoditi aktivnosti i mjere kojima će se vrtići učiniti pristupačnijima romskoj zajednici. To uključuje razvijanje kulturno osjetljivih programa i materijala koji odražavaju romsku kulturu, jezik i tradiciju, što će djeci pomoći da zadrže svoj kulturni identitet, dok se istovremeno uspješno integriraju u širi obrazovni sustav. Povećanju obuhvata romske djece koja pohađaju vrtiće mogu pridonijeti i odgojitelji koji su educirani za rad s djecom iz različitih kulturnih sredina, kao i zapošljavanje romskih pomoćnika u vrtiću koji govore romski jezik, što bi omogućilo bolju komunikaciju i stvorilo sigurnije okruženje za romsku djecu. U prijašnjim smo izvješćima naglašavali važnost razvijanja sustava podrške romskih medijatora kao posrednika između obitelji i institucija. U pogledu uključivanja djece u predškolski sustav odgoja i obrazovanja, romski medijatori mogu poboljšati komunikaciju između vrtića i romskih zajednica jer su i sami dio te zajednice te bolje razumiju specifične potrebe i izazove romskih obitelji.

Zadaća JLP(R)S-a je i izgradnja kvalitetne infrastrukture koja povezuje vrtiće s romskim naseljima (umjesto gradnje vrtića u blizini romskih naselja). To bi moglo uključivati, primjerice, autobusne linije za prijevoz djece do vrtića, čime bi se omogućio lakši pristup vrtićima i prevenirala segregacija romske djece. Osim toga, potrebno je pojačati aktivnosti usmjerene na podizanje svijesti romskih roditelja o važnosti ranog obrazovanja, koristeći pristupačan jezik i format.

Iako je preporuka pravobraniteljice za djecu o uvođenju obvezatnog i besplatnog dvogodišnjeg programa predškole za romsku djecu prihvaćena i uključena u *Nacionalni plan za uključivanje Roma 2021.-2027.*, ta se mjera ipak ne provodi dovoljno učinkovito iako predstavlja ključnu mjeru za zaštitu obrazovnih prava djece jer omogućava bolju pripremu romske djece za školu, smanjuje jaz u obrazovanju te pomaže u prevladavanju jezičnih, socijalnih i kulturnih prepreka.

Obraćale su nam se i škole u vezi **neredovitog pohađanja nastave romske djece** te smo tada tražili postupanja nadležnih HZSR-a koji su nas izvijestili da su pojačali rad s romskim obiteljima te pristupili planiranju individualno prilagođenih mjera u skladu s potrebama spomenutih obitelji. Škole se često žale na nemogućnost uspostavljanja kontakta s roditeljima, a uz to, česta je i situacija u kojoj škole ne dobivaju povratne informacije od HZSR-a o situaciji u obitelji i poduzetim mjerama. To stvara vakuum u kojem škole ne znaju kako najbolje podržati učenike, dok se roditeljima ne pruža odgovarajuća podrška u odgoju i obrazovanju djece.

Uloga HZSR-a je ključna u ovoj dinamici jer su oni odgovorni za pružanje podrške obiteljima, savjetovanje i usmjeravanje roditelja na primjerenu skrb, posebno u pogledu školovanja djece. Ponekad nam se čini da zavodi ne djeluju dovoljno proaktivno, već se ograničavaju na reakciju tek na zahtjev (npr. škole) umjesto da anticipiraju potrebe djeteta, planiraju individualne mjere pomoći za dijete i obitelj te poduzimaju preventivne mjere. Za učinkovito rješavanje problema neredovitog pohađanja nastave i zadržavanja romske djece u sustavu obrazovanja nužna je uspostava koordinirane suradnje između svih relevantnih institucija – škole, roditelja, HZSR-a i drugih institucija/stručnjaka koji rade s djecom.

Rani brakovi čest su razlog napuštanja školovanja romskih djevojčica, što značajno utječe na njihov obrazovni put i buduće životne prilike. Ovaj obrazac često proizlazi iz duboko ukorijenjenih kulturnih praksi i ekonomskih čimbenika, kao što su siromaštvo, socijalna isključenost i diskriminacija, što dodatno otežava njihovu integraciju u obrazovni sustav te povećava vjerojatnost ranih brakova.

I ove su nam se godine obraćali roditelji koji nisu imali rješenje u situacijama kada njihovo maloljetno dijete napusti obiteljski dom zbog zasnivanja veze s maloljetnim mladićem. Tada smo se obraćali nadležnom HZSR-u i policijskoj upravi. HZSR ima ključnu ulogu u pružanju pomoći i podrške djevojčicama i njihovim obiteljima, kao i obiteljima dječaka s kojima one žele započeti zajednički život. Njihova podrška trebala bi biti usmjerena na jačanje odgojnih kapaciteta roditelja, usvajanje primjerenih odgojnih metoda i strategija te pružanje savjetovanja o braku prije stupanja u bračnu ili izvanbračnu zajednicu. Na taj način može se utjecati na promjenu društvenih normi i pomoći obiteljima da prepoznaju važnost obrazovanja za djevojčice.

Kako bi se **smanjio broj ranih brakova i zaštitila prava djece**, nužno je razviti i provoditi različite **prevenitivne aktivnosti**. To uključuje programe socijalnih usluga u zajednici, intervencije povezane s obrazovanjem te osnaživanje djevojčica kroz uključivanje u izvannastavne aktivnosti, projekte i kampanje. Poseban naglasak treba staviti na edukaciju o reproduktivnom zdravlju, planiranju obitelji, kontracepciji i zdravstvenim rizicima rane trudnoće. Međutim, osim s djevojčicama, važno je raditi i s dječacima kako bi ih se potaknulo na kritičko preispitivanje tradicionalnih rodnih uloga i odgovornosti. U pružanju ovakvih oblika podrške mogu se uključiti i organizacije civilnog društva, posebno romske udruge koje se bave zaštitom prava djece i mladih, koje mogu djelovati kao most između zajednice i institucija, pružajući informacije na pristupačan način te potičući dijalog unutar zajednice o važnosti obrazovanja i štetnosti ranih brakova.

Kako bi ove inicijative bile uspješne, nužno je koristiti **kulturno osjetljive pristupe** koji uključuju cijelu zajednicu u dijalog o važnosti obrazovanja i jednakih prava za djevojčice. Uspješni programi kombiniraju obrazovnu podršku s inicijativama koje potiču romske roditelje da zadrže svoju djecu, a posebno djevojčice, u obrazovnom sustavu. Takvi programi često uključuju mentorstvo i pozitivne uzore – romske djevojke koje su završile obrazovanje i postale uzori u svojim zajednicama. Na taj način pokazuju alternativne životne puteve sljedećim generacijama, čime se potiče promjena stavova unutar zajednice i dugoročno smanjuje broj ranih brakova.

Rješavanje problema ranih brakova zahtijeva sustavan i integriran pristup koji obuhvaća obrazovanje, socijalnu skrb, zdravstvo, pravosuđe i civilno društvo. Samo uz sveobuhvatan i koordiniran pristup moguće je dugoročno smanjiti broj ranih brakova i poboljšati životne prilike romskih djevojčica, čime se istovremeno doprinosi smanjenju strukturalne diskriminacije Roma u društvu.

Nastavili smo pratiti situaciju **deložiranih romskih obitelji iz Grada Zagreba**, o čemu smo pisali u prošlim izvješćima. Dio deložiranih obitelji iz romskog naselja Struge i dalje su smještene u Prihvatištu za beskućnike Hrvatskog Crvenog križa u Velikoj Kosnici i Hostelu „Arena“. Obraćali smo se Gradu Zagrebu tražeći žurno rješavanje individualnih potreba ovih obitelji, kao i trajno rješavanje njihovog stambenog pitanja.

Neke romske obitelji, među kojima su i obitelji iz bivšeg naselja Struge, za koje se već više od dvije godine nije riješilo stambeno pitanje, protupravno su se uselile u gradske stanove na Novom Petruševcu. Naš je Ured od Grada Zagreba tražio odgodu deložacije ovih obitelji jer njihovo stambeno pitanje još uvijek nije riješeno. Iako ne podržavamo ovakav vid ilegalnog useljenja, smatramo da prije provođenja deložacije treba pronaći dugoročna rješenja za ove obitelji kako bi se osigurala njihova socijalna integracija i spriječilo daljnje beskućništvo te kršenje osnovnih ljudskih prava.

Grad Zagreb donio je *Akcijski plan Grada Zagreba za 2025. - 2027. godinu za provedbu Nacionalnog plana za uključivanje Roma, za razdoblje od 2021. do 2027.* u kojem je, kao jedan od ciljeva, prepoznata potreba učinkovitog i jednakog pristupa Roma prikladnom desegregiranom stanovanju i osnovnim uslugama. U sklopu *Akcijskog plana* planira se provesti istraživanje o potrebama pripadnika romske zajednice u Zagrebu i utvrditi modalitete stambenog zbrinjavanja i poboljšanja uvjeta stanovanja Roma sukladno najboljim praksama RH i EU, što pohvaljujemo. No, u *Akcijskom planu* ne navode se konkretne mjere za rješavanje stambenog pitanja romskih obitelji preseljenih 2022. godine s lokacije III. Struge, što zabrinjava, jer ovakva neizvjesnost traje predugo, a izostanak konkretnih rješenja dodatno produbljuje njihovu socijalnu isključenost i otežava im svakodnevni život.

Prava djece pripadnika srpske nacionalne manjine – Praćenje zaštite prava djece pripadnika srpske nacionalne manjine najvećim se djelom odnosi na prijave vršnjačkog nasilja između učenika Srba i Hrvata. U takvim slučajevima tražili smo postupanje nadležnih institucija (PU-a, AZOO-a, PI-a, HZSR-a) te ponovno ukazali na potrebu zajedničkog i koordiniranog uključivanja različitih dionika u rješavanje problema međuvršnjačkog nasilja. Školama smo preporučili provedbu programa usmjerenih učenju djece toleranciji, nediskriminaciji i prihvaćanju različitosti.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Poduzimati konkretne aktivnosti na lokalnoj i nacionalnoj razini s ciljem povećanja djelotvornog pristupa odgovarajućem desegregiranom načinu stanovanja.
- Uvesti obvezatni (najmanje) dvogodišnji program predškole za djecu pripadnike romske nacionalne manjine.
- Ulagati dodatne napore na suzbijanju obrazovne segregacije u osnovnoškolskom sustavu odgoja i obrazovanja.
- Razvijati i jačati preventivne programe i usluge u zajednici s ciljem smanjenja dječjih brakova u romskim zajednicama.
- Uspostaviti čvršće mehanizme međuresorne suradnje, djelotvoran sustav koordinacije i bolju upotrebu resursa s ciljem kvalitetnog provođenja mjera za zaštitu prava i dobrobiti djece pripadnika romske nacionalne manjine.
- Dodatno razvijati i jačati školske preventivne programe nacionalno motiviranog vršnjačkog nasilja.

4.2 Djeca s problemima u ponašanju

Stotinjak prijava odnosilo se na djecu s različitim problemima u ponašanju (PUP), od najblažih (na razini rizika) do najtežih u vidu činjenja kaznenih djela i prekršaja.¹¹⁵ Ovom djecom bavili smo se i u kontekstu roditeljskog zanemarivanja koje je dovelo do teškoća djeteta te u kontekstu primjene obiteljsko-pravnih mjera. Primili smo i više desetaka telefonskih poziva koji su se odnosili na ovu djecu. Najčešće su nam se obraćali roditelji, djelatnici institucija (najviše škola, zatim ustanova socijalne skrbi i pravosuđa te dječje psihijatrije) i odvjetnici, a nekoliko pritužbi uputila su nam djeca.

Prava djece s PUP-om krše se u svim sustavima: od odgoja i obrazovanja¹¹⁶, socijalne skrbi, zdravlja i pravosuđa do postupanja policije i izvršenja odgojnih mjera. Ostvarivanje njihovih prava nerijetko je veliki izazov za sve stručnjake i sustave u cjelini.

Najveći broj prijava odnosio se na PUP djece u školi povezane s vršnjačkim nasiljem.¹¹⁷ Veliki broj djece koja se ponašaju nasilno iskazuje i druge oblike PUP-a kao što su ometanje nastave, prijetnje upućene učenicima i učiteljima, nepoštivanje autoriteta učitelja, neopravdano izostajanje i neizvršavanje školskih obveza, uništavanje stvari, krađe i druga kaznena djela. Prijave se odnose i na internalizirane PUP i teškoće mentalnog zdravlja učenika, od kojih su najvidljiviji samoozljeđivanje i pokušaji suicida. Dječja tjeskoba i depresivne reakcije u školi se najčešće ne uočavaju, jer ne ometaju druge osobe niti narušavaju školsku disciplinu. Zbog toga djetetovi problemi s mentalnim zdravljem dugo ostaju neprepoznati i netretirani.

"Na temelju obavljenog nadzora potvrđuju se navodi iz podneska o prisutnosti vršnjačkog nasilja i drugih problema u ponašanju djeteta u školi te o ozbiljnim propustima škole u brizi o učenicima i poduzimanju mjera za zaštitu njihovih prava. Škola niz godina zanemaruje posebne potrebe učenika kojem nije osigurana pravodobna stručna pomoć niti su uvažavane preporuke stručnjaka u radu. Škola je učeniku, unatoč svojim propustima i unatoč tome što je dio neprihvatljivih ponašanja vezan uz utvrđene teškoće, izrekla jedino niz pedagoških mjera. Prisutni su i značajni čimbenici rizika u primarnom okruženju djeteta, a škola nije djelovala preventivno niti je osigurala čimbenike zaštite kako bi umanjila djelovanje rizika kojima je izložen te su se kod učenika razvili poremećaji u ponašanju. Moguće je pretpostaviti da bi tijekom školovanja i razvoj djeteta bili značajno drugačiji i pozitivniji da škola nije zanemarivala njegov najbolji interes. Roditelji drugog djeteta su učestalo školu upozoravali na vršnjačko nasilje kojem je njihovo dijete izloženo, no izostalo je razumijevanje i stručni odgovor škole, iako škola ima tri stručna suradnika u punom radnom vremenu i dva edukacijska rehabilitatora zaposlena u posebnim razrednim odjelima."

Iz nalaza AZOO-a

Proteklu godinu obilježili su događaji nasilja vršnjaka i PUP-a djece u školama koji su, zbog neprona laska primjerenog rješenja i nesnalaženja u nošenju s krizom, dugotrajno zaokupljali interes medija, stručnjaka i javnosti. Obavljeni nadzori su u takvim slučajevima utvrdili brojne propuste u postupanjima škola. Događaji su pokazali da u školama ne postoji pravni okvir niti razvijen sustavni stručni odgovor na potrebe djece s PUP-om. Ne postoji ni znanje o tome kako ostvariti uspješnu inkluziju ove djece na način koji će pomoći djetetu s PUP-om i drugoj djeci u razredu. Škole najčešće ne uočavaju rizike u djetetovom odrastanju te ne postoji rana detekcija ni rana intervencija. Ne izrađuju individualni plan podrške djetetu i plan intervencija te izostaje kontinuirani stručni rad s evaluacijom ishoda poduzetih aktivnosti. Škole o uočenim teškoćama koje ometaju drugu djecu i djelatnike škole najčešće samo izvješćuju druga tijela, pasivno očekujući da će druge institucije riješiti PUP djeteta u školi bez dodatnog stručnog angažmana same škole. PUP djece najčešće se tretira kao disciplinski problem te se izriču pedagoške mjere koje ne dovode do promjene ponašanja, jer se ne istražuju uzroci djetetovih teškoća ni rizici kojima je dijete izloženo u svom odrastanju. Propušta se dragocjeno vrijeme tijekom kojeg je dijete moglo i trebalo biti obuhvaćeno primjerenom stručnom podrškom. Dio školskih djelatnika još uvijek nije svjestan da je disfunkcionalno ponašanje djeteta posljedica stresa kojem je izloženo u svom odrastanju, bilo da je riječ

¹¹⁵ O tome više u poglavlju *Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom*.

¹¹⁶ U trenutku pripreme ovog Izvešća nismo dobili podatke Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih za 2024. godinu.

¹¹⁷ O tome više u poglavlju *Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja*.

o nepovoljnom okruženju ili rizicima u samim osobinama djeteta. Ne postoji svjesnost ni o tome da je naglašeno permisivan roditeljski odgojni stil koji usporava socijalni razvoj djeteta, u osnovi roditeljsko zanemarivanje potreba i najboljih interesa. Odnos prema djetetu s PUP-om u školi često podrazumijeva isključivanje i omalovažavanje i njega i njegovih roditelja. Izostanak primjerene stručne, a nerijetko i ljudske podrške dovodi do ugrožavanja mentalnog zdravlja djeteta te razvoja sve složenijih PUP-ova koji značajno remete dinamiku škole, zahtijevaju intenzivno uključivanje drugih sustava i zajedničko međuresorno djelovanje. Škola u takvim slučajevima umjesto čimbenika zaštite za dijete u riziku postaje snažan čimbenik rizika, na što upućuju prijave Uredu.

Brojne prijave škola upućuju na **teškoće u radu s roditeljima** koji odbijaju suradnju i ne žele se suočiti s PUP-om svog djeteta. Ovakvi roditelji usporavaju, odugovlače, otežavaju ili odbijaju postupke dijagnostike i utvrđivanje uzroka problema, manipuliraju informacijama i nalazima stručnjaka, najčešće privatnika koje sami angažiraju i plaćaju. Manipuliraju simptomatskom dijagnozom ADHD-a kada je riječ o odgojnim propustima i izostanku pozitivne socijalizacije i discipliniranja djeteta. Omalovažavaju autoritet djelatnika i posao koji obavljaju, često i pred djetetom što posljedično dovodi do djetetovog nepoštivanja djelatnika škole i kršenja pravila. Prijavljuju djelatnike za propuste i nepoduzimanje mjera ako ne postupaju kako oni žele, a od Ureda traže da utječe na udaljšavanje djelatnika s posla. Zabranjuju stručnjacima u stručnoj službi da razgovaraju s djetetom što nema uporište niti u propisima niti u pravilima stručnog djelovanja i predstavlja ugrožavanje djetetove dobrobiti i prava na primjerenu stručnu pomoć. Često svoje dijete subjektivno i neistinito prikazuju žrtvom nasilja druge djece iako je situacija obrnuta. Nepovjerljivi su prema djelatnicima i njihovom stručnom radu te angažiraju odvjetnike koji se uključuju u dinamiku škole na način koji nije primjeren školskoj situaciji i načelu suradnje između roditelja i škole za dobrobit djeteta.

Djelatnici u takvim slučajevima često traže pomoć i podršku drugih institucija jer su, navode, u strahu od roditelja, odvjetnika i medija i jer nemaju jasne upute i podršku svog sustava, zbog čega su nesigurni u postupanjima. Često traže i uključivanje Ureda. Tada ih informiramo o ovlastima Ureda te upućujemo da je nužno, budući da je riječ u osnovi o roditeljskom zanemarivanju i ugrožavanju najboljih interesa djece, o tome obavijestiti nadležni PU HZSR te ostvariti međuresornu suradnju.

Škole nam se obraćaju i zbog nesnalaženja u radu s drugim roditeljima koji su uznemireni nasiljem, prijetnjama smrću i neprihvatljivim ponašanjem djeteta s PUP-om u razredu. Zbog dugotrajnog nerješavanja problema, s ciljem da zaštite svoje dijete roditelji se organiziraju te odbijaju slati svoju djecu u školu. obraćaju se i medijima izlažući dijete s PUP-om „linču“ i osudi javnosti te kršeći njegova druga prava. Mišljenja smo da su se ovakve krize mogle spriječiti pravovremenim stručnim djelovanjem koji seže najčešće još u predškolski odgoj i na početak osnovnoškolskog obrazovanja, kada su problemi djece već bili uočeni. Škole bi također, na vrijeme i s više pažnje trebale uvažiti zabrinutost drugih roditelja zbog nasilja koje se događa u razredu te pravovremeno poduzeti sve mjere kako bi pomogli djeci i ujedno vratili narušeno povjerenje roditelja.

Roditelji su snažan resurs u ostvarivanju svih prava učenika u školi koji je potrebno i moguće iskoristiti za dobrobit svih učenika. Nužno je da škole, osim unaprjeđivanja temeljnog obrazovanja o načinu rada s roditeljima, kontinuirano ulažu u odnose s roditeljima kroz uvažavanje i uključivanje u aktivnosti koje su primjerene roditeljskom angažmanu u školi, primarno one opće i preventivne. S druge strane, potrebno je da škole poznaju propise i pravila stručnog djelovanja te da imaju podršku sustava u postavljanju jasnih granica i odlučnijeg postupanja u odnosu na roditelje koji zlorabe svoju moć čineći štetu svom djetetu i drugoj djeci. Važno je i da ne podliježu pritisku takvih roditelja koji svojim nesuradnim stavom unose kaos i nemir u rad škole. Potrebno je roditeljima osvijestiti da za rješavanje većine školskih problema škola ima ovlasti i kompetencije za samostalno poduzimanje mjera, bez pretjeranog uplitanja roditelja i drugih institucija. Razina problema podrazumijeva i razinu intervencije i nepotrebno je u svaku prepirku djece ili odluku o pedagoškoj mjeri uključiti odvjetnike i druge službe. No, uočili smo i da je nedovoljno ovakvih intervencija same škole i rada s djecom, unatoč uočavanju problema i izvješćivanja

drugih tijela o tome. Stoga je potrebno da djelatnici imaju visoku razinu kompetencija i da su educirani za procjenu i poduzimanje intervencija koje su u obvezi i ovlasti škole u radu s djecom i roditeljima. Nove okolnosti traže i nove metode te je nužno i da djelatnici budu educirani za provođenje suvremenih metoda rada s roditeljima te metoda pregovaranja poput medijacije, kao načina rješavanja sukoba na dobit svih uključenih, a posebno djece. Kako kažu pojedini djelatnici, potrebno je da roditelji i učitelji, kao nekada, budu suradnici, a ne protivnici.

Unatoč čestom izostanku stručnog odgovora na potrebe djece s PUP-om, izriče im se velik broj **pedagoških mjera**,¹¹⁸ ponekad i u istoj školskoj godini, iako one ne postižu očekivane učinke. Iako su posljedice za kršenje pravila važan dio socijalnog učenja, ovoj djeci kažnjavanje nije dovoljno već ih treba obuhvatiti intenzivnim stručnim djelovanjem. Većinu pedagoških mjera na koje roditelji upute prigovor PI ukida upravo zbog nepoštivanja procedure i izostanka stručnog rada s djetetom, što dovodi u pitanje i praktičnu primjenu propisa te traži unaprjeđivanje cjelokupnog načina sankcioniranja neprihvatljivog ponašanja. Pedagoška mjera preseljenja u drugu školu u slučaju djece s PUP-om pokazala se neučinkovitom, jer je dijete izložila dodatnom stresu prilagodbe na novu sredinu i nije dovela do pozitivnih ishoda. Mišljenja smo da ova mjera nije u interesu nijednog djeteta, već škole koja se, iscrpljena njegovim PUP-om i djelovanjem bez napretka, djeteta želi „riješiti“.

Primjereni oblici odgoja i obrazovanja mogu pridonijeti boljem ostvarivanju odgojno-obrazovnih prava i potreba djece s PUP-om koja nerijetko zbog svojih emocionalnih teškoća otežano udovoljavaju obrazovnim zahtjevima po redovnom programu obrazovanja. Prilikom određivanja primjerenih oblika školovanja nužno je voditi računa o sveobuhvatnoj dobrobiti djeteta, a kod upućivanja u poseban odjel i o organizaciji pohađanja udaljenije škole. Kao i za drugu djecu s teškoćama, i za djecu s PUP-om ključno je prilagoditi način obrazovanja djetetovim potrebama.

Učitelji i nastavnici kao najvažniji resurs škole nisu samo prenositelj znanja već i osobe koje štite, formiraju i osnažuju djecu, ostavljajući neizbrisiv trag u njihovom životu. Prosvjetni djelatnici, svjesni da nove okolnosti i izazovi traže i nove odgovore i rješenja, u obraćanju Uredu često naglašavaju manjak svojih kompetencija te iskazuju potrebu za opsežnijim temeljnim obrazovanjem na fakultetima koje se odnosi na djecu s PUP-om i TUR-om, nadarenu djecu te na suradnju s roditeljima. I sami kontinuirano upozoravamo na potrebu da učitelji i nastavnici dobiju učinkovite alate za rad s djecom i roditeljima u današnjem svijetu, da budu educirani i senzibilizirani za uočavanje rizika i odstupanja u ponašanju i mentalnom zdravlju te da pruže osnovnu podršku djetetu u stresu ili krizi. Jer takvo dijete je potrebno pojačano pratiti, uočiti problem te u intervencije uključiti djelatnike stručne službe ili vanjske institucije.

Unatoč povećanom zapošljavanju u okviru sustava, **stručnih suradnika** u školama još uvijek nema dovoljno. Neke škole na zapošljavanje pojedinih stručnjaka čekaju bezuspješno nekoliko godina, što upućuje na povećane potrebe za stručnjacima u školi te na potrebu osnaživanja stručne službe. Uočavamo da škole smatraju nevažnim koji profil edukacijsko-rehabilitacijskog stručnjaka će biti zaposlen, zbog čega ovi stručnjaci najčešće „svaštare“. Ovakav pristup nije u skladu s propisima i pravilima struke i njime se krši pravo djece na primjerenu stručnu pomoć. Unatoč porastu nasilja i drugih PUP-ova u školama, uočavamo da je socijalnih pedagoga malo, iako je navedena struka u svom temeljnom obrazovanju osposobljena za prevenciju, ranu detekciju i ranu intervenciju za djecu s PUP-om. Škole u kojima su oni zaposleni sustavnije se bave djecom s PUP-om te imaju kvalitetniju preventivnu strategiju na svim razinama. Važno je i razmotriti zapošljavanje socijalnih radnika u školama koji bi bili važna spona između sustava odgoja i obrazovanja i socijalne skrbi koja često nedostaje u slučaju djece u riziku i one s PUP-om.

118 Sukladno *Pravilniku o kriterijima za izricanje pedagoških mjera* (NN 94/15 i 3/17).

Za cjelovito ostvarivanje svih prava i interesa djeteta s PUP-om u školi, potrebno je ostvariti umreženu **međuresornu suradnju** s drugim sustavima i po potrebi organizirati međuresorne sastanke. Stručnjaci svih sustava suglasni su da osim pismene suradnje, osobni kontakt i neposredna razmjena mišljenja imaju neprocjenjivu vrijednost u dogovaranju, planiranju, provođenju i evaluaciji intervencija u najboljem djetetovom interesu. Naglašavamo da učinkovita suradnja treba imati zajednički fokus, a to je usmjerenost na dobrobit djeteta umjesto na odnose među institucijama.

Škola je, uz obitelj i lokalnu zajednicu, mjesto najsnažnije **prevencije svih neprihvatljivih oblika ponašanja** djece i mladih. Iako država i sustav odgoja i obrazovanja prepoznaju važnost prevencije nasilja i drugih oblika PUP-a na deklarativnoj razini, saznajemo da su sredstva za preventivne programe u školama značajno smanjena. Svaka škola dužna je izraditi svoju godišnju preventivnu strategiju temeljenu na procjeni potreba učenika i škole, u koju će uvrstiti preventivne programe i druge aktivnosti za učenike, roditelje i učitelje. U pojedinim školama preventivne strategije su formalizirane i nerazrađene te nisu usklađene s uputama AZOO-a. Da bi programi bili uspješni i postizali očekivane ishode, potrebno je da su znanstveno utemeljeni, sveobuhvatni, intenzivni, dugotrajni i održivi, dokazane učinkovitosti te mjerljivih ishoda putem evaluacije. Pojedini programi u školama nemaju navedene kvalitete, a pozitivni učinci na djecu nisu poznati, stoga je potrebno uvesti više strukture u preventivno djelovanje u sustavu odgoja i obrazovanja. Uočili smo i značajne neujednačenosti u kvaliteti i načinu provođenja preventivnih programa i strategije u cjelini, budući da aktivnosti nisu obvezujuće već su prepuštene odluci same škole.

Većina škola provodi aktivnosti **univerzalne prevencije** za svu djecu. Ove aktivnosti trebale bi biti integrirane u školski kurikulum putem svakodnevnih aktivnosti. Škola treba razvijati socio-emocionalne kompetencije djece, kao što su regulacija emocija i otpornost, učiti ih nenasilnom rješavanju sukoba i razvijati empatiju. Važnost škole je time naglašenija, jer mnoge obitelji danas ne poučavaju djecu ovim vještinama. Kako nam kažu sama djeca, u školi se trebaju živjeti dječja prava u svakodnevnom životu, a ne o tome djecu suhoparno poučavati. U školama i drugi sustavi provode kvalitetne programe, najviše zdravstveni, a policija održava brojna edukativna i informativna predavanja. I pojedine aktivnosti udruge pridonose kvalitetnijoj prevenciji. Ured kontinuirano preporučuje provođenje preventivnih aktivnosti dokazane učinkovitosti u svim školama.

U školama je nedovoljno programa i intervencija **selektivne i indicirane prevencije** koje treba primijeniti u radu s djecom s PUP-om. Korisnim i uspješnim se pokazao poludnevni boravak u školi koji temeljem rješenja PU HZSR-a za djecu u riziku provode djelatnici domova socijalne skrbi (CPUZ-a). Ova intervencija je dokazano učinkovita, a njezina vrijednost je u tome što se provodi u školi kao prirodnom mjestu djetetovog svakodnevnog života. Mišljenja smo kako bi svakom djetetu u riziku ova ili slična intervencija trebala biti dostupna te smo zabrinuti za njezin opstanak u sustavu odgoja i obrazovanja s obzirom na postupni prelazak na cjelodnevni način obrazovanja.

Zaključujemo da odgojno-obrazovni sustav potrebama djece s PUP-om još uvijek pristupa stihijski, bez jasnog koncepta i zakonskog okvira koji bi ujednačili i unaprijedili stručna postupanja u zaštiti prava i interesa ove djece. Dijete s PUP-om učenik je s teškoćama koji ima pravo na inkluzivno obrazovanje i ostvarivanje svih njegovih specifičnih odgojno-obrazovnih potreba u redovnoj školi. Nedostatnom ostvarivanju i kršenju prava i interesa djece s PUP-om u školi pridonosi i nedostatak jasne regulative, budući da najavljivani *Pravilnik o načinu i obliku provođenja odgojno-obrazovne potpore i stručnog tretmana učenika u riziku za razvoj PUP-a i učenika s PUP-om*, nije donesen, iako je na javno savjetovanje upućen još 2019. I u 2024. smo uputili preporuku MZOM-u da izradi i donese propis koji bi regulirao i osnažio ostvarivanje svih prava i interesa djece s PUP-om u školi.

Prema podacima MRMSOSP-a za 2023. (podaci za 2024. još nisu dostupni), na dan 31. prosinca 2023. socijalna usluga smještaja zbog provođenja kraćih tretsanskih programa priznata je za 122 djece s PUP-om, a još 38 djece smješteno je zbog potrebe timske procjene. Socijalna usluga organiziranog stanovanja priznata je za 20 djece s PUP-om i za još dvoje zbog timske procjene.

Sustav **socijalne skrbi** svojim intervencijama obuhvaća djecu u riziku i s početnim PUP-om pa sve do djece koja čine kaznena djela, prema kojima se vode kazneni postupci i izvršavaju kaznene sankcije. Učinkovitost socijalnih usluga za dijete i obitelj često ovisi o uspješnoj međuresornoj suradnji s drugim sustavima, posebice odgojno-obrazovnim i njihovom zajedničkom djelovanju.

Izvaninstitucionalne intervencije za pomoć djeci i obiteljima u riziku koje preveniraju izdvajanje djeteta nisu dostupne svakom djetetu i obitelji, posebice u manjim sredinama, zbog čega izostaje rana intervencija i pomoć djeci s teškoćama mentalnog zdravlja i PUP-om. Nerijetko nas roditelji, pokušavajući izbjeći primjenu formalnih obiteljsko-pravnih mjera, informiraju i o nedostatku usluga savjetovanja i stručne podrške u njihovoj sredini, koje su izvan formalnog sustava.

Iz prijava saznajemo o nedovoljno odlučnom poduzimanju mjera prema djetetu koje dulje vrijeme odrasta u ugrožavajućoj obitelji i iskazuje PUP. Tako nas je škola obavijestila o nepohađanju nastave djeteta zbog čega je ono izgubilo dvije školske godine. PU HZSR je dijete, nakon višegodišnjeg provođenja neučinkovitih obiteljsko-pravnih mjera i nove sveobuhvatne procjene rizika, prekasno smjestio u ustanovu iz koje je dijete ubrzo pobjeglo natrag u obitelj. Iako je PU HZSR-a bilo poznato da je dijete nastavilo živjeti u ugrožavajućim obiteljskim uvjetima, ono više mjeseci nije vraćeno u ustanovu, za koje vrijeme su se PUP intenzivirali.

O radu **domova za djecu s PUP-om**, odnosno CPUZ-a saznajemo putem prijava roditelja, djece i djelatnika sustava socijalne skrbi, obilazaka ustanova i u razgovorima s djecom. Roditelji i djeca u ustanovi najčešće se pritužuju na nasilje¹¹⁹ vršnjaka, često i seksualno te na neprimjernu komunikaciju djelatnika s djecom. Primili smo i anonimnu prijavu o tjelesnom kažnjavanju djece od strane više odgajatelja u jednoj ustanovi, koji su već bili upozoravani na takvo ponašanje. Informacije se odnose i na nepoduzimanje mjera lokalne policije nakon djetetove prijave nasilja u pratnji ravnatelja ustanove, a policija nas je obavijestila o poduzetim mjerama bez jasnih informacija o utvrđenim propustima svojih djelatnika. Od MRMSOSP-a smo zatražili utvrđivanje činjenica o učestalom tjelesnom kažnjavanju djece u navedenoj ustanovi, uputili preporuku za poduzimanje intenzivnijih mjera u sprječavanju fizičkog nasilja odgajatelja i potrebi njihovog sankcioniranja. Odgovor nismo primili. Ovaj slučaj i izjave djece prilikom obilazaka upućuju na prisutno i tolerirano fizičko kažnjavanje djece s PUP-om u pojedinim ustanovama te na nedovoljnu odlučnost sustava da nasilno ponašanje svojih djelatnika spriječi i sankcionira.

Primamo i pritužbe roditelja djece na smještaju zbog kontakta s djecom migrantima koja su u istoj ustanovi, a pritužbe se odnose na moguću ugrozu zdravlja i izostanak bilo kakvih informacija o djeci zatečenoj u migraciji što, navode, predstavlja rizik za njihovu djecu.¹²⁰

Najveći broj prijava djelatnika PU HZSR-a odnosi se na **otežan smještaj djeteta s PUP-om u ustanovu** socijalne skrbi uslijed popunjenih kapaciteta, zbog čega neka djeca čekaju i više mjeseci na izdvajanje iz obitelji ili premještaj iz ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. U slučaju djevojčica s PUP-om kapaciteti su još manji, jer je u **procesu transformacije i deinstitutionalizacije** domova socijalne skrbi došlo do smanjenja svih smještajnih kapaciteta za djecu s PUP-om. Jedan CPUZ nas je obavijestio da dulje vrijeme, unatoč sustavnoj obvezi u slučaju vršnjačkog nasilja, ne uspijeva zbog nedostatka slobodnih mjesta premjestiti u drugu ustanovu dječaka koji je počinio seksualno nasilje nad mlađim djetetom u istoj ustanovi. Zahtjev za premještajem odbilo je devet ustanova i dječaci su i dalje bili svakodnevno u kontaktu, iako se vodi i kazneni postupak. Budući da sudovi za donošenje odluke o smještaju djeteta sukladno OBZ-u traže navođenje konkretne ustanove u koju će se dijete uputiti, zbog nedostatka slobodnih kapaciteta i sudski postupci su na čekanju. PU HZSR-i nerijetko tada pribjegavaju primjeni žurne mjere smještaja u kriznim situacijama koja se realizira odmah, a socijalna usluga može trajati do godinu dana. Prilikom obilaska domova ukazano nam je na veći broj djece koja su smještena ovom mjerom koja se do isteka krajnjeg roka ne propituje. Budući da takva mjera treba biti privremena do donošenja primjerenog rješenja, ova djeca ne ostvaruju prava koja bi im trebala biti osigurana u alternativnoj skrbi.

119 O nasilju u domovima socijalne skrbi više govorimo u poglavlju *Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja*.

120 Više o tome u poglavlju *Djeca u pokretu*.

Pritužbe i informacije djelatnika ustanova ukazuju i na teškoće zbog privremenog smještaja djeteta (maloljetnika) počinitelja kaznenog djela u dom socijalne skrbi temeljem ZSM-a.¹²¹ Pojedini maloljetnici svojim nasilnim i neprihvatljivim ponašanjem remete dinamiku ustanove i odgojne skupne. Budući da je određivanje ove mjere u nadležnosti suda za mladež, očekujemo da će naša upozorenja i preporuke upućene sustavu pravosuđa dovesti do unaprjeđivanja stanja.

Specijalizirano udomiteljstvo za djecu s PUP-om nije razvijeno, stoga udomiteljstvo ne može zamijeniti ni odgojnu mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu, što kao mogućnost predviđa ZSM za maloljetne počinitelje kaznenog djela. Ovakav oblik udomiteljstva omogućio bi da djeca s PUP izdvojena iz obitelji i počinitelji kaznenih djela dobiju potrebnu stručnu pomoć bez upućivanja u institucije.

I dalje uočavamo sustavne **teškoće u radu domova za djecu s PUP-om** (CPUZ-a). Stručnjaci upozoravaju na nedovoljno nerazvijenu **diferencijaciju ustanova i tretmana**, posebice nakon dovršenog **procesa transformacije i deinstitucionalizacije** kada su domovi za djecu s PUP-om postali centri za pružanje usluga u zajednici (CPUZ-i) od kojih većina pruža usluge i za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. U ovim uvjetima se uočava i manjkav i nedostatan stručni rad i tretman koji nema jasnu teorijsku podlogu i planiranje i kojeg često provode djelatnici bez temeljnog obrazovanja za rad s djecom s PUP-om. Posebice jer se ni dodatne **edukacije i supervizija djelatnika** ne provode redovito i kontinuirano te djelatnici nemaju mogućnosti prevenirati profesionalni stres i sagorijevanje. Nedostatna je i stručna podrška djeci koja **uz PUP iskazuju i teškoće mentalnog zdravlja i/ili TUR**. Problem predstavlja i smještaj i tretman djece sa specifičnim PUP-om (ovisnost, nasilje, promiskuitetno ponašanje). Izražen problem je i nedostatak smještajnih kapaciteta za djecu mlađe dobi koja iskazuju izrazito složene višestruke teškoće te one koja u dobi kaznene neodgovornosti učestalo čine kaznena djela ili se ponašaju nasilno prema drugoj djeci i odgajateljima.

Djeca s PUP-om najčešće imaju i **teškoće s mentalnim zdravljem**, a stacionarno liječenje im je nerijetko uskraćeno. Uočava se nevoljkost zdravstvenog sustava da se intenzivnije bavi djecom s PUP-om u alternativnoj skrbi. Dječji i adolescentni psihijatri nerado donose odluku o stacionarnom liječenju djeteta iz doma u izrazito lošem psihičkom stanju i sklonom nasilju, jer takvo dijete ne mogu odvojiti od svojih drugih pacijenata, a zatvoreni odjel nemaju. Stoga je nužno ostvariti učinkovitiju međuresornu suradnju i razumijevanje između sustava zdravstva i socijalne skrbi te unaprjeđivanje kapaciteta za liječenje u interesu ove djece. Iako su učinjeni određeni pomaci na razvoju svjesnosti sustava i djelatnika u ostvarivanju **participativnih prava djece s PUP-om** u alternativnoj skrbi, uočavamo da se u svakodnevnom životu i ova prava nedovoljno i formalno ostvaruju.

Važan segment zaštite prava i interesa djece s PUP-om predstavlja i **rad pojedinih udruga** koje pružaju najčešće izvan-institucionalne i polu-institucionalne usluge za djecu i njihove roditelje, bilo da je riječ o socijalnim uslugama u okviru sustava ili samostalno organiziranim aktivnostima potpuno dobrovoljnima za korisnike. Jedna udruga provodi i usluge smještaja za djevojčice sa složenim PUP-om i postiže visoke učinke, dok su druge najavile značajne stručne resurse i intervencije isključivo za rad s djecom s PUP-om. Ovi oblici rada upućuju na snažan potencijal nevladinog sektora u radu s djecom s PUP-om koji može značajno upotpuniti nedostatne usluge države.

U 2024. MUP je evidentirao 2001 **udaljenje djece iz ustanova** (229 djece u dobi do 14 godina i 956 maloljetnika). Od toga je 412 djece i maloljetnika koji su već ranije bježali. Ovi podatci obuhvaćaju i djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i djecu migrante koji su napustili RH te nemamo izdvojene podatke za djecu s PUP-om koja bježe iz ustanova, niti znamo koji su primarni razlozi udaljenja ove djece. Djeca su u bijegu počinila 18 kaznenih djela, a jedno je bilo žrtva kaznenog djela. Bjegovi iz ustanova ukazuju na potrebu učinkovitije prevencije udaljenja djece, posebice jer su za vrijeme bijega u riziku za brojne, često i neotkrivene zlouporabe, a i sama čine kaznena djela.

121 Više o tome u poglavlju *Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom*.

Od 2020. do 2024. u domovima za djecu s PUP-om provodio se **Program „ISKORAK“**¹²² u suradnji nadležnog ministarstva (MRMSOSP-a) s MPUDT-om i UNICEF-om te znanstvenicima s ERF-a. Završni sastanak Savjetodavnog odbora programa, u čijem radu je sudjelovala i djelatnica Ureda, održan je početkom 2025. Očekivani ishod je jačanje kapaciteta sustava i donositelja odluka. U aktivnostima programa aktivno su sudjelovala i djeca – odgajanci iz ustanova socijalne skrbi i pravosuđa. U okviru programa održane su i dvije međunarodne konferencije, a kreirana su i dva specijalizirana grupna programa za djevojke i mladiće, za koje očekujemo da će biti implementirani u sve ustanove. U okviru programa provedena je i sveobuhvatna znanstvena *Analiza stanja i potreba odgojnih ustanova u Republici Hrvatskoj iz perspektive korisnika, stručnih i drugih radnika te vanjskih dionika*. Analiza bi trebala poslužiti kao temelj za svrsishodnije planiranje i unaprjeđenje kvalitete skrbi za djecu i mlade s PUP-om. Očekujemo da će ovaj vrijedni dokument i cjelokupni program unaprijediti, godinama zanemareno, područje ostvarivanje prava i interesa djece s PUP-om u alternativnoj skrbi.

Zbog potrebe praćenja i uvida u trenutačno stanje ostvarivanja prava i interesa djece s PUP-om u alternativnoj skrbi, a u svjetlu procesa transformacije i deinstitucionalizacije, na inicijativu Ureda održan je sastanak s ravnateljima svih CPUZ-a koji su ranije bili domovi socijalne skrbi za ovu djecu. Zajedničko je mišljenje da se u ovaj proces ušlo prebrzo, bez potrebnih ranijih analiza i jasnog plana te s nepoznatom razinom odlučivanja, zbog čega su nastale brojne i nedovoljno predviđene teškoće u ostvarivanju prava i interesa djece s PUP-om, primarno zbog smanjenja smještajnih kapaciteta.

Zaključno, ostvarivanje prava i interesa djece s PUP-om otežano je u svim sustavima, posebice odgoja i obrazovanja te socijalne skrbi. Nužno je da škole, u suradnji s drugim resorima, razviju sustavnu stručnu podršku ovim učenicima, zbog čega je potrebno donijeti odgovarajući pravni i stručni okvir za djelovanje u radu s ovom djecom. Potrebno je i da učitelji i nastavnici u svom temeljnom obrazovanju dobiju više sadržaja koji se odnose na specifične potrebe i metodiku rada s djecom s PUP-om. Potrebno je zaposliti više stručnjaka u stručnoj službi koji će, osim u pružanju podrške djeci s PUP-om, sustavnije raditi i na prevenciji. Sustav socijalne skrbi treba unaprjeđivati oblike pomoći i podrške obiteljima i djeci u riziku te intervencije učiniti svima dostupne. U ovom resoru najsnažnije se krše prava i interesi djece koju je potrebno izdvojiti iz obitelji i smjestiti u ustanove za djecu s PUP-om, stoga je nužno sustavno i kontinuirano unaprjeđivati ovaj segment djelovanja.

4.3 Djeca čiji su roditelji u zatvoru

*Prema podacima UZSP-a*¹²³, *tijekom 2023. u kaznenim ustanovama se nalazilo 14 434 osoba lišenih slobode, od čega je u istražnom zatvoru bilo 6 905 osoba. Od 5 365 zatvorenika i maloljetnika koji su se tijekom 2023. godine nalazili na izvršavanju kazne zatvora, maloljetničkog zatvora ili odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod, njih 36 % su roditelji maloljetne djece. Na dan 31. prosinca 2023. zatvorenici i maloljetnici imali su 1 877 djece. Tijekom 2023. ostvareno je ukupno 4 870 fizičkih posjeta maloljetne djece roditeljima koji se nalaze na izdržavanju kazne zatvora, maloljetničkog zatvora i odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod, od čega je 4 591 posjeta očevima, a 279 posjeta majkama. Tijekom 2023. odobreno je svih 137 zatraženih produženih posjeta djece, a razlozi su: dob djece, loše materijalne prilike u obitelji, udaljenost od kaznenog tijela, te organizacijski razlozi (prijevoz i drugo). Odobreno je i 387 izvanrednih posjeta maloljetne djece. U 2023. realizirano je 10 948 video posjeta, od kojih su u njih 5 040 bila uključena djeca. Broj video posjeta smanjio se 6,28 % u odnosu na 2022., a broj djece, uključene u video posjet, smanjio se za 3,8 %. UZSP povezuje ovo smanjenje s povećanjem broja realiziranih pogodnosti izlazaka izvan kaznenog tijela. Na Odjelu za roditelje u Kaznionici u Požegi je tijekom 2023. s majkama boravilo šestoro djece u dobi do tri godine, dok je u 2024. bilo petero djece.*

122 Program za unaprjeđenje procjene i intervencija za djecu i mlade s problemima u ponašanju u ustanovama socijalne skrbi i pravosuđa, <https://skrb.hr/iskorak/>

123 Izješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2023.

Izvešće UZSP-a za 2023. ukazuje na povećanje broja osoba lišenih slobode i njihove djece. Porast broja djece obvezuje i druge sustave osim zatvorskog, posebice odgoja i obrazovanja te socijalne skrbi, na potrebu razvijanja svjesnosti o njihovim potrebama te na obvezu ostvarivanja njihovih prava i interesa. Ova djeca su izložena snažnijim čimbenicima rizika u svom životu te im je potrebna intenzivnija podrška bliskih osoba i stručnjaka.

U izvješću zatvorskog sustava i dalje nema podataka o djeci istražnih zatvorenika koji čine 48 % od svih osoba lišenih slobode, stoga ova skupina djece i njihove potrebe i dalje ostaju nedovoljno vidljivi. I pravo na kontakt ostvaruju u manjem opsegu nego djeca osoba na izvršavanju kazne, što predstavlja sustavnu nejednakost djece u istim životnim okolnostima.

Tijekom 2024. primili smo 36 pojedinačnih prijava koje se odnose na prava djece čiji su roditelji lišeni slobode te smo ostvarili 30-tak telefonskih savjetovanja i više desetaka aktivnosti koje se odnose na suradnju sa zatvorskim sustavom ili s međunarodnim organizacijama.

Prijave su nam upućivali roditelji djece (oni na slobodi i oni u zatvoru) te drugi članovi obitelji djece. Najčešće su se odnosile na neprimjenu roditeljsku i/ili srodničku skrb, na nedovoljno ostvarivanje posjeta i kontakta te na sprečavanje sudjelovanja u životu djeteta, u čijoj su pozadini najčešće poremećeni roditeljski odnosi. Većina prijavitelja je bila nezadovoljna radom PU HZSR-a, zbog čega smo tražili izvješća te preporučivali veći angažman HZSR-a u ostvarivanju prava djeteta na kontakte s roditeljem u zatvoru, osim ako to nije u suprotnosti s djetetovim interesima. Dio pritužbi odnosi se na ostvarivanje statusnih prava djece koja drugi roditelj ne može ostvariti bez roditelja koji je u zatvoru ili uslijed konfliktnih odnosa (vezano uz OIB, prebivalište, zdravstveno osiguranje, upis u školu i druge segmente roditeljske skrbi). U tim slučajevima nužna je međuresorna suradnja između više tijela. Primili smo i upite o potrebi i načinu informiranja djeteta o tome da je roditelj u zatvoru te smo upućivali prijavitelje na prava i dobrobiti djece kada je roditelj lišen slobode.

Prijave se odnose i na nemogućnost ostvarivanja posjeta djeteta uslijed nedostatka financija za put i udaljenosti kaznenog tijela od mjesta života djeteta. Dio prijava odnosi se na postupanja kaznenog tijela, kao što je skraćivanje posjeta, dulje čekanje te onemogućavanje fizičkog kontakta djeteta sa zatvorenikom prilikom posjete. U takvim slučajevima kaznenim tijelima smo upućivali preporuke za odvijanjem posjeta u skladu s propisima. Kaznena tijela su nas izvješćivala o velikom broju zatvorenika i posjeta zbog čega se ponekad ne može izbjeći skraćivanje posjete i čekanje. U slučaju onemogućavanja fizičkog kontakta, obaviješteni smo da je fizički kontakt uskraćen samo djetetovoj pratnji, zbog sigurnosne procjene i sumnje na unošenje nedozvoljenih predmeta i supstanci.

Povodom pritužbi zatvorenika na pojedina postupanja uprave zatvora i sustava u cjelini kojima su im kontakti s djecom privremeno otežani (premještaj uslijed kršenja pravila ili uslijed nepovoljnih sigurnosnih procjena), informirali smo ih da, iako važno, roditeljstvo je samo jedan od kriterija za postupanje i donošenje odluka tijekom izvršenja kazne zatvora. Upućivali smo ih u različite načine održavanja i jačanja odnosa, kao što su pisanje pisama i drugi oblici pisane komunikacije.

Zbog prekapacitiranosti zatvorskog sustava učestali su premještaji osoba lišenih slobode u druga kaznena tijela, a prijava istražnog zatvorenika je ukazala na to da se prilikom premještaja zanemaruje činjenica da će zbog udaljenosti kaznenog tijela djetetu tada biti otežana posjeta. Uputili smo preporuku UZSP-u da zatvorenike koji imaju djecu ne premještaju u drugo kazneno tijelo osim ako to nije nužno zbog sigurnosnih razloga. UZSP je prihvatio preporuku.

Pratimo slučajeve koji se odnose na nejasna postupanja u slučaju kada je zatvorenik počinitelj obiteljskog nasilja prema partneru i/ili djetetu i kada roditelj koji skrbi o djeci odbija provođenje susreta i druženja djece s roditeljem u zatvoru. U takvim slučajevima nužno je uključivanje HZSR-a te njihova psihosocijalna podrška i procjena, kao i podrška drugih sustava djeci, posebice škole. Ponekad postoji

i opravdana bojazan od počinjenja novog kaznenog djela nakon izlaska nasilnog roditelja iz zatvora te smo upozoravali da je potrebna pravovremena uska suradnja između HZSR-a, policije i državnog odvjetništva u poduzimanju konkretnih mjera za zaštitu partnera i djeteta nasilne osobe, na što upućuju i propisi i pravo žrtve da bude obaviještena o puštanju počinitelja nasilja na slobodu. Osim straha za sigurnost članova obitelji, prijave u takvim slučajevima nerijetko se odnose i na zabrinutost zbog ekonomske nesigurnosti nakon razvoda braka s partnerom nasilnog ponašanja.

U svim kaznenim tijelima za sve skupine osoba lišenih slobode osigurane su video posjete kao dodatne posjete za djecu koja ne mogu fizički posjećivati roditelje zbog udaljenosti, financijskih ograničenja, bolesti, radnog angažmana drugog roditelja i slično. U svim kaznenim tijelima zatvorskog sustava i svim kategorijama osoba lišenih slobode omogućeno je ostvarivanje besplatnog kontakta s članovima obitelji putem video posjeta, pri čemu posjete djece trebaju imati prioritet. Pritužbe koje smo zaprimili u odnosu na uspostavu, učestalost i trajanje video posjeta zatvorski sustav je ocijenio neutemeljenima. No, jedna prijava je ukazala i na drugačije evidentiranje video posjeta u pojedinim kaznenim tijelima na način da su ulazile u ukupan broj svih posjeta, zbog čega je broj fizičkih posjeta zatvoreniku bio smanjen. UZSP nas je izvijestio da je samo jedno kazneno tijelo video posjete uračunavalo na ovaj način, stoga su svim kaznenim ustanovama dostavili uputu o načinu odobravanja i realizaciji video posjeta na način da ne zamjenjuju fizičke posjete u obimu koji je određen propisima.

Zatvorski sustav je u ostvarivanju prava i interesa djece čiji su roditelji lišeni slobode učinio brojne pozitivne pomake. No, zapažamo neujednačenost, a ponegdje i urušavanje već postignutih standarda te upozoravamo da ih je nužno održavati i razvijati nove. Kontinuirano naglašavamo važnost ostvarivanja prava djece na neposredni i fizički kontakt s roditeljem koji je lišen slobode u prostorima koji su prilagođeni djeci i opremljeni materijalom za djecu, koje je potrebno održavati i unaprjeđivati. Jasno je da je za obitelj, djecu i za zatvorenika te individualni program izvršenja kazne korisno da se kontakt s djecom odvija što lakše, da bude dostupan i da se odvija u uvjetima u kojima je moguća što kvalitetnija i smislenija komunikacija s djecom u vrijeme posjete. Potrebno je da prostori za posjete djece i oni u kojima djeca čekaju na posjetu budu ugodni i poticajni za djecu različite dobi te da se video posjete odvijaju sa što manje tehničkih smetnji.

Unatrag desetak godina za roditelje koji izvršavaju kaznu zatvora u kaznenim tijelima provodi se edukativno-razvojni program za unaprjeđivanje roditeljskih kompetencija *Zatvorenik kao roditelj*. Tijekom 2023. u program je bilo uključeno 146 zatvorenika (u 2022. ih je bilo 29). Prema izvješću UZSP-a,¹²⁴ unatoč ovom povećanju broja uključenih, čini se da se radi o trendu smanjenja grupne provedbe (u odnosu na ranije godine) i povećanju individualne provedbe koja zahtijeva veći angažman službenika i predstavlja veći trošak, čime se u pravilu postižu manji efekti tretmana. Izostanak grupnog provođenja programa ukazuje na potrebu ulaganja dodatnog napora i angažmana zatvorskog osoblja u ovaj segment osnaživanja roditeljstva. Iz izvješća¹²⁵ smo uočili i da organizacije civilnog društva tijekom 2023. nisu provodile aktivnosti u zatvorskom sustavu vezane za osnaživanje roditeljstva.

Osim u pojedinačnim slučajevima ostvarili smo i **niz drugih aktivnosti** za djecu roditelja lišenih slobode. Obišli smo šest kaznenih ustanova u kojima se nalaze osobe lišene slobode, pri čemu smo obišli prostore za posjete djece i prostore u kojima djeca i njihova pratnja čekaju na posjetu. Bile su to: Kaznionica u Lepoglavi, Kaznionica u Požegi, Kaznionica u Valturi, Zatvor u Zagrebu, Zatvor u Puli i Zatvor u Osijeku.¹²⁶

Kao suradnici Centra za izobrazbu Uprave za zatvorski sustav i probaciju održali smo pet četverosatnih radionica pod nazivom „Zločin nije njihov, a kazna?“ na 46. temeljnom tečaju za pravosudnu policiju u Zagrebu, 47. tečaju u Požegi, 48. tečaju u Lepoglavi i 50. tečaju u Zagrebu.

124 Izješće o stanju i radu kaznionica, zatvora, odgojnih zavoda i centara za 2023.

125 Ibid.

126 Više o tome u poglavlju *Obilasci ustanova za djecu i drugih mjesta*.

I dalje nastojimo jačati vidljivost potreba ove skupine djece u normativnim promjenama. Tako smo u e-savjetovanju o *Nacrtu Akcijskog plana zaštite i promicanja ljudskih prava za 2024. i 2025.* Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina predložili da se u mjeru obrazovanja doda i obrazovanje službenika zatvorskog sustava te obrazovanje za prava djece čiji su roditelji u zatvoru, što se u praksi Uprave za zatvorski sustav već ostvaruje.

Suradnja i partnerstvo s Upravom za zatvorski sustav bila je trajna i intenzivna. Uprava nas je podržala u svim edukativnim i zagovaračkim aktivnostima za prava djece čiji su roditelji u zatvoru; dobili smo suglasnosti za niz aktivnosti u samim kaznenim tijelima, što nam je omogućilo i pripremu dokumentarne radio drame o roditeljstvu u zatvoru i početak pripreme publikacije s pričama i autentičnim svjedočanstvima na tu temu. U zagovaranju, promociji i edukaciji o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru surađivali smo s Udrugom RODA, Udrugom za kreativni socijalni rad i pojedinim stručnjacima zatvorskog sustava, posebice tretmanskim djelatnicima.

Zamjenica pravobraniteljice je recenzirala priručnik „Odgojno-obrazovna podrška djeci čiji su roditelji u zatvoru“, u izdanju Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, a započela je i priprema za konferenciju djelatnika socijalnog rada u 2025. na temu roditeljstva iz zatvoreničke perspektive.

Tijekom 2024. u Kaznionici u Požegi i Kaznionici u Lepoglavi pripremali smo s novinarkom i publicistkinjom Višnjom Biti dokumentarne radio drame „Tata u Zatvoru“ i „Mama u Zatvoru“ o roditeljstvu u zatvoru, održavanju povezanosti s djetetom za vrijeme izdržavanja kazne i sl.

Na temelju tih razgovora započela je i priprema publikacije s pričama o roditeljstvu u zatvoru, izvan zatvora i djetetovom iskustvu i doživljaju kada mu je roditelj u zatvoru.

Na međunarodnom planu prepoznati smo kao organizacija koja snažno zagovara holistički pristup u zaštiti, promociji i praćenju prava djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom. Kao članovi COPE mreže i kao nezavisna institucija koja se u RH najdulje bavi pravima djece čiji su roditelji u zatvoru, vodili smo jednodnevnu radionicu i izlagali o djeci zatvorenika i o dobroj praksi i iskustvima u razvoju zaštite prava ove skupine djece, kao i o europskim standardima te zaštite na ENOC proljetnom seminaru u Tallinu u Estoniji. Zamjenica pravobraniteljice je od 2019. članica upravnog odbora i opći tajnik COPE mreže, a mandat joj je na tim funkcijama istekao 2024. Aktivno smo, kao i svake godine, sudjelovali i na godišnjoj COPE konferenciji u Berlinu, a vodili smo i radionicu na temu „Djeca čiji su roditelji u zatvoru: tko im može pomoći i zašto?“ na ISSA konferenciji (*Step by Step Association*) u Sofiji u Bugarskoj. Sudjelovali smo u izradi pregleda aktivnosti COPE mreže za 2024., dostavili analizu načina prikupljanja podataka o djeci zatvorenika u RH, djeci zatvorenika romske nacionalnosti, kao i o radionici o pravima djece čiji su roditelji u zatvoru, koju od 2018. provodimo na temeljnom tečaju za pravosudnu policiju u organizaciji Centra za izobrazbu Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije.

Pratili smo više *webinara*¹²⁷ te smo s više aktivnosti sudjelovali u europskoj kampanji „Zločin nije moj, ali kazna ipak jest“. U 2024. započeo je ERASMUS+ projekt *CHILD Trust -Children visiting parents Training EU prison STaff*, u kojem je Ured pridruženi partner konzorciju organizacija civilnog društva iz Italije, Francuske, Poljske i Hrvatske (Udruga roditelja u akciji- RODA).

Zaključno, možemo reći da se i u Hrvatskoj i na međunarodnom planu sve više prepoznaju potrebe i važnost zaštite prava djece čiji su roditelji u zatvoru, kao i da postoji niz dobrih praksi i načina rada u zaštiti, promociji i praćenju ostvarivanja prava ove skupine djece. Iako je zatvorski sustav u RH aktivno prigrlilo svoj dio odgovornosti za podršku ovoj skupini djece, ima još prostora za unapređivanja, naročito za uključivanje i drugih sustava, kao što su odgoj i obrazovanje i socijalna skrb.

127 Više o tome u poglavlju *Međunarodne aktivnosti*.

4.4 Djeca i mediji

„ Djeca se trebaju zabavljati, a ne da ih u vijestima plaše s ružnim događajima, treba paziti što se objavljuje u vijestima. “

Poruka djece

Mediji mogu imati izrazito pozitivnu i snažnu ulogu u promicanju prava djece, u otkrivanju i informiranju javnosti o ugrožavajućim pojavama i situacijama za djecu, kao i snažan utjecaj na društvene vrijednosti i senzibilitet javnosti za izloženost djece različitim negativnim utjecajima. Uloga medija je također važna u pomaganju djeci i u poticanju humanitarnog djelovanja i prosocijalnog ponašanja građana, pri čemu su osobito korisne medijske kampanje vezane za različite socijalne i zdravstvene projekte. Ujedno mogu svojim izvještavanjem potaknuti ili spriječiti negativne oblike ponašanja.

Međutim, mediji i dalje često zanemaruju obvezu da o djeci izvještavaju s velikom pažnjom i oprezom, sukladno odredbama UN-ove *Konvencije o pravima djeteta* i drugih relevantnih propisa (poput *Zakona o medijima*, *Zakona o elektroničkim medijima*, *Pravilnika o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima*, *Kodeksa časti hrvatskih novinara* i sl.), kao i da prilikom izvještavanja vode računa o maksimalnoj zaštiti djetetova identiteta, obiteljskih prilika ili okolnostima iz kojih bi se posredno moglo zaključiti o identitetu djeteta. Tijekom 2024. godine svjedočili smo brojnim kršenjima prava djeteta na privatnost u medijima, posebice prilikom izvještavanja o slučaju vršnjačkog nasilja u jednoj zagrebačkoj osnovnoj školi, kao i upotrebi neprimjerenog rječnika za djecu koja iskazuje probleme u ponašanju, odnosno riječi s negativnim i pogrdnim značenjem, poput „problematično dijete“, „dijete nasilnik“, „mali zlostavljač“ i sl.

Suradnja s medijima - Tijekom 2024. godine mediji su nam se svakodnevno obraćali s pitanjima, najčešće vezanim uz pojedine aktualne događaje; prenosili su naše preporuke i priopćenja te pratili naše aktivnosti. Zabilježili smo oko 1 990 objava o našem radu na internetskim portalima, 172 objave na televizijskim kanalima te 216 na radiju.¹²⁸ U deset tiskanih medija koje smo pratili¹²⁹ zabilježene su 163 objave vezane za aktivnosti našeg Ureda.

Među više od 170 novinarskih upita najbrojniji su ponovno bili oni o vršnjačkome nasilju, nastavno na konkretne slučajeve koji su se dogodili u Republici Hrvatskoj. Početak godine obilježen je novinarskim upitima o neprimjerenom dječjem skandiranju na Adventu u Splitu te o nastupu određenih glazbenika na dočeku Nove godine koji su izvodili pjesme čiji su tekstovi neprimjereni za djecu (dok su u publici, između ostalih, bila nazočna djeca). Mediji su pojačano izvještavali i o slučaju brakorazvodne parnice i do-djele skrbnštva nad djetetom jedne poznate pjevačice, smrtnom slučaju 20-mjesečnog djeteta u jednom gradu u Slavoniji te ostavljenom novorođenčetu na području Zaprješića. Bilježimo i česte novinarske upite o nedostatku smještajnih kapaciteta u sustavu alternativne skrbi, manjku pedijataru u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, zaštiti djece od seksualnog nasilja i slabostima pravosudnog sustava u zaštiti žrtava, kao i o zaštiti privatnosti djece, posebice u izbornim političkim kampanjama budući da su u 2024. godini održani izbori za zastupnike u Hrvatskom saboru i hrvatske zastupnike u Europskom parlamentu. Među ostalim temama novinarskih upita nalaze se i darovita djeca u odgojno-obrazovnom sustavu, sadržaji udžbenika iz prirode za šesti razred osnovne škole, zabrana korištenja društvenih mreža za djecu mlađu od 16 godina, dobrobit djece u obiteljima suočenima s financijskim teškoćama, surogatstvu, zaštita djece u igraonicama, osiguravanje psihijatrijskog stacionarnog liječenja za djecu i mlade, maloljetni počinitelji kaznenih djela, novi *Zakon o privremenom uzdržavanju* (i uvođenje tzv. alimentacijskog fonda), upis djece s teškoćama u razvoju u vrtić i osnovnu školu, subvencioniranje cijene privatnih vrtića, itd.

128 Prema podacima agencije za praćenje medija, u prethodnoj 2023. godini zabilježeno je 1 930 objava na webu, 143 na televizijskim kanalima i 137 na radiju.

129 Jutarnji list, Večernji list, 24sata, 24express, Novi list, Slobodna Dalmacija, Nacional, Globus, Novosti i Glas Koncila

Često smo na temelju medijskih objava o pojedinim slučajevima kršenja prava djece bili potaknuti na uključivanje i praćenje postupaka nadležnih tijela. Iako medijski pritisak privlači pažnju javnosti na goruće probleme po pitanju zaštite prava i interesa djece te ponekad ubrza reagiranje nadležnih institucija, pojedine medijske objave i dalje nisu u skladu s dobrom praksom izvještavanja o djeci u ranjivim situacijama.

U 2024. i nastavili smo suradnju s HRT Akademijom, kojoj smo, na njihovu zamolbu, a u svrhu obogaćivanja sadržaja na HRT-ovoj e-učilici namijenjenoj svim njihovim zaposlenicima/medijskim djelatnicima ustupili materijale koje imamo na temu zaštite djece u medijima. Ovi materijali uključuju i priopćenja pravobraniteljice za djecu koja smo objavili tijekom godine u odnosu na medijsko izvještavanje o djeci koja se nalaze u ranjivoj situaciji (poput djece žrtava nasilja, djece počinitelja prekršaja i kaznenih djela, djece u središtu roditeljskog sukoba i dr.), pri čemu smo upozorili medije na njihovu odgovornost u izvještavanju o djeci i potrebu da se vode etičkim i profesionalnim načelima koja ih obvezuju na poštovanje dostojanstva privatnog i obiteljskog života sve djece.

Slika o djeci u medijima - U desetak dnevnih i tjednih tiskanih izdanja novina u RH tijekom 2024. evidentirano je ukupno 2 437 vijesti (u 2023. u istim medijima 2 611 vijesti) koje se odnose na djecu. Od toga se 811 vijesti (33,28 %) odnosilo na nasilje među djecom i nad djecom, a 1 921 (78,83 %) na dječja prava općenito.¹³⁰

Uspoređujući podatke različitih medija, i dalje je zanimljiva razlika u učestalosti ovih objava: neki mediji (poput *Nacionala*, *24sata* i *Jutarnjeg lista*) više izvještavaju o nasilju nad i među djecom, dok drugi (*Novi list* i *Večernji list*) veću pažnju pridaju dječjim pravima općenito. Međutim, u odnosu na objave istih medija u prethodnoj 2023. godini, kod svih njih se bilježi porast u broju vijesti objavljenih na temu nasilja kao posljedica povećanog broja ovakvih slučajeva u Hrvatskoj tijekom 2024. godine.

Medijske objave o nasilju nad djecom i među djecom u 2024.

Dnevni tisak	Ukupno objava o djeci	Objave o nasilju	Objave o nasilju %
Jutarnji list	384	151	39,32 %
Večernji list	537	135	25,14 %
24 sata	518	240	46,33 %
Novi list	479	102	21,29 %
Slobodna Dalmacija	344	117	34,01 %
Nacional	57	33	57,90 %

O djeci se i dalje **najviše izvještava kada se nađu u osobito ranjivim situacijama**: kada se nalaze u središtu obiteljskog ili vršnjačkog sukoba, kada su žrtve nasilja ili zanemarivanja, pogođena (obiteljskom) tragedijom, siromaštvom i sl. Iako pravobraniteljica za djecu nema ovlasti propisivati niti zabranjivati medijske objave, ona daje upozorenja, prijedloge i preporuke za izbjegavanje neprimjerenih senzacionalističkih napisa i otkrivanja intimnih (privatnih) informacija o djetetu. Od medija se očekuje profesionalnost i oprez prilikom izvještavanja o djetetu, posebice kada je riječ o situaciji u kojoj bi mu medijsko izlaganje moglo štetiti. Ovo se posebno odnosi na obvezu prikrivanja identiteta djeteta, kao i podataka prema kojima se on može otkriti – neki mediji misle kako je dovoljno, primjerice, zamagliti lice i/ili promijeniti glas djetetovih roditelja/skrbnika, a potom istovremeno objave snimku i fotografije škole koju dijete pohađa ili razgovor sa susjedima, bakama, djedovima, obiteljskim prijateljima, i sl.

Redovito ističemo da je prije objavljivanja bilo kojeg medijskog sadržaja koji uključuje (izravno ili neizravno) dijete ili djecu, potrebno promisliti o mogućoj štetnosti za dijete te prije konačne objave medijskog

¹³⁰ Podaci su dobiveni na temelju evidentiranja priloga agencije za praćenje medija putem pretrage ključnih riječi. Pojedine vijesti pokrivala su istovremeno obje teme (nasilje i dječja prava).

sadržaja procijeniti može li ono ugroziti ili osramotiti dijete, naštetiti mu i/ili ugroziti njegovu privatnost. Potrebno je imati na umu da jednom objavljeni podaci o djeci postaju dostupni svima te se mogu koristiti u različite svrhe, čak i na štetu djece. Djeca na taj način mogu biti izložena neugodnostima pa i postati žrtve (novog) iskorištavanja ili nasilja, bilo u fizičkom ili virtualnom prostoru.

Od 2020. godine AEM provodi projekt poticanja novinarske izvrsnosti dodjelom bespovratnih sredstava novinarima/novinaricama za novinarske radove i istraživanja na teme koje su od javnog interesa, između ostalog, iz područja prava djece i mladih, obrazovanja, sporta i sl.

U sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti za 2024. dodijeljena su sredstva u ukupnom iznosu od 350.000,00 eura za 152 novinarskih projekata. Od toga je ukupno 28.500,00 eura dodijeljeno za deset novinarskih projekata koji se bave temom maloljetnika i njihove dobrobiti, poput maloljetnih počinitelja kaznenih djela, jezično-govornih poremećaja kod djece, odgode upisa u prvi razred OŠ, mentalnog zdravlja djece i mladih i sl.

Zaštita prava djece na privatnost i dostojanstvo

Zakonom o medijima, Zakonom o elektroničkim medijima i Pravilnikom o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima propisana je obveza zaštite privatnosti djece u medijima. Unatoč ovim propisima, i dalje se krše ili proizvoljno tumače zakonske odredbe zbog toga što nakladnici i urednici s njima nisu upoznati ili ih svjesno krše znajući da vjerojatno neće biti sankcionirani. Vijeće za elektroničke medije (VEM), kao tijelo koje nadzire primjenu Zakona o elektroničkim medijima, najčešće izriče upozorenje kao kaznu za povredu privatnosti djeteta u elektroničkim medijima. Tek u rijetkim slučajevima Državno odvjetništvo pokreće postupak, najčešće zbog nedopuštenog izvještavanja o seksualnom zlostavljanju i iskorištavanju.

Radi zaštite najboljeg interesa djeteta, **zakonom su propisane situacije u kojima, neovisno o suglasnosti roditelja, nije dopušteno objaviti identitet djeteta**, kao što su situacije u kojima je dijete izrazito ranjivo (npr. u ulozi žrtve ili svjedoka nasilja). Izlaganje djeteta javnosti u ovakvim slučajevima dodatno ugrožava i uznemiruje dijete te ga izlaže potencijalno neugodnim (pa i opasnim) reakcijama okoline, što uzrokuje dugoročne negativne posljedice na dijete. Potrebno je **s osobitom pažnjom i obzirom štiti djetetovo dostojanstvo i izbjeći senzacionalizam**, koji je česta pojava prilikom izvještavanja o slučajevima vršnjačkog nasilja. Tim više jer današnje društvene mreže mogu žrtvu nasilja dodatno izložiti poruzi i zlostavljanju prilikom objave i dijeljenja snimki (nažalost, najčešće od strane žrtvinih vršnjaka) nasilja koje joj se dogodilo, zbog čega je iznimno važno da mediji ne doprinose toj viktimizaciji neprimjerenim prenošenjem takvih snimki.

S druge strane, **u nekim je situacijama objava identiteta djeteta u medijima nužna i opravdana**, primjerice, prilikom potrage za nestalim djetetom ili u objavama u pozitivnom kontekstu (kao što su primjeri dječje participacije u svakodnevnom životu).

Prema izvješću Hrvatskog novinarskog društva (HND), u 2024. Vijeće časti zaprimilo je dvije prijave vezane za izravnu povredu prava djeteta i jednu prijavu koja se neizravno odnosila na povredu prava djeteta. U sva tri slučaja Vijeće je donijelo mišljenje (za urednike, nečlanove HND-a) da su prekršena univerzalna novinarska etička načela.

Jedna od tih prijava¹³¹ odnosi se na novinara (ujedno i urednika) portala Zadar news, koji je prekršio niz članaka Kodeksa časti hrvatskih novinara, između ostalog čl. 19., sukladno kojem novinar ne smije intervjuirati niti fotografirati dijete (do 14 godina) bez njegovog pristanka i bez nazočnosti i pristanka roditelja ili druge odrasle osobe odgovorne za dijete. Čak i u slučaju takvog pristanka, nedopustivo je intervjuiranje ili fotografiranje djeteta kojim bi mogla biti ugrožena njegova dobrobit. Isto vrijedi i za bilo koji drugi postupak kojim se izravno ili neizravno otkriva identitet djeteta, jer je dobrobit djeteta nadređena javnom interesu.

131 <https://www.hnd.hr/culjak-jovancevic-vs-bajlo>

U drugom je slučaju¹³² portal Dalmacija News u objavi vijesti s pogreba devetogodišnje djevojčice koja je smrtno stradala u prometnoj nesreći u Dugom Selu upotrijebio fotografije na kojima su u fokusu uglavnom djeca (sestre i braća, rođaci, školske kolege, prijatelji) te članovi obitelji. Novinarsko vijeće časti smatra da je svrha i etičnost ovakvog medijskog izvještavanja s pogreba upitna, s izuzetkom kada je riječ o osobama od izuzetnog javnog interesa, što ovdje nije bio slučaj. Također smatraju kako je neprikladno što su u ovom članku na fotografijama u prvom planu lica maloljetnika, kao i da je dodatno problematično što na fotografijama lica maloljetnika nisu zamučena radi zaštite identiteta. U međuvremenu je sporni članak uklonjen sa stranica portala, uz ispriku uredništva i uklanjanje dijela fotografija, no nije uklonjena slika križa s imenom i prezimenom djeteta, što Vijeće časti smatra kršenjem Kodeksa časti budući da identitet djeteta treba štititi, bez obzira na okolnosti.

Neizravno kršenje dječjih prava HND prepoznaje u prijavi protiv članka Jutarnjeg lista s naslovom „Trebamo li zabraniti ili barem otežati međurasna posvajanja?“¹³³. HND smatra da je takvim naslovom nametnuta dilema iz koje se kao jedan od potencijalnih odgovora nameće zabrana međurasnog posvajanja, suprotno službenim preporukama u zemljama koje se u tekstu spominju, ali i najvećem dijelu sadržaja prijavljenog teksta. Smatraju da je takav naslov neosporno senzacionalistički te da je nedopustivo iz pozicije novinarske etike na takav način pristupiti izrazito osjetljivoj temi međurasnog posvajanja. Tim više jer uvodni dio teksta članka sadrži anegdodu o tamnoputoj djevojčici s plavokosom majkom, koja je u trgovačkom centru prišla i zagrlila nepoznatu tamnoputu ženu, poistovjećujući se s njom. Prema mišljenju Vijeća časti, ovakav anegdotalni uvod u tekst lišen je važnih informacija (npr. kada se događaj odvijao, tko je od protagonista bio izvor informacija, je li možda riječ o scenariju koji bi se mogao dogoditi, kako je novinarka došla do zaključka da se „crna djevojčica osjeća usamljeno i drukčije od ostalih“, itd.) te je neprimjeren za ozbiljnost teme koju novinarka problematizira.

Potaknuta brojnim medijskim objavama koje se odnose na djecu žrtve nasilja, smrtno stradalu djecu, djecu počinitelje prekršaja i kaznenih djela, djecu u središtu roditeljskog sukoba i dr., na početku godine pravobraniteljica za djecu u svojem je priopćenju¹³⁴ upozorila medije na njihovu **odgovornost u izvještavanju o djeci i potrebu da se vode etičkim i profesionalnim načelima** koja ih obvezuju na poštovanje dostojanstva privatnog i obiteljskog života, a posebice zaštite interesa djeteta koje je žrtva obiteljske situacije. Podsjetila je da se člankom 16. Konvencije o pravima djeteta svakom djetetu jamči pravo na zakonsku zaštitu protiv miješanja u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku, kao i zaštitu protiv nezakonitih napada na njegovu čast i ugled, kao i da je povreda privatnosti djeteta je i kazneno djelo. Ujedno je naglasila da činjenicu da je netko svojevoljno objavio podatke o svojoj djeci na svojim profilima na javno dostupnim društvenim mrežama novinari najčešće tumače kao prešutni pristanak za objavu u medijima. Međutim, i u tim situacijama, pa i onima u kojima se roditelji izravno obraćaju medijima podastirući činjenice iz privatnog života djeteta, treba imati na umu *Kodeks časti hrvatskih novinara* i voditi računa o dobrobiti i zaštiti dostojanstva djece. Naime, i takve objave mogu biti nekontrolirano proširene te izazvati neprimjereni reagiranje šire javnosti, čime se povećava rizik da će dijete biti izloženo dodatnim komentarima, što može biti štetno i uznemirujuće za dijete.

Zbog kršenja odredbi Zakona o elektroničkim medijima (ZEM) koje se odnose na zaštitu maloljetnika, Vijeće za elektroničke medije (VEM) je u 2024. izreklo ukupno 15 sankcija, od kojih 13 upozorenja i 2 opomene, što predstavlja smanjenje od 63 % u odnosu na prethodnu (2023.) godinu (41 sankcija).

Samo je jedna opomena vezana za otkrivanje identiteta maloljetnika: Centru za istraživačko novinarstvo Zadar izrečena je opomena radi kršenja članka 24. st. 5. Zakona o elektroničkim medijima u članku „Podnesena kaznena prijava protiv šefice Centra za socijalni rad Martine Čuljak Jovančević“, koji je objavljen 19. prosinca 2023. na elektroničkoj publikaciji zadarnews.hr, a u kojem je otkriven identitet maloljetne djece koja su predmet postupka pri Hrvatskom zavodu za socijalni rad, Područni ured Zadar.

132 <https://www.hnd.hr/honomihl-crnogorac-vs-dalmacija-news>

133 <https://www.hnd.hr/vozab-vs-turcin>

134 <https://dijete.hr/hr/priopcenje-pravobraniteljice-za-djecu-o-zastiti-privatnosti-djece-u-medijima/>

Prijave pravobraniteljici za djecu

Povrede **prava na privatnost djeteta u medijima** zabilježene su u **42 prijave** našem Uredu, koje su se odnosile na medijsko izvještavanje o slučajevima koji su uključivali djecu, a u kojima su objavljeni podaci pomoću kojih je moguće otkriti njihov identitet (primjerice, fotografije i snimke škole i/ili obiteljske kuće, iskazi djece svjedoka obiteljskog nasilja, izjave osoba bliskih djetetu - poput poznanika obitelji, djeda, bake, susjeda i sl.), zatim na objavu fotografija/snimaka djeteta bez suglasnosti roditelja, prikaz djeteta na način koji bi mogao narušiti njegov ugled i dostojanstvo, snimanje i fotografitiranje lokalnih političara s djecom u sklopu izbornih kampanja, snimanje priloga s djetetom u ranjivoj situaciji (npr. nakon pogibelji prijateljice), fotografitiranje djece političara na izlasku iz kuće i u automobilu, dijeljenje objave s Facebook stranice škole koja sadrži podatke o identitetu djece, objava snimke s maloljetnom djecom u fan zoni tijekom nogometne utakmice, korištenje neprimjerenih, pogrđnih izraza prilikom izvještavanja o slučajevima vršnjačkog nasilja među djecom, itd. Petnaest prijava su podnijeli roditelji, dvije su zaprimljene od institucija, jednu su podnijeli rođaci te 21 prijavu ostali građani, dok su tri prijave podnesene anonimno.

Nesporno je da mediji imaju istaknutu ulogu u formiranju stavova javnosti o događajima vezanim za nasilje među i nad djecom te promicanju svijesti o zaštiti prava i interesa djece. Primjerenim načinom izvještavanja o slučajevima nasilja među djecom i mladima mediji mogu imati važnu ulogu u suzbijanju budućih događaja nasilja. Primjerice, pohvalno je kada se mediji bave temom vršnjačkog nasilja na razini pojavnosti (što Ured pravobranitelja za djecu preporučuje) te ispituju stručnjake o uzrocima, oblicima, prevenciji i reakcijama društva na neprihvatljive oblike ponašanja djece. Takvi članci pojedinih medija su pažljivo pripremljeni te mogu biti korisni građanima, a pritom ne postoji rizik za kršenje bilo kojeg prava djece.

Međutim, velik broj prijava **povrede prava na privatnost i dostojanstvo djece u medijima** zaprimljen je nakon slučaja vršnjačkog nasilja i neodržavanja nastave u jednoj zagrebačkoj osnovnoj školi. U ovom slučaju radilo se o intenzivnim, svakodnevnim objavama informacija i komentiranju ovog slučaja u medijima, često praćeno neprimjerenim i pogrđnim izrazima (poput „problematican“ ili „mali zlostavljač“) za dijete koje je iskazivalo probleme u ponašanju. U nekoliko smo navrata¹³⁵ upozorili medije na ovakav neprihvatljiv senzacionalistički pristup te smo uputili apel¹³⁶ na urednike, novinare i predstavnike medija da se suzdrže od svakodnevnih i učestalih objava i širenja informacija u javnosti o ovoj konkretnoj situaciji u kojoj su bila ugrožena prava i dobrobit svih učenika škole. Naglasili smo i da je potrebno paziti na primjerenost rječnika te izbjegavati one riječi koje imaju pogrđno ili diskriminirajuće značenje. Ujedno smo pozvali dužnosnike, predstavnike tijela javne vlasti i sve druge osobe da se suzdrže od javnih istupa i komentiranja ove situacije, apelirajući na njihovu svijest o vlastitom utjecaju na njezin razvoj i ishode. Apel smo uputili, između ostalog, i glasnogovorniku Vlade RH, Hrvatskoj izvještajnoj novinskoj agenciji i Hrvatskom novinarskom društvu. Međutim, unatoč našem apelu, mediji su nastavili svakodnevno izvještavati o ovom slučaju, iznoseći detalje i nagađanja o zdravstvenom stanju djeteta i koristeći neprimjerene izraze.

Budući da su brojne medijske objave uključivale, između ostalog, fotografije i/ili snimke osnovne škole s neskrivenim nazivom škole te da su se na njima vidjeli i natpisi na prozorima na kojima je pisalo o kojem je razrednom odjeljenju riječ, smatramo da su time prekršene odredbe vezane uz zaštitu privatnosti djece sadržane u *Zakonu o medijima*, *Zakonu o elektroničkim medijima* i *Pravilniku o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima*, stoga smo Vijeću za elektroničke medije uputili preporuku da poduzme odgovarajuće mjere protiv medija koji su prekršili propise i povrijedili prava i interese djece. VEM je odgovorio kako su nakon provedenog stručnog nadzora i analize utvrdili da nema kršenja *Zakona o elektroničkim medijima* te da ne postoje uvjeti za pokretanje postupka po službenoj dužnosti.

135 <https://dijete.hr/hr/priopcenje-pravobraniteljice-za-djecu-povodom-medijskog-izvjestavanja-o-slucaju-vrsnjackog-nasilja-u-zagrebu/>

136 <https://dijete.hr/hr/apel-pravobraniteljice-za-djecu-u-vezi-medijskog-izvjestavanja-o-neodrzavanju-nastave-u-jednoj-zagrebačkoj-osnovnoj-skoli/>

Pored spomenutih prijava, početkom godine ponovno smo zabilježili **prijave roditelja i građana o fotografiranju, razgovorima i objavama snimaka bivšeg saborskog zastupnika s učenicima** osnovnih i srednjih škola na području Zagreba, Splitsko-dalmatinske, Šibensko-kninske i Krapinsko-zagorske županije. Ponovno smo uputili dopis MZOM-u s upozorenjem na nužnost zaštite djece i prostora odgojno-obrazovnih ustanova od ovakvog „političkog“ djelovanja pojedinaca, kao i na potrebu da škole budu prostor u kojem će učenici biti slobodni od takvih pritisaka. Odgovor MZOM-a nismo zaprimili ni nakon upućene požurnice.

S druge strane, Policijska uprava splitsko-dalmatinska izvijestila nas je o narušavanju javnog reda i mira od strane spomenutog bivšeg saborskog zastupnika i uzrokovanju neopravdanih sati učenika srednjih škola na području ove županije. Navode da je ovakvo javno okupljanje protivno zakonu, da su osobe mlade životne dobi (srednjoškolska populacija, među kojima su i maloljetnici) iskorištene za promicanje osobnih ciljeva, tj. da su na uznemiravajući i ponižavajući način učenici poticani da se natječu (izvođenjem sklekova u zamjenu za novac) radi osobne promocije spomenutog političara, čime je ujedno narušen javni red i mir. Tim više jer su sadržaji snimljeni na navedenim javnim okupljanjima na kojima se nalaze učenici objavljeni na profilu spomenutog političara na društvenim mrežama, što predstavlja prekršaj i kažnjivost sukladno *Zakonu o javnom okupljanju* i *Zakonu o prekršajima protiv javnog reda i mira*.

Bilježimo i prijavu **povrede privatnosti udomljene djece** nakon medijskih objava o smrti njihovog polubrata koji je ostao živjeti u biološkoj obitelji. Budući da su mediji objavili identitet njihovih bioloških roditelja, pravo na zaštitu privatnosti i dostojanstva povrijeđeno je ne samo djeci koja još uvijek žive s biološkim roditeljima, već i djeci koja su smještena kod udomitelja već niz godina i kojima je cjelokupno iskustvo traumatično samo po sebi. Snimanjem i objavom priloga u kojem su jasno objavljeni osobni podaci bioloških roditelja (ime i prezime, naziv mjesta i snimka kuće u kojoj žive, kao i objava snimke s djecom koja žive s njima), ozbiljno je narušena dobrobit djece koja se nalaze u nesretnim obiteljskim prilikama.

Postupali smo i u slučaju ravnateljice jedne osnovne škole koja je **na Facebook profilu škole**, povodom uništene školske imovine, javno objavila imena učenika te škole koji su zatečeni na mjestu nastale štete, a koji ju (prema navodima roditelja) nisu uzrokovali. Unatoč zahtjevu roditelja, ravnateljica nije htjela ukloniti objavu nekoliko dana nakon tog događaja, a objavu je ujedno na svojim mrežnim stranicama podijelila lokalna radio stanica, koja ju je također odbila ukloniti. Budući da ova objava sadrži podatke o identitetu djece, čime su ona javno prozvana i osramoćena, prijavu smo prosljedili nadležnom AEM-u/VEM-u na postupanje budući da radio postaja nije htjela ukloniti objavu. U svojem odgovoru AEM je naveo kako nije nadležan za postupanje u ovom slučaju budući da se spomenuta lokalna radio postaja ne nalazi u Upisniku pružatelja elektroničkih publikacija, kao i da je iz uvida u poveznicu dostavljenu u pritužbi vidljivo da imena djece optužene za devastiranje školskog dvorišta više nisu objavljena.

Također smo zatražili očitovanje od ravnateljice škole u vezi ovog slučaja budući da smatramo kako je objavom osobnih podataka učenika ravnateljica ugrozila njihovo pravo na privatnost te ih na neprimjeren način “pozvala na red”. Poruku o nedozvoljenom uništavanju školske imovine, odnosno općenito o neprimjerenom ponašanju u prostorima škole, potrebno je prenijeti učenicima (a i roditeljima) na primjereniji način (npr. putem roditeljskih sastanaka, u redovnoj komunikaciji s učenicima i roditeljima i sl.), a ne koristeći javni prostor za pozivanje na odgovornost. Istovremeno je potrebno imati na umu da se u okviru pravosudno-zaštitnih prava djetetova odgovornost u slučaju uništavanja fizičke imovine škole treba propitivati sukladno predviđenim protokolima i procedurama. Ravnateljica škole u svojem je odgovoru navela kako je njezina namjera pogrešno shvaćena, jer je prvenstveno htjela skrenuti pozornost na neprimjeren odnos prema školskoj imovini te da nije navela kako su spomenuti učenici krivi za njezino uništavanje. Naglasila je i kako ima privolu roditelja učenika za objavu imena i prezimena, fotografija i video zapisa na *Facebook* stranici i mrežnim stranicama škole te da je u međuvremenu uklonila spornu objavu, jer nije htjela „daljnji razvoj sukoba na stranici koja služi poticanju pozitivnih ponašanja i dijeljenju dobrih primjera iz prakse“.

U svim slučajevima u kojima su nam se obratili roditelji uputili smo ih u korake koje mogu poduzeti radi zaštite prava djeteta: obratiti se nakladniku i tražiti da se uklone podaci ili snimke djeteta, podnijeti prijavu VEM-u, a u težim slučajevima i državnom odvjetništvu, te pokrenuti privatnu tužbu, a ostali prijavitelji povrede prava na privatnost upućeni su u postojeće propise i načine zaštite privatnosti djeteta u medijima. U vezi zaštite privatnosti djeteta u medijima, u dva smo slučaja uputili upozorenje ili preporuku izravno medijima (Nova TV i Slobodna Dalmacija), a u pet slučajeva zatražili smo postupanje VEM-a.

U javnosti i dalje prevladava mišljenje kako pravobraniteljica za djecu može zabraniti i sankcionirati neprimjerene objave o djeci, međutim ona nije regulator u području medija, stoga nema ovlasti zaustaviti i spriječiti objave niti izricati sankcije. Medijima upućuje upozorenja i preporuke (bilo opće ili pojedinačne), a u pojedinim slučajevima nastoji potaknuti aktivnost nadležnih tijela (AEM/VEM, AZOP, itd.). Unatoč poboljšanju zakonskog okvira u elektroničkim medijima, i dalje upozoravamo na nužnost intenzivnijeg praćenja njegove provedbe i dosljednog kažnjavanja kršenja propisa. Isto tako, preporučamo suzdržavanje od izvještavanja o konkretnim slučajevima nasilja budući da to često dovodi do rizika daljnjeg kršenja prava djeteta žrtve, ali i ugrožavanja djeteta počinitelja nasilja, čak i uz zaštitu njihovog identiteta. Čak i kada se medijima izravno obrate osobe bliske djetetu (roditelji, rodbina, susjedi, učitelji/nastavnici, ravnatelj škola, i sl.), medijima preporučamo da svaki slučaj prije objave dobro provjere i procijene je li objava u interesu djeteta, uz obvezno izbjegavanje otkrivanja identiteta, kako se objavom ne bi dodatno ugrozilo djecu žrtve i svjedoke, kao i da se ne potiče daljnje nasilje i „osveta“ nad počiniteljem. Nažalost, javnost ponekad smatra kako počinitelje nasilja (bilo djecu ili odrasle) treba kazniti „ocrnjivanjem“ u medijima, pozivanjem na linč (i time zapravo na dodatno nasilje), što dovodi do polariziranja društva u odabiru jedne ili druge strane u situaciji koja upućuje na postojeće probleme na razini pojedinog sustava.

Zaštita djece od potencijalno štetnih sadržaja u medijima

Htio bih da ima manje krvi da mogu uopće gledati, i da se ne moraju kupiti programi da bih mogao gledati neku seriju.

Poruka djece

Propisi iz područja (elektroničkih) medija potencijalno štetne sadržaje najčešće definiraju kao sadržaje koji mogu naštetiti fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju maloljetnika. Drugim riječima, to su sadržaji koji mogu uznemiriti i prestrašiti dijete, koji su neprimjereni njegovoj dobi, koji ga mogu navesti na opasna i štetna ponašanja te ga izložiti rizicima i opasnostima. Nakladnici su stoga pozvani voditi računa da se sadržaji koji nisu primjereni za djecu **označe na propisani način** (dobnim oznakama i tekstualnim/zvučnim upozorenjem). Istovremeno, sadržaji namijenjeni djeci trebaju biti pedagoški i razvojno primjereni, odražavati vrijednosti ljudskih i dječjih prava te u tom smislu ne smiju, primjerice, poticati na nasilje, govor mržnje i/ili diskriminaciju bilo koje društvene grupe, niti izlagati djecu predrasudama, netrpeljivosti i osuđivanju ljudi zbog boje kože, vjere, porijekla, seksualne orijentacije ili sl. – tim više jer se djecu i mlade na taj način uči nesnošljivosti, a i zbog toga što neke od njih može navesti da se osjećaju odbačenima i isključenima.

Prilikom određivanja **dobnih oznaka sadržaja za djecu**, nerijetko se nailazi na teškoće jer je djetinjstvo vrijeme intenzivnoga razvoja pa su oznake u vidu dužih dobnih intervala često neprecizne. Osim toga, valja uzeti u obzir i izrazite individualne razlike koje su uvjetovane i brojnim kulturološkim, obiteljskim i drugim čimbenicima te je u konačnici na roditelju odluka je li neki sadržaj prikladan njihovom djetetu. U prijavama koje zaprima naš Ured primjećujemo da roditelji smatraju da uz pojedine sadržaje za djecu (primjerice, knjige, slikovnice, audio i video materijale, videoigre, a osobito sadržaje na internetu) treba biti preciznije naznačeno kojoj su dobi primjereni budući da postojeće oznake nerijetko nisu dovoljno diferencirane. Roditeljima svakako treba dati više informacija o sadržaju, uz posebno upozorenje na prizore koji bi mogli uznemiriti osjetljiviju djecu (npr. nesreće i razaranja, smrt bliske osobe, stradanje ljudi i životinja, vršnjačko nasilje i sl.).

Također je nužno pronaći učinkovitije načine za kontrolu neprimjerenog sadržaja i ograničavanje njegove dostupnosti djeci, posebno kada je riječ o pornografiji, pedofiliji i nasilju, na što trajno upozoravamo nadležna tijela. Ujedno već godinama ističemo kako roditelji i učitelji trebaju pomoć u preuzimanju svojeg dijela odgovornosti u odgojno-obrazovnom procesu odgoja djece, zaštiti djece od potencijalnih opasnosti te upućivanju u to kako se i sama mogu zaštititi, bilo u fizičkom ili virtualnom svijetu. U tom procesu učenja potreban je i jasan stav društva o nedopustivosti nasilja, pedofilije i iskorištavanja djece u pornografske svrhe te pravovremena i odgovarajuća reakcija kada se takvi slučajevi dogode.

S druge strane, primjećujemo i da pojedini roditelji imaju potrebu zaštititi dijete od baš svih sadržaja koje smatraju neprimjerenim, zaboravljajući da se djetetove sposobnosti kritičkog vrednovanja i razumijevanja sadržaja povećavaju tijekom njegova odrastanja i razvoja. Oni mu, u skladu s njegovom dobi i zrelosti, trebaju omogućiti sve više samostalnosti u odabiru sadržaja koji ih zanimaju pomažući mu pri tome da razumije i kritički se odnosi prema tim sadržajima.

Zbog nedostatka vizualne oznake/upozorenja na neprimjereni medijski sadržaj za maloljetnike, VEM je u 2024. izrekao četiri upozorenja. Dva upozorenja dobila je Hrvatska radiotelevizija: jedno zbog emitiranja spota o sigurnosti u prometu na kanalu HTV1 u sklopu emisije „Dobro jutro, Hrvatska“, a koji sadrži uznemirujuće scene bez prethodnog upozorenja, zajedno s uputama o označavanju uznemirujućih sadržaja. Drugo se upozorenje odnosilo na dokumentarnu seriju „Partija“, koja je prikazana na kanalu HTV1 bez odgovarajućeg upozorenja grafičke oznake da je riječ o sadržaju za koji je vjerojatno da bi mogao narušiti fizički, mentalni i moralni razvoj maloljetnika.

Nakladniku Z1 Televizija d.o.o. izrečeno je upozorenje radi emitiranja filma „Četverored“ na kanalu Z1 bez poruke upozorenja i grafičke oznake, odnosno radi kršenja članka 24. st. 3. ZEM-a i članka 24. st. 3. Pravilnika o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima.

Nakladnik Sjever sjeverozapad d.o.o. dobio je upozorenje u vezi emitiranja više emisija „Vrata sudbine“ tijekom kolovoza 2024. na kanalu Televizija Zapad, a kojima nije prethodila zvučna i tekstualna poruka „Sadržaj koji slijedi nije primjeren za osobe mlade od 18 godina“.

Pored navedenog, VEM je izrekao devet sankcija (osam upozorenja i jednu opomenu) pružateljima medijskih usluga (Antena Zagreb d.o.o., RTL Hrvatska d.o.o., Index Promocija d.o.o., Hrvatska radiotelevizija – Drugi program Hrvatskog radija, Hrvatski telekom d.d., Nova TV d.d. i 24 sata d.o.o.) u kategoriji oglašavanja igara na sreću zbog sljedećih razloga: emitiranja audiovizualne komercijalne komunikacije za automat klubove, (online) casina i kladionice u kojima je korišten glas medijski poznate osobe, oglasa koji ne sadrže odgovarajuće vizualno upozorenje i poruku o postojanju rizika razvijanja ovisnosti ili su emitirani s promotivnom porukom da se radi o igri na sreću u kojoj nema rizika od financijskog gubitka te objave članaka čije poveznice vode na nelegalne kladionice koje nemaju prethodno odobrenje nadležnog Ministarstva financija.

Naš je Ured tijekom 2024. zaprimio **34 prijave koje su se odnosile na potencijalno štetne sadržaje u medijima**: od reklama kladionica, automat klubova i casina na televiziji u vrijeme kada ih mogu vidjeti i čuti maloljetnici, pornografskih sadržaja (oglasa) u tiskanom i elektroničkim medijima do najava (plakata) predstava i izložbi čiji se sadržaj može smatrati neprimjerenim za djecu na lokacijama gdje ih lako mogu vidjeti djeca te sadržaja samih predstava čiju su publiku činila djeca. Neke od prijava odnosile su se na najavu i emitiranje serija i filmova koji sadrže elemente nasilja, kriminala i/ili nemoralnog sadržaja na televiziji u terminima kada ih djeca mogu vidjeti, zatim na prijenos natjecanja Eurosonga na kojem su određeni izvođači (natjecatelji) imali neprimjerene scenske nastupe, kao i na dječje glazbene (video) spotove u kojima se promoviraju društvene mreže. Bavili smo se i prigovorima na tekstove pjesama pojedinih glazbenika koji sadrže poruke o korištenju opojnih sredstava, diskriminaciji i seksualnom iskorištavanju žena te sličnim sadržajima neprimjerenim za maloljetnike, kao i prigovorima na reklame u kojima su djeca prikazana u ranjivom kontekstu (npr. na toaletu) i mogućem negativnom svjetlu (bacanje cigle i kamena s namjerom razbijanja nevidljive prepreke između djece).

U nekoliko navrata obratili smo se VEM-u po pitanju neprimjerenih sadržaja na televiziji, ističući da se sporni (primjerice, pornografski, opasni, nasilni i sl.) sadržaji koji mogu imati štetan utjecaj na fizički, mentalni ili moralni razvoj maloljetnika ne bi smjeli prikazivati na televiziji bez vizualnog simbola s oznakom 18 i zvučnog i/ili tekstualnog upozorenja neposredno prije njihova emitiranja („Sadržaj koji slijedi nije primjeren za maloljetnike mlađe od 18 godina.“), odnosno da bi se takvi sadržaji eventualno mogli prikazati tek nakon 23 sata, sukladno važećoj zakonskoj regulativi. Međutim, VEM je u svojim odgovorima uglavnom navodio kako u predmetnim slučajevima smatra da nema kršenja *Zakona o elektroničkim medijima*, a za neke slučajeve nismo zaprimili nikakav odgovor (primjerice, vezano za prigovor na prijenos Eurosonga).

Tijekom 2024. bilježimo i prijave u vezi nedostatka zaštite djece od **neprimjerenog sadržaja pojedinih književnih žanrova**, poput sve popularnijeg žanra književne fikcije poznatog pod nazivom *dark romanca*, u kojemu se kao teme pojavljuju nasilna pornografija, pedofilija i nasilje nad ženama. Ministarstvu kulture i medija predložili smo da se nakladnici zakonski obvežu na označavanje sličnih sadržaja koji nisu primjereni za djecu, primjerice upozorenjem na vanjskim koricama knjige i/ili dobnim oznakama. Ujedno smo predložili poboljšanje postojećeg zakonodavnog okvira u definiranju učinkovitijih načina za kontrolu neprimjerenog sadržaja i ograničavanje njegove dostupnosti djeci, na što trajno upozoravamo nadležna tijela. Odgovor MKM-a nismo zaprimili.

Isto tako, bilježimo i pritužbe građana na **filmove koji se prikazuju u kinima**, a čiji su sadržaji neprimjereni za djecu i mlade. Unatoč poboljšanju zakonskih propisa, prvenstveno *Zakona o audiovizualnim djelatnostima* (NN 61/18, 114/22) i *Pravilnika o kategorizaciji audiovizualnih djela* (NN 40/21), koji su obvezali distributere na kategorizaciju audiovizualnih djela koja mogu naštetiti fizičkom, mentalnom ili moralnom razvoju djece i mladih, još uvijek nisu predviđene niti regulirane situacije u kojima bi, primjerice, roditelj svjesno izložio svoje dijete nekom izrazito nasilnom i zastrašujućem sadržaju u kinu. U postojećim propisima, u odnosu na filmove koji se prikazuju u kinu, obveza je kinoprikazivača da upozore javnost na potencijalnu štetnost koju bi za djecu moglo imati izlaganje određenim filmovima, no krajnja odgovornost za to hoće li dijete gledati neki sadržaj stavljena je na roditelja. Kinoprikazivači ujedno upozoravaju na to da nemaju mogućnost spriječiti ulazak u dvoranu, primjerice, osoba mlađih od 15 godina koje imaju ulaznicu za film s dobnom oznakom 15, jer nije jasno definirano tko je nadležan kontrolirati postupanja kina u vezi s osiguranjem zaštite djece od štetnih sadržaja,

Budući da nisu svi roditelji svjesni rizika od izloženosti djece štetnim sadržajima, smatramo da je **nužno povećati razinu medijske pismenosti** općenito u društvu, primjerice kroz programe za roditelje u lokalnoj zajednici, medije i kampanje. Mišljenja smo da je jedna od mogućnosti razvijati „politiku kina“ koja će biti usmjerena na djecu (npr. povećati informiranje roditelja o tome koji su filmovi namijenjeni djeci određene dobi, koji za tzv. obiteljsko gledanje, koji se ne preporučuju djeci predškolske dobi iako nemaju dobnu oznaku i sl.).

S tim u vezi, obratili smo se Hrvatskom audiovizualnom centru (HAVC) s preporukom za unaprjeđenje postojećeg zakonskog okvira u području audiovizualnih djelatnosti na način da se jasno definira obveza kinoprikazivača da prilikom prodaje ulaznica maloljetnicima vode računa o tome je li određeni film primjeren njihovoj dobi, kao i da upozore roditelje koji dolaze s djecom u kino na dobnu oznaku kategorije koja je određena za pojedini film čiji bi sadržaj vjerojatno mogao ugroziti fizički, mentalni ili moralni razvoj djece i mladih. Dok do spomenutog unaprjeđenja ne dođe, predložili smo da se potiče profesionalno odgovorno ponašanje djelatnika kina po pitanju zaštite prava i dobrobiti djece na temelju načela UN-ove *Konvencije o pravima djeteta*. Odgovor HAVC-a nismo dobili.

Medijski propisi

Nacionalni plan razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2027. godine i Akcijski plan razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2024. godine – Ministarstvo kulture i medija (MKM) uspješno provodi i podržava niz programa usmjerenih na unaprjeđenje zaštite prava i interesa djece u području kulture i medija, poput *Rođeni za čitanje* i *Ruksak (pun) kulture* te ujedno pruža podršku programima koji

omogućuju pristup i dostupnost kulturnih sadržaja za osobe s invaliditetom i djecu i mlade s teškoćama u razvoju.

U sklopu Nacionalnog plana razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2027. godine i Akcijskog plana razvoja kulture i medija za razdoblje od 2023. do 2024. godine provode se razne aktivnosti, poput podrške poticanju sudjelovanja u kulturi i razvoju publike (s naglaskom na programe namijenjene djeci i mladima, uključujući poticanje suradnje kulturnih ustanova i umjetničkih organizacija s osnovnim i srednjim školama). Od konkretnih aktivnosti koje su u potpunosti namijenjene djeci izdvajaju se *Poziv za predlaganje umjetničko-edukativnih programa i/ili radionica za „Ruksak (pun) kulture“* te programi i sadržaji unutar Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija iz kategorije *Poticanje kvalitetnih programa za djecu i mlade*.

U programu *Ruksak (pun) kulture* dosad je sudjelovalo 16 169 djece i mladih, uključujući i *Otočni ruksak* koji MKM provodi uz financijsku podršku Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU. Zanimljiv je podatak da su se 74 odabrana umjetnička programa koje provode profesionalni umjetnici provodila u 357 dječjih vrtića, osnovnih, srednjih škola i centara. Na otocima su izvedena još 84 umjetnička programa.

U sklopu Nacionalnog programa poticanja čitanja djeci od najranije dobi *„Rođeni za čitanje“* tiskane su prve dvije slikovnice: *Bebe su super* za djecu od 6 mjeseci do 1,5 godina starosti i *Moj medo* namijenjen djeci od 1,5 do 3 godine starosti. U 2024. u realizaciji ovog programa aktivno je bilo uključeno 80 % pedijatara u pedijatrijskim ordinacijama primarne zaštite. Tiskana je i treća slikovnica *Što sve moram napraviti* (36 000 komada) za djecu u dobi od 3 do 5 godina, koja će biti dostavljena pedijatrima tijekom 2025. godine.

U razdoblju od 2023. do 2030. godine u sklopu ovog programa nastaviti će se promicati čitanje od najranije dobi na nacionalnoj razini, s fokusom na predškolsku djecu kao čitatelje i uz aktivnu ulogu pedijatara i podršku knjižničara i odgojitelja s ciljem razvoja čitateljske pismenosti u RH.

MKM smatra kako postoji značajan prostor za unaprjeđenje meduresorne suradnje, posebno na sjecištu kulture i mentalnog zdravlja. Ističu važnost integracije kulturnih aktivnosti u sustave podrške mentalnom zdravlju, s obzirom na to da su djeca i mladi izrazito pogođeni izazovima u tom području. Povezivanje kulturnih inicijativa s programima psihosocijalne podrške moglo bi značajno doprinijeti njihovom emocionalnom i socijalnom razvoju. Ujedno je MKM od veljače 2024. uključen u radnu skupinu koja se bavi temom „Kultura i zdravlje“ na razini EU-a.

Pravo na pristup kvalitetnim sadržajima i druga medijska prava

Kontinuirano ističemo važnost dječjega sudjelovanja u donošenju odluka o odabiru i produkciji sadržaja namijenjenih djeci, kao i potrebu da se svi programi za djecu prilagode djeci s teškoćama u razvoju (poglavito s osjetilnim teškoćama) te da se uzmu u obzir potrebe djece pripadnika nacionalnih manjina za sadržajima na njihovom materinskom jeziku. Sadržaji namijenjeni djeci trebaju biti ne samo kvalitetni i primjereni različitim dobnim skupinama, već i oblikovani prema potrebama djece budući da doprinose razvoju djece u jezičnom, socijalnom i emocionalnom području, kao i u području očuvanja i zaštite zdravlja, sigurnosti i dobrobiti djece.

U okviru Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija u kategoriji „Poticanje kvalitetnih programa za djecu i mlade kojima je cilj promicanje njihove dobrobiti“ AEM je u 2024. godini dodijelio sredstva u iznosu od 346,057.80 EUR (u 2023. godini 395.185,30 EUR). Od toga radijski nakladnici dobili su 176.769,62 EUR, televizijski 95.642,52 EUR, a neprofitni 51.783,46 EUR.

Sadržaji za djecu na Hrvatskoj radioteleviziji

Na godišnjoj razini ujedno pratimo sadržaje za djecu koji se emitiraju na Hrvatskoj televiziji (HTV) i Hrvatskome radiju (HR), s fokusom na sudjelovanje djece u takvim emisijama, sadržaje za djecu na jezicima nacionalnih manjina te prilagodbu sadržaja za djecu s oštećenjem vida ili sluha. U sklopu usluga javnoga servisa HRT-a, *Zakonom o Hrvatskoj radioteleviziji* propisane su obveze koje se odnose na proizvodnju i objavljivanje sadržaja za različite dobne skupine djece, od predškolske i rane školske do adolescentske dobi. Obveze HRT-a definirane su i *Ugovorom Vlade RH s HRT-om* za razdoblje od 1. siječnja 2023. do 31. prosinca 2027.

U 2024. godini HRT je na svojim televizijskim i radijskim programskim kanalima emitirao 200 410 minuta programa za djecu i mlade. Od toga je najveći dio (78,14 %) objavljen na televizijskom programu, ponajviše na kanalima HTV 2 i HTV3. Po programskoj vrsti/žanru najviše je emitiran igrani program (animirani program za djecu, igrano-dokumentarni, igrani film i sl.) te obrazovni (predškolsko i školsko obrazovanje, mozaični program za djecu, odgojno-obrazovni program, itd.). Za gluha i nagluha djecu titlovima je prilagođeno 9 738 emisija (102 653 minute), a prijevodom na hrvatski znakovni jezik prilagođene su 62 emisije (590 minuta). Za slijepu i slabovidnu djecu i mlade izradom audioopisivanja prilagođeno je 48 emisija (729 minuta).¹³⁷ S obzirom na ukupan broj emitiranih programskih sadržaja (emisija) za djecu i mlade, gluha i nagluha djeca i mladi mogli su pratiti gotovo 90 % programskih sadržaja (emisija).

Među sadržajima prilagođenima na jezicima nacionalnih manjina – *romani chib* i bajaški jezik – nalaze se samo tri emisije za djecu¹³⁸, s ukupno 30 epizoda na svakom od spomenutih jezika koje su dostupne samo na *webu*. U sklopu multinacionalnog programa *Prizma* (HRT - HTV1) koji je posvećen općenito nacionalnim manjinama u Republici Hrvatskoj obrađuju se, između ostalog, teme vezane za obrazovanje na manjinskim jezicima, izdavaštvo na manjinskim jezicima te očuvanje manjinskog identiteta. Radijska emisija posvećena nacionalnim manjinama *Multikultura* (HRT – HR1) u 2024. govorila je o temama koje se odnose na djecu i mlade, poput učenja materinskog jezika u odgojno-obrazovnom sustavu po modelima A, B i C, dječje opere *Brundibar*, časopisa za djecu Srpskog kulturnog društva Prosvjeta *Bijela pčela*, učenja češkog jezika i kulture u Češkom narodnom domu – Češkoj besedi u Zagrebu, ljetnim školama nacionalnih manjina, folkloru i mladih, itd. Teme iz života djece pripadnika nacionalnih manjina u 2024. godini popratile su samo dvije regionalne radijske postaje u sklopu svojih redovnih dnevnih programa i emisija¹³⁹.

Ukupna sredstva utrošena u proizvodnju programa za djecu i mlade na HRT-u u 2024. iznose 390.544,00 EUR, što je manje u odnosu na 2023. godinu.¹⁴⁰ Zabilježen je i značajan pad ukupnih investicija u program za djecu i mlade koji za 2024. iznosi 782.879,00 EUR, odnosno 3,53 % ukupnih ulaganja HRT-a.¹⁴¹

Najviše televizijskih sadržaja ponovno je namijenjeno predškolskoj i ranoj školskoj dobi (prva četiri razreda OŠ) dok je za stariju školsku djecu i adolescentsku dob dostupno svega tri emisije. Među njima se nalaze *Sram*, hrvatska adaptacija norveške igrane serije za mlade koja na autentičan način progovara o životu adolescenata, zatim internetska platforma za mlade *Meeting* (YouTube, Instagram, Facebook, TikTok), internetsko-multimedijski projekt HRT-a zamišljen kao mjesto koje potiče kritičko razmišljanje i koji promovira brigu za mentalno zdravlje, pravo na različitost i međusobno poštovanje te *(Re)kreativac*, dokumentarno-obrazovna emisija koja se prikazuje na kanalu HRT Int. Nacionalna radijska postaja HRT – HR1 nastavila je s emitiranjem emisije *U trendingu*, namijenjene starijoj osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj dobi, u kojoj djeca sudjeluju kao voditelji i gosti. Od ostalih radijskih emisija u kojima aktivno sudjeluju djeca izdvajaju se *Čičak* i *Pet za pet* (za osnovnoškolsku dob) te *Mudrice* (za predškolsku dob). S provedbom je nastavio i EU projekt Hrvatskog radija *Glas mladih*, koji obrađuje EU teme u suradnji s Europskim parlamentom, a održane su i tri tribine pod istim nazivom posvećene izborima za Europski parlament koji su

137 U 2023. godini za gluha i nagluha djecu i mlade titlovima bilo je prilagođeno 5 770 emisija (56 888 minuta), a prijevodom na hrvatski znakovni jezik prilagođeno je 79 emisija (695 minuta). Izradom audioopisivanja ukupno 51 emisija (416 minuta) prilagođeno je za slijepu i slabovidnu djecu i mlade.

138 *Jojo* i *prijevozna sredstva*, *Jojo i brojevi* te *Jojo i lijepe riječi*

139 Radio Knin i Radio Split

140 U 2023. godini ukupna sredstva utrošena u ovu namjenu iznosila su 427.908 EUR.

141 U 2023. uložen je iznos od 2.000.532,00 EUR, odnosno 10,26 % ukupnih ulaganja.

održani u 2024. godini. Također, rubrika *Od nule do kule* emisije *Drugi dio dana* (namijenjena mladima od 15 do 30 godina) nastavila je ugošćivati mlade poduzetnike, kreativce, studente, sportaše i dr.

Sve emisije domaće proizvodnje za djecu i mlade dostupne su na nelinearnim platformama: HRTi, aplikaciji i web portalu *Juhuhu* te YouTube kanalima (*Juhuhu* i *SOS Matematika*), a za svaku novu seriju izrađuje se i računalna igra. Među njima se izdvaja multiplatformna serija za mlade *Meeting*, koja se objavljuje samo nelinearno budući da je namijenjena „generaciji Z“ koja ne prati televizijski program na klasičan način, već je njihov glavni medij internet. Prva sezona bavila se temom romantičnih veza u adolescentskoj dobi, a druga sezona emitirana je pod nazivom „*Sramim se...*“, baveći se temama koje intrigiraju i određuju mlade u njihovom formativnom razdoblju. Ova se serija se objavljuje na YouTube kanalu te na društvenim mrežama *Facebook*, *Instagram* i *TikTok*.

Pozdravljamo HRT-ovu praksu sudjelovanja djece u stvaranju programa za djecu i mlade (s tendencijom da to ne uključuje u najvećoj mjeri sinkronizaciju stranih programskih sadržaja) te pozivamo na daljnji razvoj i aktivno uključivanje djece i mladih u kreiranje i izvođenje sadržaja namijenjenog njima, koji će se baviti važnim pitanjima odrastanja, identiteta, komuniciranja mladih s okolinom, omogućujući im da sami postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima.

Razvoj nelinearnih programskih usluga dobar je odgovor na današnje navike djece i mladih koji provode više vremena na internetu nego gledajući televiziju, no pritom je svakako bitno voditi računa o njihovoj sigurnosti u digitalnom svijetu, kao i promovirati aktivnosti izvan ekrana koje doprinose razvoju socijalne i emocionalne inteligencije.

I dalje je potrebno pružiti veći broj sadržaja namijenjenih djeci i mladima pripadnicima nacionalnih manjina na njihovim materinskim jezicima (na linearnim i nelinearnim platformama), kao i sadržaja za djecu starije školske dobi.

Dječje stvaralaštvo u medijima

U svakoj prilici ističemo važnost sudjelovanja djece u stvaranju medijskih sadržaja i potičemo ulaganja u osposobljavanje djece za aktivno sudjelovanje u učeničkim časopisima/portanima, školskim i izvanškolskim dječjim filmskim klubovima, i sl. Pritom su dragocjene i smotre i festivali na kojima djeca predstavljaju svoje medijske radove pa je tako i u 2024. godini Ured bio partner **16. Festivala prava djece**, koji je u organizaciji Udruge za promicanje stvaralaštva i jednakih mogućnosti Alternator održan od 16. listopada do 21. studenog 2024. Ove je godine tema Festivala bila „Sigurni & pametni u digitalnom svijetu!“, s fokusom na prilagođenost digitalnog svijeta djeci i mladima. Učenici iz 411 škola, učeničkih domova i centara za obrazovanje sudjelovali su u filmsko-edukativnim programima, projekcijama dječjeg filmskog stvaralaštva, radionicama i panel raspravama na ovu važnu temu.¹⁴²

Medijska pismenost

U okviru *Nacionalnog plana za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine*, Posebnog cilja 4: *Sustavna podrška djeci u digitalnom okruženju*, Mjere 1. *Poticanje preventivnih programa odgojno-obrazovnom sustavu usmjerenih na medijsku pismenost*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih (MZOM) potiče razvoj školskih preventivnih programa putem *Javnog poziva za financiranje preventivnih projekata osnovnih srednjih škola te učeničkih domova*. Prema zadnjim dostupnim informacijama¹⁴³, u 2022./2023. školskoj godini financirano je 186 preventivnih projekata, od čega je 11 projekata bilo usmjereno medijskoj pismenosti, u sklopu kojih je 850 djece educirano o medijskoj pismenosti u odgojno-obrazovnom sustavu. Svrha ove mjere jest osvještavanje važnosti medijske pismenosti kod djece kako bi se razvijale vještine potrebne za sigurno učinkovito korištenje suvremenih tehnologija digitalnih sadržaja.

142 Više informacija o 16. Festivalu prava djece u poglavlju *Skupovi i događanja u organizaciji Ureda pravobranitelja za djecu*.

143 <https://mrosop.gov.hr/pristup-informacijama-16/strategije-planovi-programi-izvjesca-statistika/nacionalni-planovi/12135>

Važnost uključivanja medijske i informacijske pismenosti u školske kurikulume od ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te u skladu s razvojnom fazom djece prepoznala je i Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), čije je Vijeće u prosincu 2024. usvojilo preporuke¹⁴⁴ za jačanje integriteta informacija i uklanjanje prijetnji koje predstavljaju manipulacije informacijama u zemljama s demokratskim upravljanjem i slobodom mišljenja i izražavanja. U njima se pozivaju države članice Europske unije i OECD-a na razmatranje mjera kojima se osigurava privatnost, sigurnost i zaštita djece u okviru digitalnih usluga te provedbu inicijativa za promicanje odgovarajuće upotrebe internetskih informacijskih platformi za djecu.

Ured pravobranitelja za djecu se već niz godina zalaže za razvoj medijske pismenosti djece, roditelja i odgojitelja/učitelja kako bi se djeci omogućio siguran pristup korištenju medija u skladu s njihovom dobi i na način koji im ne šteti, već podupire njihov razvoj. Pritom programi razvoja medijske pismenosti trebaju omogućiti djeci razumijevanje načina funkcioniranja medija, kritički pristup medijskim sadržajima, stjecanje vještina digitalne pismenosti te osposobljavanje za korištenje i vlastito stvaranje pozitivnih sadržaja u medijima. U tome veliku ulogu imaju ne samo odgojno-obrazovne institucije, već i državna tijela, mediji i institucije u kulturi koje mogu doprinijeti zaštiti djece, proizvoditi kvalitetne kulturne sadržaje, educirati svoje korisnike, štiti njihove osobne podatke te suzbijati negativne, nasilne sadržaje i govor mržnje.

Neformalno medijsko obrazovanje također doprinosi većoj medijskoj pismenosti djece, mladih i roditelja, u čemu značajnu ulogu imaju školska i izvanškolska novinarska, radijska i filmska udruženja i klubovi te smotre i festivali dječjeg medijskog stvaralaštva. Jedan od značajnijih projekata u području medijskog obrazovanja svakako su **Dani medijske pismenosti**, koji se od 2018. održavaju svake godine, u organizaciji Agencije za elektroničke medije i Ureda UNICEF-a za Hrvatsku. U 2024. održani su 7. Dani medijske pismenosti od 22. do 28. travnja, s fokusom na razvoj kritičkog razmišljanja, obrazovanje o umjetnoj inteligenciji i medijsku pismenost mladih u kontekstu superizborne godine. Više od 460 osnovnih i srednjih škola i vrtića uključilo se u ovu manifestaciju, a kao rezultat održanih predavanja, radionica, okruglih stolova, filmskih projekcija i ostalih događanja objavljeni su korisni obrazovni materijali: kvizovi o političkim ideologijama, priručnik "Umjetna inteligencija u obrazovanju" i edukativni video o umjetnoj inteligenciji i alatima (kao što je *ChatGPT*) namijenjen učenicima viših razreda osnovne škole i srednjoškolcima.¹⁴⁵

Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu (DKMK) također provodi veliki broj programa medijske pismenosti u formatima zanimljivim i pristupačnim djeci, mladima, odgojno-obrazovnim djelatnicima i roditeljima. Njihove su edukacije tijekom 2024. godine obuhvatile 1 137 djece, 1 140 mladih te 2 141 roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika na teme vezane za medije i emocije, uzore iz digitalnog svijeta, oglašavanje i stereotipne prikaze ljepote na društvenim mrežama, videoigre, pretraživanje interneta i dezinformacije, elektroničko nasilje, umjetnu inteligenciju i dr.

Kao primjer inovativnog modela educiranja o medijskoj pismenosti u 2024. ističe se kazališna predstava „Game Over“ koju je osmislio DKMK u sklopu projekta „Osvijesti – reagiraj – e-nasilje ne ignoriraj!“. Na pristupačan, zanimljiv i provokativan način, kroz priču dvoje srednjoškolaca ova predstava istražuje tamne strane društvenih mreža poput TikToka, Instagrama, Snapchata i BeReala, s naglaskom na rizike i moguće kobne posljedice sextinga i sextortiona.

DKMK je ujedno jedan od osnivača mreža edukatora za područje medijske pismenosti *Mreža TeaMLit*, koja okuplja 75 članova iz više od 20 zemalja, u sklopu koje je kreirana *online* edukacija u pet modula za odgojno-obrazovne djelatnike kao pomoć u procesu implementacije medijske pismenosti u nastavni proces.¹⁴⁶

144 <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0505>

145 <https://www.medijskapismenost.hr/dani-medijske-pismenosti-2024/>

146 https://academy.media-and-learning.eu/p/teamlit_hrvatski

Ured pravobranitelja za djecu sudjelovao je na dodjeli nagrade *Medijski Sokrat*, koju DKMK dodjeljuje odgojno-obrazovnim djelatnicima za aktivnosti održane u školskoj godini 2023./2024. u vrtićima i školama, s ciljem medijskog odgajanja djece od najranije dobi. Ova nagrada poticaj je svim odgojno-obrazovnim djelatnicima diljem Hrvatske da i sami razvijaju programe medijske pismenosti za svoje učenike.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Izbjegavati senzacionalističke napise i otkrivanje privatnih (intimnih) informacija o djetetu, štiteći tako djetetovo dostojanstvo.
- Ne objavljevati snimke nasilja i sukoba među i nad maloljetnicima.
- Prikriti identitet djeteta prilikom medijskog izvještavanja na način da se prema objavljenim podacima on ne može nikako otkriti (bez inicijala imena i prezimena, fotografija i snimaka obiteljske kuće, vrtića ili škole koju dijete pohađa, razgovora sa osobama bliskim djetetu, i sl.).
- Promisliti o mogućoj štetnosti za dijete prije objave medijskog sadržaja koji uključuje (izravno ili neizravno) dijete ili djecu te procijeniti može li ono ugroziti ili osramotiti dijete, naštetiti mu i/ili ugroziti njegovu privatnost.
- Razvijati profesionalne standarde (kodeks) ponašanja prema djeci pri izvještavanju o djeci i izravnom komuniciranju s njima.
- Provoditi kampanje i slične aktivnosti informiranja roditelja o važnosti izbora sadržaja za djecu, kao i o potrebi zaštite privatnosti vlastite djece prilikom objava na društvenim mrežama i izravnog komuniciranja s medijima.
- Poticati aktivno dječje sudjelovanje u kreiranju medijskog sadržaja namijenjenog njima.
- Osigurati veći broj medijskih sadržaja namijenjenih djeci i mladima pripadnicima nacionalnih manjina na njihovim materinskim jezicima (na linearnim i nelinearnim platformama), prilagođenih sadržaja za djecu sa senzornim teškoćama, kao i sadržaja za djecu starije školske dobi.

4.5 Djeca u digitalnom okruženju

Praćenje ostvarivanja prava djece u digitalnom okruženju obuhvaća različita područja: od jednake dostupnosti interneta djeci, različitih oblika nasilja na internetu, sadržaja štetnih za djecu na internetu, zloupotrebe osobnih podataka i povrede privatnosti djece, uporabe umjetne inteligencije te rizika za zdravlje djeteta. Kako digitalno okruženje zahvaća gotovo sva navedena područja života djeteta, ovu problematiku spominjemo i u drugim dijelovima Izviješća.

Ostvarivanje prava djece u digitalnom okruženju pratili smo kroz kontakte s djecom, međunarodne i nacionalne propise i dokumente koji se odnose na ovo područje, pojedinačna obraćanja roditelja i stručnjaka, medije, izvješća državnih institucija i nevladinih udruga te sudjelovanja na stručnim skupovima i sastancima.

Sudjelovali smo u radnoj skupini Europske komisije (EK) „Sigurniji internet za djecu“ i radnoj skupini za izradu *Nacionalnog programa za djecu i mlade u digitalnom okruženju za razdoblje od 2024.-2026. godine*. Koordinatori smo za prikupljanje podataka za portal EK *Better Internet kids* (BIK) te smo i ove godine dostavili podatke prikupljene od više institucija za ažuriranje mape BIK portala za RH. Sudjelujemo u radu Povjerenstva za etičnu primjenu digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije u obrazovanju koje je osnovao CARNET, čija je zadaća izrada Smjernica za etičnu primjenu digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije u obrazovanju za djelatnike odgojno-obrazovnog sustava.

Pratimo međunarodne aktivnosti i aktivnosti EK po pitanju zaštite djece u digitalnom okruženju. **Odbor za prava djeteta UN-a**, u odnosu na peto i šesto periodično Izviješće, preporučuje Republici Hrvatskoj

da je **nužno razviti sveobuhvatnu politiku sprečavanja, suzbijanja i praćenja svih oblika nasilja nad djecom, seksualnog nasilja i iskorištavanja djece te nasilja putem interneta**. RH je u *Nacionalnom planu za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2022. do 2026. godine*, kao i *Akcijskom planu za prava djece u Republici Hrvatskoj od 2022. do 2024.*, kao važan dio istaknula sustavnu potporu za djecu u digitalnom okruženju. Navedeni propisi temelj su za poduzimanje mjera zaštite i promocije prava djece u digitalnom okruženju. U tijeku pristupanja RH u zemlje članice OECD-a, a nakon provedenih intervjua s raznim institucijama u RH, uključujući i naš Ured, OECD je zamijetio nedostatke u području zaštite djece u digitalnom okruženju te su RH uputili preporuke za poboljšanje ovog područja kao uvjet za pristupanje članstvu zemalja OECD-a. OECD je preporučio RH da mora:

- **provoditi istraživanja i mjerenja problematičnih područja u pogledu koristi i rizika za djecu u digitalnom okruženju i provesti preispitivanje postojećih zakona te kako oni pozitivno ili negativno utječu na prava i zaštitu djece na mreži;**
- **razviti stratešku nacionalnu politiku, na temelju rezultata istraživanja i analize, za potporu sigurnom i korisnom digitalnom okruženju za djecu u skladu s načelima preporuke;**
- **provoditi javna savjetovanja s relevantnim dionicima o razvoju strategije, uključujući djecu, roditelje, nastavnike, državna tijela, organizacije civilnog društva, akademike, pružatelje digitalnih usluga i poduzeća;**
- **odrediti ministarstvo ili osnovati regulatorno tijelo koje će koordinirati sve mjere u tom području i provoditi nadzor nad javnim tijelima koja provode nacionalnu politiku;**
- **ispitati potrebne mjere i pripremiti pristup za uključivanje pružatelje digitalnih usluga i relevantnih poduzeća u vezi s tom temom te**
- **dodijeliti dostatan proračun i sredstva za provedbu nacionalne politike.**

Nastavno na preporuke OECD-a, formirana je radna skupina pri tadašnjem Središnjem državnom uredu za demografiju i mlade (SDUDM) te se početkom godine pristupilo izradi ***Nacionalnog programa za djecu u digitalnom okruženju za razdoblje od 2024. do 2026.*** U izradi nacрта programa su, uz stručnjake, sudjelovala djeca - članovi Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu (MMS). Nacrt programa je završen, no nažalost još nije donesen. Time su djeca, a i stručnjaci, uskraćeni za brojne aktivnosti i mjere u području zaštite djece u digitalnom okruženju.

EK intenzivno radi na unaprjeđenju zaštite sigurnosti djece na internetu, ali i na aktivnom uključivanju djece u ova pitanja. *Zakon o digitalnim uslugama (Digital Services Act – DSA)* prvi je svjetski instrument koji se bavi internetskim zlostavljanjem i ilegalnim sadržajima, a DSA pravila primjenjuju se na sve platforme od 17. veljače 2024. Ove godine EK izdala je brošuru *Ukratko o Aktu o digitalnim uslugama - Mjere za zaštitu djece i mladih na internetu*, dostupnu na hrvatskom jeziku. **Iako se odredbe DSA od veljače 2024. godine primjenjuju i na internetske platforme u RH, RH još nije donijela odgovarajući zakon.** Usvojena je i *Uredba o europskom digitalnom identitetu*, što je jedna od BIK inicijativa s ciljem osiguravanja boljeg interneta za djecu i mlade u Europi.

Na našu inicijativu u ovoj je godini otvorena **podružnica Centra za nestalu i zlostavljano djecu - Centra za sigurniji Internet (CSI) u Splitu**. Podržali smo i otvaranje **savjetovaništa CSI-ja u Zagrebu**, inicijativu nastalu u suradnji Centra i A1 Hrvatska pod nazivom „Svako dijete je bitno gdje god se nalazilo“, u sklopu koje će stručni mobilni timovi obilaziti manja mjesta u RH, organizirati predavanja u školama te kroz razgovor s nastavnicima i učenicima pokušati otkriti je li neko dijete žrtva *online* nasilja ili se nalazi u rizičnoj situaciji te pružiti potrebnu pomoć i podršku. Pravobraniteljici za djecu od strane Centra dodijeljena je „LAJK“ nagrada, kojom Centar odaje priznanje onima koji su se posebno istaknuli u promicanju odgovornog ponašanja u *online* svijetu.

Aktivni smo sudionici brojnih stručnih skupova namijenjenih djeci i odraslima na temu zaštite djece u digitalnom okruženju, kao i **obilježavanja Dana sigurnijeg interneta**.

Sudjelovali smo na konferenciji o stvaranju sigurnijeg digitalnog svijeta za sve, a posebno za djecu, pod nazivom **Cyber Guard**, u organizaciji A1 Hrvatska i CSI-ja, na kojoj smo naglasili važnost pomoći i podrške roditeljima i učiteljima u brizi za djetetov razvoj i zaštitu djetetove dobrobiti, a posebice važnost uvođenja digitalne pismenosti od najranije dobi i na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava kao ključne kompetencije ovog stoljeća.

Na konferenciji **“Potraga za boljim internetom”** u organizaciji udruge Suradnici u učenju, HAKOM i CARNET – Nacionalni CERT u Zagrebu i *online*, održali smo predavanje na temu „U potrazi za boljim internetom ne zaboravimo na prava djece!“. Dan sigurnijeg interneta obilježen je pod sloganom **“Gejmaj sigurno – zajedno za bolji internet”** i u Osijeku te *online* kroz različite formate (pripreme za provedbu tematskih radionica za četiri uzrasta, *online* kviz za djecu i mlade, javljanje uživo stručnjaka, itd.). Sudjelovali smo na javnoj tribini pod nazivom **“Za tipkovnicom i konzolom – budi pod kontrolom”**, koja je okupila stručnjake iz CSI-ja, policije te institucija socijalne i zdravstvene skrbi.

Podržali smo implementaciju univerzalnog preventivnog programa **„Alati za moderno doba“**, namijenjenog učenicima 7. i 8. razreda osnovnih škola i usmjerenog prema prevenciji ponašajnih ovisnosti i rizičnim ponašanjima u virtualnom okruženju. U ovoj školskoj godini oko 200 stručnih suradnika i nastavnika u 90-ak osnovnih škola u 17 hrvatskih županija educirano je za provedbu ovog Programa kroz 12 radionica s učenicima.

U slučajevima **pojedinačnih prijava povreda prava djece u digitalnom okruženju** obraćali smo se MUP-u, prosvjetnim tijelima i tijelima socijalne skrbi. Roditelji i stručnjaci obraćali su nam se za savjete o načinima i protokolima postupanja u zaštiti djece na internetu. Komunicirali smo i s medijima koji su nam se obraćali s različitim upitima vezano za zaštitu i stanje prava djece u digitalnom okruženju.

Nasilje na internetu (cyberbullying) danas je dominantan oblik nasilja među djecom i nad djecom te postaje sve veći izazov kako za odrasle koji brinu o djeci, tako i za samu djecu, ali i donositelje odluka. S obzirom na to da veliki broj djece koristi mobitel te im je dostupan pristup internetu, tijekom cijelog dana izloženi su riziku nasilja na internetu, kako u školi i drugim mjestima, tako i u sigurnosti obiteljskog doma. Nasilje na internetu kojem su izložena djeca uključuje poruke uznemiravajućeg sadržaja, poput prijetnji, uvreda i omalovažavanja, objavljivanja privatnih i neistinitih podataka na društvenim mrežama ili internetskoj stranici, kreiranje stranica s uvredljivim podacima, fotografijama i šalama na račun vršnjaka, slanje virusa i oštećenje računalnih sustava, krađu, postavljanje internetskih anketa o žrtvi s negativnom konotacijom, isključivanje iz grupa, ali i osnivanje grupa protiv vršnjaka, organiziranje tučnjava, slanja i širenja pornografije i neželjene pošte, iznuđivanje, dječju pornografiju i brojne druge oblike.

Nasilje odraslih nad djecom na internetu najčešće se odnosilo na vrbovanje djece od strane odraslih osoba putem interneta i mobitela s namjerom spolnog iskorištavanja, lažnog predstavljanja, manipulacije, ucjenjivanja i tzv. *phishing* (vrsta internetske prevare u kojoj napadači pokušavaju doći do povjerljivih podataka djeteta i njegove obitelji, kao što su lozinke, brojevi kreditnih kartica i bankovni računi roditelja).

Djeci su nerijetko, bez ograničenja i filtera, dostupni i brojni drugi sadržaji neprimjereni njihovoj dobi. Različitim **oglasima, ali i pornografskim sadržajima**, dijete se pokušava navesti na kupnju raznih proizvoda, pa dijete, s obzirom na razvojnu dob, pomanjkanje iskustva i radoznalost, dolazi u različite „opasne“ i „manipulativne“ situacije koje ugrožavaju njegovu sigurnost i dobrobit. Osim nasilja, dijete u digitalnom svijetu doživljava i **povrede prava na privatnost** objavom njegovih osobnih podataka te neprimjerenih sadržaja na internetskim stranicama (blogu, forumu ili nekoj od društvenih mreža), na što se često nadovezuju i drugi oblici nasilja nad djetetom (ismijavanje, sramoćenje i verbalno zlostavljanje).

Posebno brinu slučajevi **dječje pornografije te nasilni, pornografski i drugi problematični sadržaji** koje stvaraju sami maloljetnici i objavljuju na *YouTube* kanalima. Takvi sadržaji nerijetko nastaju i u prostorima odgojno-obrazovnih ustanova i sportskih klubova.

I dalje bilježimo sve veću pojavnost pretvaranja internetskog (*online*) nasilja u nasilje kroz direktni kontakt izvan interneta.

Tijekom 2024. godine pravobraniteljica za djecu zaprimila je **18 prijava** vezanih isključivo za **nasilje na internetu i mobitelu**, dok se nasilje na internetu vrlo često prijavljuje paralelno uz nasilje među djecom i na drugim mjestima, pa o takvim prijavama pišemo u dijelovima *Izviješća* koja se odnose na nasilje među djecom u odgojno-obrazovnim ustanovama, medije, privatnost, pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zloupotrebe, pravosudno-zaštitna prava, preporuke i dr. U najvećem broju slučajeva prijave nasilja upućuju nam roditelji, ali sve nam se više obraćaju odgojno-obrazovne ustanove, propitujući procedure postupanja nakon što se nasilje dogodi te nas obavještavaju o nasilju. Zabilježili smo i telefonska obraćanja u kojima su odrasle osobe (najčešće roditelji i učitelji) tražili savjet za postupanje u slučaju nasilja među djecom koje je uključivalo i nasilje na internetu.

U pojedinačnim slučajevima pravobraniteljica za djecu prosljeđivala je MUP-u sve prijave koje su ukazivale na moguće povrede prava djece u digitalnom okruženju, a kada je riječ o povredama koje imaju vezu s odgojno-obrazovnim ustanovama, prijave su prosljeđene AZOO-u i službama prosvjetne inspekcije.

Potrebno je istaknuti da navedeni broj pritužbi pravobraniteljici za djecu nisu odraz stvarnog stanja, čemu svjedoče podaci drugih institucija koje zaprimaju prijave povreda prava djece u digitalnom okruženju. Prema podacima MUP-a, u 2024. godini 110 djece oštećeno je kaznenim djelima iz domene kibernetičkog kriminaliteta.

CSI nas je izvijestio da su u 2024. godini putem Hotline zaprimili 602 prijave. U odnosu na broj prijava ilegalnog sadržaja u 2023. godini (328 prijava), u 2024. godini bilježe porast više od 80 %. Kategorije pod kojima je moguće prijaviti ilegalan sadržaj putem Hotline obrasca su: materijali sa seksualnim zlostavljanjem djece, govor mržnje, slučajevi seksualnog zlostavljanja djece, vizualni prikaz seksualnog zlostavljanje djece, trgovina djece, drugi oblici iskorištavanja djece, rasna i druga diskriminacija te neprimjereni chat sa djecom na internetu.

CSI ujedno vodi besplatnu savjetodavnu liniju *Helpline* koja je namijenjena roditeljima, odgojno-obrazovnim djelatnicima, djelatnicima u sustavu socijalne skrbi i djeci za poteškoće koje su povezane s digitalnim svijetom. Djelatnici Centra pružaju psihosocijalnu podršku i savjete o tome kako postupiti u slučaju nasilja preko interneta, kako se zaštititi na internetu i sigurno ga koristiti, što napraviti i kako se nositi s neprimjerenim sadržajem ili kontaktom na internetu (npr. seksualno uznemiravanje, *grooming* i sl.) te su dostupni i za sva ostala pitanja i nedoumice vezane za sigurnost djece na internetu.

Ukupan broj zabilježenih kontakata na besplatnoj savjetodavnoj liniji Helpline u 2024. godini je 993. U odnosu na broj kontakata u 2023. godinu (473 kontakta), bilježi se porast broja kontakata više od 100 %. Povećani broj kontakata bio je u prvom tromjesečju (siječanj-ožujak), a rekordni u trećem tromjesečju (srpanj-rujan,) što pripisuju povećanju broja ureda CSI-ja te povećanoj svijesti javnosti o potrebi rada na temi zaštite djece na internetu i planiranju aktivnosti, tj. pozivima za provedbu aktivnosti u novoj školskoj godini.

U odnosu na vrstu tražene pomoći, najveći broj kontakata odnosio se na temu medijske pismenosti i edukacije. U tom smislu najviše kontakata zabilježeno je od strane stručnih djelatnika odgojno-obrazovnih institucija, koji su tražili edukacije/predavanja/radionice na temu sigurnosti djece na internetu, najčešće nakon određenog incidenta u školi.

Velik broj poziva koje je CSI primio uključuje **elektroničko nasilje**. Upiti su bili vezani za dijeljenje osobnih informacija djece na društvenim mrežama, izrugivanje, uhođenje te korištenje sadržaja žrtava u svrhu sramoćenja. Neki upiti odnosili su se na situacije u kojima su dijeljene ranije objavljene snimke ili fotografije žrtve, a koje su potom iskorištene za izrugivanje ili stvaranje lažnih profila s istim slikama. Osobne informacije i govor mržnje dijeljeni su i na platformama poput *TikToka* i *Instagrama*, a posebno

su se istaknuli tzv. „moli.se“ profili. Jedan od primjera uključuje i *WhatsApp* grupe s porukom „dodaj svakoga kog znaš“, u kojoj učenici razmjenjuju uvredljive poruke ili pjesme usmjerene protiv svojih vršnjaka i pozivaju velik broj vršnjaka da se priključe toj grupi.

Nadalje, CSI bilježi više slučajeva nespornog dijeljenja seksualno eksplicitnog sadržaja koji uključuju maloljetnike. Posebno zabrinjavaju pritužbe roditelja na škole koje odbijaju prijaviti ili intervenirati u ovakvim situacijama (npr. prilikom incidenata nastalih tijekom školskih praznika ili izvan nastave), što dodatno otežava zaštitu djece.

U zadnjem tromjesečju 2024. godine posebno se istaknula tema opasnih *online* izazova, primjerice „Superman Challenge“, koji je doveo do ozljeda poput prijeloma ruku kako na području mreže Centara za sigurniji internet, tako i na području cijele RH.

Zabrinjava i sve veća prisutnost *phishing* prevara, kao i prisutnost hakiranih računala. Poseban izazov predstavljaju prijeteće i ucjene, osobito kod mlađih korisnika platformi poput *Robloxa*, gdje su prisutni strahovi od hakiranja profila te izloženost djece neprimjerenom sadržaju, kao i mogući kontakt s odraslim nepoznatim osobama koji može rezultirati ugrožavanjem dječje sigurnosti. Dodatnim problemom CSI smatra to što u mnogim slučajevima platforme (poput Meta) ne odgovaraju na prijave ni od strane korisnika ni od CSI-ja, što dodatno otežava rješavanje problema povezanih s elektroničkim nasiljem, govorom mržnje i zloupotrebom osobnih podataka.

Važno je spomenuti i zabrinjavajuću „sivu brojku“ ovog oblika nasilja koje djeca ne prijavljuju te se ono samim time ne procesuiraju, a djeca ne dobivaju odgovarajuću podršku. Iz zaprimljenih prijava uočavamo da **djeca nemaju razvijenu svijest o mogućim rizicima niti o posljedicama svojih neprimjerenih ponašanja na internetu za njih same, ali i za žrtve**. Mnogoj djeci, posebno djeci niže kronološke dobi, anonimnost daje određenu „sigurnost“ te smatraju da neće biti identificirani niti kažnjeni. Posljedice nasilja nad djecom na internetu po samo dijete žrtvu često su vrlo ozbiljne te se negativno odražavaju na djetetovo mentalno i fizičko zdravlje te školski uspjeh. Djeca doživljavaju tjeskobu i anksioznost, depresivna su te imaju razne psihosomatske poteškoće. Ovakav oblik nasilja negativno utječe na njihovo samopouzdanje i sliku o sebi. Pojedina djeca osjećaju strah od samog odlaska u školu te odbijaju ići u školu, a jedan dio njih ima i suicidalne misli. Zdravstveni djelatnici uočavaju **negativne učinke**, ne samo doživljenih povreda prava djece na internetu, nego **i dugotrajnog korištenja digitalnih tehnologija na zdravlje djece** i razvoj ponašajnih ovisnosti, pretilost, lošiji vid, motoriku i koncentraciju, probleme s kralježnicom te druge probleme mentalnog zdravlja.

U jednom slučaju škola nam je prijavila da su učenice za vrijeme praktične nastave putem lažnih profila na društvenim mrežama kontaktirale kolegicu iz razreda i lažno se predstavile kao dečko koji je jako zainteresiran za kontakt i druženje s njom. Nakon kratkotrajne komunikacije djevojka im je poslala svoje nage fotografije, koje su one prosljedile učenicima u školi uz poruku da fotografije šalju dalje.

Prijavljeno nam je i da su dvije djevojčice iz razreda na malom odmoru pregledavale svoj mobitel i naišle na eksplicitnu fotografiju druge djevojčice iz razreda, koja je prije par godina tu fotografiju slala svome dečku, koji ju je podijelio s drugima te je time fotografija dijeljena po cijeloj školi i šire.

Jedna škola nam je prijavila kako je njihov učenik, za vrijeme gledanja filma u kinu, na vlastitom mobilnom uređaju gledao video pornografskog sadržaja te isti pokazivao učenicima koji su sjedili pored njega.

Sve češće su prijave nasilja koje se događaju na platformi *Snapchat*, na kojoj djeca kreiraju virtualne grupe u kojima se ponašaju nasilno. Djeci dodatnu sigurnost daje, a policiji otežava otkrivanje i procesuiranje počinitelja, brisanje poruka na ovoj platformi nakon nekog vremena, stoga je nasilje teško dokazati. Ovakve prijave upućuju na potrebu još veće senzibilizacije i edukacije djece o ponašanju na ovoj platformi i postupanju nakon što se nasilje dogodi, pri čemu je važno odmah fotografirati neprimjereni i nasilni sadržaj kao dokaz u daljnjem procesuiranju i sankcioniranju.

Više pritužbi odnosilo se na mrežu *TikTok*. U jednoj prijavi upoznati smo da su otvorene mnogobrojne grupe naziva “Moli se...” (pojedini grad, mjesto). Iste služe prozivanju maloljetne djece imenom i prezimenom za razna “nedjela”, a u potpisu je uvijek “anon” (anoniman prijavitelj). Moderator tih grupa su sama djeca, koja moderiraju grupu na način da vrijeđaju drugu djecu poimence.

"Nove objave stalno izlaze, poziva se na svakakvu vrstu reakcije, ignoriranja, omalovažavanja i sveopćeg nasilja. Taj plato Tik Tok platforme služi isključivo nasilju nad maloljetnicima od samih maloljetnika."

Iz pritužbe pravobraniteljici za djecu

Osim na *Snapchat*-u i *TikTok*-u, uznemiravanja i povrede prava djece događaju se i na drugim društvenim mrežama, poput *Instagrama* i *WhatsApp*-a.

I ove godine zaprimali smo upite vezane za **zabranu korištenja mobitela u školama**. Neke škole uvele su jasna pravila vezana za korištenje mobitela, dok se jedan dio škola ne snalazi u postavljanju tih pravila. Zakonski propisi ne reguliraju ovo pitanje, ali se kućnim redom škole mogu donijeti ova pravila. Odredbom čl. 19. i 20. *Pravilnika o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima* definirano je da učenik „može koristiti uređaje kojima je moguć pristup mrežnom povezivanju i mrežnim komunikacijama tijekom odgojno-obrazovnog rada samo uz odobrenje odgojno-obrazovnog radnika“, kao i da je učenik koji ometa odgojno-obrazovni rad predmetima koje nastavnik nije odobrio dužan te predmete predati nastavniku, a on će mu ih vratiti na kraju nastavnoga sata. Školama preporučujemo da o izmjenama i dopunama kućnog reda ovim pravilima rasprave na Vijeću učenika, Vijeću roditelja i na Učiteljskim vijećima te da na vrijeme upoznaju sve dionike s odlukama i procedurama postupanja u slučaju kršenja pravila. Nerijetko nam djeca i roditelji ukazuju na situacije u kojima učitelji, unatoč zabrani, koriste mobitele na nastavi, čime šalju neprimjerenu odgojnu poruku djeci, stoga je važno inzistirati na dosljednoj provedbi pravila, kako za djecu, tako i za odrasle.

Iz pristiglih pritužbi i dalje uočavamo **nesnalaženje odraslih osoba, kako roditelja, tako i učitelja, u postupanju kada se nasilje dogodi**. Unatoč postojanju pravnih propisa i protokola koji reguliraju ovo područje, i dalje postoje slučajevi u kojima učitelji nastoje minorizirati ovaj problem te ne postupaju sukladno zakonskim propisima. Roditelji i djeca ističu kako škole nerijetko prikrivaju nasilne oblike ponašanja na internetu te tako potiču druge učenike na neprihvatljiva ponašanja, a počiniteljima šalju poruku da nastave s takvim ponašanjem jer prolaze bez sankcija. Iz prijava proizlazi da ni djeca ni roditelji nemaju potpune informacije o procedurama postupanja. Škole nerijetko izriču pedagoške mjere djeci zbog nasilja na internetu, a istovremeno nasilje ne prijave nadležnim službama niti izrade individualni plan stručne podrške djetetu žrtvi i počinitelju. Primjećujemo da se u radu s djecom izostavlja rad s djecom promatračima među kojima se može bitno kriju buduću počinitelji ili žrtve nasilja na internetu.

Uloga odraslih osoba koje brinu o djeci je naučiti djecu odgovornom ponašanju na internetu, informirati ih o svim rizicima i mogućnostima zaštite, ali i ohrabriti u traženju pomoći kada se nasilje dogodi, što je ključno u prevenciji nasilja. Prevencija nasilja na internetu mora biti dio školske kontinuirane i stručne preventivne strategije, čiji će se ishodi po djecu moći evaluirati. Društvo mora osigurati i stručne kadrovske resurse koji će djeci žrtvama i počiniteljima pružati stalnu stručnu podršku koja, uz edukacije, uključuje savjetovanje i terapiju.

Trend porasta nasilja nad i među djecom na internetu zahtjeva pojačani zajednički angažman roditelja, odgojno-obrazovnih djelatnika i donositelja odluka, uz aktivno uključivanje djece u raspravu o ovim pitanjima te donošenje odluka kako na zakonodavnoj, tako i na praktičnoj i preventivnoj razini, a sve u cilju zaštite sigurnosti djece i ostvarivanja svih njihovih prava.

Osim porasta nasilja na internetu, odgojno-obrazovni djelatnici upozoravaju na **zlouporabu alata umjetne inteligencije u području obrazovanja**.

Sve navedeno upućuje na potrebu uvođenja **medijske pismenosti djece, roditelja i odgojitelja/učitelja**, što je i preporuka Odbora za prava djeteta UN-a. Osim pružanja relevantnih informacija i edukacije djece o rizicima i načinima zaštite u digitalnom okruženju, nužna je i edukacija odraslih kako bi mogli zaštititi djecu od potencijalnih opasnosti te ih uputiti u to kako se i sama mogu zaštititi.

U Nacionalnom planu razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine predviđeno je kontinuirano razvijanje digitalnih kompetencija učenika, ali i učitelja. Eksperimentalnim programom *Osnovna škola kao cjelodnevna škola: Uravnotežen, pravedan, učinkovit i održiv sustav odgoja i obrazovanja* u nastavni plan uveden je novi nastavni predmet Informacijske i digitalne kompetencije, koji se povijesno naslanja na nastavni predmet Informatika. Očekujemo da će i oni pridonijeti razvijanju digitalnih kompetencija.

Zaključno, s obzirom na brze promjene i nove trendove u digitalnom okruženju, nužno je snažnije i veće zalaganje cjelokupnog društva u odnosu na zaštitu djece u digitalnom okruženju. Osim brojnih rizika u digitalnom okruženju, važno je prepoznati i istaknuti mogućnosti koje internet pruža u ostvarivanju svih dječjih prava

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Osigurati dostupnost interneta svoj djeci podjednako na području cijele države.
- Kreirati jedinstvenu bazu podataka o povredama prava djece u digitalnom okruženju.
- Donijeti *Nacionalni programa za djecu i mlade u digitalnom okruženju za razdoblje od 2024. do 2026. godine.*
- Donijeti *Zakon o digitalnim uslugama.*
- Uvesti medijsku pismenost kao obvezni sadržaj u školama i širiti mogućnost razvoja medijske i digitalne pismenosti odraslih u odgojno-obrazovnom sustavu.
- Osigurati edukaciju roditelja i nastavnika o zaštiti djece u digitalnom okruženju te sustav podrške kada se dogode povrede prava.
- Informirati djecu, roditelje i učitelje o mogućnostima zaštite te o ustanovama i organizacijama koje pružaju psihosocijalnu podršku nakon doživljene povrede prava na internetu i u slučaju razvoja ovisničkih ponašanja.
- Osigurati uključivanje djece u osmišljavanje, provedbu i evaluaciju zakona, politika, mehanizama, praksi, tehnologija i resursa kojima je cilj poštovanje, zaštita i ostvarivanje prava djeteta u digitalnom okruženju.
- Uključivati djecu u edukacije vršnjaka, ali i odraslih, o digitalnom okruženju.

4.6 Djeca i umjetna inteligencija

S obzirom na nove trendove i pojavnosti u području digitalnog okruženja, pa tako i umjetne inteligencije (UI), novina u našem djelovanju u zaštiti, praćenju i promicanju prava i interese djece, kao i ostvarivanju prava djece jest praćenje ovog izazovnog i složenog područja. Uporaba sustava UI zahvaća širok raspon temeljnih prava, bez obzira na područje primjene. To uključuje, ali i nadilazi, privatnost, zaštitu podataka, nediskriminaciju i pristup pravosuđu, ali i druga područja poput zdravlja, odgoja i obrazovanja i zaštite od nasilja.

Stupanjem na snagu *Uredbe (EU) 2024/1689 o utvrđivanju usklađenih pravila o umjetnoj inteligenciji* (dalje u tekstu: *Akt o umjetnoj inteligenciji*) 1. kolovoza 2024., države članice EU obvezne su odrediti i objaviti popis

tijela javne vlasti ili javnih tijela nadležnih za nadzor i provedbu obveza vezanih uz **zaštitu temeljnih prava pri korištenju visokorizičnih sustava umjetne inteligencije**. Popis se dostavlja Europskoj komisiji i drugim državama članicama te se redovito ažurira. Sukladno obvezi, RH odredila je Ured pravobranitelja za djecu kao jedno od nadležnih tijela koje nadzire ili izvršava poštovanje obveza na temelju prava Unije o zaštiti temeljnih prava, uključujući pravo na nediskriminaciju, u pogledu korištenja visokorizičnih sustava UI. Ovaj korak osigurava usklađenost RH s europskim pravilima te doprinosi zaštiti temeljnih prava građana u kontekstu razvoja i primjene UI. Za naš Ured ova tema predstavlja novo područje koje će zahtijevati jačanje stručnih znanja i kapaciteta za procjenu kršenja temeljnih prava i učinkovitu potporu onima na čija temeljna prava utječe UI, pri čemu nam je važno uključivanje i suradnja relevantnih stručnjaka.

S obzirom na prekograničnu prirodu UI i potrebu za međunarodnom suradnjom u pronalaženju rješenja za zajedničke probleme koji nastaju zbog ovih tehnologija, države članice Vijeća Europe usvojile su 17. svibnja 2024. *Okvirnu konvenciju Vijeća Europe o umjetnoj inteligenciji*. *Konvencija* je prvi pravno obvezujući međunarodni instrument o UI te je u potpunosti u skladu s pravom Unije općenito, a posebno s *Aktom o umjetnoj inteligenciji*. *Konvencija* usvaja pristup koji zahtijeva pažljivo razmatranje svih negativnih posljedica korištenja sustava UI kako bi se iskoristile prednosti njezinog korištenja i istovremeno umanjili rizici. Svaka država članica mora donijeti ili zadržati zakonodavne, administrativne ili druge mjere za provedbu *Konvencije*, čije mjere moraju biti stupnjevane i diferencirane ovisno o težini i vjerojatnosti da će doći do negativnih posljedica za ljudska prava, demokraciju i vladavinu prava, uključujući ljudsko dostojanstvo, ravnopravnost, nediskriminaciju, zaštitu privatnosti i osobnih podataka. *Konvencija*, koja se primjenjuje na aktivnosti javnih tijela i privatnih subjekata, jamči pravo na pravni lijek u slučajevima kršenja ljudskih prava do kojih dođe u razvoju, stavljanju u uporabu ili uporabi sustava UI. Fizičke osobe ujedno bi trebale biti obaviještene o tome da su u interakciji sa sustavom UI, a ne s ljudskim bićem. *Konvencija* je od rujna 2024. otvorena za potpisivanje državama članicama Vijeća Europe, državama nečlanicama koje su sudjelovale u njezinu sastavljanju i Europskoj uniji. S obzirom na isključivu vanjsku nadležnost Europske unije za pristupanje *Konvenciji*, Europska komisija potpisala je *Konvenciju* u ime Europske unije. *Konvencija* stupa na snagu prvoga dana mjeseca koji slijedi nakon isteka razdoblja od tri mjeseca od datuma kad je pet potpisnica, od kojih su najmanje tri zemlje članice Vijeća Europe, izrazilo svoj pristanak da budu njome obvezane.

Savjetnica pravobraniteljice za djecu sudjeluje u radu *Povjerenstva za etičnu primjenu digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije u obrazovanju* osnovanog pri CARNET-u, čija je zadaća **izrada Smjernica za etičnu primjenu digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije u obrazovanju**, namijenjenih odgojno-obrazovnim djelatnicima kao pomoć u njihovom radu s djecom u području UI. Ured pravobranitelja za djecu dao je svoj doprinos tekstu *Smjernica* izradom nacрта poglavlja „Mentalno zdravlje“, u kojem smo naglasili neupitan potencijal digitalizacije i UI koja će učenicima omogućiti razvoj informatičke pismenosti te im olakšati dostupnost korisnim informacijama i kreativnom sadržaju. Pri tome smatramo važnim djeci pružiti sve relevantne informacije s ciljem boljeg razumijevanja i povjerenja u sustave UI, istovremeno uklanjajući mitove i zablude o UI, uz jamstvo njenog korištenja na promišljen i siguran način, potičući i razvijajući njihovo kritičko promišljanje. Djeci je posebice potrebno ukazati na sustave koji koriste tehnologiju UI za komunikaciju koja je slična razgovoru sa stvarnom osobom (*chatbot*), pri čemu ih treba osvijestiti da je sustav UI neprirodan i manipulativan, a njegova socijalna interakcija simulirana, lišena empatije te podložna pogreškama i pristranosti u pružanju informacija. Tekst *Smjernica* planira se usvojiti u 2025. godini, što je jedan od preduvjeta za pristupanje RH OECD-u.

Upravo prepoznajući da nove tehnologije, uključujući sustave UI, predstavljaju rizike za informacijski integritet, slijedom čega je nužno osigurati dostupnost pouzdanih, na dokazima utemeljenih, pluralističkih i pravodobnih izvora informacija koji pojedincima omogućuju da budu izloženi različitim idejama, donose informirane odluke i ostvaruju svoja prava, OECD je izradio *Nacrt preporuke o informacijskom integritetu*, u čijem donošenju je sudjelovao i Ured pravobranitelja za djecu. Osim što smo ponovili naše prijedloge za poboljšanja funkcioniranja sustava zaštite prava i interesa djece u digitalnom okruženju iz

2023., podržali smo donošenje Preporuka OECD-a koje daju smjernice državama u jačanju otpornosti društva na pogrešne informacije, dezinformacije i druge oblike manipulacije informacijama.

Kada su u pitanju djeca, OECD državama članicama preporučuje osmisliti i poduzeti inicijative usmjerene na izgradnju razumijevanja dezinformacija i drugih oblika prijetnji manipulacije informacijama. Prijedlozi obuhvaćaju uključivanje medijske i informacijske pismenosti u školske kurikulare, jačanje sposobnosti ocjenjivanja izvora informacija te podizanje svijesti i promicanje vještina kako bi se razumjeli potencijalni rizici sadržaja stvorenog UI-om u informacijskom okruženju. Predlaže se razmotriti ograničavanje oglašavanja usmjerenog na djecu na temelju podataka o profiliranju, kao i mjere kojima se osigurava privatnost, sigurnost i zaštita djece. Konačno, predlaže se razmotriti inicijative internetskih informacijskih platformi za uvođenje strožih ograničenja pristupa djece internetskim informacijskim platformama, odnosno zaštitnih mjera kako bi se poštovala privatnost i sigurnost, uz istodobno omogućavanje otvorenog i slobodnog pristupa internetu i poštivanja prava djece na slobodu mišljenja i izražavanja. Preporuke OECD-a usvojene u prosincu 2024.

U svrhu razumijevanja mogućnosti i rizika tehnologije UI, pratimo aktivnosti i drugih institucija u ovom području. Jedno od njih je **objava edukativnog priručnika za učitelje, nastavnike i stručne suradnike u školama pod nazivom “Umjetna inteligencija u obrazovanju”**, koji su tijekom 2024. godine objavili Agencija za elektroničke medije (AEM) i Ured UNICEF-a za Hrvatsku. Priručnik pruža uvid u koncepte UI, njene osnovne principe i primjene u kontekstu obrazovnog procesa te istražuje etičke izazove, odnosno moralna pitanja i dileme koje proizlaze iz integracije UI u obrazovni sustav. Putem portala medij-skapismenost.hr AEM objavljuje edukativne videozapise o UI te prenosi tekst UNICEF-ovog “Vodiča za roditelje o umjetnoj inteligenciji”.

Aktivnosti Centra za sigurniji Internet (CSI) obuhvaćaju, između ostalog, trening za stručnjake koji rade s djecom o suvremenim izazovima UI i kibernetičkoj sigurnosti, edukativne materijale za roditelje te informiranje javnosti o novim trendovima i pojavnostima na europskoj razini u ovom području, posebice u dijelu zabrinjavajuće **progresije izrade i širenja slika i video snimki seksualno zlostavljane djece generirane UI-om**, pri čemu prijestupnici sve češće koriste brže i pristupačnije alate za stvaranje kriminalnog sadržaja koji se može pronaći na internetu.

Područjem utjecaja UI na prava djece posljednjih godina intenzivno se bavi i UNICEF, koji je proveo analizu nacionalnih strategija u ovom području i ustanovio da većina njih samo površno spominje djecu i njihove specifične potrebe. Spominjanje poštivanja dječjih prava obično se usredotočuje na poboljšanje pristupa obrazovanju i zdravstvenoj skrbi, dok općenito nisu istražena ključna prava poput zaštite od diskriminacije, zlostavljanja i iskorištavanja ili prava na slobodu izražavanja, udruživanja i pristupa informacijama. I dok postoji određeni angažman oko pripreme djece za život u svijetu kojim dominira UI i razvijanje osnovnih vještina pismenosti za UI, UNICEF smatra da se ti naponi moraju značajno proširiti kako bi se osiguralo da sva djeca imaju holistički pristup tehnologijama UI na način koji najbolje koristi njihovim individualnim potrebama i situacijama, uz angažiraniji pristup zaštiti njihovih prava i razumijevanju implikacije ovih tehnologija.

Iako se nacionalne strategije mogu smatrati nedostatnima kada su u pitanju djeca, njihovo donošenje ipak pruža mogućnost za ponovno određivanje prioriteta dječjih prava u politikama UI. RH je 2022. godine donijela *Strategiju digitalne Hrvatske do 2032. godine*, međutim još uvijek nije izradila nacionalni plan za razvoj UI. Stoga ćemo pratiti aktivnosti MPUDT-a u ovom području s obzirom na najave da će Vlada RH u narednom razdoblju donijeti nacionalni okvir za razvoj UI, pri čemu će se uzeti u obzir i *Preporuke vijeća za umjetnu inteligenciju OECD-a*.

UNICEF je ujedno razvio *Smjernice o umjetnoj inteligenciji u odnosu na djecu*, s ciljem promicanja dječjih prava u politikama i praksama UI u vladi i privatnom sektoru i podizanja svijesti o tome kako sustavi UI mogu podržati ili potkopati ta prava. *Smjernice* istražuju sustave UI i razmatraju načine na koje oni

utječu na djecu. Oslanjajući se na *Konvenciju o pravima djeteta*, smjernice nude devet zahtjeva za sustave inteligencije usmjerene na djecu: podržati razvoj i dobrobit djece, osigurati uključenost djece i za djecu, dati prioritet pravednosti i nediskriminaciji djece, zaštititi podatke i privatnost djece, osigurati sigurnost za djecu, osigurati transparentnost, objašnjivost i odgovornost za djecu, osnažiti vlade i tvrtke znanjem o UI i pravima djece, pripremiti djecu za sadašnji i budući razvoj UI te stvoriti poticajno okruženje. Kako bi se podržala provedba *Smjernica*, osiguran je popis mrežnih izvora i skup praktičnih alata za provedbu.

4.7 Djeca koja se bave sportom

Na sport su se odnosila 52 predmeta, od kojih se 31 u širem smislu odnosio na kulturna prava. U odnosu na sadržaj prijava, bilježimo pritužbe na nasilno ili drugo neprimjereno ponašanje trenera ili njihov nestručan rad, upite vezane uz slučajeve vršnjačkog nasilja u sportu, kao i pritužbe na različite odluke sportskih klubova i drugih sportskih tijela te pritužbe na sustave natjecanja. I u ovom razdoblju bilježimo obraćanja koja se odnose na uvjete treniranja, odnosno dostupnost i sigurnost sportskih građevina, ali i onih koja se tiču ostalih aspekata sigurnosti djece koja se bave sportom i za sport se zanimaju (ulazak na stadione prije utakmica, oglašavanje sportskih kladionica tijekom sportskih događanja, održavanje rođendana u prostorima sportskog kluba). Nekoliko prijava ticalo se privatnosti djece sportaša. U ukupnom broju predmeta u području sporta nalaze se i opće inicijative (sudjelovanja na skupovima i predavanjima, normativna aktivnost te opće preporuke u području sporta).

Najčešće nam se obraćaju roditelji, a često i sportski djelatnici ili ostali zainteresirani građani. Na pojedine smo upite slali odgovore, a prema procjeni smo se uključivali u praćenje pojedinačnih slučajeva na način da smo se obraćali klubovima i nacionalnim sportskim savezima, tražili izvješća drugih tijela, ovisno o okolnostima slučaja, a najčešće sportske inspekcije, policije, nacionalnih sportskih saveza i jedinica lokalne samouprave.

I u ovom području u nekim slučajevima očekivanja roditelja nadilaze naše nadležnosti. O tome obavještavamo podnositelje pritužbi te ih informiramo o važećim propisima, kao i o tome kome se mogu obratiti radi zaštite interesa djeteta.

Pravni okvir – Iako novi *Zakon o sportu*, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2023., za razliku od prethodno važećeg propisa sadrži niz odredaba koje doprinose unaprjeđenju prava i položaja djece sportaša, u proteklom periodu zalagali smo se za njegove dopune kroz inicijativu za izmjenu ovog *Zakona* krajem 2023. te kroz savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o *Obrascu zakonodavnih aktivnosti Ministarstva turizma i sporta (MTS) za 2025.* U oba navrata istaknuli smo prijedloge za uvođenje sustava licenci za rad s djecom u sportu, proširenje kruga aktivnosti i zadaća koje nacionalni sportski savezi obavljaju kao javnu ovlast te smo se založili za dopunu odredbi kojima se propisuju zapreke za obavljanje poslova u sportu. Naši prijedlozi ni ovoga puta nisu bili uvaženi.

Pravilnik o zdravstvenim pregledima sportaša još uvijek nije donesen unatoč značajnom proteku roka za njegovo donošenje (rok je istekao u lipnju 2023.) i upozorenju koje smo zbog njegovog nedonošenja uputili u prosincu 2023. Ovim odugovlačenjem i dalje se propušta osiguravanje primjerene skrbi o zdravlju djece koja se bave sportom, kao i sportaša općenito.

Pravna praznina i dalje postoji po pitanju prijevoza djece sportaša. Zbog toga smo se u već spomenutom e-savjetovanju o *Obrascu zakonodavnih aktivnosti MTS-a* zalagali da se organizacija prijevoza djece sportaša regulira kao javna ovlast nacionalnih sportskih saveza kroz dopune *Zakona o sportu*.

U prosincu 2023. Vijeće Hrvatskog olimpijskog odbora (HOO-a) donijelo je *Pravilnik o stručnom nadzoru i nadzoru nad stručnim radom nacionalnih sportskih saveza*, za što se prethodno zalagao i ovaj Ured.

Nakon što je u srpnju 2023. HOO osnovao *Povjerenstvo za zaštitu djece u sportu* za provedbu aktivnosti iz nadležnosti HOO-a u zaštiti djece u sportu i suradnje s nacionalnim sportskim savezima te u svoje članstvo imenovao savjetnicu pravobraniteljice za djecu, aktivnosti Ureda u Povjerenstvu nastavljene su i tijekom 2024. Nastavno na *Smjernice* proizašle iz zajedničkog projekta Europske unije i Europskog vijeća *Child Safeguarding in Sport (CSiS)*, čiji je nositelj bio MTS, a koje su donesene 2022., rad Povjerenstva za zaštitu djece u sportu i u 2024. usmjeren je na formiranje mreže povjerenika za zaštitu djece¹⁴⁷ kroz EU projekt *Guard*, čiji je nositelj HOO.

Nastavili smo suradnju s Kineziološkim fakultetom u Zagrebu kroz predavanje studentima koji pohađaju izborni predmet *Djeca u sportu* na Katedri za kineziološku psihologiju, kao oblik promocije prava djece sportaša među budućim trenerima i voditeljima sportskih aktivnosti djece.

Radi brojnih dobrobiti i pozitivnih učinaka bavljenja sportom na zdravlje i razvoj djece, kroz svoje aktivnosti zalažemo se za dostupnost sportskih sadržaja, ali i njihovu kvalitetu te sigurnost djece sportaša. Sigurnost podrazumijeva zaštitu djece od svakog oblika nasilja, a koje se, sudeći prema sadržaju pritužbi, događa i u okviru sportskih aktivnosti djece.

Pritužbe na **neprimjereno i zlostavljajuće ponašanje trenera**, zastupljene su, nažalost, i u 2024..

Osnovni razlog pritužbe leži u nekorektnom i nedoličnom ponašanju trenera. Naša djeca su u strahu od trenera i njegovih metoda vođenja tima. Sustavno ih se omalovažava, verbalno vrijeđa, osuđuje, i tijekom treninga i tijekom utakmica, što ćemo kratko pokušati pojasniti... Ponašanje i rječnik trenera prema djeci (omalovažavanje, vrijeđanje, ignoriranje, zapostavljanje...): - vikanje, vrijeđanje, vulgaran rječnik i deranje na dijete tijekom utakmice i treninga (riječi trenera: jebem ti mater, ti si govno, ti si nula, vreća govana si, smeće jedno, budalo neodgojena, ti si nitko i ništa za ovaj klub, ti si potkapacitiran i nedovoljno inteligentan...)

Iz obraćanja roditelja pravobraniteljici za djecu

Informacije o nasilnom ponašanju prema djeci redovito prosljeđujemo nadležnoj policijskoj upravi, od koje tražimo da utvrdi ostvaruju li se u postupcima i izjavama trenera obilježja kažnjivih radnji te da, shodno utvrđenom, poduzmu odgovarajuće mjere. Obraćamo se također i sportskoj inspekciji koju molimo da utvrdi ispunjava li dotični trener uvjete za rad s djecom.

Prema podacima MTS-a za 2024., sportska inspekcija provela je 288 inspeksijskih nadzora u slučajevima koji se posredno i neposredno odnose na zaštitu djece sportaša te je izrekla 31 mjeru u slučajevima koji se odnose na zaštitu djece te pet mjera prilikom nadzora u kojima su utvrđene nepravilnosti vezano uz primjenu čl. 111. Zakona o sportu (zapreke za obavljanje poslova u sportu).

Primjećujemo da nasilno i nepedagoško postupanje trenera prema djeci često ne bude prepoznato od strane pojedine djece i njihovih roditelja te da su oni skloni takve postupke trenera pravdati sportskom strašću, bodrenjem i/ili željom za uspjehom. U takvim okolnostima, neka zlostavljajuća ponašanja ne budu potvrđena od strane nadležnih tijela, pa tako ne budu ni sankcionirana. Proizlazi da djeca žrtve nasilja koje se dogodilo u području sporta, koja se ohrabre i prijave nasilje, u takvim slučajevima ne dobiju nikakvu zaštitu. Dio djece sportaša zbog neugodnog iskustva promijeni sportski klub, no javlja se bojazan da neka djeca u konačnici trajno odustaju od bavljenja sportom. Ovi slučajevi potvrđuju značaj licenci za rad s djecom u sportu za koje se godinama zalažemo, kao i za obveznu periodičnu provjeru kaznene evidencije. U težnji za sveobuhvatnom i sustavnom zaštitom djece sportaša od bilo kojeg oblika nasilja, veliki značaj pridajemo budućem imenovanju i angažmanu povjerenika za zaštitu djece u okviru nacionalnih sportskih saveza, što bi trebao biti ishod ranije spomenutog projekta *Guard*.

147 *Child Safeguarding Officer*

U 2024. bilježimo i slučajeve vršnjačkog nasilja među djecom sportašima koji se događaju u okviru sportskih klubova. Prepoznamo nedoumice s kojima se neki klubovi suočavaju i neprepoznavanje mogućnosti koje imaju na raspolaganju s ciljem prevencije vršnjačkog nasilja, ali i reakcije u slučajevima kada do nasilja dođe. Javlja se bojazan da neki klubovi nemaju informaciju o svojim obvezama temeljem *Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*.

Kada su u pitanju vršnjački sukobi i interakcije, veoma je važno da sportski djelatnici, a u budućnosti i povjerenici za zaštitu djece, u svakom konkretnom slučaju procijene radi li se o nasilju (koje obilježava ponavljanje istog obrasca i neravnotežan odnos snaga) ili pak o nasilnom rješavanju sukoba, koje valja drugačije tretirati s obzirom na to da se radi o jednokratnom događaju, koji ne uključuje elemente karakteristične za nasilje te u kojem djeca razumiju i prihvaćaju odgovornost za svoje postupke i postoji mogućnost rješavanja sukoba i pomirenja.

Tako u jednom slučaju saznajemo za praksu kluba koji je odbio zahtjev za pokretanje disciplinskog postupka u slučaju vršnjačkog nasilja, jer je utvrdio da je neprimjereno ponašanje bilo obostrano, da se nije dogodilo u vrijeme treninga ili natjecanja već u slobodno vrijeme te uz obrazloženje da klub *nema mogućnosti, kompetencije i ovlasti istraživati iznesene tvrdnje obje strane*.

Kao klub se ograđujemo od bilo kakvog oblika vršnjačkog nasilja i govora mržnje te najoštrije osuđujemo svaku vrstu nasilja. Naši treneri upoznati su da moraju reagirati na svako devijantno ponašanje naših članova za vrijeme treninga i natjecanja te da moraju obavijestiti roditelje ukoliko to ponašanje prelazi određene granice. Upućujemo roditelje da nastalu situaciju pokušaju riješiti na miran način i da poduzmu sve moguće roditeljske i pedagoške mjere kako se ovakvi događaji ne bi ponovili.

Iz odluke kluba kojom se odbija zahtjev za pokretanje disciplinskog postupka

Iako u izvještajnom razdoblju nismo imali pisanih pritužbi na nasilje koje djeca sportaši doživljavaju na sportskim terenima od strane navijača, iz drugih kontakata s roditeljima saznajemo i za takva iskustva i događaje. Radi se o slučajevima nasilnog i neprimjerenog navijanja roditelja i drugih navijača na dječjim utakmicama i turnirima, čak i onim u kojima se natječu djeca niže osnovnoškolske dobi, a u kojima navijači, umjesto bodrenja svoga kluba, dovikuju različite uvrede pa čak i prijetnje djeci iz protivničkog sportskog kluba.

Postupali smo i nastavno na pritužbu na neprimjereno i zlostavljajuće postupanje zaštitara prema djeci kao gledateljima na sportskim natjecanjima, odnosno prilikom ulaska na tribine, te smo zatražili provođenje inspekcijskog nadzora. Saznajemo povratno da MUP nije zabilježio prijave građana koje bi se odnosile na takve povrede tijekom sigurnosnih pregleda pri ulasku na sportske objekte, a upozorenja i preporuke pravobraniteljice dostavili su na upoznavanje policijskim upravama za buduće sportske događaje. Svojim aktivnostima nastojali smo i u 2024. potaknuti donošenje provedbenog propisa kojim bi se detaljnije propisalo područje primjene ovlasti tjelesne zaštite prema djeci.

Prema podacima MUP-a vezano uz primjenu Zakona o sprečavanju nereda na sportskim natjecanjima, tijekom 2024. evidentirano je 1 208 počinitelja prekršaja, od kojih je 205 maloljetnih (203 muških i dvije ženske osobe). Za usporedbu, 2023. evidentirano je 115 maloljetnih počinitelja prekršaja, od kojih 113 muških i dvije ženske osobe.

Pritužbe i saznanja o slučajevima različitih oblika nasilja u sportu ukazuju na to da u području sporta, nažalost, postoji jako visoki prag tolerancije na nasilje, uključujući i ono prema djeci, što je nedopustivo i koju praksu zdušno treba prekidati. Nužno je da sve fizičke i pravne osobe u sustavu sporta (sportaši, treneri, klubovi, savezi i drugi) veću pozornost i značaj pridaju odgojnoj ulozi koju i oni sami, ali i sport općenito, imaju u životu djeteta sportaša i njegovom razvoju. U tom smislu od sportskih djelatnika i klubova očekuje se bolja i sustavnija suradnja s roditeljima i odgojno-obrazovnim ustanovama, ali i drugim tijelima nadležnim za obiteljsko-pravnu i kazneno-pravnu zaštitu djece, kojima su dužni prijaviti sve one slučajeve koji ulaze u sferu nasilja.

...U ponedjeljak trener i vlasnik kluba izbacuje člana (9 god.) iz kluba kao posljedicu "izvanredne sjednice kluba" te na e-mail šalje istupnicu za dijete, dok u popodnevnim satima, pola sata prije treninga šalje i potvrdu o isključenju.Dijete inzistira da ide na trening i želi obrazloženje od trenera „što je on skrivio da ga je trener potjerao iz kluba“, Govorimo o devetogodišnjaku - Dijete prisustvuje treningu, a nakon završetka treninga, trener ostaje sam sa djetetom, te mu bez prisustva roditelja saopćava sljedeće: „ti više nisi član kluba jer ti je tata bahat i bezobrazan, kod nas si dvije godine, napredovao si, moglo je to i bolje. Kad me ubuduće sretnoš na terenu, lijepo me pozdravi” - Ne moram ni reći koliko se dijete slomilo, bilo u suzama i opet se vratilo ovog puta s nama pred trenera tražiti odgovore...

Iz obraćanja roditelja pravobraniteljici za djecu

I dalje se iz nekih obraćanja i pritužbi razaznaju konflikti odnosa odraslih koji posljedično, na različite načine, mogu imati utjecaj na status i prava djece sportaša. Najčešće se u takvim slučajevima **pritužbe odnose i na pojedinačne odluke sportskih klubova** kojima se jednostranom odlukom dijete isključuje iz članstva ili se pak onemogućava djetetov prelazak u drugi klub. Obje opisane reakcije klubova smatramo spornima. Naime, prema dosadašnjim saznanjima, jednostranom isključivanju djeteta iz članstva sportske udruge najčešće ne prethodi postupak niti sudjelovanje djeteta u njemu. Na to višekratno ukazujemo te se zalažemo za ujednačavanje pravila i kriterija za vođenje **stegovnih postupaka** prema djeci, posebice u odnosu na preventivni karakter sporta. Kod onemogućavanja prelazaka u drugi klub najčešće se radi o odbijanju sportskog kluba za izdavanjem ispisnice/istupnice, što u situaciji kada se dijete amaterski bavi sportom i kada nema s klubom potpisan ugovor, odnosno nije pod ugovornom obvezom, može predstavljati i povredu konvencijskog prava na slobodu udruživanja. Prema ranijim propisima djecu se u takvim situacijama često „vezivalo“ nametanjem plaćanja odšteta ili obeštećenja za prijelaz, a što je dokinuo važeći *Zakon o sportu*.

Pritužbe na različite odluke koje se donose u sustavu sporta najčešće se odnose na sumnje u nepravilnosti vezane uz organizaciju, sustav ili satnicu različitih sportskih natjecanja. Više je obraćanja ukazivalo **sumnju na diskriminaciju** po različitim osnovama, primjerice, po osnovi spola (pritužba da sustav natjecanja u kojem se djevojčice i dječaci natječu međusobno dovodi u neravnotežan položaj uslijed razlika između djevojčica i dječaka u antropološkim karakteristikama, morfologiji tijela, te motoričkim i funkcionalnim sposobnostima u adolescentnoj dobi, a radi čega djevojčice nisu u mogućnosti osvojiti odličje, a time niti kategorizaciju vrhunskih sportaša i sva prava koja iz toga proizlaze) te po osnovi dobi (pritužba da je dijete unatoč zapaženim rezultatima, koji su usporedivi s uspjesima vršnjaka nagrađenih medaljama na svjetskoj razini, stavljeno u nepovoljan položaj u odnosu na svoje vršnjake iz drugih zemalja, jer nacionalni sportski savez nema reguliran sustav za juniore, odnosno predviđa punoljetnost kao uvjet za sudjelovanje u reprezentaciji odnosno za nastup na svjetskom prvenstvu). Na moguću diskriminaciju ukazivali su i roditelji čija su djeca pri izradi rang liste sportaša koji su iskazali interes za upis u sportske razrede srednje škole na listi nacionalnog sportskog saveza rangirani abecednim redom, kojim su im istodobno bili dodijeljeni i dodatni bodovi. Sportski savez smo upozorili da ovakav način razrade bodova, osim što je nepravilan i nije utemeljen na sportskim ostvarenjima, ujedno dovodi djecu u neravnotežan i diskriminirajući položaj. Odgovor saveza nismo zaprimili.

I dalje kao problem vidimo vrednovanje rezultata postignutih na sportskim natjecanjima školskih sportskih društava za upis u srednju školu. Naime, činjenica da neke škole nemaju osnovano školsko sportsko društvo, kao i da učenicima nije dostupno sudjelovanje u svim sportovima iz *Propisnika Državnoga prvenstva školskih sportskih društava RH*, neku djecu dovodi u nepovoljniji položaj.

Nekoliko pritužbi odnosilo se na zaštitu privatnosti djeteta/djece sportaša. Sadržajno, ove su se pritužbe odnosile na postupke trenera za kojeg se u pritužbi navodilo da *po klubu i gradu širi informacije o zdravstvenom stanju djeteta*, negativno komentiranje djeteta sportaša u medijima jer roditelji nisu u ime djeteta potpisali ugovor s klubom te na pravila koja se odnose na korištenje svlačionica na bazenu, a prema kojima roditeljima nije dozvoljen pristup u prostor svlačionica.

Dostupnost sporta i sportskih sadržaja djeci - Kako bi djeca mogla ostvariti svoje pravo na igru i razonodu primjerenu svojoj dobi i pravo na slobodno sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima, što uključuje i bavljenje sportom kao rekreativnom aktivnosti slobodnog vremena, važno je da sportski sadržaji djeci budu fizički, ali i materijalno pristupačni. Unatoč manjem broju prijava koje se odnose na dostupnost sporta, zadnjih nekoliko godina bilježimo porast slučajeva u kojima se dostupnost sportske infrastrukture ističe kao značajan problem i prepreka ostvarivanju dječjih prava. Kao problem vidimo nepostojanje jasnih i ujednačenih kriterija za korištenje sportskih građevina od strane jedinica lokalne samouprave (JLS), stoga smo se zalagali za njihovo donošenje na način da se kroz odredbe *Zakona o sportu* predvidi obveza vlasnika javne sportske građevine da donese i javno objavi kriterije za korištenje sportskih građevina te zajamči pritom zaštitu od diskriminacije. Prijedlog nije uvažen.

U nekoliko slučajeva isticale su se i pritužbe na loše stanje i/ili nedostupnost sportske infrastrukture, odnosno na uvjete u kojima djeca treniraju pojedine vrste sportova (konkretno, radilo se o sportovima na ledu te dvoranskim sportovima). Gradu Zagrebu i Gradu Splitu, na koje su se odnosile pritužbe vezane uz dostupnost infrastrukture za dvoranske sportove, uputili smo preporuke.¹⁴⁸

Zaključno, svojim sudjelovanjem u sportskim aktivnostima djeca zadovoljavaju svoje potrebe za kretanjem, igrom i druženjem, stoga je nužno osigurati dostupnost takvih sadržaja. Posebno zabrinjavaju podaci o tome da sve manji broj djece prakticira tjelesnu aktivnost, kao i podaci o pretlosti djece, stoga su i dalje aktualni naši prijedlozi da nadležna ministarstva izrade strategiju za uključivanje fizički neaktivne djece u tjelesne aktivnosti i sport, kao i da nastavu tjelesne i zdravstvene kulture učenicima od prvog do četvrtog razreda osnovne škole vode magistri kineziologije. Vjerujemo da bi na bavljenje sportom djecu motiviralo to da cjelokupni sustav bude manje usmjeren na vrhunski rezultat i/ili sportski uspjeh, a više na važnost sudjelovanja, posebno u području školskog sporta. Značajan motivator predstavljao bi i uređen sustav sporta, i to onaj koji će skrbiti o kvaliteti sportskih sadržaja, ali i o zdravlju i o sigurnosti sudionika sportskih aktivnosti te sustav koji je spreman reagirati na svaku povredu prava djece sportaša.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

Dostupnost

- Osigurati veću dostupnost sporta, informacija i mehanizama zaštite osobnih i imovinskih prava djece sportaša.
- Osigurati prostorne uvjete za bavljenje sportom i treniranje, a sportske građevine u vlasništvu JLP(R)S-a učiniti jednako dostupnima uz jasne, transparentne i pravične kriterije za njihovo korištenje.
- Poticati osnivanje školskih sportskih društava i njihovo osnaživanje.
- Osmisliti strategiju uključivanja fizički neaktivne djece u sportske i rekreativne aktivnosti.

Sigurnost i kvaliteta

- Ojačati zaštitu interesa djece kroz licenciranje stručnih kadrova u sportu.
- Regulirati ulogu i djelokrug rada zaštitnika u sportu (*Child Safeguarding Officer*).
- Ujednačiti odredbe koje reguliraju sudjelovanje djece u stegovnim postupcima.
- Normirati organizaciju i prijevoz djece sportaša na natjecanja/turnire i pripreme.
- Osigurati da nastavu tjelesne i zdravstvene kulture od prvog do četvrtog razreda osnovne škole vode magistri kineziologije.
- Što prije donijeti *Pravilnik o zdravstvenim pregledima sportaša*.

¹⁴⁸ Više o tome u poglavlju *Preporuke pravobraniteljice*.

4.8 Djeca u pokretu

U različitostima se krije naša snaga i ljepota. Svaka boja, svaki oblik, svaki glas doprinosi bogatstvu svijeta u kojem živimo. Različitost nije prepreka, već dar koji nas uči razumijevanju, poštovanju i zajedništvu. Prihvatanjem jedni drugih, bez obzira na razlike, otvaramo vrata svjetlijoj i bogatijoj budućnosti za sve.

Poruka djece

Pravobraniteljica za djecu prati ostvarivanje prava djece u migracijama, i to djece koja dolaze s obitelji, djece bez pratnje, djece koja su u nezakonitom boravku i koja su tražitelji međunarodne zaštite, kao i djece s odobrenom međunarodnom i/ili privremenom zaštitom. Nastavili smo pratiti i prava raseljene djece iz Ukrajine u RH. Djeca u pokretu ranjiva su djeca koja najčešće bježe od rata i proganjanja te je zbog povećanog rizika od kršenja njihovih prava potrebno posebno pratiti poštuju li se njihova prava i najbolji interesi.

Organizacije civilnog društva i dalje upozoravaju na kolektivna protjerivanja na hrvatsko-bosanskoj granici, a prema podacima *Save the Children*, djeca i odrasli izvještavaju o nasilju i drugim ponižavajućim postupanjima hrvatske policije na granici, koja uključuju guranje, udaranje rukama i palicama, skidanje, prisvajanje imovine i uništavanje osobnih stvari (poput, primjerice, mobilnih telefona). Izvještavaju o 1 916 identificiranih potencijalnih izbjeglica i migranata koji su nasilno vraćeni iz RH, među kojima je bilo 244 djece, od kojih 239 djece bez pratnje.

Nova pravila za upravljanje migracijama i uspostavu zajedničkog sustava azila na razini EU-a donesena su 14. svibnja 2024., a primjenjuju se od 1. srpnja 2026. (*Pakt o migracijama i azilu*). Riječ je o paketu zakonodavnih akata kojima se reformira europska migracijska politika i politika azila. Reforma pruža pravni okvir i instrumente za djelotvornije upravljanje vanjskim granicama, uspostavu brzih i učinkovitih postupaka azila i vraćanja te uvođenje strogih zaštitnih mjera. Uvodi se pravedan i učinkovit sustav solidarnosti i odgovornosti za kolektivno upravljanje migracijama kako nijedna država članica ne bi ostala sama u situacijama velikog pritiska. Propise sadržane u *Paktu* države članice moraju implementirati u svoje nacionalne pravne sustave kroz uspostavu pravnih i operativnih kapaciteta za njihovu primjenu. Pravni akti sadrže odredbe o djeci u pokretu i djeci bez pratnje i pružaju nova jamstva za djecu bez pratnje, dok najbolji interesi djeteta ostaju prioritet. *Paktom* se skraćuju rokovi za imenovanje skrbnika djeci bez pratnje i postrožuju standardi povezani s njihovim osposobljavanjem, kvalifikacijama i nadzorom postupanja. Naglašava se važnost uzimanja u obzir mišljenja djece i pružanja njima prilagođenih informacija. Definirana su čvršća jamstva za djecu u vezi sa zadržavanjem, nove odredbe za sprečavanje nestanka djece i obvezan multidisciplinarni pristup procjeni dobi te se skraćuju rokovi povezani s pristupom djece obrazovanju i proširuje pristup zdravstvenoj skrbi. Važan aspekt je uspostava službe za maloljetnike koji prelaze u odraslu dob kako bi se osigurala kontinuirana potpora, usluge i pomoć u provedbi mjera rane integracije, a skraćuju se i rokovi za pristup djece obrazovanju. Proces izrade i donošenja akta strateškog planiranja za provedbu sustava upravljanja azilom i migracijama u RH još nije javno predstavljen.

Pakt donosi mnoge izmjene vezane za reguliranje migracijskih tokova, ali ujedno i mnoga otvorena pitanja koja se odnose na zaštitu prava djece u migraciji. Stoga je, izražavajući zabrinutost da bi odredbe *Pakta* u primjeni mogle otežati položaj djece bez pratnje na granicama te uzimajući u obzir pripremu usklađivanja nacionalnih zakona, Europska mreža pravobranitelja za djecu (ENOC) 13. prosinca 2024. godine na izvanrednoj Općoj skupštini dala *Izjavu* vezanu za zaštitu djece u pokretu na granicama Europske unije, čije smo usvajanje podržali. U *Izjavi* se naglašava obveza država članica u osiguranju poštivanja i zaštite dječjih prava neovisno o njihovom statusu i bez diskriminacije, poštujući, između ostalog, najbolji interes djeteta, kao i pravo na identitet, izražavanje mišljenja, zaštitu od mučenja i degradirajućeg postupanja, zabranu detencije, *pushback*-ova, očuvanje jedinstva obitelji, pravovremenu informaciju te

podnošenje pravnog lijeka. Uz navedeno, potrebno je osigurati podršku tijelima nadzora na granicama i edukaciju službenika na granici, djelatnika socijalnih službi te svih onih koji sudjeluju u prihvatu djece u pokretu, kako bi se osiguralo da se njihova prava poštuju u cijelosti.

Države članice trebale bi osigurati da u provedbi Pakta o migracijama i azilu i s njim povezanih reformi svojih sustava za prihvata, središnju ulogu imaju zaštita djece i stalno uvažavanje najboljih interesa djeteta. To uključuje jasne i rane postupke za pojedinačne procjene najboljih interesa i prioritetnu prilagodbu svih relevantnih postupaka i sustava prihvata dobi, potrebama i ranjivostima djece, u skladu s pravom Unije i međunarodnim pravom

Preporuka Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava u zaštiti djece u najboljem interesu djeteta

Pratimo Odluke Odbora ministara Vijeća Europe iz rujna 2023. vezane za nadzor izvršenja presude M.H. i drugi protiv Hrvatske, u kojoj je Europski sud za ljudska prava (ESLJP) utvrdio niz povreda Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući i neučinkovitu istragu za smrt djevojčice, povrede u odnosu na višemjesečni smještaj većeg broja djece zatvorenog tipa i protjerivanje iz RH. Navedene Odluke odnose se na praćenje izvršenja presude u vidu provedbe pojedinačnih mjera radi nastavka istrage, ali i općih mjera, poput važnosti uspostave neovisnog mehanizma za nadzor granica, postupanja prema migrantima u skladu s Konvencijom, poboljšanja pristupačnosti u postupku azila i ograničavanja zadržavanja djece u detencijskim centrima. Predmet M.H. i drugi protiv Hrvatske u pojačanom je nadzoru, slijedom kojeg je RH obvezna do ožujka 2025. izraditi Akcijski plan koji predstavlja mjere koje je država poduzela i koje namjerava poduzeti kako bi izvršila navedenu presudu.

Broj tražitelja međunarodne zaštite, prema statističkim pokazateljima MUP-a, značajno se smanjio u odnosu na 2023. (68 114 zahtjeva) te iznosi 26 776, što je 60 % manje. Međutim, u odnosu na 2023., kada je 1 516 djece bez pratnje zatražilo međunarodnu zaštitu, u 2024. broj djece koja su podnijela zahtjev za međunarodnom zaštitom iznosi 1 980. Međunarodna zaštita odobrena je 41 djetetu, od kojih je jedno dijete bez pratnje. Neovisno o godini u kojoj je zahtjev podnesen, u 2024. MUP, kao nadležno tijelo za odlučivanje u upravnom postupku donio je 718 odluka za djecu bez pratnje, od kojih je većina (704) donesena zbog obustave, 10 zahtjeva je odbačeno, a za troje djece zahtjev je odbijen. Razlozi za obustavu postupaka u velikoj većini su neodaziv pozivu na saslušanje. Na odluke MUP-a podnesene su dvije tužbe. Podaci ukazuju na to da djeca bez pratnje najčešće ne dočekaju svoju odluku o zahtjevu, najviše iz razloga jer im je RH tranzitna točka na putu.

Prema podacima MUP-a za 2024., u prihvatilištima za tražitelje međunarodne zaštite bilo je smješteno 1 455 djece bez pratnje, a u ustanove socijalne skrbi 487, što je znatno povećanje u odnosu na 2023. kada je u prihvatilištima bilo smješteno 1 113, a u ustanovama socijalne skrbi 374 djece bez pratnje.

Broj djece koja su zatečena u nezakonitom prelasku državne granice prema podacima MUP-a za 2024. iznosi 6 936, od kojih su 1 340 bila djeca bez pratnje. To je manji broj nego u 2023. kada je zatečeno 10 242 djece, od čega su 1 690 bila djeca bez pratnje. Od ukupnog broja djece, čak 2 819 djece u pokretu bilo je u dobi do 10 godina. U Prihvatni centar za strance Ježevo bilo je smješteno 19 djece u pratnji obitelji, dok je dvoje bilo bez pratnje. Readmisijski je 16 djece vraćeno u Bosnu i Hercegovinu, dvoje je vraćeno u zemlju podrijetla, dvoje je smješteno u CPUZ Zagreb-Dugave, a jedno je dijete izrazilo namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu te je smješteno u Prihvatilište za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu. Znatno je porast djece u odnosu na 2023. u Tranzitno-prihvatnom centru za strance Tovarnik, gdje je bilo čak 150 djece, od čega 129 djece s obitelji i 21 dijete bez pratnje. Njih 95 je vraćeno u Bosnu i Hercegovinu, 10 u Srbiju, petero je vraćeno u zemlju podrijetla, a ostali (njih 40) izrazili su namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu. Usporedno, u 2023. u Centru u Tovarniku bilo je smješteno 65 djece s obitelji, devetero djece bez pratnje i osmero djece s posebnim skrbnicima. I u Tranzitno-prihvatnom centru za strance Trilj bilo je smješteno dvostruko više djece nego 2023. odnosno njih 76 s obitelji i petero djece bez pratnje. Njih 51 je vraćeno u Bosnu i Hercegovinu, dvoje u zemlju podrijetla, petero je smješteno u ustanovu socijalne skrbi, a njih 22 je temeljem izražene namjere za

međunarodnu zaštitu smješteno u Prihvatilište za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu. U 2023. u Centru u Trilju bilo je smješteno 40 djece u pratnji obitelji i troje djece bez pratnje. Takvi centri imaju oblik detencije odnosno zadržavanja slobode kretanja. Prema *Pravilniku o boravku u prihvatnom centru za strance i načinu izračuna troškova prisilnog udaljenja*, prilikom donošenja odluke o smještaju, uzima se u obzir najbolji interes djeteta te ranjivost zbog prethodnih stresnih događaja i učinka smještaja na njegovo psihološko stanje. Iako je boravak obitelji s djecom u tranzitnim prihvatnim centrima u pravilu kratkotrajan, smatramo da takvo okruženje odnosno smještaj i zadržavanje uz pogled na rešetke kao u zatvorskim uvjetima, ograničeno kretanje i prostor neprilagođen boravku djece, nisu primjereni za njihov pravilan psihofizički razvoj, niti su u njihovom najboljem interesu. Obavješteni smo o djetetu koje je u prihvatnom centru za strance bilo smješteno tri mjeseca te je tek nakon odluke upravnog suda premješteno u CPUZ. Prema odredbama *Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti*, djetetu bez pratnje može se ograničiti sloboda kretanja smještajem u prihvatni centar za strance odvojeno od odraslih osoba u što kraćem trajanju, ako se individualnom procjenom utvrdi da je takav smještaj nužan. Tek po intervenciji skrbnice, dijete je bilo premješteno u dio za ranjive skupine, a njegovo ograničenje slobode ukazuje na postupanje protivno *Konvenciji o pravima djeteta*. Izbjegavanje smještaja djece u detencijske centre nužno je i radi sprječavanja pogoršanja mentalnog zdravlja, psihosomatskih teškoća, povećanja osjećaja nesigurnosti i stigmatizacije.

Svako dijete, u svakom trenutku, ima temeljno pravo na slobodu i pravo na slobodu od ograničavanja slobode kretanja prilikom imigracije. Odbor za prava djeteta utvrdio je da je ograničavanje slobode kretanja djeteta zbog njegova migracijskog statusa ili migracijskog statusa njegovih roditelja povreda prava i da je u suprotnosti s načelom najboljeg interesa djeteta. Djeci se nikada ne smije ograničiti sloboda kretanja zbog razloga koji su povezani s njihovim migracijskim statusom ili migracijskim statusom njihovih roditelja te države moraju hitno potpuno prestati sa ograničavanjem slobode kretanja djece u detencijskim centrima prilikom imigracije ili prekinuti tu praksu. Svaki oblik ograničenja slobode kretanja djece prilikom imigracije treba zakonski zabraniti i tu zabranu treba u potpunosti primjenjivati u praksi.

Zajednički opći komentar br. 4 (2017.) Odbora za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji i br. 23 (2017.) Odbora za prava djeteta o obvezama država u vezi s ljudskim pravima djece u kontekstu međunarodne migracije u zemljama podrijetla, tranzita, odredišta i povratka

Osobe u pokretu, pa tako i tražitelji međunarodne zaštite, od trenutka napuštanja svoje domovine do dolaska u RH, susreću se s različitim poteškoćama i često sa slučajevima razdvajanja obitelji tijekom dugotrajnog putovanja. Djeca odvojena od obitelji izložena su većem riziku od iskorištavanja, zlostavljanja i nasilja. Većina tražitelja međunarodne zaštite nema dokumentaciju, pa je teško dokazati da su dio obitelji. Kada se djeca bez pratnje zateknu u RH, uglavnom traže spajanje s roditeljima ili najbližim rođacima koji se već nalaze u nekoj od zemalja članica EU. Sukladno *Uredbi (EU) br. 604/2013*, države članice uputile su RH 166 zahtjeva za preuzimanje odgovornosti u postupku spajanja obitelji, od kojih je 74 prihvaćeno, dok se 69 odnosilo na djecu. RH je uputila šest zahtjeva prema drugim državama članicama, od kojih je pet prihvaćeno, a tri su se odnosila na djecu. Trajanje postupka u ovim slučajevima ovisi o raspoloživim dokazima, poput vjenčanog ili rodnog lista odnosno potvrdi o srodstvu te o odluci o prihvaćanju druge države. U slučaju prihvaćenog zahtjeva, MUP navodi da se transferi provode u najkraćem mogućem roku. Postupak spajanja obitelji u nekoj drugoj zemlji EU često je kompliciran i dugotrajan, pa djeca bez pratnje nerijetko biraju nezakonit i opasniji način putovanja. Potrebno je da svi koji sudjeluju u sustavu zbrinjavanja i podrške djeci bez pratnje kontinuirano upozoravaju djecu na sve opasnosti krijumčarenja i trgovine ljudima i ohrabruju ih da izaberu zakonit i siguran put.

Pravo na spajanje obitelji jedno je od prava osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita. U svrhu spajanja obitelji u 2024. odobrena su četiri privremena boravka u svrhu spajanja s osobama s odobrenom međunarodnom zaštitom koja se odnose na djecu, a svi slučajevi odnose se na spajanje s ocem. Poteškoće u ovim postupcima očituju se u dugotrajnom i otežanom pribavljanju dokumenata. Diplomatsko-konzularna predstavništva u kojima član obitelji podnosi zahtjev su udaljena, pa odlazak i pribavljanje dokumenata predstavljaju znatan financijski izdatak člana obitelji koji se želi spojiti s osobom u RH, a če-

sto i nesigurno i opasno putovanje. Dugotrajni postupci, tijekom kojih organizacije koje pružaju pravnu pomoć i podršku pri spajanju obitelji ne dobivaju od nadležnih tijela RH dostatne informacije i upute za postupanje u slučaju administrativnih poteškoća, dodatno produžuju razdvojenost roditelja s djetetom. Razdvajanje obitelji može imati negativne posljedice za dobrobit njezinih članova.

Godinama izvještavamo o neprimjerenosti smještaja djece bez pratnje. Odlukom MRMSOSP-a za prihvata djece bez pratnje određene su dvije kontaktne točke: CPUZ Zagreb- Dugave i CPUZ Split. Djecu prihvaćaju i drugi centri za pružanje usluga u zajednici. Prema podacima MRMSOSP-a, tijekom 2024. za 891 dijete bez pratnje priznata je socijalna usluga smještaja u kriznim situacijama kod pružatelja socijalnih usluga, od kojih je najveći broj, kao i prethodne godine, bio smješten u CPUZ Zagreb – Dugave (299) i CPUZ Ivanec (229). Znatno broj djece bio je smješten i u CPUZ Split (118) i CPUZ Osijek (111). Broj djece mlađe od 14 godina koja su smještena u ustanove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi iznosio je 109, što je znatno više nego u 2023., kada ih je u te ustanove bilo smješteno 32. Proizlazi da se mlađa djeca i dalje smještaju u ustanove za djecu s PUP-om. Zabrinjavajuće je da je u 2024. čak 212 djece mlađe od 13 godina bilo smješteno u ustanove socijalne skrbi, dok ih je u 2023. bilo 75, a u 2022. njih 29.

Organizacije uključene u prihvata i rad s djecom bez pratnje, kao i djelatnici ustanova, i dalje ukazuju na neadekvatnost takvog smještaja. Većina ustanova koje prihvaćaju djecu bez pratnje upozoravaju na nedostatak prostornog kapaciteta, koji uzrokuje poteškoće pri održavanju odgovarajuće razine skrbi.

"Imali smo situaciju u kojoj je moj kolega imao jedanaest djece bez pratnje u policijskoj postaji koji su trebali biti negdje smješteni. Jedanaest. Ako objekt ima slobodnih mjesta, obično su to samo jedno ili dva mjesta. Gdje ćete smjestiti jedanaestero djece u devet sati u nedjelju navečer? Imate jedanaest djece u policijskoj postaji, i nakon što je policijska akcija gotova, morate ih smjestiti negdje. Tako zovete domove u devet navečer i pokušavate pronaći mjesto za njih."

Posebni skrbnik, iz Studije o skrbi o djeci bez pratnje u RH

Djeci bez pratnje potrebno je osigurati smještaj u kriznoj situaciji, koji je istovremeno potrebno osigurati i djeci koja su zatečena zbog skitnje, bijega iz druge odgojne ustanove, zbog potrebe za hitnim izdvajanjem uslijed nasilja i zanemarivanja, ali i zbog izrečene sudske mjere privremenog smještaja u ustanovu socijalne skrbi do okončanja kaznenog postupka ili provođenja tretmana i izvršavanja sudskih odgojnih mjera. Stoga se i jedna i druga djeca smještaju u prihvatne centre ustanova socijalne skrbi za djecu s problemima u ponašanju (PUP) te svi borave u istom prostoru, unatoč tome što su dovedeni u prihvata iz različitih razloga i problema. Neki centri na kriznom smještaju imaju većinom žensku populaciju, dok su djeca bez pratnje većinom muške populacije, što je dodatan izazov pri smještaju. Djeca migranti dolaze iz drugačijeg kulturnog i jezičnog podneblja. Često su traumatizirana i iscrpljena dugim i neizvjesnim putovanjem. Smještaj u prekapacitirane ustanove, s djecom s PUP-om, nije odgovarajuće rješenje. Neki centri navode kako su dio kapaciteta smještaja uskratili odjelu timske procjene kako bi mogli uz korisnike na procjeni smještati djecu bez pratnje strane državljanke, što otežava obavljanje redovnih djelatnosti.

"Zbog učestalih postupanja prema djeci bez pratnje sustav socijalne skrbi suočen je s preopterećenošću socijalnih radnika HZSR-a i prekapacitiranošću ustanova socijalne skrbi za smještaj djece...broj djece bez pratnje kojima je priznato pravo na uslugu smještaja u kriznim situacijama u RH kontinuirano je u značajnom porastu."

Iz izvješća HZSR-a pravobraniteljici za djecu

Takav je smještaj ujedno i izazov za odgajatelje. Osim manjka prostornog kapaciteta i nedostatne popratne dokumentacije (posebno u odnosu na procjenu dobi), nepravovremena rješenja o smještaju nadležnih PU HZSR-a stvaraju poteškoće u pružanju personalizirane skrbi i prilagođenog pristupa svakom djetetu. Centri upozoravaju da gotovo niti jedan korisnik nema dokument kojim bi potvrdio datum rođenja. Do poteškoća dolazi i zbog kulturoloških razloga. Osim toga, djeca mlađa od 14 godina i dalje se smještaju u takve ustanove, često tijekom noći, nakon što su domovi za djecu odbili njihov prihvata. Jezična

barijera također je veliki izazov u radu, a događaju se i povremena neprihvatljiva ponašanja u vidu oštećenja inventara i fizičkog nasilja prema djeci u ustanovi i prema odgajateljima. Problematika smještaja zajedno s djecom s PUP-om uočena je prilikom obilazaka ustanova u kojima borave djeca bez pratnje.

U svojim komentarima na peto i šesto periodičko izvješće RH o stanju prava djece, Odbor za prava djeteta UN-a preporučio je da djeca koja traže azil, izbjeglice i djeca migranti, kao i obitelji s djecom, ne budu smješteni u čuvane zatvorene objekte, kao što su rezidencijalne ustanove za djecu s problemima u ponašanju.

Pratimo provedbu *Protokola o postupanju prema djeci bez pratnje* koji je Vlada RH usvojila 2018., sa svrhom definiranja nositelja obveza, načina i rokova postupanja prema djeci bez pratnje odnosno pravodobne i učinkovite zaštite njihovih prava i interesa. *Protokol* je potrebno unaprijediti zbog izmjena zakonskog okvira i aktivacije privremene zaštite za osobe raseljene iz Ukrajine, ali i zbog uočenih poteškoća u primjeni, poput uloge i dužnosti posebnog skrbnika, smještaja djece starije od 16 godina u prihvatilištima za tražitelje međunarodne zaštite te postupaka vezanih uz utvrđivanje zdravstvene dobi, predstavljanja djeteta kao odrasle osobe prilikom zatjecanja na teritoriju RH te usklađivanja s planiranom reformom sustava migracija i azila u RH.

Protokol predviđa smještaj djece starije od 16 godina koja izraze namjeru za međunarodnom zaštitom u prihvatilišta za tražitelje međunarodne zaštite odnosno u prihvatilišta u Zagrebu i Kutini, ukoliko se posebni skrbnik suglasi. Prema podacima HCK-a, većina djece starije od 16 godina smještena je u jedno od prihvatilišta, a razlog tome je ograničenost kapaciteta. Djeca se smještaju s drugim punoljetnim tražiteljima međunarodne zaštite i izlažu riziku negativnog utjecaja nekih odraslih osoba ili skupina, od krijumčarenja i iskorištavanja, do zlostavljanja. Iako Prihvatilište za tražitelje međunarodne zaštite u Kutini obavlja poslove prijema i smještaja tražitelja međunarodne zaštite ranjivih skupina, uključujući obitelji s djecom te djecu bez pratnje starije od 16 godina, ondje se smještaju i druge osobe u slučaju manjka mjesta u Prihvatilištu u Zagrebu.

I dalje se bilježi kratko zadržavanje djece bez pratnje, bilo u prihvatilištima za tražitelje međunarodne zaštite, bilo u ustanovama socijalne skrbi. Većina ustanova izvještava o zadržavanju do dva dana, a samovoljno napuštanje centara je glavni razlog prestanka smještaja. Time je otežana rana identifikacija ranjivosti i zadovoljenje njihovih potreba. Iako neki CPUZ-ovi imaju internu školu i mogućnost uključivanja u učenje hrvatskog jezika, djeca se zadržavaju vrlo kratko pa nije moguće niti organizirati učenje jezika, niti uključivanje u odgojno-obrazovni sustav.

Napuštanje RH u roku od nekoliko dana nije razlog za obustavu planiranja programa skrbi i aktivnosti koje promiču uključivanje djece bez pratnje u sustav obrazovanja, socijalne skrbi i zdravstvene zaštite.

"Za razliku od ostalih godina, tijekom 2024. pravnice nisu održale pravno savjetovanje s djetetom bez pratnje iz razloga što je trend napuštanja ustanove od strane djeteta bez pratnje nastavljen takvom dinamikom da nije postojala mogućnost kontaktiranja skrbnika i pribavljanja suglasnosti za pružanje pravnih savjeta i informacija jer su djeca napuštala ustanove (konkretno CPUZ Zagreb-Dugave i CPUZ Split) najčešće u roku od jednog dana od početka smještaja."

Iz izvješća Hrvatskog pravnog centra pravobraniteljici za djecu

Tijekom 2024. dvoje djece bez pratnje boravilo je u Prihvatilištu u Zagrebu više od šest mjeseci, od kojih je jedno dijete s problemima mentalnog zdravlja, te mu se do punoljetnosti pružala odgovarajuća pomoć i zaštita, a drugo dijete se spojilo s roditeljem u drugoj državi EU.

Djetetu državljaninu treće zemlje ili djetetu bez državljanstva koje se bez pratnje zakonskog zastupnika zatekne na području RH, područni ured HZSR-a imenuje posebnog skrbnika. Iako je izmjenama *Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti* osnažena uloga posebnog skrbnika u brizi za dijete bez pratnje na

način da će se djetetu bez pratnje koje izrazi namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnom zaštitom odmah imenovati posebni skrbnik, koji će u najkraćem mogućem roku nakon podnošenja zahtjeva poduzeti sve potrebne radnje radi pronalaženja članova obitelji i spajanja djeteta s obitelji, dužnosti posebnih skrbnika su opsežne i sveobuhvatne te u praktičnoj primjeni dolazi do poteškoća. Posebni skrbnici najčešće se imenuju iz mjesno nadležnih PU HZSR-a. Tijekom 2024. godini doneseno je 1 957 rješenja o imenovanju posebnih skrbnika kao zakonskih zastupnika za dijete bez pratnje, što je nešto više nego 2023. (1 884 rješenja). Od toga su za 1 873 djece kao posebni skrbnici imenovani stručni radnici nadležnog PU HZSR-a, a za ostalu djecu srodnici i druge osobe.

Posao posebnog skrbnika obuhvaća niz aktivnosti - od osiguravanja svakodnevnih potreba, i zdravstvene zaštite, poduzimanja radnji pred nadležnim tijelima radi ostvarivanja međunarodne zaštite, preprate do granice do poduzimanja radnji prilikom spajanja obitelji. Problemi i poteškoće prilikom rješavanja zadataka te aktivnosti izvan radnog vremena, često i u noćnim satima, dovode do preopterećenosti, posebice zbog zahtjevnosti i obujma primarnog posla.

"Brojke od 540 slučajeva postupanja prema maloljetnicima stranim državljanima bez pratnje podrazumijevaju da se tu radi o više od 1500 napisanih rješenja, neprojeno sati vožnje i preprate, a još više sati provedenih u postajama granične policije"

iz izvješća HZSR-a pravobraniteljici za djecu

"Imate dijete manje od 24 sata, i u tom vremenu dobijete odluku o imenovanju za njegovog skrbnika, zatim još jednu o razrješenju. Potom odluku o smještaju i odluku o prestanku smještaja, a moguće i odluku o imenovanju novog skrbnika i razrješenju novog skrbnika. To je minimalno šest dokumenata. Plus, sva dokumentacija iz MUP-a. I oni ulaze, prolaze, izlaze i nikad ih više ne vidimo."

Posebni skrbnik, iz Studije o skrbi o djeci bez pratnje u RH

Procedure su složene i zahtijevaju niz postupaka i usuglašavanje s drugim službama, poput razgovora sa zatečenim djetetom bez pratnje i pronalaska smještaja. Posebni skrbnici ponekad se suočavaju s problemom naknadnog dolaska u ustanovu osoba koje navode da su u rodbinskoj vezi s djetetom te postupkom utvrđivanja mogu li te osobe biti skrbnici djetetu. Preopterećenost uzrokuje i obveza vođenja znatnog broja upravnih postupaka za jedno dijete, koje se u RH zadrži jedan ili dva dana. S druge strane, kako se posebni skrbnik najprije imenuje na mjestu gdje je dijete izrazilo namjeru za međunarodnom zaštitom, a kasnije se imenuje novi prema mjestu gdje dijete boravi, produljuju se procedura i informiranje o pravima. U mnogim slučajevima, novi posebni skrbnik imenovan je tjednima nakon što je dijete već napustilo ustanovu. Organizacije koje rade s djecom bez pratnje obavještavaju o nedostatku informacija o njihovim pravima te o potrebi podrške pri suočavanju sa svakodnevnim izazovima i edukaciji o zdravim načinima nošenja sa stresnim situacijama. Omogućavanje stvarne dostupnosti i češći kontakt nužni su kako bi djeca dobila informacije o spajanju obitelji, zdravstvenim i drugim pravima i uslugama te o uključivanju u obrazovni sustav, a u kojim područjima ujedno posebni skrbnici najviše iskazuju potrebu za dodatnom podrškom.

Prema Preporuci Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava u zaštiti djece u najboljem interesu djeteta, države članice trebale bi posebno raditi na proširenju i jačanju sustava skrbništva za tu djecu kao jednom od glavnih dijelova integriranih sustava za zaštitu djece bez pratnje, među ostalim osiguravanjem brzog određivanja dostatnih zakonskih skrbnika ili zastupnika, sudjelovanjem u aktivnostima Europske mreže za skrbništvo, utvrđivanjem primjera najbolje prakse i razmjenom stručnog znanja.

Nedostatak prevoditelja i dalje predstavlja problem budući da mali broj ljudi govori materinji jezik djece bez pratnje, pa se stručni djelatnici često sporazumijevaju putem internetskih prevoditelja ili engleskog jezika koji neka djeca djelomično razumiju, čime se vjerodostojnost izjava dovodi u pitanje.

I dalje postoji problem nedostatka centraliziranog prikupljanja podataka o djeci bez pratnje. Podaci u

nadležnosti MUP-a i sustava socijalne skrbi nisu jedinstveni, ni usporedivi. Osim toga, premda postoji razmjena podataka između ministarstava i pružatelja usluga, ti se podaci razlikuju unutar i između sektora. Postojanje baze podataka omogućilo bi uvid u točan broj djece bez pratnje na području države, njihov smještaj i pravni status, podatke o uključivanju u obrazovanje i o skrbnicima. Organizacije koje rade s djecom upozoravaju na nedostatak unificiranog sustava za prikupljanje podataka o djeci bez pratnje. U *Preporuci o razvoju i jačanju integriranih sustava za zaštitu djece u najboljem interesu djeteta*, u kojoj se posebno ističe nužnost kontinuirane zaštite prava djece migranata i djece bez pratnje koja traže međunarodnu zaštitu, ističe se kako je nasilje svakodnevna prijetnja djeci u pokretu te se poziva države članice na prikupljanje relevantnih službenih raščlanjenih statističkih podataka u vezi sa zaštitom djece, kako bi se između ostalog, omogućila komparativna analiza učinkovitosti sustava za zaštitu djece. Povezivanje različitih sustava podataka preporučio je RH i Odbor za prava djeteta UN-a u svojim komentarima na peto i šesto periodičko izvješće RH o stanju prava djece.

Zakon o udomiteljstvu predviđa mogućnost smještaja djeteta bez pratnje u udomiteljsku obitelj. Tijekom 2024. ostvaren je smještaj petero djece u udomiteljskim obiteljima, od kojih su sva mlađa od sedam godina. Iako se radi o malom broju, uočava se pozitivan pomak smještaja i skrbi za djecu u obiteljskom okruženju. Prilikom donošenja rješenja o dozvoli za obavljanje udomiteljstva, podnositelj zahtjeva može iskazati interes za smještaj djeteta bez pratnje, u kojem se slučaju provodi dodatno osposobljavanje. Trenutno je evidentiran samo jedan udomitelj koji je iskazao interes za buduće udomljenje. Specifične potrebe i ranjivost djece bez pratnje koja dolaze iz različitog kulturnog okruženja, jezična barijera i nedostatak prevoditelja otežavaju smještaj djece bez pratnje u udomiteljske obitelji, zbog čega podržavamo jačanje programa podrške udomiteljima i djeci u udomiteljskim obiteljima kako bi se potaknuo interes za smještaj djece bez pratnje.

"Postoje ljudi koji imaju priliku udomiti dijete bez pratnje, ali im je potrebno nešto da ih motivira. Pozitivna priča može pomoći, umjesto da se uvijek spominje nemamo udomitelja, naknade su male. Pozitivna strana nekako uvijek ostane zanemarena."

Udomitelj, iz Studije o skrbi o djeci bez pratnje u RH

Na potrebu za specijaliziranom ustanovom za skrb o djeci bez pratnje ukazuje se godinama. Smještaj u ustanove socijalne skrbi ili udomiteljske obitelji zahtjeva osiguranje odgovarajućih uvjeta u skladu sa specifičnim potrebama djece. Djelatnici trebaju biti educirani i stručno osposobljeni o specifičnostima djece bez pratnje koja su često prošla traumatska iskustva. Osnovni problemi smještaja i dalje su nedostatak prostornih kapaciteta koji omogućuju minimum zbrinjavanja, nedostatak uvjeta za provođenje slobodnog vremena u većini ustanova, psihosocijalne podrške, učenja hrvatskog jezika, uvjeta za temeljitiji zdravstveni pregled i nedostatak prevoditelja i kulturnih medijatora. Postojanje specijalizirane ustanove za prihvata djece bez pratnje omogućilo bi lakše vođenje evidencije, kao i individualizirani pristup uz pružanje psihosocijalne podrške za djecu s poteškoćama u mentalnom zdravlju i unaprjeđenje kvalitete skrbi u skladu s najboljim interesom pojedinog djeteta.

Preporuka Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava u zaštiti djece u najboljem interesu djeteta upućuje da bi osobe koje su u kontaktu s djecom posebno trebale biti upoznate s aspektima međukulturne komunikacije i mentalnog zdravlja te proći osposobljavanje o tim aspektima.

Iako dijete bez pratnje ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu u istom opsegu kao osigurana osoba iz obveznog zdravstvenog osiguranja, ono se često suočava s poteškoćama prilikom prijema u bolnicama i domovima zdravlja ili prepisivanju ili izdavanju lijekova. Najviše prepreka kod djece s odobrenom međunarodnom zaštitom očituje se u nepoznavanju procedura koje se odnose na prijavu osoba s odobrenom međunarodnom zaštitom u zdravstveni sustav ili odbijanju pružanja zdravstvene zaštite zbog jezične barijere i dugotrajnog povrata troškova. Djeca s poteškoćama ili kroničnim bolestima dugo čekaju na rehabilitaciju. Pratimo slučaj djeteta koje je nađeno na području RH i zbrinuto u ustanovi socijalne skrbi te zbog nedostatka dokumenata i postupka pribavljanja rodnog lista iz nadležnog veleposlanstva ima

poteškoće pri ostvarivanju zdravstvene zaštite. Pojedini liječnici nisu upućeni kako registrirati djecu bez pratnje u sustavu, pa dolazi do poteškoća pri nabavi lijekova za primarnu zdravstvenu zaštitu. Djelatnici organizacija civilnog društva često su uključeni u savjetovanje liječnika o specifičnim procedurama, no ključnu bi ulogu u davanju preciznih informacija trebala imati nadležna tijela.

Poseban problem predstavlja određivanje dobi djeteta bez pratnje zbog nedostatka dokumenata, te se i dalje javljaju slučajevi predstavljanja djece bez pratnje kao odraslih osoba, zbog čega se takva djeca smještaju u prihvatilišta za tražitelje međunarodne zaštite ili prihvatne centre koji su neprimjereni za njihovu dob te se djeca izlažu većim rizicima. Ako policijski službenici prema djetetu zatečenom u prelasku granice ne izraze sumnju u dob, prema njemu se postupa kao prema odrasloj osobi, ne imenuje mu se poseban skrbnik te izostaje uključivanje sustava socijalne skrbi koje je nadležno za njihovu zaštitu.

Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje predviđa osnivanje Međuresornog povjerenstva za zaštitu djece bez pratnje kako bi se unaprijedila suradnja tijela državne uprave i drugih dionika uključenih u zaštitu djece bez pratnje. Podržavamo uključivanje većeg broja predstavnika ustanova socijalne skrbi i udruga iz područja zaštite djece u rad Povjerenstva, no izražavamo žaljenje da se tijekom 2024. ono nije sastalo niti jednom.

Prema podacima HCK-a, u Zagrebu je u 2024. uključeno 27 djece u odgojno obrazovni sustav, od čega je petero djece uključeno u predškolski sustav, 15 djece u osnovnu školu i sedmero djece u srednju školu. U Kutini je u školu uključeno 21 dijete, od kojih dvoje u predškolu, 13 u osnovnu i šest u srednju školu.

Prema podacima MUP-a, u 2024. u prihvatilištima za tražitelje međunarodne zaštite uključeno je 45 djece u školske ustanove, 33 pohađa osnovnu školu, sedmero djece je upisano u srednjoškolsko obrazovanje, dvoje djece je uključeno u obrazovanje odraslih, a troje djece je upisano u vrtić. Na kraju 2024. školovalo se 30 djece, od kojih 24 u osnovnoj školi, četiri u srednjoj, a dvoje u ustanovama za obrazovanje odraslih.

Djeca tražitelji međunarodne zaštite i djeca s odobrenom međunarodnom zaštitom i dalje se suočavaju s poteškoćama unutar odgojno-obrazovnog sustava. Prema *Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*, osnovnoškolski odgoj i obrazovanje počinje upisom u prvi razred osnovne škole i obvezno je za svu djecu, u pravilu od šeste do 15. godine života, što predstavlja značajnu prepreku za migrante zbog razlika u obrazovnom sustavu. Pratili smo slučaj djeteta iz prihvatilišta za tražitelje međunarodne zaštite koje je u trenutku podnošenja dokumentacije vezane uz uključivanje u obrazovni sustav imalo 15 godina, te je upravni odjel jedne županije smatrao da dječak ne ispunjava uvjete za uključivanje u odgojno-obrazovni sustav, navodeći da ima više od 15 godina i da je u zemlji iz koje dolazi završio šesti razred osnovne škole. Dječak je upućen u program obrazovanja odraslih, nakon čega smo od tadašnjeg MZO-a obavješteni kako je županija pronašla mogućnost za uključivanje dječaka u osnovnu školu. Program osnovnoškolskog obrazovanja odraslih nije adekvatan za razvojne potrebe djeteta adolescenta koje ulazi u novu zajednicu, a ne uključuje ni pripremnu nastavu jezika. U slučaju nedostatka svjedodžbe, u programima osnovnoškolskog obrazovanja odraslih na koje se djeca upućuju često nije moguće provesti vrednovanje, zbog čega dijete s navršениh 15 godina duže ostaje izvan sustava obrazovanja.

Škola je dužna uključiti djecu u pripremnu nastavu iz hrvatskog jezika, što je jedno od prava djece tražitelja međunarodne zaštite i djece s odobrenom međunarodnom zaštitom. Sukladno propisanom postupku, škola šalje zahtjev za odobrenje pripremnog nastave upravnom odjelu u županiji, odnosno, Gradskom uredu za obrazovanje sport i mlade Grada Zagreba i MZOM-u, a provedba tečaja ne može započeti dok se ne dobije odobrenje. Proces je spor i početak nastave za svakog učenika čeka se više mjeseci, što odgađa podršku djetetu. Ponekad djeca po odobrenju pripremnog nastave odlaze u drugu školu gdje se nastava provodi te gube dio redovne nastave u svojoj školi. Broj sati pripremnog nastave iznosi 70 te postoji mogućnost dodatnog ciklusa od 70 sati. Međutim, 140 sati nastave hrvatskog jezika nije dovoljno da dijete samostalno sudjeluje u obrazovanju i ostvaruje ciljeve, a i dalje nema udžbenika koji su prilagođeni djeci s drugog govornog područja.

U Preporukama Europske komisije o razvoju i jačanju integriranih sustava u zaštiti djece u najboljem interesu djeteta navodi se da bi države članice trebale povećati sudjelovanje djece migranata i djece migrantskog podrijetla u obrazovanju, među ostalim u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, te istodobno osigurati da takvi programi budu opremljeni za kulturno i jezično raznolikost djece.

Među uočenim problemima su i izostanak podrške učenju jezika i pisanju zadaća. Boravak u razredu s drugim vršnjacima dok čekaju odobrenje nastave, kod djece izaziva frustraciju zbog nepoznavanja jezika i sadržaja. Često su upisani u niže razrede, što utječe na socijalizaciju, uzrokuje izolaciju i vršnjačko nasilje. Postoje i problemi s utvrđivanjem razine obrazovanja zbog nedostatka dokumenata o obrazovnim postignućima, razlike u obrazovnom sustavu, a neka djeca nisu godinama pohađala niti jedan odgojno-obrazovni sustav. Djeci s traumama često je jedina sustavna podrška školski psiholog, koji u pravilu ne govori materinji jezik djeteta, te je, u odnosu na potrebe, njegova podrška nedovoljna. Na problem jezika i nedostatka asistenta u nastavi koji bi pomogao u svladavanju nastavnog gradiva već godinama ukazuju i udruge koje rade s djecom u odgojno-obrazovnom sustavu. Učenjem hrvatskog jezika djeca pružaju podršku i svojim roditeljima u njegovom svladavanju i uključivanju u novo društvo.

Organizacije koje rade s ovom ranjivom skupinom djece ukazuju na izostanak podrške i poteškoće uključivanja u školu tijekom postupaka spajanja obitelji, uslijed kojih djeca duže vremena nisu upisana u školu.

” *Kada dođeš u novu sredinu, dobiješ novi posao, novi razred, školu, kada si stranac u drugoj zemlji – moraš sve iznova. Teško je, hvata te nostalgija i stalno ti se plače. Pomoć može biti plišanac, ali i osmijeh na prijateljskom licu. Budi ljubazan prema novim ljudima koji se nađu u tvojoj okolini, pomozim im da se osjećaju dobrodošlima.* “

Poruke djece

Obitelji migranata suočavaju se s nedostatkom pristupa vrtićima, što stvara dodatne izazove za roditelje i otežava integraciju djece u lokalnu zajednicu. Nedostatni kapaciteti sprječavaju roditelje, osobito majke, u zapošljavanju i doprinose financijskoj nesigurnosti. Djeca rođena na putu nemaju rodni list, što je također prepreka za upis u vrtić, a ishođenje rodnog lista iz države u kojoj je dijete rođeno je dugotrajno i nesigurno. Povećanje kapaciteta vrtića nužno je za kvalitetniji život izbjegličkih obitelji.

U odnosu na organizirani rad s djecom u prihvatnim centrima, humanitarne i organizacije civilnog društva i dalje ukazuju na nedostatak organiziranog i sustavnog rada te odsustvo kvalitetnog provođenja slobodnog vremena kroz izvanškolske aktivnosti. U prihvatilištima je stalno prisutan Hrvatski Crveni križ, koji pruža cjelokupnu pomoć pri prijehu i tijekom boravka, uključujući održavanje radionica s djecom, povezivanje s lokalnom zajednicom i razne vrste podrške. Drugim organizacijama nije dopušteno u prihvatilištima organizirati aktivnosti pružanja pravne i psihosocijalne podrške, niti radionice i podršku djeci u učenju jezika i pisanju zadaća.

Akcijski plan Grada Zagreba za provedbu Povelje integrirajućih gradova za 2023. i 2024., kojom gradovi iskazuju namjeru promicanja integracije migranata u europskim gradovima, primjer je dobre prakse. Cilj *Plana* je poticanje i provođenje integracije tražitelja međunarodne zaštite, osoba kojima je odobrena međunarodna ili privremena zaštita i stranih radnika koji prebivaju na području Grada Zagreba u društvu, te doprinos razvoju cjelokupne migracijske politike u RH. Jedan od specifičnih ciljeva *Plana* je informiranje i ostvarivanje prava odnosno upoznavanje tražitelja međunarodne zaštite, osoba kojima je odobrena međunarodna ili privremena zaštita te stranih radnika s njihovim pravima i obvezama te dostupnim uslugama u Gradu Zagrebu, kroz uspostavljanje centralne točke za informiranje - *One Stop Shop*. Pozdravljamo uspostavu takvog centra dobrodošlice, u kojem se, uz informiranje o svim dostupnim uslugama i pravima koja se nalaze u nadležnosti Grada Zagreba, mogu dobiti i informacije o provođenju i načinu uključivanja i u sve druge integracijske aktivnosti.

” *Prihvaaanje nove osobe u vlastiti život ne treba ovisiti o boji njezine kože, o odjeći koju nosi, o bogu u kojega vjeruje, nego isključivo o njezinu karakteru i ljudskim vrijednostima koje u sebi nosi!*

Poruke djece

“

Članovi smo Programskog odbora za potporu provedbe programa „Podrška djeci i obiteljima u migracijama u procesu zaštite i integracije u Hrvatskoj“ kojim koordinira Ured UNICEF-a za Hrvatsku. Cilj Programa je integracija djece i obitelji u migraciji, raseljenih osoba iz Ukrajine u RH te djece bez pratnje u hrvatske nacionalne sustave, te pravovremena procjena potreba i zadovoljenje tih potreba, kroz učinkovit pristup integriranoj i visokokvalitetnoj zaštiti, podršku mentalnom zdravlju i psihosocijalnu podršku, mjere integracije u školsko okruženje i lokalnu zajednicu, kao i kroz pristup ključnim uslugama u zajednici u ranom razvoju djece i socijalnim naknadama. Programski odbor ima ulogu praćenja provedbe Programa, realizacije rezultata, strateškog djelovanja, zagovaranja, podrške i promocije. U sklopu Programa zaposlena su dva interkulturalna medijatora u CPUZ Zagreb-Dugave koji rade s djecom bez pratnje, opremljen je prostor s namještajem i didaktičkim materijalima namijenjenim djeci bez pratnje te je provedena edukacija „Živjeti različitosti“ za stručnjake koji rade s djecom bez pratnje. Pozdravljamo daljnje aktivnosti Programa, u okviru kojih su, u suradnji s Nacionalnim centrom za vanjsko vrednovanje obrazovanja, izrađeni standardizirani ispiti za procjenu znanja hrvatskog jezika za inojezičare, te nadograđena mrežna stranica www.parentingincroatia.eu, u suradnji s provedbenim partnerom Programa RODA, namijenjena roditeljima i drugim osobama koje brinu o djeci u migracijama.

” *U različitostima se krije naša snaga i ljepota. Svaka boja, svaki oblik, svaki glas doprinosi bogatstvu svijeta u kojem živimo. Različitost nije prepreka, već dar koji nas uči razumijevanju, poštovanju i zajedništvu. Prihvaaanjem jedni drugih, bez obzira na razlike, otvaramo vrata svjetlijoj i bogatijoj budućnosti za sve.*

Poruke djece

“

Djeca raseljena iz Ukrajine

Prema podacima MUP-a, na kraju 2024. u RH se nalazilo 8 321 djece raseljene iz Ukrajine, što je veći broj u odnosu na prošlu godinu (7 633 djece). Na početku rata u Ukrajini 2022. godine Vlada RH osnovala je Međuresornu skupinu kojom je koordinirao MUP, a na mrežnim stranicama MUP-a nalazi se poveznica „Hrvatska za Ukrajinu“ s informacijama o pomoći, propisima, i aktivnostima pojedinih ministarstava, koje i dalje predstavljaju pomoć novim obiteljima pristiglim iz Ukrajine. Stručnu, tehničku i administrativnu podršku osobama raseljenim iz Ukrajine nastavilo je pružati Ravnateljstvo civilne zaštite, koje kontinuirano provodi aktivnosti vezane uz zbrinjavanje i smještaj s ciljem brže integracije.

Na području Svete Nedjelje i dalje se nalaze djeca iz alternativne skrbi, koja su se, uz podršku i pružanje informacija nadležne ustanove socijalne skrbi i nekoliko udruga, prilagodila novom životu u RH. Jezična barijera bila je poteškoća na početku, a udruga koja je uključena u rad s djecom i njihovim osobljem izvještava o značajnom napretku i snalaženju u komunikaciji s vršnjacima i nastavnicima u školi. Starija djeca upisom u srednju školu i poboljšanim znanjem hrvatskog jezika proširila su socijalni krug. Organiziranje aktivnosti za djecu i osoblje, pružanje psihološke podrške i pomoć u integraciji i dalje je važno za zdrav i poticajan rast i razvoj.

Prema podacima MRMOSP-a, poseban skrbnik ili skrbnik za djecu bez pratnje raseljene iz Ukrajine imenovan je za 16 djece koja su zatečena bez roditelja ili zakonskog zastupnika od strane HZSR-a. 103 djece državljana Ukrajine pod privremenom zaštitom je pod skrbničkom zaštitom, a nalaze se u kolektivnom ili privatnom smještaju, zajedno s osobama od povjerenja s kojima su stigli u RH. Područni uredi HZSR-a i dalje procjenjuju potrebe djece raseljene iz Ukrajine i poduzimaju mjere za zaštitu njihovih prava i dobrobiti.

Nastavili smo pratiti proces uključivanja djece u lokalnu zajednicu, posebice u odnosu na obrazovanje i prilagodbu novoj školskoj sredini, dostupnost dječjih vrtića i mogućnost kvalitetnog provođenja slobodnog vremena i igre.

Poteškoće pri upisu u osnovnu školu nastaju zbog prijevoda svjedodžbi na hrvatski jezik, što je obveza roditelja, kao i podmirenje troška. Djeca se ne mogu upisati u školu prije dobivanja zelenog kartona, čiji je proces usporen te se čeka do mjesec dana, što ujedno predstavlja period čekanja djeteta na polazak u školu.

Prilagodbu obrazovnom sustavu otežava i činjenica da djeca raseljena iz Ukrajine pohađaju hrvatsku školu prije podne, a popodne slušaju *online* nastavu na ukrajinskom jeziku, što im oduzima velik dio dana i slobodnog vremena. Dodatno opterećujući faktor je što se gradivo koje uče u hrvatskoj školi razlikuje od onog koje slušaju na ukrajinskom jeziku u *online* formatu, a ujedno su djeca naviknuta na drugačiji kurikulum i način rada. Organizacije civilnog društva izvještavaju da je jezična barijera većinom prevladana te da su djeca odlično usvojila hrvatski jezik, nemaju problema u komunikaciji i izvršavanju školskih obaveza. Učenici su prihvaćeni u kolektivu od strane vršnjaka te su se dobro uklopili u lokalne zajednice, posebice ona djeca čiji su roditelji odlučili ostati u RH i odmah su to naglasili, za razliku od onih koji su od početka govorili da će se što prije vratiti u Ukrajinu ili otići u neku drugu državu. Zbog nepoznavanja jezika, teža komunikacija ostvaruje se s roditeljima. Neka djeca zbog prethodnih stresnih i teških životnih iskustava trebaju dodatnu psihosocijalnu podršku, koja je nerijetko ograničena na školske psihologe koji ne govore djetetov materinji jezik.

Unatoč nastavku uključivanja djece u dječje vrtiće, predškolski odgoj i dalje nije dostupan na cijelom području RH. Upisi se održavaju tijekom lipnja, a djeca u vrtić kreću u rujnu. Djeca koja dođu naknadno, nemaju mogućnost upisa u vrtić. Roditelji, posebno samohrane majke, zbog toga ne mogu tražiti posao i ostaju u kolektivnim smještajima te nemaju dostatna sredstva za pokrivanje životnih troškova. I dalje primamo pritužbe roditelja kojima je odobrena privremena zaštita vezano za nemogućnost upisa djece u vrtiće. Dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja omogućuje da se njihovi roditelji zaposle, a uključivanje djeteta u vrtić važno je radi njihova psihosocijalnog rasta i razvoja i učenja hrvatskog jezika te omogućuje bržu integraciju djece i njihovih roditelja.

Ravnateljstvo civilne zaštite izvještava o provođenju edukacija iz hrvatskog jezika i pružanju pomoći u pronalasku posla, kao i organizaciji kreativnih, likovnih, sportskih i rekreativnih radionica za djecu. Mnoge organizacije civilnog društva svojim aktivnostima i dalje doprinose pružanju pomoći.

Prema podacima Ravnateljstva civilne zaštite MUP-a, na kraju 2024. 1 781 raseljena osoba boravila je u 42 kolektivna centra. Iako boravak u kolektivnom smještaju u kojem se nalaze osobe u sličnoj situaciji omogućuje međusobnu podršku i pruža osjećaj sigurnosti, on nosi izazove zbog ponašanja nekih korisnika, konzumacije alkohola i uznemiravanja.

Hrvatski Crveni križ i mnoge druge organizacije civilnog društva i dalje su uključene u rad na terenu te kontinuirano pružaju pomoć, provode aktivnosti i savjetovanja s raseljenim osobama. Kroz usluge Dnevnog centra za raseljene osobe, Centar za nestalu i zlostavljenu djecu također pruža pomoć i podršku, a rad s djecom i odraslim osobama raseljenim iz Ukrajine, u odnosu na 2023., manje je izazovan zbog njihove prilagodbe na životne prilike u RH.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

- Jačati uključivanje djece migranata u odgojno-obrazovni sustav i osigurati strukturirano, sustavno i intenzivno učenje hrvatskog jezika od prvog dana dolaska, s povećanim brojem sati, kao i druge socijalne aktivnosti, uz dostupnost prevoditelja i psihosocijalnu pomoć za djecu kojoj je to potrebno.
- Osigurati dovoljan broj pomoćnika u nastavi za djecu migrante, djecu tražitelje međunarodne zaštite i djecu kojima je odobrena međunarodna i privremena zaštita te pružati podršku u razvijanju vještina učiteljima i nastavnicima koji rade s djecom s drugog govornog područja s izbjegličkim iskustvom.

- Oformiti jedinstvene ažurirane baze podataka o djeci bez pratnje te osigurati pravodobnu razmjenu podataka kroz međuresornu suradnju.
- Uvesti mehanizam evaluacije i praćenja rada posebnih skrbnika i skrbnika, standardiziranu i kontinuiranu edukaciju, kao i sredstva za naknadu za njihov rad.
- Educirati djelatnike ustanova i udomitelje o specifičnim potrebama djece bez pratnje.
- Povećati smještajne kapacitete i broj stručnog osoblja za ustanove koje su određene kao kontaktne točke za prihvata djece bez pratnje.
- Osigurati odgovarajući smještaj djece bez pratnje u vidu specijalizirane ustanove u kojoj bi se na jednom mjestu evidentirala sva djeca bez pratnje, provela procjena potreba i osigurali svi resursi za rad i pomoć u cilju osiguranja bolje skrbi i zaštite njihovih interesa i potreba.
- Omogućiti pristup organizacijama civilnog društva prihvatilištima radi pružanja aktivnosti pravne i psihosocijalne podrške te održavanja radionica za djecu.
- Osigurati dostupnost predškolskog odgoja i obrazovanja djeci u migracijama.
- Organizirati radionice i zajedničke aktivnosti slobodnog vremena za djecu i odgovarati na njihove potrebe.
- Osigurati usluge za podršku mentalnom zdravlju.

4.9 Prava djece koja žive na otocima

S obzirom na specifičnosti i izazove života djece na otocima, i u ovoj smo godini nastavili pratiti ostvarivanje njihovih prava kroz pojedinačna obraćanja, obilaske odgojno-obrazovnih ustanova i drugih javnih službi na otocima, kontakte s djecom te stručnjacima koji o njima brinu. Zaprimiteljne zamolbe i saznanja bile su nam poticaj za upućivanje preporuka za podizanje razine zaštite dječjih prava na otocima. Iz naših dosadašnjih preporuka i inicijativa usmjerenih na promociju prava djece na otocima i podizanje razine kvalitete njihovog života proizišla je inicijativa za organizacijom tematske sjednice Hrvatskog sabora o pravima djece na otocima, koja se trebala održati u prosincu u Novalji na otoku Pagu, no odgođena je zbog vremenskih neprilika. Prava djece na otocima promovirali smo i na stručnim skupovima, posebno među odgojno-obrazovnim djelatnicima i donositeljima odluka te ukazivali na njihove specifične potrebe i izazove s kojima se suočavaju. Na međunarodnom skupu u Istanbulu predstavili smo ulogu i aktivnosti pravobraniteljice za djecu u cilju podizanja razne kvalitete života djece na otocima. Obišli smo otoke Pag i Brač te nakon prikupljenih saznanja uputili preporuke nadležnim tijelima. I ove godine obraćale su nam se pojedine odgojno-obrazovne ustanove s otoka zbog nedostatka stručnih suradnika, stoga smo upućivali pojedinačne preporuke MZOM-u za izdavanje suglasnosti za zapošljavanje stručnih suradnika potrebnih profila.

Država ima obvezu osigurati djeci koja žive na otocima jednake mogućnosti za ostvarivanje njihovih prava. Ta obveza proizlazi iz *Konvencije o pravima djeteta*, Ustava RH, ali i *Nacionalne razvojne strategije RH do 2030. godine*, u kojoj su otoci prepoznati kao jedan od prioriteta razvojne politike RH, kao i *Nacionalnog plana razvoja otoka za razdoblje 2021.-2027. godine*.

Uočljivi su pomaci u podizanju razine zaštite dječjih prava na otocima, kao i prihvaćenost nekih naših preporuka. Vidljiva su veća ulaganja u predškolski odgoj, zapošljavanje stručnog kadra u odgojno-obrazovnim ustanovama, besplatan prijevoz, osiguravanje pristupa internetu na svim otocima, ponudu slobodnih aktivnosti, brigu za djecu s TUR-om, intenziviranje stručnih skupova za odgojno-obrazovne djelatnike na otocima, kao i aktivnosti drugih javnih službi. No, još uvijek ima puno prostora za poboljšanje u svim područjima života djece, a gotovo svi izazovi na koje smo ukazivali prethodnih godina prisutni su i dalje.

Izazovi i prepreke u svakodnevnom životu s kojima se suočavaju djeca na otocima, njihovi roditelji i stručnjaci koji brinu o njima razlikuju se među otocima, kako u odnosu na prostorne, sigurnosne, kadrovske i organizacijske uvjete odgojno-obrazovnih i zdravstvenih ustanova te drugih javnih službi, tako i u odnosu na ponudu sadržaja slobodnog vremena, dostupnost usluga stručnog kadra različitih profila, prometnu povezanost mjesta na otoku i otoka s kopnom, financijsku moć grada/općine te u motivaciji donositelja odluka na lokalnoj i županijskoj razini za unaprjeđenjem kvalitete života djece na otocima.

U **području odgoja i obrazovanja** gotovo svi problemi koji su uočeni i o kojima smo pisali prethodnih godina vrijede i dalje.

Sustav predškolskog odgoja i obrazovanja još uvijek nije ustrojen na svim otocima te nije jednako dostupan svoj djeci. Nijedan manji otok (s manje od 1 000 stanovnika, osim Lastova) nema organizirani predškolski odgoj i obrazovanje na svom području, a od većih otoka (s više od 1 000 stanovnika) takvo je stanje jedino na otoku Mljetu, na kojemu je tijekom 2023. započeo projekt izgradnje vrtića u Babinom polju.

Nedostatak stručnog kadra ravnateljci vrtića navode kao poseban izazov. U situacijama kada se dobije suglasnost za zapošljavanje i osnivač je spreman zaposliti stručnog suradnika, nitko se ne javi na natječaj. Navedeno rezultira nepravovremenim detektiranjem problema djece te neodgovarajućim stručnom podrškom koja je posebno važna kada je riječ o djeci s TUR-om. Stoga je nužno da osim zapošljavanja, kada je riječ o stručnom kadru, osnivač ponudi i druge poticajne mjere kako bi privukao i zadržao stručni kadar na otocima.

Prema zadnjim dostupnim podacima MZOM-a, u sklopu Mehanizma za oporavak i otpornost osigurana su sredstva za izgradnju, dogradnju, rekonstrukciju i opremanje predškolskih ustanova u okviru 12 projekata koji se provode na otocima (Grad Mali Lošinj, Općina Kolan, Općina Pašman, Grad Krk, Općina Šolta, Općina Nerežišća, Općina Kali, Općina Mljet, Općina Murter-Kornati, Grad Korčula, Općina Vela Luka i Grad Ston) s ciljem izgradnje 556 dodatnih mjesta. Stopa upisa u ustanove predškolskog odgoja i obrazovanja na otocima bilježi porast u 2023. godini (69,28 %) u odnosu na ostvarenu stopu upisa iz 2021. (64,42 %), čime se investicije u širenje kapaciteta za smještaj djece u predškolski odgoj pokazuju opravdanima te predstavljaju osnovu za daljnju provedbu otočne razvojne politike.

U **osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju** također su uočeni pomaci u ulaganju u prostorne, kadrovske i sigurnosne uvjete, ali i didaktičku i informatičku opremljenost škola. Zbog brojnih izazova i prepreka u životu na otocima broj učenika na pojedinim otocima opada, pa se neke škole zatvaraju, ukidaju se smjerovi u srednjoškolskom obrazovanju pa djeca nastavljaju svoje obrazovanje na kopnu. Kao i u vrtićima, najveći izazov školama je stručni kadar, posebno stručni suradnici čiju pomoć djeca ne mogu dobiti u okviru niti jedne druge ustanove na otoku.

Sve veći broj djece s poteškoćama mentalnog zdravlja, djece s TUR-om, kao i djece s različitim obiteljskim problemima, zahtijeva intenzivno praćenje i stručnu pomoć koju škole nisu u stanju pružiti, čime problemi progradiraju. Uočena je potreba osnivanja posebnih razrednih odjela za djecu s većim teškoćama u razvoju, sukladno *Pravilniku o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju*, kako bi se djeca i roditelji zadržali na otoku i dobili odgovarajuće obrazovanje i skrb. Djeca kojima je potreban nastavak obrazovanja u centrima za odgoj i obrazovanje nerijetko ostaju na otocima kako oni i roditelji ne bi morali mijenjati mjesto boravišta, pa u redovnim školama ne dobivaju potrebnu stručnu podršku i kvalitetno obrazovanje prilagođeno njihovim potrebama. Potičemo kontinuirano snimanje potreba djece i otvaranje podružnica centara za odgoj i obrazovanje na otocima, poput primjera pozitivne prakse na otoku Braču, gdje je otvoren Odjel za pružanje izvaninstitucionalnih usluga Centra za odgoj i obrazovanje "Juraj Bonačić" iz Splita, u kojemu su djeci dostupne usluge psihologa, logopeda, edukatora rehabilitatora, radnog terapeuta i fizioterapeuta.

Zabrinjava stanje prava djece na otocima kojima je nužan stručni tretman psihologa, logopeda, edukacijskih rehabilitatora, socijalnih pedagoga i dr., a njihovim roditeljima i učiteljima stručna podrška, kao i dugogodišnje neuvažavanje preporuke pravobraniteljice za djecu za **osiguravanje tzv. mobilnih timova stručnih suradnika**, koji bi bili zaduženi za djecu iz više otočnih odgojno-obrazovnih ustanova. Uz detaljnu snimku stanja, potreba i mogućnosti te dobru organizaciju, osiguravanje mobilnog tima može se provesti kroz već postojeće kadrovske i materijalne resurse (djelatnici socijalne skrbi, županijskih obiteljskih centara i zdravstveni djelatnici koji inače obilaze otoke uz korištenje policijskih plovila).

Osim nedostatka stručnog kadra, česta je fluktuacija odgojno-obrazovnih djelatnika koji, čim im se ukaže prilika zapošljavanja na kopnu, odlaze s otoka, a ravnatelji odgojno-obrazovnih ustanova teško pronalaze zamjene. Nužno je u okviru demografske politike ponuditi posebne mjere stručnom kadru kako bi se zadržao na otoku.

Prema zadnjim dostupnim podacima MZOM-a, na Braču i Korčuli provodi se Eksperimentalni program osnovne škole kao cjelodnevnih škole te se financiraju projekti uređenja škola u vidu povećanja kapaciteta, uređenja i opremanja škola radi uvođenja jednosmjenske nastave. Također, na svim otocima na kojima se nalazi osnovna škola ili područna škola provodi se program (su)financiranja prehrane učenika osnovnih škola koji redovito pohađaju školu. Prije uvođenja ovog (su)financiranja oko 60 % učenika osnovnih škola bilo je uključeno u prehranu, dok je tijekom 2023. godine taj broj porastao na 96 % učenika.

Posebno treba naglasiti ponovno otvorenje škole u školskoj godini 2024./2025. na otoku Kapriju, kojemu je Grad Šibenik u suradnji s MZOM-om ishodovao potrebnu suglasnost za rad škole nakon 50 godina. Grad je također uredio i opremio učionicu u prostorima tamošnjeg mjesnog odbora, a plan je da se zgrada energetske obnoviti kroz Integrirani teritorijalni program (ITP) za otoke, čime će biti ostvareni kvalitetniji uvjeti za boravak u školi.

ajvećem broju otoka **srednjoškolsko obrazovanje** nije dostupno djeci ili je izbor programa vrlo sužen pa ga djeca najčešće nastavljaju u većim gradovima, smješteni u učeničkim domovima. Obrnuta je situacija u Učeničkom domu Srednje škole Bol, koji smo posjetili ove godine, a u kojem su smješteni učenici s područja cijele RH radi pohađanja srednjoškolskog obrazovanja na otoku. No, prilikom obilaska Učeničkog doma, u razgovoru s ravnateljicom i stručnom službom Škole te uvidom u prostore Škole i Doma, utvrđeno je da njihovi prostorni, organizacijski, sigurnosni i kadrovske uvjeti nisu u skladu s Državnim pedagoškim standardom niti u najboljem interesu djece polaznika, prioritarno djece smještene u Domu. Posebno zabrinjava veliki broj učenika s poteškoćama mentalnog zdravlja, socijalnim i obiteljskim problemima te problemima u ponašanju te nepostojanje stručnih suradnika svih potrebnih profila, kao i osoblja u Domu tijekom 24 sata.

U cilju podizanja kvalitete rada i ostvarenja svih prava i najboljih interesa djece uputili smo preporuke nadležnim tijelima. MZOM-u smo preporučili da žurno razmotri potrebe i mogućnosti zapošljavanja postojećih stručnih suradnika na puno radno vrijeme te da izda suglasnost za zapošljavanje stručnog suradnika socijalnog pedagoga u svrhu ranog prepoznavanja potreba djece, pružanja stručne podrške svim dionicima odgoja i obrazovanja te jačanja preventivnih aktivnosti. Pri tome je nužno uzeti u obzir da se radi o djeci na otoku koja putuju u Split kako bi dobila odgovarajuću stručnu pomoć.

Osim u odgojno-obrazovnim ustanovama, **nedostatak stručnog kadra na otocima** prisutan je i u okviru **zdravstvenih ustanova i ustanova socijalne skrbi**, zbog čega djeca i obitelji odlaze na kopno na liječničke preglede i različite tretmane te zbog obiteljsko-pravne zaštite, što predstavlja dodatno financijsko opterećenje za roditelje, kao i dulji izostanak djece s nastave.

Postupanje socijalne skrbi u području obiteljsko-pravne zaštite također nije pravodobno i učinkovito, posebno kada je riječ o izricanju mjera obiteljsko-pravne zaštite. Nedostatak stručnog kadra posredno dovodi u pitanje zaštitu i sigurnost djece, kao i kvalitetu skrbi za njih u slučajevima prijava nasilja, zanedbanja i obiteljskih konflikata. I dalje je prisutan problem pronalazjenja stručne osobe za provođenje

mjere stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu i mjera intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu. Razlog tome je nedostatak stručnih osoba i interesa za provođenje mjere, kao i preklapanje privatnih i profesionalnih uloga, što dodatno otežava i same prijave povreda prava djece.

Prilikom obilaska Grada Novalje ukazano nam je na potrebu kontinuirane dostupnosti djelatnika HZSR-a u Novalji. Specifičnost otočne sredine te brojni problemi s kojima se suočavaju djeca, mladi i obitelj u Novalji zahtijevaju stalnu prisutnost stručnog djelatnika HZSR-a kojemu se mogu obratiti za pomoć kako obitelji, tako i djelatnici vrtića, škole i drugih službi. Sugovornici su nam istaknuli da je jedan dan u tjednu nedostatan za praćenje i poduzimanje mjera obiteljsko-pravne zaštite, a Grad Novalja istaknuo je spremnost da osigura sve potrebne uvjete za djelatnika HZSR-a koji bi boravio na otoku cijeli tjedan, a sve u cilju prevencije nepoželjnih oblika ponašanja te pružanja pravovremene i učinkovite pomoći obiteljima kojima je pomoć potrebna. Stoga smo nadležnom ministarstvu uputili preporuku da, u suradnji s djelatnicima javnih službi Grada Novalje, analiziraju stanje i procijene potrebe na području Grada te poduzmu sve mjere kako bi se Gradu Novalji osigurala kontinuirana dostupnost djelatnika HZSR-a. Ujedno smo podsjetili na našu preporuku iz 2023. godine, u kojoj smo preporučili da osiguraju uvjete za zapošljavanje dovoljnog broja stručnih radnika na otocima, naprave analizu stanja te potiču stipendiranje školovanja budućih stručnjaka koji će raditi u ustanovama socijalne skrbi na otocima. Ujedno smo preporučili da naprave analizu i ostalih potreba u sustavu socijalne skrbi na otocima, primjerice dostupnosti i dovoljnog broja potencijalnih voditelja mjera za zaštitu osobnih prava i dobiti pri područnim uredima HZSR-a na otocima, kao i drugih socijalnih usluga potrebnih otočnoj djeci i obiteljima. Do pisanja izvješća nismo dobili odgovor na preporuku.

Stručnjaci na otocima ukazali su nam da **županijski obiteljski centri** ne provode aktivnosti na otocima, a jedan dio stručnjaka nije imao informaciju o njihovom postojanju ni ovlastima. Smatramo nužnim proširiti i jačati aktivnosti obiteljskih centara na otoke.

Uočavamo i **nedostatak međuresorne suradnje i pravovremene razmjene informacija** među službama. Upravo međuresorna suradnja na otocima u nepostojanju svih potrebnih službi od iznimnog je značaja u pravovremenoj i učinkovitoj zaštiti djece. Osim jačanja međuresorne suradnje, smatramo nužnim detaljno snimanje stanja te strateško planiranje zapošljavanja u sustavu socijalne skrbi na otocima.

Problematika djece s problemima u ponašanju (PUP) smještene u ustanove za djecu s PUP-om koji se nalaze na Cresu i Lošinju, a u koje dolaze djeca iz cijele RH, ista je kao i prethodnih godina.¹⁴⁹ Prilikom smještaja djece u ove ustanove važno je voditi računa o dostupnosti ustanova roditeljima, socijalnim radnicima i sucima koji su dužni obilaziti djecu koja izvršavaju odgojne mjere sukladno *Zakonu o sudovima za mladež*, kako mjesto prebivališta, organizacija puta i troškova prijevoza ne bi bili prepreka.

Sigurnost djece u kopnenom i pomorskom prometu, zaštita od različitih vrsta nasilja, nadziranje provedbe odredbe o zabrani noćnih izlazaka djece mlađe od 16 godina, zaštita od zlouporabe droga i alkohola, intervencija kod razbojništva i krađe, kao i opća prevencija i zaštita kod kažnjivih radnji, dio su aktivnosti u kojima se očekuje pravodobna i učinkovita akcija policijskih službenika. U nedostatku osoblja djeca na otocima su u većem riziku, stoga podržavamo sve aktivnosti koje će pridonijeti zaštiti sigurnosti djece, uključujući dolazak policijskih službenika s kopna na ispomoć na otoke tijekom ljeta.

Prema riječima djece koja žive na otocima, **izbor kulturnih i sportskih sadržaja u slobodnom vremenu** je nedostatan i sužen. Dio djece putuje s otoka koji su prometno bolje povezani na kopno. Djeca izražavaju potrebu za prostorom za druženje i zabavu. Sudjelovanje djece u nenastavnim aktivnostima na pojedinim otocima je onemogućeno zbog nedostatka prijevoza u popodnevnim satima i slabe prometne povezanosti među otočnim mjestima. Još uvijek svi gradovi i općine nemaju Dječja vijeća, pa je i sudjelovanje djece u donošenju odluka područje na kojem je nužno dodatno raditi.

149 Više o tome u poglavlju *Djeca s problemima u ponašanju*.

PRIJEDLOZI ZA POBOLJŠANJA

Predškolski odgoj

- Osigurati pravo na predškolski odgoj svoj djeci na otocima te međusobnim sporazumom i sufinanciranjem JLS-a na većim otocima osigurati mogućnost upisa u dječji vrtić djeci iz općina i gradova koji nemaju vrtiće.
- Osigurati odgovarajući stručni kadar.

Osnovna škola

- Podupirati opstanak i rad otočnih škola, a zatvorene područne škole oživjeti i koristiti u svrhu organiziranja odgojno-obrazovnih i kulturnih aktivnosti za djecu i mlade.
- Uvesti materijalne i financijske poticaje te stambeno zbrinjavanje za prosvjetni i stručni kadar u svim resorima na otocima.
- Osigurati podršku stručnjaka djeci na otocima: psihologa/logopeda/edukacijskog rehabilitatora/ socijalnog pedagoga, u vidu zapošljavanja stručnog suradnika za više škola ili u vidu mobilnog tima zaduženog za više škola ili u kombinaciji škola-vrtić.
- Organizirati stručna usavršavanja za učitelje na otoku te intenzivirati stručno-pedagoški nadzor i savjetovanje.

Socijalna skrb

- Napraviti uvid u stanje i potrebe djece i obitelji za uslugama socijalne skrbi na otocima te strateški planirati usluge i zapošljavanje.
- Poboljšati prostorne i kadrovske uvjete ustanova socijalne skrbi na otocima kako bi bili dostupniji djeci i obiteljima.
- Pojačati aktivnosti Obiteljskih centara na otocima kako bi se njima obuhvatilo što više obitelji i djece.

Međuresorna suradnja

- Intenzivirati međuresornu suradnju i razmjenu iskustava među institucijama i stručnjacima na otoku i među otocima.
- Intenzivirati sastanke ili studije slučaja odgojno-obrazovnih i ustanova socijalne skrbi radi razmjene informacija i pravovremene i cjelovite zaštite djece.

Promet i komunikacije

- Osigurati dobru prometnu povezanost otoka s kopnom i unutar otoka po pristupačnoj cijeni ili besplatno za djecu, te prijevoz djece u sigurnim uvjetima.
- Intenzivirati policijsku zaštitu djece na otocima, posebice za vrijeme ljetnih mjeseci.

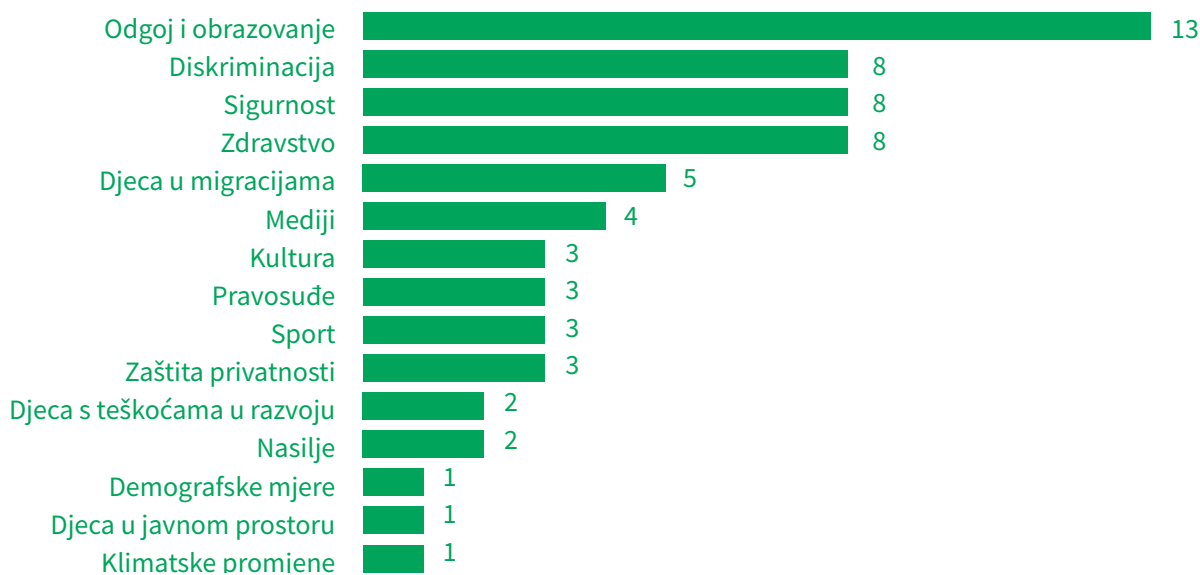
Jedinice lokalne samouprave

- Zajedno s djecom planirati i osigurati što više sadržaja za djecu te aktivirati dječja gradska/općinska vijeća na otocima.

5 PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE

Temeljem Zakona o pravobranitelju za djecu, u obavljanju poslova iz svoga djelokruga pravobranitelj za djecu ovlašten je upozoravati, predlagati i davati preporuke. Preporuke pravobraniteljice predstavljaju važan mehanizam praćenja i analize stanja dječjih prava u RH. Tijekom 2024. pravobraniteljica je uputila ukupno 65 preporuka, upozorenja i priopćenja u cilju unaprjeđivanja zaštite prava sve djece ili pojedinih skupina.

Niže donosimo preporuke pravobraniteljice po područjima u 2024.

Preporuke najčešće upućujemo Vladi RH i nadležnim ministarstvima - osobito MZOM-u, MUP-u, MRMSOSP-u, MZ-u i MPUDT-u - dok neke upućujemo istovremeno na više navedenih adresata. Preporuke također upućujemo drugim tijelima državne uprave, pravosudnim tijelima, pravnim osobama s javnim ovlastima, županijama, gradovima, medijima i udrugama.

Od ukupno 65 preporuka, 38 preporuka je prihvaćeno (58 %), od čega je 17 u potpunosti prihvaćeno (26 %). Petnaest preporuka je realizirano (23 %), dok su dvije ostale nerealizirane (3 %). Načelno je prihvaćeno 11 preporuka (17 %), dok je njih deset djelomično prihvaćeno (15 %). Nije prihvaćeno ukupno 14 naših preporuka (22 %), dok na devet preporuka nismo dobili odgovor (14 %). Preostale četiri preporuke (6 %) upućene su krajem 2024. godine, stoga očekujemo odgovor na njih u narednom razdoblju.

Reakcije javnih tijela i institucija na preporuke Pravobraniteljice za djecu u 2024. godini

Ukupno preporuka 65						
Prihvaćeno 38 (58 %)				Nije prihvaćeno 14 (22 %)	Bez povratne informacije 9 (14 %)	Preporuke upućene krajem 2024., na koje odgovor tek očekujemo u narednom razdoblju 4 (6 %)
Potpuno prihvaćeno 17 (26 %)		Načelno prihvaćeno 11 (17 %)	Djelomično prihvaćeno 10 (15 %)			
Realizirano 15 (23 %)	Nije realizirano 2 (3 %)					

Status prihvaćenosti naših preporuka zabrinjava nas, osobito s obzirom na činjenicu da je, u odnosu na prethodne godine, postotak prihvaćanja poruka u padu. Naime, u 2023. godini prihvaćeno je 64 % naših preporuka, što također ne smatramo zadovoljavajućim.

5.1 Obrazovanje

Preporuka na početku školske godine

Povodom početka školske godine 2024./2025. pravobraniteljica je uputila 25 preporuka MZOM-u, ASOO-u i AZOO-u o zaštiti prava i interesa djece u odgojno-obrazovnim ustanovama. Brojne preporuke, prijedlozi i stajališta koje smo upućivali prethodnih godina i dalje ostaju aktualne. MZOM smo pozvali da poduzme sve potrebne mjere za provedbu danih preporuka te ih prosljedi svim osnovnim i srednjim školama, kako bi se osigurala pravovremena i sveobuhvatna zaštita dječjih prava u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Naše preporuke odnose se na djecu s TUR-om, djecu s PUP-om, djecu pripadnike nacionalnih manjina, darovite učenike, novopridošle učenike i djecu migrante te učenike strukovnih škola. Pozvali smo na poduzimanje mjera i aktivnosti za zaštitu djece od svakog oblika nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama te zaštitu od neprofesionalnog, neetičnog i kažnjivog postupanja djelatnika, kao i od potencijalno štetnih sadržaja te neetičnog i kažnjivog postupanja trećih osoba s kojima odgojno-obrazovna ustanova surađuje. Upozorili smo na nužnost zaštite djece i prostora odgojno-obrazovnih ustanova od neovlaštenog ulaska te smo ukazali na obvezu MZOM-a i osnivača da procijene stupanj sigurnosti učenika te pruže jasne upute i podršku školskim ustanovama u provedbi mjera za jačanje sigurnosti. Također smo naglasili važnost zaštite mentalnog zdravlja djece i zdravstvene zaštite djece unutar odgojno-obrazovnih ustanova. Preporučili smo osiguravanje zajedničkog mobilnog tima stručnih suradnika za više ustanova na određenom području, u slučajevima kada nije moguće osigurati cjelovit tim stručnih suradnika u svakoj ustanovi. Ponovili smo i ranije preporuke o zaštiti djece u situacijama ugrožavajućeg ponašanja roditelja ili osoba kojima su djeca povjerena. Apelirali smo na MZOM da ne dopušta postavljanje automata sa slatkišima, grickalicama i slatkim pićima u prostore škola te smo istaknuli važnost osiguranja i promoviranja kvalitetne prehrane djece. I dalje se zalažemo za osiguravanje produženog boravka učenicima od 1. do 4. razreda osnovne škole u svim školama koje ne rade po Eksperimentalnom programu „Osnovna škola kao cjelodnevna škola: uravnotežen, pravedan, učinkovit i održiv sustav odgoja i obrazovanja“, a gdje postoji potreba i interes za takvim oblikom nastave. Ukazali smo na potrebu provođenja intenzivnog stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih djelatnika i ravnatelja za provedbu novog sadržajnog i organizacijskog koncepta Eksperimentalnog programa, te na važnost jasne i pravodobne komunikacije i razmjene informacija sa svim dionicima odgojno-obrazovnog sustava - nužnih pretpostavki za razumijevanje, prihvaćanje i uspješnu provedbu programa. Naglasili smo važnost suradnje odgojno-obrazovnih ustanova s roditeljima, osobama kojima su djeca povjerena i drugim tijelima i ustanovama radi zaštite najboljeg interesa djeteta, kao i značaj uloge ravnatelja u rješavanju sukoba među radnicima ustanova. Založili smo se za osiguranje sigurnog prijevoza djece i provedbu *Programa za osposobljavanje za upravljanje*. Preporučili smo školama da internim aktima reguliraju upotrebu mobitela kako bi učenicima osigurali uvjete za praćenje nastave bez ometanja, poboljšali koncentraciju, razumijevanje i pamćenje te potaknuli razvoj i usvajanje zdravih životnih navika.

Zaštita sigurnosti djece u odgojno-obrazovnim ustanovama

U javnoj raspravi o donošenju *Pravilnika o dopunama Pravilnika o djelokrugu rada tajnika te administrativno-tehničkim i pomoćnim poslovima u osnovnim i srednjim školama*, podržali smo uvođenje novog radnog mjesta - operativnog djelatnika za sigurnost i civilnu zaštitu.¹⁵⁰ Također smo uputili preporuku Institutu

¹⁵⁰ Više o tome u poglavlju *Normativne aktivnosti*.

za društvena istraživanja, zaduženom za izradu Programa edukacije novih djelatnika, da u edukaciju uvrste osnovne informacije o pravima djece i načela *Konvencije o pravima djeteta*, prepoznavanje i sprječavanje nasilja, komunikacijske vještine i vještine pregovaranja u kriznim situacijama, teoriju i upravljanje konfliktima, medijaciju kao način rješavanja konflikta te druge (učinkovite i neučinkovite) načine i primjere reagiranja u kriznim situacijama.

Rangiranje učenika/nogometaša za upis u sportske odjele srednjih škola

Drugu godinu zaredom, pravobraniteljici za djecu obratili su se roditelji koji se pritužuju na način na koji je Hrvatski nogometni savez (HNS) pristupio izradi rang liste sportaša zainteresiranih za upis u sportske razrede srednjih škola. Naime, HNS rangira svu djecu koja ispunjavaju isti kriterij prema abecednom redu, zbog čega su neka, ovisno o početnom slovu svog prezimena, niže rangirana te ne mogu ostvariti pravo upisa. Upozorili smo HNS da ovakav način razrade bodova, osim što je nepravičan i ne temelji se na sportskim ostvarenjima, dovodi djecu u neravnopravan i diskriminirajući položaj. Stoga smo preporučili uvođenje dodatnih podkriterija isključivo vezanih uz sportska postignuća, kako bi konačna rang lista bila pravičnija i transparentnija, te kako bi djeca koja svojim trudom, radom, zalaganjem, talentom i rezultatima to zaslužuju, mogla ostvariti veći broj bodova. Našu smo preporuku dostavili i Ministarstvu turizma i sporta, no odgovor nismo zaprimili.

Sličnu preporuku smo uputili i tadašnjem Ministarstvu znanosti i obrazovanja te Sportskoj gimnaziji Zagreb. U međuvremenu, negativna praksa upisa djece u sportske razrede srednjih škola se nastavlja.

Zaštita djece od neovlaštenog ulaska u odgojno-obrazovne ustanove i fotografiranja s učenicima

Početak godine ponovno smo uputili upozorenje i preporuku vezanu uz neovlašteni ulazak bivšeg saborskog zastupnika u odgojno-obrazovne ustanove. Iz medija smo saznali da dotični obilazi škole, fotografira i snima učenike, a snimke potom objavljuje na svojim profilima na društvenim mrežama. Ponovno smo preporučili MZOM-u da osnivačima i ravnateljima škola pruže jasne upute i podršku u zaštiti učenika te da spriječe neovlašteni ulazak stranih osoba u prostore odgojno-obrazovnih ustanova i iskorištavanje djece. Odgovor MZOM-a nismo zaprimili, čak ni nakon požurnice.

Pravo djece na tjelesni razvoj, sport i rekreaciju

Roditelji učenika OŠ Ivana Cankara u Zagrebu pritužili su se na Zagrebački nogometni savez koji koristi školsko igralište za parkiranje osobnih vozila, čime je djeci oduzeto pravo na puno korištenje školskog igrališta. Osim učenika navedene škole, igralište koriste i polaznici okolnih odgojno-obrazovnih ustanova - Škole za modu i dizajn, Upravne škole Zagreb i Tekstilno-tehnološkog fakulteta. Grad Zagreb je prihvatio našu preporuku za poduzimanjem mjera radi ustanovljavanja nadležnosti, kako bi se igralište uredilo i učinilo dostupnim djeci i mladima.

Zapošljavanje djelatnika u odgojno-obrazovnim ustanovama

Tijekom 2024. uputili smo MZOM-u pet preporuka za davanje suglasnosti za zapošljavanje stručnih suradnika u odgojno-obrazovnim ustanovama. Preporuka za zapošljavanje stručnog suradnika socijalnog pedagoga u Osnovnoj školi „Srdoči“ u Rijeci je prihvaćena, dok nismo dobili odgovor na preporuku za davanje suglasnosti za zapošljavanje psihologa u Osnovnoj školi „Bol“ u Splitu, niti na preporuku za odobravanjem posebnog razrednog odjela u istoj školi. Na molbu OŠ Pojišan, Split uputili smo preporuku MZOM-u da razmotri zahtjev škole za dopunu satnice stručnog suradnika psihologa. Naša je preporuka djelomično prihvaćena, davanjem suglasnosti za zapošljavanje stručnog suradnika psihologa na nepuno radno vrijeme od 20 sati tjedno. Povodom obraćanja Glazbene škole Josipa Hatzea u Splitu, koja već četiri godine uzastopce podnosi zahtjev za odobrenje zapošljavanja stručnih suradnika - psihologa i pedagoga,

a koji MZOM odbija, pozivajući se svaki put na *Odluku o zabrani novog zapošljavanja službenika i namještenika u javnim službama*, Ministarstvu smo ponovili naše ranije preporuke vezane uz potrebu zapošljavanja stručnog kadra u odgojno-obrazovnim ustanovama u cilju zaštite prava i interesa djece. Ujedno smo preporučili da se ponovo razmotri zahtjev Glazbene škole za dobivanje suglasnosti za zapošljavanje psihologa i pedagoga, kako bi škola uskladila svoje poslovanje s važećim propisima i standardima rada te pružila potrebnu pomoć i podršku učenicima kroz neposredni odgojno-obrazovni rad stručnih suradnika. MZOM je odbio našu preporuku. Ured je i u 2024. godini dao ponovljenu pisanu podršku Osnovnoj školi Vis za podnošenje zahtjeva MZOM-u za davanjem suglasnosti za zapošljavanje stručnog suradnika psihologa u Osnovnoj školi Vis. Zasadu nemamo saznanja o prihvatanju naše preporuke.

Poticanje suradnje jedinica lokalne samouprave s odgojno-obrazovnim ustanovama

Potaknuti pritužbom na nemogućnost ostvarivanja suradnje OŠ Mirka Pereša s načelnikom Općine Kapela, MPUDT-u i MZOM-u smo uputili preporuku za poduzimanjem mjera u cilju ispunjavanja svih obveza JLS-a prema djeci i obiteljima koji žive na tom području. Pritužba se odnosila na ignoriranje i odbijanje zahtjeva škole za ispunjenjem minimalnih infrastrukturnih, financijskih i kadrovskih uvjeta za ostvarivanje i razvoj djelatnosti osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja, odnosno za daljnjim unaprjeđenjem organizacije i rada škole. Također, na razini JLS-a nema dostupnih aktivnosti za djecu, pri čemu se primjećuje porast broja djece s govornim poteškoćama, djece bez socijalnih vještina te zanemarene djece. Naša preporuka nije prihvaćena te smo upućeni na daljnje obraćanje Bjelovarsko-bilogorskoj županije.

Sigurnost djece tijekom ljetnih školskih praznika

Povodom završetka školske godine 2023./2024. i početka ljetnih praznika, podsjetili smo roditelje/skrbnike, nadležna tijela, stručnjake te sve koji rade s djecom i za djecu na obvezu i odgovornost zaštite djece od mogućih rizika te osiguravanja adekvatnih uvjeta i sadržaja za provođenje slobodnog vremena na igralištima, u prometu, na plaži i u svim ostalim aktivnostima. Roditelje smo pozvali na pojačani nadzor, posebice djece neplivača, budući da je utapanje, nakon prometnih nesreća, vodeći uzrok smrti djece do 15 godina u svijetu. Podsjetili smo i na potrebnu zaštitu djece od sunca i dehidracije te na izbjegavanje dugotrajnog boravka na suncu, a voditelje sportskih klubova, adrenalinskih sportova te organizatore raznih sportskih manifestacija na potrebu izbjegavanja treninga, utakmica te drugih aktivnosti na otvorenom sredinom dana. Pridružili smo se upozorenjima nadležnih službi da se ni u kojem slučaju dijete ne ostavlja samo u automobilu, osobito tijekom ljetnih vrućina. Vlasnike dječjih igrališta, posebno JLS-ove, upozorili smo na obvezu redovitih nadzora uređenosti igrališta i ispravnosti postavljenih sprava te na zakonsku obvezu održavanja dječjih igrališta. Pozvali smo vlasnike i organizatore aktivnosti u dječjim igraonicama da oprezno planiraju i organiziraju dječje aktivnosti radi najvišeg stupnja sigurnosti djece te da pri angažiranju osoba koje čuvaju djecu u igraonicama i rade s njima poduzmu posebne mjere opreza - uključujući provjeru da protiv te osobe nije započeo kazneni progon i da nije osuđivana za kaznena djela. Dodatno, pozvali smo na pojačan oprez u prometu, zaštitu prava djece koja ljetno provode u kampovima, zaštitu djece od gospodarskog iskorištavanja, uključujući onu koja prose i djecu angažiranu u poljoprivrednim radovima, kao i na zaštitu djece u noćnim izlascima, prodaji i konzumiranju alkohola te na pojačanu kontrolu i praćenje aktivnosti djece na internetu i društvenim mrežama.

Pravo na besplatan javni željeznički prijevoz učenika

Povodom obraćanja učenika srednjih škola smještenih u učeničke domove i njihove zabrinutosti zbog mogućeg ukidanja besplatnog javnog željezničkog prijevoza koji su ostvarivali temeljem pilot-projekta besplatnog željezničkog prijevoza djece i učenika osnovnih i srednjih škola u 2024. godini - preporučili smo Vladi RH da uvaži potrebe učenika i zauzme se za njih i njihove obitelji na način da im se i dalje omogući besplatan željeznički prijevoz. Time se dodatno povećava mobilnost djece i učenika, poboljšava

životni standard građana te potiče korištenje željezničkog prijevoza. Naša preporuka je usvojena te je Vlada RH na sjednici održanoj dana 27. prosinca 2024. donijela Zaključak kojim se prihvaća provođenje projekta besplatnog javnog željezničkog prijevoza djece i učenika osnovnih i srednjih škola na području Republike Hrvatske u razdoblju od 1. siječnja 2025. do 31. prosinca 2025.

5.2 Nasilje

Ostvarivanje prava učenika na zaštitu od nasilja te prava i interesa učenika s problemima u ponašanju

S obzirom na porast nasilja u ustanovama odgoja i obrazovanja, te nužnost sustavnog i znanstveno utemeljenog pristupa borbi protiv nasilja, uz poštovanje načela međuresorne suradnje i umreženosti, MZOM-u smo preporučili žurno donošenje novog *Akcijskog plana za prevenciju nasilja u školama* za naredno razdoblje (2025.-2029.), uz unaprjeđenje postojećeg plana. Budući da vršnjačko nasilje često čine djeca koja iskazuju i druge probleme u ponašanju, važno je da sustav odgoja i obrazovanja razvije stručan i znanstveno utemeljen pristup, kojim se ne samo podržava njihov odgoj i obrazovanje, već se i osigurava zadovoljavanje drugih specifičnih potreba kroz međuresornu suradnju s drugim sustavima. Iako je u *Akcijskom planu za prevenciju nasilja u školama* iz 2021. predviđeno donošenje *Pravilnika o načinu i obliku provođenja odgojno-obrazovne potpore i stručnog tretmana učenika u riziku za razvoj problema u ponašanju te učenika s problemima u ponašanju*, taj pravilnik do danas nije donesen. Stoga smo MZOM-u preporučili da se hitno usvoji provedbeni dokument koji će uređivati odgoj i obrazovanje djece koja su u riziku ili već iskazuju probleme u ponašanju, a koji će, osim obrazovnih aspekata, definirati i način ostvarivanja ostalih specifičnih potreba te djece u školi.

Zaštita prava i interesa djece u Centrima za pružanje usluga u zajednici

Prateći pojedinačne zabrinjavajuće slučajeve zakonom zabranjenog fizičkog kažnjavanja djece - korisnika centara za pružanje usluga u zajednici u „odgojne svrhe“ uputili smo preporuku MRMSOSP-u da utvrdi razloge zbog kojih djelatnici, koji učestalo primjenjuju fizičko kažnjavanje, i dalje rade u sustavu zaštite djece s problemima u ponašanju (PUP), unatoč tome što je takvo ponašanje najstrože zabranjeno. Izrazili smo zabrinutost da se u odgoju djece s PUP-om u ustanovama tolerira ovakvo nasilno ponašanje odgajatelja te nezadovoljstvo zbog nedovoljno odlučnih reakcija ustanova socijalne skrbi na nasilno ponašanje svojih djelatnika nad djecom. Također smo istaknuli da propuštanje poduzimanja mjera od strane policije prema djelatnicima tih ustanova otežava utvrđivanje činjenica, stoga smo se obratili i policiji s molbom da ispita moguće propuste svojih službenika. Na našu preporuku dosad nismo dobili odgovor

5.3 Djeca s teškoćama u razvoju

Organiziranje i provedba aktivnosti za djecu s teškoćama u razvoju

Povodom saznanja o nedostatku programa i aktivnosti za djecu s teškoćama u razvoju (TUR) u Osijeku i Osječko-baranjskoj županiji tijekom ljetnih mjeseci, a koji bi mogli uključivati radionice, sportske aktivnosti prilagođene potrebama djece, umjetničke i kreativne projekte, preporučili smo Gradu i Županiji da osiguraju djeci s TUR-om pravo na kvalitetno slobodno vrijeme prilagođeno njihovim potrebama i teškoćama. Također, predložili smo uklanjanje prepreka koje otežavaju uključivanje ove djece i njihovih roditelja u zajednicu, ne samo tijekom ljetnih mjeseci, već tijekom cijele godine. . Prihvaćajući našu preporuku, Osječko-baranjska županija nas je obavijestila da svojim sustavom potpora, posebice u sportu, sufinancira programe i projekte u koje su uključena djeca, mladi, i osobe s teškoćama. Županija daje podršku klubovima, udrugama i drugim organizacijama koje provode inkluzivne programe te ističe primjer Centra za autizam. U suradnji sa Zajednicom osječkog sporta, Centar će organizirati sportski ljetni

program za svoje učenike po završetku nastavne godine. Cilj ljetnog programa je provedba pilot projekta koji će poslužiti kao model za buduće izvannastavne aktivnosti tijekom razdoblja kada se redovna nastava ne održava.

Obrazovanje djece s TUR-om

Iz različitih izvora primali smo informacije o preprekama s kojima se suočavaju djeca s TUR-om unutar osnovnoškolskog sustava. Prepreke uključuju nemogućnost otvaranja novih posebnih razrednih odjela zbog nedostatka suglasnosti MZOM-a, nedostatak kapaciteta u odgojno-obrazovnim institucijama te otežane uvjete za kvalitetnu provedbu inkluzivnog obrazovanja. Dodatno, navodi se i nedostatak stručnog kadra, nemogućnost zapošljavanja potrebnih odgojno-obrazovnih radnika, poteškoće u osiguravanju pomoćnika u nastavi i stručnih komunikacijskih posrednika, kao i nedostatak kompetencija odgojno-obrazovnih radnika za rad s učenicima s TUR-om. U procesu obrazovanja uočeni su i problemi u primjeni odgovarajućih obrazovnih programa te nedostatak komunikacije između svih dionika uključenih u taj proces. Kontinuirano upućujemo preporuke donositeljima odluka na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini s ciljem podizanja kvalitete obrazovanja za učenike s TUR-om. Stoga smo i u 2024. preporučili žurno i koordinirano djelovanje Vlade RH, MZOM-a i osnivača odgojno-obrazovnih institucija kako bi se provela inkluzivna odgojno-obrazovna politike koju je RH prihvatila, uvažavajući odgojno-obrazovne potrebe svakog djeteta. Preporuka se odnosi na osiguravanje uvjeta za uspješan početak školovanja za svakog učenika s TUR-om, a naš prijedlog smatramo usvojenim.

5.4 Sigurnost

Sigurnost djece u cestovnom prometu

Područje sigurnosti djece u cestovnom prometu važno je područje našeg praćenja i postupanja zbog ugroze života, zdravlja i razvoja djece. Redovito obavještavamo nadležna tijela o našim zapažanjima o sigurnosti djece u prometu do kojih smo došli temeljem pojedinačnih pritužbi i drugih izvora, te posebice kroz obraćanja djece. Hrvatskoj zajednici općina, Udruzi gradova u Republici Hrvatskoj i Hrvatskoj zajednici županija uputili smo ukupno deset pojedinačnih preporuka koje se, između ostalog, odnose na siguran prijevoz djece i put do škole, sigurnu cestovnu infrastrukturu, prometne preventivne aktivnosti i programe u odgojno-obrazovnim ustanovama. Zamolili smo da se te preporuke dostave svim općinama, gradovima i županijama radi obavljanja poslova lokalnog značaja, a koji se odnose na brigu o djeci, odgoj i osnovno obrazovanje te promet na njihovom području. Naše preporuke djelomično su distribuirane na lokalne razine te ćemo pratiti njihovu provedbu.

U području sigurnosti u cestovnom prometu, upućujemo i pojedinačne preporuke s obzirom na specifičnu povećanu ugrozu djece. Povodom pojedinačnih pritužbi roditelja, preporučili smo Zadarskoj županiji i Općini Vir da učenicima s otoka Vira osiguraju organizirani prijevoz do škole, bez obzira na udaljenost, u cilju povećanja sigurnosti djece u prometu. Također smo preporučili poduzimanje mjera za poboljšanje prometne signalizacije i prometnih znakova (adekvatno označavanje pješačkih prijelaza, postavljanje uspornika na ključnim mjestima i sl.). Prihvatili su našu preporuku.

Dječje igraonice

Obratili smo se Uredu predsjednika Vlade RH povodom otvaranja i djelovanja dječjih igraonica u RH. Radi se o području koje je još uvijek pravno neuređeno, što predstavlja potencijalnu ugrozu za sigurnosti i dobrobiti djece. Ne postoji jedinstven propis kojim bi se regulirali uvjeti za otvaranje i djelovanje dječjih igraonica, niti je ijedno tijelo trenutačno nadležno za donošenje takvog propisa, praćenje osnivanja i rada dječjih igraonica, ili postupanje u slučaju kršenja prava djeteta - problematiku na koju godinama upozoravamo. Dugo pratimo ovu situaciju, primamo pritužbe na ozljeđivanje djece, nesigurne sprave i drugu opremu za igru, te kontakte djece s osobama koje nemaju osnovnih pedagoških vještina i kvalifikacije za rad s djecom, uz neprimjereno ponašanje tih osoba prema djeci.

U slučaju kršenja prava djeteta u dječjoj igraonici, roditelj ili druga osoba koja skrbi o djetetu ostaju bez institucije kojoj se mogu obratiti radi zaštite njegovih prava i sprječavanja daljnjih sličnih kršenja prava u igraonici. O tim saznanjima kontinuirano smo obavještavali razne institucije, no ni jedna od njih nije nadležna za nadzor rada igraonica. Prema našim saznanjima, dječje igraonice najčešće se otvaraju kao obrti, trgovačka društva ili udruge, a ne postoje propisani uvjeti koji se odnose na prostor, sigurnost, zapošljavanje i druge aspekte rada s djecom. Obavijestili smo Ured predsjednika Vlade RH o nepostojanju nadležnog tijela u prosincu 2021. godine. Predstojnik Ureda tada je uputio dopis ministarstvima radi postizanja dogovora i donošenja propisa, no područje ostaje neuređeno. Stoga smo Uredu predsjednika Vlade RH tijekom 2024. godine uputili preporuku da što hitnije odredi nadležno tijelo za izradu i donošenje propisa o djelovanju dječjih igraonica. Do danas nismo zaprimili odgovor.

Sigurnost djece na uređenim kupalištima

Kroz medijske napise pratimo slučajeve stradavanja djece na uređenim kupalištima, osobito tijekom ljetnih mjeseci. S obzirom da nije zakonski regulirano tko mora nadgledati kupališta te da ne postoji obveza prisutnosti spasilačke službe, uputili smo upozorenje MTS-u. Napomenuli smo kako dugogodišnja pravna praznina u području sigurnosti djece na kupalištima povećava rizik od povreda i dovodi do neujednačenog i potencijalno opasnog postupanja u praksi, što negativno utječe na zaštitu kupaca, a posebno djece. Osim inicijative za izmjene i dopune zakonodavnog okvira,¹⁵¹ preporučili smo MTS-u kontinuirano podizanje svijesti i odgovornosti pružatelja usluga sportskih objekata, koji obuhvaćaju i kupališta, o važnosti osiguravanja pojačane i ujednačene razine zaštite djece. Posebno je to važno kod većih grupa djece i organiziranih školskih izleta, gdje primarna odgovornost roditelja ili druge odrasle osobe za stalni nadzor i pratnju djeteta može biti ograničena ili izostati. Također smo preporučili jačanje aktivnosti edukacije o važnosti uloge obučениh i licenciranih spasioca, razlikovanju spasilačke od redarstvene službe, te osiguravanju pružanja prve pomoći i zbrinjavanja unesrećenih na licu mjesta. Predložili smo i mogućnost provođenja organiziranih edukacija djece prije korištenja kupališta, osobito u slučaju većih skupina ili školskih izleta, s ciljem pripreme i osnaživanja djece za rizične situacije na vodi te informiranja o granicama plivačkih sposobnosti i nužnosti opreza. Pozivajući se na svoju nenadležnost za ovo područje, MTS nije prihvatio našu preporuku, pa smo je uputili Uredu predsjednika Vlade RH. Do trenutka pisanja izvješća nismo zaprimili odgovor.

Zaštita prava i interesa djece gledatelja na nogometnim utakmicama

Obaviješteni smo o situacijama u kojima se krše prava djece, u dobi od 12 do 18 godina, koja sudjeluju na sportskim natjecanjima kao gledatelji, osobito na nogometnim utakmicama. Prema prijavama koje zaprimamo, zaštitari prilikom sigurnosnih pregleda hvataju mušku djecu za genitalije i guraju im prste u anus, uz opravdanje da je to nužno radi provjere unosa pirotehničkih sredstava na tribine. Ovakav način postupanja ne primjenjuje se prema ijednoj drugoj dobnoj skupini gledatelja. Takvo ponašanje ima obilježja kaznenog djela spolnog zlostavljanja djece te predstavlja moguću izravnu diskriminaciju muške djece na temelju spola i dobi. Stoga smo MUP-u uputili naš stav da opisano postupanje zaštitara smatramo potpuno neprimjerenim, zabrinjavajućim i kažnjivim. Naglasili smo da, unatoč dosadašnjim poticajima, područje primjene ovlasti tjelesne zaštite prema djeci još uvijek nije normirano. Istaknuli smo važnost normiranja tog područja radi podizanja razine sigurnosti djece i sprječavanja povreda njihovih prava. Napomenuli smo da još uvijek nije donesen *Pravilnik o provedbi tjelesne zaštite* koji je, prema odredbi članka 35. stavka 4. *Zakona o privatnoj zaštiti*, trebao biti donesen od strane ministra unutarnjih poslova uz prethodnu suglasnost ministra nadležnog za poslove obitelji, do veljače 2021. S obzirom na značajno kašnjenje u donošenju *Pravilnika*, uputili smo MUP-u preporuku da čim prije poduzme konkretne radnje radi donošenja ovog *Pravilnika*. Također, preporučili smo da, s obzirom na prijave o neprimjerenim i kažnjivim postupcima prilikom pregleda djece, provede inspekcijski nadzor u skladu s odredbama *Zakona o privatnoj zaštiti* te da se o svakom saznanju o neprimjerenom postupanju prema

¹⁵¹ Više o tome u poglavlju *Normativne aktivnosti*.

djeci obavijesti državno odvjetništvo. U svom očitovanju MUP se složio s našim navodima da je ovakvo postupanje zaštitarskih službi protuzakonito i kažnjivo te da će s našim preporukama upoznati sve policijske uprave kako bi se organizatorima sportskih natjecanja, ali i drugih oblika javnih okupljanja, skrenula pozornost na naša upozorenja i preporuke. U odnosu na pojedinačne prijave, MUP nas je izvjestio kako u njihovim evidencijama nisu zabilježene prijave građana koje bi se odnosile na ovakve vrste povreda tijekom sigurnosnih pregleda pri ulasku u sportske objekte. Na naše navode o kašnjenjima u donošenju *Pravilnika o provedbi tjelesne zaštite*, MUP se nije očitovao.

Sigurnost i dostupnost dječjih igrališta

Informacije kojima raspolažemo upućuju na nezadovoljavajuće stanje dječjih igrališta u većini gradova i općina, čak i u onima koji imaju titulu „Grada - prijatelj djece”. Pojedine gradske četvrti nemaju dječja igrališta, dok su postojeća često opustošena i neuredna, a sprave za igru derutne i neispravne te opasne po život. Zabrinjavajući su i sigurnosni i higijenski uvjeti, s obzirom na slobodan pristup psima, a nedostatan je i broj kanti za otpad. Roditelji djece zagrebačke Gradske četvrti - Trešnjevka – jug (Prečko) upozorili su na otpad koji ugrožava sigurnost i zdravlje djece na dječjem igralištu, kao i na okupljanje osoba problematičnog ponašanja koje remete javni red i mir te izazivaju nelagodu i uznemirenost kod djece i roditelja. S obzirom na zabrinjavajuće navode u o sigurnosti djece predškolske i školske dobi te očuvanje njihova života i zdravlja, uputili smo Gradu Zagrebu preporuku da se osigura sigurnost djece na dječjem igralištu i to osvjetljavanjem i održavanjem čistoće igrališta, eventualnim ograđivanjem igrališta te održavanjem javnog reda i mira. Vijeće Gradske četvrti Trešnjevka-Jug prosljedilo je našu preporuku MUP-u, sa zamolbom da se izvrši pojačan nadzor predmetne lokacije, uz informaciju da je, povodom naše preporuke, ponovno uputilo nadležnom Gradskom uredu prijedlog za postavljanje javne rasvjete na toj lokaciji. Našu preporuku smatramo prihvaćenom.

U drugom predmetu, zaprimili smo pritužbu na neodgovorne vlasnike pasa koji posjećuju park Stara Trešnjevka u Zagrebu, pri čemu se psi uz pratnju vlasnika kreću među djecom bez povodca te vrše nuždu na dječjem igralištu, pri čemu vlasnici ne skupljaju fekalije za svojim kućnim ljubimcima. Postupajući po našoj preporuci za poduzimanjem mjera kako bi se djeci osigurala sigurna igra, Grad Zagreb nas je izvjestio o poduzetim i planiranim aktivnostima prevencije i suzbijanja u području komunalnog redarstva na površinama javne namjene. Našu preporuku smatramo prihvaćenom.

Povodom predstavke roditelja djece na osječkom području (u mjestu Tenja) da se djeca zbog nepostojanja dječjeg igrališta igraju na parkiralištu ispred zgrade, preporučili smo Gradu Osijeku ispitati dostupnost dječjih igrališta u Tenji i poduzimanje aktivnosti ograđivanja i uređenja igrališta na predmetnoj lokaciji. Naša preporuka načelno je prihvaćena.

5.5 Demografske mjere

U sklopu praćenja aktivnosti Vlade RH u području demografske revitalizacije, dali smo mišljenje i preporuku Vladi RH na paket demografskih mjera predstavljen krajem 2024. Svake godine bilježimo brojne prijave vezane uz kršenje prava djece u području zaštite socijalnih i ekonomskih prava - od pritužbi na niske i neadekvatne iznose socijalnih naknada za obitelji i djecu, visinu naknade plaće za vrijeme bolovanja zbog djeteta, nedostatak nenovčane podrške djeci za izlazak iz siromaštva do raznih prepreka u ostvarivanju prava na rodiljne i roditeljske potpore te dječjeg doplatka. Stoga smo još 2023. tadašnjem SDUDM-u uputili inicijativu za izmjenom i dopunom *Zakona o doplatku za djecu*, s preporukom da je generalno nužno povećati sredstva koja se izdvajaju za djecu kroz dječji proračun, posebno vodeći računa o zadovoljavanju potreba djece koja se nalaze u nepovoljnom i ranjivom položaju.

Iz istog razloga, pozdravili smo najavljeni prvi paket demografskih mjera, među kojima je i donošenje novog *Zakona o doplatku za djecu* koji bi trebao ubrzati proceduru odobravanja prava na doplatka za

djecu, pojednostaviti korištenje prava te povećati materijalna prava. Smatramo kako je važno osigurati novčanu pomoć djeci koja žive u siromaštvu ili riziku od siromaštva, u iznosu koji će im omogućiti zadovoljavanje potreba, imajući u vidu porast troškova života. Stoga smo pozdravili najavljenju dodatnu financijsku potporu obiteljima s više djece, jednoroditeljskim obiteljima te obiteljima slabijeg imovinskog statusa, kao i programe koji će osigurati dostupnost skrbi za djecu u lokalnim zajednicama.

Budući da je za izlazak djeteta iz siromaštva potrebna novčana pomoć i druga podrška, predložili smo uvođenje usluge mentorstva za djecu. Ta bi usluga trebala spriječiti, prepoznati i rješavati probleme djeteta uzrokovanih siromaštvom. Također bi trebala osnažiti dijete, ojačati njegove osobne kompetencije i vještine, s ciljem prevencije socijalne isključenosti. Usluga bi trebala i pružiti podršku u obrazovanju i učenju, prevenciju napuštanja školovanja, uključivanje u aktivnosti slobodnog vremena te druge usluge važne za djetetovu dobrobit i razvoj socijalnih, kognitivnih i emocionalnih vještina. S obzirom na višedimenzionalnost problema dječjeg siromaštva i složenost njegovog rješavanja, smatramo da je potrebna uključenost i drugih sustava poput obrazovanja, zdravstva i stambene politike. Napomenuli smo i kako je za izgradnju poticajnog okruženja za obitelji i djecu potrebno osigurati i jednaku dostupnost predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja za svu djecu u Hrvatskoj, kao i odgovarajuću podršku djeci s TUR-om u sustavu odgoja i obrazovanja, adekvatnu primarnu zdravstvenu zaštitu djece, konkretne mjere politike socijalnog stanovanja za socijalno ugrožene obitelji s djecom te mnoge druge mjere u cilju zaštite prava i dobrobiti djece u Hrvatskoj. Odgovor na našu preporuku ne očekujemo.

5.6 Diskriminacija

Ostvarivanje prava prednosti pri upisu u dječje vrtiće

Zbog velikog broja pritužbi roditelja koji nisu u mogućnosti ostvariti prednost pri upisu djece u vrtić zbog primjene općih akata osnivača, u kojima je to pravo uvjetovano **prebivalištem oba roditelja na području vrtića**, već niz godina upozoravamo osnivače i ravnatelje vrtića da se pri propisivanju pravila upisa treba rukovoditi konvencijskim odredbama koje propisuju zabranu diskriminacije djeteta te obvezu svih državnih i javnih tijela da postupaju u skladu s načelom najboljeg interesa djeteta. Istovremeno, preporučujemo da u svojim općim aktima izmijene sporne odredbe koje imaju diskriminatorni učinak na djecu te provedu upise djece u vrtić u skladu s načelom zabrane diskriminacije i poštivanja najboljeg interesa djeteta.

Također, od roditelja i skrbnika saznajemo kako im je otežano ostvarivanje prava prednosti pri upisu u vrtiće s obzirom na nemogućnost dokazivanja postojanja, odnosno **nastanka jednoroditeljske obitelji**. Naime, *Odlukom o načinu ostvarivanja prednosti pri upisu djece u dječje vrtiće Grada Zagreba*, kriteriji za dokazivanje statusa jednoroditeljske obitelji propisani su na način da se prema njima priznaju isključivo obitelji u kojima jedan roditelj živi s djetetom po osnovi razvoda braka, prestanka izvanbračne zajednice, odnosno postojanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi. Pri tome se isključuju jednoroditeljske obitelji koje su nastale po drugim osnovama (primjerice, dugotrajno odsustvo jednog roditelja iz bilo kojih razloga - bolest, posao, izdržavanje zatvorske kazne i sl.), a koje praksa prepoznaje kao jednoroditeljske obitelji. Stoga smo Gradu Zagrebu uputili preporuku da razmotre druge načine dokazivanja činjenica potrebnih za ostvarivanje prava na prednost pri upisu u vrtić za jednoroditeljske obitelji. Naša preporuka nije prihvaćena, uz obrazloženje da je donesena na temelju odredbi *Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju*, te da omogućava financiranje samo obveznog programa predškole, dok osiguravanje vrtića po najpovoljnijem modelu financiranja za roditelje ovisi o financijskim i prostornim kapacitetima vrtića.

Ostvarivanje prava na sufinanciranje vrtića

Zaprimili smo pritužbe roditelja djece koja pohađaju vrtiće na području RH vezano uz praksu općina koje novim aktima reguliraju ekonomsku cijenu programa predškolskog odgoja, kao i sudjelovanje rodi-

telja u cijeni vrtića, na način da roditelji koji nemaju prebivalište na području vrtića, kao i roditelji koji su strani državljanima, gube pravo na sufinanciranje i plaćaju punu ekonomsku cijenu vrtića. Pozivajući se na konvencijska načela i pozitivne propise koji su na snazi u RH u području diskriminacije i odgoja i obrazovanja, preporučili smo osnivačima vrtića da preispitaju odluke o visini sufinanciranja boravka djece u vrtiću te da svoje opće akte usklade s višim aktima, poštujući načelo hijerarhije pravnih akata, uz uvažavanje najboljeg interesa djece i načela zabrane diskriminacije. Naša preporuka nije prihvaćena.

Ovo područje pratili smo i kroz pritužbe na nesudjelovanje Općine Gornja Stubica u sufinanciranju boravka djece nezaposlenih roditelja i roditelja koji koriste roditeljski dopust u cijeni boravka u dječjem vrtiću kojem je osnivač Općina. Odlukom o mjerilima za financiranje predškolskog odgoja i obrazovanja na području Općine Gornja Stubica propisano je da roditelj djeteta koji je nezaposlen ili koristi pravo na roditeljski dopust za dijete koje upisuje u vrtić, ne može u istom razdoblju ostvariti pravo na općinsko sufinanciranje troškova vrtića. Istovremeno se roditelj trećeg i svakog daljnjeg djeteta u obitelji koja koristi redoviti program istog dječjeg vrtića oslobađa u potpunosti učešća u financiranju ekonomske cijene redovitog programa vrtića. Zbog sumnje na diskriminaciju djece prema obiteljskom statusu, Općini Gornja Stubica uputili smo preporuku. U njoj smo istaknuli potrebu uvažavanja socijalnih prilika obitelji (npr. obitelji s troje i više djece, obitelji u kojima su roditelji nezaposleni, koriste roditeljski ili roditeljski dopust, pravo na rad sa skraćenim radnim vremenom zbog teškoća u razvoju djeteta i sl.), kao i načelo najboljeg interesa djeteta i obvezu države da na svim razinama pruži odgovarajuću pomoć roditeljima u ispunjavanju njihovih odgovornosti prema djetetu. Također smo pozvali na unapređenje ustanova, olakšica i službi za skrb o djeci. Preporučili smo preispitivanje odluka o sufinanciranju boravka u dječjem vrtiću kada se radi o roditeljima koji su nezaposleni ili koriste roditeljski i/ili roditeljski dopust te usklađivanje Odluke s pozitivnim propisima. Naša preporuka nije prihvaćena.

Dokazivanje činjenica bitnih za ostvarivanje prava na doplatu za djecu

Prilikom utvrđivanja činjenica za ostvarivanje prava na doplatu za djecu, službe HZMO-a traže od roditelja plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi za dijete u situacijama kada nema osnove za sastavljanje takvog plana (npr. jednoroditeljska obitelj u kojoj je otac upisan u rodni list djeteta, majka i otac djeteta ne ostvaruju zajedničku roditeljsku skrb, niti se nalaze u postupku u kojem bi se trebao urediti način ostvarivanja zajedničke roditeljske skrbi). Imajući u vidu da životne okolnosti podnositelja zahtjeva ne predstavljaju osnovu za ishođenje plana o zajedničkoj roditeljskoj ispravi, stava smo da je inzistiranje HZMO-a na podnošenju plana, odnosno uvjetovanje odobrenja zahtjeva za priznavanje prava na doplatu za djecu ishođenjem potvrde pri HZSR-u, diskriminatorno prema samohranim, odnosno jednoroditeljskim obiteljima temeljem njihovog nastanka te da sužava ostvarivanje prava na doplatu za djecu određenoj kategoriji djece. Stoga smo HZMO-u uputili preporuku da razmotre druge načine dokazivanja činjenica temeljem kojih se ostvaruje pravo na doplatu za djecu, osim podnošenjem isprava koje izdaju sud i HZSR. Kao primjer dobre prakse načina dokazivanja i priznavanja statusa samohrane, odnosno jednoroditeljske obitelji navodimo mogućnost podnošenja izjave roditelja, potpisane i ovjerene kod javnog bilježnika, kojom isti pod materijalnom i kaznenom odgovornošću potvrđuje da živi u samohranj, odnosno jednoroditeljskoj obitelji. Našu preporuku smatramo načelno prihvaćenom budući da je HZMO u svojem odgovoru naveo da će obavijestiti svoje ustrojstvene jedinice o neprihvatljivoj praksi nepriznavanja prava na doplatu za djecu roditeljima koji ne dostave Plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.

Ostvarivanje prava na doplatu za djecu za potrebe upisa u vrtić

Preporučili smo Područnoj službi Zagreb HZMO-a da hitno postupa u svim slučajevima kada ostvarivanje drugih prava i interesa djece – primjerice, upis u dječji vrtić – ovisi o donošenju akta o pravu na doplatu za djecu. Također smo Gradskom uredu za obrazovanje, sport i mlade Grada Zagreba preporučili da, u koordinaciji s Područnom službom Zagreb HZMO-a, razmotri mogućnosti postupanja u situacijama u kojima još nije riješen zahtjev roditelja niti izdan odgovarajući akt, a o kojem ovisi ostvarivanje prava i interesa djece, poput upisa u dječji vrtić i slično. Upozorili smo da praksa kašnjenja u izdavanju rješenja

o ostvarivanju prava djeteta i postupanja koja rezultiraju nemogućnošću dobivanja bodova koji bi djetetu pripali, ako bi posjedovalo odgovarajući akt, dovodi dijete u neravnopravan i potencijalno diskriminirajući položaj. Stoga smo nadležnim tijelima preporučili da, prilikom odlučivanja o ostvarivanju prava i interesa djece, posvete posebnu pažnju koordiniranoj suradnji, komunikaciji između nadležnih službi i razmjeni informacija, kako administrativni postupci i procedure za koje su odgovorni odrasli ne bi bili na štetu djece. Grad Zagreb nije prihvatio našu preporuku, dok nas je Područna služba Zagreb HZMO-a obavijestila da vodi računa o potrebi žurnog postupanja u ovakvim slučajevima, no navodi se da je, zbog zakonskih izmjena od 1. siječnja 2024., došlo do povećanog priljeva zahtjeva za dječji doplatak.

Sadržaj u udžbeniku iz Prirode za 6. razred osnovne škole

Povodom pritužbe na diskriminaciju u sadržaju udžbenika iz Prirode za 6. razred osnovne škole, u izdanju Školske knjige, u čijoj se lekciji o spolnim organima u potpunosti izostavlja vanjski ženski spolni organ i prikazuje samo muški spolni organ, te pritužbe na izraz „stidnica“ koji se koristi u udžbeniku iz Prirode za 8. razred, uputili smo upozorenje i preporuku tadašnjem MZO-u. Upozorili smo da, prema *Zakonu o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu*, udžbenici i drugi obrazovni materijali svojim sadržajem ne smiju biti protivni Ustavu RH i proklamiranim načelima demokratskog poretka koja se odnose na zaštitu ljudskih i manjinskih prava, temeljnih sloboda i prava čovjeka i građanina te ravnopravnost spolova. Također, upozorili smo i na propisane etičke zahtjeve za udžbenike iz *Pravilnika o udžbeničkom standardu te članovima stručnih povjerenstava za procjenu udžbenika i drugih obrazovnih materijala*.

MZO-u smo preporučili da provede procjenu odnosno utvrđivanje usklađenosti spornog sadržaja s odredbama Zakona o udžbenicima i drugim obrazovnim materijalima za osnovnu i srednju školu te standardima i zahtjevima propisanim Pravilnikom o udžbeničkom standardu te članovima stručnih povjerenstava za procjenu udžbenika i drugih obrazovnih materijala. Odgovor na našu preporuku nismo primili.

5.7 Zdravlje i zdravstvena zaštita

Organizacija sustava pedijatrijske primarne zdravstvene zaštite

Pratili smo problematiku ostvarivanja kontinuiteta pružanja zdravstvene zaštite djeci u sklopu sustava primarne pedijatrijske skrbi uslijed odlaska pedijataru u mirovinu. Zbog nemogućnosti pronalaska novog pedijatra koji bi preuzeo rad u timu, uspostavljaju se tzv. „Timovi bez nositelja“ koji, u praksi, rezultiraju nizom neugodnosti u osiguranju zdravstvene zaštite za dijete, poput potrebe stalnog provjeravanja koji tim je određen dan nadležan za pružanje zdravstvene zaštite djetetu, kakvo je radno vrijeme toga tima, opisivanja zdravstvene situacije i povijesti zdravstvenog stanja djeteta svakom timu ispočetka i posebno, osiguranja prijevoza za bolesno dijete i sl. Unatoč saznanjima dobivenim od HZZO-a da se više doktora Doma Zdravlja Zagreb - Zapad nalazi na specijalizaciji iz pedijatrije, te da se očekuje da će uskoro moći preuzeti ordinaciju doktora koji su otišli u mirovinu, HZZO-u smo preporučili da se, uz ulaganje dodatnih napora u pronalasku liječnika koji bi preuzeo liječenje djece u okviru tima, u koordinaciji i na temelju povratnih informacija pedijatrijskih timova koji trenutno liječe djecu koja su upisana u „timu bez nositelja“, razmotre mogućnosti organizacije zdravstvene zaštite djece kojima bi se prevladale poteškoće na koje nam ukazuju pritužitelji.

Također, povodom dobivenih informacija da su pacijentima obavijesti o zamjenskim liječnicima dostupne na vratima ordinacije, odnosno kontaktiranjem porte Doma zdravlja, uputili smo preporuku Domu zdravlja Zagreb-Zapad da se takva obavijest učini vidljivom i lako dostupnom i na internetskoj stranici Doma zdravlja Zagreb - Zapad. U ovom dijelu, naša preporuka je uvažena i provedena.

Dostupnost inzulinskih pumpi bez nadoplate djeci kod koje je indicirana njihova uporaba

HZZO-u smo uputili preporuku s ciljem ukazivanja na nejednaku dostupnost inzulinskih pumpi s važnim funkcijama djeci kod kojih postoji indikacija za njihovu upotrebu. Naime, od pet inzulinskih pumpi koje se aktualno prepisuju djeci, čak za tri koje imaju vrlo važne funkcije - postoji potreba za doplatom, čime je djeci koja imaju medicinski opravdanu potrebu za takvim medicinskim pomagalom, a dolaze iz obitelji koje su slabijeg materijalnog statusa, onemogućen pristup ovim visoko funkcionalnim pumpama. Naša preporuka za postupanjem HZZO-a usmjerenim ostvarivanju pretpostavki za jednaku dostupnost inzulinskih pumpi bez nadoplate svoj djeci kod koje je indicirana njihova uporaba, a kako bi i djeca roditelja slabijeg materijalnog statusa bila u istoj poziciji, kao i djeca roditelja koji tu vrstu nadoplate mogu djetetu priuštiti, nažalost nije prihvaćena. Ured intenzivno poduzima daljnje aktivnosti u cilju prihvaćanja i provedbe navedene preporuke.

Dostupnost lijeka Livmarli (maraliksibat) za liječenje djece s Allagielovim sindromom

Uredu pravobranitelja za djecu obratila se farmaceutska tvrtka *ExCEED Orphan distribution d.o.o.* za pomoć u osiguranju dostupnosti lijeka *Livmarli* (maraliksibat) djeci kojoj je dijagnosticiran Allagielov sindrom (ALGS). Radi se o lijeku koji je odobren od strane Europske agencije za lijekove i pušten u promet od strane Hrvatske agencije za lijekove. Farmaceutska tvrtka *ExCEED Orphan distribution d.o.o.* u dva je navrata podnijela HZZO-u zahtjev za stavljanje lijeka *Livmarli* na listu lijekova HZZO-a, no oba su zahtjeva odbijena zbog nedovoljno dokaza o učinkovitosti lijeka i predložene visoke cijene lijeka, a dodatno je uzeta u obzir i činjenica da se lijek financira iz nacionalnog fonda za zdravstveno osiguranje u devet država članica EU. Zamolbi je priloženo više preporuka stručnjaka u području medicine koji ukazuju na neupitnu dobrobit koju liječenje ovim lijekom donosi djetetu, ne samo u pogledu kliničkih i laboratorijskih pokazatelja, već i u kvaliteti života koja se u dječjoj dobi posebno naglašava kao jedan od ciljeva liječenja većine kroničnih bolesti, kao i da bi omjer troškova i pozitivnih učinaka liječenja bio povoljan, te bi stoga bilo opravdano lijek uvrstiti na listu lijekova HZZO-a. Iz tih smo razloga uputili HZZO-u preporuku da uloži dodatne napore usmjerene osiguranju dostupnosti lijeka *Livmarli* (maraliksibat) djeci s ALGS-om kod koje je primjena lijeka indicirana. HZZO nije prihvatio našu preporuku.

Dostupnost lijeka Filsuvez djeci oboljeloj od bulozne epidermolize

Farmaceutska tvrtka *ExCEED Orphan distribution d.o.o.* obratila se Uredu i za pomoć u osiguranju dostupnosti *Filsuvez* gela djeci oboljeloj od Bulozne epidermolize (EB), s obzirom na to da je HZZO odbio zahtjev za njegovo uključivanje u listu lijekova HZZO-a. Zamolbi je priloženo više preporuka stručnjaka u području medicine koji ukazuju da primjena *Filsuvez* gela u značajnoj mjeri olakšava život i pridonosi boljitku djece koja boluju od ove teške, neizlječive bolesti, stoga smo HZZO-u uputili preporuku da uloži dodatne napore kako bi djeci koja boluju od bulozne epidermolize osigurali dostupnosti ovog lijeka. HZZO nije prihvatio našu preporuku.

Bolnički smještaj roditelja/skrbnika različitog spola u pratnji djece-pacijenata

Prilikom liječenja djeteta u Klinici za dječje bolesti Zagreb, u istoj sobi ne mogu biti smješteni roditelji različitog spola. Ovakav stav i praksa temelje se na želji da se roditelju koji je uz dijete omogućiti što ugodniji boravak sa svojim malodobnim djetetom. Pravobraniteljica za djecu izuzetno cijeni napore koje Klinika ulaže u humanizaciju liječenja djece, uključujući otvaranje mogućnosti da roditelji/skrbnici, kada god je to moguće, budu smješteni uz hospitalizirano dijete. Međutim, smatramo da je zabranjivanje smještaja roditeljima različitog spola u istoj sobi s djetetom, u kojoj je smješteno više djece, neprihvatljivo, dvojbeno i potencijalno diskriminirajuće. Poseban problem može nastati u slučajevima samohranih roditelja

koji su u pratnji djeteta tijekom liječenja. Ovakvim pravilom Klinika u potpunosti gubi iz vida bolesno dijete radi kojega i postoji mogućnost smještaja roditelja uz dijete tijekom liječenja, kao i najbolji interes djeteta. Stoga smo Klinici uputili preporuku da pravila vezana za smještaj roditelja uz dijete tijekom bolničkog liječenja usklade s konvencijskim načelima na način da roditeljima omoguće smještaj uz dijete, bez dodatnih ograničenja koja pridonose dodatnom smanjenju ionako ograničenih mogućnosti njihovog boravka uz bolesno dijete. Odgovor nismo zaprimili, stoga smo Klinici uputili požurnicu.

Zaštita djece od prodaje alkohola

Povodom završetka školske godine 2023./2024. i početka ljetnih praznika, očekivanih okupljanja učenika osmi razreda i održavanja brojnih festivala i koncerata, kada se alkoholna pića često prodaju i poslužuju djeci mlađoj od 18 godina, obratili smo se DIRH-u, MUP-u, MZOM-u i JLS-ovima s upozorenjima i preporukama u okviru njihovih nadležnosti. Upozorili smo da su u ljetnim mjesecima učestali nedopušteni noćni izlasci djece mlađe od 16 godina, što je često povezano s konzumacijom alkohola i opijanjem, zbog čega djeca ponekad postaju žrtvama ili počiniteljima nasilnog ili drugog ugrožavajućeg ponašanja. DIRH-u i MUP-u preporučili smo pojačanu kontrolu provedbe propisa iz njihove nadležnosti radi zaštite djece., MZOM-u smo preporučili da, uz kontinuirano provođenje i praćenje preventivnih aktivnosti, ubuduće povodom završetka školske godine i početka ljetnih praznika, informiraju roditelje putem škola o obvezama koje proizlaze iz odredbi *Obiteljskog zakona* o zabrani noćnih izlazaka djetetu mlađem od 16 godina bez pratnje roditelja ili druge odrasle osobe u koju roditelji imaju povjerenje te da im, s ciljem podizanja svijesti ukažu i na rizike koje nosi sudjelovanje u onim događanjima gdje se može očekivati konzumacija alkohola. JLS-ima smo preporučili da djeci i mladima ponude sadržaje i prostore u njihovim lokalnim zajednicama, kako bi se povodom kraja školske godine mogli zabaviti na siguran način, bez konzumacije alkohola. Naše preporuke su prihvaćene.

Pravo na naknadu za troškova prijevoza u vezi s korištenjem zdravstvene zaštite djece

Kroz medijske napise i pojedinačne pritužbe saznajemo za praksu Područnih službi HZZO-a, prema kojoj se osiguranom djetetu uskraćuje pravo na naknadu troškova prijevoza vezanih uz korištenje zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja. Radi se o troškovima prijevoza kada se dijete upućuje iz mjesta prebivališta ili boravišta u ugovornu zdravstvenu ustanovu ili kod ugovornog zdravstvenog radnika privatne prakse u drugo mjesto. Prema argumentaciji HZZO-a, sva djeca imaju pravo na besplatan željeznički prijevoz temeljem *Zaključka Vlade RH o besplatnom željezničkom prometu djece i učenika osnovnih i srednjih škola*, te stoga nemaju pravo na naknadu nastalih putnih troškova sukladno odredbama *Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja*.

HŽPP je potvrdio naš stav da pravo na besplatno putovanje vlakom za djecu treba biti dodatna mogućnost, a ne osnova za ukidanje postojećih prava djece. HZZO nije prihvatio našu preporuku da se odredba članka 70. stavka 2. *Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja*, kojom se propisuje da osigurana osoba nema pravo na naknadu troškova javnog prijevoza ako je prema posebnim propisima ili drugim aktima nadležnih tijela u cijelosti oslobođena plaćanja tih troškova (npr. u slučaju besplatnog prijevoza djece do određene dobi, učenika, osoba starijih od 65 godina i sl.), primjenjuje na način da uskladi svoje postupanje s prijevoznicima po pitanju ostvarivanja prava djece na naknadu troškova prijevoza u vezi s korištenjem zdravstvene zaštite, na način da se u ovakvim i sličnim slučajevima odobravaju zahtjevi roditelja za ostvarivanje prava na naknadu za troškove prijevoza na liječnički pregled, bez automatskog pozivanja na pravo djeteta na besplatan željeznički prijevoz temeljem spomenutog *Zaključka Vlade Republike Hrvatske*.

5.8 Pravosuđe

Dostupnost obiteljskih odjela na općinskim sudovima

Godinama se zalažemo za osnivanje obiteljskih sudova, koje vidimo kao najbolji način za postizanje učinkovitog i kvalitetnog obiteljskog sudovanja. Iako obiteljski sudovi do danas nisu osnovani, primjećujemo napredak u promišljanju o načinu na koji bi trebalo izgledati obiteljsko sudovanje, odnosno u osnivanju obiteljskih odjela na općinskim sudovima temeljem *Izmjena i dopuna Zakona o sudovima i Zakona o područjima i sjedištima sudova* u 2022. godini, kao jamstva za bolju zaštitu prava i interesa djece. Međutim, prateći postupanja institucija u području obiteljskih odnosa putem pritužbi u pojedinačnim slučajevima, kao i kroz kontakte sa stručnim radnicima različitih institucija na terenu, saznajemo za niz poteškoća u praksi. Naime, veliki broj područnih ureda HZSR-a i stranaka s područja njihove mjesne nadležnosti susreće se s poteškoćama u pristupu pravosuđu, s obzirom na prostornu udaljenost sudova koji postupaju u obiteljskim predmetima. Za sve sudionike postupka (stranke, stručne radnike HZSR-a, posebne skrbnike) ovakav pristup sudu predstavlja značajan financijski trošak, ali i potrošeno radno vrijeme. Višestruko izbjivanje stručnih radnika zbog odlaska na ročišta na udaljene sudove posredno negativno utječe na širu organizaciju rada područnih ureda. Kako saznajemo, preopterećenost obiteljskih sudaca i odgađanje ročišta, kao posljedice teritorijalne nedostupnosti, rezultiraju dugotrajnim sudskim postupcima. Budući da rješenje ovog problema vidimo prvenstveno kroz mobilnost obiteljskih sudaca, odnosno kroz održavanje ročišta na teritorijalno bližem sudu/stalnoj službi suda, uputili smo preporuku predsjednicima županijskih sudova da s predsjednicima općinskih sudova koji djeluju na području pojedinog županijskog suda ispituju potrebe i organizacijske mogućnosti obiteljskog sudovanja na strankama teritorijalno bližem sudu/stalnoj službi. Također, preporučili smo da se rad obiteljskih odjela organizira u skladu s utvrđenim potrebama stranaka iz nadležnosti svakog područnog ureda HZSR-a. Naša preporuka djelomično je prihvaćena.

Jačanje tehničkih i kadrovskih uvjeta na obiteljskim odjelima

S obzirom na uočene probleme i zapažanja o radu sudskih obiteljskih odjela, MPUDT-u smo preporučili doradu servera i aplikacije e-pravosuđa s ciljem poboljšanja komunikacije između nadležnih sudova i područnih ureda HZSR-a. Također, preporučili smo unaprjeđenje sustava obiteljskog sudovanja kroz jačanje tehničkih i kadrovskih uvjeta na obiteljskim odjelima, kao i poticanje kontinuirane edukacije sudaca i stručnih suradnika, uz međuinstitucionalni pristup edukacijama i suradnju Pravosudne akademije s Akademijom socijalne skrbi i HZSR-om. Odgovor MPUDT-a još nismo zaprimili.

Prava djece čiji su roditelji lišeni slobode

Kod ostvarivanja prava na kontakte s roditeljem lišenim slobode, pratimo slučajeve roditelja koji izvršavaju mjeru istražnog zatvora u mjestu različitom od mjesta prebivališta djeteta. Zbog djetetove dobi i teškoća pri putovanju do zatvora, prorjeđuju se ili izostaju susreti uživo između djeteta i roditelja. Iz pritužbi saznajemo i da se video posjete u pojedinim kaznenim tijelima, iako su uvedene primarno za posjete djece i sredstvima namijenjenima za djecu, od pandemije koronavirusa odvijaju jednako za sve zatvorenike, pri čemu su posjete djece izjednačene s drugim posjetama i nemaju prioritet. Stoga smo tadašnjem MPU-u (Upravi za zatvorski sustav i probaciju) uputili naše mišljenje da je prilikom premještaja nužno voditi računa o djeci istražnih zatvorenika, pogotovo onoj predškolske dobi, koja će premještajem često izgubiti mogućnost posjećivanja roditelja koji je lišen slobode. Preporučili smo da se, prilikom upućivanja osobe na izvršavanje mjere istražnog zatvora, odluka o kaznenom tijelu u koje će zatvorenik biti upućen, između ostalog, temelji i na potrebi ostvarivanja prava djeteta na viđanje s roditeljem s kojim ne živi. Preporučili smo da se mjera istražnog zatvora, osim kada to nije utemeljeno na sigurnosnim razlozima i procjenama, izvršava u kaznenom tijelu koje je u mjestu prebivališta djeteta te da zatvorenik ne bude upućen u premještaj u udaljenije kazneno tijelo zbog prenapučenosti. Ukoliko u mjestu prebivališta djeteta nema zatvora, preporučili smo da se mjera istražnog zatvora izvršava u zatvoru koji je najbliži mjestu prebivališta djeteta te da se zatvorenika ne premješta u udaljeniji zatvor.

Također smo preporučili da video posjete budu omogućene u punom opsegu, primarno u korist djece, kako bi se osiguralo njihovo pravo na susrete s roditeljem lišenim slobode. Napomenuli smo kako je nužno osigurati jednaku mogućnost ostvarivanja tog prava u svim kaznenim tijelima, kako ne bi došlo do nejednakosti – gdje učestalost i trajanje posjeta, odnosno pravo djeteta, ovisi o tome u kojem kaznenom tijelu se nalazi roditelj lišen slobode. MPUDT prihvatio je našu preporuku i s njome upoznao sva kaznena tijela u kojima se izvršava mjera istražnog zatvora, uz dodatnu uputu da se, prilikom predlaganja premještaja osoba lišenih slobode, dostave detaljni podaci o obiteljskoj podršci, maloljetnoj djeci te vrsti kontakata s članovima obitelji. U odnosu na video posjete, izvješteni smo da se one prvenstveno odobravaju osobama lišenim slobode koji su roditelji maloljetne djece, pod istim uvjetima, bez obzira na njihov kazno-pravni status (bilo da se radi o istražnim zatvorenicima ili pravomoćno osuđenim zatvorenicima).

5.9 Privatnost

Privatnost djece u postupcima priznavanja prava na doplatak za djecu

Iz pritužbi saznajemo da su stranke u postupcima priznavanja prava na doplatak za djecu obvezne predati pravomoćnu sudsku presudu o razvodu braka roditelja, pri čemu obrazloženje presude sadrži detalje iz privatnog i obiteljskog života djeteta. Svjesni smo da je obrazloženje sastavni dio presude koja, kao javna isprava, dokazuje istinitost onoga što se u njoj određuje, te da su sve osobe dužne čuvati službenu i profesionalnu tajnu. Ipak, s obzirom da se prilikom podnošenja zahtjeva za priznavanje prava na doplatak za djecu traži dostava dokaza o razvodu braka, a da obrazloženja ovakvih presuda često sadrže brojne detalje iz privatnog i obiteljskog života koji nisu relevantni u predmetnom postupku, postavlja se pitanje opravdanosti traženja presude o razvodu kao dokaza. Pogotovo stoga što razvod braka nije presudan za priznavanje prava na doplatak. Stoga smo HZMO-u preporučili, primarno radi zaštite privatnosti djece tijekom postupka, a potom i radi ekonomičnosti samog postupka, da revidira sadržaj dokumentacije koju je potrebno priložiti uz zahtjev te da popis dokumenata uskladi s odredbama *Zakona o doplatku za djecu*. Naša je preporuka odbijena, uz obrazloženje HZMO-a pozivanjem na potrebu provođenja dokaznog postupka u svrhu priznavanja prava na doplatak za djecu, kao i na propise o zaštiti osobnih podataka i informacijskoj sigurnosti.

Zlouporaba djece u političke svrhe

Korištenje djece u ostvarivanju političkih ciljeva predstavlja kršenje prava djece te je njihovo uključivanje u izborne kampanje neprimjereno. Djeca nemaju pravo glasa, no nisu ni ukras koji služi stvaranju bolje slike i prikupljanju političkih poena za pojedine političare i stranke, stoga trebaju biti oslobođena od takvih pritisaka. Povodom izbora predstavnika u Hrvatskom saboru i Europskom parlamentu tijekom 2024., ponovno smo pozvali nositelje kampanja da poštuju dječja prava te smo naveli nekoliko općih preporuka. U tim preporukama smo napomenuli da prostori odgojno-obrazovnih ustanova (dječji vrtići i škole) i svi prostori u kojima organizirano borave djeca (domovi, centri za djecu, sportski i drugi klubovi za slobodne aktivnosti djece) trebaju biti izuzeti od promidžbenih aktivnosti političkih stranaka. Također, prilikom izrade političkih promidžbenih materijala (letaka, plakata, filmova, spotova) i objava na društvenim mrežama i u drugim medijima nije dopušteno koristiti slike djece bez izričite privole roditelja. Zbog zaštite privatnosti djece, preporučujemo političarima da ne objavljuju snimke s djecom te da ih ne koriste u svrhe političke promidžbe. Također, preporučujemo političarima da se suzdrže od nepotrebnog izlaganja svoje djece u izbornoj kampanji, kako bi zaštitili njihovu privatnost i spriječili izlaganje potencijalno štetnim situacijama. Isto tako, istaknuli smo kako su politički izbori i predstavljanje izbornih programa prilika da se političari trajno zalažu za podizanje kvalitete života djece, prioritiziranje financiranja mjera i usluga za djecu i obitelji te unaprjeđenje položaja djece u društvu, uz poštivanje njihovih prava na privatnost i zaštitu od iskorištavanja u političkoj promidžbi. Povodom naše zamolbe, Državno izborno povjerenstvo objavilo je naše priopćenje na svojim stranicama.

Objave fotografija djece na društvenim mrežama

Na temelju pritužbi vezanih uz objavu teksta s fotografijom maloljetne djece na društvenoj mreži jedne udruge, u kontekstu napada na homoseksualni par na Bačvicama, udruzi smo uputili upozorenje i preporuku. U upozorenju smo ukazali na konvencijski i zakonski okvir koji jamči pravo svakom djetetu protiv miješanja u njegove privatnosti, obitelji, doma i prepiske, kao i na zaštitu protiv nezakonitih napada na njegovu čast i ugled. Sukladno *Konvenciji o pravima djeteta* i *Općoj uredbi o zaštiti podataka*, djecu se ne smije snimati, fotografirati niti objavljivati njihove snimke, fotografije i druge osobne podatke bez privole roditelja i skrbnika djeteta. U slučajevima kada ne postoji privola roditelja ili skrbnika djeteta, roditelj ili skrbnik ima pravo zahtijevati uklanjanje djetetove fotografije s platforme na kojoj je objavljena. Napomenuli smo da objave na društvenim mrežama i u medijima nerijetko krše pravo djece na privatnost i dostojanstvo, osobito kada djecu prikazuju u negativnom kontekstu, što nikada nije u njihovom interesu. Javnost često svojim neprimjerenim komentarima na društvenim mrežama pokreće svojevrsni „linč“ nad djetetom koje je počinitelj nekog čina nasilja, kao i nad njegovom obitelji. Mišljenja smo kako se problem nasilja treba rješavati u okviru institucija koje se time bave te da je potrebno izbjegavati takvo objavljivanje osobnih podataka djece, čime se ostavlja širok prostor za moguće zlouporabe. Naša preporuka je prihvaćena te je objavljena fotografija maloljetnika uklonjena.

5.10 Djeca u migracijama

Uvjeti prihvata i skrbi za djecu bez pratnje

Prateći ostvarivanje prava djece u migracijama, predstavnica Ureda obišla je Centar za pružanje usluga u zajednici Ivanec i Centar za pružanje usluga u zajednici Zagreb-Dugave. S obzirom na saznanja da se djeca, nakon kratkog zadržavanja i bez znanja djelatnika Centra, udaljavaju te im se gubi svaki trag, a imajući u vidu opasnosti i bojazan da su djeca bez pratnje u stalnom riziku za život i zdravlje te mogu biti meta krijumčara i trgovaca ljudima, preporučili smo MUP-u intenzivnije poduzimanje mjera u cilju jačanja kontrole i praćenja djece bez pratnje koja se udalje iz ustanova te da se poduzmu maksimalni naponi u sprečavanju da ta djeca postanu žrtve trgovine ljudima. Prihvaćajući našu preporuku, MUP (PU Varaždinska) nas je izvijestio o aktivnostima koje poduzima za zaštitu prava i dobrobiti djece bez pratnje, uključujući raspisivanje potrage, obilaskes s ciljem pronalaska i vraćanja u ustanovu, obilaskes kolodvora i graničnih područja, jačanje međuresorne suradnje na lokalnoj razini sa CPUZ Ivanec te utvrđivanje indikatora koji upućuju na moguću trgovinu ljudima. Od MUP-a (PU Zagrebačka) još uvijek nismo zaprimili odgovor.

Radi potpune zaštite djece bez pratnje, CPUZ-u Ivanec preporučili smo da se, u suradnji s drugim CPUZ-ima, nevladinim udrugama i organizacijama koje se bave zaštitom djece izbjeglica, osiguraju materijali kojima bi se djecu bez pratnje uputilo u njihova prava i mogućnost traženja pomoći i zaštite, a posebice kojima bi se ukazivalo na potencijalne opasnosti od bijega i moguće trgovine ljudima i ugrožavanje njihove dobrobiti. Preporučili smo da letci i plakati, prevedeni na jezik koji djeca razumiju i na način prilagođen potrebama djece bez pratnje, budu dostupni i vidljivi u svim smještajnim kapacitetima gdje borave djeca migranti. S obzirom na to da neka djeca migranti ne znaju čitati, preporučili smo i puštanje tonskog zapisa na materinjem jeziku prilikom prijema u ustanovu. Preporuku istog sadržaja, s obzirom na uočene nedostatke u praksi, uputili smo i CPUZ-u Kuća sretnih ciglica.

Prihvaćajući našu preporuku, CPUZ Ivanec nas je obavijestio o dostupnosti informativnih letaka i drugih materijala u smještajnim kapacitetima, putem kojih se djeca upoznaju s njihovim pravima i mogućnostima traženja pomoći te se ukazuje na opasnosti od bijega, moguće trgovine ljudima i ugrožavanje njihove dobrobiti. Letci su prevedeni na pattu, farski, arapski, urdu i engleski jezik, dok se u slučajevima nemogućnosti uspostavljanja odgovarajućeg kontakta s djetetom koristi pomoć prevoditelja u suradnji s Hrvatskim Crvenim križem (telefonskim putem). Obaviješteni smo i o postupku nabave tonskog zapisa na materinjem jeziku za djecu migrante koja ne znaju čitati, u suradnji s CPUZ-om Dugave, kao i o suradnji s Gradskim društvom Crvenog križa Grada Ivanca u vidu doniranja odjeće i obuće za djecu migrante.

Povodom obilaska Centra za registraciju tražitelja međunarodne zaštite u Dugom Dolu, s ciljem uvida u uvjete prihvata djece koja dolaze s obitelji ili bez pratnje zakonskog zastupnika ili skrbnika, a koja su izrazila namjeru za međunarodnom zaštitom, MUP-u (PU Karlovačkoj) smo preporučili da se djeca ni u kojem slučaju ne zadržavaju tamo dulje nego je to nužno, već da žurno budu prevezena u prihvatilišta ili ustanove za prihvata djece bez pratnje. Ujedno, preporučili smo opskrbljivanje Centra dostatnom odjećom i obućom, kako bi se djeci odmah mogla osigurati čista, suha i topla odjeća, neovisno o tome jesu li je zatražili, kao i da se u Centru nalazi dostatan broj higijenskih potrepština. Preporučili smo vođenje evidencije o dobnoj strukturi i kategoriji djece, radi uvida u točan broj djece s obitelji te djece bez pratnje koja se na ovom području zateknu u Republici Hrvatskoj te se smještaju u Centar. Odgovor na ovu preporuku do danas nismo zaprimili.

5.11 Kultura

Zaštita djece od neprimjerenih i potencijalno štetnih sadržaja

Nastavno na pritužbu vezanu uz izložbu pod nazivom *Coming Out Museum Encounters* u Galeriji Novo u Puli, gdje je djeci omogućen pristup neprimjerenom erotskom (pornografskom) sadržaju – budući da je izložba postavljena u prostoru dostupnom svima, uključujući djecu mlađe dobi – organizatoru izložbe uputili smo upozorenje i preporuku. Preporučili smo da se sadržaji koji nisu primjereni djeci označe na propisan način, primjerice odgovarajućom dobnom oznakom kojom se upozorava javnost na potencijalnu štetnost za djecu određene dobi, ili da se izložba organizira u odvojenom prostoru gdje djeca neće biti izložena takvom sadržaju. Naša preporuka u potpunosti je prihvaćena te će biti uzeta u obzir i za buduće aktivnosti organizatora izložbe.

Unaprjeđenje zaštite djece i mladih od neprimjerenog sadržaja audiovizualnih djela u kinima

Nekoliko pritužbi građana odnosilo se na filmove prikazane u kinima, a čiji su sadržaji neprimjereni za djecu i mlade. Prema važećim propisima, kinoprikazivači su obvezni odgovarajućom kategorizacijom audiovizualnih djela upozoriti javnost na potencijalnu štetnost za djecu prilikom izlaganja određenim sadržajima. Međutim, krajnja odgovornost za izbor sadržaja pripada roditelju. Kinoprikazivači ističu da nemaju mogućnost spriječiti ulazak u dvoranu, primjerice osoba mlađih od 15 godina s ulaznicom za film označen dobnom granicom 15, budući da nije jasno određeno tko je nadležan za kontrolu osiguranja zaštite djece od štetnih sadržaja u kinima.

S obzirom na izraženu potrebu za unaprjeđenjem zaštite djece u ovom području, HAVC-u smo preporučili poboljšanje postojećeg zakonskog okvira u području audiovizualnih djelatnosti. Preporuka se odnosi na jasnu definiciju obveze kinoprikazivača da prilikom prodaje ulaznica maloljetnicima provjere je li određeni film primjeren njihovoj dobi, te da roditelje koji dolaze s djecom u kino upozore na dobnu oznaku filmske kategorije, osobito kada sadržaj filma može ugroziti fizički, mentalni ili moralni razvoj djece i mladih. Nažalost, odgovor HAVC-a na našu preporuku nismo zaprimili, čak ni nakon ponovljene požurnice, koja je također dostavljena na znanje MKM-u.

Zaštita djece od neprimjerenog sadržaja u književnim žanrovima

U vezi nedostatka zaštite djece od neprimjerenog sadržaja pojedinih književnih žanrova, koji se po svojim značajkama mogu smatrati potencijalno štetnim za djecu, preporučili smo MKM-u da se nakladnici zakonski obvežu na označavanje svih sadržaja koji nisu primjereni za djecu na odgovarajući način, primjerice upozorenjem na vanjskim koricama knjige i/ili dobnim oznakama. Smatramo da sadržaji namijenjeni djeci trebaju biti prvenstveno pedagoški i razvojno primjereni te odražavati vrijednosti ljudskih i dječjih prava. U tom smislu ne smiju sadržavati elemente koji bi mogli upućivati na nasilje i diskrimi-

naciju bilo koje društvene grupe i/ili glorificirati nasilje u međuljudskim odnosima, pedofiliju, pornografiju i ostale neprihvatljive sadržaje. S obzirom na roditeljsku odgovornost u procjeni primjerenosti sadržaja za djecu, predložili smo poboljšanje postojećeg zakonodavnog okvira u definiranju učinkovitijih načina za kontrolu neprimjerenog sadržaja i ograničavanje njegove dostupnosti djeci, posebno kada je riječ o sadržajima s elementima pornografije, pedofilije i nasilja, na što trajno upozoravamo nadležna tijela. Odgovor MKM-a nismo zaprimili ni po upućenoj požurnici.

5.12 Klimatske promjene

Zaštita djece od negativnog utjecaja klimatskih promjena i ekstremnih vrućina

Zabrinuti zbog života, sigurnosti, zdravlja i dobrobiti djece te njihove pojačane ranjivosti u vrijeme snažnih klimatskih promjena, globalnog zatopljenja, značajnog porasta temperature zraka i posljedičnih prirodnih pojava - poput snažnih nevremena, oluja, ekstremnih vrućina, poplava, požara i suša - ukazali smo predsjedniku Vlade RH, MZOZT-u, MZOM-u, MRMSOSP-u i MZ-u na nužnost snažnijeg razvoja politika i konkretnih aktivnosti u ovom području. Preporučili smo da se u strateške dokumente i nacionalne planove ugrade kratkoročni i dugoročni ciljevi i odredbe o djeci u kontekstu klimatskih promjena i ekstremnih vrućina, kao i o djelovanju sustava ranog upozoravanja, posebno u odnosu na djecu. Također, preporučili smo unaprjeđenje arhitektonskih propisa te primjenu odredbi usmjerenih na ublažavanje od štetnih klimatskih promjena pri gradnji i rekonstrukciji ustanova u kojima borave djeca. Naša preporuka ukazuje i na potrebu ulaganja u zdravstvenu skrb radi podrške prevenciji, ranoj dijagnozi i liječenju bolesti povezanih s vrućinom kod djece. To uključuje osposobljavanje zdravstvenih radnika i učitelja, kao i donošenje državnog standarda prilagodbe klimatskim promjenama za vrtiće i škole, te ugradnju rizika i opasnosti od prirodnih nepogoda u sigurnosne planove i protokole. Preporučili smo i što prije intervenirati u infrastrukturu odgojno-obrazovnih institucija i ustanova alternativne skrbi za djecu, vanjskih prostora u zdravstvenim ustanovama u kojima borave djeca, školskih i sportskih igrališta, s ciljem zaštite djece od štetnog utjecaja visokih temperatura i negativnih posljedica klimatskih promjena. Prihvaćajući naše preporuke, Vlada RH obavijestila nas je o aktivnostima prilagodbe klimatskim promjenama koje se odnose na djecu i zdravlje, a koje doprinose klimatskoj neutralnosti i otpornosti na klimatske promjene. Posebno konkretne i ohrabrujuće povratne informacije te očitovanja dobili smo od MZOZT-a, MZ-a i MPGI-a.

5.13 Mediji

Zaštita privatnosti djece u medijima

Potaknuti brojnim medijskim objavama koje se odnose na djecu u ranjivim situacijama (žrtve nasilja, smrtna stradanja, djeca počinitelji prekršaja i kaznenih djela, djeca u središtu roditeljskog sukoba i dr.), uputili smo medijima priopćenje u kojem upozoravamo na njihovu odgovornost u izvještavanju o djeci i potrebu da se vode etičkim i profesionalnim načelima koja ih obvezuju na poštovanje dostojanstva privatnog i obiteljskog života, a posebice zaštite interesa djeteta koje je žrtva obiteljske situacije. Naglasili smo da su mediji obvezni štititi osobnost i integritet djeteta prikrivanjem njegovog identiteta i svih podataka pomoću kojih bi se moglo otkriti, osobito u situacijama kada bi medijsko izlaganje moglo naškoditi djetetu. Također smo istaknuli važnost promišljanja o mogućim štetnim posljedicama za dijete prije objave medijskog sadržaja te procjene može li ono ugroziti ili osramotiti dijete, naštetiti mu, ugroziti njegovu privatnost ili ga uznemiriti. Napomenuli smo da, čak i kada roditelji svojevolarno objavljuju podatke o svojoj djeci na javno dostupnim društvenim mrežama i/ili se izravno obraćaju medijima iznoseći činjenice iz privatnog života djeteta, trebaju imati na umu *Kodeks časti hrvatskih novinara* i voditi računa o dobrobiti i zaštiti dostojanstva djece. Takve objave mogu se nekontrolirano proširiti i izazvati neprimje-

reno reagiranje šire javnosti, čime se povećava rizik da će dijete biti izloženo dodatnim komentarima, što može biti štetno i uznemirujuće za dijete.

Izviješćavanje o nesrećama, tragedijama i smrtnim slučajevima na Novoj TV

Nastavno na pritužbu vezanu uz prilog o smrtno stradaloj djevojčici u Dugom Selu, koji je emitiran u sklopu Dnevnika Nove TV, uputili smo Novoj TV upozorenje i preporuku. Naglasili smo kako dijete neće ugroziti svaka medijska objava u kojoj je ono prikazano, međutim, za svaku takvu objavu važno je odgovorno odvagati je li ona u najboljem interesu djeteta. Djecu se ne bi smjelo snimati bez privole njihovih roditelja ili druge osobe odgovorne za dijete, a čak i u slučaju kada takva privola postoji, novinar i urednik u svakoj pojedinačnoj situaciji trebaju procijeniti može li objava nanijeti štetu djetetu. Posebno je potrebno voditi računa o tome da se dijete prilikom snimanja priloga ne dovede u situaciju ili položaj koji mu izaziva nelagodu, sram, tugu ili neko drugo ranjivo stanje. Podsjetili smo na *Kodeks časti hrvatskih novinara* koji jasno govori da se posebna pozornost, obazrivost i odgovornost zahtijeva pri izvješćavanju o nesrećama, osobnim tragedijama i smrtnim slučajevima. Novinar treba izbjegavati intervjuiranje i prikazivanje osoba koje su izravno ili neizravno pogođene tim događajima, osim kada je riječ o iznimnom javnom interesu, a *Kodeks* ujedno ističe i da je dobrobit djeteta nadređena javnom interesu. Našu preporuku su djelomično prihvatili.

Pravo djeteta na privatnost na portalu „Slobodna Dalmacija”

Povodom video snimke objavljene na portalu „Slobodna Dalmacija”, na kojoj su prikazana djeca na nogometnoj utakmici Rijeke i Hajduka te je lice samo jednog dječaka zamagljeno, dok se lica ostala dva dječaka jasno vide, upozorili smo portal „Slobodna Dalmacija” da je svojim načinom izvješćavanja o ovom slučaju povrijedio prava djeteta na dostojanstvo i privatnost prema odredbama *Konvencije o pravima djeteta*. Smatramo da su odgovorne osobe koje su dopustile ovakvu objavu morale znati da takve objave predstavljaju ozbiljnu povredu djetetove privatnosti te da će neminovno ugroziti njegove interese i dobrobit. Takva objava protivna je i *Kodeksu časti hrvatskih novinara*. Upozorili smo da su mediji u svakom slučaju dužni voditi računa o tome kako će se njihove objave odraziti na dobrobit djece o kojoj izvješćavaju te smo preporučili poduzimanje mjera kako bi se umanjila šteta nanesena djetetu u izvješćavanju o konkretnom slučaju. Također, preporučili smo da se u budućim izvješćavanjima o djeci obrati posebna pažnja procjeni najboljeg interesa djeteta. Naša je preporuka prihvaćena te je snimka uklonjena s portala.

Neprimjereno medijsko izvješćavanje o djetetu

Zbog mnogobrojnih medijskih objava o neodržavanju nastave u jednoj zagrebačkoj osnovnoj školi zbog straha od vršnjačkog nasilja, uputili smo AEM-u upozorenje na kršenje prava djeteta. Potvrdili smo nepornu ulogu medija u formiranju stavova javnosti o događajima vezanim za nasilje među djecom i mladima te promicanju svijesti o zaštiti prava i interesa djece. Naglasili smo važnost uloge koju mediji imaju u suzbijanju budućeg nasilja, koja se ostvaruje kroz primjereno izvješćavanje o slučajevima nasilja među djecom i mladima. Međutim, ukazali smo na neprihvatljiv senzacionalistički pristup u izvješćavanju koje nerijetko krši prava i interese djece te apelirali na urednike, novinare i predstavnike medija da se suzdrže od svakodnevnih i učestalih objava i širenja informacija u javnosti o konkretnoj, vrlo osjetljivoj situaciji. Pozvali smo i dužnosnike, predstavnike tijela javne vlasti i sve druge osobe da se suzdrže od javnih istupa i komentiranja, apelirajući na njihovu svijest o vlastitom utjecaju na njezin razvoj i ishode. Apel smo uputili i glasnogovorniku Vlade RH, HINA-i i HND-u. No, unatoč našem apelu, mediji su nastavili svakodnevno izvješćavati o ovom osjetljivom slučaju, iznoseći detalje o djetetu, kao i koristeći neprimjerene izraze, poput „problematičan” ili „mali zlostavljač” za dijete koje iskazuje probleme u ponašanju. AEM-u smo stoga napomenuli da je takvo etiketiranje djeteta neprimjereno te da je potrebno osuditi svaku poruku mržnje, a posebno prema djeci. Ukazali smo na kršenje odredbi vezanih uz zaštitu privatnosti djece sadržanih u *Zakonu o medijima*, *Zakonu o elektroničkim medijima* i *Pravilniku o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima* te smo preporučili poduzimanje odgovarajućih mjera protiv medija koji su

prekršili propise i povrijedili prava i interese djece. AEM je odbio našu preporuku, uz obrazloženje da u konkretnom slučaju nema kršenja odredaba *Zakona o elektroničkim medijima* te da ne postoje uvjeti za pokretanje postupka po službenoj dužnosti.

5.14 Sudjelovanje djece u javnom prostoru

Planiranje i organiziranje javnih događanja na kojima se očekuje prisustvo djece

Povodom pritužbe vezane uz nastup grupe Let 3 na dočeku Nove godine na glavnom zagrebačkom trgu i izvođenje pjesme čiji je sadržaj neprimjeren za djecu, uputili smo preporuku Gradu Zagrebu, kao organizatoru, da prilikom planiranja sadržaja i organizacije sličnih događaja u kojima se očekuje prisustvo djece vodi računa o primjerenosti sadržaja za djecu. Iako se prvenstveno od roditelja očekuje da, prilikom donošenja odluke o tome hoće li sa svojom djecom prisustvovati određenom događanju, vode brigu o tome kakav će to imati utjecaj na djecu te da ih ne izlažu neprimjerenom sadržaju, mišljenja smo da je Grad Zagreb, kao organizator događaja, propustio voditi brigu o tome kako bi ponuđeni program dočeka mogao djelovati na djecu koja su također bila dio publike na dočeku Nove godine. Grad Zagreb obavijestio nas je da će našu preporuku uzeti u razmatranje prilikom planiranja i organizacije budućih dočeka Nove godine i sličnih događanja u kojima se procjenjuje prisustvo većeg broja djece, čime je naša preporuka prihvaćena.

5.15 Sport

Dostupnost dvorana za treninge djece

Sportski klubovi u Zagrebu i Splitu suočeni su s problemom nedostupnosti sportske infrastrukture za treninge u tzv. dvoranskim sportovima. U Zagrebu su se problemi intenzivirali nakon što je započela obnova i rekonstrukcija objekta Doma sportova. Iz pritužbi građana i medija upoznati smo s opasnim uvjetima u kojima djeca treniraju u zamjenskim sportskim objektima te neprikladnom satnicom u kojoj se održavaju treninzi djece. Držeći da je rekonstrukcija Doma sportova kao frekventne sportske građevine prilika za revidiranje stanja te uvjeta korištenja javnih sportskih građevina te školskih sportskih dvorana, Gradu Zagrebu, kao osnivaču škola, preporučili smo da detaljno ispita aktualno stanje vezano uz korištenje školskih sportskih dvorana izvan odgojno-obrazovnog procesa od strane sportskih udruga te u odnosu na utvrđeno, po potrebi, revidira uvjete korištenja školskih sportskih dvorana, dajući prednost djeci i njihovim interesima, odnosno klubovima koji u svom radu primarno rade s djecom. Svim ključnim dionicima (Gradu, Ustanovi Upravljanje sportskim objektima, MTS-u i Sportskom savezu Grada Zagreba) preporučili smo da razmotre probleme s kojima se suočavaju klubovi u organizaciji treninga za djecu, ispituju kapacitete za organizaciju treninga u okviru postojećih sportskih objekata te se zauzmu za rješavanje uočenih poteškoća. Grad Zagreb odgovorio nam je da veliki broj škola ima u cijelosti popunjen dnevni kapacitet svojih sportskih dvorana za potrebe nastave Tjelesne i zdravstvene kulture (TZK), stoga te škole nisu uopće u mogućnosti iznajmljivati ili davati na korištenje svoje dvorane vanjskim korisnicima prije večernjih termina. Organizacijski izazov predstavlja i činjenica da se neki školski objekti još obnavljaju od znatnih oštećenja koje su pretrpjeli u potresu u ožujku 2020., uslijed čega odgojno-obrazovni rad, uključujući i nastavu TZK-a, organiziraju u objektima drugih zagrebačkih škola. Ostale odgovore nismo još zaprimili.

Iz medija smo saznali i za poteškoće u dobivanju termina za treninge u dvoranama u Splitu nakon što su Grad Split i Javna ustanova športski objekti Split (JUŠOS) prednost u dodjeli termina navodno dali rekreativnoj udruzi u odnosu na niz natjecateljskih klubova u kojima trenira i veliki broj djece. Primili smo također i pritužbu na satnicu treninga, kao i na odluku prema kojoj se jednom sportskom klubu one-

moguće korištenje termina bez naknade uslijed njihovog imovinsko-pravnog spora. Gradu i JUŠOS-u preporučili smo da naprave detaljniji uvid i procjenu stanja i potreba u odnosu na školske sportske dvorane i terene te za dvorane u sklopu ŠC Gripe. Preporučili smo da pristupe izmjenama i dopunama dvaju *Pravilnika* koji reguliraju uvjete korištenja sportske infrastrukture, na način da se njima posebno vrednuje uključivanje djece u sportske aktivnosti. Inicijativa se odnosi na izmjene *Pravilnika o davanju na korištenje prostora u objektima osnovnih škola čiji je osnivač Grad Split* i *Pravilnika o korištenju sportskih objekata ili termina u vlasništvu Grada Splita*. U svojem odgovoru Grad je otklonio nadležnost za izmjene *Pravilnika o korištenju sportskih objekata ili termina u vlasništvu Grada Splita*, dok smo u odnosu na primjenu drugog pravilnika obaviješteni o upitniku koji je Grad pripremio za ravnatelje osnovnih škola.

Zaštita prava i interesa djece na sportskim natjecanjima

Temeljem pritužbi na satnicu, dinamiku i naporan tempo održavanja natjecanja u boćanju za kadete, Hrvatskom boćarskom savezu preporučili smo poseban oprez prilikom organizacije budućih turnira u ljetnom periodu i dodatnu zaštitu djece od ekstremnih vrućina, izlaganja suncu, uz osiguravanje dovoljno stanki za odmor i okrpjenu. Ovaj dio preporuke je uvažen.

U odnosu na dio pritužbe na diskriminatoran sustav natjecanja u kojem se djevojčice i dječaci natječu međusobno, pri čemu djevojčice, uslijed velikih razlika u odnosu na dječake u antropološkim karakteristikama, morfologiji tijela te motoričkim i funkcionalnim sposobnostima u adolescentnoj dobi, nisu u mogućnosti osvojiti odličje, a time niti kategorizaciju vrhunskih sportaša i sva prava koja iz toga proizlaze, preporučili smo da se ozbiljno razmotre navodi iz pritužbe koji ukazuju na moguću diskriminaciju djevojčica u području sporta i da se zauzmu za njihovu zaštitu. Naša preporuka nije prihvaćena, dok je daljnje postupanje u ovom predmetu preuzela i Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.

6 NORMATIVNE AKTIVNOSTI

Temeljem odredbe *Zakona o pravobranitelju za djecu*, pravobranitelj može sudjelovati u postupku izrade nacрта prijedloga propisa koji se odnose na prava djece ili uređuju pitanja od značaja za djecu. Ovo područje djelovanja pravobraniteljice izuzetno je važno, jer se donošenjem i unaprjeđenjem propisa koji štite prava djece poboljšava položaj djece u pojedinim područjima života te se osiguravaju prava djece kao pripadnika određenih skupina. Naše sudjelovanje u normativnim aktivnostima očituje se kroz naše inicijative za donošenje ili izmjenu propisa, odnosno kroz davanje mišljenja tijekom javnih rasprava o novim propisima ili dodacima na postojeće. Također, sudjelujemo u radu radnih skupina, povjerenstava i saborskih odbora.

Tijekom 2024. godine savjetnice pravobraniteljice za djecu sudjelovale su u radu tri **povjerenstva**: *Povjerenstva za praćenje i unaprjeđenje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršenja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji*, *Povjerenstva za etičnu primjenu digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije u obrazovanju* i *Povjerenstva za zaštitu djece u sportu*. Ured pravobranitelja za djecu zastupljen je u radu pet **radnih skupina**: *Radnoj skupini za izradu Nacrta Akcijskog plana zaštite i promicanja ljudskih prava za 2024. i 2025. i Nacrta Akcijskog plana suzbijanja diskriminacije za 2024. i 2025.*, *Radnoj skupini za izradu Nacrta prijedloga Akcijskog plana za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2025. do 2026.*, *Radnoj skupini za Protokol o seksualnom nasilju*, *Radnoj skupini za ograničavanje oglašavanja hrane i pića usmjerenog djeci* i u *Radnoj skupini za izradu Nacionalnog programa za zaštitu djece u digitalnom okruženju 2024.-2026.* Savjetnice pravobraniteljice članice su više **odbora i skupina** - *Savjetodavnog odbora UNICEF-a za dječja prava i društveno odgovorno poslovanje*, *Programskog odbora za potporu provedbe programa „Podrška djeci i obiteljima u migracijama u procesu zaštite i integracije u Hrvatskoj”*, *Odbora za praćenje Fonda za unutarnju sigurnost*, *Odbora za praćenje Fonda za azil, migracije i integraciju*, *Odbora za praćenje Fonda za integrirano upravljanje granicama - Instrumenta za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike*, *Odbora za praćenje Programa „Učinkoviti ljudski potencijali 2021.-2027.”*, *Koordinacije za azil* i *Koordinacije za bezdržavljanstvo*, *Savjetodavnog odbora Programa ISKORAK za zaštitu i tretman djece i mladih s problemima u ponašanju*, *Referentne skupine za evaluaciju sustava praćenja prava djece u RH*, *Stručnog savjeta za izvršenje presuda i odluka Europskog suda za ljudska prava* i *Savjetodavne skupine za Barnahus u okviru zajedničkog projekta Europske unije i Vijeća Europe „Uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj”*.

I dalje smatramo da je potrebno veće uključivanje, informiranje i uvažavanje Ureda pravobranitelja za djecu kao partnera u kreiranju propisa koji se odnose na prava djece ili uređuju pitanja od značaja za djecu. U slučajevima kada Ured nije zastupljen u radnim skupinama, sudjelujemo u postupku donošenja propisa tek u okviru javnog savjetovanja sa zainteresiranom javnošću, što ostavlja nedovoljno vremena za proučavanje predmetnog nacрта i oblikovanje stručnog mišljenja. Tome u prilog govore i *Godišnja izvješća o provedbi savjetovanja s javnošću u postupcima donošenja zakona i drugih propisa Ureda za zakonodavstvo Vlade Republike Hrvatske*, koja navode da „unatoč odredbama Zakona o pravu na pristup informacijama i Zakona o instrumentima politike boljih propisa kojima je propisan rok za savjetovanje s javnošću u pravilu od 30 dana te obvezi objavljivanja planova savjetovanja koji bi trebali omogućiti poštivanje navedenog roka, veliki broj tijela državne uprave i državnih tijela i dalje provode savjetovanja u mnogo kraćem roku pozivajući se na žurnost rješavanja problema/donošenja akta“.

Ured za zakonodavstvo Vlade RH donio je u ožujku 2024. *Smjernice za provedbu instrumenata politike boljih propisa*, temeljene između ostalog na nizu preporuka i smjernica OECD-a za dugoročno razdoblje. U tim smjernicama predviđa se da RH uložiti dodatne napore u sustavnu provedbu savjetovanja u ranim fazama razvoja ciklusa politike, kao i sustavniji angažman šireg kruga dionika, što uključuje korištenje više metoda provedbe savjetovanja. Tako OECD konstatira: „Iako je došlo do značajnog napretka u uključivanju dionika, posebno kad je riječ o provedbi savjetovanja putem portala e-Savjetovanja, ministarstva i druga državna tijela trebala bi biti aktivnija u dopiranju do vanjskih dionika kako bi kreirala mogućnosti za uključivanje svih skupina dionika. Većina se institucija oslanja isključivo na online savjetovanje, a ne na kombiniranje različitih

metoda provedbe savjetovanja, uključujući konzultacije u ranoj fazi zakonodavnog postupka. Korištenje više od jedne metode provedbe savjetovanja povećava mogućnost kvalitativno i kvantitativno kvalitetnijeg odgovora (primjerice putem individualnih sastanaka, javnih rasprava ili skupova) te može pridonijeti razumijevanju cijelog raspona i složenosti stajališta.

Prijedlozi pravobraniteljice za djecu u sklopu e-savjetovanja sa zainteresiranom javnošću najčešće nisu prihvaćeni ili se primaju na znanje za buduće izmjene propisa, koje se često ne realiziraju. Tijela koja su provela savjetovanje s javnošću pristigle prijedloge, a koji se izravno odnose na prijedlog propisa, primaju na znanje, bez analize i konkretnog očitovanja o tome zašto neki prijedlog nije moguće prihvatiti u cijelosti ili djelomično. Kako i sam Ured za zakonodavstvo Vlade RH potvrđuje, samo popisivanje pristiglih prijedloga i primjedbi, bez očitovanja nadležnih tijela na njih, ne predstavlja primjereno ispunjavanje zakonske obveze.

Tijekom 2024. ostvarili smo **29 normativnih aktivnosti**, dok smo kroz pojedine propise uputili **80 konkretnih prijedloga zaštite i unaprjeđenja položaja djece**. Naših 14 normativnih aktivnosti odnosilo se na davanje stručnog mišljenja u okviru postupka e-savjetovanja sa zainteresiranom javnošću, dok smo inicijativu dali u 13 slučajeva, i to za donošenje novog *Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*, odnosno za izmjenu, dopunu i unaprjeđenje postojećih propisa: *Zakona o područjima i sjedištima sudova*, *Zakona o sportu*, *Pravilnika o polaganju državne mature*, *Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja*, *Pravilnika o upisu djece i mjerilima upisa djece u DV Sisak Stari*, *Zakona o ograničavanju uporabe duhanskih i srodnih proizvoda*, *Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*, *Zakona o provedbi Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece*, *Pravilnika o porezu na dohodak*, *Zakona o privremenom uzdržavanju*, općih akata pojedinih JLS-a i Grada Zagreba u dijelu propisivanja načina ostvarivanja prednosti pri upisu djece u dječje vrtiće te *Pravilnika o davanju na korištenje prostora u objektima osnovnih škola čiji je osnivač Grad Split* i *Pravilnika o korištenju sportskih objekata ili termina u vlasništvu Grada Splita*.

U dva smo slučaja preporučili žurno donošenje propisa s kojim se značajno kasni - *Pravilnika o provedbi tjelesne zaštite* i *Pravilnika o stalnim sudskim vještacima*. Također smo u jednom slučaju Hrvatskom saboru ukazali na neprihvaćenost naših prijedloga i preporuka koje smo uputili tijekom izmjena i dopuna *Zakona o roditeljskim potporama 2022. godine*.

Reakcije nadležnih tijela RH na prijedloge Pravobraniteljice za djecu za poboljšanje normativnog okvira zaštite prava djece u 2024.

Ukupno 80 prijedloga			
Prihvaćeno 18 (22 %)	Nije prihvaćeno 38 (48 %)	Primljeno na znanje 16 (20 %)	Bez povratne informacije 8 (10 %)

U nastavku se nalazi pregled propisa za koje smo uputili konkretne prijedloge u cilju unaprjeđivanja zaštite prava djece.

1. AKCIJSKI PLAN ZAŠTITE I PROMICANJA LJUDSKIH PRAVA ZA 2024. I 2025. TE AKCIJSKI PLAN SUZBIJANJA DISKRIMINACIJE ZA 2024. I 2025.

U postupku javnog savjetovanja o *Nacrtu Akcijskog plana zaštite i promicanja ljudskih prava za 2024. i 2025.* predložili smo, kao jednu od aktivnosti, uvrstiti edukacije za predstavnike tijela javne vlasti, posebno jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (JLPRS) o ljudskim pravima, pravima djece i zabrani

diskriminacije. Alternativno, u *Nacrtu Akcijskog plana suzbijanja diskriminacije za 2024. i 2025.*, predložili smo da se aktivnost koja se odnosi na jačanje kapaciteta službenika JLPRS-a na područjima naseljenim nacionalnim manjinama odnosi na sve predstavnike JLPRS-a, a ne samo na predstavnike JLPRS-a na područjima naseljenim nacionalnim manjinama. Predložili smo da se u nazivu aktivnosti, koja se odnosi na usavršavanje/obrazovni program službenika zatvorskog sustava o zaštiti ljudskih prava osoba lišenih slobode, istakne da usavršavanje obuhvaća i prava djece čiji su roditelji u zatvoru. U *Nacrtu Akcijskog plana suzbijanja diskriminacije za 2024. i 2025.* predložili smo da se u nazivu aktivnosti usmjerene na osposobljavanje i usavršavanje odgojno-obrazovnih radnika u području ljudskih prava, prevencije diskriminacije i nasilja, izričito navede kako se osposobljavanje i usavršavanje odnosi i na prava djece. Također smo predložili da se u aktivnosti koja se odnosi na stručnu potporu u školama za djecu koja su žrtve diskriminacije i vršnjačkog nasilja precizira tko će i na koji način pružati tu potporu. Naši su prijedlozi, upućeni ULJPPNM-u kao stručnom nositelju izrade akcijskih planova, primljeni na znanje. Vlada RH na sjednici održanoj 21. veljače 2025. usvojila je *Akcijski plan zaštite i promicanja ljudskih prava za 2025.*, kao i *Akcijski plan suzbijanja diskriminacije za 2025.*

2. AKCIJSKI PLAN ZA UNAPRJEĐENJE FINACIJSKE PISMENOSTI POTROŠAČA ZA 2025. I 2026.

U postupku e-savjetovanja o *Akcijskom planu za unaprjeđenje financijske pismenosti potrošača za 2025. i 2026.*, naglasili smo kako je iznimno važno da taj *Plan* bude usklađen s pravima i potrebama djece, omogućujući njihovu učinkovitu zaštitu i osnaživanje u području financijske pismenosti. Predložili smo uključivanje osnove financijske pismenosti u redovni nastavni plan, npr. kroz predmete poput matematike, građanskog odgoja ili ekonomije, od osnovnoškolske dobi. Naglasili smo i da je s obzirom na sve češće korištenje digitalnih alata u obrazovanju, nužno zaštititi djecu od neprimjerenih sadržaja, sigurnosnih prijetnji te manipulativnih financijskih praksi koje mogu ugroziti djecu kao buduće potrošače. Naš prijedlog nije prihvaćen, budući da je svako novo uključivanje osnova financijske pismenosti u redoviti nastavni plan ili kroz izbornu nastavu, od osnovnoškolske dobi nadalje, u nadležnosti MZOM-a, što će Ministarstvo financija svakako podržati.

3. ZAKON O PROVEDBI KONVENCIJE O GRAĐANSKOPRAVNIM VIDOVIMA MEĐUNARODNE OTMICE DJECE

Uočavamo da su prava i interesi djeteta ugroženi u određenim situacijama povodom odluka sudova na temelju *Zakona o provedbi Konvencije o građanskopravnim vidovima međunarodne otmice djece*, koje nalažu žurni povratak protupravno odvedenog ili zadržanog djeteta te ostvarivanje kontakata djeteta s odvojenim roditeljem i s drugim osobama kojima to pravo pripada, vodeći računa o poticanju roditeljskog sporazumijevanja te zaštiti najboljeg interesa i dobrobiti djeteta. Na to smo ukazali MRMSOSP-u, napomenuvši da prekogranične otmice djece predstavljaju složen pravni problem, u kojem jedan roditelj odvodi dijete u drugu državu bez pristanka drugog roditelja. Sud u predmetima otmice treba postupati žurno, kao što se i izvršenje pravomoćne sudske odluke o predaji djeteta mora hitno rješavati. Zakon navodi kako, radi zaštite najboljeg interesa i dobrobiti djeteta, osiguranja povrata djeteta te ostvarivanja prava na kontakte, sud može izreći potrebne mjere osiguranja koje moraju biti razmjerne opasnosti zbog koje se izriču, te da će sud ujedno odrediti njihovo trajanje. Neke od tih mjera odnose se i na ograničavanje djetetova kretanja koje, zbog dugotrajnih sudskih postupaka, dovode do onemogućavanja ostvarivanja mnogih prava zajamčenih *Konvencijom o pravima djeteta*. O tome smo upoznali nadležno Ministarstvo te predložili razmatranje unaprjeđivanja zakonskog i operativnog okvira u odnosu na najrazličitije situacije povodom međunarodne otmice djece. Očitovanje Ministarstva još nismo zaprimili.

4. ZAKON O STRANCIMA

U sklopu savjetovanja sa zainteresiranom javnošću sudjelovali smo u postupku izmjena i dopuna *Zakona o strancima*, kojima se privremeni boravak odobrava na rok do dvije godine u slučaju spajanja obitelji s

hrvatskim državljaninom, državljaninom treće zemlje na dugotrajnom ili stalnom boravku, odobrenom azilu ili supsidijarnoj zaštiti sukladno propisu kojim se uređuje međunarodna zaštita ili državljaninom treće zemlje koji ima odobren privremeni boravak. Ove odredbe odnose se i na reguliranje privremenog boravka djece u slučaju spajanja obitelji s roditeljem hrvatskim državljaninom ili državljaninom treće zemlje, na dugotrajnom ili stalnom boravku u RH. Predloženim izmjenama produljuje se rok na koji je odobren privremeni boravak djetetu u slučaju spajanja obitelji, međutim i dalje nije omogućeno da djeca automatizmom slijede boravišni status svojih roditelja, te se na taj način djeci uskraćuju prava koja su usko vezana uz vrstu boravišnog statusa (zdravstvena prava, prava iz socijalne skrbi i dr.). Pozdravljamo odredbu kojom se propisuje iznimka kojom se dozvoljava spajanje obitelji za maloljetno dijete i prije roka od godine dana, ako oba roditelja imaju izdane dozvole za boravak i rad, odnosno ako se radi o samohranom roditelju. Već duže vrijeme upozoravamo na formalne zapreke za reguliranje boravišnog statusa djece čiji su roditelji državljani treće zemlje, kojima se djetetu čiji roditelj ima važeću dozvolu za boravak i rad može odobriti privremeni boravak u svrhu spajanja obitelji - samo ako je njegov roditelj imao neprekidno najmanje godinu dana odobren privremeni boravak. Ovakvim zakonodavnim rješenjem ispoštovane su obveze preuzete iz *Konvencije o pravima djeteta* vezane uz pravo djeteta na obiteljsko sjedinjenje. U odnosu na odredbe koje predviđaju slučajeve u kojima se djetetu koje živi u RH može odobriti stalni boravak, nije prihvaćen naš prijedlog da se boravišni status djeteta uredi s boravišnim statusom roditelja, kako ne bi dolazilo do toga da roditelj i dijete imaju različit boravišni status.

5. ZAKON O TRŽIŠTU RADA

U našem Izješću za 2022. izvještavali smo o nepostojanju normativnog okvira koji propisuje rad učenika nedjeljom, blagdanima i drugim, zakonom određenim neradnim danima i povećanja zarade s osnove takvog rada, kao ni za mjere koje bi inspektor rada mogao poduzeti ako utvrdi takav rad. Ukazivali smo i kako cijena rada učenika također nije propisana, već je predmet ugovora o povremenom radu redovitog učenika koji poslodavac i učenik sklapaju uz posredovanje srednjoškolske ustanove. S obzirom na našu preporuku MRMSOSP-u da propise iz svoje nadležnosti dopuni odredbama o zaštiti djece koja rade putem srednjoškolskih ustanova od gospodarskog iskorištavanja od strane poslodavaca, zadovoljni smo donošenjem *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu rada*, koji propisuje minimalan učenikov primitak po satu, uvećani primitak za rad nedjeljom, blagdanom i neradnim danom, kao i rok u kojem je naručitelj posla dužan isplatiti učenikov primitak, doprinose i naknadu srednjoškolskoj ustanovi, odnosno srednjoškolska ustanova dužna doznačiti primitak na račun učenika.

U postupku javnog savjetovanja o prijedlogu ovog *Zakona* u 2024. godini, predložili smo da se reguliraju situacije u kojima poslodavac kao naručitelj posla ne želi priznati učenikov rad koji je obavljen posredstvom srednjoškolske ustanove (tzv. učeničkog servisa), ne želi ovjeriti ugovor niti ga dopuniti sa stvarnim brojem sati rada i iznosom zarade, odnosno primitka učenika. Nepriznavanje tako obavljenog rada predstavlja gospodarsko iskorištavanje djeteta koje je zabranjeno *Konvencijom o pravima djeteta*. Stoga smo predložili i propisivanje mjere koju inspektor rada može izreći poslodavcu kada poslodavac postupa na štetu učenika, kao i odgovarajuće prekršajne kazne za poslodavca i fizičku osobu kod poslodavca.

U slučaju povrede pojedinih odredaba kojima se reguliraju prekršajne sankcije za nepravilno isplaćen primitak i neisplatu primitka učeniku te doprinosa po osnovi obveznih osiguranja i naknade srednjoškolskoj ustanovi, predložili smo, osim prekršajnog kažnjavanja poslodavca, propisivanje ovlasti inspektora rada kojima će izdati naredbu poslodavcu da otkloni počinjene nepravilnosti bez odgode.

Ujedno smo predložili propisivanje zakonske mogućnosti da i učenici polaznici srednjoškolskih programa u ustanovama izvan redovnih srednjih škola obavljaju rad posredstvom tzv. učeničkih servisa, budući da su javne isprave o završenom srednjoškolskom programu u ustanovama za obrazovanje odraslih valjane na tržištu rada i potvrđuju stjecanje određene kvalifikacije. Time bi se i drugoj djeci koja završavaju srednjoškolske programe izvan redovitog sustava srednjoškolskog odgoja i obrazovanja omogućilo

da rade uz posredovanje tzv. učeničkih servisa, čija je uloga, osim posredovanja, zaštita prava i interesa djeteta. Naše prijedloge MRMSOSP nije prihvatio.

6. ZAKON O SIGURNOSTI PROMETA NA CESTAMA

U e-savjetovanju sa zainteresiranom javnošću o *Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o sigurnosti prometa na cestama, s Konačnim prijedlogom zakona* kojim se propisuju uvjeti za sudjelovanje potpuno automatiziranih vozila u prometu, MUP-u smo izrazili podršku za izmjene Zakona koje će unaprijediti stanje u prometu. No, iz nacрта prijedloga Zakona ne vidimo odredbe kojima bi se ocjenjivalo pitanje sigurnosti djece kao ranjivih sudionika u prometu, kada u prometu sudjeluju kao pješaci i vozači (posebno bicikala i e-romobila) te putnici, osobito u javnom prijevozu. Izrazili smo zabrinutost što uvođenje potpuno automatiziranih vozila u promet nije popraćeno obrazloženjem niti normativnim odredbama koje će regulirati njihovo sudjelovanje u prometu u prijevozu djece. Također smo problematizirali pitanje adekvatne pripreme sudionika u prometu na uvođenje sustava vožnje automatiziranih vozila, pogotovo jer nema dovoljno edukacija o sigurnosti prometa za djecu. MUP nije prihvatio naše prijedloge, obrazlažući to time da se predmetne izmjene i dopune Zakona odnose isključivo na ispunjenje indikatora iz *Nacionalnog plana oporavka i otpornosti (NPOO)* koji se odnosi na potpuno automatizirana vozila. Navode da će navedene izmjene propisa uzeti u obzir prilikom poduzimanja preventivnih (edukativnih) i represivnih mjera te aktivnosti u vezi sigurnosti cestovnog prometa, osobito za najranjivije skupine koje sudjeluju u cestovnom prometu, u prvom redu djecu.

7. ZAKON O PRIVREMENOM UZDRŽAVANJU

Pravobraniteljica za djecu godinama u svojim izvješćima upozorava na negativne učinke *Zakona o privremenom uzdržavanju* iz 2014. godine. Taj se propis pokazao problematičnim jer je osigurana državna pomoć vremenski ograničena i nedovoljna, budući da iznosi samo 50 % zakonskog minimuma uzdržavanja. U slučajevima kada su iscrpljene sve pravne mogućnosti, a roditelji koji skrbe o djeci ne uspiju ostvariti pravo na uzdržavanje, obitelji se nađu „pred zidom“. Zbog zaštite ove osjetljive skupine djece, kontinuirano se zalažemo za izmjene zakonskih odredbi kako bi se osigurala bolja zaštita u pogledu visine i duljine isplate privremenog uzdržavanja. Tijekom postupka javnog savjetovanja o *Nacrtu prijedloga Zakona o privremenom uzdržavanju*, pozdravili smo sve pozitivne promjene kojima se na drugačiji način reguliraju pitanja visine i duljine trajanja privremenog uzdržavanja, a kojima su uvaženi naši dugogodišnji prijedlozi. Tijekom godine zaprimali smo pritužbe roditelja djece koji su iskoristili tri godine privremenog uzdržavanja, a i dalje ne primaju uzdržavanje, pri čemu se roditelji pritužuju na dugotrajnost zakonodavne procedure. Kako je konačni prijedlog Zakona u međuvremenu pušten u drugo čitanje, a s ciljem poticanja rasprave o nekim našim prijedlozima koji nisu bili uvaženi u postupku *e-savjetovanja*, o njima smo informirali Odbor za obitelj, mlade i sport Hrvatskog sabora te ih dostavili na znanje Vladi RH, MRMSOSP-u i Klubovima zastupnika.

8. ZAKON O RODILJNIM I RODITELJSKIM POTPORAMA

U području roditeljskih potpora godinama se zalažemo za izmjene odredbi kojima bi se utjecalo na poboljšanje statusa pojedinih grupa djece (djece u alternativnoj skrbi, djece s teškoćama u razvoju, djece u višečlanim obiteljima), kao i za pravičnije i ujednačene kriterije za korištenje prava na jednokratnu novčanu potporu za novorođeno dijete iz djelokruga JLP(R)S-a. Naše inicijative za izmjenama *Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama* uputili smo tijekom 2021. SDUDM-u kao ondašnjem nositelju zakonodavnih aktivnosti. Naše prijedloge upućivali smo i u okviru dva savjetovanja s javnošću tijekom 2022., međutim većina naših prijedloga nije prihvaćena. O tome smo izvještavali i Hrvatski sabor u 2024., tijekom predstavljanja našeg *Izješća o radu za 2022.* S obzirom na posebno iskazan interes Kluba zastupnika Mosta za prijedloge i preporuke koje smo uputili tijekom izmjena i dopuna *Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama*, posebnim dopisom izvijestili smo sve Klubove zastupnika Hrvatskog sabora te Ministarstvo demografije i iseljništva (MDU) o svim našim naporima i nastojanjima u ovom području,

koja su i dalje aktualna. Izrazili smo želju za postizanjem konsenzusa institucija i političkih stranaka, kao i njihovog zajedničkog zalaganja za donošenje i izmjene propisa usmjerenih na zaštitu najboljih interesa djece, a time i daljnjih izmjena i dopuna ovog *Zakona*.

9. ZAKON O IGRAMA NA SREĆU

Godinama naglašavamo kako djeca u RH nisu dovoljno zaštićena od potencijalno negativnog utjecaja oglašavanja važećim propisima, budući da pojedini oglasni sadržaji mogu ugroziti njihovo mentalno zdravlje te negativno utjecati na životne navike, problem pretilosti i ovisnosti. U obraćanjima Uredu pravobranitelja za djecu građani traže jaču intervenciju države, osobito ukazujući na činjenicu da su prosječni gledatelji (obitelji s djecom) tijekom prijenosa sportskih događaja izloženi čestim reklamama igara na sreću. Posebno ističemo potrebu za dodatnim naporima kako bi se djeca na svim mjestima zaštitila od izloženosti oglašavanju i dostupnosti igara na sreću, alkohola, energetskih pića, duhanskih i srodnih proizvoda te hrane i pića čija se pretjerana uporaba ne preporučuje. Ovo smo ponovno istaknuli tijekom javnog savjetovanja o *Nacrtu prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o igrama na sreću*, čije donošenje pozdravljamo s obzirom na potrebu prioritetne zaštite djece i mladih, kao i zaštite javnozdravstvenih interesa i potreba djece i drugih građana. Nažalost, MFIN nije prihvatio naše preporuke koje se odnose na: sprječavanje dostupnosti kockanja i klađenja djeci putem *online* platformi i njihovo oglašavanje, uz strogo kažnjavanje kršenja ovih odredbi; ukidanje samoposlužnih terminala u ugostiteljskim objektima; zabranu oglašavanja sponzoriranja priređivača igara na sreću, naročito kockanja i klađenja, i to putem sportskih klubova; ograničavanje broja prodajnih mjesta, naročito za igre klađenja i kockanja; propisivanje povećanja minimalne udaljenosti prostora u kojima se priređuju igre na sreću od odgojno-obrazovnih ustanova, ali i drugih mjesta na kojima organizirano borave djeca; propisivanje zabrane oglašavanja igara na sreću ne samo u svim medijima, sadržajima i na događajima namijenjenima za djecu i mladež, već i u svim ostalim medijima, sadržajima i na događajima za koje je očekivano da ih prate i djeca, poput sportskih događaja, kao ni ostale preporuke koje se odnose na pojedinačne odredbe Zakona, a u svrhu daljnje zaštite djece i mladih izloženih oglašavanju i dostupnosti igara na sreću, posebno klađenja i kockanja.

10. ZAKON O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O OGRANIČAVANJU UPORABE DUHANSKIH I SRODNIH PROIZVODA

Kroz javno savjetovanje u rujnu 2024. godine, podržali smo unaprjeđenje zaštite zdravlja i dobrobiti djece prijedlogom *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ograničavanju uporabe duhanskih i srodnih proizvoda*, s ciljem zaštite djece i mladih, a posebno zbog i u slučaju pojave novih duhanskih i srodnih proizvoda koji nisu uređeni tim Zakonom. Radi dodatne zaštite djece i mladih, predložili smo da se intervencijom u članak 22. ovog Zakona uključe i nikotinski proizvodi (koji su dodani u izmijenjeni članak 23. stavak 1. Zakona) kako bi se na nesumnjiv način zabrana sponzoriranja, promidžbe i oglašavanja odnosila i na nikotinske proizvode. Primjerice, u praksi uočavamo da su nikotinske vrećice izložene na vidljivim pozicijama na prodajnim mjestima, kao i žvakaće gume.

Prethodno smo MZ-u preporučili da normira nikotinske vrećice, odnosno njihovo stavljanje na tržište, ograničenje dostupnosti i prodaje osobama mlađim od 18 godina.

11. ZAKON O SPORTU

U e-savjetovanju sa zainteresiranom javnošću o *Obrascu zakonodavnih aktivnosti Ministarstva turizma i sporta za 2025.* podsjetili smo na potrebu dopune *Zakona o sportu*. Ponovili smo prijedloge koje smo ranije istaknuli u inicijativi za izmjenu tog Zakona (upućenoj u prosincu 2023.), a koji su se odnosili na: uvođenje sustava licenci za rad s djecom u sportu, koje bi osim uvjerenja o stručnim kompetencijama i psihološko-pedagoškim kompetencijama za stručne kadrove, obuhvaćalo i uvjerenje da se ne radi o počiniteljima kažnjivih radnji; dopunu odredbi kojima se propisuju zapreke za obavljanje poslova u sportu,

na način da se uz već propisane zapreke za obavljanje poslova u sportu, zabrani rad s djecom osobama koje su prekršajno osuđene za spolno uznemiravanje, nasilna ponašanja prema djeci, kao i onima s izrečenom mjerom opreza, zaštitnom ili sigurnosnom mjerom koja ih čini nepodobnima za rad s djecom te za učinkovitiju zaštitu djece u slučaju saznanja za počinjenje kaznenih djela te proširenje kruga aktivnosti i zadaća koje nacionalni sportski savezi obavljaju kao javnu ovlast. MTS nije prihvatio niti jedan od naših prijedloga. Posebno ističemo obrazloženje da za trenere, koji su završili visokoobrazovne programe i time stekli potrebna znanja i vještine, nema potrebe uvođenja dodatnog sustava licenciranja za rad s djecom u sportu. Pribavljanje uvjerenja da se ne radi o počiniteljima kažnjivih radnji za osobe koje rade s djecom smatraju potrebnim urediti donošenjem posebnog propisa koje je u nadležnosti MPUDT-a, dok će MTS naš prijedlog za dopunu odredbi kojima se propisuju zapreke za obavljanje poslova u sportu razmotriti prilikom idućih izmjena i dopuna *Zakona o sportu*, uz rezervu da pretjerano normiranje u sustavu sporta može dovesti do negativnog efekta.

12. PRAVILNIK O DOPUNAMA PRAVILNIKA O DJELOKRUGU RADA TAJNIKA TE ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKIM I POMOĆNIM POSLOVIMA U OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA

MZOM-u smo uputili mišljenje na *Nacrt prijedloga Pravilnika o dopunama Pravilnika o djelokrugu rada tajnika te administrativno-tehničkim i pomoćnim poslovima koji se obavljaju u osnovnoj školi i Nacrt prijedloga Pravilnika o dopuni Pravilnika o djelokrugu rada tajnika te administrativno-tehničkim i pomoćnim poslovima koji se obavljaju u srednjoškolskoj ustanovi*. Uz podršku donošenju oba Pravilnika, čiji je cilj osigurati veću sigurnost i zaštitu učenika i svih radnika u osnovnoškolskim i srednjoškolskim ustanovama, kao i spriječiti situacije povećanog rizika, istaknuli smo važnost i nužnost donošenja posebnog *Protokola za predškolske ustanove*. Ovaj Protokol predlažemo imajući u vidu istovrsne sigurnosne elemente primjenjive na predškolske ustanove te posebnu ranjivost djece koja ih pohađaju. U odnosu na novo radno mjesto operativnog djelatnika za sigurnost i civilnu zaštitu, preporučili smo da se u edukaciju ovih budućih djelatnika, s obzirom na njihov djelokrug rada, uključe teme vezane uz prava djece, komunikacijske vještine i vještine upravljanja konfliktima i krizama te medijaciju kao načinu rješavanja sukoba.¹⁵² Isto tako, kako bi navedena mjera povećanja sigurnosti u školama polučila stvarni učinak, nužno je osigurati da ustrojavanje radnog mjesta operativnog djelatnika bude praćeno zapošljavanjem odgovarajućeg kadra. Stoga smo apelirali na MZOM da pravovremeno izdaje suglasnost za zapošljavanje školama koje podnesu zahtjev za suglasnost za zapošljavanje djelatnika na novoustrojenom radnom mjestu operativnog djelatnika za sigurnost i civilnu zaštitu. Dodatni prijedlozi odnose se na dopunu naziva osnovnog propisa, imajući u vidu važnost i specifičnost novog radnog mjesta, te na preciziranje odredbi o radnom vremenu operativnog djelatnika. Potrebno je jasno i nedvosmisleno propisati da škola zapošljava operativnog djelatnika za vrijeme koje odgovara dnevnom boravku djece, odnosno tijekom cjelodnevnog odgojno-obrazovnog rada u ustanovi. Također, potrebno je precizirati odredbe koje definiraju poslove operativnog djelatnika, kako bi bile jasne i nedvosmislene. U objavljenim Izješćima o e-savjetovanju MZOM-a naše primjedbe primljene su na znanje, uz šturo obrazloženje da će „naš prijedlog biti razmotren“.

13. PRAVILNIK O ODGOJU I OBRAZOVANJU DAROVITE DJECE I UČENIKA

U savjetovanju s javnošću o *Nacrtu prijedloga Pravilnika o odgoju i obrazovanju darovite djece i učenika*, s ciljem ostvarivanja njihovih prava, razvoja punih potencijala i unaprjeđenja rada s njima, MZOM-u smo predložili da se Pravilnikom propiše obveza i način kreiranja modela identifikacije darovitih učenika na nacionalnoj razini, kao i ustroj registra podrške. Time bi djeca, roditelji i odgojno-obrazovni radnici dobili pristup svim potrebnim informacijama o institucionalnoj i izvaninstitucionalnoj podršci darovitoj djeci. Također, istaknuli smo potrebu zapošljavanja stručnog suradnika psihologa u svim školama te predložili da se propiše obveza pružanja stručne pomoći i provođenja stručnog usavršavanja za osobe uključene u rad s darovitom djecom. Preporučili smo i razradu postupka donošenja Rješenja o primjere-

152 Više o tome u poglavlju *Preporuke pravobraniteljice*.

nom obliku školovanja za darovite učenike. Budući da Pravilnik još uvijek nije donesen, nastavlja se s praksom uskraćivanja prava na prikladno obrazovanje darovitoj djeci te se zanemaruju i mišljenje te preporuke pravobraniteljice za djecu iz 2021. godine, u kojima se naglašava potreba žurnog reguliranja ovog područja.

14. PRAVILNIK O POLAGANJU DRŽAVNE MATURE

Potaknuti pritužbama roditelja u vezi s državnim maturom te uvidom u pozitivne propise u ovom području, uputili smo MZOM-u inicijativu za donošenjem novog *Pravilnika o polaganju državne mature*, kojim će se detaljno urediti sadržaj, uvjeti, način i postupak polaganja državne mature, imajući u vidu načela ustavnosti i zakonitosti proklamiranih u Ustavu RH i *Zakonu o općem upravnom postupku*. Prema odredbi članka 43. *Pravilnika o polaganju državne mature*, učenik može podnijeti prigovor u slučaju sumnje u nepravilnosti provedbe ispita državne mature ili u postupcima koji su proizašli kršenjem pravila o provedbi ispita te bodovanju. Odluku o prigovoru učenika donosi NCVOO, a ukoliko učenik nije zadovoljan odlukom Centra, može podnijeti prigovor na odluku NCVOO-a Upravnom vijeću NCVOO-a. U svjetlu ustavnopravne kategorije prava na žalbu, odredbi *Zakona o općem upravnom postupku* o pravnim lijekovima te upravnosudskoj praksi koja nalaže da se inicijalnim podnošenjem prigovora pokreće vođenje upravnog postupka i da se o prigovoru mora odlučiti rješenjem protiv kojeg je dopuštena žalba, postavljamo pitanje zakonitosti prigovora kao pravnog lijeka u postupku provedbe ispita državne mature. Također, smatramo upitnim postojeće rješenje kojim se o prigovorima učenika odlučuje unutar istog tijela, s obzirom na to da žalbeni stupanj u upravnom postupku, kako to predviđa zakon, podrazumijeva upravo hijerarhijski nadzor koji provodi drugo tijelo, različito od onoga koje je donijelo odluku u prvom stupnju. Tijelo više hijerarhijske razine na taj način, nadzorom zakonitosti odlučivanja nižih tijela, štiti pravne interese stranaka u postupku. Stoga predlažemo detaljno propisati pravo učenika na odgovarajući pravni lijek u postupcima provođenja državne mature, koji će omogućiti strankama podnošenje pravnih sredstava za ispravljanje nezakonitih odluka o njihovim pravima i obvezama, uz puno poštivanje načela drugostupanjskog odlučivanja u hijerarhijskom postupku. MZOM nas je obavijestio da je primio na znanje našu preporuku te će je uzeti u razmatranje prilikom donošenja novih zakonskih propisa kojima se regulira državna matura.

15. PRAVILNIK O DAVANJU NA KORIŠTENJE PROSTORA U OBJEKTIMA OSNOVNIH ŠKOLA ČIJI JE OSNIVAČ GRAD SPLIT I PRAVILNIK O KORIŠTENJU SPORTSKIH OBJEKATA ILI TERMINA U VLASNIŠTVU GRADA SPLITA

Nastavno na pritužbu na nedostupnost termina za treninge djece u dvoranama Grada Splita, obratili smo se Gradu Splitu s inicijativom da izmjeni i dopuni dva pravilnika koji reguliraju uvjete korištenja sportske infrastrukture, s ciljem da se njima posebno vrednuje uključivanje djece u sportske aktivnosti te da se pruži prednost djeci sportašima. Naša inicijativa odnosi se na izmjene *Pravilnika o davanju na korištenje prostora u objektima osnovnih škola čiji je osnivač Grad Split*. Grad Split nas je izvijestio kako je o ovom pitanju pripremio upitnik za ravnatelje osnovnih škola, dok u odnosu na *Pravilnik o korištenju sportskih objekata ili termina u vlasništvu Grada Splita* smatra da nema nadležnost.

16. PRAVILNIK O UPISU DJECE I MJERILIMA UPISA DJECE U DJEČJI VRTIĆ SISAK STARI

Temeljem obraćanja roditelja djece s teškoćama u razvoju (TUR) i analizom *Pravilnika o upisu djece i mjerilima upisa djece u Dječji vrtić Sisak Stari* od 21. ožujka 2024. godine, uočili smo koliziju prava djece s TUR-om na odgoj i obrazovanje i prava njihovih roditelja na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju. S obzirom na odredbu *Pravilnika* prema kojoj „Upis u redovite programe nije moguće ostvariti za vrijeme korištenja roditeljskog dopusta ili drugih prava iz HZZO-a...”, čime se onemogućuje upis djece s TUR-om u redovite programe dok njihovi roditelji koriste, primjerice, pravo na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, preporučili smo Gradu Sisku, kao osnivaču vrtića, i Dječjem vrtiću Sisak Stari, izmijeniti spornu odredbu *Pravilnika*. Time bi se izbjegle situacije u kojima su djeca s TUR-om, čiji roditelji koriste pravo na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, stavljena u nepovoljniji

položaj prilikom upisa u vrtić, u odnosu na ostalu djecu korisnike usluga vrtića. Prihvaćajući našu preporuku, Grad Sisak i Dječji vrtić Sisak Stari izvijestili su nas o izazovima s kojima se susreću zbog nedovoljnih upisnih kapaciteta vrtića te nužnosti postavljanja kriterija za upis djeteta u vrtić, s obzirom na znatno veći broj prijavljene djece u odnosu na broj dostupnih mjesta. S obzirom na očekivano mišljenje nadležnog Ministarstva o proširenju djelatnosti za jedan objekt, kao i dogradnje postojećeg objekta, izrazili su namjeru da se do upisnih rokova za godinu 2024./2025. izmijeni Pravilnik. U trenutku pisanja ovog Izješća na stranicama Vrtića nije objavljen izmijenjeni Pravilnik na temelju naše preporuke.

17. PRAVILNIK O UVJETIMA I NAČINU OSTVARIVANJA PRAVA IZ OBVEZNOG ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA

Zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na naknadu za troškove prijevoza radi korištenja usluga zdravstvene zaštite djeteta izvan mjesta prebivališta, uputili smo MZO-u i HZZO-u preporuku vezano uz primjenu *Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja*.¹⁵³ HZZO-u smo ponovili našu neprihvaćenu preporuku iz svibnja 2022. u odnosu na isti propis. Roditelji ne mogu ostvariti pravo na naknadu troškova prijevoza u slučaju odlaska njihove djece iz mjesta prebivališta (primjerice, Ivanić Grada) u zdravstvene ustanove na području Grada Zagreba, koji je ujedno i mjesto rada roditelja. Ispostave HZZO-a odbijaju zaprimiti putne naloge, navodno uz obrazloženje da roditelji primaju putni trošak od svojih poslodavaca, dok u stvarnosti roditelji od strane svojih poslodavaca imaju pravo na naknadu troška prijevoza po prijeđenom kilometru samo za dane kada su došli i vratili se s posla. HZZO je odbio našu preporuku navodeći da, iako je prijevoz vlakom za određene kategorije osoba prema pilot projektu Vlade RH besplatan, navedeno ne znači da osigurane osobe radi korištenja zdravstvene zaštite izvan mjesta prebivališta, odnosno boravišta, moraju koristiti prijevoz vlakom, već da i nadalje mogu putovati prijevoznim sredstvom po vlastitom izboru kako su putovale i prije pilot projekta. Pri tome navode da ako na najkraćoj relaciji prometuje javni prijevoznik čijih troškova je osigurana osoba oslobođena te ih stoga niti nema, osigurana osoba ne može ostvariti pravo na njihovu nadoknadu. Naša preporuka ni ove godine nije prihvaćena.

18. PRAVILNIK O DOPUNI PRAVILNIKA O LISTI PSIHIJATRIJSKIH USTANOVA KOJE ISPUNJAVAJU UVJETE ZA SMJEŠTAJ I LIJEČENJE DJECE ODVOJENO OD PUNOLJETNIH OSOBA

Pratili smo i donošenje *Pravilnika o dopuni Pravilnika o listi psihijatrijskih ustanova koje ispunjavaju uvjete za smještaj i liječenje djece odvojeno od punoljetnih osoba*, koji se donosio na temelju članka 10. stavka 3. *Zakona o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama*. Pozadina donošenja Pravilnika je potreba za dopunom liste psihijatrijskih ustanova dodatnom bolničkom zdravstvenom ustanovom, a radi se o Neuropsihijatrijskoj bolnici „Dr. Ivan Barbot” Popovača. Stoga smo MZ-u iskazali naše zadovoljstvo uvrštavanjem navedene ustanove na listu, što je u skladu s preporukama pravobraniteljice za djecu o potrebi žurnog osiguranja zdravstvenih kapaciteta za prisilni smještaj maloljetnika koji su tijekom kaznenog postupka proglašeni neubrojivima prema *Zakonu o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama*, kao i za kronično psihijatrijsko liječenje djece i adolescenata, budući da dosad navedene zdravstvene usluge za djecu i maloljetnike nisu bile osigurane. Očekujemo da će ovaj poseban odjel u sklopu Neuropsihijatrijske bolnice „Dr. Ivan Barbot” (a koji je peti u Hrvatskoj u kojem će se moći stacionarno psihijatrijski liječiti djeca i adolescenti) započeti s radom čim prije te da će osigurati ostvarivanje svih prava i interesa ove skupine djece i adolescenata s najtežim problemima zdravlja.

19. PRAVILNIK O SIGURNOSTI POMORSKE PLOVIDBE U UNUTARNJIM MORSKIM VODAMA I TERITORIJALNOM MORU RH TE NAČINU I UVJETIMA OBAVLJANJA NADZORA I UPRAVLJANJA POMORSKIM PROMETOM

U e-savjetovanju o *Nacrtu prijedloga Pravilnika o sigurnosti pomorske plovidbe u unutarnjim morskim vodama i teritorijalnom moru RH te načinu i uvjetima obavljanja nadzora i upravljanja pomorskim prometom*

¹⁵³ Više o tome u poglavlju *Preporuke pravobraniteljice*.

predložili smo poboljšanje zakonodavnog okvira u ovom području kako bi se spriječilo stradavanje djece na moru i unutarnjim vodama. Posebnu opasnost i potrebu za poboljšanjem važećih propisa primjećujemo u slučajevima glisiranja i plovidbe u blizini područja u kojima se očekuje povećani broj djece i mladih koji se bave različitim sportskim i rekreativnim aktivnostima na moru. Stoga smo predložili normiranje na način da se u tim područjima provode češće redovite kontrole sigurnosti plovidbe, kao i izvanredni nadzori. Smatramo potrebnim intenzivirati kontrole iznajmljivanja brodica i skutera na vodi (*rent-a-boat, rent-a-jet-ski*), naročito u pitanjima osposobljenosti za upravljanje i sigurne vožnje. Kako bi se spriječilo stradavanje djece na moru, preporučili smo preventivne aktivnosti - kampanje kojima će se lokalni mještani i turisti informirati o važećim propisima i pravilima vezanim uz različite aktivnosti na moru, kao i o opasnostima i rizicima na moru. Dugoročno, preporučamo pristupiti izmjeni propisa i prakse polaganja ispita za voditelja brodice, na način da se izdavanje dozvole uvjetuje obveznom provedbom praktičnog dijela nastave te polaganjem praktičnog dijela ispita. Predložili smo i intenziviranje kontrole zabrane ispuštanja fekalija s brodova u more te smo ukazali na potrebu intenziviranja postavljanja oznaka i upozorenja na plažama i kupalištima na kojima takvih oznaka nema (plutače na moru, table na kopnu i sl.). Naša opažanja i preporuke primljene su na znanje od strane MMPI-a, uz objašnjenje da inspektori sigurnosti plovidbe lučkih kapetanija i Uprave sigurnosti plovidbe provode redovne i izvanredne nadzore nedopuštenih glisiranja u blizini kupališta, dok područno nadležne lučke kapetanije redovno osvještavaju navedenu problematiku na lokalnoj i regionalnoj razini.

20. PRAVILNIK O PROVEDBI TJELESNE ZAŠTITE

U okviru naše preporuke o zaštiti prava i interesa gledatelja na nogometnim utakmicama, MUP-u smo napomenuli da još uvijek nije donesen *Pravilnik o provedbi tjelesne zaštite*, koji je temeljem odredbe članka 35. stavka 4. *Zakona o privatnoj zaštiti* bio dužan donijeti ministar unutarnjih poslova, uz prethodnu suglasnost ministra nadležnog za poslove obitelji, u roku od godine dana od dana stupanja na snagu toga Zakona, odnosno do veljače 2021. godine. Unatoč našim dosadašnjim poticajima, područje primjene ovlasti tjelesne zaštite prema djeci, nažalost, još uvijek nije normirano, stoga smo naglasili važnost normiranja ovog područja radi podizanja razine sigurnosti djece te sprječavanja povreda dječjih prava. S obzirom na značajno kašnjenje u donošenju Pravilnika, koje utječe na mogućnost povreda prava djece te dovodi do neujednačenog i ugrožavajućeg postupanja, uputili smo MUP-u preporuku da čim prije poduzme konkretne radnje radi donošenja ovog pravilnika. Na naše navode o kašnjenjima u donošenju Pravilnika, kao i o planiranim normativnim aktivnostima u ovom području MUP se nije očitovao.

21. ZAKONODAVNI OKVIR U CILJU OSTVARIVANJA SIGURNOSTI DJECE NA UREĐENIM KUPALIŠTIMA

Zbog izostanka odgovarajućeg zakonskog okvira u području sigurnosti i zaštite prava djece na kupalištima predložili smo MTS-u izmijene i dopune odredbi *Zakona o sportu*, odnosno donošenje drugog propisa koji bi adekvatno regulirao ovo područje, s ciljem propisivanja minimalnih sigurnosnih mjera na kupalištima, kroz jasne i nedvosmislene odredbe. Posebice je nužno propisati obvezu kupališta da osiguraju da poslove promatranja, spašavanja i pružanja prve pomoći obavljaju osobe koje su za to stručno osposobljene, kao i obvezu da se na kupalištu mora nalaziti oprema i sredstva za pružanje prve pomoći, u skladu s propisima o opremi i sredstvima za pružanje prve pomoći. Smatramo da je u ovom području nužno jasno propisivanje prava i obveza, ovlaštenja i nadležnosti te kaznene, odnosno prekršajne odgovornosti pravnih osoba i odgovornih osoba u pravnim osobama koje obavljaju djelatnost vezanu uz kupališta. Ovo smatramo posebno važnim s obzirom na to da nas je MUP, na naše traženje izvješća o policijskom postupanju u slučaju smrtnog stradavanja djeteta na bazenu, obavijestio da „*Budući da trenutno ne postoji važeći propis kojim se uređuju uvjeti koji se odnose na sigurnost korisnika i posjetitelja uređenih kupališta, promatranje, spašavanje i pružanje prve pomoći, kao i druga pitanja vezana uz rad i sigurno korištenje uređenih kupališta, protiv odgovornih osoba nije pokrenut postupak zbog kaznene odgovornosti*“. Pozivajući se na svoju nenadležnost za ovo područje, MTS nije prihvatio našu preporuku, stoga smo preporuku uputili Uredu predsjednika Vlade RH, na koju do danas nismo zaprimili odgovor.

22. ZAKON O PODRUČJIMA I SJEDIŠTIMA SUDOVA

MPUDT-u smo uputili inicijativu za izmjene i dopune *Zakona o područjima i sjedištima sudova*. Iako naše ranije inicijative za osnivanjem obiteljskih sudova nisu urodile plodom, držimo da osnivanje obiteljskih odjela predstavlja korak bliže prema postizanju toga cilja, odnosno da izmjene odredbi ovog Zakona koje su stupile na snagu tijekom 2022. predstavljaju napredak u promišljanju o načinu na koji bi trebalo izgledati obiteljsko sudovanje. Međutim, pritužbe na postupanja institucija u području obiteljskih odnosa, kao i kontakti sa stručnim radnicima različitih institucija na terenu, ukazuju na niz poteškoća do kojih dolazi u praksi uslijed primjene važećih odredbi. Zbog neusklađenosti teritorijalne nadležnosti institucija – sudova s obiteljskim odjelima i HZSR-ova koji u takvim postupcima imaju ulogu pomoćnog tijela suda – predložili smo izmjene i dopune odredbi *Zakona o područjima i sjedištima sudova*. Problem nastaje kada za područne urede HZSR-a s teritorijalnom nadležnošću u županijama čije središte nema osnovan županijski sud (a time ni obiteljski odjel) nadležan sud u obiteljskim predmetima pripada drugoj županiji.

Smatramo da je građanima i područnim uredima HZSR-a unutar svake županije nužno osigurati usklađenu i ravnomjernu teritorijalnu dostupnost sudskih obiteljskih odjela u građanskim postupcima, ali i sudova u svim drugim postupcima (kaznenim, prekršajnim i ovršnim) koji se mogu voditi u odnosu na obitelji s područja njihove mjesne nadležnosti. Stoga smo predložili usklađivanje teritorijalne nadležnosti sudova u obiteljskim predmetima s teritorijalnom nadležnošću područnih ureda HZSR-a koji u tim postupcima imaju ulogu pomoćnog tijela suda radi osiguranja ravnomjerne teritorijalne dostupnosti sudova strankama i institucijama (HZSR i Centri za posebno skrbništvo). Osim toga, kroz specijalizaciju sudaca koji se bave ovim područjem prava zapažamo nelogičnost da se izmjenama ovog Zakona odustalo od specijalizacije županijskih sudova za obiteljsko-pravnu problematiku. Stoga smo MPUDT-u uputili prijedlog za dopunom odredbi Zakona s ciljem specijalizacije županijskih sudova za obiteljsko-pravnu problematiku. Konačno, temeljem *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima* u osnovni je zakon 2022. godine unesena odredba prema kojoj ministar nadležan za poslove pravosuđa određuje kriterije za utvrđivanje broja stručnih suradnika koji se raspoređuju u sudske odjele za postupanje u predmetima prema zakonu kojim se uređuju obiteljski odnosi. Budući da kriteriji još uvijek nisu doneseni, uputili smo MPUDT-u inicijativu za žurnim donošenjem kriterija za utvrđivanje broja stručnih suradnika koji se raspoređuju u sudske odjele za postupanje u predmetima prema *Obiteljskom zakonu* (OBZ) te donošenju smjernica kojima će se uskladiti i koordinirati postupanje različitih sudionika postupka (poseban skrbnik, stručni suradnik suda, HZSR) u zaštiti participativnih prava djece tijekom postupaka koji se vode temeljem OBZ-a. Naša preporuka djelomično je prihvaćena.

23. PRAVILNIK O UVJETIMA KOJE MORAJU ISPUNJAVATI AUTOBUSI KOJIMA SE ORGANIZIRANO PREVOZE DJECA

Kontinuirano se zalažemo za uspostavu sigurnog i kvalitetnog prijevoza djece. Prema dostupnim informacijama, prosječna starost autobusa koji ispunjavaju uvjete za organizirani prijevoz djece gotovo je 13 godina. Prilikom nadzora autobusa policijski su službenici u određenom broju slučajeva uočili da se za prijevoz koriste stariji autobusi s obrazloženjem da djeca uništavaju autobuse. Takvu praksu prijevoznika smatramo ugrožavajućom, nedopustivom i protivnom najboljim interesima djece te ju je potrebno onemogućiti kroz dopune propisa. „Pomlađivanje“ voznog parka doprinijelo bi smanjenju neispravnosti i potencijalnih kvarova vozila te povećanju sigurnosti djece i svih sudionika u prometu, budući da su novija vozila opremljena dodatnim sigurnosnim sustavima. Stoga smo se uključili u e-savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o *Obrascu zakonodavnih aktivnosti MMPI-a za 2025.* te smo, s ciljem poboljšanja standarda prijevoza djece i njihove sigurnosti, predložili da se u planirane zakonodavne aktivnosti MMPI-a uvrsti i *Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati autobusi kojima se organizirano prevoze djeca*. Naša inicijativa primljena je na znanje, uz obrazloženje da navedeno nije predmet konkretnog savjetovanja s javnošću jer se pravilnici, kao podzakonski akti, ne uvrštavaju u *Plan zakonodavnih aktivnosti*, a MMPI će voditi računa da navedeni Pravilnik bude uvršten u *Plan savjetovanja MMPI-a za 2025. godinu*.

24. PRAVILNIK O POREZU NA DOHODAK

Tijekom 2023. obratili smo se MFIN-u s inicijativom za dopunu poreznih propisa, kako bi se otklonila diskriminacija i zaštitila prava djece koja su zbog svoje dobi i stupnja obrazovanja dovedena u nepovoljniji položaj u odnosu na studente. Na to nas je potaknula pritužba na različite kriterije pri oporezivanju stipendija za izvrsnost djece i studenata. Podsjećamo, učenička stipendija koju je dijete dobilo za svoja izvrsna postignuća tretirana je kao redovna učenička stipendija s nižim neoporezivim iznosom, a temeljem javnog natječaja kojem su mogli pristupiti svi učenici pod jednakim uvjetima. Imajući u vidu da naša preporuka iz 2023. nije prihvaćena te s obzirom na ponavljajuću diskriminatornu praksu zbog propusta u normiranju povoljnijeg poreznog tretmana stipendija za izvrsnost učenika, MFIN smo ponovno upozorili na pojavnost diskriminacije učenika koji postižu izvrsne rezultate u odnosu na studente u usporedivoj situaciji i ponovili našu raniju inicijativu za dopunu poreznih propisa, konkretno *Pravilnika o porezu na dohodak*. Odgovor MFIN-a i ove godine nismo zaprimili.

25. PRAVILNIK O STALNIM SUDSKIM VJEŠTACIMA

Pravobraniteljica za djecu često se u svom radu susreće s pritužbama na rad stalnih sudskih vještaka koji su angažirani u postupcima koji se vode temeljem OBZ-a. Pritužbe se najčešće odnose na sadržaj stručnog mišljenja, ali i na ponašanje sudskog vještaka. Zapažamo i da, unatoč značajnim izmjenama *Zakona o sudovima* koje su stupile na snagu 1. siječnja 2023., a prema čijim odredbama o imenovanju i razrješenju te o drugim pravima i dužnostima stalnih sudskih vještaka više ne odlučuje predsjednik županijskog suda, već ministar nadležan za poslove pravosuđa, još uvijek nije donesen novi *Pravilnik o stalnim sudskim vještacima*, koji je ministar bio u obvezi donijeti u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu *Zakona o sudovima*, dakle najkasnije do 30. lipnja 2023. godine. Kako provedbeni propis još uvijek nije donesen, upozorili smo MPUDT da ovo značajno kašnjenje u nekim slučajevima rezultira nemogućnošću da se ostvare prava i interesi stranaka, osobito djece o čijim se životima odlučuje u postupcima pred sudom. Stoga smo preporučili žurno donošenje predmetnog Pravilnika, uz navođenje konkretnih prijedloga kojima je potrebno regulirati ovo područje, poput detaljnog propisivanja procedure u slučaju podnošenja pritužbi na ponašanje vještaka, suradnje sa strukovnim komorama za potrebe postupka procjene opravdanosti pritužbe, vrste odluke koja se donosi u slučaju opravdanosti pritužbe i njen utjecaj na meritum predmeta u kojem je vještačenje naloženo. Donošenje Pravilnika vidimo i kao priliku za zaštitu prava i interesa djece koju roditelji samoinicijativno (bez odluke suda ili drugog nadležnog tijela) i na vlastiti trošak uključuju na različita „vještačenja” i tretmane, pri čemu u postupak procjene nije uključen drugi roditelj. Ovu praksu, o kojoj smo obavještavali nadležno Ministarstvo još 2017. godine, i dalje smatramo izuzetno štetnom po djecu, posebice u slučajevima u kojima roditelji pokazuju tendenciju manipulativnog ponašanja koje ugrožava najbolji interes djeteta. Stoga smo preporučili da se, kroz odredbe predmetnog Pravilnika, propiše kako provođenje vještačenja od strane stalnih sudskih vještaka u postupcima koji se vode temeljem OBZ-a bude izvedeno isključivo na temelju zahtjeva ili naloga suda ili drugog nadležnog tijela. S obzirom na to da odgovor MPUDT-a do danas nismo zaprimili, uputit ćemo požurnicu radi žurnog postupanja.

26. PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA MEĐU DJECOM I MLADIMA

Budući da smo uočili potrebe za poboljšanjem *Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima* iz 2004. godine, još smo 2018. godine uputili ministarstvima nadležnima za područja odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi i unutarnjih poslova preporuku za donošenje novog *Protokola*. Tijekom e-savjetovanja sa zainteresiranom javnošću pozdravili smo činjenicu da su u *Nacrtu Protokola* uvažene naše prethodne preporuke i stajališta koja se odnose na potrebu unaprjeđivanja meduresorne suradnje, jasnijeg i detaljnijeg opisa poslova pojedinog sektora, naglašavanje novih oblika vršnjačkog, posebice elektronskog nasilja koje prednjači, kao i naglašavanje važnosti uključivanja civilnog sektora i primjerenog postupanja medija. Pozdravili smo primjenu *Obrasca o prijavi nasilja među djecom i mladima*, koja bi trebala dovesti do žurnijeg i učinkovitijeg postupanja, ujednačenog pristupa te lakšeg praćenja pojavnosti vršnjačkog nasilja, kao i praćenja postupanja resora i institucija. Predložili smo da se, osim na odgoj-

no-obrazovne ustanove i ustanove socijalne skrbi u kojima se nalaze djeca, Protokol odnosi i na druge ustanove, organizacije i udruge, kao što su: odgojni zavodi u sustavu pravosuđa, zdravstvene ustanove u kojima se nalaze djeca na liječenju, udruge i druge organizacije koje su registrirane za rad s djecom i koje provode aktivnosti slobodnog vremena i aktivnosti za djecu te druge pravne osobe koje rade s djecom. Upozoravajući na pojave vršnjačkog nasilja u sportskim udrugama i klubovima, ponovno smo ukazali na naše dugogodišnje zalaganje za proširenjem primjene Protokola i na područje sporta, a u cilju osiguranja primjerenog i ujednačenog pristupa u tretiranju vršnjačkog nasilja te kako bi se spriječile situacije u kojima izostaje adekvatna reakcija na nasilno ponašanje i primjerena pomoć djeci. Između ostalog, predložili smo da se u području prevencije navede i policija koja provodi brojne preventivne aktivnosti. Posebno smo istaknuli važnost da Protokol sadrži preporuke o načinu izvještavanja medija u slučajevima nasilja među djecom kako bi se spriječila dvostruka viktimizacija, zaštitili interesi djece te istovremeno senzibilizirala javnost. Naše preporuke su usvojene te je Vlada RH na sjednici održanoj 15. travnja 2024. donijela novi *Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima*.

27. PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU SEKSUALNOG NASILJA

U području zaštite djece od seksualnog nasilja i zalaganja za unaprjeđenje sustava njihove zaštite, sudjelovali smo u donošenju *Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*, donesenog na sjednici Vlade RH 7. rujna 2023., te smo pratili njegovu primjenu u praksi. Ovaj Protokol donesen je s ciljem uvođenja standardiziranog postupka prema žrtvama seksualnog nasilja te je rezultat transponiranja odredbi međunarodnih pravnih instrumenata i unaprjeđenja nacionalnih zakona. Protokol predstavlja jedan od značajnijih koraka u osiguravanju standardizirane i učinkovite pomoći i potpore žrtvama seksualnog nasilja pri prijavljivanju i procesuiranju istog. On sadrži obveze nadležnih tijela i drugih čimbenika koja sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju seksualnog nasilja te u pružanju pomoći i zaštite, definirajući oblik i način njihove suradnje. Budući da su od rujna 2023. izmijenjene odredbe *Kaznenog zakona*, *Zakona o kaznenom postupku* i *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* – propisi od značaja za Protokol - potrebno je revidirati Protokol kako bi pratio navedene izmjene. Stoga smo Uredu za ravnopravnost spolova, kao tijelu nadležnom za postupak usklađivanja izmjena i dopuna zakona koji su za njega relevantni, uputili inicijativu za izmjenom Protokola. Odgovor Ureda do danas nismo zaprimili.

28. ODLUKA O NAČINU OSTVARIVANJA PREDNOSTI PRI UPISU DJECE U DJEČJE VRTIĆE KOJIMA JE OSNIVAČ GRAD ZAGREB

Pravobraniteljica za djecu i dalje prima velik broj pritužbi roditelja koji nisu u mogućnosti ostvariti prednost pri upisu djece u dječji vrtić zbog primjene općih akata osnivača vrtića koji navedeno pravo uvjetuju prebivalištem oba roditelja na području dječjeg vrtića. Dugi niz godina upozoravamo osnivače vrtića i vrtiće da je pri propisivanju pravila za upis u dječje vrtiće potrebno rukovoditi se konvencijskim odredbama koje propisuju zabranu diskriminacije djeteta i obvezu svih državnih i javnih tijela da postupaju u skladu s načelom najboljeg interesa djeteta. Istovremeno, preporučujemo da u svojim općim aktima izmijene sporne odredbe koje imaju diskriminatorni učinak na djecu, te provedu upise djece u vrtić u skladu s načelom zabrane diskriminacije i poštivanja najboljeg interesa djeteta. Pravnu utemeljenost naših preporuka potvrdio je i Centar SOLVIT, uspostavljen pri Ministarstvu gospodarstva za rješavanje problema građana EU-a na području RH, navodeći da se primjenom ovakvih kriterija pri upisu djece u dječje vrtiće čini povreda pravne stečevine EU-a, budući da se diskriminiraju djeca obitelji čiji su članovi državljani drugih država EU-a, a koji na području Republike Hrvatske uživaju sva prava koja im jamči pravna stečevina EU-a. Zbog povećanog priljeva pritužbi na području Grada Zagreba, ponovno smo uputili preporuku Gradu Zagrebu da u svojim općim aktima izmijeni sporne odredbe na način da iste uskladi s odredbom članka 20. *Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju*, koji kao uvjet ostvarivanja prednosti pri upisu u dječji vrtić propisuje isključivo prebivalište, odnosno boravište djeteta, a ne prebivalište roditelja. Nakon dugogodišnjeg angažmana ovog Ureda, Grad Zagreb usvojio je našu preporuku te je 7. studenoga 2024. donio *Odluku o izmjenama i dopuni Odluke o načinu ostvarivanja prednosti pri upisu djece u dječje vrtiće kojima je osnivač Grad Zagreb*, na način da je diskriminatorni učinak *Odluke* uklonjen kako

u odnosu na EU državljane, tako i u odnosu na državljane trećih zemalja. I dalje ćemo pratiti provedbu i učinak ove Odluke na ostvarivanje prava prednosti pri upisu djece u dječje vrtiće temeljem kriterija prebivališta, odnosno boravišta djeteta. S obzirom da ovakvi slučajevi nisu izolirani samo na području Zagreba, već na cijelom prostoru RH, potrebno je osigurati jednaka prava za svu djecu na području države. Također smo, povodom istovrsnih pritužbi roditelja na području Grada Splita, istu preporuku uputili i Gradu Splitu. Naša preporuka u ovom slučaju nije prihvaćena.

29. ODLUKA O TABLICI O PROSJEČNIM POTREBAMA MALOLJETNOG DJETETA

U sklopu javnog savjetovanja o *Odluci o tablici o prosječnim potrebama maloljetnog djeteta*, MRMOSP je uvažio naš prijedlog za brisanjem odredbe koja je predviđala mogućnost utvrđivanja uzdržavanja maloljetnog djeteta u iznosu nižem od zakonskog minimuma kada roditelj obveznik uzdržavanja ostvaruje primitak manji od najnižeg iznosa u tablici. Naime, takva odredba nije u skladu s odredbama OBZ-a niti u skladu s interesom djeteta.

7 ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI

7.1 Djeca u ustanovama za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi

Ured je i 2024. u cilju praćenja zaštite prava djece koja odrastaju bez odgovarajuće roditeljske skrbi u ustanovama proveo „**Istraživanje o djeci i mladima koji se nalaze na smještaju, organiziranom stanovanju i boravku u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i centrima za pružanje usluga u zajednici**“.

Podatke smo prikupili putem upitnika koji je prosljeđen u 23 institucije:

- 16 centara za pružanje usluga u zajednici („Maslina“, Dubrovnik; „Maestral“, Split; „I. B. Mažuranić“, Lovran; „Ruža Petrović“, Pula; „Zagreb“, Zagreb; „Vrbina“, Sisak; „Sv. Ana“, Vinkovci; „Izvor“, Selce; „V. Nazor“, Karlovac; „Svitanje“, Koprivnica; „Lipik“, Lipik; „Kuća sretnih ciglica“, Slavonski Brod; „Klasje“, Osijek; „Zadar“, Zadar; „Zagorje“, Bedekovčina i „Ivanec“, Ivanec)
- dvije ustanove socijalne skrbi drugih osnivača (CPUZ SOS Dječje selo Ladimirevci, Ladimirevci; CPUZ SOS Dječje selo Lekenik, Lekenik);
- pet vjerskih zajednica i udruga koje pružaju usluge skrbi izvan vlastite obitelji bez osnivanja doma (Caritas Zagrebačke nadbiskupije; Hrvatska provincija Karmelićanki Božanskog srca Isusova, Zagreb; Kuća milosrđa Majmajola, Caritas Porečko Pulske nadbiskupije, Vodnjan; Udruga Nova budućnost, Samobor i Križevačka eparhija, Paviljon za djecu sv. Marko Križevčanin, Križevci).

Zanimao nas je broj djece i mladih u odnosu na spol, dob, vrstu smještaja, pravni temelj smještaja, kao i eventualni smještaj koji je prethodio sadašnjem, a tražili smo i podatke o broju djece kojoj je priznata usluga boravka u ustanovama. Dio upitnika odnosio se na razloge prekida smještaja i daljnji tijek skrbi, obilježja različitih grupa djece te na socijalne usluge savjetovanja i pomaganja pojedincu ili obitelji koje pružaju stručni djelatnici ustanova u cilju prevladavanja i stvaranja uvjeta za svakodnevno funkcioniranje.

Ukupan broj **djece i mladih na smještaju i organiziranom stanovanju** u ustanovama za skrb o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi i centrima za pružanje usluga u zajednici na dan 31. prosinca 2024. bio je **1 013**, što je za 10 više nego u 2023. Od ukupnog broja djece i mladih, 941 je dijete i 72 su mlade osobe. Od 941 djeteta je 471 djevojčica i 470 dječaka. Mlađe od sedam godina je 285 djece, 163 djece je u dobi od sedam do 10 godina, 244 u dobi 10-14 godina i 249 u dobi 14-18 godina, što je ukupno za osmero djece više u odnosu na prethodno izvještajno razdoblje.

Broj djece koja ostvaruju socijalnu uslugu smještaja na dan 31. prosinca 2024. bio je 576, što je za 36 manje nego u 2023., dok je uslugu organiziranog stanovanja ostvarilo 365 djece, što je za 44 više nego u 2023. godini.

Djeca i mladi koji se nalaze na smještaju i organiziranom stanovanju u centrima za pružanje usluga u zajednici i domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, 31. prosinca 2024.¹⁵⁴

INSTITUCIJA	Broj djece i mladih na dan 31.12. 2022.	Broj djece na dan 31.12.2023.			Broj mladih na dan 31.12.2023			UKUPNO
		Smještaj	Organizirano stanovanje	Ukupno	Smještaj	Organizirano stanovanje	Ukupno	
CPUZ "Izvor" Selce	11	0	12	12	0	2	2	14
CPUZ "Maslina" Dubrovnik	25	18	0	18	1	4	5	23
CPUZ "Lipik"	53	45	7	52	0	1	1	53
Caritas zagrebačke nadbiskupije	67	53	8	61	0	8	8	69
CPUZ "I. B. Mažuranić" Lovran	54	38	5	43	0	0	0	43
CPUZ "Klasje" Osijek	77	57	23	80	0	1	1	81
CPUZ "Kuća sretnih ciglica", Slavonski Brod	31	0	29	29	0	2	2	31
CPUZ "Ruža Petrović", Pula	28	10	10	20	0	3	3	23
CPUZ SOS Dječje selo Ladimirevci	100	0	86	86	0	10	10	96
Udruga Nova Budućnost	24	9	8	17	1	4	5	22
CPUZ SOS Dječje selo Lekenik	81	18	53	71	2	0	2	73
CPUZ "Zagreb"	142	103	49	152	0	6	6	158
CPUZ "Maestral" Split	105	76	12	88	1	9	10	98
CPUZ "Svitanje" Koprivnica	8	0	8	8	0	2	2	10
CPUZ "Vrbina" Sisak	17	17	0	17	0	2	2	19
Hrvatska provincija Karmelićanki BSI	45	18	16	34	0	4	4	38
CPUZ "V. Nazor" Karlovac	29	19	11	30	2	0	2	32
Kuća milosrđa Majmajola, Vodnjan	11	11	0	11	0	0	0	11
CPUZ "Sv. Ana" Vinkovci	49	33	11	44	1	4	5	49
Križevačka eparhija, Paviljon za djecu Sv. Marko Križevčanin	25	23	0	23	2	0	2	25
CPUZ Zagorje, Bedekovčina	6	0	8	8	0	0	0	8
CPUZ Zadar, Zadar	15	0	9	9	0	0	0	9
CPUZ Ivanec, Ivanec	0	28	0	28	0	0	0	28
UKUPNO	1003	576	365	941	10	62	72	1013

Na dan 31. prosinca 2024. u ustanovama za skrb o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi nalazilo se **285 djece mlađe od sedam godina, od čega 100 mlađe od tri godine**. Od njih 285, 227 nalazilo se na smještaju, a tek 58 u organiziranom stanovanju. Tih 227 djece čini 39,4 % ukupnog broja djece na smještaju, što posebno zabrinjava s obzirom na to da je ZSS-om definirano da se djetetu, a posebno djetetu mlađem od sedam godina, pravo na uslugu smještaja priznaje prvenstveno u udomiteljskoj obitelji. Iznimno, ukoliko nije moguće realizirati smještaj u udomiteljskoj obitelji, on se može priznati u ustanovi, ali najduže do godinu dana.

¹⁵⁴ CPUZ Ivanec prilikom popunjavanja upitnika za 2024. nije iskazao broj djece i mladih na smještaju i organiziranom stanovanju na dan 31.12.2023. s obzirom na to da skrbe o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi od 2024. godine.

Na smještaju i organiziranom stanovanju bile su 72 mlade osobe, 10 na smještaju i 62 u organiziranom stanovanju.

Na dan 31. prosinca 2024. u institucijama se nalazilo 295 djece koja su bila smještena u kriznim situacijama zbog ugroženosti života, zdravlja ili dobrobiti u neposrednom okruženju, što u odnosu na 2023. i s obzirom na sveukupan broj djece predstavlja blago povećanje. 219 djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi ostvarivalo je uslugu smještaja u drugim slučajevima, a 62 ih se nalazilo na smještaju sukladno prethodnom ZSS-u¹⁵⁵.

Broj djece u **organiziranom stanovanju** uz stalnu ili povremenu pomoć na dan 31. prosinca 2024. bio je 365 (od toga 355 djece uz organiziranu stalnu pomoć), što znači da je i dalje značajno veći broj djece na smještaju nego u organiziranom stanovanju, a što nije u skladu s procesom deinstitutionalizacije koji se nastoji provesti već duži period.

Od 355 djece u **organiziranom stanovanju uz stalnu pomoć** bilo je 178 djevojčica i 177 dječaka, od kojih šest u dobi do tri godine, 52 u dobi od tri do sedam godina, 71 u dobi od sedam do deset godina, 104 u dobi od 10 do 14 godina i 122 u dobi od 14 do 18 godina. Od desetero djece koja su se nalazila u **organiziranom stanovanju uz povremenu pomoć**, pet je djevojčica i pet dječaka, svi su u dobi od 14 do 18 godina.

U organiziranom stanovanju nalazile su se 62 mlade osobe, od kojih 22 u organiziranom stanovanju uz stalnu pomoć i 40 uz povremenu pomoć.

Zakonski temelji smještanja djece i mladih u domove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi ili u CPUZ-e tijekom 2024.

Temeljem Obiteljskog zakona	Spol	Ž	180
		M	189
	Ukupno	369	
	Dob	0 - 3	85
		4 - 7	85
		8 - 10	57
		11 - 14	85
15 - 18		57	
18 +	0		
Temeljem Zakona o socijalnoj skrbi	Spol	Ž	116
		M	150
	Ukupno	266	
	Dob	0 - 3	37
		4 - 7	36
		8 - 10	31
		11 - 14	90
15 - 18		50	
18 +	22		
UKUPNO		635	

155 Zakon o socijalnoj skrbi, NN 18/22, 46/22, 119/22, 71/23 i 156/23

Tijekom 2024. u domove i CPUZ-e smješteno je 635 djece i mladih - od toga 613 djece i 22 mlade osobe. Gledajući **pravni temelj smještaja**, temeljem *Obiteljskog zakona* tijekom godine smješteno je 369 djece i mladih, dok je temeljem *Zakona o socijalnoj skrbi* smješteno 266 djece i mladih.

Sveukupni broj djece i mladih smještenih tijekom 2024. veći je za 23 djeteta u odnosu na 2023., kada ih je bilo smješteno 612. Tijekom 2024. odlukom suda privremeno je povjereno ustanovama 283 djece, dok je 256 djece povjereno na svakodnevnu skrb ustanovama s obzirom na to da je roditeljima oduzeto pravo na stanovanje s djecom.

U promatranom razdoblju 294 djece bilo je smješteno u ustanovu temeljem izrečene žurne mjere u situacijama kada postoji opasnost za život, zdravlje ili dobrobit djeteta koje se može zaštititi samo izdvajanjem iz neposrednog okruženja. Navedena je mjera izrečena u odnosu na 49 djece mlađe od tri godine, 60 u dobi od tri do sedam godina, 40 u dobi od sedam do deset godina, 74 u dobi 10-14 godina i 71 u dobi 14-18 godina. Nakon isteka trajanja navedene mjere 184 djece je ostalo i dalje u institucijama temeljem sudske odluke.

Od 244 djece koja su temeljem ZSS-a povjerena na svakodnevnu skrb ustanovama, za njih 40 je tijekom godine pokrenut sudski postupak oduzimanja prava roditelju/ima na stanovanje s djetetom.

Od ukupno 635 djece i mladih koji su primljeni na smještaj ili organizirano stanovanje tijekom 2024., njih čak 396 izdvojeno je **iz biološke obitelji**. Iz drugih domova, primljeno ih je 69, a u najvećem broju slučajeva razlog premještaja je prekapacitiranost ustanove, spajanje braće i sestara, nastavak školovanja u željenim školama ili približavanje obitelji. Iz zdravstvenih ustanova u dom je došlo 47 djece - najčešće su to bila novorođenčad ili djeca za koju je tijekom hospitalizacije utvrđeno da bi im povratak u obitelj bio visoko rizičan i potencijalno opasan za život. Iz rodbinskih obitelji je u dom došlo 16 djece, a 58 ih je prije smještaja bilo na nekom drugom mjestu (poput skloništa za žene i djecu žrtve nasilja, djeca bez pratnje, odgojni zavod).

Značajan broj djece (49) premješten je iz udomiteljskih obitelji u domove. U toj skupini je 16 djevojčica i 33 dječaka – od kojih je 16 djece mlađih od sedam godina, a 33 starije od sedam godina. Prekidi smještaja u udomiteljskim obiteljima najčešće su pokrenuti na zahtjev udomitelja, koji nisu bili u mogućnosti odgovoriti na potrebe djece koja su imala složene probleme s prilagodbom, ponašanjem i zdravstvenim stanjem. Osim toga, socijalne i zdravstvene usluge neophodne djetetu bile su slabo dostupne. Prekid smještaja nastajao je i zbog učestalih sukoba među djecom u obitelji, poteškoća s biološkim roditeljima te velike udaljenosti između udomitelja i roditelja, što je onemogućavalo redovito ostvarivanje osobnih odnosa. Bilo je i slučajeva kada su udomitelji iz osobnih razloga odlučili prekinuti udomiteljstvo, kao i onih kada su PU HZSR-i procijenili da udomitelji ne postupaju primjereno prema djeci ili je bilo sumnje na zlostavljanje. Značajan broj prekida smještaja posljedica je i prevelikog broja djece u udomiteljskim obiteljima.

U 2024. godini povećan je broj djece kojoj je odobrena usluga **boravka**, kojom je bilo obuhvaćeno 702 djece, od kojih 19 cjelodnevnim i 683 poludnevnim boravkom. Od toga je 304 djece u 2024. po prvi put obuhvaćeno uslugom boravka, 12 cjelodnevnim i 292 poludnevnim, dok je za samo devetero djece usluga smještaja i organiziranog stanovanja zamijenjena uslugom boravka. Šteta je da se usluga boravka češće ne odobrava, kako u cilju prevencije izdvajanja, tako u cilju što bržeg povratka djeteta u biološku obitelj. Razvijanje usluge boravka u domovima/CPUZ-ima korisna je za djecu, jer se njome prevenira njihovo izdvajanje iz obitelji, pomaže se roditeljima i djeci na način da se djeci osigurava zadovoljavanje životnih potreba kroz pružanje usluga prehrane, održavanja osobne higijene, brige o zdravlju, čuvanja, odgoja, radnih aktivnosti, psihosocijalne rehabilitacije, organiziranja slobodnog vremena te organiziranog prijevoza, a sve u skladu s potrebama djeteta. Navedeno upućuje na opće poznatu informaciju da djelatnici PU HZSR-a zbog niza objektivnih teškoća u svakodnevnom radu, nakon izdvajanja djeteta iz obitelji, rijetko rade na stvaranju uvjeta za ponovno preuzimanje skrbi o djetetu.

Tijekom 2024. ustanove je napustilo 546 djece. Od njih se 206 djece vratilo u biološku obitelj - među kojima 75 djece mlađe od sedam godina, dok je 111 djece premješteno u drugi dom (62 u dom za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, 41 u dom za djecu s PUP-om i osmero u dom za djecu s TUR-om). Dalje, 80 djece premješteno je u udomiteljske obitelji (od čega je 55 mlađe od sedam godina), 43 je posvojeno, 29 smješteno u obitelj rodbine, dvoje u zdravstvenu ustanovu i jedno dijete je smješteno u obiteljski dom. Smještaj je prestao za 74 djece zbog završetka školovanja i punoljetnosti, osamostaljivanja, spajanja s obitelji, nastavka obrazovanja ili zapošljavanja u drugom gradu, počinjenja kaznenog djela, odlaska s majkom u sigurnu kuću te bjegova (djeca bez pratnje).

Stručni djelatnici domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i CPUZ-a smatraju da bi, s obzirom na vrstu oštećenja ili smetnji, još 113 djece trebalo biti premješteno u drugu ustanovu. U 45 slučajeva radi se o djeci s PUP-om, u 47 o djeci s TUR-om, dok se za 21 dijete predlaže smještaj u ustanove koje se skrbe o djeci s kombiniranim smetnjama PUP i TUR. Od navedenog broja realizirano je 18 premještaja.

Među djecom smještenom u ustanovama, 193 imaju dijagnozu psihičke bolesti, dok 133 djece iskazuje psihičke smetnje, iako im nije postavljena dijagnoza. Ukupno je 326 djece uključeno u **psihološko-psihijatrijske tretmane** u psihijatrijskim bolnicama, kliničkim bolničkim centrima, općim bolnicama, Poliklinici za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, centrima za mentalno zdravlje pri HZJZ-u, udrugama za pružanje psihosocijalnih usluga te kod drugih pružatelja terapijskih usluga. Velikom broju djece osigurano je psihološko savjetovanje i tretmanski rad, kojeg provode psiholozi i licencirani terapeuti, kako unutar ustanova, tako i putem vanjskih suradnika. U izvještajnom razdoblju ponovo je prepoznata potreba za uključivanjem djece u tretmane zaštite mentalnog zdravlja, no zbog nedostatka stručnjaka dolazi do poteškoća u pravovremenom i kontinuiranom dogovaranju tretmana.

Važno područje zaštite dječjih prava odnosi se na **maloljetne trudnice i majke s djecom** koje, osim smještaja izvan vlastite obitelji, trebaju i pomoć u obliku savjetovanja, psihosocijalne podrške te pomoći pri uključivanju u program odgoja i redovnog obrazovanja. Tijekom 2024. u ustanovama je bilo zbrinuto šest malodobnih trudnica, jedna mlađa od 14 godina, po jedna u dobnim skupinama od 14 do 15 i od 15 do 16 godina te tri u skupini od 17 do 18 godina. Također su se na smještaju nalazile i četiri malodobne majke s djecom, po jedna u dobnim skupinama 15-16 i 16-17, te dvije u skupini 17-18 godina.

Djeca u ustanovama koja ispunjavaju uvjete za posvojenje, prema spolu i dobi

Djeca koja ispunjavaju uvjete za posvojenje u 2024.							
Spol		Dob					UKUPNO
Ž	M	0-3	4-7	8-10	11-14	15-18	
99	86	6	22	32	69	56	185

Tijekom godine su iz ustanova koje skrbe o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi realizirana 43 posvojenja, što je za 11 više nego u 2023. Na dan 31. prosinca 2024. u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i CPUZ-ima nalazilo se 185 djece koja su imala ispunjene zakonske uvjete za **posvojenje**, što je za 29 djece više nego u 2023. godini. Od toga je šestoro djece mlađe od tri godine, 22 u dobi od tri do sedam godina, 30 u dobi od sedam do deset, 69 u dobi 10-14 i 56 u dobi 14-18 godina. Od 185 djece koja bi mogla biti posvojena, 61 je s TUR-om i devet boluje od kroničnih bolesti. Također, među djecom za posvojenje su 43 djeteta romskog podrijetla. Tijekom godine 22 djeteta su ostvarivala osobne odnose s najprikladnijim posvojiteljima radi procjene hoće li posvojenje biti u skladu s dobrobiti djeteta.

Broj djece s ostvarenim pretpostavkama za posvojenje koja se nalaze u institucijama i dalje je velik. Među njima se nalaze braća i sestre koji se ne žele razdvajati, a za njihovo zajedničko posvojenje ne

postoji interes. U takvim situacijama bi pomogla „garancija“ da će nakon posvojenja redovito održavati međusobne kontakte, no trenutačno ne postoji zakonsko uporište prema kojem bi se posvojitelje obvezalo na redovito održavanje osobnih odnosa među braćom i sestrama. Važnost nastavka emocionalne veze među djecom naglašen je u programu stručne pripreme posvojitelja. Ima i djece za čije posvojenje ne postoji interes zbog dobi ili psihofizičkog stanja, ali ima i djece koja se protive posvojenju.

Od ukupno 941 djeteta koje se nalazi na smještaju/organiziranom stanovanju u domovima i CPUZ-ima, **215 ne ostvaruju osobne odnose s roditeljima**. Razlozi za to uključuju nezainteresiranost roditelja, zabranu održavanja osobnih kontakata s djecom, lišenje roditeljske skrbi, smrt roditelja, roditelji se nalaze u zatvoru ili se radi o djeci bez pratnje.

Tijekom 2024. godine u ustanove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i CPUZ-e smješteno je **364 djece stranih državljana bez pratnje**.¹⁵⁶ Djeca su došla iz Turske, Afganistana, Ukrajine, Ruske Federacije, Sirije, Irana, Francuske, Njemačke, Poljske, Danske, USA, Švedske, Egipta, Nizozemske, Somalije, Rumunjske, Portugala i Albanije. Do prekida smještaja te djece dolazilo je zbog bijega, spajanja s obitelji, premještaja u druge ustanove ili osamostaljivanja. Za 336 djece smještaj je trajao manje od sedam dana, 15 djece je u ustanovama provelo do 30 dana, deset do šest mjeseci, a jedno dijete i dulje. Za dvoje djece smještaj traje i dalje.

Osim brige o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, ustanove pružaju i **izvaninstitucijske usluge** za djecu i obitelji u lokalnoj zajednici. Usluge rane razvojne podrške djetetu, savjetovanje i pomaganje u prevladavanju obiteljskih teškoća i teškoća u odgoju i skrbi o djeci doprinose prevenciji institucionalizacije djece. Važne su i usluge savjetovanja i pomaganja mladim osobama koje izlaze iz sustava socijalne skrbi te udomiteljskim i posvojiteljskim obiteljima. Tako je tijekom 2024. godine 708 obitelji (primarnih i udomiteljskih) ostvarilo usluge savjetovanja i pomaganja. Najveći broj obitelji primio je, kao i u prošlom izvještajnom razdoblju, usluge savjetovanja i pomaganja od stručnih djelatnika SOS Dječjih sela Lekenik i Ladimirevci, Centra za djecu Zagreb te CPUZ-a Izvor i Kuće sretnih ciglica. Također, 743 djeteta i mladih osoba ostvarilo je uslugu savjetovanja i pomaganja nakon izlaska iz skrbi, kao i djeca u udomiteljskim obiteljima. Domovi su uključili 321 dijete u uslugu rane intervencije te 19 posvojiteljskih obitelji u uslugu savjetovanja i pomaganja. Broj pruženih izvaninstitucijskih usluga pokazuju smanjenje u odnosu na 2023. godinu.

Zaključno, možemo reći da je broj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi na smještaju i u organiziranom stanovanju u ustanovama blago porastao u 2024. godini. Taj porast povezan je i s povećanjem kapaciteta ustanova za 71 mjesto u odnosu na 2023. godinu. I dalje je značajno veći broj djece na smještaju nego u organiziranom stanovanju. Velik broj djece mlađe od sedam godina nalazi se u institucijama zbog nedostatnih kapaciteta u udomiteljskim obiteljima. Najviše djece u ustanove stiglo je iz bioloških obitelji. Tijekom 2024. nastavio se trend povećanja broja djece obuhvaćene uslugom boravka. Zabrinjava podatak da je veliki broj djece koja se nalaze u ustanovama uključen u psihosocijalni tretman i savjetovanje, a neki i u psihološko-psihijatrijski tretman. Tijekom godine posvojena su 43 djeteta iz ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. U ustanovama se i dalje nalazi 185 djece s ostvarenim pretpostavkama za posvojenje.

156 Više o tome u poglavlju *Djeca u pokretu*.

7.2 Dostupnost obiteljskih odjela na općinskim sudovima

Nastavno na anketu provedenu među PU HZSR-ima krajem 2023. godine o radu obiteljskih odjela na općinskim sudovima, tijekom 2024. nastavili smo s aktivnostima za uklanjanje prepreka za pristup pravosuđu u području obiteljskih odnosa. Sve aktivnosti potaknute su saznanjima o učincima izmjena i dopuna *Zakona o sudovima*¹⁵⁷ i *Zakona o područjima i sjedištima sudova*¹⁵⁸ koje su stupile na snagu početkom ožujka 2022. godine, a prema kojima se stvarna nadležnost za postupanje u predmetima u području obiteljskih odnosa koncentrirala na općinskim sudovima u sjedištima županijskih sudova i Općinskom sudu u Novom Zagrebu. Rezultati ankete provedene među PU HZSR-ima pokazali su da se većina PU-a u svom svakodnevnom radu, kao i građani koji u postupcima sudjeluju kao stranke, suočavaju s poteškoćama zbog teritorijalno otežanog pristupa sudu. Prostorna udaljenost sudova koji postupaju u obiteljskim predmetima zahtijeva više vremena i financijskih sredstava.

Na temelju dobivenih saznanja i rezultate ankete, uputili smo MPUDT-u inicijativu za izmjene i dopune *Zakona o područjima i sjedištima sudova*. Budući da važeći propis omogućuje rješavanje problema i nenormativnim putem - kroz nadležnost predsjednika županijskih sudova, koji su dobili ovlast osigurati uvjete za poduzimanje postupovnih radnji u tim predmetima u drugim općinskim sudovima na području pojedinog županijskog suda - iskoristili smo i tu mogućnost te smo se, paralelno s inicijativom, obratili predsjednicima županijskih sudova. Preporučili smo im da, u suradnji s predsjednicima općinskih sudova, voditeljima PU HZSR-a te CZPS-om, ispituju iskustva, potrebe i organizacijske mogućnosti obiteljskog sudovanja na strankama teritorijalno bližem sudu-stalnoj službi, te da potom svojom odlukom ili zajedničkim zaključcima reguliraju rad obiteljskih odjela u skladu s utvrđenim potrebama stranaka iz nadležnosti svakog PU HZSR-a.

Od 15 županijskih sudova zaprimili smo odgovore od njih 13. Većina odgovora (njih sedam) negira dosadašnju praksu održavanja ročišta na teritorijalno bližem sudu, pet odgovora ukazuje da takva praksa postoji stalno ili povremeno, dok se jedan županijski sud nije izjasnio o svojoj praksi u primjeni ove zakonske mogućnosti. Iz nekih odgovora saznaje se za namjeru da u narednom razdoblju u okviru financijskih, kadrovskih i prostornih kapaciteta ipak započnu održavati ročišta na teritorijalno bližem sudu ili stalnoj službi putem uredovnih dana obiteljskih sudaca. Značajno je, također, napomenuti da se iz šest odgovora razaznaje stav županijskih sudova (ili su to pak zaključci sastanaka s predstavnicima obiteljskih sudova i HZSR-a) da su nužne izmjene *Zakona o područjima i sjedištima sudova* - na način da se proširi nadležnost u području obiteljskog sudovanja, odnosno da se omogući osnivanje obiteljskih odjela u većem broju općinskih sudova s područja nadležnosti pojedinog županijskog suda.

157 *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima* (NN 21/22); Članak 7. stavak 2.: Iza stavka 7. dodaju se stavci 8. do 11. koji glase: „(8) U općinskim sudovima utvrđenima zakonom osnivaju se sudski odjeli za postupanje u predmetima prema zakonu kojim se uređuju obiteljski odnosi.“

158 *Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o područjima i sjedištima sudova* (NN 21/22) Članak 1.: U *Zakonu o područjima i sjedištima sudova* (NN 67/18) u članku 2. iza stavka 4. dodaju se stavci 5. i 6. koji glase: „(5) Općinski sudovi u sjedištima županijskih sudova i Općinski sud u Novom Zagrebu nadležni su za postupanje u predmetima prema zakonu kojim se uređuju obiteljski odnosi za područje svakog pojedinog županijskog suda. (6) Predsjednici županijskih sudova na čijem su području općinski sudovi iz stavka 5. ovoga članka osigurati će uvjete za poduzimanje postupovnih radnji u predmetima prema zakonu kojim se uređuju obiteljski odnosi u drugim općinskim sudovima na području pojedinog županijskog suda.“

8 OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA

U skladu sa zakonskom ovlasti, pravobraniteljica za djecu ima pravo pristupa prostorijama te uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su smještena privremeno ili trajno kod fizičkih i pravnih osoba te drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa. U 2024. godini obišli smo ukupno **77 ustanova te drugih mjesta na kojima djeca organizirano borave**: **15** ustanova socijalne skrbi, **šest** područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad, **četiri** obiteljska centra, **jedno** sklonište za žrtve obiteljskog nasilja, **17** odgojno-obrazovnih ustanova, **dvije** zdravstvene ustanove, **šest** kaznenih ustanova, **sedam** ustanova gdje borave djeca migranti i djeca bez pratnje, **četiri** mjesta gdje djeca provode slobodno vrijeme te **15** ostalih mjesta na kojima djeca borave ili su povezana s ostvarivanjem prava djece. Nakon obilazaka, po potrebi, dostavljali smo naša opažanja i preporuke nadležnim službama.

8.1 Ustanove socijalne skrbi

Tijekom 2024. posjetili smo 15 ustanova socijalne skrbi koje uključuju ustanove socijalne skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi (10), djecu s problemima u ponašanju (3) i djecu s teškoćama u razvoju (2).

Ustanove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi

U 2024. posjetili smo deset ustanova koje skrbe o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, na trinaest lokacija:

1. CPUZ Ivana Brlić Mažuranić, Lovran,
2. CPUZ Ivana Brlić Mažuranić, PU Rijeka,
3. Dom za djecu Kuća Milosrđa Majmajola, Vodnjan i Caritas Porečke i Pulske biskupije u Pazinskom kolegiju, Pazin,
4. CPUZ Ruža Petrović, Pula i tri jedinice organiziranog stanovanja u Puli,
5. CPUZ Vladimir Nazor, Karlovac,
6. CPUZ Maslina, Dubrovnik,
7. CPUZ Klasje, Osijek,
8. CPUZ Sv. Ana, Vinkovci, poludnevni boravak u Županji,
9. Centar za djecu Zagreb, lokacija Jarun,
10. Centar za djecu Zagreb, podružnica Nazorova.

Prilikom posjete posebna je pažnja bila usmjerena na: izradu i evaluaciju individualnog plana promjena za svako dijete; sudjelovanje djece u donošenju odluka i organizaciji života u ustanovi; tijek obrazovanja djece; slučajeve nasilja u domu, školi i na drugim mjestima; brigu o mentalnom zdravlju djece; duljinu trajanja smještaja; proces pripreme djece za izlazak iz sustava skrbi; suradnju s PU HZSR-om i drugim institucijama; suradnju s lokalnom zajednicom (vrtići, škole, zdravstvene ustanove, policija, sportski klubovi); prostorne uvjete u kojima žive djeca, kao i na djelatnike koji skrbe o djeci, njihovim edukacijama i potrebi njihovog dodatnog zapošljavanja.

Djelatnost običenih ustanova ostvaruje se kroz usluge smještaja, organiziranog stanovanja, boravka, savjetovanja i pomaganja primarnim, posvojiteljskim i udomiteljskim obiteljima, uslugu rane intervencije te uslugu savjetovanja i pomaganja pojedincu i djeci koja izlaze ili su izašla iz sustava skrbi i djeci koja se nalaze u udomiteljskim obiteljima. CPUZ Ivana Brlić Mažuranić, Podružnica Rijeka, Centar za djecu Zagreb, podružnica Nazorova i CPUZ Klasje, Podružnica Osijek pružaju i uslugu smještaja trudnicama ili roditeljima s djetetom do jedne godine starosti.

Usluga boravka je u svim posjećenim ustanovama (osim u Kući milosrđa Majmajola, koja uslugu boravka ne može provoditi zbog nedostatnih prostornih i kadrovskih uvjeta) prepoznata kao važan oblik preventivne intervencije za djecu koja odrastaju u nedovoljno poticajnim ili rizičnim uvjetima i provode je u prostoru ustanove, a neke zbog velike potrebe u zajednici i na drugim mjestima (osnovne škole).

Obilaskom ustanova uočili smo da su u svim ustanovama kapaciteti popunjeni te da svakodnevno primaju zahtjeve za smještaj djece. Zbog prekapacitiranosti iz CPUZ-a Ivana Brlić Mažuranić, Podružnice Rijeka, desetero djece predškolske dobi bilo je premješteno na lokaciju Lovran iako su tamo smještena starija djeca. Unatoč navedenom preseljenju, uvjeti u kojima žive mala djeca u Podružnici Rijeka i dalje nisu zadovoljavajući - dječji su krevetići nagurani jedan na drugi, hodnici i druge prostorije služe ujedno i kao skladišta. Dodatno zabrinjava da se ne promišlja o traženju novog primjerenijeg prostora za djecu niske kronološke dobi, već o preseljenju sve djece na lokaciju u Lovran, čime bi se prostor u Rijeci prenamijenio za organizirano stanovanje, što je na tragu procesa deinstitutionalizacije. No, bez otvaranja novih stambenih jedinica kapacitet koji je ionako nedostatan bit će još manji i pronalaženje slobodnih mjesta još teže, a djeca iz Primorsko-goranske županije smještati će se u druge udaljene županije.

Najveći broj djece smješten je u domove zbog zanemarivanja i/ili zlostavljanja u obitelji. Kod većeg broja smještene djece prisutne su izražene psihičke teškoće, zbog kojih su ona uključena u psihološki ili psihijatrijski tretman u domu i izvan doma.

Iako svjesni važnosti individualnog planiranja za svako dijete, uočavamo da u većini posjećenih ustanova stručni djelatnici prema „predloženom obrascu“ ispunjavaju planove te ih šalju PU HZSR-u na potpis. Niti u jednom slučaju nismo uočili planiranu suradnju sa školama i zdravstvenim ustanovama. U nekoliko smo ustanova zamijetili da djeca nisu potpisala planove promjena, dok se za velik broj potpisanih planova stječe dojam da djeca nisu aktivno sudjelovala u njihovoj izradi, već su samo obaviještena o postojanju dokumenta. Također, niti u jednoj od posjećenih ustanova nismo u individualnim planovima vidjeli kratkoročne ciljeve, a samo u nekima smo našli evaluaciju dugoročnih ciljeva.

Djeca koja se nalaze u posjećenim ustanovama sudjeluju u domskom životu kroz Vijeće korisnika i redovite sastanke sa stručnim timom. Zamjećujemo da djeca sudjeluju u sastavljanju jelovnika, dok o drugim sadržajima uglavnom razgovaraju individualno ili grupno sa svojim odgajateljima. Značajnom broju djece u domovima osigurani su stambena štednja i životno osiguranje.

Kroz razgovore s djecom i djelatnicima ustanova uočili smo da je u skoro svim ustanovama tijekom godine bilo slučajeva verbalnog vršnjačkog nasilja, a dodatno zabrinjava da djeca i djelatnici to doživljavaju kao svakodnevnu „domsku dinamiku“. U tim se slučajevima ne postupa sukladno *Protokolu o postupanju u kriznim situacijama*, već se djeci izriču sankcije u skladu s *Kućnim redom*, najčešće kroz dodatna dežurstva ili kroz kratkotrajna uskraćivanja povlastica ili onoga što je djeci posebno važno (npr. korištenje mobitela, gledanje televizije, igranje na računalu, izlasci i sl.).

Iako odgajatelji prepoznaju važnost uključivanja djece u slobodne aktivnosti, zamjećujemo da izostaje aktivno poticanje djece na bavljenje tim dodatnim sadržajima, što rezultira kratkotrajnom uključenošću u odabranu aktivnost ili učestalim mijenjanjem aktivnosti.

Iako je jedan od zadataka stručnih timova domova pripremanje i osnaživanje djece i mladih za siguran, kvalitetan i odgovoran samostalan život po izlasku iz institucije, zamjećujemo da je način pripreme djece i mladih za izlazak iz sustava skrbi i dalje manjkav. To je osobito vidljivo u ustanovama u kojima živi veći broj djece na jednom mjestu, dok se primjerena priprema djece provodi u jedinicama organiziranog stanovanja.

Većina djece susreće se s roditeljima sukladno sudskim odlukama ili kućnom redu doma. U slučajevima kada je određeno da se susreti moraju održavati u ustanovama, oni se odvijaju pod nadzorom stručnih djelatnika, uglavnom u prostorijama namijenjenim za tu svrhu.

Svi posjećeni domovi ukazuju na jako velik pritisak PU HZSR-a za prijem djece, na koji u većini slučajeva ne mogu pozitivno odgovoriti zbog prekapacitiranosti. Ističu dobru suradnju s dječjim vrtićima, osnovnim i srednjim školama, zdravstvenim ustanovama, a posebno s ustanovama koje pružaju psihološku ili psihijatrijsku pomoć djeci te nevladinim organizacijama. Upoznati smo s izostankom suradnje s KBC Rijeka, koji djeci iz CPUZ-a Ivana Brlić Mažuranić ne odobrava uslugu smještaja za vrijeme fizikalne rehabilitacije s obzirom na to da ustanova ne može djeci osigurati stalnu pratnju za vrijeme boravka u bolnici.

CPUZ Ruža Petrović i Centar za djecu Zagreb opremljeni su novim funkcionalnim namještajem, a prostori su uređeni u skladu s potrebama i dobi djece. Međutim, u većini drugih ustanova zatekli smo stari i derutan namještaj, dječje sobe nemaju „toplinu“, rijetki su ormari koji nemaju polomljena vrata i sobe s neoštećenom stolarijom.

Higijenski uvjeti su u svim ustanovama uglavnom zadovoljavajući, osim u CPUZ-u Vladimir Nazor gdje svi dječaci (njih devet) koriste samo jedan sanitarni čvor, jer je drugi zbog propadanja pada duže vrijeme izvan funkcije.

U svim posjećenim ustanovama naglašeno je da nedostaje stručnih djelatnika i pomoćnog osoblja, što je posebno izraženo u vrijeme dok su neki djelatnici na bolovanjima ili godišnjim odmorima. Sve obične ustanove koriste usluge volontera koji pomažu djeci u učenju i osmišljenom provođenju slobodnog vremena.

Ukazano nam je i na problem pronalaska udomiteljskih obitelji kako bi se djeci osiguralo odrastanje u obiteljskom okruženju, ali i na problem prekida udomiteljske skrbi u slučaju izraženih teškoća, kada se djecu ponovno smješta u ustanove.

Tijekom obilazaka ustanova razgovarali smo i s djecom te primijetili da su dobro informirani o dječjim pravima. Osim za kvalitetu prehrane, djeca su velik interes pokazala za temu njihovog sudjelovanja u odlukama koje ih se direktno tiču, kao i o temama vezanim uz organizaciju života u domu. Kao najveći problem ističu vršnjačko verbalno nasilje, ali također govore i o neprimjerenim ponašanjima odraslih osoba u ustanovama. Djeca sama izabiru djelatnika ustanove koji im je osoba od povjerenja s kojom individualno komuniciraju, ali o grupnoj dinamici vole razgovarati i na zajedničkim sastancima. Stručnim smo djelatnicima na temelju razgovora s djecom preporučivali da više pažnje treba posvetiti dječjoj participaciji i njegovanju odnosa koji počivaju na istinskom razumijevanju potreba svakog pojedinog djeteta.

Ustanove za djecu s problemima u ponašanju

Posjetili smo tri ustanove u kojima su smještena djeca s problemima u ponašanju (PUP):

1. Centar za nestalu i zlostavljaju djecu, Poludnevni boravak Podgorač za djecu u riziku i s problemima u ponašanju,
2. Centar za pružanje usluga u zajednici Ivanec (CPUZ Ivanec) te
3. Udruga Breza, Čepinski Martinci.

U sklopu projekta „Budimo uključeni – mjesto za nas“ u Podgoraču je 2020. godine otvoren poludnevni boravak za djecu i mlade s problemima u ponašanju kojeg provodi **Centar za nestalu i zlostavljaju djecu, Višnjevac**, u partnerstvu s tadašnjim Centrom za socijalnu skrb Našice i Osnovnom školom Hinka Juhna Podgorač. Kuća u kojoj je osiguran boravak obnovljena je i opremljena, a djeca za igru i slobodno vrijeme koriste i dvorište. Poludnevni boravak osigurava boravak za osmero djece osnovnoškolske dobi u riziku i s problemima u ponašanju koje upućuje PU HZSR. Osim pomoći u učenju i u razvoju osnovnih životnih vještina, rad s djecom odvija se kroz radionice te djeca uče biti aktivni članovi zajednice.

U **Centru za pružanje usluga u zajednici Ivanec** (CPUZ Ivanec) obišli smo dosadašnje kapacitete u kojima borave dječaci sa složenim problemima u ponašanju (PUP) i oni koji izvršavaju odgojnu mjeru upućivanja u odgojnu ustanovu. S obzirom na to da se u ovoj ustanovi odnedavno nalaze i djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi, izrazili smo zabrinutost zbog boravka djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi zajedno s visokorizičnim dječacima i mladićima u istom prostoru. Prema najavi, u planu je selidba ovih dječaka u zasebne kuće u Lepoglavi i Varaždinu u kojima će se provoditi socijalna usluga organiziranog stanovanja za dvije skupine dječaka. Ovdje imaju internu osnovnu školu po programu za obrazovanje odraslih, srednju školu za više pomoćnih zanimanja (parketar, monter strojeva, limar) te radione za provođenje prakse i stručne učitelje. Dio dječaka ide u redovne srednje škole u Ivancu.

Obišli smo kuću u **Čepinskim Martincima** kod Osijeka u kojoj **Udruga Breza** provodi socijalnu uslugu organiziranog stanovanja uz sveobuhvatnu podršku za djevojčice sa složenim PUP-om u dobi od 12 do 18 godina. Riječ je o obliku socijalno-terapijske zajednice i tretmanske skrbi s intenzivnim individualnim terapijskim programom, kojim je trenutno obuhvaćeno jedanaest djevojčica koje pohađaju nastavu u redovnim školama i pučkom učilištu. Prostor je obiteljski i topao, djevojčice održavaju dvorište i vrt te brinu o životinjama. Sudjeluju ravnopravno u svim aktivnostima i u donošenju odluka, a komunikacija s odgajateljima je otvorena. Pravila su jasna, vidljiva je snažna struktura života s poticanjem razvoja odgovornosti, u snažno podržavajućoj i poticajnoj odgojnoj atmosferi te uz uvažavanje svih emocionalnih potreba. Udruga Breza primjer je dobre prakse stručnog i tretmanskog rada s visokom učinkovitošću u tretmanu djevojčica s PUP-om.

Ustanove za djecu s teškoćama u razvoju

Posjetili smo dvije ustanove u kojima su smještene ili borave djeca s teškoćama u razvoju (TUR):

1. Centar za ranu intervenciju u djetinjstvu MURID, Čakovec i
2. Centar za odgoj i obrazovanje Juraj Bonači, Split.

Centar za ranu intervenciju u djetinjstvu MURID, smješten u Pribislavcu, predstavlja jedinstveni centar za pružanje usluga u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, u kojem se na jednom mjestu isprepliću usluge sustava zdravstva, socijalne skrbi, odgoja i obrazovanja te nevladinog sektora. Njegovom izgradnjom osigurano je stručno, dostupno i sveobuhvatno mjesto podrške djeci u razvojnom i socijalnom riziku te njihovim obiteljima. Centar MURID djeluje kao nacionalni model dobre prakse u ranoj intervenciji, pružajući socijalne usluge od probira, dijagnostike, terapijskih i tranzicijskih programa. Stručni tim Centra, sastavljen od dijagnostičara, terapeuta i edukatora, omogućava integrirani pristup koji obuhvaća individualizirane planove podrške za svako dijete i njegovu obitelj. Pored pružanja direktnih usluga, Centar MURID je i edukacijsko središte za stručnjake, mjesto studentske prakse te organizator brojnih edukacija i konferencija. S obzirom na dugogodišnja zalaganja našeg Ureda za razvoj i jačanje sustava rane intervencije u djetinjstvu, svesrdno podržavamo djelovanje ovog Centra i trud udruge MURID u kontinuiranom unaprjeđenju kvalitete svojih programa. Njihova posvećenost ne samo da osigurava stručnu i pravovremenu podršku djeci i obiteljima, već i stvara prostor za zajedničko učenje, razmjenu iskustava i izgradnju snažne mreže stručnjaka, roditelja i djece.

Centar za odgoj i obrazovanje Juraj Bonači u Splitu pruža širok spektar usluga za djecu s teškoćama u razvoju. Osim centralnog objekta u Splitu, Centar ima podružnice u Sinju i Makarskoj, a 2023. godine na Braču je otvorena organizacijska jedinica Odjela za pružanje izvaninstitucionalnih usluga Centra.

U sklopu Centra u Splitu djeluju tri odjela: Odjel odgoja i obrazovanja koji nudi obrazovne programe prilagođene specifičnim potrebama djece s TUR-om, Odjel smještaja koji pruža cjelodnevnu skrb i smještaj korisnicima te Odjel za izvaninstitucionalne usluge koji osigurava savjetovanje, psihosocijalnu podršku i druge oblike pomoći u zajednici. U centralnom objektu u Splitu trenutno se školuje 165 učenika s TUR-om, uglavnom s umjerenim i teškim intelektualnim teškoćama, pri čemu se bilježi značajan porast broja učenika s poremećajima iz autističnog spektra.

U vrijeme obilaska na Odjelu smještaja nalazilo se 29 korisnika. Iako Centar pruža usluge smještaja za korisnike do 21. godine, izazov leži u činjenici da se na smještaju, osim djece, nalaze i odrasle osobe koje su ostale nakon navršene 21. godine, jer se za njih nije pronašao odgovarajući smještaj. Od postojećih 29 korisnika, devet korisnika su stariji od 21 godine, a na listi čekanja za smještaj, u trenutku obilaska, nalazilo se pet novih korisnika. Posebno se ističe problem zajedničkog smještaja djece i odraslih osoba, jer unutar dječje skupine postoji veliki raspon u godinama i različitim potrebama. Razumijevajući trenutnu situaciju, izrazili smo zabrinutost za sigurnost djece, jer različite dobne skupine i potrebe korisnika mogu predstavljati izazov za sigurnost i kvalitetu života svih korisnika. Preporučili smo Centru da, koliko to smještajni kapaciteti dozvoljavaju, podijeli prostor smještaja tako da djeca budu smještena u jednom dijelu zgrade, a odrasli u odvojenom dijelu. Ovakva organizacija smještaja omogućila bi veću sigurnost i privatnost za djecu, čime bi se olakšalo njihovo funkcioniranje i svakodnevni život.

Jedan od izazova s kojima se Centar suočava je nedostatak stručnog kadra, osobito u ljetnim mjesecima kada mnogi zaposlenici napuštaju radna mjesta zbog turizma, što dovodi do potrebe za nestručnim zamjenama. Ovo negativno utječe na kvalitetu obrazovanja i skrbi, a to je osobito važno u ustanovama koje zahtijevaju specifična znanja o radu s djecom s teškoćama. Također, zaposlenici Centra ističu potrebu za supervizijom u svom radu u cilju prevencije sagorijevanja, povećanja osobne i profesionalne otpornosti, jačanja timske suradnje, smanjenja stresa i poboljšanja opće radne atmosfere, što bi pozitivno utjecalo na kvalitetu usluga koje Centar pruža svojim korisnicima i njihovim obiteljima.

8.2 Područni uredi HZSR-a

Posjetili smo dvije županijske službe HZSR-a i četiri područna ureda HZSR-a:

1. HZSR, Županijska služba Bjelovarsko-bilogorske županije,
2. HZSR, Županijska služba Krapinsko-zagorske županije,
3. HZSR, Područni ured Rijeka,
4. HZSR, Područni ured Pula,
5. HZSR, Područni ured Vukovar,
6. HZSR, Područni ured Županja.

U sklopu obilazaka institucija posjetili smo dvije **županijske službe HZSR-a**, a na sastancima su prisustvovali predstavnici svih pripadajućih područnih ureda koji su iznijeli gotovo identične poteškoće s kojima se susreću u svakodnevnom radu: nedostatak stručnog kadra (posebno psihologa, socijalnih radnika i socijalnih pedagoga), značajno povećanje broja djece sa smetnjama mentalnog zdravlja uz istovremeni nedostatak stručnjaka za skrb o mentalnom zdravlju djece, nedostatak provoditelja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djece, nedostatni smještajni kapaciteti u ustanovama i udomiteljskim obiteljima unatoč pojačanoj aktivnosti promocije udomiteljstva u županijama te izostanak suradnje s djelatnicima Centra za posebno skrbiništvo koji rijetko dolaze na sudske rasprave i u pravilu ne kontaktiraju PU HZSR-e. Međutim, svi navode iskustva dobre suradnje s policijom, obiteljskim centrima i odgojno-obrazovnim institucijama.

Posjetili smo i četiri **područna ureda HZSR-a**, u kojima smo razgovarali s upraviteljima i djelatnicima Odjela za djecu, mlade i obitelj. Samo HZSR PU Pula nema adekvatne uvjete za rad sa strankama. U razgovorima s djelatnicima Odjela u HZSR PU Pula i Rijeka zabilježene su pritužbe na iste probleme: prije svega preopterećenost, nedostatak djelatnika te izostanak podrške HZSR-a i nadležnog ministarstva. U trenutku posjeta u HZSR PU Rijeka nedostajalo je 26, a u HZSR PU Pula sedam djelatnika. Natječajni se redovito objavljuju, no slab je interes za tražena radna mjesta - pravnika, psihologa i socijalnih radnika. Veliki problem u radu predstavljaju im nedostatni smještajni kapaciteti u ustanovama i udomiteljskim obiteljima. Kao značajan problem ističu sporost u postupanju pravosudnih tijela i slabiju suradnju s državnim odvjetništvom. Suradnju s obiteljskim centrima procjenjuju kvalitetnom. Veliki problem u radu Odjela predstavlja i nedostatak stručnjaka za mentalno zdravlje djece, kao i stručnih djelatnika za pru-

žanje psihološkog tretmana i savjetovanja, što dovodi do nepravovremenog pružanja pomoći djetetu i obitelji. S postojećim pružateljima usluga ostvaruju dobru suradnju.

8.3 Obiteljski centri

Posjetili smo četiri područne službe Obiteljskog centra:

1. Područna služba Primorsko-goranska sa sjedištem u Rijeci,
2. Područna služba Istarska sa sjedištem u Puli,
3. Područna služba Dubrovačko-neretvanska sa sjedištem u Dubrovniku,
4. Područna služba Splitsko-dalmatinska sa sjedištem u Splitu.

Za razliku od područnih službi Istarske i Primorsko-goranske koje rade u primjerenim prostorima, područne službe Dubrovačko-neretvanska i Splitsko-dalmatinska suočavaju se s poteškoćama u obavljanju stručnih poslova, s obzirom na nedostatne prostorne uvjete. Geografski položaj županija, njihova razvedenost na obalu i otoke, kao i udaljenost područnih službi od središta županija, otežavaju rad područnih službi, pa se dio individualnih savjetovanja provodi *online*. U cilju osiguranja veće dostupnosti korisnicima na području izvan sjedišta, a posebice u rubnim i izoliranim krajevima, nužna je veća fleksibilnost i samostalnost područnih službi.

Za obavljanje poslova iz djelokruga Obiteljskog centra sve običene područne službe imaju dovoljan broj stručnih djelatnika. Najveći broj korisnika u područne službe dolaze na uputnicu PU HZSR-a, samoinicijativno ili po preporuci. Povećana je potreba i potražnja za uslugama u odnosu na djecu i mlade, te postoji lista čekanja zbog povećanih potreba djece i poteškoća mentalnog zdravlja. Kod sve četiri područne službe zapaža se kontinuirani rast usluga savjetovanja i psihosocijalnog savjetovanja, a pad broja usluga obiteljske medijacije.

Sve područne službe provode razne programe samostalno ili u partnerstvu s drugim organizacijama (primjerice, radionice „Rastimo zajedno“, „Rastimo zajedno +“, podrška socijalnom uključivanju djece i mladih „Svi zajedno“ i program podrške za žene „Osnažena“).

Područne službe provode edukacije posvojitelja te promociju udomiteljstva u suradnji sa županijskim timovima za udomiteljstvo, tiskanjem i distribucijom letaka, sudjelovanjem na različitim događanjima i objavama na društvenim mrežama i u medijima. Stručni djelatnici ističu dobru suradnju s institucijama i udrugama u lokalnoj zajednici.

8.4 Skloništa za žrtve obiteljskog nasilja

U 2024. posjetili smo jedno sklonište za žrtve obiteljskog nasilja - **sigurnu kuću Josipov dom**, koja djeluje u okviru **Caritasa Dubrovačke biskupije** i pruža usluge smještaja, savjetovanja i psihosocijalne podrške žrtvama nasilja u obitelji. O dosadašnjim iskustvima u radu skloništa vezanim uz realizaciju prava i interesa djece razgovarali smo s ravnateljicom Caritasa i članicama stručnog tima, psihologinjom i socijalnom radnicom, u čijoj smo pratnji obišli prostor skloništa koje djeluje na tajnoj adresi. Radi se o stambenom objektu koji je za potrebe rada skloništa uređen i opremljen kroz projekt „Josipov dom“, završenim krajem 2023. godine, a čiji je nositelj bila Dubrovačko-neretvanska županija, u partnerstvu s Caritasom Dubrovačke biskupije i uz sudjelovanje i pomoć Regionalne razvojne agencije Dunea. Sklonište ima kapacitet smještaja za osam osoba. Sukladno propisima, smještaj traje do šest mjeseci, iznimno godinu dana, a u okviru Caritasa korisnicima se pružaju usluge stanovanja, prehrane, psihosocijalnog tretmana te podrška u brizi o zdravlju, pri pronalaženju zaposlenja, kao i predškolskog i školskog odgoja djece. U vrijeme obilaska u skloništu nije bilo smještene djece.

8.5 Odgojno-obrazovne ustanove

Posjetili smo 17 odgojno-obrazovnih ustanova: sedam dječjih vrtića, sedam osnovnih škola, dvije srednje škole i jedan učenički dom. Posjeti su se sastojali od uvida u prostore u kojima borave djeca, razgovora s djelatnicima ustanova i djecom, predstavnicima Vijeća učenika te promocije prava djece. Susreti s djecom uključivali su upoznavanje djece s *Konvencijom o pravima djeteta*, radom pravobraniteljice za djecu te razgovora o ostvarivanju njihovih prava. U sklopu posjeta, za djelatnike odgojno-obrazovnih ustanova organizirali smo predavanja o zaštiti dječjih prava u odgojno-obrazovnim ustanovama te radionice o protokolima postupanja u problemskim situacijama. Nakon obilazaka, odgojno-obrazovnim ustanovama i nadležnim tijelima smo po potrebi dostavljali preporuke u cilju podizanja razine zaštite dječjih prava.

Predškolske ustanove

Posjetili smo sedam dječjih vrtića (DV):

1. DV Ivana Brlić Mažuranić, Biograd,
2. Waldorfski dječji vrtić Iskrice, Osijek,
3. DV Radost, Split,
4. DV Emaus, Trogir,
5. DV Carić, Novalja, Pag,
6. DV Opatija, Opatija,
7. DV Trešnjevka, Zagreb.

U posjećenim vrtićima uočljive su razlike u broju djece i odgojno-obrazovnih skupina, prostornim, kadrovskim, sigurnosnim i organizacijskim uvjetima, programu rada i pristupu djeci s teškoćama u razvoju, motivaciji djelatnika, postignućima te ulaganjima i interesu osnivača za potrebe vrtića. DV Emaus Trogir vjerski je vrtić, a DV Iskrice je vrtić privatnog osnivača Udruge ISKRA Waldorfska inicijativa, registriran kao obrt za čuvanje djece po principima Waldorfske pedagogije, koji funkcionira poput dječjeg vrtića.

Ostalim vrtićima osnivači su jedinice lokalne samouprave. DV Radost i DV Emaus nemaju dostatne **kapacitete za upis** sve zainteresirane djece, dok u ostalim vrtićima nema neupisane djece.

U sklopu DV Opatija djeluju četiri područna vrtića, među kojima je i DV Lovran, te se u cilju unaprjeđenja kvalitete rada ističe potreba razdvajanja vrtića s obzirom na veliki broj djece polaznika i zaposleni stručni kadar. Posebnost vrtića u Opatiji je osiguran vlastiti prijevoz za djecu. Vidljiva su ulaganja u **prostore** svih vrtića, kao i nastojanja da se prostori prilagode stvarnim potrebama djece. DV Trešnjevka u Zagrebu provodi brojne vrijedne programe i aktivnosti, te je stručno-razvojni centar za poticanje cjelovitog razvoja djece kroz područje likovnosti. Unatoč velikom broju sigurnosnih protokola za različite ugrožavajuće situacije, vrtić ima teškoća s infrastrukturnim ograničenjima u odnosu na parkiralište i korištenje prilazne ceste i automobila obližnjeg hotela. Prostori posjećenih vrtića uglavnom udovoljavaju standardima **sigurnosti**. Svi vrtići se zaključavaju i imaju nadzorne kamere.

Djelatnici vrtića ukazuju i na poteškoće u pronalasku **kadra**, kako odgojitelja, tako i stručnih suradnika. Nemaju svi vrtići ekipiranu stručnu službu, a ističe se nedostatak odgovarajućeg kadra na tržištu. Vrtići privatnih osnivača ne iskazuju potrebu za zapošljavanjem svih stručnih suradnika, nego ih po potrebi angažiraju ugovorom o radu. Podrška stručnih suradnika sve je naglašenija u radu s djecom s govornim poteškoćama i drugim teškoćama u razvoju. Osiguravanje stručnog kadra, a time i problemi organizacije rada u vrtiću u Biogradu tijekom posjeta, bili su prisutni zbog višemjesečnog štrajka većeg broja djelatnica, o čemu pišemo u poglavlju *Obrazovna prava*.

Ravnatelj kao najveći izazov navode **suradnju s roditeljima**. Ističu konfliktne roditelje koji se teško mire s teškoćama djeteta i ne prihvaćaju savjete djelatnika te naglašavaju kako im je u tom dijelu potrebno

osnaživanje i podrška sustava. Jedan dio ravnatelja ističe problem otpora roditelja prema cijepljenju djece. Uglavnom su zadovoljni **suradnjom s osnivačima**. Nezadovoljni su **suradnjom s PU HZSR-ima**, kao i protokom informacija o djetetu od strane HZSR-a prema njima, dok s **drugim tijelima u lokalnoj zajednici** dobro surađuju i gotovo svi su aktivno uključeni u život i projekte lokalne zajednice. Svi provode **prijenos informacija o djetetu iz vrtića u osnovnu školu**. Kao slabost navode **rad s potencijalno darovitim djecom**. Razlog tome vide u nepostojanju stručnog kadra, potrebnih materijala za dijagnostiku i rad s potencijalno darovitim djecom te nedovoljne kompetencije.

Preporuke koje smo upućivali vrtićima i nadležnim tijelima odnosile su se na suglasnost za zapošljavanje stručnih suradnika, redovitu razmjenu informacija s PU HZSR-ima, organizaciju sastanaka studije slučaja u kompleksnijim situacijama koje zahtijevaju uključivanje vanjskih tijela za pomoć djetetu, snimanje potreba vrtića od strane osnivača (kadrovske, prostorne, materijalne i organizacijske) te osiguravanje boljih uvjeta u cilju podizanja kvalitete skrbi, odgoja i obrazovanja djece, upoznavanje roditelja s propisima koji se odnose na rad vrtića i zaštitu prava i interesa djece, prijenos informacija o djeci na relaciji vrtić-škola, provođenje samoprocjene rada, praćenje i nadzor rada odgojitelja, privatnost djece, rad s darovitim djecom, potrebu ishoda posebnog uvjerenja o podacima iz kaznene evidencije prije zapošljavanja djelatnika te stručno usavršavanje djelatnika.

Osnivačima smo preporučili ulaganje dodatnih napora u osiguravanje dostupnosti vrtića za svu djecu te zapošljavanje potrebnog stručnog kadra.

Osnovnoškolske i srednjoškolske ustanove

Posjetili smo devet škola – sedam osnovnih škola (OŠ) i dvije srednje škole (SŠ) te jedan učenički dom:

1. OŠ Ivana Kukuljevića, Belišće,
2. OŠ „Rikard Katalinić Jeretov“, Opatija,
3. OŠ Bol, Brač,
4. OŠ Branimira Markovića, Ravna Gora,
5. OŠ Jelenje-Dražice, Dražice,
6. Waldorfska osnovna škola Osijek,
7. OŠ Okruk, Čiovo,
8. SŠ Buzet,
9. SŠ Bol, Brač,
10. Učenički dom Srednje škole Bol, Brač.

Posjećene škole razlikuju se po broju učenika, područnim školama, prostornim, kadrovskim, sigurnosnim i organizacijskim uvjetima, izazovima u radu, motivaciji djelatnika, postignućima, participaciji djece i roditelja u životu i radu škole te brojnosti i sadržaju izvannastavnih aktivnosti.

Osoblje svih škola, zajedno s osnivačima, kontinuirano nastoji unaprijediti **prostorne uvjete** te su nam u svim školama istakli potrebe za nadogradnjom ili adaptacijom prostora, kao i osiguravanjem klimatizacije u svim učionicama.

U odnosu na **kadrovske potrebe**, sve škole, izuzev Waldorfske škole, izrazile su potrebu za ekipiranjem stručnih suradnika zbog sve većih izazova u radu sa svim dionicima odgoja i obrazovanja te zahtjevnijih i raznovrsnijih potreba i poteškoća učenika. U Waldorfskoj školi istakli su nam da svi njihovi zaposlenici prolaze i moraju imati završenu waldorfsku pedagogiju te se od strane međunarodne Waldorfske organizacije godišnje procjenjuje rad škole, od organizacije do odgojno-obrazovnih ciljeva. OŠ Jelenje-Dražice posebno je istakla potrebu za zapošljavanjem medicinske sestre, između ostalog, zbog učenika s različitim kroničnim bolestima te pružanja hitne medicinske pomoći, a radi udaljenosti škole od Grada Rijeke. U pogledu **sigurnosti** učenika i školskog osoblja, sve škole su u postojećim uvjetima uložile dodatne napore (sigurnosne kamere, sigurnosne brave i dežurstvo osoblja na vratima) kako bi podigle razinu sigurnosti.

Obilaskom je utvrđeno da prostorni, organizacijski, sigurnosni i kadrovski uvjeti **Srednje škole i Učeničkog doma Bol** nisu u skladu s Državnim pedagoškim standardom niti u najboljem interesu djece polaznika, prioritetno djece smještene u Učeničkom domu. U Učeničkom domu smještena su djeca s područja cijele RH, djeca s različitim obiteljskim i socijalnim problemima te problemima mentalnog zdravlja i poteškoća u ponašanju. Uočeno je samoozljeđivanje djece, kao i drugi problemi mentalnog zdravlja, a za Učenički dom zaduženi su stručni suradnici iz Škole, koji nisu dostatni ni za potrebe Škole. Posebno brine nepostojanje 24-satnog dežurstva u Domu.

Gotovo sve škole istakle su **izazov u radu s konfliktnim roditeljima, učenicima s teškoćama u razvoju i problemima u ponašanju**. Ujedno ističu nesigurnost postupanja u odnosu na takve roditelje te nedostatak poznavanja pravnih propisa i procedura postupanja. Ravnatelji izražavaju osjećaj obeshrabrenosti kada je riječ o poštivanju njihovog mišljenja u određivanju primjerenog oblika školovanja za dijete od strane drugostupanjskog tijela te nezadovoljstvo suradnjom sa službama socijalne skrbi. OŠ Bol istakla nam je problem kombinacije posebnog razrednog odjela i posebne odgojno-obrazovne skupine i kriterija raspodjele učenika u skupinu/razred u kojoj trenutno imaju raspon djece od osam do sedamnaest godina. Ova situacija je neprihvatljiva, nema pedagošku opravdanost niti je u najboljem interesu djece - polaznika razreda/skupine.

Osim **suradnje s roditeljima** koja im je u današnje vrijeme najveći izazov, kod nekih se osjeća i „strah“ od odvjetnika, medija, prosvjetne inspekcije i drugih institucija. Uglavnom su zadovoljni **suradnjom s osnivačima** koji nastoje ulagati u prostorne uvjete škola, kao i s drugim državnim i javnim tijelima. **Sudjelovanjem i participacijom djece u životu i radu škole** u svojim aktivnostima posebno se istakla OŠ Branimira Markovića, Ravna Gora i Srednja škola Buzet, čiji učenici aktivno sudjeluju u različitim projektima u Školi i lokalnoj zajednici. Sve škole imaju formirana Vijeća učenika, osim Waldorfske škole koja nema formalno vijeće učenika, ali istakli su da sva djeca sudjeluju aktivno u radu škole.

Preporuke koje smo upućivali školama, kao i prethodnih godina, odnosile su se na intenziviranje rada Vijeća učenika i participaciju djece, osmišljavanje slobodnih aktivnosti, zapošljavanje potrebnog stručnog kadra, osnivanje posebnih razrednih odjela za djecu s problemima u ponašanju, organizaciju sastanaka s osnivačima na kojima će razmotriti sve potrebe škole (kadrovske, prostorne, materijalne i organizacijske) te iznaći načine njihovog osiguravanja, upoznavanje roditelja s propisima koji se odnose na rad škole i zaštitu prava i interesa djece, osobito s *Protokolom o postupanju u slučaju nasilja nad i među djecom*, *Protokolom o postupanju u kriznim situacijama*, kao i kućnim redom škole, suradnju s nadležnim PU HZSR-om u cilju razmjene informacija i pravovremene i cjelovite zaštite djece, organizaciju sastanaka studije slučaja s ciljem razmjene informacija te planiranja jasnih intervencija, nositelja i rokova kako bi svi uključeni u pomoć djetetu mogli pravovremeno postupati i donijeti odluke u interesu djeteta, provođenje samoprocjene rada, rad s darovitom djecom, potrebu ishoda posebnog uvjerenja o podacima iz kaznene evidencije prije zapošljavanja djelatnika, privatnost djece, stručno usavršavanje djelatnika i poboljšanje prostornih uvjeta. Školama koje imaju učenike putnike preporučivali smo da s vozačima autobusa dogovore jasne protokole postupanja u kriznim situacijama, posebice situacijama nasilja među učenicima.

Preporuke koje smo upućivali osnivačima odnosile su se na potrebu utvrđivanja potreba škola (prostornih, sigurnosnih, materijalnih i organizacijskih) i pomoć školama u osiguravanju svih potrebnih uvjeta za kvalitetan odgojno-obrazovni rad.

MZOM-u smo preporučivali da školama izda suglasnosti za zapošljavanje potrebnog kadra, kao i za osnivanje posebnih razrednih odjela za djecu s problemima u ponašanju i teškoćama u razvoju sukladno čl. 14. *Pravilnika o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju*. Nakon obilazaka škola preporuke smo slali i PU HZSR-ima uz zamolbu da provode redovite sastanke sa školom u cilju razmjene informacija i pravovremene i cjelovite zaštite djece, da budu podrška školama u radu s obiteljima i djecom korisnicima te redovito (usmeno i pisano) razmjenjuju sve potrebne informa-

cije sa školom kako bi se svi rizici za pojedino dijete na vrijeme mogli prepoznati i kako bi se adekvatno odgovorilo na njih i kroz mjere u području odgoja i obrazovanja.

8.6 Zdravstvene ustanove

Posjetili smo dvije zdravstvene ustanove:

1. KBC Osijek, Zavod za dječju i adolescentnu psihijatriju,
2. KBC Rijeka, Zavod za dječju i adolescentnu psihijatriju.

Tijekom obilazaka zdravstvenih ustanova komuniciramo s osobama koje su odgovorne za kvalitetu zdravstvene usluge i usmjereni smo na pitanja koja se odnose na humanizaciju bolničkog liječenja djece i ostvarivanje prava djece – pacijenata.

Prilikom obilazaka u oba Zavoda za dječju i adolescentu psihijatriju bili smo usmjereni na praćenje realizacije preporuke upućene MZ-u 2022. o potrebi neodgodivog poboljšanja uvjeta liječenja djece i adolescenata s problemima mentalnog zdravlja.¹⁵⁹

U **Zavodu za dječju i adolescentnu psihijatriju KBC-a Osijek** unazad godinu dana postignut je napredak u pogledu hitnog prijema djece i adolescenata, koji je sada odvojen od odraslih pacijenata i rade ga samo dječji i adolescentni psihijatri. Međutim, ostaje neriješeno pitanje osiguranja dovoljnog broja osoblja. Unatoč postojanju potrebe, unutar stacionarnih kapaciteta nije ustrojena jedinica zatvorenog tipa – Odjel s primjenom mjera odvajanja i ograničavanja za djecu, stoga djecu upućuju i dalje u Psihijatrijsku bolnicu za djecu i mladež u Zagrebu. Također, uslijed nedostatka prostora unutar stacionarnih kapaciteta nije osiguran zaseban smještaj male i veće djece pa su smještene u istoj sobi. Potrebno je organizirati odgoj i obrazovanje za djecu u nižim razredima osnovne škole i za srednjoškolce, kako je učinjeno za učenike viših razreda osnovne škole.

Zavod za dječju i adolescentnu psihijatriju KBC-a Rijeka je osnovan unazad godinu dana, što predstavlja pozitivan iskorak u brizi za djecu i adolescente s problemima mentalnog zdravlja u županijama koje gravitiraju KBC-u Rijeka. Imaju ugovorene postelje za intenzivnu skrb o djeci i adolescentima, uključujući u slučajevima potrebe primjene mjera odvajanja i ograničavanja. Osim stacionarnog liječenja, imaju mogućnost liječenja djece u Dnevnoj bolnici. Izražavaju zadovoljstvo situacijom vezanom za kadrovsku ekipiranost, mogućnosti raspisivanja specijalizacija, kao i reakcijom nadležnih u slučajevima u kojima iskažu potrebe vezane za osiguranje potrebnog kadra te organizacijsko-tehnička pitanja. Hitni prijem djece i adolescenata nije odvojen od odraslih. U trenutku obilaska, u tijeku su bile aktivnosti vezane za organizaciju osnovne škole u Dnevnoj bolnici.

8.7 Kaznene ustanove

Posjetili smo šest kaznenih ustanova:

1. Zatvor u Zagrebu,
2. Zatvor u Puli,
3. Zatvor u Osijeku,
4. Kaznionica u Lepoglavi,
5. Kaznionica u Požegi,
6. Kaznionica u Valturi.

¹⁵⁹ Više o tome u poglavlju *Zdravstvena prava*.

Obilazak kaznenih ustanova ostvarili smo prema četiri kriterija: ustanova u kojoj dulje vrijeme nismo bili (Pula, Valtura i Osijek), praćenje promjena u odnosu na zadnji obilazak ili obilazak s polaznicima temeljnog tečaja za pravosudnu policiju (Zatvor u Zagrebu) i posjet za potrebe pripreme dokumentarne radio drame o roditelju u zatvoru (kaznionice u Lepoglavi i Požegi). Iako su nas zanimali i uvjeti izdržavanja kazne za maloljetnike i odrasle, dominantno smo pratili prostorne uvjete i način ostvarivanja kontakata djece s roditeljem koji je u zatvoru.

U svim ustanovama i dalje postoji svjesnost o važnosti ostvarivanja prava djece čiji su roditelji u zatvoru, prema međunarodnim i nacionalnim dokumentima i preporukama. U većini postoje opremljeni i prilagođeni prostori za tzv. „dječje posjete“, kao i mogućnost video posjeta. To je u skladu s pohvalnom višegodišnjom otvorenosti i spremnosti za unaprjeđenja u penalnim ustanovama, a posebno u Upravi za zatvorski sustav i probaciju ministarstva nadležnog za pravosuđe. Pozdravljamo otvorenost zatvorskog sustava organizacijama civilnog društva i Pravobranitelju za djecu, kao i mogućnost kontakta novinarka i publicistkinje sa zatvorenicima i zatvorenicama te suglasnost za sve aktivnosti pripreme dokumentarne radio drame. Međutim, čini nam se da bi prostore trebalo intenzivnije održavati, opremiti s novim sredstvima i pokušati proširiti prostor za dječje posjete. Korisno bi bilo ugrađivati i nove prakse poznate u europskim zatvorima (zajedničko uzimanje hrane, dovoljno vremena za svakodnevne aktivnosti poput pisanja zadaće ili igranje društvene igre i dr.).

Zatvor u Zagrebu smo u 2024. obišli dva puta u okviru iskustvenog i edukativnog obilaska s polaznicima temeljnog tečaja za pravosudnu policiju. Pratimo unaprjeđenja nastavno na našu preporuku iz 2023. koja se odnosila na neadekvatan prostor za čekanje ulaska i posjete, sanitarije i njihov smještaj, a koju su Zatvor u Zagrebu i UZSP prihvatili. Obaviješteni smo da postoje administrativne prepreke vezane uz lokacijsku dozvolu, zaštićenost objekta i financiranje proširenja prostora za čekanje.

Maloljetni počinitelji smješteni su odvojeno na istom odjelu s odraslima (istražni odjel) i na vanjskom prostoru borave također odvojeno od odraslih. Maloljetnice se, ukoliko im je određen istražni zatvor, nalaze na tzv. ženskom odjelu s odraslim zatvorenicama.

Zatvor u Puli - Zbog učestale zlouporabe dječjih posjeta u vidu unošenja nedozvoljenih stvari, donesen je napatuk kojim se omogućava djetetu da bude u fizičkom kontaktu s roditeljem zatvorenikom ili istražnim zatvorenikom, dok roditelj pratitelj ili druga osoba koja je dijete dovela u posjet ima mogućnost komuniciranja, ali ne i fizičkog kontakta sa zatvorenikom. Iako ovakva organizacija kontakta za vrijeme posjeta dovodi u pitanje doživljaj djeteta o obiteljskom zajedništvu unatoč specifičnim životnim okolnostima, čini se da je ova odluka podigla razinu sigurnosti u zatvoru. Preporučili smo povremeno revidiranje te odluke i eventualnu primjenu na pojedinačne i selektivne situacije i posjete. Ne postoji prostorija za dječje posjete, no prostor za posjete se reorganizira i dopunjuje s materijalima kada dolaze djeca. Ovaj prostor je, kao i prostor za video posjete, oslikan u suradnji s Hrvatskim društvom likovnih umjetnika. Nedavno su renovirani pojedini prostori, uključujući sanitarije kod sobe za posjete djece koje su sada prilagođene i maloj djeci.

Zatvor u Osijeku – Sva djeca, pa tako i djeca istražnih zatvorenika starija od 14 godina, roditelje viđaju u dijelu prostora za posjete djece, koji je dio prostora za ostale posjete, a odvojen je niskom pregradom. Namještaj i materijal za djecu nedavno su obnovljeni i popunjeni, zid je oslikan dječjim motivom te je omogućena posjeta „s djetetom u središtu“. Roditelji s djecom naručuju se za posjet, čime se izbjegava čekanje djece ispred zatvora. Djeca se pregledaju samo vizualno. Svim osobama lišenim slobode omogućeni su i video posjeti djece ukoliko ih zatraže.

Maloljetni počinitelji kaznenih djela istražni zatvor izvršavaju u zasebnoj sobi, no nerijetko s punoljetnim istražnim zatvorenicama, što se opravdava njihovim interesom i odobreno je od strane suca za mladež i liječnika. Kao i u drugim zatvorima, uvjeti provođenja ove mjere nisu u skladu s međunarodnim standardima i nacionalnim propisima. Prilikom obilaska zatekli smo tri maloljetnika koji u istoj sobi borave s dvojicom odraslih istražnih zatvorenika.

Kaznionicu u Lepoglavi obišli smo dva puta s ciljem pripreme dokumentarne radio drame „Tata u zatvoru“ o djeci čiji su roditelji u sukobu sa zakonom i o roditeljstvu u zatvoru¹⁶⁰ te u okviru iskustvenog obilaska polaznika temeljnog tečaja za pravosudnu policiju. Posebno nam je bio važan susret s očevima i jednim djedom s kojima smo razgovarali o održavanju odnosa s djetetom. Razgovarali smo i o pohađanju programa za odgovorno roditeljstvo u zatvoru i upoznali inventivni program “Zajednice zatvorenika UZOR”, čije su aktivnosti velikim dijelom usmjerene upravo održavanju veze roditelja koji je u zatvoru s djetetom i uvidu u vlastito roditeljstvo.

Kaznionicu u Požegi obišli smo zbog pripreme radio drame „Mama u zatvoru“¹⁶¹ i uvida u velike građevinske i rekonstrukcijske zahvate zadnje dvije godine koji, između ostaloga, predstavljaju bitno bolje uvjete za dobrobit djece roditelja koji su u zatvoru, posebno djece koja na odjelu za roditelje borave s majkom do treće godine života. S majkama zatvorenicama razgovarali smo o životu u zatvoru, odvojenosti i održavanju povezanosti s djecom, emocionalnim iskustvima, posjetama i različitim načinima komunikacije (pisma, video veza, *video kiosk* u zatvoru) te o programu *Zatvorenik kao roditelj*.

Kaznionica u Valturi je, prema stupnju sigurnosti i ograničenju slobode kretanja zatvorenika, ustanova otvorenog tipa, nema pravosudnih policajaca ni barijera. Zatvorenici koriste pogodnosti češćih dodira s vanjskim svijetom kada borave sa svojom djecom (izlasci, vikendi kod kuće). Prilikom dječjih posjeta nema čekanja ni gužvi, izlaganju lošim vremenskim uvjetima, a ni djeca ni posjetitelji se ne pregledavaju. Za dječje posjete osigurana je zasebna zgrada (kuća) gdje djeca s roditeljem borave sami, bez nadzora.

8.8 Ustanove gdje borave djeca migranti i djeca bez pratnje

Obišli smo sedam lokacija na kojima borave djeca bez pratnje:

1. Centar za pružanje usluga u zajednici Ivanec,
2. Centar za pružanje usluga u zajednici Zagreb – Dugave,
3. Centar za pružanje usluga u zajednici Vladimir Nazor, Karlovac,
4. Centar za pružanje usluga u zajednici Kuća sretnih ciglica u Slavonskom Brodu,
5. Prihvatilište za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu,
6. Prihvatni centar za migrante u Dugom Dolu,
7. Postaja Granične policije Slavonski Brod.

Centar za pružanje usluga u zajednici Zagreb - Dugave i **Centar za pružanje usluga u zajednici Ivanec** ustanove su socijalne skrbi za djecu s problemima u ponašanju, a CPUZ Zagreb - Dugave ujedno je i kontakt točka za prihvata djece bez pratnje. **Centar za pružanje usluga u zajednici Vladimir Nazor u Karlovcu** i **Centar za pružanje usluga u zajednici Kuća sretnih ciglica u Slavonskom Brodu** ustanove su socijalne skrbi za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, u koje se također smještaju djeca bez pratnje. Upoznali smo se s uslugama koje pružaju ustanove i aktualnostima vezanim za prihvata i smještaj te obišli prihvatne jedinice za djecu bez pratnje. Prihvatne stanice pružaju socijalno-zaštitnu intervenciju i djeci osiguravaju smještaj, hranu, odjeću i obuču. Rad s djecom bez pratnje je sveobuhvatan i izazovan te zahtijeva aktivnosti mnogih dionika u cilju pružanja zaštite i podrške. Uputili smo preporuke u odnosu na osiguranje materijala i letaka kojima bi se djecu jasnije uputilo u njihova prava te ukazalo na potencijalne opasnosti od bijega i moguće trgovine ljudima. Preporučili smo intenzivnije poduzimanje radnji iz nadležnosti policije u cilju jačanja i povećanja kontrole djece bez pratnje koja se udaljavaju iz ustanova.

Prihvatilište za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu je objekt otvorenog tipa, u koji se smještaju tražitelji međunarodne zaštite u Hrvatskoj. Upoznali smo se s uvjetima i zbrinjavanjem djece starije od 16 godina koja se iznimno smještaju u Prihvatilište, postupkom prihvata, uvjetima smještaja djece bez pratnje i djece s obiteljima, načinom na koji se organizira dnevni ritam i osigurava zaštita zajamčenih prava djece. Osigurana im je svakodnevna pomoć djelatnika Hrvatskog crvenog križa, a Prihvatilište organizira i učenje hrvatskog jezika, razne radionice te pružanje informacija i pravnu pomoć.

160 Radio drama emitirana je na Trećem programu HRT-a 19. veljače 2025. i dostupna je u slušaonici Hrvatskog radija: <https://radio.hrt.hr/slusaonica/dokumentarna-radio-drama?epizoda=202502191800>.

161 Radio drama emitirana je na Trećem programu HRT-a 5. ožujka 2025. i dostupna je u slušaonici Hrvatskog radija na istom linku.

Postaja granične policije Slavonski Brod je objekt zatvorenoga tipa, u koji se smještaju državljani trećih zemalja zatečeni u nezakonitom prelasku državne granice, odnosno nezakonitom boravku, te im je ograničena sloboda kretanja. Djeca koja su zatečena u nezakonitom prelasku državne granice u objektu se zadržavaju vrlo kratko, odvojeno od odraslih, te se upućuju na smještaj u ustanove socijalne skrbi ili prihvatilišta za tražitelje međunarodne zaštite.

Obišli smo **Prihvatni centar za migrante u Dugom Dolu**. Radi se o objektu koji je namijenjen za registraciju tražitelja međunarodne zaštite. Objekt je zatvorenoga tipa, u kojem je ograničena sloboda kretanja. U Centru se smještaju i djeca s obitelji ili djeca bez pratnje. Iako se djeca u Centru zadržavaju vrlo kratko te se upućuju u prihvatilišta za tražitelje međunarodne zaštite, boravak u takvom objektu nije u njihovom najboljem interesu, stoga smo preporučili da se djecu što žurnije upućuje u prihvatilišta ili ustanove socijalne skrbi. Ujedno smo preporučili vođenje evidencije o dobnoj strukturi i kategoriji djece radi uvida u točan broj djece s obitelji i djece bez pratnje koja se zaprimaju u Centar za registraciju.

8.9 Mjesta na kojima djeca provode slobodno vrijeme

Posjetili smo četiri mjesta gdje djeca provode slobodno vrijeme (igraonice, dječja odmarališta, rekreativni centri, sportski objekti i sl.):

1. Hostel „Virč“, Poreč,
2. Dječje odmaralište Špadići, Poreč,
3. Igraonica Jokerland, Joker centar, Split,
4. Igraonica Kid's Jungle, City Center One West, Zagreb.

Hostel Virč - Edukativno-rekreativni centar u Poreču prostor je u vlasništvu slovenske udruge, a korisnici usluga su djeca do 18 godina, uglavnom iz Slovenije. Prostor je otvoren šest mjeseci godišnje (od travnja do listopada), a u njemu se provode **programi ljetovanja** (10-dnevne ture) i škole u prirodi. Godišnje Hostel prima oko 1 600 djece u okviru programa ljetovanja te oko 2 000 djece u okviru škole u prirodi. Prostor se sastoji od četiri paviljona i centralnog objekta, ima kapacitet za 300 djece te 50 osoba u pratnji. Stručni rad s djecom obavljaju osobe koje prate djecu i rade isključivo s djecom (učitelji, profesori, treneri).

Dječje odmaralište Špadići u Poreču ponovno je otvoreno 2023. godine nakon rekonstrukcije i nadogradnje. U njemu se tijekom srpnja i kolovoza provodi program ljetovanja za učenike od četvrtog do osmog razreda Osnovne škole Vladimira Nazora Pazin, kao sedmodnevni boravci s brojnim aktivnostima (škola plivanja, igre u vodi i izvan vode, razne radionice i terenska nastava, natjecanja i sportske igre, šetnje prirodom, igra i zabava kroz interakciju i druženje, radionice o moru i morskoj bioraznolikosti), a sve pod stručnim vodstvom. Ljetovanje učenika u Dječjem odmaralištu Špadići 2024. organizirao je Centar za kulturu i obrazovanje Pazin u suradnji s Osnovnom školom Vladimira Nazora Pazin i Gradom Pazinom. *Protokolom za osoblje odmarališta Špadići* razrađeni su aspekti osoblja odmarališta (sastav osoblja u odmaralištu), razmjene informacija, dužnosti i prava osoblja, tjednog i dnevnog ritma odmarališta, dnevnog rasporeda rada i plana aktivnosti, prihvata djece u smjeni te prava i dužnosti djece. Odmaralište ima **letak dobrodošlice za djecu** koja dolaze u odmaralište, kao i *Priručnik za roditelje* s brojnim informacijama o dolasku i polasku iz odmarališta, aspektima općeg zdravlja i dobrobiti djece, kako biti u kontaktu s djetetom i odmaralištem, slanju dnevnih fotografija, programu odmarališta i aktivnostima. Korištenje objekta temelji se na sporazumu Grada Pazina i Općina Pazinštine (Cerovlje, Gračišće, Karojba, Lupoglav, Motovun, Sv. Petar u Šumi i Tinjan) koje su suvlasnici objekta, a objektom upravlja Grad Pazin kao većinski vlasnik.

Igraonica Jokerland u trgovačkom centru Joker u Splitu opremljena je i namijenjena djeci do deset godina starosti. Igraonica nudi brojne zabavne sadržaje, poput različitih tematskih prostorija (radionica, kuhinja, trgovina, policijska postaja, frizerski salon, ambulanta i dr.), labirinta, tobogana, bazena s lopticama, prostora

za mali nogomet i zida za penjanje. Djeca starija od tri godine u igraonici mogu boraviti bez nazočnosti roditelja, uz prisutnost zaposlenika, dok je za djecu mlađu od tri godine, djecu s teškoćama i djecu koja ne govore hrvatski jezik nazočnost roditelja ili druge odrasle osobe obvezna. Boravak u igraonici je besplatan za prvi sat boravka, a svaki naredni se naplaćuje. Igraonica nudi i mogućnost tematskih proslava dječjih rođendana.

Izostanak pravne regulative o otvaranju te prostornim, kadrovskim, sigurnosnim i drugim uvjetima rada dječjih igraonica, osim roditeljima i djeci, problem predstavlja i igraonicama koje žele postupati sukladno propisima i raditi u interesu djece korisnika. U **igraonici Kid's Jungle** u trgovačkom centru City Center One West u Zagrebu su većinom sami vlastitim aktima regulirali pravila vezano za kontrolu sigurnosti prostora i sprava, edukaciju zaposlenika, higijenske uvjete, postupanje u izvanrednim situacijama i dr., a određena znanja prikupljaju na međunarodnim događanjima subjekata koji nude slične usluge. Svojevrсна kvaliteta rada ove igraonice potvrđena je priznanjem uručenim od strane inspektora za igrališta Centra za kvalitetu i sigurnost.

8.10 Ostala mjesta

Posjetili smo i 15 ostalih mjesta povezanih s ostvarivanjem prava djece:

1. Caritas Riječke nadbiskupije,
2. Romsko naselje Vrtni put, Zagreb,
3. Romsko naselje Kozari putevi, Zagreb,
4. Romsko naselje Novi Petruševac, Zagreb,
5. Romsko naselje Bistrinci, Belišće,
6. CPUZ Međimurje, Centar za djecu i obitelj, Poludnevni boravak na lokacijama Piškorovec i Podturen,
7. Nužni smještaj u Rijeci,
8. Udruga DAMDOM, Udruga udomitelja i posvojitelja Primorsko-goranske županije,
9. Terapijska zajednica „Reto centar“, Plano, Trogir,
10. Terapijska zajednica „Papa Ivan XXIII.“, Veliki Prolog, Vrgorac,
11. Odjel za podršku žrtvama i svjedocima Županijskog suda u Rijeci i prostor u kojem se putem audiovideo uređaja ispituju djeca na sudu,
12. Regionalni znanstveni centar za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje u STEM području LORI, Ludbreg,
13. Centar izvrsnosti za hrvatski jezik i astronomiju u Elektrostrojarskoj školi Varaždin,
14. Centar izvrsnosti za likovnu umjetnost u Srednjoj strukovnoj školi Varaždin,
15. Regionalni centar kompetentnosti inovativnih zdravstvenih tehnologija u Medicinskoj školi Varaždin.

Posjetili smo **Caritas Riječke nadbiskupije**, gdje su nam ravnateljica i časna sestra predstavile aktivnosti ove karitativne ustanove koja pomaže osobama u potrebi, ne samo materijalnim i financijskim pomoćima, već i onim savjetodavnim i edukativnim. Između ostalog, djeci se pomaže stipendijama te uslugama i aktivnostima kojima je cilj zaštita mentalnog zdravlja djece. Posebno se njeguje volontiranje kroz koje djeca uče o pomaganju drugima, a različiti oblici podrške pružaju se osobama raseljenim iz Ukrajine.

Obišli smo tri **romska naselja na području Grada Zagreba: Vrtni put, Kozari putevi i Novi Petruševac**. Stanovnici ovih naselja suočavaju se s brojnim izazovima koji značajno utječu na njihovu kvalitetu života. Osnovni problemi s kojima se susreću uključuju neadekvatne uvjete stanovanja, nedostatak infrastrukture, nesigurnost smještaja, nezaposlenost i ograničen pristup socijalnim i edukacijskim programima. U mnogim slučajevima, romske obitelji žive u improviziranim objektima bez osnovnih uvjeta za život. Kuće su često barake ili ruševni objekti, bez struje, vode i kanalizacije. Na Vrtnom putu situacija je izrazito teška – pojedine obitelji žive u kamp kućicama koje prokišnjavaju, a u kojima su prisutni i štakori, što posebno ugrožava zdravlje djece. Neki su stanovnici podigli kredit kako bi poboljšali svoje uvjete, ali zbog nedostatka sredstava uspjeli su renovirati tek dio prostora. Istovremeno, mnoge obitelji izražavaju spremnost na legalizaciju svog smještaja te bi pristale na rušenje baraka u zamjenu za postavljanje kontejnera s osnovnim uvjetima. Odlaganje otpada i sekundarnih sirovina u samom naselju ugrožava sigurnost boravka djece na

otvorenom. U Novom Petruševcu postoje određeni poboljšani uvjeti stanovanja, ali je i dalje prisutan problem ilegalnog odlaganja otpada. Postoji i neiskorišten prostor u prizemlju jedne od zgrada, koji bi mogao postati društveni centar za potrebe lokalne zajednice. Na Kozari putevima postoje dobri i vrlo loši objekti u kojima stanuju romske obitelji. Također postoje kuće koje nemaju priključak na električnu energiju, a pojedine obitelji nemaju pitku vodu. Kuće nisu u potpunosti sagrađene, u pojedinima nedostaje odgovarajuća podna konstrukcija – umjesto betonske podloge (podne ploče), tlo je prekriveno tepihom. Mnoge građevine nisu dovršene, zidovi su ostavljeni s vidljivom opekom bez završne obrade (termofasade), što značajno otežava zadržavanje topline tijekom zimskih mjeseci i doprinosi raznim zdravstvenim tegobama, osobito kod djece. Osim loših stambenih uvjeta, u romskim naseljima nedostaje popločanih cesta, a održavanje postojećih prometnica je neadekvatno. Poseban problem predstavlja i nedostatak zelenih površina i prostora namijenjenih dječjoj igri, što dodatno otežava kvalitetu života djece i njihovih obitelji.

Obišli smo i **romsko naselje u Bistrincima** pokraj Belišća, gdje Romi čine oko 10 % ukupnog stanovništva, što ih čini manjinskom zajednicom unutar naselja. Romska zajednica u Bistrincima integrirana je u lokalnu sredinu, bez odvojenih dijelova naselja. Tijekom obilaska stanovnici ističu dobru suradnju s lokalnim vlastima, što se očituje kroz različite aktivnosti i projekte. Nekoliko obitelji stanuje u stanovima koji zahtijevaju renovaciju. Grad Belišće, u suradnji s romskom zajednicom, poduzima aktivnosti za poboljšanje stambenih uvjeta i unaprjeđenje infrastrukture u naselju. Djeca iz ovog romskog naselja redovito pohađaju školu, a u sklopu Romskog kulturnog centra organizirana je pomoć u učenju. Ovaj centar pruža podršku odraslima u rješavanju administrativnih pitanja te djeluje kao središte za očuvanje romske kulture i tradicije. Kulturni centar opremljen je potrebnim namještajem, a uz njega se nalazi i igralište koje se koristi za sportske aktivnosti.

CPUZ Međimurje, Centar za djecu i obitelj, Poludnevni boravak na lokacijama Piškorovec i Podturen - Posjetili smo dva od četiri objekta Centra za djecu i obitelj CPUZ-a Međimurje – Podturen i Piškorovec. Podrška koja se počela pružati djeci iz socijalno ugroženih obitelji Međimurske županije u Centrima za djecu i obitelj kroz Pilot program „Faza III Jamstva za svako dijete“ implementirana je u rad CPUZ-a Međimurje, a sastoji se u usluzi poludnevnog boravka, organiziranom stanovanju i psihosocijalnoj podršci, aktivnostima učenja kroz igru djeci koja nemaju pristup vrtiću, ranoj intervenciji u djetinjstvu, osnaživanju obitelji i unaprjeđenju kvalitete života.

Obišli smo **nužni smještaj u Rijeci** i uvjerali se u uvjete stanovanja koji su neprimjereni životu djece. Grad Rijeka omogućava privremeno stambeno zbrinjavanje socijalno ugroženih građana u smještaju koji zadovoljava minimalne životne potrebe korisnika, ali na prilike u tom prostoru utječu zdravstvena i druga stanja odraslih korisnika koji ugrožavaju sigurnost djece u njemu.

Posjetili smo **Udrugu DAMDOM - Udrugu udomitelja i posvojitelja Primorsko-goranske županije**, koja pruža pomoć i podršku udomiteljima, posvojiteljima, udomljenoj i posvojenoj djeci, biološkoj djeci udomitelja i posvojitelja te udomljenoj djeci koja nakon završetka školovanja izlaze iz sustava socijalne skrbi. Trenutno se u Udruzi provode tri projekta: jedan u suradnji s MRMSOSP-om, drugi s Gradom Čabrom i treći s Gradom Rijekom. Udruga je vrlo aktivna u promicanju udomiteljstva. Posebno ističu odličnu suradnju sa Središnjom službom HZSR-a u Primorsko-goranskoj županiji, CPUZ-om Izvor, Selce i Gradom Rijeka.

Posjetili smo i **dvije terapijske zajednice** koje se bave psihosocijalnom rehabilitacijom ovisnika: Terapijsku zajednicu „Reto centar“ u Planom kod Trogira te Zajednicu „Papa Ivan XXIII.“ u Velikom Prologu kod Vrgorca. U okviru **Terapijske zajednice „Reto centar“** djeluje i Centar za žene, u sklopu kojega se nalazi i kuća za majke i djecu. U vrijeme posjeta u Centru za žene u okolici Splita boravilo je 15 korisnica te dvoje djece niže životne dobi. Djeca su pratnja majkama koje se u terapijskoj zajednici rehabilitiraju od ovisnosti. Programi u koje se uključuju majke, osim tretmana koji je usmjeren na njihovo liječenje od ovisnosti i oporavak, obuhvaća i razvijanje roditeljskih vještina i privrženosti. Obišli smo prostore u kojima djeca borave te o radu, programima i skrbi o djeci razgovarali sa zaposlenicima udruge. Stambeni prostor je zadovoljavajući, uredno održavan, a djeci osigurani različiti sadržaji i igračke. **Terapijska zajednica „Papa Ivan XXIII.“** pruža pomoć ovisnicima

na četiri lokacije, a mi smo posjetili lokaciju u Velikom Prologu. U vrijeme obilaska na ovoj su lokaciji terapijske zajednice bila smještena četiri maloljetna korisnika, od ukupno šest. Kuća u kojoj se nalazi zajednica je prostrana višekatnica, uredno održavana i opremljena. Stručni tim čine socijalni radnici i psiholozi, a za rad terapijske zajednice značajna je i uloga asistenta. Radi se o osobama koje su i same bile korisnici te uspješno završili program. Smještaj u zajednici je dobrovoljan (za maloljetnike uz suglasnost roditelja), a moguć je smještaj i uz odluku suda. Terapijska zajednica bilježi zahtjeve i upite za smještaj sve mlađe djece i njihovo uključivanje u tretman, a razlozi su različite vrste ovisnosti, od konzumiranja opojnih sredstava do ovisnosti o kocki i internetu. U radu s korisnicima primjenjuje se individualni i grupni rad te različite aktivnosti i sadržaji slobodnog vremena. U svom radu surađuju s nadležnim PU HZSR-ima, školama, NZJZ-om i liječnicima. Zajednica provodi i preventivne programe u suradnji s odgojno-obrazovnim ustanovama.

U tijeku manifestacije *Rijeka psihologije* posjetili smo **Odjel za podršku žrtvama i svjedocima Županijskog suda u Rijeci**. Nalazi se na drugom katu Županijskog suda, gdje su i sudnice. Riječ je o jednom uredskom prostoru koji je ujedno radni prostor za tri zaposlenice Odjela. U tom se prostoru obavljaju i aktivnosti sa žrtvama i svjedocima kaznenih djela, pa se djelatnice prilagođavaju potrebama i rasporedu primanja stranaka. Prilikom obilaska prostora uočava se posvećenost i angažman djelatnika. U 2023. primili su oko 100 djece koja su koristila usluge za pripremu za saslušanje, oko 300 odraslih žrtava i 142 odrasla svjedoka. Istom prilikom obišli smo i **prostoriju u kojoj se putem audio-video uređaja ispituju djeca na sudu**, a koja se nalazi na četvrtom katu. Riječ je o maloj sobi, pretrpanoj namještajem, koja nije prilagođena djeci, a inače služi kao radni prostor informatičara. Povezana je s malom raspravnom dvoranom Županijskog suda u Rijeci na drugom katu, u kojoj se obavljaju rasprave kada se saslušavaju djeca.

U sklopu zajedničkog posjeta pravobraniteljskih institucija Varaždinskoj županiji obišli smo Regionalni znanstveni centar za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje u STEM području LORI u Ludbregu, Centar izvrsnosti za hrvatski jezik i astronomiju u Elektrostrojarskoj školi u Varaždinu te Centar za mentalno zdravlje djece i mladih Varaždinske županije i Regionalni centar kompetentnosti inovativnih zdravstvenih tehnologija u Medicinskoj školi Varaždin.

Regionalni znanstveni centar za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje u STEM području, poznat kao LORI, otvoren je u travnju 2024. godine u Ludbregu, a svojim sadržajem i pristupom obrazovanju pruža učenicima iz Varaždinske, Međimurske i Koprivničko-križevačke županije jedinstvenu priliku za dodatno usavršavanje u područjima znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM). Jedna od glavnih značajki centra su Newton sobe, koje omogućuju učenicima interaktivno i praktično učenje kroz različite obrazovne module. U centru se nalazi i simulator letenja, koji učenicima pruža jedinstveno iskustvo učenja o fizici letenja i primjeni matematičkih principa u stvarnom svijetu.

Centar izvrsnosti za hrvatski jezik u Elektrostrojarskoj školi namijenjen je učenicima od 5. do 8. razreda osnovne škole te srednjoškolcima. Program se fokusira na unaprjeđenje jezičnih vještina, književnog stvaralaštva i medijske pismenosti. U sklopu centra djeluje i „Prva školska televizija“ te „Radio Novi val“, pružajući učenicima praktično iskustvo u medijskoj produkciji. U istoj školi djeluje i **Centar izvrsnosti za astronomiju sa zvjezdarnicom**, koji učenicima pruža priliku za istraživanje astronomije kroz praktične aktivnosti i promatranja neba.

Regionalni centar kompetentnosti inovativnih zdravstvenih tehnologija u Medicinskoj školi Varaždin omogućuje učenicima stjecanje praktičnih vještina u simuliranim uvjetima stvarnog zdravstvenog okruženja (npr. operacijske sale, medicinskog laboratorija i sl.). U ovoj školi djeluje i **Centar za mentalno zdravlje djece i mladih Varaždinske županije**, prvi takve vrste unutar obrazovne ustanove u Hrvatskoj. Centar pruža pravovremenu podršku, zaštitu i skrb o mentalnom zdravlju mladih kroz odjele za savjetovanje, psihodijagnostiku, tretman i psihoterapijsku podršku.

9 OSTALE AKTIVNOSTI U ZAŠTITI I PROMICANJU PRAVA DJECE

Ured je u protekloj godini nastavio s organiziranjem stručnih skupova i događanja, izdavačkim projektima, izlaganjima na skupovima u organizaciji drugih tijela i institucija, objavom radova u raznim publikacijama, kao i suradnjom s institucijama i organizacijama te sudjelovanjem u projektima.

9.1 Skupovi i događanja u organizaciji Ureda pravobranitelja za djecu

Tijekom 2024. organizirali smo ili sudjelovali u organizaciji ukupno 19 skupova, manifestacija i stručnih tematskih sastanaka. Od toga smo 14 organizirali samostalno (četiri veća javna skupa i 13 tematskih stručnih sastanaka), a dva događanja (otvaranje festivala i dodjela nagrada u sklopu natječaja) ostvarili smo u suradnji s drugim organizatorima.

Obilježavanje 35 godina UN-ove Konvencije o pravima djeteta¹⁶² - Na Svjetski dan prava djeteta 20. studenoga 2024. u prostoru Male kuće dječjih prava u Uredu pravobranitelja za djecu u Zagrebu održano je prigodno obilježavanje **35 godina UN-ove Konvencije o pravima djeteta**. Ovaj temeljni međunarodni dokument o zaštiti i promociji dječjih prava i interesa nastao je u želji za stvaranjem svijeta u kojem će svako dijete imati priliku rasti, učiti, razvijati svoje sposobnosti i talente, odrastati u obitelji te biti sigurno i zaštićeno. Predstavnici relevantnih institucija, akademske zajednice, organizacija civilnoga društva i ostali sudionici složili su se da je svijest o pravima djece znatno napredovala te da je mnogo toga učinjeno u zaštiti tih prava, no još smo uvijek daleko od ostvarivanja cilja da svako dijete ima jednaka prava i jednake šanse za razvoj svojih potencijala. Kvaliteta života djeteta u Hrvatskoj i dalje uvelike ovisi o mjestu gdje ono živi, a o tome ovisi i hoće li pohađati vrtić, dobiti najbolju zdravstvenu zaštitu, hoće li mu škola biti blizu, kako će provoditi slobodno vrijeme i hoće li dobiti stručnu pomoć ako ima neke teškoće u razvoju ili u ponašanju.

Dr. sc. Boris Jokić, ravnatelj Instituta za društvena istraživanja, predstavio je rezultate istraživanja pod nazivom „U potrazi za mjerom između školskog igrališta i *TikTok*-a” provedenog među učenicima iz ukupno 134 osnovne i srednje škole u RH, tijekom tri školske godine (2021. – 2023.), a na temu perspektive djece i mladih o korištenju digitalnih tehnologija.

Ovom je prigodom održana i **panel rasprava na temu „Mentalno zdravlje djece i mladih i pravo na slobodno vrijeme“**, u kojoj su sudjelovali mladi savjetnici pravobraniteljice za djecu (članovi Foruma mladih 16+). Mladi savjetnici odgovarali su na pitanja što za njih znači slobodno vrijeme, koje su pozitivne i negativne strane provođenja vremena na društvenim mrežama, koja je uloga obitelji, škole i šire zajednice u organiziranju slobodnog vremena i ponudi alternativnih sadržaja naspram provođenja vremena na internetu, kao i o komunikaciji u digitalnom okruženju i njezinom utjecaju na mentalno zdravlje djece i mladih.

Stručni skup „Izazovi u ostvarivanju prava djece u školi“ - Tijekom 2024. Ured pravobranitelja za djecu održao je stručni skup pod nazivom „Izazovi u ostvarivanju prava djece u školi“ u Osijeku (svibanj)¹⁶³, Splitu (studeni)¹⁶⁴ i Rijeci (prosinao)¹⁶⁵. Na skupovima su savjetnice pravobraniteljice za djecu održale izlaganja o **povredama prava djece u području odgoja i obrazovanja, pravu djeteta na sudjelovanje/participaciju** i temeljnim preduvjetima za njegovo ostvarivanje, najčešćim **izazovima u ostvarivanju obrazovne inkluzije** s kojima se suočavaju odgojno-obrazovni djelatnici i roditelji prilikom uključivanja djece s teškoćama u razvoju u vrtić, osnovnu i srednju školu te o vrsti i pojavnosti **vršnjačkog nasilja u školama**.

162 <https://dijete.hr/hr/obiljezeno-35-godina-un-ove-konvencije-o-pravima-djeteta/>

163 <https://dijete.hr/hr/odrzan-strucni-skup-izazovi-u-ostvarivanju-prava-djece-u-skoli-u-osijeku/>

164 <https://dijete.hr/hr/strucni-skup-izazovi-u-ostvarivanju-prava-djece-u-skoli-odrzan-u-splitu/>

165 <https://dijete.hr/hr/strucni-skup-izazovi-u-ostvarivanju-prava-djece-u-skoli-odrzan-i-u-rijeci/>

Osim prikaza stanja prava djece i povrede dječjih prava u području odgoja i obrazovanja, sudionicima su prezentirane preporuke pravobraniteljice za djecu, s ciljem cjelovite i pravovremene zaštite dječjih prava. Osobit naglasak stavljen je na ulozi odgojno-obrazovnih djelatnika u zaštiti prava djece.

Povod organiziranju ovakvog skupa su neposredni kontakti s djecom iz različitih dijelova Hrvatske koje je Ured ostvario tijekom 2023. godine, susrevši se s oko 1 300 djece. Na ovim su susretima djeca izrazila želju za dijalogom, aktivnim i kvalitetnijim sudjelovanjem i izgradnjom boljih međusobnih odnosa u školi, kao i za mogućnostima izražavanja mišljenja i prostorom za slušanje. Ujedno je česta tema na ovim susretima s djecom nasilje u različitim područjima njihovog života, posebice vršnjačko nasilje među djecom.

Stručni tematski sastanci

Povodom aktualnih tema, hitnih situacija i potreba poboljšanja u ostvarivanju i zaštiti prava djece koje su se javljale tijekom 2024., pravobraniteljica je inicirala tematske multidisciplinarnе sastanke sa stručnjacima i predstavnicima nadležnih institucija i tijela. Sastanci su uglavnom održani u Maloj kući dječjih prava u Zagrebu, uz iznimku sastanaka održanih u drugim gradovima/županijama prilikom obilaska ustanova u kojima privremeno ili trajno borave djeca.

Oglašavanje igara na sreću - U Maloj kući dječjih prava (MKDP) u Zagrebu zamjenica pravobraniteljice za djecu i savjetnice sastale su se 19. ožujka 2024. s prof. dr. sc. Nevenom Ricijašem s Odsjeka za poremećaje u ponašanju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u Zagrebu kako bi raspravili aktualno stanje i regulativu igara na sreću. Sastanak je organiziran na poziv Ureda pravobranitelja za djecu radi poduzimanja daljnjih mjera i aktivnosti s ciljem zaštite djece od izloženosti oglašavanju igara na sreću, budući da se u prethodnoj, 2023. najveći broj pritužbi Uredu iz područja oglašavanja odnosio upravo na njih.

Na sastanku se govorilo o ključnim rizicima iz javnozdravstvene perspektive, pravnim aktima u ovom području, dostupnosti i pristupačnosti igrama na sreću u Hrvatskoj te šteti povezanoj s kockanjem i ponašajnim ovisnostima općenito, naročito za ranjive skupine – djecu do 18 godina. Spomenuti su i primjeri agresivnog oglašavanja različitih igara na sreću (posebice kladionica i casina) u svijetu sporta, sponzorstva dječjih sportskih klubova od strane ovih objekata, kao i široka dostupnost ovih sadržaja štetnih za razvoj djece u digitalnom okruženju.

Analizirane su i najavljene izmjene i dopune *Zakona o igrama na sreću*, kao i važnost unaprjeđenja prevencije štetnih posljedica oglašavanja igara na sreću kroz edukaciju djece, roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika. Također je istaknuta je potreba za zajedničkim sastankom svih relevantnih sudionika (Ministarstva financija, Ministarstva kulture i medija, Ministarstva zdravstva, Agencije za elektroničke medije te stručnjaka i istraživača) u ovom području.

Udruga SVE za NJU i projekt Mama budi zdrava - U MKDP-u je 16. svibnja održan sastanak s predstavnicima Udruge „SVE za NJU“ radi podrške programu „Mama, budi zdrava“, koji se provodi u okviru projekta Ružičasti listopad s ciljem podizanja svijesti i odgovornosti žena za vlastito zdravlje, posebno zdravlje dojki i potrebu provođenja redovitih preventivnih pregleda.

Na sastanku je bilo govora o dosadašnjoj uspješnoj provedbi programa, načinu na koji se program provodi, komunikaciji sa školama i njihovom velikom interesu za sudjelovanje, kao i o osjetljivosti na rizike i zaštitu dobrobiti djece čije su majke oboljele od karcinoma dojki.

Unaprjeđenje posvojenja u RH - U MKDP-u u Zagrebu 20. svibnja 2024. godine pravobraniteljica za djecu sastala se s predstavnicama udruge „Na drugi način“. Ovaj je sastanak sazvan na inicijativu Ureda pravobranitelja za djecu s ciljem razmjene znanja i iskustava o tome kako unaprijediti institut posvojenja u RH, s fokusom na proceduru pripreme za posvajanje djece (osobito djece starije dobi), nedostatak stručnjaka mentalnog zdravlja koji su specijalizirani za područje posvojenja, prekapacitiranost ustanova

za smještaj djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi, dugotrajne sudske postupke i dr. Na sastanku je također istaknuto da Ured podržava proces deinstitucionalizacije, no praćenjem ovog područja vidljivo je da je isti krenuo u pogrešnom smjeru budući da nije istovremeno i u dovoljnoj mjeri razvijano udomiteljstvo, kao niti rad s obiteljima iz kojih su djeca izdvojena.

Ostvarivanje prava djece u Gradu Belišću - U svibnju 2024. godine održan je sastanak pravobraniteljice za djecu s dogradonačelnikom Grada Belišća na temu ostvarivanja prava djece i zaštite dječjih prava u okviru rada lokalne samouprave, s naglaskom na ostvarivanje dječjeg prava na participaciju kroz djelovanje Dječjeg gradskog vijeća te rad i organizaciju ustanova u kojima borave djeca, a čiji je osnivač je Grad Belišće. Osobito je istaknuto pitanje kvalitete zraka u Gradu Belišću i višegodišnji problem građana Belišća vezano za neugodan miris koji je prisutan u Gradu i okolici.

Uvođenje zdravstvenog i seksualnog odgoja u zagrebačkim školama - U MKDP-u 20. lipnja održan je sastanak s predstavnicama udruga CESI i Status M, koje provode projekt i kampanju kojom zagovaraju uvođenje programa sveobuhvatnog seksualnog odgoja i obrazovanja u zagrebačke škole. Na sastanku je predstavljena zagovaračka kampanja i zahtjevi upućeni Gradu Zagrebu te je bilo govora o podršci i suradnji u ovoj važnoj javnozdravstvenoj temi.

HZJZ – projekt za roditelje o cijepljenju - Sastanak s predstavnicama HZJZ-a održan je 24. lipnja u MKDP-u, na kojem je predstavljen projekt *Overcoming obstacles to vaccination*, koji provodi HZJZ u suradnji s NZJZ „Dr. Andrija Štampar“ i NZJZ Splitsko-dalmatinske županije. Projekt je usmjerenom podizanju razine svijesti o prednostima cijepljenja i podizanju procijepljenosti djece. Jedan od ciljeva njegovog provođenja je i postizanje više procijepljenosti protiv HPV-a u odnosu na postojeću, koja je trenutno u Hrvatskoj daleko ispod ciljeva zacrtanih od strane Svjetske zdravstvene organizacije.

Sastanak s ravnateljima Centara za pružanje usluga u zajednici (CPUZ) - U svrhu praćenja i uvida u trenutno stanje u procesu transformacije i deinstitucionalizacije ustanova socijalne skrbi, 25. lipnja 2024. održan je sastanak s ravnateljima 11 CPUZ-a (koji su prethodno bili domovi socijalne skrbi za djecu s problemima u ponašanju - PUP) i Udrugom Breza iz Osijeka (koja pruža uslugu institucionalnog tretmana za djevojke s PUP-om). Ured pravobranitelja za djecu već godinama upozorava na zabrinjavajuće stanje u ovim ustanovama, a na ovome su sastanku ponovno istaknuti problemi poput smanjenja smještajnih kapaciteta za djecu s PUP-om (zbog čega djeca čekaju po više mjeseci na realizaciju usluge smještaja), korištenja mjere žurnog izdvajanja zbog nemogućnosti smještaja djeteta, porasta mjera privremenog smještaja koje izriču sudovi za mladež tijekom kaznenog postupka, nedostatne psihijatrijske podrške za ovu djecu, itd. Također je kao jedan od većih problema u ustanovama za djecu s PUP-om istaknut nedostatak diferencijacije smještaja i tretmanskih programa.

Sastanak s predstavnicima HZSR-a - Dana 9. srpnja 2024. godine održan je radni sastanak s predstojnikom Županijske službe Hrvatskog zavoda za socijalni rad Krapinsko-zagorske županije i voditeljicama područnih ureda Donja Stubica, Zlatar Bistrica, Zabok i Krapina.¹⁶⁶ Sadržaj razgovora odnosio se na teškoće s kojima se djelatnice stručne cjeline za zaštitu djece, mladih i obitelji susreću u radu, suradnju s drugim institucijama, kao i na potrebe za edukacijama i nužnom podrškom nadležnih institucija.

Još jedan radni sastanak održan je s predstojnicom Županijske službe Hrvatskog zavoda za socijalni rad Bjelovarsko-bilogorske županije i voditeljima područnih ureda Bjelovar, Daruvar, Grubišno Polje, Garešnica i Čazma 11. srpnja 2024.¹⁶⁷ Na njemu se razgovaralo o poteškoćama s kojima se djelatnici stručne cjeline za zaštitu djece, mladih i obitelji susreću u radu, dostatnosti stručnog kadra, suradnji s drugim institucijama i nužnoj podršci nadležnih institucija.

Također, na inicijativu pravobraniteljice za djecu održan je radni sastanak sa županom Bjelovarsko-

166 <https://dijete.hr/hr/sastanak-s-predstavnicima-hzsr-a-u-krapinsko-zagorskoj-zupaniji-i-obilazak-cpuz-ivanec/>

167 <https://dijete.hr/hr/sastanak-s-predstavnicima-hzsr-a-i-zupanom-bjelovarsko-bilogorske-zupanije/>

bilogorske županije te s pročelnicom Upravnog odjela za društvene djelatnosti i predstavnikom Savjeta mladih. Razgovaralo se o pravima djece u području socijalnih, obrazovnih i zdravstvenih prava te o aktivnostima koje Županija poduzima u ostvarivanju i zaštiti dječjih prava.

Zaštita prava i interesa djece u sukobu sa zakonom - U Maloj kući dječjih prava u Zagrebu, na inicijativu pravobraniteljice za djecu, održan je 10. rujna 2024. sastanak s nadležnim tijelima (Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije, Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Hrvatski zavod za socijalni rad i Visoki kazneni sud), vezano za ostvarivanje prava i interesa djece (maloljetnika) u sukobu sa zakonom i onih koji su lišeni slobode. Povod sastanku bile su uočene teškoće u ovom području vezano za mjeru istražnog zatvora za maloljetnike u neodgovarajućim uvjetima, privremeni smještaj u odgojnu ustanovu po nalogu suca za mladež bez dogovora sa sustavom socijalne skrbi i odgojnim ustanovama, psihijatrijska vještačenja maloljetnika od strane općih psihijatara (koji nemaju subspecijalizaciju za djecu i mladež), manjka psihijatrijskih kapaciteta za realizaciju prisilnog smještaja maloljetnika koji su tijekom postupka proglašeni neubrojivima te nerazvijenog specijaliziranog udomiteljstva koje bi zamijenilo upućivanje u odgojnu ustanovu. Na ovom su se sastanku razmatrala i stajališta iz godišnjih izvješća o radu koje pravobraniteljica upućuje Hrvatskom saboru i upućenih preporuka za sprječavanje štetnih djelovanja koja ugrožavaju prava i interese ove ranjive skupine.

Pravo djece na primjereni životni standard¹⁶⁸ - Jedan od gradova koji nudi nekoliko oblika pomoći socijalno ugroženim građanima u osiguravanju primjerenog stanovanja je Grad Rijeka, stoga je na inicijativu pravobraniteljice za djecu 13. rujna 2024. održan sastanak s gradonačelnikom Grada Rijeke, njegovim zamjenikom, pročelnicom Upravnog odjela za zdravstvo, socijalnu zaštitu i unapređenje kvalitete života, njezinom pomoćnicom te pročelnicom Upravnog odjela za gradsku imovinu.

Na sastanku se razgovaralo o praksi Grada Rijeke vezano za socijalno stanovanje, nedostatku nacionalne strategije te uočenim problemima i mogućim rješenjima. Saznanja prikupljena na ovom sastanku Uredu pravobranitelja za djecu poslužit će za razmjenu informacija i s predstavnicima drugih gradova/općina, kao i za daljnje inicijative po pitanju prava djece na primjeren životni standard.

Ostvarivanje prava djece u Gradu Novalji¹⁶⁹ - U sklopu posjete Gradu Novalji pravobraniteljica za djecu sastala se s gradonačelnikom Grada Novalje i njegovim suradnicama 21. studenoga 2024. Na sastanku se razgovaralo o ostvarivanju prava djece u Gradu Novalji, s naglaskom na dostupnost obrazovanja i zdravstvene skrbi te prometnu povezanost otoka s kopnom. Gradonačelnik Grada Novalje istaknuo je važnost ulaganja u odgojno-obrazovnu infrastrukturu, posebice zbog uvođenja jednosmjenske nastave u školi. Također su istaknuti izazovi s kojima se djeca susreću u pristupu kvalitetnoj zdravstvenoj skrbi, kao i pitanja sigurnosti djece i dostupnosti raznolikih slobodnih aktivnosti te brojnih sportskih i kulturnih sadržaja. Pravobraniteljica za djecu naglasila je važnost unaprjeđenja socijalnih i zdravstvenih usluga za djecu te preporučila osnivanje dječjeg gradskog vijeća, kao i područnog ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad.

Skupovi i događanja u suorganizaciji s drugima

16. Festival prava djece (FPD)

U organizaciji Udruge za promicanje stvaralaštva i jednakih mogućnosti Alternator održan je 16. Festival prava djece od 16. listopada do 21. studenog 2024. Ured pravobranitelja za djecu i ove je godine bio partner projekta, zajedno s Uredom UNICEF-a za Hrvatsku i Hrvatskim filmskim savezom, a financijsku podršku Festivalu dali su Hrvatski audiovizualni centar (HAVC), Grad Zagreb i Agencija za elektroničke medije (AEM).

168 <https://dijete.hr/hr/sastanak-pravobraniteljice-za-djecu-s-predstavnicima-grad-a-rijeke-na-temu-primjerenog-stanovanja/>

169 <https://dijete.hr/hr/pravobraniteljica-za-djecu-u-posjeti-gradu-novalji/>

Fokus ovogodišnjeg Festivala bio je na **prilagođenosti digitalnog svijeta djeci i mladima**, a čak 23 890 učenika iz 411 škola, učeničkih domova i centara za obrazovanje sudjelovalo je u filmskim projekcijama, radionicama i raspravama o ovoj važnoj temi. Festival je započeo okruglim stolom na temu „Sigurni & pametni u digitalnom svijetu“, u kojem su sudjelovali učenici iz osnovne i srednje škole, voditeljica Kluba mladih Saveza gluhih i nagluhih Grada Zagreba i predstavnik Centra za pružanje usluga u zajednici – Savjetovalište Luka Ritz. Sudionici okruglog stola podijelili su svoja iskustva u korištenju digitalnih tehnologija i izazove s kojima se susreću vezano za sigurnost, privatnost i mentalno zdravlje djece i mladih u digitalnom okruženju.

Natječaj „Oboji svijet“

Ured pravobranitelja za djecu ponovno je sudjelovao u provedbi natječaja „Oboji svijet“ Foruma za slobodu odgoja, koji pruža priliku učenicima osnovnih i srednjih škola iz cijele Hrvatske da podijele svoje ideje o **toleranciji i poštivanju različitosti**, svoje viđenje ključnih problema današnje generacije djece i mladih, kao i svoje vizije budućnosti. Predstavnice Ureda dale su svoj doprinos ovom natječaju u ulozi članica komisije za odabir pristiglih radova.

Na ovogodišnji, 14. po redu, natječaj pristiglo je ukupno 277 umjetničkih radova, s porukama kojima djeca pozivaju na mir, nenasilje i prihvaćanje svojih i tuđih različitosti, a koje je izradilo 928 učenika i učenica iz 130 škola diljem Hrvatske. Od toga su 24 rada nagrađena u kategorijama literarni radovi, strip, likovni radovi, kratki filmovi, školski projekti te glazbeni radovi. Neke od snažnih poruka koje su djeca kroz umjetnički izričaj uputila odraslima su: *Snaga nije u riječima, već u srcima koja prihvaćaju druge onakvima kakvi jesu; Samo kada svi zajedno radimo na izgradnji društva temeljenog na pravdi i jednakosti, možemo stvoriti svijet u kojem vlada mir i ljubav i Budi ljubazan prema novim ljudima koji se nađu u tvojoj okolini, pomozim im da se osjećaju dobrodošlima.*

9.2 Izdavački projekti

Tijekom 2024. godine tiskali smo šest promotivnih materijala, od kojih je jedna publikacija o dječjim pravima u prometu, a dva su dotisak prijašnjih materijala.

Kalendar Pravobranitelja za djecu 2025.

Za 2025. godinu izrađen je kalendar u obliku postera (B2 format), u kojemu svaki mjesec predstavlja po jedno od dječjih prava iz UN-ove *Konvencije o pravima djeteta*. Kalendarom smo željeli dodatno promovirati dječja prava (poput prava na zaštitu od nasilja na internetu, prava na vlastiti identitet, prava djece s teškoćama u razvoju, prava na sudjelovanje, prava na kvalitetnu zdravstvenu skrb i čist okoliš, prava na obrazovanje i odmor, prava na privatnost, itd.) pomoću ilustrativnih pojašnjenja što pojedino pravo predstavlja.

Kalendar sadrži i kontakt informacije o Uredu pravobranitelja za djecu, a tiskan je u 700 primjeraka koji su dijeljeni na obilježavanju 35. godišnjice *Konvencije*, stručnim skupovima, susretima s djecom i sastancima s predstavnicima raznih tijela i institucija koji se bave dječjim pravima. Objavljen je i na stranici www.dijete.hr, s koje se može preuzeti u PDF formatu¹⁷⁰.

„Dječja prava u prometu“ - Zbornik radova s konferencije „Zaštita prava djece u prometu - gdje smo i što još moramo učiniti“

Na temelju iskustva koje je Ured pravobranitelja za djecu stekao baveći se od 2006. temom sigurnosti

¹⁷⁰ <https://dijete.hr/hr/publikacije/za-djecu-i-mlade/>

djece u prometu, održana je konferencija pod nazivom „Zaštita prava djece u prometu – gdje smo i što još moramo učiniti?“ u Rijeci 2023., koja je na jednom mjestu okupila stručnjake iz različitih institucija, sustava i područja sa zajedničkom misijom kada su djeca u pitanju: učiniti sve što se može da djeca odrastaju sigurno, imaju sretno djetinjstvo i sve uvjete za razvoj. Konferencijom smo željeli utjecati i na donositelje odluka i kreatore politika da svoje odluke temelje na istraživanjima, dokazima, primjenjivim nalazima i maksimalnoj isplativosti u odnosu na dječje živote i njihovo fizičko i mentalno zdravlje.

Razmjena vrijednih informacija i saznanja o tome kako je danas djeci na cesti, podataka o dječjem stradanju, kao i smislenih aktivnosti i mjera za dječju dobrobit i sigurno odrastanje poslužila je kao temelj za pripremu zbornika „Dječja prava u prometu“. Tekstove su, osim predstavnica Ureda pravobranitelja za djecu, pripremili i većina izlagača s konferencije te drugi stručnjaci i predstavnici različitih institucija (ministarstava, visokoškolskih ustanova, organizacija civilnog društva, itd.).

Tekstovi u ovom zborniku govore o stanju na europskim i hrvatskim cestama i načinima smanjenja stope smrtnosti djece na njima, perspektivi i aktivnostima Ureda, kao i stavovima djece i članova Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu. Također, predstavljaju svakodnevna nastojanja, rad i praksu usmjerene na zaštitu djece u prometu. Zbornik sadrži 15 tekstova (uz *Riječ pravobraniteljice* i *Urednički predgovor*), a recenzent je prof. dr. sc. Hrvoje Baričević. Zbornik je pripremljen za tiskanje u 700 primjeraka.

Promidžbeni materijali

Pravobranitelj za djecu – školski raspored sati

U 2024. izradili smo i školski raspored sati, na kojem nije navedena konkretna školska godina (2024./2025.) kako bi se mogao koristiti i za sve nadolazeće. U njegovom dizajnu korištene su ilustracije poput onih na kalendaru za 2025. godinu i kartica s dječjim pravima koje Ured koristi u aktivnostima s djecom. Školski raspored sati tiskan je u 700 primjeraka koji su podijeljeni djeci i mladima tijekom susreta s njima, a ujedno je dostupan na mrežnoj stranici Ureda (www.dijete.hr) s koje se može preuzeti u PDF formatu¹⁷¹.

Letak „MMS-za snažniji glas djece u društvu“ – dotisak

Ovaj letak predstavlja Mrežu mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu (MMS), koju čine djeca i mladi u dobi od 12 do 18 godina. Sažeto su prikazani način izbora, uloga, mandat, kao i način i sadržaj rada mladih savjetnika. Dotisak je rađen na hrvatskom i engleskom jeziku, svaki u 1 000 primjeraka.

Letak „Pravobraniteljica za djecu-zaštitnica prava djece“ - dotisak

Ovaj letak donosi kratke i pristupačne informacije o ulozi, ovlastima i radu pravobraniteljice za djecu te upute o tome kada i kako se javiti pravobraniteljici. Dotiskan je u 1 000 primjeraka.

Naručili smo i **kemijske olovke** s logotipom Pravobranitelja za djecu, u plavoj, crvenoj, žutoj, narančastoj i zelenoj boji – svaka u 400 primjeraka.

Publikacije objavljene na www.dijete.hr

Na našoj mrežnoj stranici www.dijete.hr, u rubrici *Izvješća o radu Pravobranitelja za djecu* objavljena su i javno dostupna sva dosadašnja izvješća pravobraniteljice za djecu. U 2024. objavili smo *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2023.*, *Sažetak Izvješća 2023.* te prijevod sažetka na engleskom jeziku *Summary Report on the Work of the Ombudsman for Children for 2023.*

171 <https://dijete.hr/hr/publikacije/za-djecu-i-mlade/>

Isto tako, objavljujemo i relevantne propise i međunarodne dokumente, stoga smo u 2024. objavili novi *Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima* Ministarstva rada, mirovinskog sustava obitelji i socijalne politike, *Stajalište ENOC-a: Zaštita i promicanje prava djece u alternativnoj skrbi* i *Ad hoc stajalište ENOC-a: Zaštita prava djece pogođene oružanom agresijom Ruske Federacije na Ukrajinu* (s 28. Godišnje konferencije ENOC-a). Također smo objavili naša ažurirana *Pravila o zaštiti djece* (na hrvatskom i engleskom jeziku) te *Pravila za zaštitu djece prilagođena djeci*.

Što se tiče **posjećenosti naše mrežne stranice**, u 2024. godini bilježimo ukupno 120 048 pregleda i 55,3 tisuće posjetitelja. Najviše pregleda ima naslovna stranica (25 028), a potom rubrika „Česta pitanja“ (8 061). Od objavljenih tekstova i publikacija najposjećenija je vijest iz travnja 2024. godine o donesenom novom *Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima* (5,9 tisuća pregleda).

9.3 Izlaganja na stručnim skupovima

O pravima djece, njihovim povredama i potrebi zaštite, izlagali smo na brojnim skupovima u Hrvatskoj. Od toga u nastavku navodimo 55 izlaganja razvrstano u devet područja.

Obrazovna prava

- „Vršnjačko nasilje u školama – perspektiva pravobraniteljice za djecu“ u organizaciji OŠ Mijat Stojanović u Babinoj Gredi, 3. siječnja.
- „Suradnja roditelja i škole - temelj za potpuno ostvarenje i zaštitu dječjih prava“ na državnim skupu ravnatelja osnovnih škola u organizaciji AZOO-a u Opatiji, 18. ožujka.
- „Prava darovite djece - u raskoraku između propisa i prakse“, Edukacija u okviru Stručno razvojnog centra za darovite u Dječjem vrtiću Cvit Mediterana u Splitu, 22. ožujka.
- Izlaganje i radionica „Izazovi i mogućnosti u zaštiti prava djece srednjoškolske dobi“ na aktivu ravnatelja srednjih škola u Gimnaziji Tituša Brezovačkog u Zagrebu, 15. travnja.
- „Izazovi i mogućnosti u zaštiti prava djece u osnovnoj školi“- predavanje i radionica za Učiteljsko vijeće Osnovne škole Rikarda Katalinića Jeretova u Opatiji, 23. travnja.
- „Prepoznamo li najbolji interes i potrebe djece u mreži novih izazova nasilja?!“ na Državnom stručnom skupu za stručne suradnike pedagoge osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova u organizaciji AZOO-a u Brelama, 25. travnja.
- „Ljudska prava djece - muka ili prilika?“, u okviru programa Rastimo zajedno u DV Radost u Zagrebu, 25. travnja.
- „Uključivanje romske djece u odgojno-obrazovni sustav – perspektiva Ureda pravobranitelja za djecu“ za predstavnike Ministarstva obrazovanja, ureda pravobranitelja i škola iz Sjeverne Makedonije u sklopu studijskog putovanja *Quality education for All – North Macedonia*, 6. lipnja.
- „Protokoli postupanja za zaštitu dječjih prava“ - radionica za voditelje/trenere kampa Robotike *Kaštela for kids* u Kaštelama, 1. srpnja.
- „Kvalitetna komunikacija dionika odgoja i obrazovanja - temelj za pravovremenu i cjelovitu zaštitu dječjih prava“ na aktivu učitelja u organizaciji AZOO-a u Zagrebu, 2. srpnja.
- „Suradnjom svih dionika odgoja i obrazovanja do cjelovite i pravovremene zaštite dječjih prava“ na aktivu učitelja u organizaciji AZOO-a u Zagrebu, 5. srpnja.
- „Izazovi u ostvarivanju i zaštiti prava djece u području odgoja i obrazovanja“ na stručno-znanstvenoj konferenciji „Maksimiziraj učenje“ u organizaciji Hrvatskog pedagoško-književnog zbora, ogranka Splitsko-dalmatinske županije, u Splitu, 26. i 27. kolovoza.
- „Kvalitetna komunikacija dionika odgoja i obrazovanja - temelj za pravovremenu i cjelovitu zaštitu dječjih prava“ na aktivu učitelja u organizaciji AZOO-a u Zagrebu, 28. kolovoza.
- Izlaganje i radionica „Izazovi i mogućnosti u zaštiti prava djece predškolske dobi“ za djelatnike DV Emaus Trogir u Trogiru, 17. listopada.

- Izlaganje i radionica „Izazovi i mogućnosti u zaštiti prava djecu osnovnoj školi“, za djelatnike OŠ Okruk u Okroku, 24. listopada.
- „Pedagoške mjere u zaštiti prava i najboljeg interesa djeteta“ na aktivu pedagoga Splitsko-dalmatinske županije u Splitu, 28. studenoga.
- „Povrede prava djece u području odgoja i obrazovanja - što možemo bolje?“ na stručnom skupu u Rijeci u organizaciji pravobraniteljice za djecu, Rijeka, 10. prosinca.
- Izlaganje i radionica „Izazovi i mogućnosti u zaštiti prava djece u srednjoj školi“ za djelatnike Srednje škole Buzet u Buzetu, 11. prosinca.

Pravo djece na sudjelovanje

- Izlaganje o dječjoj participaciji na Edukativnom kampu „Utjecaj, a ne ukras“ u organizaciji Saveza društava „Naša djeca“ Hrvatske, u Tuheljskim Toplicama od 26. do 28. siječnja.
- „Pravo djeteta na sudjelovanje/participaciju u postupcima zaštite djetetove dobrobiti i prava“ na XIII. Konferenciji socijalnih radnika pod nazivom *Socijalni rad za pravedno i participativno društvo*, u Vodicama od 23.-25. rujna.

Medijska prava i prava djece u digitalnom okruženju

- „U potrazi za boljim internetom ne zaboravimo na prava djece!“ na konferenciji „Potraga za boljim internetom“ u organizaciji udruge Suradnici u učenju, HAKOM i CARNET – Nacionalni CERT u Zagrebu i *online* povodom Dana sigurnijeg interneta, 6. veljače.
- Pozdravni govor na *Cyber Guard* konferencija o stvaranju sigurnijeg digitalnog svijeta za sve, a posebno za djecu u organizaciji A1 Hrvatska i Centra za sigurniji Internet u Zagrebu, 3. listopada.
- Izlaganje na okruglom stolu „Sigurni & pametni u digitalnom svijetu“ u sklopu 16. Festivala prava djeteta u Zagrebu, 16. listopada.
- Izlaganje na konferenciji za medije u Ravnateljstvu policije u Zagrebu, 22. listopada.

Pravosudno-zaštitna prava

- Radionica „Kako da participacija ne bude manipulacija u upravnim i sudskim postupcima zaštite djetetove dobrobiti i prava?“, na II. KOKOSS konferenciji u Dubrovniku, 22.-25. veljače.
- Predavanja i radionice „Zločin nije njihov, a kazna?“ o pravima i potrebama djece čiji su roditelji u zatvoru, na 46., 47., 48. i 50. temeljnom tečaju za pravosudnu policiju, koji su održani u Zagrebu (2. svibnja i 13. studenoga), Požegi (10. svibnja) i Lepoglavi (18. listopada).¹⁷²
- Predstavljanje rada Ureda pravobranitelja za djecu, zapažanja i stavova Ureda u području obiteljsko-pravne zaštite na konferenciji „Pozitivno roditeljstvo“ u organizaciji Društva za socijalnu podršku i Udruge LET te u suradnji s Hrvatskim zavodom za socijalni rad (HZSR) – Područni ured Split, 29. kolovoza.
- Pozdravni govor na konferenciji „Sigurno djetinjstvo: Zajedno protiv zlostavljanja – prevencija, podrška i suradnja u zaštiti djece“, u organizaciji Centra za nestalu i zlostavljano djecu u Splitu, 19. studenoga.

172 49. temeljni tečaj održan je u veljači 2025. stoga nije naveden u ovom Izvešću.

Sigurnost djece u prometu

- Prezentacija „Zaštita djece u prometu – perspektiva Ureda pravobranitelja za djecu“ na stručnom skupu posvećenom radu na prometnoj preventivi s djecom ranog i predškolskog uzrasta, na kojem je predstavljen priručnik „Prometna preventiva od najranije dobi“ u Rijeci, 24. travnja.

Zdravstvena prava

- Izlaganje na okruglom stolu „Odrastanje uz nove tehnologije kroz prizmu međuresorne suradnje“, u okviru 31. Godišnje konferencije hrvatskih psihologa „Suvremeni izazovi mentalnog zdravlja u različitim radnim okruženjima“ u organizaciji Hrvatskog psihološkog društva i u suorganizaciji Društva psihologa Primorsko-goranske županije te pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske i Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske u Opatiji, 6.-9. studenoga.

Nasilje, zlostavljanje, zanemarivanje i tjelesno kažnjavanje

- Partnerstvo za sigurnije djetinjstvo, sudjelovanje na panelu u okviru konferencije Sigurno djetinjstvo: Zajedno protiv zlostavljanja – prevencija, podrška i suradnja u zaštiti djece u organizaciji Centra za nestalu i zlostavljanu djecu u Splitu, 19. studenoga.

Zaštita i promicanje dječjih prava

- Izlaganje o sudjelovanju Pravobranitelja za djecu u Savjetodavnom odboru za unapređenje procjene i tretmana djece i mladih s problemima u ponašanju i na međunarodnoj znanstveno-stručnoj konferenciji *Razvoj usluga za djecu i mlade s problemima u ponašanju i njihove obitelji*, u okviru programa ISKORAK – Program za unapređenje procjene i intervencije za djecu i mlade s PUP, čiji je organizator bio i UNICEF, na sastanku o provedbi Plana suradnje Vlade Republike Hrvatske i Ureda UNICEF-a za Hrvatsku, 9. veljače.
- Uvodni govor na drugoj konferenciji školskih psihologa „Horizonti snage“ u organizaciji Hrvatske psihološke komore, AZOO-a te Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 29. veljače i 1. ožujka.
- Izlaganje na stručnom skupu „Suradnja za sigurnu budućnost“ u organizaciji Ministarstva unutarnjih poslova na Policijskoj akademiji, 13. ožujka.
- Pozdravni govor na stručnom skupu „Odgoj za humanost od malih nogu – Psihološka prva pomoć s naglaskom na izvanredne situacije“, u organizaciji Hrvatskog Crvenog križa u suradnji s AZOO-om, u sklopu projekta „EU4HEALTH“ u Termama Tuhelj, 9. travnja.
- Izlaganje o ovlastima i radu Pravobranitelja za djecu u sklopu panela „Uloga pravobraniteljskih institucija u RH“ u organizaciji Zaklade Slagalica i Zaklade Solidarna iz Hrvatske te CNVOS zaklade iz Slovenije, u okviru Programa *Impact4values* u Medulinu, 14. svibnja.
- Izlaganje o perspektivi Pravobranitelja za djecu na konferenciji „Šutnja je teret – glasno protiv seksualnog nasilja nad djecom“ u organizaciji Ženske sobe, u okviru EU projekta „Seksualno nasilje – edukacijski i preventivni program online“, 15. svibnja.
- Pozdravni govor na tribini o podršci udomiteljstvu djece u Primorsko-goranskoj županiji povodom Međunarodnog dana obitelji u Crikvenici, 15. svibnja.
- Izlaganje o ulozi i ovlastima Pravobranitelja za djecu na Međunarodnom stručnom skupu za odgojitelje, učitelje i nastavnike hrvatske nacionalne manjine i iseljeničtva, u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje u Splitu, 17.-20. srpnja.
- Izlaganje na konferenciji „SKRB2024: Transformacija skrbi o djeci u Europi“ u organizaciji UNICEF-a, Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije i Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te uz podršku Centra za nestalu i zlostavljanu djecu, 18.-20. rujna.
- Izlaganje na četvrtoj tematskoj sjednici Odbora za zdravstvo i socijalnu politiku Hrvatskog sabora

- „Ususret Zakonu o izmjenama i dopunama Zakona o igrama na sreću“, 9. listopada.
- Pozdravni govor na znanstveno-stručnoj konferenciji organiziranoj povodom 40 godina postojanja Centra za rehabilitaciju Zagreb – Podružnica Soboština, u Zagrebu, 21. i 22. listopada.
- Izlaganje na parlaonici „Stanje dječjih prava danas kod nas i u svijetu“ u povodu 100 godina dječjih prava i 35 godina od usvajanja UN-ove Konvencije o pravima djeteta u organizaciji Društva „Naša djeca“ Opatija, 14. studenoga.
- Pozdravni govor na obilježavanju 72. obljetnice Studijskog centra socijalnog rada, Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 15. studenoga.
- Predavanje „Dječja prava - pogled iz Ureda pravobraniteljice za djecu“ na stručnom skupu „Dječja prava – prioritet pojedinca i(li) zajednice“ u organizaciji Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 22. studenoga.
- Predavanje na Konferenciji o ljudskim pravima – implementacija međunarodnih preporuka upućenih RH, u organizaciji Pučke pravobraniteljice u suradnji s Kućom Ljudskih prava u Zagrebu, 26. studenoga.
- Pozdravni govor na konferenciji „Roditeljstvo – između osobnog i društvenog“ u organizaciji udruge Roditelji u akciji – RODA u Zagrebu, 3. prosinca.
- Pozdravni govor povodom 25 godina „Gradova i općina-prijatelja djece“ u organizaciji Saveza društava „Naša djeca“ Hrvatske u Zagrebu, 10. prosinca.
- Uvodno izlaganje na konferenciji „Analiza seksualnog nasilja u Hrvatskoj“ u organizaciji Ženske sobe, u Zagrebu, 17. prosinca.

Predavanja za studente

- Predavanje *Djeca u sportu – (i njihova prava!)* studentima 3. godine Kineziološkog fakulteta u Zagrebu, 19. studenoga.
- Predavanje studentima pete godine studija pedagogije u Zagrebu u Maloj kući dječjih prava, 5. prosinca.
- Predavanje studentima druge godine preddiplomskog studija psihologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 11. prosinca.

9.4 Objavljeni radovi i tekstovi

Tijekom 2024. godine, u zbornicima i drugim publikacijama objavljeno je 12 tekstova o pravima djece, odnosno aktivnostima Pravobranitelja za djecu, čiji su (su)autori bili članovi multidisciplinarnog tima Ureda pravobraniteljice za djecu:

- Babić, A., Pirnat Dragičević, H. (2024), *Uloga pravobraniteljice za djecu u unaprjeđenju života djece na hrvatskim otocima* u Tematskom zborniku X. Međunarodne naučno stručne konferencije „Unaprjeđenje kvalitete života djece i mladih“ 21.-23.06.2024. Istanbul, ISSN1986-9886, Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih, Edukacijsko rehabilitacijski fakultet Tuzla, 2024.
- Gabelica Šupljika, M., Eyre, L., Žagar, D. (2024) *Children with a Parent in Conflict with the Law: Who Can Support Them and Why?*, ISSA Conference program, Sofija, Bugarska, 23.-24. listopada 2024.
- Gabelica Šupljika, M., ur (2024). *Dječja prava u prometu*, Pravobranitelj za djecu, Zagreb
- Gabelica Šupljika, M., recenzija knjige Romstein, K. (2024). *Odgojno-obrazovna podrška djeci čiji su roditelji u zatvoru*, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek
- Gabelica Šupljika, M., (2024). *Urednički predgovor* u Zborniku *Dječja prava u prometu*, ur. Gabelica Šupljika, M. (2024)., Pravobranitelj za djecu, Zagreb
- Laklija, M., Petrović, L. (2024.) *Doživljaj udomiteljske skrbi i iskustva prekida smještaja u udomiteljskoj obitelji – perspektiva djece i udomitelja // Dijete u fokusu - suvremeni izazovi pomažućih profesija*, Treća

međunarodna znanstvena konferencija „Dijete u fokusu - suvremeni izazovi pomažućih profesija“ - Zbornik radova / Nižić, Maja (ur.), Sveučilište u Mostaru, 2024. str. 31-72

- Laklija, M., Petrović, L. (2023.¹⁷³) *Doživljaj udomiteljske skrbi za djecu iz perspektive stručnjaka sustava socijalne skrbi*, Socijalne teme, 1, 10; 15-50
- Marušić Štimac, O., Ivić, S., Žagar, D., Kresina, S. (2024.) sažetak *Odrastanje uz nove tehnologije kroz prizmu međuresorne suradnje*, 31. Godišnja konferencija hrvatskih psihologa, Opatija, 6.-9. 11. 2024.
- Osmak-Franjić, D., Petrović, L., Pirnat Dragičević, H. (2024.) *Kako da participacija ne bude manipulacija u upravnim i sudskim postupcima zaštite djetetove dobrobiti i prava?* u Zborniku sažetaka, 2. KOKOSS konferencija „Interdisciplinarnost kao resurs – Pojedinaac i zajednice u fokusu“, Dubrovnik 22. do 25. veljače 2024.
- Osmak-Franjić, D. (2024.) *Pravo djeteta na sudjelovanje/participaciju u postupcima zaštite djetetove dobrobiti i prava*, u Zborniku sažetaka, XIII. Konferencija socijalnih radnika, „Socijalni rad za pravedno i participativno društvo“, Vodice, 23.-25.09.2024.
- Pirnat Dragičević, H. (2024.) *Riječ pravobraniteljice za djecu*, u Zborniku *Dječja prava u prometu*, ur. Gabelica Šupljika, M. (2024.), Pravobranitelj za djecu, Zagreb
- Žagar, D. (2024.) *Koliko su nam važni dječji životi i njihova sigurnost u prometu?* u časopisu „Žmigavac“ Autokluba „Rijeka“, broj 113/27.03.2024.

9.5 Suradnja s institucijama, nevladinim i drugim organizacijama

Pravobranitelj za djecu igra važnu ulogu u stvaranju društva koje poštuje i promiče prava djece, što je moguće samo kroz aktivnu i sustavnu suradnju s drugim institucijama i organizacijama. To uključuje suradnju s tijelima državne uprave, jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, organizacijama civilnog društva, ustanovama iz sustava visokog obrazovanja, odgojno-obrazovnim institucijama, zdravstvenim ustanovama, medijima i drugim relevantnim dionicima, a sve u cilju osiguranja zaštite i unaprjeđenja dječjih prava.

U skladu sa zakonskim ovlastima Pravobranitelja za djecu, surađivali smo s odborima Hrvatskoga sabora u postupcima donošenja zakona ili njihovih izmjena i dopuna. Sudjelovali smo na 14 tematskih sjednica. Posebno ističemo suradnju s Odborom za obitelj, mlade i sport, Odborom za zdravstvo i socijalnu politiku, Odborom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Odborom za ravnopravnost spolova, Hrvatskim olimpijskom odborom i dr.

Surađivali smo s Vladom RH, Vladinim uredima i relevantnim ministarstvima - pretežno s MZOM-om, MPUDT-om (posebice s Upravom za zatvorski sustav i Centrom za izobrazbu), MRMSOSP-om, MUP-om i Policijskom akademijom, itd.

Kako bi se prava djece ostvarivala upravo tamo gdje djeca žive i odrastaju - u njihovim lokalnim zajednicama - nastavili smo suradnju s predstavnicima lokalnih vlasti (gradonačelnicima i županima te njihovim zamjenicima). Između ostalog, održali smo sastanak sa zamjenicom gradonačelnika Grada Zagreba, županom Bjelovarsko-bilogorske županije, dogradonačelnikom Grada Belišća, gradonačelnikom Grada Rijeke, gradonačelnikom Grada Novalje). Surađivali smo i s organizacijama civilnoga društva (Ženska soba, Udruga žena oboljelih od raka Sve za Nju, Zaklada Spajalica, Udruga Roditelji u akciji - RODA, Udruga za kreativni socijalni rad, Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mlade, Centar za Edukaciju, Savjetovanje i Istraživanje - CESI, Udruga „Na drugi način“, Udruga Breza iz Osijeka, Udruga Alternator, Forum za slobodu odgoja, itd.).

Temeljem Sporazuma o međuinstitucionalnoj suradnji, u 2024. godini održana su tri godišnja sastanka pravobraniteljskih institucija.

¹⁷³ Tiskano u 2024.

Suradnja je nastavljena i s brojnim državnim i javnim agencijama, poput AZOP-a, AZOO-a, ASOO-a, kao i s Hrvatskom odvjetničkom komorom i drugim.

Povodom obilježavanja 35 godina UN-ove *Konvencije o pravima djeteta* ostvarili smo značajnu suradnju s Institutom za društvena istraživanja.

U nizu aktivnosti i projekata nastavili smo suradnju s Uredom UNICEF-a za Hrvatsku. Tako je u listopadu 2024. godine uz njegovu financijsku potporu organiziran i održan prvi godišnji sastanak novoimenovanih članova MMS-a i članova FM-a 16+.

U području zaštite djece od zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja putem interneta nastavili smo surađivati s Centrom za nestalu i zlostavljaju djecu (CSI).

Radi praćenja ostvarivanja i povrede prava djece u migracijama, komunicirali smo s UNHCR-om i drugim organizacijama civilnog društva koje se bave pitanjima zaštite djece u migracijama.

Suradnja i zajedničke aktivnosti ostvarene su i s brojnim fakultetima kroz predavanja o dječjim pravima i ulozi pravobranitelja za djecu njihovim studentima, kako bi ih se upoznao s radom Ureda pravobranitelja za djecu, UN-ovom *Konvencijom o pravima djeteta*, a posebno s konvencijskim načelom zaštite najboljeg interesa djeteta. Pružali smo podršku različitim inicijativama i projektima, o čemu detaljnije izvještavamo u poglavlju *Projektne aktivnosti*.

Upoznavanje djece s dječjim pravima važan je korak u zaštiti njihovih prava. Zaštita dječjih prava kroz prepoznavanje i zadovoljenje njihovih potreba glavni je cilj Ureda. Iz tog je razloga podrška drugih institucija i vladinih tijela u procesu sustavnog i kvalitetnog unaprjeđivanja položaja i promicanja prava djece u Republici Hrvatskoj još nužnija, kao i sinergija te međusobno nadopunjavanje u aktivnostima koje pridonose ostvarivanju prava djece na svim razinama društva.

9.6 Projektne aktivnosti

U 2024. sudjelovali smo u provedbi različitih projekata s područja prava djece kao partneri i suradnici te smo ujedno pružili podršku za provođenje različitih projekata drugih organizacija.

Partnerstvo, suradnja i sudjelovanje u projektima

S obzirom na našu uspješnu suradnju sa **Ženskom sobom** u provedbi dva prethodna projekta u kojima su razvijeni programi prevencije seksualnog nasilja nad i među djecom *SNEP 1* (za srednje škole) i *SNEP 2 – Junior* (za više razrede osnovne škole), dali smo punu podršku za nastavak aktivnosti na razvoju programa prevencije seksualnog nasilja te prihvatili poziv na partnersku suradnju kroz razvoj *SNEP 3 – KIDS* programa. Ženska soba, kao organizacija civilnoga društva s dugogodišnjim iskustvom na području edukacije, prevencije i borbe protiv seksualnog nasilja, prijavila je projekt *Seksualno nasilje – edukacijski i preventivni program 3 – KIDS* (engl. *Sexual Violence – Education and Prevention Program 3 – KIDS*) na poziv Europske komisije za prijavu projekata u okviru natječaja CERV - 2024 - DAPHNE (*Citizens, Equality, Rights and Values Programme*). Cilj projekta je razviti, evaluirati i verificirati program prevencije seksualnog nasilja za niže razrede osnovnih škola (od 1. do 4. razreda) u Hrvatskoj. U okviru EU projekta „**Seksualno nasilje – edukacijski i preventivni program online**“, koji Ženska soba provodi u partnerstvu s Otvorenom medijskom grupacijom, sudjelovali smo izlaganjem na konferenciji „Šutnja je teret – glasno protiv seksualnog nasilja nad djecom“. Cilj Konferencije bio je ukazati na problem seksualnog nasilja nad djecom, nužnost implementacije programa prevencije seksualnog nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama i važnost uključivanja mladih, kao i važnost kampanja na društvenim mrežama s ciljem senzibiliziranja javnosti o seksualnom nasilju nad djecom. Na Konferenciji je predstavljena nova edukativno-preventivna platforma *SNEP Online tool*.

I u 2024. smo kao partner sudjelovali u projektu **Foruma za slobodu odgoja** pod nazivom „**Oboji svijet! – bojama ravnopravnosti**” koji se provodio uz financijsku podršku Grada Zagreba, u okviru javnog natječaja za financiranje programa i projekata udruga iz područja ljudskih prava iz Proračuna Grada Zagreba za 2024. Projekt je bio usmjeren na podizanje svijesti djece i mladih o važnosti ravnopravnosti, ljudskog dostojanstva, dječjih i ljudskih prava, kao i na poticanje njihove kreativnosti i stvaralaštva u promicanju ovih vrijednosti. Naš Ured je, zajedno s Forumom za slobodu odgoja i Uredom za ravnopravnost spolova Vlade RH, sudjelovao u odabiru najboljih radova.

Na poziv talijanske udruge **BambiniSenzaSbarre** uključili smo se u projekt **Child Trust – Children visiting parents – TRaining EU prison Staff**, financiran iz programa EU Erasmus+. Nositelj projekta je udruga *BambiniSenzaSbarre*, a kao partneri sudjeluju udruge iz Francuske i Poljske te udruga Roditelji u Akciji – RODA iz Hrvatske. Ured pravobranitelja za djecu sudjeluje kao pridruženi partner, koji će u pojedinim fazama projekta biti poveznica između zatvorskog sustava i aktivnosti projekta, sudjelovati u izradi kurikuluma te na razne načine prezentirati rezultate i konkretne alate, kurikulum i materijale koji će se izraditi u projektu. Cilj projekta je kroz specijalizirane obuke povećati kompetencije zatvorskog osoblja, osnažujući ih za rad s djecom i obiteljima zatvorenika. Razvit će se *CHILD TRUST Toolkit*, standardizirani priručnik koji će ostati dostupan institucijama i stručnjacima i nakon završetka projekta, pružajući smjernice za bolje postupanje s djecom koja posjećuju roditelje u zatvoru. Unaprijedit će i procedure za posjete djece, osiguravajući da su susreti s roditeljima sigurni, dostojanstveni i prilagođeni dječjim potrebama. Projekt će dodatno doprinijeti jačanju svijesti i zagovaranju za donošenje politika koje podržavaju prava djece zatvorenih roditelja, kako na nacionalnoj, tako i na europskoj razini¹⁷⁴.

Nastavno na prethodno provedeni projekt *S obje strane rešetke – podrška djeci čiji su roditelji u zatvoru*, koji je rezultirao priručnikom *S obje strane rešetke – Što dugujemo djeci čiji su roditelji u zatvoru* i letkom, u 2024. započeli smo projekt pod radnim naslovom „**Glas roditelja zatvorenika**”. Projekt sadrži pripremu radio drame i izradu publikacije s pričama i svjedočanstvima o roditeljstvu u zatvoru, u obradi novinarkе Višnje Biti.

Sudjelovali smo i u projektu „**Pravo u svakodnevi**” (*Law in Everyday Life*), čiji je nositelj Forum za slobodu odgoja, u suradnji s Pravnim fakultetom Sveučilišta u Rijeci, te partnerima iz Francuske, Italije i Portugala. Financiran je Erasmus+ sredstvima, a obuhvaćao je izradu materijala za podučavanje pravne pismenosti u završnim razredima osnovnih i srednjih škola. Ured pravobranitelja za djecu je tijekom razvoja projekta sudjelovao u dijelu istraživanja poželjnog stupnja pravne pismenosti, pri čemu smo, iz naše perspektive, procjenjivali važnost temeljnog znanja iz više sfera života i više područja društvenih odnosa za djecu različite dobi.¹⁷⁵

Podrška projektima drugih organizacija

Dali smo podršku projektima i programima drugih organizacija koje su usmjerene na postizanje sveobuhvatne zaštite prava i dobrobiti djece:

- **Hrabrom telefonu** za prijavu projekta Škole hrabrosti, na natječaj Europske komisije (CERV-2024-CHILD), kao inicijative usmjerene na jačanje zaštite mentalnog zdravlja djece u osnovnim školama diljem Hrvatske. Projekt je započeo u siječnju 2025., a provodit će se do prosinca 2026., u suradnji s 14 osnovnih škola.
- **Udruzi za promicanje stvaralaštva i jednakih mogućnosti Alternator** za prijavu projekta Filmom do senzibilizacije na natječaj Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih za dodjelu bespovratnih sredstava projektima udruga u području izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja djece i mladih u školskoj godini 2024./2025. Svrha projekta je kroz učenje o prilagodbi filmskog sadržaja za slijepe i gluhe osobe podizati senzibiliziranost učenika o osobama s invaliditetom.
- **Udruzi Djeca prva** za prijavu projekta unaprjeđenja integriranog sustava zaštite djece od obi-

174 Više o projektu na <https://www.roda.hr/en/projects/child-trust-children-visiting-parents-training-eu-prison-staff/>.

175 Više o projektu na <https://thelawproject.eu/> i <https://fso.hr/projekti/pravo-u-svakodnevi/>.

teljskog nasilja, na natječaj Europske komisije (CERV-2024-DAPHNE), u partnerstvu s udrugama Hrabri telefon (Zagreb), Savez društava „Naša djeca“ Hrvatske (Zagreb), Ardura (Šibenik) te Dokkica (Osijek).

- **Centru za podršku roditeljstvu „Rastimo zajedno“** za prijavu projekta Schoolchild Participation Strengthening – Schoolchild Party na natječaj Europske komisije (CERV-2024-CHILD). Cilj projekta je osnažiti svakodnevnu participaciju učenika na početku njihovog osnovnoškolskog obrazovanja u njihovim razrednim kolektivima te u zajednici kroz volontiranje, a u okviru projekta planiraju se edukacije učitelja, stručnih suradnika, roditelja i djece koje će se razviti u suradnji s djecom i odraslima te uz podršku međunarodnog savjetodavnog odbora projekta.
- **Pravnom fakultetu u Osijeku** za prijavu projekta Fit4Care Is Brussels II ter regulation “fit” for (public) care proceedings?, na natječaj Europske komisije (JUST-2024-JCOO), u području promicanja pravosudne suradnje u građanskim i kaznenim stvarima. Projekt je usmjeren na uspostavljanje sustavnog i holističkog modela funkcioniranja prekograničnog smještaja djece u EU.
- **Hrvatskom Crvenom križu, Službi za zaštitu migranata** za prijavu projekta od strane Međunarodne federacije društava Crvenog križa i Crvenog polumjeseca (IFRC), u suradnji s nacionalnim društvima Crvenog križa u Europi, na natječaj Europske komisije (CERV-2024-DAPHNE), a na temu prevencije rodno uvjetovanog nasilja te pružanja direktne podrške osobama koje su bile izložene različitim oblicima rodno uvjetovanog nasilja i trgovanja ljudima, s posebno usmjerenom pažnjom na populaciju migranata.
- Podržali smo realizaciju projekta **Veleposlanstva Republike Francuske u RH i Hrvatske radiotelevizije** o prikazivanju francuskih kratkih filmova o nasilju nad ženama i djecom na HRT-u, a čiji je cilj bio podizanje svijesti o neprihvatljivosti svih oblika nasilja te nužnosti pružanja pravovremene i učinkovite podrške žrtvama nasilja.

10 MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

Na međunarodnom planu komunicirali smo i surađivali s međunarodnim organizacijama i mrežama organizacija, institucijama, tijelima i neovisnim stručnjacima te smo aktivno sudjelovali na više skupova.

I tijekom 2024. dio je ovih aktivnosti održan u vidu videokonferencija, virtualnih sastanaka i *webinara* te hibridno.

10.1 Suradnja s međunarodnim organizacijama, tijelima i stručnjacima

ODBOR ZA PRAVA DJETETA UJEDINJENIH NARODA (*UN Committee on the Rights of the Child*) – Pratili smo aktivnosti Odbora iz brojnih područja prava djece, aktivno smo sudjelovali u postupku izrade *Općeg komentara br. 27.* o pravima djece na pristup pravdi i učinkovitim pravnim lijekovima te smo Odboru dostavili naš doprinos njegovom Nacrtu. Opći cilj ovog Općeg komentara je pružiti mjerodavne smjernice za države članice u poduzimanju svih odgovarajućih zakonodavnih, upravnih i drugih radnji kako bi osigurale ostvarivanje prava djece na pristup pravosuđu i učinkovite pravne lijekove. Savjetnica pravobraniteljice sudjelovala je na *webinaru* Odbora o daljnjem radu i hodoogramu navedene aktivnosti.

Pratili smo seminar održan 23. svibnja u organizaciji Pravnog centra za ljudska prava Sveučilišta u Nottinghamu (*Human Rights Law Center, University of Nottingham*), koji je ugostio dvije vodeće stručnjakinje UN-a koje se bave hitnom i rastućom krizom prava djeteta na okupiranim palestinskim teritorijama i Izraelu: Ann Skelton, predsjednicu Odbora za prava djeteta i Faridu Shaheed, posebnu izvjestiteljicu UN-a za pravo na obrazovanje. Pratili smo aktivnosti Odbora povodom usvajanja rezolucije kojom je 11. lipnja proglašen Međunarodnim danom igre, koji ističe snagu i važnost dječje igre.

ODBOR ZA EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA UJEDINJENIH NARODA (*UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights*) – Na poziv Pučkog pravobranitelja, zajedno s drugim specijaliziranim pravobraniteljskim uredima u RH, sudjelovali smo u pripremi alternativnog izvješća za razmatranje drugog periodičkog izvješća RH o primjeni *Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima*. Posebno smo istaknuli problem diskriminacije i obrazovne segregacije romske djece, prava LGBTI djece, govora mržnje i obrazovanja djece pripadnika srpske nacionalne manjine, obiteljskog i seksualnog nasilja, zdravstvenog i seksualnog obrazovanja, djece lišene slobode, žrtava trgovine ljudima, djece u pokretu i prava djeteta na upis u maticu rođenih.

CHILD RIGHTS CONNECT - Pratili smo aktivnosti ovog savjetodavnog tijela UN-ovog Odbora za prava djeteta, koje koordinira aktivnosti Odbora i komunikaciju Odbora s relevantnim sudionicima, djecom i civilnim društvom. Sudjelovali smo na interaktivnom *webinaru* pod nazivom *How to Child Rights – How to engage children in follow up to reporting to the Global and African Union (AU) human rights mechanisms* o uključivanju djece u daljnje radnje nakon sudjelovanja u izvještavanju prema globalnim i regionalnim mehanizmima za ljudska prava (UN-ov Odbor za prava djeteta, Univerzalno periodično izvješće - UPR i Afrički odbor stručnjaka za prava i dobrobit djeteta - ACERWC). Također smo pratili *webinar Advancing the rights of child and youth human rights defenders* a na poziv *Child Rights Connecta* potpisali smo i stratešku viziju za promociju i zaštitu prava branitelja ljudskih prava djece.

URED VISOKOG POVJERENIKA UN-A ZA IZBJEGLICE (UNHCR) - Ostvarena je suradnja u odnosu na položaj i zaštitu djece u pokretu te smo zajednički posjetili Postaju granične policije Slavonski Brod i Centar za pružanje usluga u zajednici "Kuća sretnih ciglica", ustanovu socijalne skrbi za djecu u koju se smještaju i djeca bez pratnje.

VIJEĆE EUROPE (*Council of Europe*) – Pravobraniteljica za djecu je sa savjetnicom sudjelovala na međunarodnoj konferenciji pod nazivom: „Na putu ka izvrsnosti: Udruženi ka djelotvornoj dječjoj zaštiti s Modelom Barnahus“, koja je u organizaciji Vlade Crne Gore i u suradnji s Vijećem Europe i UNICEF-om održana 17. i 18. travnja u Podgorici. Konferencija je održana s ciljem razmjene znanja i mogućnosti učenja najboljih praksi i dijeljenja iskustava u izazovima pri implementaciji modela Barnahus. U sklopu zajedničkog projekta Europske unije i Vijeća Europe „Uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj“, savjetnice pravobraniteljice za djecu sudjelovale su u dva studijska posjeta (u Sloveniji i Finskoj) radi uvida u način uspostavljanja i funkcioniranja Barnahus modela u ovim državama i pronalaska primjenjivog rješenja na nacionalni sustav uspostave Dječje kuće u Hrvatskoj.

EUROPSKA KOMISIJA (*European Commission*) - Savjetnica pravobraniteljice kao predstavnica RH u radu ekspertne radne skupine Europske komisije „Sigurniji internet za djecu“ (*Safer Internet for Children*) i ove je godine pratila aktivnosti ove skupine.

Sudjelovali smo u više aktivnosti u sklopu *Platforme EU o participaciji djece*, koju vodi Europska komisija. Također smo sudjelovali na tematskim *webinarima* te konzultacijama s djecom iz MMS-a koju smo pratili i na njihove aktivnosti u Bruxelles.

Pratili smo donošenje i ugradili u naše zagovaranje odredbe iz *Preporuka Komisije (EU) 2024/1238 od 23. travnja 2024. o razvoju i jačanju integriranih sustava za zaštitu djece u najboljem interesu djeteta*. Cilj je preporuke podržati članice EU-a u jačanju sustava za zaštitu djece u najboljem interesu djeteta, što je i obveza iz *Strategije EU-a o pravima djeteta*. Ključne preporuke odnose se na stavljanje djece u centar integriranih sustava zaštite, prilagodbi tih sustava, uspostavljanje općeg okvira integriranih sustava zaštite djece, koordinaciju i suradnju među sektorima i nadležnim tijelima, sveobuhvatne i koordinirane mjere podrške, sigurnosne potrebe djece na internetu i izvan njega, dječji integritet i mentalno zdravlje.

EUROPSKA MREŽA PRAVOBRANITELJA ZA DJECU (*European Network of Ombudspersons for Children - ENOC*) - Kao dugogodišnji član, aktivno smo sudjelovali u radu mreže, razmjenjujući informacije o raznim temama, naročito o pravima djece u alternativnoj skrbi, ratifikaciji *Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi*, praksama u vrtičkim ustanovama i školama u RH vezanima uz pravo djeteta na dnevni odmor, vrijeme početka školskog dana i utjecaju na zdravlje djece i dr.

Pravobraniteljica za djecu je kao članica Upravnog odbora ENOC-a (do rujna 2024. kada joj je završio mandat na toj funkciji) sudjelovala je na više *online* sastanaka Odbora, na kojima su se razmatrala aktualna pitanja i pitanja vezana za organizaciju rada ENOC-a. Također je sudjelovala u pripremi organizacije godišnje ENOC konferencije u Helsinkiju u Finskoj, izboru stručnjaka koji su pokrili temu konferencije te je pratila organizaciju ENYA Foruma u Bratislavi u Slovačkoj.

Sudjelovali smo na proljetnom seminaru ENOC-a u organizaciji estonskog pravobranitelja za djecu na temu zaštite i promicanja prava djece u alternativnoj skrbi i prava djece čiji su roditelji u zatvoru. Zamjenica pravobraniteljice moderirala je i izlagala na panelu *Dijeljenje dobre prakse i iskustava ureda pravobranitelja za djecu u odnosu na djecu čiji su roditelji u zatvoru*, kao predstavnica hrvatskog Pravobranitelja za djecu te ujedno kao članica pan-europske mreže *Children of Prisoners Europe (COPE)*.

U Helsinkiju u Finskoj od 18. do 20. rujna sudjelovali smo na Godišnjoj konferenciji i skupštini mreže ENOC u organizaciji finske pravobraniteljice za djecu. Ovogodišnja poruka skupštine bila je: “Svako dijete i mlada osoba treba živjeti u podržavajućem, zaštitnom i brižnom okruženju koje promiče njihov puni potencijal.” Tijekom konferencije pravobraniteljica za djecu je, kao članica Upravnog odbora ENOC-a, sudjelovala i na aktivnostima Upravnog odbora ENOC-a, na kojemu su razmatrana aktualna pitanja te planirane daljnje aktivnosti.

EUROCHILD - Pratile smo aktivnosti mreže i članova (organizacija i pojedinaca) koji diljem Europe rade na promociji prava i unaprjeđivanju dobrobiti djece i mladih. Zajedno s više od 160 sudionika sudjelovali smo na Konvenciji mreže, koja je održana na Malti od 2. do 3. srpnja, na kojoj su se predstavnici UN-a, Europske komisije, Agencije EU-a za temeljna prava i malteške vlade pridružili članovima i gostima *Eurochilda* u raspravama o borbi protiv dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti diljem Europe. Tijekom ove Konvencije održana je i završna međunarodna konferencija u hibridnom obliku u sklopu projekta *Building Children's Futures*, o važnosti procjene utjecaja na dječja prava u donošenju javnih odluka (*Using children's rights to recover from the Global Pandemic*). Savjetnica je sudjelovala na radionici o problemima razdvajanja djece i obitelji između siromaštva i marginalizacije te radionici o upravljanju u situaciji traume. U sklopu studijske posjete posjetila je Centar za glazbu i umjetnost *Villabianca*, prvi glazbeno-umjetnički centar za djecu i mlade s teškoćama otvoren u studenome 2021. te *Sagħtrija Childcare*, obiteljski vrtić za djecu, otvoren u studenome 2020., za skrb o djeci od 1 do 3 godine.

Godišnja Opća skupština Eurochilda održana je *online* u svibnju, na kojoj se raspravljalo o tekućim pitanjima i aktivnostima mreže, dok je izvanredna Opća skupština održana također *online* u studenome, kada se raspravljalo o prijemu novih članova i važnosti članova i mreže u zalaganju za djecu i njihova prava. Zajedno s drugim članovima mreže iz Hrvatske, sudjelovali smo u izradi *Eurochild Flagship Report-a* za zaštitu djece u Hrvatskoj.

CHILDREN OF PRISONERS EUROPE (COPE) - Kao institucionalni član i kroz individualno članstvo aktivno smo sudjelovali u radu paneuropske mreže organizacija za djecu čiji su roditelji u zatvoru. Povodom europske kampanje *Not My Crime, Still My Sentence!* održali smo više edukativnih aktivnosti u nekoliko gradova u kojima smo govorili o pravima i potrebama djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom.¹⁷⁶

Pozvali smo djecu i sve organizacije koje se bave pravima djece čiji su roditelji lišeni slobode na sudjelovanje u anketi mreže COPE, namijenjenu djeci diljem Europe, čija je svrha čuti iskustva djece čiji se roditelj nalazi u zatvoru kako bi se izbjeglo negativno djetetovo iskustvo vezano uz posjet tom roditelju. Zamjenica pravobraniteljice je na proljetnom seminaru mreže ENOC moderirala i izlagala na panelu *Dijeljenje dobre prakse i iskustava ureda pravobranitelja za djecu u odnosu na djecu čiji su roditelji u zatvoru*, kao predstavnica hrvatskog Pravobranitelja za djecu te ujedno kao članica pan-europske mreže COPE.

U lipnju - mjesecu Europske kampanje za prava djece čiji su roditelji u zatvoru - u organizaciji pan-europske mreže COPE i njemačke udruge *Treffpunkt* iz Nurnberga, u Berlinu smo od 11. do 14. lipnja sudjelovali na godišnjem susretu članova mreže i drugih sudionika. Međunarodna konferencija „*Razgovarajmo jedni s drugima: međusektorski pristup za djecu čiji je roditelj u zatvoru*“ (*Let's Talk to One Another: a cross-sectoral approach for children with a parent in prison*) okupila je oko 200 sudionika iz 20 država i raznih stručnjaka koji se bave ovom temom. Nakon konferencije posjetili smo *JVA Moabit*, berlinski zatvor za odrasle muškarce u pritvoru, a održan je i „*Kutak umrežavanja*“ (*Networking Corner*) koji je omogućio razmjenu znanja i perspektiva.

Aktivnost Pravobranitelja za djecu kao člana COPE mreže bila je i dati mišljenje o ciljevima, aktivnostima i ishodima za *Operating Grant 2025.*, izraditi izvješće o našim aktivnostima u odnosu na djecu roditelja zatvorenika za 2023., a dostavili smo na zahtjev i informaciju o podršci djeci iz romske zajednice u situaciji kada im je roditelj u zatvoru.

Zamjenica pravobraniteljice za djecu je tijekom 2024. sudjelovala na nekoliko sastanaka Upravnog odbora mreže, te je nakon šest godina zaključila članstvo u Upravnom odboru i obnašanje funkcije generalnog tajnika. Sudjelovali smo na poziv talijanske udruge *Bambinisenzasbarre* (član COPE mreže) u prijavi na ERASMUS+ projekt *CHILD Trust - Children visiting parents Training EU prison Staff*, koji je prihvaćen i krajem godine je započela njegova dvogodišnja realizacija. Pratile smo i COPE *webinar* pod nazivom

¹⁷⁶ O drugim aktivnostima povodom kampanje i proizišlih iz članstva u COPE mreži pišemo u poglavlju *Prava djece čiji su roditelji u zatvoru*.

Collaborative solutions: how schools and prisons can join hands to support children with imprisoned parents o suradnji između škole i kaznene ustanove u kojoj se nalazi roditelj učenika.

Mreži smo na zahtjev dostavili podatke o Uredu za novu GWMD (*Game with Mum and Dad*) mrežnu stranicu te smo podržali ovu kampanju i globalnu inicijativu koju je pokrenula COPE mreža. Inicijativa potiče aktivnosti koje će omogućiti djeci da provedu kvalitetno vrijeme u aktivnostima s roditeljem koji je u zatvoru, s onim koji nije u zatvoru i sa zatvorskim djelatnicima na zatvorskom dvorištu, igralištu, vanjskom ili unutarnjem prostoru. Kampanja je osmišljena po uzoru na istovrsne aktivnosti koje provodi talijanska udruga *Bambinisensazbarre*. Podaci koje smo poslali su ujedno i podaci za interaktivnu kartu i prikaz članova COPE mreže na istoj stranici.

EUROPRIIS (*European Organisation of Prison and Correctional Services*) - Europska organizacija za zatvorske i penalne sustave je mreža organizacija čiji su članovi 36 europskih zatvorskih sustava, koja omogućuje suradnju, uzajamno učenje i razmjenu dobre prakse između europskih zatvorskih sustava. Hrvatski zatvorski sustav je član EuroPrisa. Rad EuroPrisa pratimo te aktivno sudjelujemo u edukacijama, poput *webinara* pod nazivom *Effective Implementation of Alternatives to Pre-Trial Detention* koji je održan u 2024.

INTERNATIONAL COALITION FOR CHILDREN WITH INCARCERATED PARENTS (INCCIP), WELLS OF HOPE - UGANDA i ADVOCACY IN ACTION COALITION - PRISONERS FAMILY CONFERENCE (AIAC) – Kontakti s ovim globalnim mrežama vrijedan su nam izvor informacija o djeci zatvorenika izvan Europe. Na zahtjev INCCIP-a mrežu smo informirali o tome kako se u RH prikupljaju podaci o djeci čiji su roditelji u zatvoru. Zanimljivo je da nam je pitanje upućeno jer im se čini da je RH jedna od rijetkih zemalja gdje se ti podaci sakupljaju sistematizirano i redovito.

UNICEF – Na godišnjem sastanku UNICEF-a i MVEP-a u veljači sudjelovali su predstavnici različitih resora i institucija koje su partneri i suradnici u provedbi različitih programa Ureda UNICEF-a za Hrvatsku. Zamjenica pravobraniteljice za djecu govorila je o sudjelovanju Pravobranitelja za djecu u Savjetodavnom odboru za unaprjeđenje procjene i tretmana djece i mladih s problemima u ponašanju. Navela je i ostale aktivnosti koje su pokazatelj kontinuirane suradnje i dijaloga Pravobranitelja za djecu i UNICEF-a kao prirodnih partnera, čiji se rad i ciljevi nalaze u istom vrijednosnom okviru definiranom *Konvencijom o pravima djeteta*. Zahvalila je UNICEF-u na financijskoj i stručnoj pomoći pri obilježavanju 20 godina postojanja Pravobranitelja za djecu krajem 2023., podsjetivši na značajnu ulogu koju je UNICEF imao prije 20 godina u promicanju ideje o stvaranju institucije Pravobranitelja za djecu.

U organizaciji Ureda UNICEF-a za Hrvatsku 1. veljače u Zagrebu sudjelovali smo na konferenciji povodom uspješne regionalne provedbe i završetka programa „Podrška djeci izbjeglicama i migrantima u procesu integracije u zemljama EU“ i predstavljanja novog nacionalnog programa „Podrška djeci i obiteljima u migracijama u procesu zaštite i integracije u Hrvatskoj“.

Pravobraniteljica za djecu održala je 29. veljače u Maloj kući dječjih prava sastanak s predstavnicom Ureda UNICEF-a za Hrvatsku Marijanom Šalinović. Na sastanku su izmijenjene ideje i prijedlozi za nastavak uspješne suradnje Ureda pravobranitelja za djecu s Uredom UNICEF-a za Hrvatsku te su najavljenе aktivnosti oba Ureda tijekom 2024. u kojima se ukazuje prilika za zajedničko djelovanje.

Pravobraniteljica za djecu sastala se s predstojnicom Ureda UNICEF-a za Hrvatsku Reginom M. Castillo 11. travnja u Maloj kući dječjih prava u Zagrebu. Budući da se mandat predstojnice UNICEF-a u Hrvatskoj približio svojem završetku, ovaj je sastanak bio prilika za rezime dosadašnje suradnje ova dva ureda.

OECD (Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj) – U sklopu pristupanja Republike Hrvatske OECD-u, sudjelovali smo u radu Povjerenstva za etičnu primjenu digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije u obrazovanju, osnovanog pri CARNET-u. Zadaća Povjerenstva je izrada *Smjernica za etičnu primjenu digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije u obrazovanju* namijenjenih odgojno-obrazovnim

djelatnicima kao pomoć u njihovom radu s djecom u području umjetne inteligencije. Ured pravobranitelja za djecu dao je svoj doprinos tekstu Smjernica izradom Nacrta poglavlja „Mentalno zdravlje“. Tekst Smjernica planira se usvojiti u 2025., što je jedan od preduvjeta za pristupanje Republike Hrvatske OECD-u.

Ured pravobranitelja za djecu dao je mišljenje na drugi Nacrt preporuke OECD-a o informacijskom integritetu. Osim što smo ponovili naše prijedloge za poboljšanja funkcioniranja sustava zaštite prava i interesa djece u digitalnom okruženju iz 2023., podržali smo donošenje Preporuka OECD-a, koje su usvojene u prosincu 2024. godine.

EUROPSKO VIJEĆE ZA SIGURNOST PROMETA (European Transport Safety Council - ETSC) - Rad ove belgijske neprofitne organizacije, koji je posvećen smanjenju broja poginulih i ozlijeđenih u cestovnom prometu u Europi, i suradnja s njom vrijedan su izvor informacija o praksama i stanju sigurnosti prava djece u Europi. Sudjelovali smo u više *webinara* i *online* susreta na kojima su predstavljene aktualnosti i podaci o stradanjima u prometu. U Ljubljani smo 19. rujna sudjelovali na konferenciji koju je organizirao ETSC i slovenska agencija za sigurnost prometa, na temu ranjivih sudionika u prometu.

EUROPSKA KOMISIJA PROTIV RASIZMA I NESNOŠLJIVOSTI (ECRI) - U sklopu posjete delegacije Europske komisije protiv rasizma i nesnošljivosti (*European Commission for Racism and Intolerance - ECRI*) koja se održavala u Zagrebu od 22. do 26. travnja, u prostoru Pučkog pravobranitelja 24. travnja održan je sastanak s predstavnicima raznih tijela i institucija, između ostalog i Ureda pravobranitelja za djecu.

Teme sastanka odnosile su se na neovisnost posebnih pravobranitelja u RH, njihove radne metode i utjecaj njihovih preporuka, uočene glavne probleme vezane za učenje o ljudskim pravima u školama, zlostavljanja na temelju rasizma i netolerancije, kršenje prava LGBTI djece te mjere uključivanja djece pripadnika romske manjine i djece migranata u obrazovanje.

INTERNATIONAL STEP BY STEP ASSOCIATION (ISSA) - Kontinuirano pratimo aktivnosti mreže u području ranog razvoja djece. U 2024. smo sudjelovali u ISSA *webinaru* „Jačanje lokalne uprave u jačanju lokalnog sustava ranog razvoja“ te smo održali radionicu o djeci čiji je roditelj u sukobu sa zakonom na ISSA konferenciji pod nazivom „Potreban je ekosustav ranog djetinjstva da bi sva mala djeca napredovala“ u Sofiji. U organizaciji mreže posjetili smo i jednu školu, Centar za rani razvoj i Dječji muzej *Muzeiko*.

END CORPORAL PUNISHMENT (ECP) - Pratimo aktivnosti i kampanje ECP mreže koja nam je važan izvor informacija o zabrani, ali i praksi tjelesnog kažnjavanja u svim zemljama svijeta. Na važnost ukidanja tjelesnog kažnjavanja djece posebno se podsjeća na Međunarodni dan potpunog ukidanja tjelesnog kažnjavanja djece, koji se obilježava svake godine 30. travnja. Pratili smo i *webinar* *Ending corporal punishment in the child justice system – legal and human rights approaches*.

NIZOZEMSKI PARLAMENT - 6. svibnja pravobraniteljica za djecu sastala se sa članicom nizozemskog parlamenta Volt Marieke Koekkoek i njezine dvije savjetnice. Sastanak je održan u okviru posjete nizozemske zastupnice graničnim područjima Republike Hrvatske s Bosnom i Hercegovinom, a na temu migracija i azila u Europi.

SKUPINA STRUČNJAKA ZA SUZBIJANJE TRGOVANJA LJUDIMA (Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings - GRETA) - U sklopu četvrtog kruga evaluacije Republike Hrvatske u implementaciji odredbi *Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima*, u Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske 6. lipnja održan je sastanak pravobraniteljskih institucija sa članovima ove skupine. Tematski fokus posjeta bio je izloženost trgovanju ljudima i mjere koje su države stranke *Konvencije* poduzele kako bi spriječile, otkrile i poduprle ugrožene žrtve te kaznile počinitelje.

DELEGACIJA SJEVERNE MAKEDONIJE posjetila je 6. lipnja Ured u sklopu studijskog putovanja *Quality*

education for All – North Macedonia. Pravobraniteljica je predstavnicima delegacije iz Ministarstva obrazovanja, Ureda pravobranitelja i škola iz Sjeverne Makedonije predstavila djelokrug Ureda i MMS-a.

PREDSTAVNICE FRANCUSKOG MINISTARSTVA PRAVOSUĐA posjetile su Ured 25. lipnja u okviru izobrazbe ravnatelja/ica službi za pravosudnu zaštitu mladeži koja se provodi na francuskoj Nacionalnoj akademiji za zaštitu mladih i maloljetničko pravosuđe (ENPJJ). Pravobraniteljica im je predstavila ustroj i djelokrug Ureda pravobranitelja za djecu, s naglaskom na praćenje i zaštitu prava i interesa djece, prihvaćenost preporuka upućenih nadležnim institucijama u cilju poboljšanja ostvarivanja dječjih prava te područja u kojima Ured bilježi najveći broj prijava povreda prava djece u Hrvatskoj.

Studentice treće godine socijalnoga rada iz Češke na studiju **Caritasovog fakulteta za socijalni rad (CARITAS – Vyšší odborná škola sociální Olomouc)** posjetile su riječki ured pravobranitelja za djecu, kada su im predstavljene institucija Pravobranitelja za djecu i brojne nacionalne i međunarodne aktivnosti Ureda.

S obzirom na razmatranje mogućnosti uvođenja institucije dječjeg pravobranitelja u Češkoj, **Analitičku upravu Vlade Češke Republike** informirali smo o organizaciji, veličini i zaposlenicima Ureda pravobranitelja za djecu RH nastavno na njihov upit.

Suradnju smo nastavili i s **Veleposlanstvom SAD-a u Hrvatskoj**, s kojima smo tijekom godine održali dva sastanka u vezi godišnjeg izvješća *State Departmenta* o ljudskim pravima, u dijelu koji se odnosi na dječja prava. U više navrata bili smo u pisanom kontaktu vezano za temu ostvarivanja pojedinih prava djece u RH.

10.2 Sudjelovanje na međunarodnim skupovima¹⁷⁷

Osim kontakata s međunarodnim organizacijama i stručnjacima, sudjelovali smo i **na međunarodnim skupovima**, a neke od njih prikazali smo u sklopu tematskih aktivnosti i suradnje s međunarodnim organizacijama i tijelima.

Hrvatski forum o upravljanju internetom CRO-IGF održan je sklopu 57. međunarodnog skupa MIPRO u Opatiji 22. svibnja, a pratila ga je savjetnica pravobraniteljice. Riječ je o globalnoj inicijativi koja djeluje pod okriljem UN-a s ciljem okupljanja svih zainteresiranih dionika u rasprave o pitanjima važnim za upravljanje internetom. Ovaj sedmi po redu CRO-IGF forum okupio je predstavnike akademske i istraživačke zajednice, industrije, javne vlasti i civilnog društva.

Sudjelovali smo na **32. Europskoj konferenciji o socijalnim uslugama** pod naslovom *Co-creating Future Social Services (ESSC 2024)*, održanoj od 25. do 28. lipnja u Antverpu u Belgiji, u organizaciji Europske socijalne mreže (*European Social Network- ESN*). Ova mreža za javne socijalne usluge u Europi nudi međunarodnu platformu za razmjenu i dijeljenje znanja o lokalnim i regionalnim socijalnim uslugama te osnažuje stručnjake i osobe koje koriste socijalne usluge promicanjem kvalitete u upravljanju uslugama. Konferencija je godišnji vodeći događaj te je najveći javni forum o politici i praksi socijalne skrbi u Europi, na kojoj se raspravljalo se o mogućnostima sukreiranja socijalnih usluga u zajednici. Program je nudio mnogobrojne plenarne sjednice, tematske panel rasprave, prezentacije u „Zoni inovacija“, kao i obilazak mjesta na kojem se pružaju integrirane usluge za roditelje i djecu *Huis van het Kind* (Kuća za djecu).

Međunarodna znanstveno-stručna konferencija „Unaprjeđenje kvalitete života djece i mladih“ održana je u Istanbulu od 21. do 23. lipnja. Konferenciju je organizirao Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

¹⁷⁷ Neke od važnijih međunarodnih konferencija na kojima smo sudjelovali spomenute su u prethodnom poglavlju *Suradnja s međunarodnim organizacijama*.

Sveučilišta u Tuzli i Udruženje za podršku i kreativni razvoj djece i mladih. U okviru konferencije pravobraniteljica za djecu i njezina savjetnica predstavile su instituciju Pravobranitelja za djecu te održale izlaganje na temu „Uloga pravobraniteljice za djecu u unaprjeđenju života djece na hrvatskim otocima”.

Međunarodni stručni skup za odgojitelje, učitelje i nastavnike hrvatske nacionalne manjine i iselještva održan je na Filozofskom fakultetu u Splitu od 17. do 20. srpnja u organizaciji AZOO-a. Tom prigodom odgojitelji, učitelji i nastavnici imali su priliku slušati predavanja o hrvatskoj kulturnoj i povijesnoj baštini, glazbenoj i likovnoj kulturi te početnoj procjeni znanja učenika. U svojem obraćanju pravobraniteljica je, između ostalog, istaknula da su djeca i obitelji koja žive u inozemstvu posebno osjetljiva skupina te da život izvan svoje domovine nosi posebne izazove.

Međunarodno finale 28. Plazma sportskih igara mladih održano je 22. i 23. kolovoza u Splitu, kao najveća amaterska sportska manifestacija u Europi, koja je organizirana pod pokroviteljstvom Međunarodnog olimpijskog odbora i Europske komisije, UEFA i FIDE, visokim pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske i Hrvatskog sabora te uz podršku brojnih sponzora i ambasadora. Plazma sportske igre mladih namijenjene su djeci osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta koja u okviru ove sportske manifestacije sudjeluju u natjecanjima u deset sportova. Sudjelovala su djeca iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije i Slovenije. Dio programa ovih igara te svečanost proglašenja novih ambasadora pratila je savjetnica pravobraniteljice.

Kongres u organizaciji ISPCAN (*International Society for the Prevention of Child Abuse & Neglect*) održan je od 18. do 21. kolovoza u Uppsali u Švedskoj, na temu „Suradnja u vremenima krize“. Nasilje, oružani sukobi, pandemija COVID-19, klimatske promjene, stres i kulturološki običaji utječu na mentalno zdravlje i dobrobit, stoga je cilj konferencije bio naglasiti nove izazove s kojima se djeca suočavaju te prikazati inovativna rješenja koja globalna zajednica koristi u istraživanjima i praksi. Na konferenciji su sudjelovale pravobraniteljica i njezina savjetnica, koje su u okviru boravka u Švedskoj posjetile dva švedska Barnahusa - u Uppsali i Stockholmu.

Međunarodna konferencija o klimatskoj pravdi prilagođenoj djeci/mladima: napredak i mogućnosti (*International Conference - Child/Youth-friendly Climate Justice: Progress and Opportunity*), održana je 30. rujna i 1. listopada u Corku u Irskoj (*School of Law, University College Cork*), a *online* ga pratila savjetnica pravobraniteljice. Ovaj interdisciplinarni događaj istaknuo je kako su djeca i mladi postali središnje figure u borbi protiv klimatske krize, dovodeći u pitanje tradicionalne poglede na djecu kao pasivne žrtve.

Regionalni sastanak „Glas onkoloških pacijenata“ održan je u Zagrebu 6. rujna, u organizaciji Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Europa Donna Slovenija, Udruženja pacijenata Srbije i Udruga žena oboljelih i liječenih od raka SVE za NJU te pod pokroviteljstvom Predsjednika RH, Ministarstva zdravstva i Predstavništva Europske komisije u Hrvatskoj. Na skupu su sudjelovali predstavnici udruga pacijenata iz 11 zemalja, zdravstvenih ustanova, liječnika i drugih stručnjaka koji su raspravljali o ishodima liječenja u onkologiji i nejednakosti u skrbi za oboljele. Ujedno je predstavljen dokument „Zagrebačka deklaracija o unapređivanju prevencije, rane dijagnostike, liječenja i kliničkih ishoda“. Kako se sve ove teme odnose i na maligna oboljenja u dječjoj dobi, skupu je prisustvovala i zamjenica pravobraniteljice.

Završna međunarodna konferencija „Pravo u svakodnevnom životu“ (*Law in Everyday Life*) o podučavanju pravne pismenosti u školama održana je 26. rujna u Rijeci na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Cilj istoimenog projekta bilo je poboljšanje osnovne pravne pismenosti u više europskih država, a predvodio ga je Forum za slobodu odgoja, u suradnji s Pravnim fakultetom Sveučilišta u Rijeci te partnerima iz Francuske, Italije i Portugala. Projekt je obuhvatio izradu materijala za podučavanje pravne pismenosti u završnim razredima osnovnih i srednjih škola. Ured pravobranitelja za djecu je tijekom razvoja projekta sudjelovao u dijelu istraživanja poželjnog stupnja pravne pismenosti, pri čemu smo, iz naše perspektive, procjenjivali važnost temeljnog znanja iz više sfera života i više područja društvenih odnosa za djecu različite dobi. Konferenciji su nazočile zamjenica i savjetnica pravobraniteljice.

13. međunarodni simpozij „Kopački rit jučer, danas, sutra“ održan je 2. i 3. listopada na Fakultetu agrobiotehničkih znanosti u Osijeku. Ovaj simpozij aktivno se održava od 2012. godine, te iako je naslovom tematski usmjeren na bioraznolikost, ekologiju i očuvanje Parka prirode „Kopački rit“, također promiče širi multidisciplinarni pristup u obradi tema iz raznih područja ekologije, biologije, klimatskih promjena, zaštite prirode, obrazovanja, itd. Ured pravobranitelja za djecu, u suradnji sa Zelenom pravnom klinikom Pravnog fakulteta u Osijeku, sudjelovao je na simpoziju s izlaganjem savjetnice na temu „Važnost očuvanja bioraznolikosti i ublažavanja klimatskih promjena – kroz prizmu dječjih prava“ .

VIII. Regionalna konferencija Tijela za ravnopravnost Jugoistočne Europe održana je u Sarajevu 27. studenoga, u organizaciji Pravobranitelja za ljudska prava Bosne i Hercegovine, pod nazivom „Obaveze u odnosu na Direktive o jačanju tijela za jednakost.“ Na konferenciji su sudjelovali predstavnici tijela za jednakost, pravobraniteljskih institucija, Europske mreže tijela za jednakost (Equinet), Vijeća Europe, Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini, međunarodnih agencija i nevladinih organizacija. Na konferenciji je sudjelovala savjetnica pravobraniteljice.

Stručni skup „Djeca u sukobu sa zakonom i jezične poteškoće“ održan je 16. prosinca u organizaciji Udruge sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež (USZM) i u okviru projekta *EU COST Action CA 22139*. Na skupu je predstavljena provedba europskog projekta o djeci u sukobu sa zakonom i njihovim jezičnim poteškoćama, koji se provodi u razdoblju od 2023. do 2026. godine u više europskih država, a s ciljem osvješćivanja zanemarene i nedovoljno vidljive jezične potrebe ove ranjive skupine djece. Na stručnom skupu sudjelovali su predstavnici sustava pravosuđa, socijalne skrbi, obrazovanja, zdravstva i organizacija civilnog društva. Pravobraniteljica za djecu održala je izlaganje u kojem je istaknula da je sudjelovanje djece u sudskim postupcima, uz ostvarivanje svih njihovih prava, moguće jedino ako dijete razumije postupak i ako može jasno iskazati svoje mišljenje, stoga je nužno osvijestiti i senzibilizirati stručnjake koji mogu i trebaju ovoj djeci pružiti primjerenu pomoć i zaštitu kako bi djeca mogla aktivno sudjelovati u svakom sudbenom i upravnom postupku.

11 OSTALE AKTIVNOSTI PODRUČNIH I SREDIŠNJEG UREDA

Kako bi se osigurala bolja dostupnost Ureda pravobranitelja za djecu djeci i odraslima, osim u središnjem uredu u Zagrebu, djelujemo i u područnim uredima u Osijeku, Rijeci i Splitu. Time djelatnici Ureda mogu učinkovitije surađivati s institucijama i obilaziti mjesta na kojima su smještena djeca na području županija koje pokrivaju središnji te područni uredi.

U svom radu savjetnici područnih ureda prema teritorijalnom načelu promoviraju prava djece, dok se u radu po pojedinačnim prijavama povreda prava djece i u predlaganju mjera zaštite primjenjuje funkcionalno načelo, u skladu s profesionalnom specijalizacijom savjetnika za pojedino područje zaštite i praćenja prava djece.

Središnjem i područnim uredima svakodnevno se telefonom obraćaju stranke koje u pravilu, podnose prijavu ili traže savjet unutar regije u kojoj žive. Ostale aktivnosti (administrativne, organizacijske i koordinacijske) obavljaju se iz središnjeg ureda u Zagrebu.

Osobne i telefonske prijave središnjem i područnim uredima pravobraniteljice prema podnositelju u 2024.

PODNOŠITELJ	BROJ PRIJAVA
anonimno	7
baka	109
dijete osobno	4
djed	26
institucije	75
majka	599
ostali	64
otac	297
roditelji	7
rođaci	22
sestra ili brat	3
susjedi	2
Ured PZD	3
UKUPNO	1218

Osobne i telefonske prijave središnjem i područnim uredima pravobraniteljice prema županiji u 2024.

ŽUPANIJA	BROJ PRIJAVA
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	24
BRODSKO-POSAVSKA	14
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	27
GRAD ZAGREB	202
INOZEMSTVO	
ISTARSKA	47
KARLOVAČKA	16
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	11
KRAPINSKO-ZAGORSKA	16
LIČKO-SENJSKA	16
MEDIMURSKA	7
NEPOZNATO	206
OSJEČKO-BARANJSKA	86
POŽEŠKO - SLAVONSKA	14
PRIMORSKO-GORANSKA	135
SISAČKO-MOSLAVAČKA	31
SPLITSKO-DALMATINSKA	172
ŠIBENSKO-KNINSKA	19
VARAŽDINSKA	31
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	9
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	40
ZADARSKA	21
ZAGREBAČKA	74
UKUPNO	1218

11.1 Ured u Osijeku

U područnom Uredu pravobranitelja za djecu u Osijeku savjetnice (diplomirana socijalna pedagoginja i diplomirana pravница) obavljaju poslove koji se odnose na ovu regiju, ali i poslove u skladu sa svojim područjem rada: zaštita djece s problemima u ponašanju (u sustavu odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi, zatvorskom sustavu te tijekom maloljetničkog sudovanja i izvršenja maloljetničkih sankcija), mentalno zdravlje djece, područje socijalne skrbi, obitelji, zaštite ekonomskih prava djece i zaštite okoliša. Ured obuhvaća područje pet županija: Vukovarsko-srijemsku, Brodsko-posavsku, Osječko-baranjsku, Požeško-slavonsku i Virovitičko-podravsku.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece prema vrsti prava i županiji – Osijek, 2024.

URED U OSIJEKU	Brodsko-posavska	Osječko-baranjska	Požeško-slavonska	Virovitičko-podravska	Vukovarsko-srijemska	Ukupno za regiju	Ostale županije	UKUPNO
Osobna prava – ukupno	6	47	13	8	21	95	960	1055
<i>Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb</i>	3	22	4	3	12	44	323	367
<i>Pravo na djetetovu privatnost</i>		5		1	1	7	75	82
<i>Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja</i>	3	20	9	4	8	44	506	550
<i>Ostala osobna prava</i>							56	56
<i>Prava djece kao članova društvene zajednice</i>	2	2		4	1	9	81	90
Obrazovna prava	11	24	5	5	13	58	535	593
Zdravstvena prava	7	15	1	12	5	40	130	170
Socijalna prava		3			3	6	44	50
Ekonomska prava		4	1		1	6	58	64
Kulturna prava		4			2	6	37	43
Pravosudno-zaštitna prava	2	5		3	3	13	137	150
Sigurnost i zaštita djece	40	2			1	43	100	143
Diskriminacija			1			1	36	37
Nenadležnost		3	1		1	5	23	28
Ostala prava							1	1
UKUPNO	68	109	22	32	51	282	2142	2424

Od ukupno 2 424 prijave, na ovo regionalno područje odnosile su se 282 prijave. Najviše prijava je iz Osječko-baranjske županije (109), slijede Brodsko-posavska (68), Vukovarsko-srijemska (51) i Virovitičko-podravska (32), a najmanje prijava je iz Požeško-slavonske (22).

Najveći broj prijava povreda prava djece na području osječkog ureda odnosile su se na obrazovna prava (58), pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb (44) i pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (44).

Osim rada na pojedinačnim predmetima povrede dječjih prava, općim inicijativama i preporukama, promoviramo prava djece u regiji obilascima ustanova i mjesta gdje djeca povremeno ili trajno borave.

U skladu s godišnjim planom rada, posjetili smo dom socijalne skrbi za djecu s problemima u ponašanju CPUZ Ivanec. Obišli smo romsku zajednicu u Bistrincima, organizirano stanovanje uz sveobuhvatnu podršku Udruge Breza u Čepinskim Martincima, CPUZ Klasje u Osijeku, Zavod za dječju psihijatriju KBC Osijek, poludnevni boravak za djecu CPUZ-a Sv. Ana (Vinkovci) smješten u Županji i poludnevni boravak za djecu udruge Centar za nestalu i zlostavljaju djecu u Podgoraču.

Također smo obišli Zatvor u Osijeku, u kojemu se nalaze maloljetni počinitelji kaznenih djela koji istražni zatvor izvršavaju u zasebnoj sobi, no nerijetko s punoljetnim istražnim zatvorenicima, što se opravdava njihovim interesom i odobrenjem od strane suca za mladež i liječnika. Kao i u drugim zatvorima, uvjeti provođenja ove mjere nisu u skladu s međunarodnim standardima i nacionalnim propisima.

Održali smo sastanak s djelatnicima Hrvatskog zavoda za socijalni rad PU Vukovar i PU Županja, radni sastanak s dogradonačelnikom Grada Belišća te smo obišli OŠ Ivana Kukuljevića u Belišću.

Nastavljena je suradnja s Fakultetom za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Pravnim fakultetom u Osijeku, čijim smo studentima održali predavanja o dječjim pravima. U suradnji sa Zelenom pravnom klinikom Pravnog fakulteta u Osijeku podržali smo projekt Udruge za zaštitu prirode i okoliša Zeleni Osijek pod nazivom „Mladi za održivu budućnost“, koji provodi edukativne programe o pravu okoliša i pravu javnosti na sudjelovanje u donošenju odluka vezano za zaštitu okoliša.

Savjetnica je kao članica Savjetodavnog odbora za zaštitu i tretman djece i mladih s problemima u ponašanju sudjelovala na sastancima Odbora u okviru programa za unaprjeđivanje procjene i intervencija za djecu i mlade s problemima u ponašanju „ISKORAK“.

Na poziv Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku savjetnica je sudjelovala na okruglom stolu pod nazivom „Odgojno-obrazovna podrška učenicima s problemima u ponašanju“. U organizaciji Foruma za slobodu odgoja savjetnica je u Zagrebu sudjelovala na okruglom stolu „Možemo to riješiti - cjelovit pristup školskim procesima u prevenciji vršnjačkog nasilja“.

Sudjelovali smo na panel raspravi „Uloga zajednice, škole i vršnjaka na izazove i mogućnosti odrastanja“ koju je organizirao Nastavni zavod za javno zdravstvo Osječko-baranjske županije povodom rezultata istraživanja „Procjena potreba djece i mladih za preventivnim intervencijama“.

Na poziv Centra za izobrazbu Uprave za zatvorski sustav i probaciju Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije savjetnica pravobraniteljice za djecu održala je izlaganje i radionicu na 47. temeljnom tečaju za izobrazbu službenika osiguranja u Kaznionici u Požegi pod nazivom „Zločin nije njihov, a kazna?“.

Savjetnica je sudjelovala u više radijskih i TV emisija na temu vršnjačkog nasilja te uputila više odgovora novinarima na upite o temi nasilja i djece u sukobu sa zakonom. Također smo sudjelovali na više međuresornih sastanaka u Osijeku i Zagrebu na temu vršnjačkog nasilja, djece s problemima u ponašanju i djece u sukobu sa zakonom u sustavu odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi i pravosuđa.

U okviru ostalih aktivnosti Ured pravobranitelja u Osijeku sudjelovao je na završnoj konferenciji projekta jačanja obitelji „Brižan dom za svako dijete“ SOS Dječjeg sela Ladimirevci. U sklopu samog projekta sudjelovali smo na stručnom skupu pod nazivom „Osnaživanje obitelji u zajednici“, čiji je cilj bio predstaviti mobilne timove i njihov rad te zaključke skupa uputiti zakonodavcu kao prijedloge za poboljšanje usluga.

Također smo sudjelovali u obilježavanju Dana sigurnijeg interneta pod sloganom **“Gejmaj sigurno – zajedno za bolji internet”** Centra za sigurniji Internet te na javnoj tribini pod nazivom **“Za tipkovnicom i konzolom – budi pod kontrolom”** zajedno sa stručnjacima iz Centra za sigurniji internet, policije, te institucija socijalne i zdravstvene skrbi.

Izlagali smo na 13. međunarodnom simpoziju „Kopački rit jučer, danas, sutra“. Iako je naslovom tematski usmjeren na bioraznolikost, ekologiju i očuvanje Parka prirode „Kopački rit“, simpozij također promiče i širi multidisciplinarni pristup u obradi tema iz raznih područja ekologije, biologije, klimatskih promjena, zaštite prirode, obrazovanja, itd. U izlaganju smo govorili o važnosti očuvanja okoliša i bioraznolikosti te ublažavanja posljedica klimatskih promjena, osobito u odnosu na uživanje prava djece.

Ured pravobranitelja za djecu organizirao je četiri **stručna skupa pod nazivom „Izazovi u ostvarivanju prava djece u školi“**, od kojih je jedan održan u Osijeku. Skup je obuhvatio teme povrede prava djece u području odgoja i obrazovanja, participacije djece u školi, izazova u odgojno-obrazovnom sustavu i uključivanja djece s teškoćama u razvoju te vršnjačko nasilje.¹⁷⁸

U okviru promocije dječjih prava, Ured u Osijeku posjetila su djeca iz više osnovnih i srednjih škola, s kojima smo održali radionice o dječjim pravima. Također su nas posjetila djeca članovi Društva „Naša djeca“ iz Osijeka, koji su ujedno su i članovi Dječjeg gradskog vijeća Grada Osijeka. Održan je i koordinacijski sastanak područnih pravobraniteljskih institucija, na kojem su razmijenjene informacije i stajališta o aktualnim temama od zajedničkog interesa.

178 Više o ovim stručnim skupovima u poglavlju *Skupovi i događanja u organizaciji Ureda pravobranitelja za djecu*.

11.2 Ured u Rijeci

Područni ured u Rijeci teritorijalno pokriva područje Primorsko-goranske, Ličko-senjske i Istarske županije. U njemu dvije savjetnice pravobraniteljice za djecu, diplomirane pravnice, obavljaju poslove vezane uz regiju, ali i za ostala područja Hrvatske koja prate u skladu sa svojim područjima rada i sistematizacijom radnih mjesta u Uredu.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece prema vrsti prava i županiji – Rijeka, 2024.

URED U RIJECI	Primorsko-goranska	Ličko-senjska	Istarska	Ukupno za regiju	Ostale županije	UKUPNO
Osobna prava-ukupno	65	7	59	131	924	1055
<i>Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb</i>	26	2	16	44	323	367
<i>Pravo na djetetovu privatnost</i>	3		4	7	75	82
<i>Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja</i>	32	5	37	74	476	550
<i>Ostala osobna prava</i>	4		2	6	50	56
Prava djece kao članova društvene zajednice	3		6	9	81	90
Obrazovna prava	43	2	16	61	532	593
Zdravstvena prava	5	1	2	8	162	170
Socijalna prava	4	1	1	6	44	50
Ekonomska prava	9			9	55	64
Kulturna prava	3		1	4	39	43
Pravosudno-zaštitna prava	4	3	4	11	139	150
Sigurnost i zaštita djece	3	2	5	10	133	143
Diskriminacija					37	37
Nenadležnost	2			2	26	28
Ostala prava					1	1
UKUPNO	141	16	94	251	2173	2424

Najviše je prijava iz Primorsko-goranske županije (141), slijede Istarska županija (94) i Ličko-senjska (16), što čini ukupno 251 prijavu na ovom području. Najveći broj prijava u regiji odnosio se na povrede prava djece na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (74) i povrede obrazovnih prava (61).

Održavali smo sastanke vezane za probleme djece u regiji te smo sudjelovali u raspravama o dječjim pravima na događanjima u organizaciji drugih tijela, ali i tijekom druženja s djecom.

Prisustvovali smo i izlagali na „Međunarodnoj konferenciji za sigurnu igru“ održanoj u Opatiji u organizaciji Centra za kvalitetu i sigurnost d.o.o.; na okruglom stolu u sklopu projekta “Obrazovanje – pravo, a ne dar“ održanom u Rijeci u organizaciji Udruge SIDRO - odgojitelji u zaštiti prava djeteta u dječjem vrtiću; stručnom skupu „Svako dijete ima pravo odrastati u obitelji“ održanom u Rijeci u organizaciji Centra za kulturu dijaloga; radionici „Izazovi roditeljstva u suvremenom društvu“ održanoj u Rijeci u organizaciji Udruge Roda te u panel raspravi “LGBTIQ fobija u obrazovanju“ u okviru projekta “Sigurnost i jednakost u školskim klupama” u organizaciji riječke Lezbijska organizacije LORI.

Sudjelovali smo na Hrvatskom forumu o upravljanju internetom CRO-IGF održanom u sklopu 57. međunarodnog skupa MIPRO u Opatiji; predstavljanju nove riječke izvannastavne aktivnosti Zdravstveni odgoj i obrazovanje; predavanju „Žrtva i svjedok u sudskom postupku - kada, zašto i kako? u povodu Dana psihologije, kojom prigodom smo posjetili Odjel za podršku žrtvama i svjedocima Županijskog suda u Rijeci.

I ove smo se godine družili s djecom s kojom smo razmjenjivali informacije i ideje o zaštiti dječjih prava, i to s vijećnicima XIV. saziva Dječjeg gradskog vijeća Grada Opatije i 3. saziva NEF-a Hrvatske, zatim s Dječjim forumom DND Rijeka, kao i s učenicima škola. Okupili smo i novu generaciju djece i mladih članova MMS-a i Foruma mladih 16+ s područja Primorsko-goranske i Istarske županije, koje smo pratili u nacionalnim aktivnostima ovih mreža.

Posjetili smo nužni smještaj za socijalno ugrožene građane Grada Rijeke te smo o socijalnom stanovanju i drugim socijalnim pitanjima održali sastanke s gradonačelnikom Grada Rijeke te s predstavnikom Udruge Terra. Posjetili smo i održali sastanke u CPUZ Tić u Rijeci, PU HZSR u Puli, PU HZSR u Rijeci, Obiteljskom centru Primorsko-goranske županije, Caritasu Riječke nadbiskupije i Caritasu Porečke i Pulske biskupije na Pazinskom kolegiju u Pazinu.

Obišli smo CPUZ Ivana Brlić Mažuranić u Lovranu i Područni ured u Rijeci, CPUZ Ruža Petrović u Puli i Dom za djecu Kuća Milosrđa u Majmajoli, Udrugu udomitelja i posvojitelja djece Primorsko-goranske županije DAMDOM u Viškovu, Zatvor u Puli i Kaznionicu u Valturi, Dječje odmaralište Virč (Edukativno-rekreacijski centar) u Poreču i Dječje odmaralište Špadići u Poreču.

Surađivali smo s CPUZ Izvor Selce u više aktivnosti na temu podrške udomiteljstvu i promocije pozitivnog razvoja djece i mladih. Ostvarili smo suradnju s Udrugom udomitelja i posvojitelja djece Primorsko-goranske županije DAMDOM u Viškovu, Lezbijskom organizacijom LORI u Rijeci i udrugom Društvo „Naša djeca“ Opatija.

Nastavili smo suradnju s Pravnim fakultetom u Rijeci te smo sudjelovali na Svečanoj sjednici povodom Dana Pravnog fakulteta u Rijeci, na završnoj međunarodnoj konferenciji „Pravo u svakodnevnom životu“ (*Law in Everyday Life*) i konferenciji „U susret Direktivi o suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji – europska vizija o promicanju prava žrtava nasilja i nacionalna rješenja“. Posjetili su nas studenti u sklopu kolegija „Maloljetničko kazneno pravo“.

Također smo ostvarili suradnju s Učiteljskim fakultetom Sveučilišta u Rijeci i sudjelovali na nastavi studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje, na kolegiju Pedagogija ranog i predškolskog odgoja. Sudjelovali smo na tribini Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci o izazovima i potencijalima rada u učeničkim domovima.

U suradnji s MUP-om, Policijskom upravom Primorsko-goranskoj u Rijeci i drugim ustanovama, sudjelovali smo na više tematskih aktivnosti s učenicima riječkih osnovnih i srednjih škola.

Studentice treće godine socijalnoga rada iz Češke, na studiju Caritasovog fakulteta za socijalni rad (CARITAS – *Vyšší odborná škola sociální Olomouc*), posjetile su riječki ured, gdje im je predstavljena institucija Pravobranitelja za djecu te njene brojne nacionalne i međunarodne aktivnosti.

U Rijeci smo organizirali stručni skup na temu ostvarivanja prava djece u školi, na kojem smo okupili brojne sudionike s područja PGŽ i IŽ. Savjetnice iz riječkog ureda sudjelovale su i u brojnim drugim aktivnostima izvan riječkog ureda u sklopu središnjih aktivnosti Ureda.

11.3 Ured u Splitu

Područni ured u Splitu teritorijalno pokriva područje četiri dalmatinske županije: Splitsko-dalmatinska, Zadarska, Šibensko-kninska i Dubrovačko-neretvanska. U uredu su zaposlene dvije savjetnice, profesorica pedagogije i diplomirana pravica, koje obavljaju poslove vezane za regiju, ali i za ostala područja RH u skladu sa svojim područjima rada (područje odgoja i obrazovanja, područje ranog razvoja, kulturnih prava djece, zaštite djece od nasilja i sigurnost djece te područje socijalne skrbi, obiteljsko-pravne zaštite, sporta i zaštite od diskriminacije).

Savjetnice su radile na pojedinačnim predmetima povreda dječjih prava, općim inicijativama i preporukama.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece prema vrsti prava i županiji – Split, 2024.

URED U SPLITU	Splitsko-dalmatinska	Zadarska	Dubrovačko-neretvanska	Šibensko-kninska	Ukupno za regiju	Ostale županije	UKUPNO
Osobna prava - ukupno	75	22	21	11	129	926	1055
<i>Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb</i>	18	8	8	3	37	330	367
<i>Pravo na djetetovu privatnost</i>	3	3		1	7	75	82
<i>Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja</i>	53	10	12	7	82	468	550
<i>Ostala osobna prava</i>	1	1	1		3	53	56
<i>Prava djece kao članova društvene zajednice</i>	7	3	2	1	13	77	90
Obrazovna prava	55	14	18	10	97	496	593
Zdravstvena prava	10	7	3		20	150	170
Socijalna prava	7	2	1		10	40	50
Ekonomska prava	2	3	1	1	7	57	64
Kulturna prava	3	1	3		7	36	43
Pravosudno-zaštitna prava	9	5	1	1	16	134	150
Sigurnost i zaštita djece	3	2	4	2	11	132	143
Diskriminacija	3				3	34	37
Nenadležnost	1	3	1		5	23	28
Ostala prava		1			1		1
UKUPNO	175	63	55	26	319	2105	2424

Najviše je prijava bilo iz Splitsko-dalmatinske županije (175), a slijede Zadarska županija (63), Dubrovačko-neretvanska (55) te Šibensko-kninska (26), što čini ukupno 319 prijava na ovom području. Najveći broj prijava u regiji odnosio se na povrede obrazovnih prava (97). Slijede povrede prava na zaštitu od nasilja i zanemarivanja (82), prava na život uz roditelje i roditeljsku skrb (37), zdravstvena prava (20), pravosudno-zaštitna prava (16), dok su povrede ostalih prava zastupljene u manjem broju.

S obzirom na najveći broj povreda prava djece u području obrazovanja, u Gradskoj knjižnici Marka Marulića u Splitu u studenom 2024. održan je stručni skup pod nazivom „Izazovi u ostvarivanju prava djece u školi“ u organizaciji Ureda pravobranitelja za djecu, na kojem je sudjelovalo više od 90 sudionika.

Na našu inicijativu otvorena je podružnica Centra za sigurniji Internet u Splitu.

Održali smo niz radnih sastanaka: sastanak sa stručnim radnicima Obiteljskog centra područne službe Splitsko-dalmatinske održan je u studenom 2024., a sa stručnim radnicima Obiteljskog centra područne službe Dubrovačko-neretvanske te sastanak s ravnateljem i stručnim timom DV Radost, Split u prosincu.

Savjetnice su sudjelovale i na drugim skupovima i događanjima u regiji: znanstveno-stručnom skupu „Kockanje: Bačena kocka izazova pred teologiju i medicinu“ u organizaciji Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu i Hrvatskog katoličkog liječničkog društva; svečanom zatvaranju 28. Plazma sportskih igara mladih u Splitu i promociji novih ambasadora igara u Hrvatskom domu u Splitu; konferenciji „Pozitivno roditeljstvo“ u organizaciji Društva za socijalnu podršku i Udruge LET te u suradnji sa HZSR PU Split (na kojoj je savjetnica sudjelovala kao panelist u raspravi „Roditeljstvo za djecu kojoj je osigurana skrb izvan vlastite obitelji“); proslavi Dana Caritasa Splitsko dalmatinske županije; početnoj konferenciji projekta „Socijalni plan Splitsko-dalmatinske županije“ u sklopu Programa „Učinkoviti ljudski potencijali 2021.-2027.“; svečanom otvaranju 35. Međunarodnog FICE International kongresa u Splitu (na kojem je savjetnica održala pozdravni govor u ime pravobraniteljice za djecu te ujedno popratila sadržaj ovog trodnevnog događaja).

U cilju promocije prava djece održali smo niz predavanja za stručnjake na stručnim skupovima i odgojno obrazovnim ustanovama u regiji, o kojima je više informacija dostupno u poglavlju *Izlaganja na stručnim skupovima*.

Ujedno smo u cilju promocije i praćenja ostvarivanja dječjih prava obilazili ustanove u kojima privremeno ili trajno borave djeca. Na području splitske regije savjetnice su posjetile: DV Radost, Split, terapijsku zajednicu „Pape Ivana XXIII.“ u Velikom Prologu, terapijsku zajednicu „Reto centar“ u Planom kod Trogira, DV Ivana Brlić Mažuranić, Biograd, DV Emaus, Trogir, OŠ Okruk, Čiovo, CZOO „Juraj Bonačić“ Split, sklonište za žrtve obiteljskog nasilja - sigurnu kuću *Josipov dom*, koja djeluje u okviru Caritasa dubrovačke biskupije, CZPUZ Maslina u Dubrovniku, Dječju igraonicu „Jokerland“, Osnovnu školu Bol, Brač, Srednju školu Bol, Brač i Učenički dom srednje škole Bol, Brač.

Savjetnica pravobraniteljice (diplomirana pravica) imenovana je članicom Povjerenstva za zaštitu djece u sportu koji je osnovao HOO dok je savjetnica pravobraniteljice za djecu (profesorica pedagogije) predstavnica RH u radu ekspertne radne skupine Europske komisije „Sigurniji internet za djecu“ (*Safer Internet for Children*) te koordinator za prikupljanje podataka u cilju ažuriranja postojećih informacija i prikaza politika RH unutar Karte BIK-a. Ujedno je konzultant Vijeća Europe za implementaciju Barnahus modela u RH i članica radne skupine u okviru pristupanja RH zemljama članicama OECD-a za izradu *Nacionalnog programa za djecu u digitalnom okruženju za razdoblje od 2024.-2026.*

11.4 Središnji ured u Zagrebu

Središnji ured u Zagrebu teritorijalno obuhvaća područje Grada Zagreba i Zagrebačke, Sisačko-moslavačke, Varaždinske, Bjelovarsko-bilogorske, Karlovačke, Međimurske, Krapinsko-zagorske i Koprivničko-križevačke županije. U središnjem uredu u Zagrebu poslove su obavljale tri državne dužnosnice (pravobraniteljica i dvije zamjenice pravobraniteljice), devet savjetnica (četiri pravnice, psihologinja, socijalna radnica, logopetkinja, ekonomistica te profesorica stranih jezika i ujedno politologinja) i četiri službenika na administrativno-tehničkim poslovima.

Od ukupno zaprimljenih 2 424 prijave pojedinačnih povreda prava djece u 2024. godini, njih 1 069 odnosilo se na ovu regiju.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece prema vrsti prava i županiji – Zagreb, 2024.

OSTALE ŽUPANIJE + inozemstvo i nepoznato (URED U ZAGREBU)	Bjelovarsko-bilogorska	Karlovačka	Koprivničko-križevačka	Krapinsko-zagorska	Međimurska	Sisačko-moslavačka	Varaždinska	Zagrebačka	Grad Zagreb	Sve županije	Ukupno za regiju	Županije Split, Rijeka, Osijek	Ukupno NEPOZNATO	UKUPNO
Osobna prava - ukupno	14	28	15	12	9	13	26	69	302	1	489	355	211	1055
<i>Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb</i>	9	9	6	5	5	5	4	29	90	1	163	125	79	367
<i>Pravo na djetetovu privatnost</i>				1	2	1	3	1	12		20	21	41	82
<i>Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja</i>	4	15	9	6	2	6	16	39	181		278	200	72	550
<i>Ostala osobna prava</i>	1	4				1	3		19		28	9	19	56
<i>Prava djece kao članova društvene zajednice</i>	1	2			2	2	3	7	20		37	31	22	90
Obrazovna prava	4	7	8	5	3	10	9	25	179		250	216	127	593
Zdravstvena prava		2	6	3	1		24	4	30		70	68	32	170
Socijalna prava	1	1					1		14		17	22	11	50
Ekonomska prava		2		1		2	1	2	12		20	22	22	64
Kulturna prava		1		1				3	13		18	17	8	43
Pravosudno-zaštitna prava	3	3	5	3		4	2	6	50		76	40	34	150
Sigurnost i zaštita djece	1	6	3		5	2		6	35		58	64	21	143
Diskriminacija		1		1		1		1	22		26	4	7	37
Nenadležnost						1		1	6		8	12	8	28
Ostala prava												1		1
UKUPNO	24	53	37	26	20	35	66	124	683	1	1069	852	503	2424

Uz aktivnosti koje su navedene u ovom Izješću, predstavnice Ureda sudjelovale su na: konferenciji „Uspostavljanje Barnahus modela u Hrvatskoj“ u organizaciji tadašnjeg Ministarstva pravosuđa i uprave (MPU) u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu; sastanku u organizaciji Centra za mirovne studije povodom završetka projekta „2incING“; okruglom stolu „Surogatstvo – ekspolatacija žena i trgovina djecom“ u organizaciji Odbora za obitelj, mlade i sport Hrvatskog sabora u suradnji s udrugom „U ime obitelji“; okruglom stolu na temu elektroničkog nadzora – projekt „Jačanje ljudskih prava i javne sigurnosti kroz unaprjeđenje kapaciteta probacijske službe“ u organizaciji tadašnjeg MPU-a; otvorenju savjetovišta Centra za sigurniji internet u Zagrebu; otvaranju druge zagrebačke edukacije za implementaciju preventivnog programa „Alati za moderno doba“ Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatskog Telekoma; dodjeli priznanja „Zvone“ odgajateljima u sustavu alternativne skrbi za djecu; znanstvenom skupu „Obitelji i socijalna država“ u organizaciji Centra za demokraciju i pravo Miko Tripalo u Novinarskom domu u Zagrebu; stručnom skupu „Upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu“ u organizaciji Udruge sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mlade; panel raspravi na Nacionalnoj konferenciji o udomiteljstvu u organizaciji Foruma za kvalitetno udomiteljstvo djece u Zagrebu; sastanku pravobraniteljskih institucija sa članovima Skupine stručnjaka za suzbijanje trgovanja ljudima (GRETA) u sklopu četvrtog kruga evaluacije Republike Hrvatske u implementaciji odredbi *Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima*; sastanku s predstavnicama francuskog Ministarstva pravosuđa u okviru izobrazbe ravnatelja/ica službi za pravosudnu zaštitu mladeži koja se provodi na francuskoj Nacionalnoj akademiji za zaštitu mladih i maloljetničko pravosuđe (ENPJJ) u Zagrebu; 6. Nacionalnom susretu udomitelja RH u Varaždinu; više skupova u organizaciji Udruge žena oboljelih i liječenih od raka SVE za NJU: dodjela godišnje VAM nagrade i regionalni sastanak pacijenata „Glas onkoloških pacijenata“ u organizaciji Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“, Europa Donna Slovenija, Udruženja pacijenata Srbije i Udruge žena oboljelih i liječenih od raka SVE za NJU i pod pokroviteljstvom Predsjednika RH, Ministarstva zdravstva te Predstavništva Europske komisije u Hrvatskoj; međunarodnoj konferenciji *Law in Everyday Life* o podučavanju pravne pismenosti u školama na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci; okruglom stolu na kojem su predstavljeni prvi rezultati projekta „Uspostavljanje Barnahus modela u Republici Hrvatskoj“ u Zagrebu: državnom stručnom skupu „Izazovi rada s djecom 21. stoljeća“ u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje u Vodicama te raspravi na konferenciji „Virtualni (ne)prijatelj“ u organizaciji Osnovne škole „Trnsko“ u Zagrebu okruglom stolu o ulozi žena u vanjskoj politici i promicanju ljudskih prava u organizaciji Centra za demokraciju i pravo Miko Tripalo i Veleposlanstva Kraljevine Nizozemske; stručnom skupu „Hrvatska bez mržnje - realnost ili utopija?“ u organizaciji Policijske akademije Prvi hrvatski redarstvenik te predstavljanju knjige „Scenska lutka i igra u dječjem vrtiću“.

U Maloj kući dječjih prava održali smo sastanke: s prof. dr. sc. Nevenom Ricijašem s Odsjeka za poremećaje u ponašanju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u Zagrebu kako bi raspravili aktualno stanje i regulativu igara na sreću; s predstavnicom Ureda UNICEF-a za Hrvatsku; s predstavnicima Europske komisije protiv rasizma i nesnošljivosti (*European Commission for Racism and Intolerance – ECRI*); sa članicom nizozemskog parlamenta te s predstavnicama Udruge Sve za Nju, HZJZ-a, udruga CESI i Status M, Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Udruge Roda i Udruge za kreativni socijalni rad.

U sklopu obilazaka posjetili smo i održali sastanak s predstavnicima HZSR-a u Krapinsko-zagorskoj županiji, Bjelovarsko-bilogorskoj županiji te sa županom Bjelovarsko-bilogorske županije.

12 USTROJ I FINANCIJSKO POSLOVANJE

Ustroj i financijsko poslovanje Ureda u funkciji su ostvarenja vizije, misije i ciljeva rada Pravobranitelja za djecu.

Vizija – Povećanje razine zaštite sve djece u Republici Hrvatskoj, ostvarivanje njihovih prava u svim područjima života i unaprjeđivanje njihova položaja u društvu.

Misija – Neovisno i samostalno, držeći se načela pravičnosti i morala, štiti, prati i promicati prava i interese djece.

Ciljevi – Ostvarivanje najboljih interesa djece kroz povećanje njihove zaštite te unaprjeđivanje njihovog pravnog i društvenog položaja u Republici Hrvatskoj.

12.1 Ustroj

Zakonom o pravobranitelju za djecu, Poslovníkom o radu pravobranitelja za djecu i Pravilnikom o unutarnjem redu Ureda pravobranitelja za djecu propisani su djelokrug rada, ustroj i broj državnih službenika potrebnih za rad Ureda pravobranitelja za djecu.

Ljudski potencijali – Uredom upravlja pravobraniteljica za djecu. Ured ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove čijim radom upravlja zamjenice pravobraniteljice.

U siječnju 2024. pravobraniteljica za djecu objavila je javni poziv za izbor zamjenika/ce pravobraniteljice za djecu, s obzirom na to da je Hrvatski sabor s danom 30. studenoga 2023. razriješio dužnosti dotadašnju zamjenicu pravobraniteljice, na njezin osobni zahtjev. Nakon provedenog postupka, prijedlog za izbor odabrane kandidatkinje upućen je u saborsku proceduru, a Hrvatski sabor je na sjednici održanoj 21. lipnja 2024. donio odluku o izboru zamjenice pravobraniteljice za djecu.

U lipnju 2024. popunjeno je jedno radno mjesto koje je ostalo upražnjeno zbog odlaska službenice u mirovinu. Na dan 31. prosinca 2024. poslove i aktivnosti iz djelokruga Ureda obavljalo je 19 državnih službenika (četiri službenika manje od predviđena i ustrojena 23 radna mjesta).

Od 19 državnih službenika, njih 13 zaposleno je u središnjem uredu u Zagrebu, a po dvije službenice u područnim uredima u Splitu, Rijeci i Osijeku. 15 službenika radilo je na stručno-savjetodavnim poslovima, a četvero na administrativno-tehničkim poslovima. Od ukupno 22 djelatnika Ureda (19 službenika i tri dužnosnice) četvero je sa završenom srednjom stručnom spremom, a 18 s visokom, odnosno, završenim sveučilišnim prijediplomskim i diplomskim studijem ili sveučilišnim integriranim prijediplomskim i diplomskim studijem ili stručnim diplomskim studijem. Tri su zaposlenice sveučilišne specijalistice sa završenim sveučilišnim specijalističkim studijem, jedna je doktorica znanosti, a jedna magistra znanosti. Pravobraniteljica i njezine zamjenice i savjetnice čine multidisciplinarni tim Ureda sastavljen od deset pravica, dvije psihologinje, pedagoginje, socijalne pedagoginje, socijalne radnice, logopetkinje, ekonomistice, te profesorice stranih jezika i ujedno politologinje.

Djelatnici Ureda su tijekom godine redovito sudjelovali na stručnim skupovima, radionicama, okruglim stolovima, konferencijama, mrežnim seminarima i drugim edukacijama s ciljem kontinuiranog stručnog usavršavanja. U skladu s uvođenjem hibridnog modela rada u državna tijela u sklopu *Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.-2026.* (NPOO), čiji je cilj uvođenje fleksibilnih uvjeta rada za državne službenike zaposlene u državnim tijelima, svi zaposlenici Ureda educirani su za rad u hibridnom modelu rada te je do kraja 2024. godine 94,74 % od ukupnog broja službenika Ureda uključeno u hibridni model rada.

U skladu s novim *Zakonom o državnim službenicima* pravobraniteljica je u kolovozu 2024. donijela novi *Pravilnik o unutarnjem redu Ureda pravobranitelja za djecu* te su svim službenicima izdana nova rješenja o rasporedu sukladno novom Pravilniku.

Prostori – Ured pravobranitelja za djecu djeluje na četiri lokacije: u Zagrebu, na adresi Nikole Tesle 10, u Osijeku, na adresi Šetalište Petra Preradovića 7, u Splitu, na adresi Braće Kaliterna 10 i u Rijeci, na adresi Trpimirova 3. Poslovni prostori koje koristimo u Zagrebu, Rijeci, Osijeku i Splitu u vlasništvu su RH, a Uredu su dodijeljeni na korištenje.

Prostor u središnjem Uredu u Zagrebu privremeno koristimo u ograničenom opsegu zbog konstrukcijskih oštećenja uzrokovanih potresima. Konstrukcijska obnova zgrade još uvijek nije započela niti je poznat datum njezinog početka. Za vrijeme trajanja obnove nužno je osigurati odgovarajući zamjenski prostor za rad Ureda.

Mala kuća dječjih prava (MKDP) prostor je u zagrebačkom uredu koji služi kao mjesto susreta pravobraniteljice s djecom, radionica s djecom, sastanaka Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu, edukacije studenata, edukacija i savjetovanja sa stručnjacima te drugih događanja s ciljem promicanja dječjih prava. U 2024. u MKDP-u organizirali smo 14 susreta s djecom na kojima je sudjelovalo 312 djece.

Pravila za zaštitu djece - Kako bi se osigurali najviši standardi profesionalnog ponašanja te sigurnost i zaštita djece, izradili smo *Pravila za zaštitu djece*. Njima se sprječava ugrožavanje djece i propisuju mjere koje se poduzimaju u slučaju potrebe zaštite djece. Uključuju postupke u vezi sa zapošljavanjem, angažiranjem vanjskih suradnika i drugih osoba, stvaranjem prostora za poticajni rad s djecom, obukom osoblja i primjenom transparentnih protokola u slučaju pojave ponašanja koje nije u skladu sa standardima zaštite djece. U 2024. izradili smo i *Pravila za zaštitu djece* u verziji prilagođenoj djeci, koja su zajedno s prijevodom *Pravila iz prosinca 2023.* na engleskom jeziku dostupna na mrežnoj stranici Ureda.¹⁷⁹

12.2 Financijsko poslovanje

Sredstva za rad Ureda pravobranitelja za djecu u 2024. godini u iznosu od **1.097.657,00** eura bila su osigurana unutar proračunskog razdjela *12105-Pravobranitelj za djecu* u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2024. godinu i projekcijama za 2025. i 2026. godinu. Rashodi poslovanja u 2024. izvršeni su u iznosu od **1.062.152,19** eura odnosno **96,77** %.

Pregled plana i izvršenja financijskog plana Pravobranitelja za djecu za razdoblje 2019.-2024.

Proračun	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Plan	751.098,81	730.333,40	725.952,49	886.044,20	921.290,00	1.097.657,00
Izvršenje	741.741,32	729.633,55	725.570,91	833.452,78	918.842,23	1.062.152,19
Izvršenja (%)	98,75	99,90	99,95	94,06	99,73	96,77

179 <https://dijete.hr/hr/pravila-za-zastitu-djece/> i <https://dijete.hr/en/child-protection-policy/>

Pregled plana i izvršenja financijskog plana Pravobranitelja za djecu po aktivnostima i skupinama rashoda u 2024. godini

Aktivnost	Plan 2024.	Izvršenje	Izvršenja (%)
A739000-Zaštita, praćenje i promicanje prava djece	1.094.439,00	1.060.569,84	96,91 %
31-rashodi za zaposlene	833.513,00	823.894,51	98,85 %
32-materijalni rashodi	256.707,00	234.249,99	91,25 %
42-rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine	4.219,00	2.425,34	57,49 %
K739001-Informatizacija ureda	3.218,00	1.582,35	49,17 %
41- rashodi za nabavu ne proizvedene dugotrajne imovine	22,00	0	0 %
42- rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine	3.196,00	1.582,35	49,51 %
Ukupno:	1.097.657,00	1.062.152,19	96,77 %

Financijski izvještaji Pravobranitelja za djecu za 2024. godinu predani su u propisanim rokovima i objavljeni na internetskim stranicama Ureda.¹⁸⁰

¹⁸⁰ <https://dijete.hr/hr/financijska-izvjesca/>

13 ZAKLJUČAK

Tijekom 2024. godine ponovno smo svjedočili ozbiljnim izazovima u zaštiti dječjih prava te osiguranju dobrobiti najranjivijih skupina djece. Najveći broj prijava u sustavu odgoja i obrazovanja, nasilja nad djecom i zanemarivanja ukazuju na kritične slabosti sustava na kojima je potrebno raditi. Zabrinjavajući je podatak da je broj prijava nasilnog i zanemarujućeg ponašanja prema djeci porastao za čak 40 % u odnosu na 2023. godinu, pri čemu se najviše prijava odnosi na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama i unutar obitelji.

Tragičan događaj ubojstva djeteta u zagrebačkoj školi duboko je uznemirio građane i potaknuo preispitivanje sigurnosnih protokola u obrazovnim ustanovama. Iako pozdravljamo poduzete mjere, smatramo da je fokus potrebno usmjeriti i na odnose u školi te na preventivne strategije, a ne isključivo na fizičke mjere sigurnosti. Osobito ističemo važnost ulaganja u poboljšanje odnosa između roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika i škola, koji su u 2024. godini bili na osobito niskoj razini.

Istovremeno, putem prijava koje smo primili tijekom 2024. godine, pratimo kontinuirani rast nasilja među djecom na digitalnim platformama te ponašajne ovisnosti, što zahtijeva zajednički angažman donositelja odluka, vlasnika digitalnih platformi, roditelja i obrazovnih djelatnika, uz aktivno uključivanje djece, osobito adolescenata, u rješavanje ovog problema. Osim toga, upozoravamo i na probleme etičnosti korištenja digitalnih tehnologija i umjetne inteligencije u obrazovanju, zbog čega smo se aktivno uključili u izradu odgovarajućih smjernica.

Unatoč izgradnji i proširenju vrtićkih kapaciteta širom Hrvatske, sustav predškolskog odgoja i obrazovanja i dalje se suočava s brojnim izazovima – od nemogućnosti upisa djece u vrtiće, nejednakog sufinanciranja, netransparentnih kriterija upisa do prevelikog broja djece u odgojnim skupinama.

Ranjive skupine djece – poput djece s teškoćama u razvoju, djece pripadnika nacionalnih manjina, djece s problemima u ponašanju, djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi te djece u pokretu – još uvijek se suočavaju s preprekama u ostvarivanju svojih ključnih potreba i gotovo svih prava.

Zdravstvena zaštita djece ostaje područje koje zahtijeva hitnu intervenciju, posebice zbog nedostatka pedijataru u primarnoj zdravstvenoj zaštiti te nedovoljnih kapaciteta za podršku djeci i adolescentima s poteškoćama mentalnog zdravlja.

Unatoč iskoracima, rana intervencija za djecu s teškoćama u razvoju i dalje kasni, čime brojna djeca i roditelji u prvim, ključnim godinama života djeteta ne mogu računati na odgovarajuću podršku institucija.

Kontinuirani rast broja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi i složenost njihovih potreba također zahtijevaju dodatne napore – ustanove su prenapučene, podrška za razvoj i sigurnost djece je nedostatna, udomitelja već godinama nedostaje, a kvaliteta udomiteljske skrbi nije ujednačena.

Kao društvo sve više osjećamo ozbiljne i nepovratne posljedice nepoduzimanja odgovarajućih mjera i nedostatnih ulaganja u bolju podršku djeci s problemima u ponašanju. Rana detekcija i rana intervencija mogu biti presudne u prevenciji težih poteškoća. Podsjećamo, za svako dijete s problemima u ponašanju potrebno je osigurati odgovarajuću stručnu i humanu podršku.

Izražavamo duboku zabrinutost zbog nepostojanja sustavne politike socijalnog stanovanja za obitelji s djecom koje žive ispod granice siromaštva. Unatoč našim upozorenjima, prijedlog *Nacionalnog plana stambene politike do 2030. godine* i dalje ne predviđa konkretnu pomoć za najosjetljiviju kategoriju djece.

I u ovom Izvešću ističemo zabrinutost zbog nezadovoljavajućeg reguliranja dostupnosti igara na sreću djeci, kockarnica, kasina i automat klubova u blizini odgojno-obrazovnih ustanova te neriješeno pitanje uvjeta u dječjim igraonicama.

U pravosuđu i dalje pratimo iste probleme na koje već godinama ukazujemo, uključujući dugotrajnost postupaka, nisku osjetljivost za potrebe najranjivijih skupina djece te nerazumijevanje i nejednako тумачenje načela najboljeg interesa djeteta.

Povrede prava na privatnost i dostojanstvo djece u medijima također su obilježile proteklu godinu, osobito u slučajevima izvještavanja o vršnjačkom nasilju. Unatoč našim apelima, neki mediji su nastavili s neprimjerenim izvještavanjem, korištenjem pogrdnih izraza i iznošenjem detalja koji narušavaju dobrobit djece.

Tijekom 2024. godine uputili smo 65 preporuka, upozorenja i priopćenja u cilju unaprjeđenja zaštite prava djece, no prihvaćeno je samo 58 % naših preporuka, od kojih je realizirano 23%, što predstavlja pad u odnosu na prethodno razdoblje izvještavanja. Sve to otvara pitanje koliko je, zaista, najbolji interes djece u fokusu donošenja odluka na nacionalnoj razini.

Nastavljamo intenzivno raditi s djecom i mladima te nas raduje nova generacija Mreže mladih savjetnika i Foruma mladih 16+, dva iznimno vrijedna savjetnička tijela koja aktivno doprinose artikuliranju potreba djece i mladih.

Projekt uspostave Barnahus modela (Dječje kuće) predstavlja značajan korak u zaštiti djece žrtava nasilja. Vidljivi su i određeni pomaci u zaštiti prava djece na otocima te pozdravljamo donošenje novog *Zakona o privremenom uzdržavanju*, koji predstavlja napredak u osiguravanju egzistencijalnih prava djece.

Zaključno, pred nama su i dalje veliki izazovi, a uspješna zaštita prava djece moguća je jedino kroz kontinuiranu suradnju institucija, civilnog društva, roditelja i same djece, uz dosljedno poštivanje njihovog najboljeg interesa kao prioritarnog cilja svih odluka, politika i mjera koje se donose i potvrđuju u Hrvatskom saboru. Svojim zalaganjem, odlukama i ponašanjem pokažimo istinsku odgovornost prema djeci, njihovoj sadašnjosti i budućnosti cijelog društva!